

මහා පුරුෂ විතර්ක හා ප්‍රඥා පාරමිතාව විවරණ

Contents

01. අනුරුද්ධ සූත්‍රය හඳුන්වා දී එහි දැක්වෙන පළමු මහා පුරුෂ චිත්තකීය වන අල්පෙච්ඡතාවය පැහැදිලි කරන්න.	2
02. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ දැක්වෙන පළමු මහා පුරුෂ චිත්තකීය වන අල්පෙච්ඡතාවය පිළිබඳව තව දුරටත් පැහැදිලි කරන්න.	23
03. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ දැක්වෙන දෙවෙන මහා පුරුෂ චිත්තකීය වන ලද දෙයින් සතුවුවීම පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.	45
04. සාමිස සහ නිරාමිස සතුව, ලද දෙයින් සතුවුවීම ඇති කරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.	65
05. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ තෙවන මහා පුරුෂ චිත්තකීය පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.	87
06. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ සිව්වන මහා පුරුෂ චිත්තකීය පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.....	107
07. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ පස්වන මහා පුරුෂ චිත්තකීය වන "මේ ධර්මය සතර සතිපට්ඨාන වසයෙන් එළඹ සිටි සිහි ඇත්නහුට ය" පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.....	127
08. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ හයවන මහා පුරුෂ චිත්තකීය "මේ ධර්මය එකඟ සිත් ඇත්නහුට ය, මේ ධර්මය අසමාහිත සිත් ඇත්නහුට නො වේ" පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.....	149
09. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ හත්වන මහා පුරුෂ චිත්තකීය වන "මේ ධර්මය, ප්‍රඥාවන්තයා හටය, මේ ධර්මය, අඥානයාහට නොවේ". යන කරුණ පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.	172
10. ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගත යුතු ඥාන කවරේදැයි පැහැදිලි කරන්න.....	192
11. ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය ගුණාංග සහ ප්‍රඥාව ක්‍රියාත්මක කරන, වැඩෙන පියවර පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.	213
13. ප්‍රඥාව ඇති කරගැනීමට උපකාරක හේතු මොනවාද යන්න පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.	255
15. ප්‍රඥාව ඇති කරගැනීමට උපකාරක හේතූන් විස්ස පැහැදිලි කරන්න.....	297
16. ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු මොනවාද යන්න පැහැදිලි කරන්න.	318
17. ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා ක්‍රමය පැහැදිලි කරන්න.	343

18. ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය පැහැදිලි කරන්න.	365
19. ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය පිළිබඳව තවදුරටත් පැහැදිලි කරන්න.....	385
20. සප්ත විශුද්ධීන් වල ඉතිරි කොටස් පැහැදිලි කරන්න.....	406
21. ප්‍රඥා පාරමිතා සහ ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න. ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් ආකාරයට සහ ප්‍රඥාව ගුණයක් ලෙසට දියුණු කරන ආකාරය.....	430
22. මේ ධර්මය අවබෝධ කළ හැක්කේ ප්‍රපඤ්ච එනම් තණ්හා, දිව්ඨි, මාන දුරුකල අයට පමණි	450

01. අනුරුද්ධ සූත්‍රය හඳුන්වා දී එහි දැක්වෙන පළමු මහා පුරුෂ විතර්කීය වන අල්පෙච්ඡතාවය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. අද දවසේ පටන් අපි අලුත් මාතෘකාවකින් ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කෙරෙන්නෙ. අපි පසුගිය සතියේ කතාකරගත් ආකාරයට අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයෙහි සඳහන් වෙන අෂ්ට මහා පුරුෂ විතර්ක දැක්වෙන අනුරුද්ධ සූත්‍රය පාදක කොටගෙනයි අද පටන් ධර්ම සාකච්ඡාව සිද්ධ කරන්නෙ, විශේෂයෙන් අෂ්ට මහා පුරුෂ විතර්ක පැහැදිලි කරන්න. අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ අර්හත්වයට පත්වෙන්නට පෙරාතුවම උන්වහන්සේ දිවැස් දියුණු කරගෙන තිබුනා. නමුත් තමන් වහන්සේගේ චිත්ත සන්තානය ක්ලේශයන්ගෙන් නිදහස් නොවෙන බව දැනගෙන ඒ සඳහා අවශ්‍ය උපදෙස් කර්මස්ථාන අරගෙන උන්වහන්සේ චේති දනව්වේ පාවිච්චංශ, ඒ කියන්නෙ උණ වනයක් තිබුනා, ඒ උණ වනයට උන්වහන්සේ වැඩම කලා බවුත් වඩන්නට. එතකොට මේ කාලවකවානුවේ බුදුරජාණන් වහන්සේ භග්ග ජනපදයේ සුංසුමාලගිරි නගරයෙහි භේසකලා කියන වනයෙහි තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ සිටියේ. එතකොට ඒ අවස්ථාවේදී අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ අර භාවනා කරලා ඉන් නැගිටලා උන්වහන්සේ කල්පනා කරනවා හුදෙකලාව කෙබඳු කෙනෙකුන්ටද මේ ධර්මය අවබෝධ කරන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ. මේ දහම අවබෝධ කරන්නට සුදුසුකම් ලබන්නෙ මොනවගේ සුදුසුකම් තියෙන කෙනෙක්ද, මොනවද ඒකට සාධක වෙන්නෙ කියලා උන්වහන්සේ නුවණින් කල්පනා කරන්නට පටන් ගන්නා. එහෙම කල්පනා කරනකොට උන්වහන්සේට කරුණු හතක් සිහිපත් වුනා, මෙන්න මේ කාරණා ඇති

කෙනෙකුට පමණයි මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒ කරුණු වලින් ගිලිහුනු කෙනෙකුට මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ප්‍රතිඵල ලබන්නට පුළුවන්කමක් නැහැකියලා.

එතකොට ඒ කාරණා හත තමයි, **අප්පිච්චස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිච්ඡස්ස** - මේ ධර්මය අල්පේච්ඡතාවය ඇති පුද්ගලයාටයි, මහිච්ඡතාවය ඇති පුද්ගලයාට නොවේ. දෙවෙන කාරණය තමයි **සත්තුව්ඨස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො අසත්තුව්ඨස්ස** - මේ ධර්මය ලද දෙයින් සතුවු වෙන තැනැත්තාටයි, එබඳු කෙනෙකුටයි මේ ධර්මයෙන් ඵල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ, ලද දෙයින් සතුවු නොවන තැනැත්තාට නොවෙයි. ඊළඟට **පරිවිත්තස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිච්ඡස්ස** - මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ඉන් ප්‍රතිඵල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ විවේකය ඇසුරු කරන තැනැත්තාටයි, එහෙම නැතිව පිරිස් ඒකරාශී කරගෙන කල්ලි ගැහිලා කණ්ඩායම් බවට පත්වෙලා ඒ අය සමඟ අල්ලාප සල්ලාප දොඩවමින් කායබ්බහුලව ඉන්න තැනැත්තාට නොවෙයි, විවේකය ඇසුරු කරන්නා වූ තැනැත්තාටයි මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ඵල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ කියලා. ඊළඟට හතරවෙනි කාරණය තමයි, **ආරද්ධ වීර්යස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො කුසිතස්ස** - අරඹන ලද වීර්යය, ඒ කියන්නෙ වීර්යය තිබුනාට ඵලක් නෑ වීර්යය ආරම්භ කරලා, වීර්යය පටන් ගෙන ඒ පටන් ගන්නා ලද වීර්යය ඇති තැනැත්තාටයි මේ ධර්මයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. කුසිත වූ තැනැත්තාට නොවෙයි. ඊළඟට පස්වෙනි කාරණය තමයි **උපට්ඨිත සතිස්සායං ධම්මො නායං ධම්මෝ මුට්ඨසතිස්ස** - මේ ධර්මය පිහිටුවා ගත් සිතිය ඇති තැනැත්තාටයි මෙයින් ප්‍රයෝජන ගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. සිහිමුලා වූ තැනැත්තාට නොවෙයි

ඊළඟට හයවෙනි කාරණය තමයි **සමාහිතස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො අසමාහිතස්ස** - මේ ධර්මය සමාහිත කියන්නෙ එකඟවුනු සිතක් ඇති තැනැත්තාටයි මේ දහම ප්‍රගුණ කරලා ඉන් ප්‍රයෝජන ගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. වික්ෂිප්ත වූ සිත් ඇති අසමාහිත සිත් ඇති තැනැත්තාට නොවේ. ඊළඟට **පඤ්ඤාවතො අයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස** - මේ ධර්මය ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි ප්‍රගුණ කරලා ප්‍රයෝජන ගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ, ඵල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ප්‍රඥාව නැති කෙනෙක්ට නොවෙයි. දැන් මෙන්න මේ කාරණා හත උන්වහන්සේගේ සිතට නැගෙනවා. ඒ සිතට නැගෙනකොට තථාගතයන් වහන්සේ භේසකලා වනයෙහි වැඩ හිඳිමින් මේ අනුරුද්ධ භාමුදුරුවන්ගේ

චිත්ත සන්තානයෙහි මතු වූ මේ සුවිශේෂ සංකල්පය දකිනවා. එහෙම දැකලා බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිම අතුරුදහන් වෙලා අර අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ වැඩ සිටි පාචිනවංශයෙහි ඒ උණ වනයෙහි අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ ඉදිරියේ පහළවෙනවා. ඒ කියන්නේ උන්වහන්සේ සෘද්ධියෙන් එතනට වැඩම කරන්නට යෙදුනා.

ඒ අවස්ථාවේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ තථාගතයන් වහන්සේ දැකලා ඉක්මණට උන්වහන්සේට වැඩ සිටින්නට ආසන පනවලා, වඩාහිඳුවලා වන්දනා කරලා උන්වහන්සේව පිළිගත්තා. එතනදී තථාගතයන් වහන්සේ විමසනවා, අනුරුද්ධ ඔබ දැන් ටික වෙලාවක ඉඳලා මෙබඳු කාරණා පිළිබඳව සිහි කරමින් හිටියා නේද, කල්පනා කරමින් සිටියා නේද කියලා. එතනදී අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා ස්වාමීනී මම මේ කල්පනා කලේ මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ප්‍රයෝජන ලබන්නට නම්, එල ලබන්නට නම් මේ මේ සුදුසුකම් තිබිය යුතුයි කියලා මට සිහිපත් වුනා, කල්පනා වුනා කියලා උන්වහන්සේ සිහි කලා. එතනදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අනුරුද්ධ එය එසේමයි, ඒ සාධක, ඒ ගුණාංග තියෙන කෙනෙකුටයි ඒ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ නිසා ඔබේ සිතට මතු වූ ඒ සංකල්පනා සාමාන්‍ය සංකල්පනා නෙවෙයි. මහාපුරුෂ සංකල්පනා. මහාපුරුෂ සංකල්පනා කියලා කියන්නේ මහාපුරුෂයෙක් තුළ ඇතිවෙන සංකල්පනා. එතකොට මහාපුරුෂයා කියලා කියන්නේ අවශේෂ අයට වඩා සුවිශේෂ පුද්ගලයෙක්. ඒ සුවිශේෂ වෙන්නේ කුමක් නිසාද, ඒ තැනැත්තා අනික් අයට සමීප විය නොහැකි විදියේ පරමාර්ථ, අරමුණු සාක්ෂාත් කරගන්නට පුළුල් සංකල්පයකින් උන්සාහවත් වෙන තැනැත්තා තමයි මහාපුරුෂ කියලා හඳුන්වන්නේ. තථාගතයන් වහන්සේ තමයි ඒ මහාපුරුෂයන් අතර අග්‍ර. බොහෝ කොට තථාගතයන් වහන්සේ පිළිබඳව තමයි ඒ මහාපුරුෂ කියන නම පාවිච්චි වෙන්නේ.

එතකොට අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ට මේ පහළ වූ චිත්ත සංකල්පනා කාම සංකල්පනා හෝ එහෙම නැත්නම් ලෞකික ජීවිතයේ බලාපොරොත්තු පරමාර්ථ සඵල කරගැනීම පිළිබඳ සංකල්පනා නොවෙයි. විමුක්තිය සාක්ෂත් කරගැනීම සඳහා කෙනෙක් සතුව තිබිය යුතු ගුණාංග පිළිබඳවයි උන්වහන්සේගේ චිත්ත සන්තානයේ මේ සංකල්පනා අවධි වෙන්නේ. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්ම ඒ සංකල්පනා හැඳින්වූවේ මහා පුරුෂ සංකල්පනා හැටියට. එතකොට එහෙම හඳුන්වලා තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අනුරුද්ධ ඒ ඔබේ සිතේ පහළ වූ මහාපුරුෂ සංකල්පනා හතට මේ අටවෙති කාරණයන් එකතු

කරගන්න කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ අටවෙනි කාරණය දේශනා කලා, **නිපපඤ්චාරාමස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො පපඤ්චාරාමස්ස පපඤ්චරතීං** - මේ ධර්මය ඇසුරු කරලා මෙයින් ප්‍රයෝජන ගන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ නිෂ්ප්‍රපංචයෙහි ඇලුනු තැනැත්තායි, ඒ නිෂ්ප්‍රපංච ඇසුරු කරන තැනැත්තාටයි. නිෂ්ප්‍රපංච කියලා කියන්නෙ ප්‍රපංචයන්ගෙන් මිදුනු. එතකොට ඒ ප්‍රපංචය ඇසුරු කරන තැනැත්තාට මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ප්‍රතිඵල ලබන්නට පුලුවන් කමක් නෑ.

එතකොට ප්‍රපංචය යි කියලා කියන්නෙ තණ්හා මාන දිට්ඨි ඇසුරු කරමින් ඒ තුළින් විවිධ සංකල්පනා ගොඩ නැගීම. ඒක තමයි දළ වශයෙන් ගත්තහම, සරලව ගත්තහම ප්‍රපංච කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට එබඳු තණ්හා මාන දිට්ඨි වලින් සංකල්පනා ගොඩ නගන, ප්‍රපංච ගොඩනගන තැනැත්තාට මේ ධර්මයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට බෑ, නිෂ්ප්‍රපංචය ඇසුරු කරන නිෂ්ප්‍රපංචයෙහි ඇලුනු තැනැත්තාටයි මේ ධර්මයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ, මේ අටවෙනි කාරණයත් ඒ මහාපුරුෂ විතර්ක වලට එකතු කරගෙන අෂ්ට මහාපුරුෂ විතර්ක හැටියට දරාගෙන ඔබ මේ ඉදිරි ඵලඹෙන වස්කාලයෙහි මේ මහාපුරුෂ විතර්ක නැවත නැවත සිහිපත් කරමින් ඒ අනුව ගුණ වඩන්න. ඔබට නොබෝ කලකින්ම සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පත්වෙන්නට පුලුවන් කියලා, උන්වහන්සේව දිරිමත් කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ ආපහු සෘද්ධියෙන්ම වැඩම කරනවා භේසකලා වනයෙහි ඒ මුව වනයෙහි තථාගනයන් වහන්සේ වැඩ සිටි සෙනසුනට.එහෙම වැඩම කරලා භික්ෂූන් වහන්සේලාට ආමන්ත්‍රණය කරලා, භික්ෂූන් වහන්සේලාව ඒකරාශී කරලා තථාගනයන් වහන්සේ අර කාරණා අටම නැවත වතාවක් භික්ෂූන් වහන්සේලාට දේශනා කරනවා, මහණෙනි යම්කිසි කෙනෙක් මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ඉන් ඵල ලබන්නට අපේක්ෂා කරනවා නම් ඒ තැනැත්තා සතුව මෙන්න මේ ගුණාංග තිබිය යුතු වෙනවා. මේ ගුණාංග මහාපුරුෂ විතර්ක හැටියට හැඳින්වෙන්නෙ. ඒ නිසා මේ මහාපුරුෂ විතර්ක අට මැනවින් දරාගෙන අත් අයට පැහැදිලි කරලා දෙමින් නිර්වාණාබෝධය සඳහා ක්‍රියා කරන්නට සුදුසුයි කියලා අර මහාපුරුෂ විතර්ක අට භික්ෂූන් වහන්සේලාට තථාගන දේශනාවක් හැටියට දේශනා කලා.

එතකොට අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ගේ චිත්ත සන්තානයෙහි ජනිත වුනු මේ කාරණා බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මුවින් අටවැනි කාරණයත් එකතු කරලා අෂ්ට මහා පුරුෂ විතර්ක හැටියට ඒ දේශනාව භික්ෂූන් වහන්සේලාට දේශනා කල නිසා, එය සම්බුද්ධ දේශනාවක් බවට

පත්වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් පිළිගත්, අනුමත කළ බුද්ධ දේශනාවක් බවට පත්වෙනවා. ඒ නිසා අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන මේ මහාපුරුෂ විතර්ක අට සම්බුද්ධ දේශනාවක් වශයෙන් නිවන් දකින්නට උත්සාහවත් වෙන ගිහි පැවිදි හැමදෙනා විසින්ම ගෞරවයෙන් පරිහරණය කළ යුතු, ඒ වගේම ප්‍රඥාවෙන් තේරුම් අරගෙන පුරුදු පුහුණු කළ යුතු කාරණා අටක් තමයි මේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා නිවන් දැකීමට උත්සාහවත් වෙන ඔබ අප හැමදෙනාටම මේ කාරණා අට විශේෂයෙන් ප්‍රයෝජනවත් වෙන නිසා අද පටන් ඉදිරි සති වල එක් කාරණය බැගින් අපිට කාල වේලාව තියෙන හැටියට සම්පූර්ණයෙන් එක් කාරණයක් කතා කරලා නිමකරගන්නට නොහැකි වුනොත් ඊළඟ සතියේ එහි ඉතිරි කොටස සාකච්ඡා කරමින්, මොකද අපිට කාලය ඉක්මන් කරන්න කියලා එහෙම හදිස්සියක් නැති නිසා කාටත් වැටහෙන හැටියට අවශ්‍ය පමණට කරුණු ගොනු කරමින් මේ සාකච්ඡාව සිද්ධ කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ, කාලය පිළිබඳව එතරම් හිතන්නේ නැතිව.

ඉතින් ඒ නිසා අද දවසේ අපි බලාපොරොත්තු වෙන්නේ එහි පළමු මහාපුරුෂ විතර්කය පිළිබඳව කාල වේලාවේ හැටියට කතාබහ කරලා, අපි වෙනදත් කරන්නේ රාත්‍රී අට වෙනකල් මුල් පැය තුළ මේ ධර්ම කාරණය පිළිබඳව පැහැදිලි කරලා ඉන් අනතුරුව සාකච්ඡාවට එළඹීමයි. ඒ නිසා ඒ කාල පරිච්ඡේදය තුළ හැකි පමණ අපි මේ පළමු කාරණය පැහැදිලි කරගන්නට උත්සාහවත් වෙමු.

එතකොට පළමු මහාපුරුෂ විතර්කය බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ අප්පච්ඡස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිව්ඡස්ස - මේ ධර්මය අල්පේව්ඡ පුද්ගලයාටයි, මහිව්ඡ පුද්ගලයාට නෙවෙයි. එතකොට කුමක්ද අල්පේව්ඡතාවය කියන්නේ, කුමක්ද මහිව්ඡතාවය කියලා කියන්නේ. අල්පේව්ඡතාවය කියන වචනේ තේරුම තමයි ඉව්ඡ කියලා කියන්නේ කැමැති, බලාපොරොත්තු වෙන කියන අදහස. එතකොට අල්පේව්ඡ කියලා කියන්නේ අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව. ඒ කියන්නේ හුඟාක් සංකීර්ණ බලාපොරොත්තු තියාගෙන නෑ, බොහෝ දේවල් පිළිබඳව බලාපොරොත්තු ඇති කරගෙන නෑ. අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව තමයි අල්පේව්ඡතාව කියලා හදුන්වන්නේ. දැන් බලාපොරොත්තු අඩු වෙන්නට පුළුවන් විවිධ සාධක මත. නොහැකියාව නිසා බලාපොරොත්තු අඩු වෙන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම නැතිකම නිසා බලාපොරොත්තු අඩුවෙන්නට පුළුවන්. නොහැකි බව නිසා, නැතිකම නිසා, ඒ වගේම අලසකම නිසා

කෙනෙකුගේ බලාපොරොත්තු අඩුවෙන්නට පුළුවන්. එවිටර් දේවල් ගැන හිතන්නේ නෑ, කල්පනා කරන්නේ නෑ, යොමුවෙන්නේ නෑ, උනන්දුවක් නෑ, උත්සාහයක් නෑ, ඔහේ නිකං උදාසීනව අර ලැබිව්ව දේ එක්කලා ඔහේ ජීවත් වෙනවා, උපන්නාට වෙනුව ඔහේ පවතිනවා. එතකොට මේ විදියට කෙනෙකුගේ බලාපොරොත්තු බොහොම අල්ප තැනක පවතින්නට පුළුවන් අවශේෂ දුර්වලකම් නිසා.

ඒ නිසා අපි මෙහිදී හඳුනාගන්නට ඕන බලාපොරොත්තු අඩු බව කියලා කියන්නේ කුමක්ද කියලා. දැන් අර නැතිකම නිසා, බැරිකම නිසා, උදාසීනකම නිසා යම් කෙනෙකුගේ බලාපොරොත්තු අඩු වුනාට ඒ තැනැත්තා ප්‍රඥාවෙන් දැනගෙන හැබැවටම තේරුම් අරගෙන, පරමාර්ථ දැනගෙන බලාපොරොත්තු අඩු කරගෙන නෙවෙයි. එතකොට ඒ තැනැත්තාගේ මනසට ඒ දුර්වලකම් යටපත් වුනොත් නැවත බොහෝ බලාපොරොත්තු මතුවෙන්නට පුළුවන්. දැන් නොහැකි පුද්ගලයාට යම් හැකියාවක් ඇතිවුනොත් ඔහුගේ බලාපොරොත්තු වැඩෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට නැති පුද්ගලයාට යම් යම් දේවල් ලැබෙන්නට පටන් ගත්තහම ඔහුගේ බලාපොරොත්තු වැඩෙන්නට පුළුවන්. උදාසීන පුද්ගලයා ටිකක් ධෛර්යය සම්පන්නව, වීර්යයවන්නව අතින් අයත් එක්කලා තරඟකාරීව එකතු වෙලා යම් යම් වැඩ කටයුතු කරන්න පටන් ගත්තහම ඒ තැනැත්තාගේ බලාපොරොත්තු බහුලව වැඩෙන්නට පුළුවන්. ඒ කුමක් නිසාද, ඒ තැනැත්තා හරියට පරමාර්ථය හඳුනාගෙන ප්‍රඥාවෙන් ඒ අඩු බලාපොරොත්තු ඇතිකරගෙන ඉන්නවා නොවන නිසා. ඒ නිසා මේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව කියලා කියන්නේ, ඒ අඩු බලාපොරොත්තුව ඇති කෙනෙක් කියන කාරණය තහවුරුවෙන්න, එහෙම නැත්නම් ඒ ධර්මානුකූලව ඒ අර්ථය ගන්නට නම් කරුණු දෙකක් පිළිබඳව පැහැදිලිව හඳුනාගන්නට ඕන. මොකක්ද කාරණා දෙක? පරමාර්ථය සහ ඒ පරමාර්ථ සාධනය කරගැනීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධක.

එතකොට පරමාර්ථය හඳුනාගන්නට ඕන කුමක් සඳහාද, මේ ජීවිතය, එහෙම නැත්නම් මම ජීවත් වෙන්නේ මොකටද, ජීවිතේ මොකක්ද බලාපොරොත්තුව, මොකක්ද මම මේ ජීවිතේ ඉලක්ක කරගෙන කටයුතු කරන්නේ. අරමුණු පරමාර්ථ මොනවාද කියලා තමන් පැහැදිලිව හඳුනාගන්න ඕන. එහෙම හඳුනාගෙන අන්න ඒ පරමාර්ථය සාධනය කරන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධක මොනවාද, ඒවායේ ප්‍රමාණයන් මොනවාද කියලා පැහැදිලි දැක්මක් තියෙන කෙනෙකුට අර පරමාර්ථ සාධනය සඳහා

ක්‍රියාත්මක වෙන්නට අර මූලික අවශ්‍යතා, ප්‍රධාන අවශ්‍යතා මත පමණක් අවධානය යොමු කරගෙන ඒ අත්‍යවශ්‍ය නොවන බාහිර කාරණා පිළිබඳව අවධානය යොමු කරන්නැතිව ඒවා පටලවාගෙන ජීවිතය සංකීර්ණ කරගන්නෙ නැතිව, මූලික ගමන් මගෙන් ඔබ්බට ගිලිහෙන්නෙ නැතිව අදාල ඉලක්කයට අනුව ඒ නිවැරදි මාර්ගයේ සරලව ඉදිරියට යන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

එතකොට දැන් පැවිද්දෙක් හැටියට ගත්තයින් පස්සෙ, එහෙම නැත්නම් ගිහියෙක් වුනත් අපේ මූලික පරමාර්ථය විමුක්තිය, කෙලෙස් නැසීම. එතකොට ඒ කෙලෙස් නැසීම නැමැති පරමාර්ථය ඉලක්ක කොටගෙන ඒ නැතැත්තාට ගිහියෙක් හැටියට මේ ජීවිතේ තවත් යම් යම් අරමුණු තියෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ අරමුණුත් අර මූලික පරමාර්ථයට අනුකූලද? එහෙම නැත්නම් එයින් පරිබාහිර ද කියලා විමසා බලන්නට වෙනවා. දැන් මේ ජීවිතේ ගත්තයින් පස්සෙ ගෙවල් දොරවල් හදාගැනීම, යානවාහන ගැනීම, මිලවුදල් හරිහම්බ කරගැනීම, විවාහ වීම, සත්පුරුෂ බිරිඳක්, සත්පුරුෂ සැමියෙක් හොයාගැනීම, එතකොට සත්පුරුෂ දරුවන් ඇතිදැඩි කිරීම, ව්‍යාපාර ආදිය සිද්ධ කිරීම මේ වගේ ගිහියෙක් හැටියට කරන්නට බොහෝ කටයුතු තියෙනවා. එතකොට අල්පේච්ඡයි කියලා මේවා තවත්තලා ගිහියෙකුට ජීවත් වෙන්න පුළුවන්කමක් නෑ. ඒ නිසා ගිහියා ඒ මේ ජීවිතේ තියෙන අරමුණු අර මූලික පරමාර්ථයට කොතෙක් දුරට අනුකූලව පවත්වනවාද, එතකොට ඒ මූලික පරමාර්ථය ඉටුකරගන්නට හැකිවෙන ආකාරයට මේ අවශ්‍යතා වල තියෙන අත්‍යවශ්‍යතාවය හරියට හඳුනාගන්න. හැඟීම් වලට වහල් නොවී, අවශ්‍යතාවය පමණක් තේරුම් අරගෙන තමන්ට පුළුවන්ද මේවා අවශ්‍ය ප්‍රමාණයට පමණක් සම්පාදනය කරගෙන ඉදිරියට යන්න. එහෙම වුනොත් තමයි අර මූලික පරමාර්ථය වෙත බොහොම සැහැල්ලුවෙන් සෘජුව සම්ප වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. දැන් උජුපටිපන්නො - මේ මාර්ගය සෘජු ප්‍රතිපත්තියක්. සෘජු ප්‍රතිපත්තියක් කියලා කියන්නෙ සංකීර්ණ බලාපොරොත්තු පටලවාගෙන වෙන වෙන වැල් වටාරම් පටලවාගෙන තිකං එහෙ මෙහෙ නොමග යන්නෙ නෑ, අගනිගාමී වෙන්නෙ නෑ. වෙන වෙන පැතිවලට හැරෙන්නෑ, අතුරු මාර්ග වල යන්නෙ නෑ. මේක සෘජුවම අදාල පරමාර්ථය හඳුනාගෙන ඒ පරමාර්ථය වෙත යන ගමනක් නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය. එතකොට මේ මාර්ගයෙහි ගමන් කරන කෙනා තමන්ගේ අවශේෂ අරමුණු ඒකට පෙළගස්වාගන්නට ඕන ඒවා අතිරේකව බැහැරට යන මාර්ග බවට පත්නොවෙන හැටියට.

එතකොට අන්න ඒ විදියට හොඳ පැහැදිලි දැක්මක් තියෙන්නට ඕන අල්පේච්ඡතාවය ධර්මානුකූලව ඇතිකරගන්නවා නම් ඒ තැනැත්තාට පැහැදිලි දැක්මක් තියෙන්නට ඕන ජීවිතේ පරමාර්ථ මොනවාද, අරමුණු මොනවාද කියන කාරණය ගැන. එතකොට අන්න එහෙම පැහැදිලි දැක්මක් ඇති කරගෙන, ඊටපස්සෙ ඒ පරමාර්ථය සාධනය කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය දේ මොනවාද කියලා මූලික වශයෙන් සැලසුම් කෙරෙන්නට ඕන. එතකොට එබඳු දැක්මක් නැති කෙනෙකුට යම්කිසි අල්පේච්ඡතාවයක් ඇති වෙනවා නම්, එක්කො නැතිකම නිසා විය හැකියි. එක්කො බැරි කම නිසා විය හැකියි. එහෙමනැත්නම් උදාසීන බව නිසා විය හැකියි, එහෙම නැත්නම් අඥාණකම නිසා වෙන්නත් පුළුවන්.

අඥාණකම නිසා කියලා කියන්නෙ ඒ තමන්ගේ ජීවිතේ මොනවාද අවශ්‍යතා, මොනවාද අත්‍යවශ්‍ය දේවල් ඒවා පිළිබඳව, ලෝකෙ තියෙන්නෙ මොනවාද, කරන්නෙ මොනවාද ඒවා ගැන පැහැදිලි වැටහීමක් නෑ. එතකොට අර ලිං මැඩියා වගේ ඉන්න තැන ඒ ඉන්න වපසරියත් එක්කලා ඔහේ ඉතින් මේක තමයි ලෝකය කියලා හිතාගෙන ඉන්නවා. ඉන් එහා දෙයක් දන්නෙ නෑ ලෝකය ගැන. ඉතින් එහෙම අයටත් බලාපොරොත්තු අඩුවෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ අඩු බලාපොරොත්තු තියෙනවායි කියන එක අනුවණකම නිසා නම් මතුවෙන්නෙ ඒක නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයට සහාය වෙන්නෙ නෑ. ඒ නිසා නැතිකම නිසා, බැරිකම නිසා, අලසකම නිසා හෝ අනුවණකම නිසා යම්කිසි කෙනෙකුගේ බලාපොරොත්තු පටු වෙලා තියෙනවා නම් ඒක මේ කියන අල්පේච්ඡතාවය නෙවෙයි. මේ නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයේ මහාපුරුෂ විතර්කයක් හැටියට දක්වන මේ අල්පේච්ඡතාවය හැමවිටම ප්‍රඥාවෙන් යුක්තයි, ඒ ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව ඒ තැනැත්තා නිවැරදිව වටහා ගන්නවා තමන්ගේ පරමාර්ථ, අරමුණු, ඉලක්ක හරියට තේරුම් අරගෙන තියෙනවා. ඒ පරමාර්ථ සාධනය කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධක මොනවාද කියලා වටහාගෙන තියෙනවා. හැඟීම් වලට වහල් නොවී ඒ අවශ්‍යතා සපුරාගෙන අදාළ ඉලක්කය වෙත ඍජුව යන්නට පුළුවන් විදියට ගමන් මග සකස් කරගන්නට දැක්මක් ඇති තැනැත්තා තමයි මේ දහමේ කියවෙන මහාපුරුෂ විතර්කයක් හැටියට කියවෙන මේ අල්පේච්ඡතාවය ගොඩනගාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

එතකොට මේ අල්පේච්ඡතාවය ගිහි පැවිදි වශයෙනුත් අපිට දෙවිදියකට හඳුනාගන්නට වෙනවා. ඒ මොකද පැවිද්දාගේ ප්‍රතිපදාවත් එක්කලා පැවිදි ජීවිතේ අල්පේච්ඡතාවය තීරණය වෙන්නෙ. මොකද පැවිද්දාට අපි නිතරම

සිහිපත් කරනවා ගිහියා සහ පැවිද්දා අතර ප්‍රධාන වෙනස්කම් දෙකක් තියෙනවා. පළවෙනි වෙනස්කම තමයි ගිහියාට අඹුදරුවන් පෝෂණය කිරීමේ විවාහ සංස්ථාවක් පැවැත්වීමේ අනිවාර්ය බන්ධනයක්, අනිවාර්ය වගකීමක් ගිහියාට පැවරෙනවා පවුල් සංස්ථාවට ඇතුළත් වුනු නැත ඉඳලා. පැවිද්දාට ඒ අනිවාර්ය බන්ධනයෙන්, ඒ අනිවාර්ය වගකීමෙන් පැවිද්දා නිදහස්. දෙවෙනි කාරණය තමයි ගිහියා ප්‍රත්‍ය සම්පාදනය කරගෙන, ඒ කියන්නේ මූලික අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීම ආහාර, නිවාස, ඇඳුම්, සෞඛ්‍ය පහසුකම් ආදිය සම්පාදන කරගැනීම පිළිබඳව ගිහියාට තමන් විසින් තමන්ට ඒවා සම්පාදනය කරගන්නට වෙනවා. වෙන කවුරුත් තමන්ට ගෙනත් දෙන්නට කෙනෙක් නැති නිසා. එතකොට ගිහියාට ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සපයාගැනීම අත්‍යවශ්‍ය සාධක සම්පූර්ණ කරගැනීමට ගිහියා විසින් නිරන්තරයෙන් ඒ වෙනුවෙන් කැපවෙන්නට වෙනවා, ඒ වෙනුවෙන් ගිහියාට යම්කිසි වගකීමක් දරන්නට සිද්ධ වෙනවා. ඒ පිළිබඳව වගකීමෙන් ගිහියාට නිදහස් වෙන්නට බෑ.

පැවිද්දා ඒ වගකීමෙන් නිදහස් වෙනවා, කුමක් නිසාද. ආහාර, නිවාස, ඇඳුම්, සෞඛ්‍ය පහසුකම් මේ කාරණා හතර පැවිද්දාගේ වශයෙන් කියනකොට චීවර, පිණ්ඩපාන, සේනාසන, ගිලන්පස. එතකොට මේ සිව්පසයම පැවිද්දාට දායකයා විසින් සම්පාදනය කරනවා. ඒ දායකයා විසින් සම්පාදනය කරදෙන නිසා පැවිද්දා ඒ බරපතල වගකීමෙන්, ඒ බරෙන් නිදහස් වෙනවා. එතකොට දැන් පැවිද්දාගේ ජීවිතේ අල්පේච්ඡතාවය ගැන කතා කරන්න වෙන්නේ ඔන්න ඔය කියන නිදහස් සාධක දෙක මත. ඒ කියන්නේ පවුල් සංස්ථාවක් නඩත්තු නොකිරීම සහ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සඳහා ව්‍යායාම කරන්නට වෙහෙසෙන්නට නොවීම කියන මේ සැහැල්ලු බව මත ඉඳගෙන තමයි පැවිද්දාගේ මූලික පරමාර්ථය සඳහා පැවිද්දාගේ අල්පේච්ඡතාවය කෙසේ සකස් විය යුතුද කියලා තීරණය වෙන්නේ.

ගිහියාට ඔය බරපතල වගකීම් දෙක තියෙනවා. එතකොට ඒක ගිහියාට බැහැර කරන්නට පුළුවන් වගකීමක් නෙවෙයි, නිදහස් වෙන්නට පුළුවන් වගකීමක් නෙවෙයි. ඒක ගිහි ජීවිතයත් එක්කලා, ගිහි භූමිකාවත් එක්කලා අනිවාර්යයෙන් බන්ධනය වෙලා තියෙන සාධක දෙකක්. ඒ නිසා ගිහියාගේ අවශ්‍යතාවය තීරණය කරන්නට වෙන්නේ ඔය පවුල් සංස්ථාව නඩත්තු කිරීමේ වගකීම සහ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සම්පාදනය කරගැනීමේ වගකීම කියන මේ පසුබිම තුළ ඉඳගෙන තමයි ගිහියාගේ අල්පේච්ඡතාවය ගැන කතා කරන්නට වෙන්නේ. නමුත් එහෙමය කියලා

අර මූලික පරමාර්ථයෙන් ගිලිහෙන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. මූලික පරමාර්ථය විමුක්තියයි. එතකොට ඒ විමුක්තිය නැමැති පරමාර්ථය දැන් අපි හිතමු නිවන පිළිබඳව අපේක්ෂා නොකරන කෙනෙක්, ඒ කියන්නෙ බුදු දහම ඇසුරු කරමින් නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයට අවතීර්ණ නොවුනු කෙනෙක් නම් එබඳු කෙනෙකුට වුනත් අල්පේච්ඡතාවය පුහුණු කරන්නට පුළුවන්, මනුෂ්‍ය ජීවිතේ පරමාර්ථය හරියට හඳුනාගත්තොත්. එහෙම එක් එක්කෙනාගේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රමාණයට තමයි ඒ නැතැත්තාගේ අල්පේච්ඡතාවය තීරණය වෙන්නෙ.

ඉතින් බෞද්ධයෙක් හැටියට අපි ගිහි වුනත්, පැවිදි වුනත් අපේ ප්‍රධාන ඉලක්කය වෙන්නෙ විමුක්තිය, නිර්වාණය, කෙලෙස් නැසීම. එතකොට ඒ මූලික පරමාර්ථය ඉදිරියේ තියාගෙන අර පවුල් සංස්ථාව තඩත්තු කිරීම සහ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සම්පාදනය කරගැනීම කියන මේ අතිරේක අරමුණු මේ වගකීම් අර මූලික පරමාර්ථයට අනුගතව හසුරුවා ගන්නට ගිහියා දක්ෂ වෙන්න ඕන. එතකොට අන්න එතනදි තමයි ඒ ගිහියා තුළ මේ කියන අල්පේච්ඡතාවය ගොඩනගාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. දැන් අපි ඒ කාරණා පසුව තව පැහැදිලි කරගන්නවා. මූලික වශයෙන් අපි හඳුනාගන්නට ඕන අල්පේච්ඡතාවය ගිහිපැවිදි වශයෙන් දෙආකාරයකින් අපිට හඳුනාගන්නට සිදුවෙන බව. ඊළඟට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහිදී දේශනා කරන්නෙ **අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිච්ඡස්ස**. මහණෙනි මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ප්‍රයෝජන ප්‍රතිඵල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ අල්පේච්ඡ පුද්ගලයාටයි, මහිච්ඡ පුද්ගලයාට නොවෙයි. එතකොට මොකක්ද මහිච්ඡ කියලා කියන්නෙ? අපි කිව්වා ඉච්ඡ කියලා කියන්නෙ බලාපොරොත්තු, අපේක්ෂා. එතකොට මහිච්ඡ කියලා කියන්නෙ මහා බලාපොරොත්තු. වැඩි බලාපොරොත්තු, අධික බලාපොරොත්තු ඇති බව තමයි මහිච්ඡතාවය කියලා කියන්නෙ.

දැන් අල්පේච්ඡතාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ ප්‍රධාන දුර්වලකම් දෙකක් තියෙනවා. මහිච්ඡතාවය සහ අත්තිච්ඡතාවය කියලා. මහිච්ඡතාවය කියලා කියන්නෙ තියෙන දේට වඩා වැඩිපුර බොහෝ දේවල් අපේක්ෂා කරන ගතිය. අපි මීට පෙරත් මේවා පිළිබඳව යම් ප්‍රමාණයකට කතාබහ කරලා තියෙනවා. එකක් ලැබුනොත් දෙකක්. දෙකක් ලැබුනොත් හතරක්. එහෙම එකම දෙයෙහි වැඩි ප්‍රමාණයක් අපේක්ෂා කරන්නත් පුළුවන්. වෙනස් වෙනස් දේවල් බහුලව අපේක්ෂා කරන්නත් පුළුවන්. එතකොට වෙනස් අරමුණු බහුලව පැවැත්වීම හෝ වෙනස් අපේක්ෂාවන් පැවැත්වීම හෝ එකම අපේක්ෂාව තුළ වැඩි වැඩියෙන් අපේක්ෂා කිරීම හෝ කියන මේ

දෙකම වැඩි බලාපොරොත්තු කියන තැනට, මහිච්ඡතා කියන වචනයෙන් තමයි හඳුන්වන්නේ.

ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය තමයි අත්තිච්ඡතාවය. අත්තිච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ නියෙන දෙයෙහිම වඩාත් ප්‍රණීත තත්වය අපේක්ෂා කරනවා. එතකොට හැමතිස්සෙම හිතෙන්නේ මේ නියෙන දේ බොහොම අල්පයි, ස්වල්පයි මේක හොඳ මදි. මේක ප්‍රමාණවත් නෑ, එහෙම තමයි හිතෙන්නේ. එතකොට ඒ අත්තිච්ඡතාවය ඇති පුද්ගලයා හැමවිටම වඩා හොඳ දෙයක් අපේක්ෂා කරනවා. එතකොට මේ දෙකේ වෙනස අපි හඳුනාගන්නොත් අත්තිච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ ගුණාත්මක වශයෙන් වැඩි දේවල් අපේක්ෂා කිරීම. මහිච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ ප්‍රමාණාත්මකව වැඩියෙන් අපේක්ෂා කිරීම. එතකොට මේ අපේක්ෂා දෙකම නිසා පුද්ගලයාගේ අල්පේච්ඡතාවය විනාශ වෙනවා. එතකොට මේ කියන මහිච්ඡතාවය වර්ධනය වෙන්න වෙන්න ඒ තැන්ත්තාට තව දුර්වලකමක් මතු වෙන්නට පුළුවන් පාපිච්ඡතාවය. පාපිච්ඡතා කියලා කියන්නේ පාපි බලාපොරොත්තු ඇති බව. අධර්මකාරී බලාපොරොත්තු ඇති බව. අකුසල මූලික බලාපොරොත්තු ඇති බව.

එතකොට ඇයි එහෙම වෙන්නේ. දැන් අර වැඩි බලාපොරොත්තු ඇතිවෙනකොට එහෙම තැන්තම් ගුණාත්මක වශයෙන් වැඩියෙන් වැඩියෙන් දේවල් අපේක්ෂා කරනකොට, ප්‍රමාණාත්මකව දේවල් වැඩියෙන් වැඩියෙන් අපේක්ෂා කරනකොට ඒවා සම්පාදනය කරගන්නට තරම් තමන්ගේ ශක්තිය මදි නම් තමන්ට ඒ සඳහා අවශ්‍ය තරම් ධනය නෑ, අවශ්‍ය තරම් බලය නෑ, අවශ්‍ය තරම් අතින් අයගේ සහයෝගය නෑ ඒ සඳහා ඒ තැනැත්තාට ගොඩක් දේවල් බලාපොරොත්තු වුනාට ඒ සඳහා සුදුසු වටපිටාවක් නෑ, එහෙම තැන්තම් සාංසාරික වශයෙන් ඒකට ගෙනාපු පුණ්‍ය ශක්තිය නෑ. එතකොට ඒ තැනැත්තාට ලෝකය සමඟ යම් ගැටුමක් ඇතිවෙනවා. තමන්ට දේවල් බලාපොරොත්තු වෙනවා, ඒ බලාපොරොත්තු ඉටුකරගන්නට විදියක් නෑ. එතකොට ඒ තැනැත්තාට අධාර්මික විදියට හෝ ඒවා සම්පාදනය කරගැනීමේ අවශ්‍යතා මතු වෙනවා. අපේක්ෂා මතු වෙනවා. බලාපොරොත්තු ඇතිවෙනවා. ඊටපස්සේ ඒ තැනැත්තා හොරකම් කරන්නට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට වංචනික විදියට දේවල් උපයන්නට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට අල්ලස් ගන්නට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම නිවැරදි විදියට රාජකාරිය නොකොට ඒ චේතනයන් ගන්නට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. මේ විදියේ විවිධ කරුණු වලින්, ඊළඟට හොරට කිරලා තමන් යමක්

විකුණනවා නම් හොරට කිරින්නට, හොරට මනින්නට එහෙම පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට අර නොකළ යුතු වෙළඳාම් මත්ද්‍රව්‍ය වෙළඳාම, ආයුධ වෙළඳාම, සත්ව වෙළඳාම, විස වෙළඳාම ආදී මේ නොකළ යුතු වෙළඳාම් වලට පෙළඹෙන්නට පුළුවන්.

එතකොට මොකද ඒ තැනැත්තාගේ බලාපොරොත්තු ඉටු කරගන්න ඔහුට මේවා විතරයි කළයුත්තේ, මේවා නොකළ යුතුයි කියලා එතන රැඳෙන්න බැහැ මොකද බලාපොරොත්තු ඊට වඩා අධිකයි. අපේක්ෂා අධිකයි. එතකොට ඒ අපේක්ෂාවෙන් ඇතුළත බරපතල පීඩාවක් ඇති කරනවා. එතකොට මේ දේවල් පින්වතුනි අපි බලාපොරොත්තු වෙනකොට. අපේක්ෂා කරනකොට ඉන් ලොකු කම්පනයක් ඇති කරනවා, ඉන් ලොකු පීඩනයක් වෙහෙසක් ඇතිකරනවා, ඇතුළත ලොකු දාහයක් ඇති කරනවා. ඒ දාහය නිසා මිනිස්සු ඕන තරම් අන්තරාදායක දේවල් කරන්නට සමහර වෙලාවට පෙළඹෙනවා. බරපතල අපරාධ කරන්නට පෙළඹෙනවා. ඒක ගින්නක් වගේ. යමක් පිළිබඳව අපේක්ෂාව, බලාපොරොත්තුව, ඕනකම ඇතිවුනායින් පස්සෙ ඒක කරගන්න බැරිවුනොත් මිනිස්සු දිවිනසා ගන්නවා.

දැන් සමහර වෙලාවට මේ කාන්තාවම විවාහ කරගත යුතුයි, මේ පුරුෂයාම විවාහ කරගත යුතුයි කියලා දැඩි බලාපොරොත්තුවක් ඇතිවුනාම, ඒක කරගන්න බැරිවුනොත් මිනිස්සු දිවි නසාගන්නට පවා සිතන්නේ, පෙළඹෙන්නේ ඒ ඇතුළතින් ඇති කරන දාහයත් එක්කලා. ඊළඟට අවශේෂ දේවලුන් ඒ වගේ. පුද්ගලයෝ සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි, රන් රිදී මුතු මැණික් මිලමුදල් ගේදොර ඉඩකඩම් යානවාහන ඒ විතරක් නෙවෙයි තනතුරු ප්‍රතිලාභ මේ විදියට සමහර දේවල් පිළිබඳව බලාපොරොත්තු ඇති කරගන්නහම ඒවා සම්පූර්ණ කරගන්නට බැරිවෙනකොට හැමනිස්සේම ඇතුළතින් දැවෙනවා. ඇතුළතින් පිළිස්සෙනවා. ඒ තැනැත්තාට සහනයක් නෑ සතුටක් නෑ සුවයක් නෑ කායික මානසික තෘප්තියක් නෑ එතකොට ඒ දාහයෙන් පෙළෙන තැනැත්තා මොන ක්‍රමයෙන් හරි අර දාහය දුරු කරගන්නට උපක්‍රම හොයනවා. එතකොට ධාර්මිකව ඒවා සම්පාදනය කරගන්නට බැරි නම් අධාර්මිකව ඒවා සම්පාදනය කරගන්නට ඒ තැනැත්තා පෙළඹෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා අත්තිව්ෂ්ණාවය සහ මහිව්ෂ්ණාවය නිසා ඇතිවන අමතර ගැටළුවක් තමයි පුද්ගලයා පාපිව්ෂ්ණාවයට නැඹුරු වීම.

දැන් අද සමාජයේ අපට බැලුවහම ජේනවා මිනිස්සුන්ගේ බලාපොරොත්තු සීමා රහිතයි, ඒ තැනට අන් අය විසින් කුලප්පු කරනවා. විශේෂයෙන්ම පවතින ආර්ථික රටාවත් එක්කලා අද සමාජය තුළ දැන් මේ විවෘත ආර්ථිකය කියන සංකල්පයත් එක්කලා මිනිස්සුන්ට තමන්ගේ ජීවිතේ තමන්ගේ ජීවන පරමාර්ථ මොනවාද, ඒ පරමාර්ථ සාධනය කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධක මොනවාද කියන මේ මූලික සරල ජීවිතේ හුඟාක් සංකීර්ණ තැනකට මිනිස්සු පෙළඹිලා තියෙනවා ඒ සමාජ සංකල්පය විසින්. එතකොට දැන් ඉස්සර කාලේ මිනිස්සු දේවල් සම්පාදනය කරගත්තේ ජීවත් වෙන්න. එතකොට දැන් මිනිස්සු හම්බකරන්නේ කුමක් සඳහාද කියලා බොහෝ දෙනෙකුට නිතව් නැත්තේ ඇයි, අර විවෘත ආර්ථික සංකල්පයත් එක්කලා උත්සාහ කළොත් තව හම්බ කරන්න පුළුවන්, තව හම්බ කරන්න පුළුවන්. එතකොට වැඩිපුර හම්බ කරගන්නුවාම මේ මේ විදියට දේවල් කරන්න පුළුවන් කියලා ලෝකයේ ගොඩාක් විවෘත වෙලා.

එතකොට දැන් මේ අන්තර්ජාල පහසුකම් ආදියත් එක්කලා මුළු ලෝකයම එකම ගම්මානයක් බවට පත්වෙලා. එතකොට විශ්වගම්මාන සංකල්පයත් එක්කලා මිනිස්සුන්ගේ සීමා මායිම් ඔක්කොම බිඳිලා ගිහිත්. ඒ කියන්නේ ඉස්සෙල්ලා තමන්ගේ සංස්කෘති තුළ සීමාවක් තිබ්බා. තමන්ගේ ආගම දහම තුළ සීමාවක් තිබ්බා. තමන්ගේ රටතුළ සීමාවක් තිබ්බා. ජාතිය තුළ අන්‍යත්‍යත්‍යාවයක් තිබ්බා. එතකොට මේ සියලු අන්‍යත්‍යත්‍යාවයන් අද බිඳී යන තැනකට පත්වෙලා තියෙනවා, මොකද හැමතිස්සේම අත්‍ය ජාතීන් අත්‍ය ආගමිකයන්, අත්‍ය විදේශිකයන්, අත්‍ය සංස්කෘතීන් වල අය ඒ කරන කියන දේවල් හැමතිස්සේම නෙත ගැටෙනවා. එතකොට ඒවා මොන පදනමකද කරන්නේ, මොකක්ද ඒගොල්ලන්ගේ පරමාර්ථය කියලා පැහැදිලි නෑ, තමන්ගේ පරමාර්ථය මොකක්ද කියලා පැහැදිලි නෑ ඒ ගොල්ලෝ ඒ කරන එක හොඳයි වගේ හිතෙනකොට තමනුත් ඒක අනුකරණය කරන්න පටන් ගන්නවා. ඒකයි අපි මුලින්ම සිහිපත් කළේ මේ අල්පේච්ඡතාවය මැනවින් පවත්වගන්නට නම්, නිවැරදිව පවත්වගන්නට නම් ඒ තැනැත්තාට පැහැදිලි දැක්මක් තියෙන්න ඕන මේක කරන්නේ මොකක් සඳහාද කියලා, මොකක්ද පරමාර්ථය. දැන් තමන්ගේ මෙනෙක් පවත්වාගෙන ආපු සංස්කෘතික පදනම බිඳලා වෙනත් විදියකට කටයුතු කරනවා නම්, මෙනෙක් ආපු ආගමික පදනම බිඳලා වෙනත් විදියකට කටයුතු කරනවා නම්, ජාතික අන්‍යත්‍යත්‍යාවය වෙනස් කරනවා නම්, දේශීය අන්‍යත්‍යත්‍යාවය වෙනස්

කරනවා නම් එතකොට අනිත් අය වගේ වැඩ කරන්න යනවා නම් මොකක්ද ඒකෙ පරමාර්ථය? මොකක්ද ඒකෙන් බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ? එතකොට ඒ ගැන දැක්මක් තියන්න ඕන. ඒ වගේම තමයි අපිට දැක්මක් තියෙන්න ඕන තමන්ගේ ආගම ඇසුරු කරනවා නම්, තමන්ගේ ජාතික අනන්‍යතාවයත්, තමන්ගේ දේශීය අනන්‍යතාවයත්, තමන්ගේ සංස්කෘතික අනන්‍යතාවයත් පවත්වනවා නම් ඒවායේ පරමාර්ථය මොකක්ද කියලත් අපිට පැහැදිලි දැක්මක් තියෙන්න ඕන. එතකොට ඒ පැහැදිලි දැක්ම නැති නිසා තමයි අර වෙන වෙන ඒවා දැක්කහම කඩාගෙන යන්නෙ.

දැන් උදාහරණයක් හැටියට අද මේ ලෝකෙ යම්කිසි නිරාගමික ප්‍රවණතාවයක් ඇතිවෙන්නෙ ඇයි? ඒ ආගම දහමෙහි තියෙන වටිනාකම මොකක්ද, මොකක්ද ඒකෙ පරමාර්ථය කියලා පැහැදිලිව හඳුනාගෙන නෑ. එතකොට හඳුනාගෙන නැතිවුනාම ඒ ගොල්ලන්ට ඒ ආගම දහම ඇසුරු කරගෙන සිටීමේ අවශ්‍යතාවය, ඒකෙ ව්‍යසරිය පැහැදිලිව වැටහෙන්නෙ නෑ. ඒ වැටහෙත් නැතිවෙනකොට ඒගොල්ලන්ට පහසුයි ඒක අනහැර දාන්න. ඒ නිසා තමන් ඉන්න තැන මොකක්ද, කුමන පරමාර්ථයක් ඇතුළුව තමන් මෙනත පවතින්නෙ කියලා පැහැදිලි දැක්මක් නැතිවුනොත් සියල්ලක්ම එකට පටලැව්ව්ව අවිචාරවක් බවට පත්වෙනවා. දැන් අද මේ ලෝකයට සිදුවෙමින් පවතින්නේ ඒකයි. එතකොට මිනිස්සු කොටු වෙලා ඉන්නතාක් කල් දැන් අපිට පෙනෙනවා, ඒ අන්තර්ජාල පහසුකම් ආදිය නැති කාලෙ රටකට සීමා වෙලා දේශයකට සීමා වෙලා, ජාතියකට සීමා වෙලා, සංස්කෘතියකට සීමා වෙලා, ආගමකට සීමා වෙලා යම්කිසි අනන්‍යතාවයක් තිබුනා. හැබැයි ඒ අනන්‍යතාවයන් තිබ්ලා තියෙන්නෙ අපි අර මුලින් කීව්ව පදනම මත. එක්කො නැතිකම නිසා, එක්කො බැරි කම නිසා, එහෙම නැත්නම් අලසකම නිසා, එහෙම නැත්නම් අර ලිංගභීෂය වගේ ඒ ව්‍යසරිය ඊට එහාට පේන් නෑ. එතකොට ඉන් එහාට ලෝකයක් තියෙනවා කියලා දන්නෙ නෑ අනුවණකම නිසා, නොදන්නා බව නිසා. එතකොට ඔය කාරණා තුළින් නම් යම්කිසි කෙනෙකුගේ ඒ සුරක්ෂිත බව ඇතිවෙලා තිබුනේ, ඒ සීමාවන් ගිලිහෙනකොට එතනින් එහාට ඒ තැනැත්තා අසීමාන්තික - සීමාවක් නෑ ඒ තැනැත්තාට - ඒ මට්ටමට පත්වෙනවා.

අද ලෝකයට සිදුවෙමින් පවතින්නෙ මිනිස්සුන්ගේ සංකල්පනා, හැඟීම් සීමා රහිතයි. ඒවාට කොහෙත්ම පාලනයක් නෑ. එතකොට ඒවා පාලනයක් නැති තැනට හැමනිස්සේම උත්තේජනය කරනවා. කවුද

උත්තේජනය කරන්නේ වෙළඳ ව්‍යාපාරිකයින් විසින්. ඒ මොකද ඒ ගොල්ලන්ට අවශ්‍යයි මේ විවෘත ආර්ථිකයන් එක්කලා දැන් ඒකයි අපි සිහිපත් කලේ, දැන් ඉස්සර මිනිස්සුන්ට තමන්ට ජීවත් වෙන්නට අවශ්‍ය දේ, පරමාර්ථ සාධනය කරගන්නට අවශ්‍ය දේ. අද එහෙම නෙවෙයි. අද වෙළඳ ව්‍යාපාරිකයා නිෂ්පාදනය කරන දේ කොහොමහර් මහජනයාට විකුණන්න ඕන තමන්ට මුදල් උපයාගන්න නම්. එතකොට එහෙම විකුණාගැනීම සඳහා ඒගොල්ලො විවිධ උපක්‍රම යොදනවා. අර මිනිස්සුන්ට අවශ්‍යතා ඇති කරනවා, හැඟීම් අවුස්සනවා. පොළොඹවනවා. මෙහෙම තමයි ගන්න ඕන, මේක තමයි කරන්න ඕන, මේක නැත්නම් වැඩක් නෑ ජීවිතේ. එතකොට ගෙවල් දොරවල් වල සැළසුම් පිළිබඳව, ඉඩම් කඩම් පිළිබඳව, යානවාහන පිළිබඳව, එතකොට ආහාරපාන පිළිබඳව, මිලමුදල් පිළිබඳව, තනතුරු පිළිබඳව, මේ නොයෙක් දේවල්, නොයෙක් දේවල් පිළිබඳව මිනිස්සුන්ගේ හැඟීම් උත්තේජනය කරනවා. හැමතිස්සේම අවුස්සනවා විවිධ ක්‍රම වලට.

මොකද එහෙම අවුස්සන්න අවුස්සන්න තමයි පහසුවෙන්ම අර දේවල් මිලදීගන්නා තැනට පොළඹවන්න. එතකොට ඒ මට්ටමට ආවයින් පස්සෙ මිනිස්සුන්ට නිතව් නැතිව යනවා, අපි ගන්න ඕන මොනවද, අපි කන්න ඕන මොනවද, අපි අදින්න ඕන මොනවද, අපි ජීවත් වෙන්න ඕන කොහොමද, තමන්ගේ අනන්‍යතාවය පැහැදිලි නෑ. තමන් කවුද කියන එක පැහැදිලි නෑ. ඇයි පැහැදිලි නැත්තේ? තමන්ගේ ජීවන පරමාර්ථ හරියට හඳුනාගෙන විශ්ලේෂණය කරගෙන ඒවා හරියට ගොනු කරගෙන නෑ. එතකොට පරමාර්ථය හරියට පෙනෙන්නැතිවෙතකොට පැහැදිලි නැතිවෙතකොට ඒ පරමාර්ථයට අදාළ සාධක මොනවද කියලා කොහොමත් තේරෙන්නෑ. ඉතින් සාධක හඳුනාගන්න පරමාර්ථය හඳුනාගෙන ඉන්න එපායෑ. පැහැදිලි පරමාර්ථයක් නැතිනම්, ඉලක්කය තේරෙන්නැත්නම් කොහොමද තමන් තීරණය කරන්නේ මේකට අවශ්‍ය දේවල් මේවයි කියලා. එතකොට ඒ තැනැත්තා අර මඩේ හිටවපු ඉන්නක් වගේ ඒ පැත්තට මේ පැත්තට දෝලනය වෙනවා. වෙන සංස්කෘතියක අය කරන කියන දේවල් දකිනකොට තමන් ඒ වගේ වෙන්න උත්සාහ කරනවා.

දැන් අද රටේ මහජනතාවගේ ඇඳුම් පැළඳුම් ආදිය ගොඩාක් වෙනස් වෙලා එක එක විකාර රූපී වෙලා තියෙන්නේ අර සංස්කෘතියේ ඒවයි, මේ සංස්කෘතියේ ඒවයි ඔක්කොම පටලගන්නවා. ඇයි මේ ඒ සංස්කෘතික අනන්‍යතාවය පවත්වන්න අපේ සංස්කෘතියේ දේවල් එහෙම සකසගෙන තිබුනේ මොකටද, ඒ අතින් අයගේ සංස්කෘතියේ දේවල් එහෙම

සකසාගෙන තියෙන්නෙ මොකටද කියලා ඒ පරමාර්ථ හඳුනාගෙන නැ. ඊළඟට ජාතික අන්‍යායාචයන් වෙනස් වෙනවා ඒ විදියට. දේශීය අන්‍යායාචයන් වෙනස් වෙනවා ඒ විදියට. ඊළඟට ආගමික අන්‍යායාචයන් ඒ විදියට වෙනස් වීගෙන යනවා. එතකොට ආගම තුළ, දහම තුළ ඒ කියවෙන යම් යම් කාරණා, ඒ විනයේ කියවෙන යම් යම් කාරණා එතකොට ඒ දහම සහ විනය බද්ධ කරගෙන සිංහල බෞද්ධ සංස්කෘතිය තුළ ගොඩනැගිටිව දේවල් - පින්වතුනි සංස්කෘතියක් කියලා කියන්නෙ හැමවිටම යහපත් සමාජ සදාචාරයන් දිගුකලක් පවත්වාගෙන යාමේ පහසුව සඳහා මහජනයා විසින් සම්මත කරගත්තු යම් යම් උපාය මාර්ග. ඒවායෙන් තමයි සංස්කෘතියක් නිර්මාණය වෙන්නෙ. එතකොට ඒ උපායමාර්ග හදලා තියෙන්නෙ යම්කිසි වැඩපිළිවෙලක් අඛණ්ඩව ගෙනියන්න. ඒ වැඩපිළිවෙල ගෙනියන්නෙ මොකටද ඒ යහපත් පරමාර්ථයක් සඳහා. එතකොට දැන් මෙහෙම සකස් කරගත්තු දේවල් ඒවා මොකටද, කුමක් සඳහා ද කියලා පැහැදිලි නැති වෙනකොට ඒ සියල්ලක්ම බැහැර කරනවා.

ඉතින් අද භික්ෂූන් වහන්සේලා පවා සමහර වෙලාවට විනයේ තියෙන සමහර කාරණා හැල්ලු කරලා, ධර්මයේ තියෙන සමහර කාරණා වෙනස් කරලා බෞද්ධ සංස්කෘතිය තුළ මේ දෙදහස් පන්සියකටත් අධික කාලයක් මේවා පැවතිවිට, සුරක්ෂිත වෙච්චි මූලික පදනම පයින් ගහලා විසිකරන්නෙ ඇයි? ඒවායෙහි මූලික පරමාර්ථ මූලික පදනම හරියට හඳුනන්නෙ නැති නිසා. ඉතින් අන්න ඒ විදියට සීමා මායිම් වලින් තොර වෙච්චි යම්කිසි වික්ෂිප්ත ගතියකට, විකාරරූපී ගතියකට, සංකීර්ණ ගතියකට මිනිසුන් ගිහි පැවිදි දෙපිරිසම යොමු වෙමින් පවතිනවා, ඇයිද ඒ, අර අල්පේච්ඡතාවය කියන මූලික ගුණාංගය හරියට පැහැදිලි කරගන්නට බැරිකම නිසා. එතකොට ඒ අල්පේච්ඡතාවය තුළ ඒ විදියට වික්ෂිප්ත නොවී, විකාරරූපී නොවී, පටලාවෙන් නැතිව අපි හරියට පවතින්නට නම් අපිට හැමවිටම මූලික අවශ්‍යතා සහ පරමාර්ථ හඳුනාගන්නට වෙනවා.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ඔය කියන අත්තිවිෂ්ණා, මහිවිෂ්ණා දෙකෙන්ම යම්කිසි කෙනෙක් පෙළෙනකොට ඒ තැනැත්තාට පාපිවිෂ්ණාවය මතුවෙන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම අත්තිවිෂ්ණා මහිවිෂ්ණා දෙක වැඩෙනකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමා කරනවා ගින්න සහ මහමුහුද වගේ තත්වයකට පත්වෙනවා ඒ පුද්ගලයා. අග්ගිකත්තදො සමුද්දොව මහිවිෂොවාපි පුග්ගලො බහුකෙ පච්චෙ දෙන්නෙ තයො ජෙනෙ නපුරෙ - මහිවිෂ පුද්ගලයා ගිනිකඳත් මහසමුදුරත්

එක වගේ කියලා බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කරනවා මේ කාරණයෙන්, මොන කාරණයෙන්ද? මහිච්ඡනාවයෙන්. ගින්නකට අපි යම් යම් දේවල් දැව දඩු ආදිය ලං කරන්න ලං කරන්න ඒවා උපාදාන කරගෙන, ඒවා ඉන්ධන කරගෙන බහුලව අර ගින්න වැඩෙන්නට පටන් ගන්නවා. එතකොට යම් යම් දේවල් ගින්නට දෙන්න දෙන්නත්, දහනය කරන්නට අවශ්‍ය දේවල් ලං කරන්න ලංකරන්න ලැබෙන්න ලැබෙන්න ගින්න වැඩිවෙනවා. එතකොට ගින්න වැඩිවෙන්න, වැඩිවෙන්න තව දේවල් අපේක්ෂා කරනවා.

එතකොට දැන් අර මුල් අවස්ථාවේ ගින්න යන්නමට ගිනිකූරක් දල්වගන්නයිත් පස්සෙ පොඩි ගිනිදැල්ලක්, පහන් දැල්ලක පොඩි ගිනිදැල්ලක්, ඉටිපන්දමක පුංචි ගිනිදැල්ලක්, දැන් මේක අපිට වර්ධනය කරගන්න සමහරවිට කඩදාසි කොළයක් පත්තු කරලා, එහෙම නැත්නම් පොල් කොළයක් පත්තු කරලා බොහොම සරල දේවල් ටිකක් තමයි අපිට ඒකෙන් දල්වගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ, මහා කොටයක් ළඟට ගිනිකූර ගහලා හේත්තු කලාට ඒක පත්තු වෙන්නෑ. ඒ ගින්න අර වගේ දෙයක් අපේක්ෂා කරන්නෑ ඒ වගේදෙයක් දහනය කරන්නට සමත් වෙන්නෙ නෑ. ඒනිසා මුලදි මුලදි අපිට සරල දේවල් තමයි ගින්නට එකතු කරන්න වෙන්නෙ. හැබැයි සරල දේවල් අල්ලාගෙන ගින්න වැඩෙන්න පටන් ගන්නවා. එහෙම වැඩුනට පස්සේ ඒ ගින්නට පුළුවන් වෙනවා අර මහා කොටයක් වුනත් දවන්න. එතකොට මහා කොටයක් වුනත් බලාපොරොත්තු වෙනවා අපේක්ෂා කරනවා තමන්ගේ ග්‍රහණයට ගන්න. ඊටපස්සෙ පුළුවන්කම තියෙනවා මහා අමු කැලයක් වුනත් ගිනි තියන්න.

එතකොට මුල් අවස්ථාවේදී අර පුංචි සුළං රැල්ලකිනුත් නිවෙනවා. ඊටපස්සෙ මහා සුළි සුළඟත් ඒ ගින්නට සහදායක වෙනවා. ඒකත් තමන්ට දායක කරගන්නවා. මේ විදියට ලැබෙන ලැබෙන සියල්ලක්ම ග්‍රහණය කරමින් ඒ සියල්ලක් දවා පුළුස්සා දමන්නට ගින්න වර්ධනය වෙනවා, ඒ ගින්නට අවශ්‍ය ප්‍රත්‍යය ලැබෙන්න ලැබෙන්න. එතකොට ගින්නෙහි ස්වභාවය තමයි දේවල් ලැබෙන්න ලැබෙන්න පුළුවන වැඩෙනවා, තව බොහෝ දේ අපේක්ෂා කරනවා. මහා සාගරයත් ඒ වගේ. සතර දිග්භාගයෙන් පැමිණෙන ගංගා වල ජලය එකතු වෙන්න එකතු වෙන්න, හැමනිස්සේම කොයිතරම් වැහැලා වතුර එකතුවුනත් ඒ ජලය මුහුදට යන්න යන්න, මුහුද කවදාවත් දැන් ප්‍රමාණවත් කියලා එහෙම සීමාවක් නෑ. මුහුදේ ජලකඳ වැඩිවෙන්න වැඩිවෙන්න අර තමන්ගේ සීමාව අතික්‍රමණය කරමින් එහාට එහාට ජල පෘෂ්ඨය වැඩි කරගන්නවා. දැනට යම් සීමාවක

නම් මුහුද නියෙන්නෙ, අනිත් ටික ගොඩබිම නම් මුහුදේ ජලය වැඩිවෙන්න වැඩිවෙන්න අර ගොඩබිම ආක්‍රමණය කරනවා. ආක්‍රමණය කරලා ජල පෘෂ්ඨය වැඩිවෙන්න වැඩිවෙන්න මේකට තවත් වතුර එකතු වෙන්නට පුළුවන් හැකියාව වැඩිවෙනවා. අපේක්ෂා කරන ප්‍රමාණය වැඩිවෙනවා තවත්. එතකොට ඒකට තව වැඩිවෙනකොට තවත් ජල පෘෂ්ඨය වැඩිවෙනවා. මේ විදියට මුළු පෘථිවියම ජලයෙන් වසාගන්නත් ඊටපස්සෙ ඝනත්වය වැඩිවෙනවා.

මෙහෙම මොනම ක්‍රමයකින්වත් මහමුහුද දැන් ජලය ඇතියි කියලා සීමාවක් නෑ, තෘප්තිමත් වෙන්නෙ නෑ, එකතු වෙන්න එකතු වෙන්න පුළුල් වෙනවා. අන්න ඒ වගේ තමයි මහිව්ෂතාවය කියලා කියන්නෙ. මේ භාෂනයක් පුරවනවා වගේ පුරවන්න පුළුවන් එකක් නෙවෙයි මනස කියලා කියන්නෙ. දැන් බඳුනක සීමාවක් තියෙනවා. ඒ බඳුනේ, අපි හිතමු දැන් ඔන්න භාගයක් පිරිලා තියෙනවා. දැන් තුන්කාලක් වෙලා තියෙනවා, තව කාලයි දාන්න පුළුවන් වෙන්නෙ ඒකට. එතකොට ඒ බඳුන විසින් අපේක්ෂා කරන්නෙ දැන් හතරෙන් තුනක් පිරිලා තියෙනකොට බඳුන විසින් තව අපේක්ෂා කරන්නෙ හතරෙන් එකයි. ඒ හතරෙන් එක දැම්මහම දැන් බඳුන සංතෘප්තයි. ඒකෙන් එතනින් එහාට තව දාන්න බෑ, බඳුන විසින් අපේක්ෂා කරන ප්‍රමාණය ඒකයි. ඒක දැන් ඉංග්‍රීසියෙන් කියනකොට capacity කියලනෙ කියන්නෙ, ධාරිතාවය. දරන්න පුළුවන් ප්‍රමාණය මෙච්චරයි. එතකොට ඒ ධාරිතාවය සීමාසහිතයි. ඒ භාෂනයේ ප්‍රමාණය නිශ්චිතයි.

නමුත් මනසේ ස්වභාවය එහෙම නෙවෙයි, මේ හැඟීම් වල ස්වභාවය එහෙම නෙවෙයි, බලාපොරොත්තු වල ස්වභාවය එහෙම නෙවෙයි. අපිට හිතෙනවා මේ බලාපොරොත්තු වෙන දේ ලැබුනයිත් පස්සෙ නම් තෘප්තිමත් වෙයි කියලා. ඒ බලාපොරොත්තු වෙන දේ ලැබුනයිත් පස්සෙ අපේ බලාපොරොත්තු ටිකක් පුළුල් වෙනවා ගින්නදරට දර දැම්මා වගේ. මුහුදට වතුර එකතු වුනා වගේ. ඒ බලාපොරොත්තු තව ටිකක් එහාට යනවා. ඊටපස්සෙ ඒ ප්‍රමාණය අපි අපේක්ෂා කරනවා. එතකොට ඒ ටික ලැබෙනකොට තව ටිකක් එහාට යනවා. කෙළවරක් නෑ. අර අපේ පාර්ලිමේන්තුවේ ඉස්සර හිටපු එක ඇමතිවරයෙකුට, එතුමාගේ පඩිය වැඩි කරන්න අහලා තියෙනවා. ඇමතිවරයෙක් හෝ අගමැතිවරයෙක්. එතුමාගේ පඩිය වැඩි කරන්නට පාර්ලිමේන්තුව කතා කරලා තීරණය කරනකොට එතුමා කියලා තියෙනවා මගේ පඩිය වැඩි කරන්න එපයි කියලා. ඒ මොකද එතුමා දැන් ඒ වෙනකොට ඒ ලැබෙන පඩියත් එක්කලා

ලැබෙන චේතනයන් එක්කලා වැඩ කරන්න සැලසුම් කරගෙන තියෙනවා. දැන් ඒ මුදල වැඩිවෙච්ච ගමන් අතිරික්තයක් හැටියට වැඩිවෙන්නෙ නෑ. ඒ මුදල වැඩිවෙච්ච ගමන් අර වැඩිවෙච්ච ප්‍රමාණයට අපේ සංකල්ප වැඩෙන්න ගන්නවා, බලාපොරොත්තු වැඩෙන්න ගන්නවා, අපේක්ෂා වැඩෙන්න ගන්නවා, වැඩ වැඩෙන්න ගන්නවා. අන්තිමට ජීවිතේ තවත් සංකීර්ණ වෙනවා.

ඉතින් ඒ කාරණය හරියට නුවණින් තේරුම් අරගෙන එතුමා කියලා තියෙනවා මගේ පඩිය වැඩි කරන්න එපා ඔය තියෙන ගාණ ඇති මට. ඒකෙන් මං දැන් වැඩකටයුතු ටික සැලසුම් කරගෙන යනවා ඒ හොඳටම ඇති මට. ඉතින් එහෙම දකින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ ජීවිතය පිළිබඳව, ජීවන පරමාර්ථ පිළිබඳව පැහැදිලි දැක්මක් තිබුනොත් විතරයි. එහෙම නැත්නම් අර ගිනිකඳ වගේ, මහා සාගරය වගේ කොච්චර ලැබුනා වුනත් ඒකෙන් තෘප්තිමත් වෙන්නෙ නෑ, එන්න එන්න අපේ මනසේ අපේක්ෂා බලාපොරොත්තු වඩ වඩාත් පුළුල් වෙනවා. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ මහිච්ඡතාවය ඇති පුද්ගලයා හරියට ගිනි කඳක් වගේ, ඊළඟට අල්පේච්ඡතාවය පිළිබඳව කතා කරනකොට අල්පේච්ඡතාවය සතර ආකාරයකින් ධර්මයෙන් දක්වනවා. ප්‍රත්‍යය අල්පේච්ඡතාවය, ධුතාංග අල්පේච්ඡතාවය, පරියජිති අල්පේච්ඡතාවය සහ අධිගම අල්පේච්ඡතාවය. ප්‍රත්‍යය අල්පේච්ඡතාවය කියලා කියන්නෙ ආහාර, නිවාස, ඇඳුම්, බෙහෙත් හේත් කියන මේ මූලික අවශ්‍යතා පිළිබඳව සීමා දැනගෙන කටයුතු කිරීම. ඒක තමයි ප්‍රත්‍යය අල්පේච්ඡතාවය.

ධුතාංග අල්පේච්ඡතාවයයි කියලා කියන්නෙ යම්කිසි කෙනෙක් කෙලෙස් දුරු කිරීම සඳහා කෙලෙස් කම්පා කරලා ඉවත් කරන්න දැඩි ප්‍රතිපත්ති අනුගමනය කරනවා, බුදු දහමේ ධුතාංග දහතුනක් කියවෙනවානෙ. එතකොට ඒ ධුතාංග අනුගමනය කරන්නෙ කෙලෙස් දුන්නය කරන්න, කෙලෙස් දුරු කරන්න, කෙලෙස් කම්පා කරලා සොළවලා අයින් කරන්න. එතකොට එබඳු ප්‍රතිපත්ති මම ධුතාංග අනුගමනය කරන කෙනෙක්, මම නම් උසස් ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය කරනවා කියලා ලෝකෙට පෙන්න්න යන්න. එහෙමනම් ලෝකෙට පෙන්න්න යනවා නම් එතන අල්පේච්ඡ බවක් නෑ, මම ධුතාංග දරන කෙනෙක් යැයි ලෝකයා දැනගනීවා. එතකොට බලාපොරොත්තුවක් ඒ ගැන ඇතිවෙනවා. ඊටපස්සෙ තමන් ධුතාංග අනුගමනය කරන කෙනෙක් හැටියට අනික් අය තමන්ට ගරු කරන් නැත්නම් තමන් හැමතිස්සේම ඒක අඟවන්න යනවා. අනිත් අය වගේ නෙවෙයි, අපි මේ ධුතාංග දරන අය. එතකොට ඒ ධුතාංග

පිළිබඳ මහිව්ෂතාවය, බලාපොරොත්තු අධික බව, ඒ තමන් ධුතාංග අනුගමනය කරන කෙනෙක් කියලා පෙන්වා සිටින්නට උත්සාහ කරන ගතිය, එතකොට එහෙම නොවෙනවා නම් ධුතාංග අල්පේව්ෂතාවය. පරියජ්නි අධිගම කාරණා දෙකත් ඒ විදියටමයි. පරියජ්නිය කියලා කියන්නෙ මේ ත්‍රිපිටක ධර්මය දන්නා බව. බහුශ්‍රැතභාවය.

එතකොට තමන් බහුශ්‍රැතයෙක් කියලා පෙන්වන්න උත්සාහ කරනවා අනිත් අය ඉදිරියේ. අනිත් අයගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා, අනිත් අයගේ යහපත සඳහා, දුර්මත බණ්ඩනය කිරීම සඳහා තමන් දන්නා දහම් කරුණු ඉදිරිපත් කරන්නට ඕන. ඒක වරදක් නෙවෙයි. නමුත් මේ පරියජ්නි මහිව්ෂතාවය ඇති පුද්ගලයා හැමතිස්සේම තමන් දන්නා කෙනෙක් බව අඟවන්නටයි උත්සාහ කරන්නෙ. දන්නා කෙනෙක් බව දනවන්නටයි උත්සාහ කරන්නෙ. එකොට ඒ උත්සාහය තියෙනකොට ඒ තැනැත්තා පරියාජ්නිය පිළිබඳව මහිව්ෂ, බොහෝ බලාපොරොත්තු තියෙනවා, මම එහෙම කෙනෙක් කියලා ලෝකයා දැනගනීවා. එතකොට පරියජ්නි අල්පේව්ෂතාවය කියලා කියන්නෙ එහෙම ලෝකයාට ඇඟවීමේ අවශ්‍යතාවයක් නෑ. ඊළඟට අධිගම අල්පේව්ෂතාවයත් එහෙමයි. මම සෝවාන් වෙච්චි කෙනෙක්, මම සකදාගාමී වෙච්චි කෙනෙක්, මම අනාගාමී වෙච්චි කෙනෙක්, මම රහත් වෙච්චි කෙනෙක් කියලා ලෝකයාට අඟවන්න ඕනකමක් නෑ. එතකොට අධිගම මහිව්ෂතාවය ඇති තැනැත්තා ඒක හැමතිස්සේම අඟවන්නට උත්සාහ කරනවා.

ඉතින් රහත් වෙච්චි කෙනෙකුට එහෙම ඇතිවෙන්නෙ නෑ, අවශේෂ ඵල ලාභී අයටත් ඒ සංකල්පනා බොහොම අවම වශයෙන් තමයි මතුවෙන්නෙ. නමුත් සමහර විට මතුවෙන්නට පුළුවන් යම් ප්‍රමාණයකට. මොකද තාම මමායනය දුරු වෙලා නෑ, මානය දුරු වෙලා නෑ, සංසන්දනය කිරීම තවම තියෙනවා. ඒ නිසා කලාතුරකින් යම් ප්‍රමාණයකට ඒවා මතුවෙන්නට පුළුවන්. විශේෂයේන ධ්‍යාන, අභිඤ්ඤා ආදිය ලබාගත්තු අය තුළ ඒවා බහුලව මතුවෙන්නට පුළුවන්. මට අසවල් ධ්‍යානය තියෙනවා, අසවල් අභිඤ්ඤාව තියෙනවා කියලා අනිත් අයට පෙන්වන්නට උත්සාහ කරන්න පුළුවන්. ඉතින් අද අපිට පේනවා එහෙම නැති බොහෝ දෙනා තමන් ධ්‍යානලාභීන්, තමන් ඵල ලාභීන් හැටියට ලෝකයට අඬගා, මුරගා කියන්නනට දඟලනවා. සෑහෙන්න ඒවා පිළිබඳව තර්ක විතර්ක, වාද විවාද කරන්න උත්සාහ කරනවා. ඉතින් ඒවායෙන්ම පෙනෙනවා ඒ ප්‍රයත්නය තුළ අර කෙලෙස් දුරු කිරීමේ ගතියක් ඒවා තුළ ප්‍රකට වෙත් නැති බව. ඉතින් ඒ

නිසා ඒවා සම්පූර්ණ ලෝකය රැවටීමක් කියන බව අපිට අමුතුවෙන් හඳුනාගන්නට වෙහෙසෙන්නට දෙයක් නෑ.

ඒවා තුළම ඒ හිස් ගතිය තියෙනවා. ඉතින් යම් කෙනෙක් තුළ අර යම් ප්‍රමාණයකට තමන් ධ්‍යාන අභිඥා ලැබූ කෙනෙක්ය, මාර්ගඵල ලැබූ කෙනෙක්ය කියලා අන් අයට ඇඟවීමේ යම්කිසි උත්සාහයක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන් අර්භත්වය දක්වා. ඒක තමයි අධිගම මහිච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ. අධිගම අල්පෙච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ තමන් ලැබූ ධ්‍යාන අභිඥා මාර්ගඵල අන් අයට අඟවන්නට, දනවන්නට උත්සාහ නොකරන එක.

එතකොට දැන් මේ ප්‍රත්‍යය අල්පෙච්ඡතාවය අපි සිහිපත් කලා ගිහි පැවිදි වශයෙන් දෙආකාරයකට අපිට හඳුනාගන්නට වෙනවා. පැවිද්දාගේ ප්‍රත්‍යය අල්පෙච්ඡතාවය, පැවිද්දා තමන් සම්පත් උපයන්නට උත්සාහ කරනවා නෙවෙයිනේ. පැවිද්දා උත්සාහ කරන්නේ අනුන්ගෙන් ලැබෙන දේ පරිහරණය කරන්න. එතකොට පැවිද්දාගේ අල්පෙච්ඡතාවය අනුන්ගෙන් ලැබෙන දේ පිළිබඳවයි පවතින්නේ. ගිහියාගෙන් අල්පෙච්ඡතාවය තමන් උත්පාදනය කරන දේවල් පිළිබඳවයි පවතින්නේ. එතකොට ගිහියා උපයනකොට නොකළ යුතු වෙළඳාම් නොකොට අධාර්මික විදියට උපයන්නේ නැතිව කටයුතු කරන්නට ගිහියා වග බලාගන්නට ඕන. ඒ වගේම පරිහරණය කරනකොටත් ඒවා අයතා විදියට පරිහරණය කරන්නැතිව ධාර්මික විදියට පරිහරණය කරන්නට ගිහියා සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. පැවිද්දා දේවල් උපයාගන්නකොට, සම්පාදනය කරගන්නකොට ඒවා පිළිබඳව කොහොමද කියලා පරිස්සම් වෙන්නට ඕන, විනය ප්‍රඥප්තිය උල්ලංඝනය කෙරෙන්නේ නැතිව. ඒ වාගේම ඒවා පරිහරණය කරනකොට ධාර්මිකව පරිහරණය කරන්නට ඕන.

ඉතින් මේක ටිකක් දිගට අපි උදාහරණත් එක්කලා කතාබහ කළ යුතු කාරණයක්. ඒ නිසා අපි ඊළඟ සතියේත් මේ පිළිබඳව ඉතිරි කොටස සාකච්ඡා කලොත් හොඳයි කියලා හිතෙනවා. දැන් අපිට වචන දෙක තුනකින් මේක නිමා කරන්නට පුළුවන්. නමුත් ටිකක් ඒ පිළිබඳව දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කිරීම ප්‍රයෝජනවත් කියලා අපිට හිතෙනවා. ඒ නිසා අපි ලබන සතියේත් තවදුරටත් අල්පෙච්ඡතාවය පිළිබඳව තව කොටසක් සාකච්ඡා කරමු. එතකොට අද දවසේ අපි මේ කතා කලේ අල්පෙච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව. මේ ධර්මය අල්පෙච්ඡ පුද්ගලයාටයි, මහිච්ඡ පුද්ගලයාට නෙවෙයි. එතකොට අල්පෙච්ඡතාවය

කියන්නෙ කුමක්ද, මහිච්ඡතාවය කියන්නෙ කුමක්ද කියලා අපි හදුනාගන්නා. ඒ අල්පේච්ඡතාවය කුමක් මතද පදනම් වෙන්නෙ, නැතිකම නිසා, බැරිකම නිසා, ඒ වගේම අලසකම නිසා හෝ නොදන්නාකම නිසා කියන මේ දුර්වලකම් නිසා යම්කිසි කෙනෙක් තුළ අඩු බලාපොරොත්තු ඇතිවෙනවා නම් ඒවා ස්ථාවර තත්වයන් නෙවෙයි, ඒවා ප්‍රශස්ත තත්වයන් නෙවෙයි, ඒවා නිර්වාණගාමීන් මාර්ගයේ ගුණදහම් වඩන්නට උදව් වෙන්නෙ නෑ. එතකොට මූලික පරමාර්ථය හදුනාගෙන ඒ පරමාර්ථය සාදනය කරගන්න මූලික අවශ්‍යතා නිවැරදිව තේරුම් අරගෙන වෙන වෙන අතුරු මාර්ගවලට හැරෙන්නේ නැතිව ඒ මූලික පරමාර්ථ ඉලක්කකොට ගෙන සරලව, සෘජුව යන්නට පුළුවන් ක්‍රමය තමයි මේ අල්පේච්ඡතාවය තුළින් ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරන්නෙ. එතකොට ඒක ගිහි පැවිදි වශයෙන් දෙආකාරයි කියන බව පැහැදිලි කලා. මහිච්ඡතාවය සහ අත්තිච්ඡතාවය, පාපිච්ඡතාවය පිළිබඳව අපි යම් ප්‍රමාණයකට කතා කලා.

එහෙමනම් මේ සම්බන්ධව ගිහියා සහ පැවිද්දා කෙසේද විශේෂයෙන් මේ ප්‍රත්‍යය පිළිබඳ අල්පේච්ඡතාවය පවත්වාගෙන්නෙ කියන කාරණය අපි ඊළඟ සතියේ පැහැදිලි කරගමු. අද දවසේ මේ ධර්ම කාරණය පැහැදිලි කිරීම, අපේ දැන් වෙලාව 08.01යි. මෙපමණකින් සීමා කරලා අපි සුපුරුදු පරිදි සත්‍ය ක්‍රියාවට යොමුවෙමු.

02. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ දැක්වෙන පළමු මහා පුරුෂ විතකීය වන අල්පේච්ඡතාවය පිළිබඳව තව දුරටත් පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි ස්වාමීන් වහන්ස, අදත් අපේ ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහා ඉතාම මෙන් සිතින් යුතුව පාද නමස්කාර පූර්වකව පින්වත් අපේ ආචාර්ය ඥාණ කුකුල්පතේ ස්වාමීන් වහන්සේව පිළිගනු ලබනවා. ස්වාමීන් වහන්සේ විශේෂයෙන්ම සඳහන් කරන්න කැමැතියි අපි මේ දහම් සාකච්ඡාව පටන් අරන් අනුරුද්දක් සපිරෙන කාලයක්. ඉතින් ඉතාම සතුටුයි, බොහෝ පිරිසකට තමන්ට අවශ්‍ය කරන දහම් දැනුම ලබාදෙමින් අපේ පින්වත් ස්වාමීන් වහන්සේ කාලය කැප කරලා ඒ වෙනුවෙන්, අපි වෙනුවෙන් උන්වහන්සේ ඒ දේ කලා. ඉතින් අපි ඉතාම කෘතවේදී භාවයෙන් පාද නමස්කාර පූර්වකව ස්වාමීන් වහන්සේට සෙත් පතනවා, මෙෙහි පූර්වකව ආශිර්වාද කරනවා, බොහෝ කාලයක් ස්වාමීන් වහන්සේට මේ ශාසනික සේවය කරමින් ස්වාමීන් වහන්සේගේ පාරමි

පුරණය කරගෙන සියලුදෙනාට යහපත පිණිස කටයුතු කිරීමට තව ගතවසකට අධික කාලයක් ස්වාමීන් වහන්සේට ඒ සඳහා අවශ්‍ය ශක්තිය ධෛර්යය ලැබේවා කියලා. ඉතින් අද දවසේදී අපේ සාකච්ඡාව සඳහා මාතෘකාව හැටියට තියෙන්නේ ගිය සතියේදී ආරම්භ කරපු අනුරුද්ධ සූත්‍රය ඇසුරින් සාකච්ඡා කරන්න. ගිය වටයේදී ආරම්භයක් හැටියට ස්වාමීන් වහන්සේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ පළවෙනි ධර්ම කාරණය ආරම්භ කරලා කරගෙන ආවා. මං හිතනවා ස්වාමීන් වහන්ස, අද අපිට තියෙන්නේ ඉතිරි කොටස සඳහා අවතීර්ණ වෙන්න. ඒ සඳහා පින්වත් ස්වාමීන් වහන්සේට ඉතාම මෙන් සිහින අපි ආරාධනා කරනවා ස්වාමීන් වහන්ස, තෙරුවන් සරණයි!

අපි පසුගිය සතියේ ආරම්භ කළේ අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපානයේ සඳහන් වෙන මහාපුරුෂ විතර්ක පිළිබඳව දැක්වෙන අනුරුද්ධ සූත්‍රය පාදක කොටගෙන තමයි අපි පසුගිය සතියට පෙර සතියේ - පසුගිය සතියේ අපි සාකච්ඡාව කළේ නෑ පොහෝ දිනය නිසා - එතකොට ඒ පෙර සතියේ අපි සාකච්ඡාව ආරම්භ කළේ. එතකොට අනුරුද්ධ සූත්‍රය පිළිබඳව මූලික හැඳින්වීමක් කරලා එහි එන අෂ්ටමහා පුරුෂ විතර්ක පිළිබඳවත් සංක්ෂිප්තව කරුණු සිහිපත් කරලා පළමු මහාපුරුෂ විතර්කය පිළිබඳව අපි ටිකක් දීර්ඝවශයෙන් සාකච්ඡා කලා. ඒ **තමයි අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිච්ඡස්ස** - මේ ධර්මය අල්පේච්ඡ පුද්ගලයාටයි, මහිච්ඡ පුද්ගලයාට නොවේ. ඒ කියන්නේ මේ දහමින් ප්‍රයෝජන ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ, දහම පරිහරණය කරලා, දහම ඇසුරු කරා, ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා එල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නේ අල්පේච්ඡ පුද්ගලයාට විනා මහිච්ඡ පුද්ගලයාට නොවේ කියන මේ පළමු කාරණය අපි දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කලා. නමුත් එදා දීර්ඝ වශයෙන් අපිට ඒ කාරණය සම්පූර්ණයෙන් සාකච්ඡා කරලා නිමකරන්නට කාලවේලා ප්‍රමාණවත් නොවුනු නිසා අපි සිහිපත් කලා ඊළඟ සතියේ නැවත එහි ඉතිරි කොටස සාකච්ඡා කරන බව.

ඉතින් ඒ අනුව අද දවසේත් අපි ඒ පළමු කාරණයෙහි ඉතිරි කොටස තමයි සාකච්ඡා කරන්නට එහෙම නැත්නම් පැහැදිලි කරලා දෙන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. අල්පේච්ඡතාවය පිළිබඳව එදා සාකච්ඡාවේදී අපි කතා කලා අල්පේච්ඡතාවය කියන්නේ මොකක්ද කියන බව. ඒ කියන්නේ අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව. එතකොට බලාපොරොත්තු අඩු කරගන්නට නම් අපිට කරුණු දෙකක් වැදගත් වෙනවා කියලා අපි එහිදී සිහිපත් කලා. පරමාර්ථය සහ සාධක. ඒ කියන්නේ අපේ ජීවන පරමාර්ථ

මොනවාද, අපේ සාංසාරික පරමාර්ථ මොනවාද, ඒක හරියට තේරුම් ගන්නට ඕන. පරමාර්ථය පැහැදිලි නැතිවෙනකොට තමයි ඒ පැත්තටත් යනවා, මේ පැත්තටත් යනවා. ඒ හැමතැනම අපි අවශ්‍ය දේත් ගන්නවා අනවශ්‍ය දේත් ගන්නවා එතකොට ජීවිත හුඟාක් සංකීර්ණ කරගන්නේ. හුඟාක් අනවශ්‍ය දේවල් පටලවාගන්නේ අපට ඉලක්කය පැහැදිලි නැතිවෙනකොට. ඉතින් ඒ නිසා අල්පේච්ඡතාවය ඇති කරගන්නට නම් අනිවාර්යයෙන් කුමක් සඳහාද මේ ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ කියන අරමුණ, පරමාර්ථය ඉතාම පැහැදිලි වෙන්නට ඕන. ඒ අරමුණ හෝ පරමාර්ථය පැහැදිලි වුනාට පස්සේ තමයි ඒකට අත්‍යවශ්‍ය සාධක මොනවාද, අවශ්‍යම නොවන දේවල් මොනවාද, එතකොට ටිකක් සහාය වෙන දේවල් මොනවාද මේවා වෙන්කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඉතින් එහෙම වෙන් කරගන්නහම අපිට ඒ සඳහා අවශ්‍යම දේ, වැදගත්ම දේ පමණක් පවත්වාගෙන අනවශ්‍ය දේවල් බැහැර කරලා අර ටිකක් අවශ්‍ය දේවල්, තරමක් ඒ අවශ්‍ය වෙලාවට පමණක් සම්බන්ධ කරගෙන අපිට ඉතාම සැහැල්ලුවෙන්, සරලව මේ ගමන ඉදිරියට යන්න පුළුවන්. හැබැයි ඒක කරන්න අපිට පරමාර්ථය පිළිබඳව දැක්ම ඉතාම සෘජුව තියෙන්නට ඕන, ඉතාම පැහැදිලිව තියෙන්නට ඕන කියන කාරණය අපි එහිදී සාකච්ඡා කලා.

ඊළඟට ඒ අල්පේච්ඡතාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ කාරණා තුනක් අපි කතා කලා. මහිච්ඡතාවය, අත්තිච්ඡතාවය සහ පාපිච්ඡතාවය. මහිච්ඡතාවය කියලා කිව්වේ ප්‍රමාණාත්මකව වැඩි බලාපොරොත්තු ඇති බව, අත්තිච්ඡතාවය කියලා කිව්වේ ගුණාත්මකව යම් යම් දේවල් වැඩිපුර බලාපොරොත්තු වෙනවා. ගුණාත්මකව කියලා කිව්වේ වඩාත් ප්‍රණීන ප්‍රණීන ආකාරයෙන්. වඩාත් උසස් උසස් ආකාරයෙන්. එකම දේ උනත් වඩා උසස් තත්වයෙන් බලාපොරොත්තු වෙනවා. එතකොට මහිච්ඡතාවය කියනකොට එකම දේ වුනත් බහුලව බලාපොරොත්තු වෙනවා. වෙනත් වෙනත් දේවල් බලාපොරොත්තු වෙනවා. පාපිච්ඡතාවය කියලා කිව්වේ තමන්ගේ අධික බලාපොරොත්තු සම්පූර්ණ කරගන්නට බැරිවෙනකොට අධාර්මිකව, ඒවා අධාර්මිකව හෝ සම්පාදනය කරගන්නට සිතනවා, ක්‍රියාත්මක වෙනවා ඒක තමයි පාපිච්ඡතා කියලා කිව්වේ.

එතකොට මේවා පිළිබඳව කතාබහ කරලා අවසානයට අපි සාකච්ඡාව නැවැත්තුවේ අල්පේච්ඡතාවයෙහි සතර ආකාරයක් පිළිබඳව කරුණු දක්වලා. ඒ තමයි ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවය, ධූතාංග අල්පේච්ඡතාවය, පරියප්ති අල්පේච්ඡතාවය සහ අධිගම අල්පේච්ඡතාවය වශයෙන්. ඒ

කාරණා හතරත් අපි කෙටියෙන් පැහැදිලි කලා එදා. ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවය කියලා කිව්වේ ජීවිතය පවත්වාගන්නට අවශ්‍ය මූලික අවශ්‍යතා පිළිබඳව ආහාර, නිවාස, ඇඳුම්, සෞඛ්‍ය පහසුකම් පිළිබඳව අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව. ඒ කියන්නේ ඒ මූලික අවශ්‍යතා කුමක් සඳහාද අවශ්‍ය වෙන්නේ, ඒ අවශ්‍යතා සම්පාදනය කරගැනීමේ අරමුණ කුමක්ද, පරමාර්ථය කුමක්ද කියලා දැනගෙන ඒ පරමාර්ථය සාධනය කරගන්නට ප්‍රමාණවත් වෙන විදියෙන් පමණක් අපි ඒ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් පවත්වන්නට මූලික පරමාර්ථයෙන් පරිභාහිර නොවී ඒ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් පවත්වාගන්නට ක්‍රියාත්මක වීම ඊට වඩා සංකීර්ණ බලාපොරොත්තු ඇති කරගන්නැතිව. ඊළඟට ධුතාංග අප්පිච්ඡතා කියලා කිව්වේ තමන් පුහුණු කරන දැඩි ප්‍රතිපදාවත්, ඒ කියන්නේ ධුතාංග හැටියට දහතුනක් ශාසනික ප්‍රතිපදාවේ දැක්වෙනවා, ධුතාංග කියලා කියන්නේ කෙලෙසු දූලනය කරන, කෙලෙස් කම්පා කරන, කෙලෙස් වලට ප්‍රතිවිරුද්ධව ඉතා තදින් ක්‍රියාත්මක වෙන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයක්. ඉතින් ඒ ප්‍රතිපත්ති තමන් අනුගමනය කරනවා කියලා ලෝකෙට අඟවන්න යන්නැති බව, ලෝකයාට මම මේ විදියට බොහොම උසස් ප්‍රතිපදාවක ඉන්නේ, අල්පේච්ඡ ප්‍රතිපදාවක ඉන්නේ අනිත් එය එහෙම නෑ කියලා තමන් හුවා දක්වමින් අනිත් අය හෙලාදකින්නට හෝ එහෙම නැත්නම් තමන් එබඳු ප්‍රතිපදාවක තීරන වෙනවා කියලා බොහෝ දෙනා දැනගනීවා කියන ආකල්පයෙන් තොරව. එතකොට කවුරුත් දැනගන්න ඕන නැහැ මම එහෙම ප්‍රතිපත්ති පුරනවයි කියලා ඒක තමන් දැනගන්නහම ඇති කියන එබඳු අපේක්ෂාවකින් යුක්තව කටයුතු කිරීම තමයි ධුතාංග අල්පේච්ඡතාවයයි කියලා කියන්නේ. එතන අල්පේච්ඡතාවය කියලා හඳුන්වන්නේ ඒ තමන් ධුතාංග පුරන කෙනෙක්ය, තමන් එබඳු අල්පේච්ඡ ප්‍රතිපදාවක් අනුගමනය කරන කෙනෙක්ය කියලා බොහෝ දෙනා දැනගනීවා කියන ඒ සංකීර්ණ අපේක්ෂාවෙන් තොර බව කියන අදහසයි.

ඊළඟට පරියාප්ති අප්පිච්ඡතා කියලා කියන්නේ, පරියාප්ති කියලා කියන්නේ තථාගත ධර්මය, ත්‍රිපිටක ධර්මය පිළිබඳ දැනුම, හැකියාව, විශාරද බව, බහුශ්‍රැත බව තමන්ට මේ මේ විදියට ත්‍රිපිටක ධර්මය පිළිබඳව මහා දැනුමක් ඇති විශාරද කෙනෙක් හැටියට ලෝකයා දැනගනීවා කියලා ඒ පිළිබඳව ලෝකෙට අඟවන්න උත්සාහ කරන ගතිය. අනිත් අය එව්වර දැනුම ඇති අය තෙවෙයි, මම ඒ විදියේ හුඟක් දැනුමක් ඇති කෙනෙක් කියලා බොහෝ දෙනා දැනගන්නට ඕන කියලා ඒ පිළිබඳව උනන්දු වෙන ගතිය තමයි ඒ පරියාප්තිය පිළිබඳව මහිච්ඡතාවය. එතකොට

පර්යාජනීය පිළිබඳව අල්පේච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ තමන්ගේ දැනුම තමන්ගේ බහුග්‍රාහ භාවය, තමන්ගේ ප්‍රයෝජනය පිණිසත් අනුන්ගේ ප්‍රයෝජනය පිණිසත් යොදවනවා, නමුත් මං මෙබඳු බහුග්‍රාහයෙක්ය, මං මෙබඳු ධර්මය පිළිබඳව දන්නා කෙනෙක්ය කියලා නිකං පාපී අදහස් ඇතිව, එහෙම නැත්නම් ලාමක අදහස් ඇතිව අනිත් අයට දනවන්නට උත්සාහ කරන්නැති බව තමයි පර්යාජනීය පිළිබඳව අල්පේච්ඡතාවය. ඊළඟට අධිගම අල්පේච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ ධ්‍යාන, අභිඤා, මාර්ගඵල ආදිය තමන්ට තියෙනවයි කියලා ලෝකෙට අභවන්නට පෙන්වන්නට දනවන්නට වැයම් කරන්නෑ. එය හුදෙක් තමන්ගේ නිර්වාණගාමිණී ප්‍රතිපදාව සම්පූර්ණ කරගැනීම සඳහාත් ඒ වගේම අත්‍යවශ්‍ය කෙනෙක් දිරිගැන්වීම සඳහාත් ඒ කියන්නේ තමන් ළඟ තියෙන ධ්‍යානය, තමන් ළඟ තියෙන අභිඤාව, තමන් ළඟ තියෙන මාර්ගඵලය තව කෙනෙකුට ප්‍රකාශ කරන්න පුළුවන්, ඒ තැනැත්තා ඒ ප්‍රතිපත්ති මාර්ගය තුළ දිරිගැන්වීමක් වශයෙන්. ඒක වරදක් නෙවෙයි. එතකොට එබඳු අවස්ථාවක අන් අයටත් කියන්නට පුළුවන්, ඒ වගේම තමන්ගේ ප්‍රතිපත්තිය සම්පාදනය කරගැනීම සඳහාත් ඒ තුළ උනන්දුවෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. ඒ හැරෙන්නට බොහෝ දෙනා මම මෙබඳු ධ්‍යානයක් ඇති කෙනෙක්ය, මෙබඳු අභිඤාවක් ඇති කෙනෙක්ය, මෙබඳු මාර්ගඵලයක් ඇති කෙනෙක්ය කියලා දැනගනීවා කියන ඒ බලාපොරොත්තුව, ඒ තැනැත්තා තුළ නැහැ. ඒක තමයි අධිගම අල්පේච්ඡතාවය කියලා කිව්වෙ.

දැන් එතකොට මේ කරුණු පිළිබඳව තවදුරටත් පැහැදිලි කරන්නට අවශ්‍ය නිසා තමයි අද දවසටත් මේ සාකච්ඡාව අපි දිගු කලේ. දැන් මේ ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවය, පළමුවෙනි කාරණය. ඒක අපි ටිකක් දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කලොත් හොඳයි කියන අදහසක් ඇතිව තමයි අද දවසටත් මේ සාකච්ඡාව අපි දිගු කලේ. ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවය කියන එක ප්‍රධාන වශයෙන් ගිහි පැවිදි කියන දෙපක්ෂයට අපි වෙන වෙනම කතා කරන්න ඕන මූලික කොටසක්. ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවය අපිට අදියර තුනකින් අපි දැනගන්නට ඕන. පර්යේෂණ මාත්‍රාව, ඊළඟට පටිග්ගහන මාත්‍රාව සහ පරිභෝග මාත්‍රාව දැනගැනීම කියන ආකාරයෙන් ක්‍රම තුනකට. එහෙම නැත්නම් පියවර තුනකට මේ ප්‍රත්‍යය පිළිබඳව පිළිපදින ක්‍රමය බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා. එතකොට විශේෂයෙන් ඒ කොටස ගැනෙන්නේ ආජීව පාරිශුද්ධ සීලයට. ඒ කියන්නේ දිවි පැවැත්වීම සම්බන්ධව පිරිසිදුකම ඇතිකරගන්නේ කොහොමද. ඊළඟට

ප්‍රත්‍ය සන්නිශ්‍රිත සීලයට. ආජීව පාරිශුද්ධ ශීලය සහ ප්‍රත්‍ය සන්නිශ්‍රිත සීලය කියන දෙකටම අදාළ කොටස තමයි මේ විදියට ප්‍රත්‍යය සෙවීම, ප්‍රත්‍ය පිළිගැනීම සහ ප්‍රත්‍ය පරිහරණය කියන මේ කොටස් තුනට ඇතුලත් වෙන්නෙ.

එතකොට එහි පළමු කොටස තමයි ප්‍රත්‍යය සෙවීම. පර්යේෂණයයි කියන්නෙ ප්‍රත්‍යය සෙවීම. එතකොට ප්‍රත්‍යය සෙවීම තමයි ප්‍රධාන වශයෙන් ගිහි පැවිදි දෙපිරිසට වෙනස් වෙන්නෙ. දැන් අපි නිතරම සිහිපත් කරනවා, පැවිද්දා ප්‍රත්‍යය සොයනවා කියලා තමන් ව්‍යාපාර ආදිය කරමින් ධනය උපයාගෙන සිව්පසය සම්පාදනය කරගැනීමේ වැඩපිළිවෙලක් නෙවෙයි පැවිද්දා සතුව තියෙන්නෙ. පැවිද්දාගේ ප්‍රත්‍යය සම්පාදනය දායකයා විසින් තමයි සිද්ධ කරන්නෙ. එතකොට හික්ෂුවට දායකයාගෙන් ලැබෙන දේ ධාර්මිකව ලබාගැනීම පිළිබඳවයි පැවිද්දා ක්‍රියාත්මක විය යුත්තේ. නමුත් ගිහියෙක් හැටියට ගිහියාට කටයුතු කරනකොට ගිහියාට කවුරුත් ගෙනත් දෙන්නෙ නෑ. නමුත් ධාර්මිකව උපයාගන්නට ඕන. අන්න ඒ ධාර්මිකව ඉපයීමේදී අද හුඟාක් දෙනාගේ අවධානය යොමු වෙලා තියෙන්නෙ එක අංශයක් පිළිබඳව විතරයි. ඒ කියන්නෙ දැන් අපි පුංචි කාලෙ ඉඳලා, දහම් පාසල් යන කාලෙ ඉඳලා ඉගෙන ගෙන තියෙනවා නොකළ යුතු වෙළඳාම් පහක් පිළිබඳව. සත්ත වණිජ්ජා, මත්ත වණිජ්ජා, මත්ස වණිජ්ජා, විස වණිජ්ජා.

එතකොට සත්ත වණිජ්ජා කියලා කිව්වෙ සත්ව වෙළඳාම. ඊළඟට සත්ථ වණිජ්ජා කියලා 'ථ' යන්නත් එක්කලා එතන තියෙන්නෙ ආයුධ වෙළඳාම. ඊළඟට මත්ස වණිජ්ජා කියලා කියන්නෙ මාංශ වෙළඳාම. ඊළඟට මජ්ජ වණිජ්ජා කියලා කියන්නෙ මත්ද්‍රව්‍ය වෙළඳාම. ඊළඟට විස වණිජ්ජා කියලා කියන්නෙ විස වෙළඳාම. එතකොට ඔය කියන කාරණා පහ අදාළ වෙන්නෙ වෙළඳාම් කරන අයට. ඒ කියන්නෙ තමන් මොනවාහරි ව්‍යාපාරයක්, වෙළඳාමක් කරනවා නම් ඒ වෙළඳාම් කරන අය තමයි මේ වෙළඳාම් වලින් වැළකිලා වෙනත් ධාර්මික වෙළඳාමක් කළ යුත්තේ. එතකොට හැමෝම වෙළඳාම් කරලා නෙවෙයිනෙ ජීවත් වෙන්නෙ. ඒ වෙළඳාම් කරලා හොයනවා නම් ඒ තමන්ගේ ධනෝපායනයට අදාළ ධාර්මිකතාවය. තමන්ගේ ජීවනෝපායට අදාළ ධාර්මික බව පිළිබඳවයි සැළකිලිමත් විය යුත්තේ. දැන් ප්‍රධාන වශයෙන් අපි හිතමු යමක් කිරලා මැනලා දෙනවානම් හොරට කිරන් නැතිව, හොරට මනින් නැතිව ඒක නිවැරදිව කිරලා මැනලා දෙන්නට සැළකිලිමත් වෙන්නට ඕන. ඊළඟට අපි හිතමු ගොවිතැන් ආදිය කරනවා නම් ඒ ගොවිතැන් කිරීමේදී ගවයින් ආදී

සත්තුන්ගෙන් වැඩ ගන්නවා නම් ඒ සත්තුන් ගැනත් කරුණා මෙමත්‍රියෙන් යුක්තව, ඒ කියන්න සමහර කෙනෙක් උන්ට කන්න ටිකක් නැතිව වතුර ටිකක් නැතිව උන්ගේ වෙහෙස බලන්නෙ නැතිව ඒ සත්තුන්ගෙන් වැඩ ගන්නවා. එතකොට එහෙම නොවී ඒ සත්තු පිළිබඳවත් කරුණා මෙමත්‍රියෙන් යුක්තව නිසි වෙලාවට වැඩ ගන්නවා, ඒ වගේම නිසි වෙලාවට විවේක දෙනවා, නිසි වෙලාවට ආහාරපාන ආදිය සම්පාදනය කරලා දෙනවා, ඒ විදියට අර තමන්ගේ පැවැත්ම සඳහා තව කෙනෙකුට හානි කරත් නැතිව තව කෙනෙකුගේ අවශ්‍යතාවය නොසලකා හරින්නෙ නැතිව තමන්ට ඒ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් හොයාගන්න කටයුතු කරන්න ඕන.

ඒ වගේම ඉතින් වර්තමානයේ බලනකොට හුඟාක් වෙලාවට දැන් ගොවිතැන ධාර්මික වෙළඳාමක් හැටියට, ධාර්මික ව්‍යාපාරයක් හැටියට, ධාර්මික ජීවනෝපායක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. නමුත් ඒ තුළ හුඟාක් වෙලාවට මේ කෘමිනාශක යෙදීම් ආදිය තුළ එයම එක්තරා අධාර්මික ජීවනෝපායක් තත්වයට පත්වෙමින් පවතිනවා. ඒ නිසා අතීත කාලෙන් කෘමීන්ගෙන් ප්‍රශ්න ආවා. නමුත් ඒ කෘමීන්ගෙන් ආපු ප්‍රශ්න සමනය කරගන්නට ඉතාම ධාර්මිකව කෙමි ක්‍රම සහ පිරිත් ආදිය පාවිච්චි කලා. කෘමිනාශක හැටියට දේවල් යොදන්නට නෙවෙයි, කෘමි විකර්ශක පාවිච්චි කලා. ඒ කියන්නෙ කෘමීන් පළවා හරින උපාය මාර්ග, ස්වභාවික උපාය මාර්ග විවිධ ක්‍රම වලින් පාවිච්චි කලා. ඉතින් අද ඒ සියල්ලෙන් බැහැර වෙලා කෙලින්ම කෘමිනාශක යොදන තත්වයට පත්වෙලා තියෙනවා. ඒ විතරක් නෙවෙයි, ඒවායෙහි වර්ණය පවත්වාගන්නට, ඊළඟට ඒවායෙහි නැවුම් බව පවත්වාගන්නට - දැන් ඔය අන්තර්ජාලයේ එහෙම සමහර වීඩියෝ දර්ශන තියෙනවා අර මැලවිලා තියෙන කොළ ටිකක් සාමාන්‍ය වතුරෙන් නෙමලා තියනවා. සාමාන්‍ය වතුරෙන් නෙමලා තිබ්බහම මොකුත් වෙනසක් නෑ, ඉතින් පොඩි වෙනසක් සිද්ධ වෙනවා සෑහෙන වෙලාවක් යනවා. ඊටපස්සෙ ඒකට පොඩි කෙමිකල් එකක් අර වතුරට කලවම් කරලා ඒකෙ ඔබලා ගන්නවා අර මැලවිච්ච කොළ ටික. අරගෙන එක විනාඩි කීපයක් යනකොට ඒ වෙලාවේම ගහෙන් කඩලා ගන්නා වගේ නැවුම් තත්වයට පත්වෙලා - අන්න ඒ වගේ ඒවායේ නැවුම් බව පවත්වාගන්නට, වර්ණය පවත්වාගන්නට, හැඩය පවත්වාගන්නට, පිරිපුන් බව පවත්වාගන්නට, දිගුකලක් පවත්වාගන්නට ඉතින් මේ විදියට නොයෙකුත් වසවිස දේවල් අද එකතුකරන්නට පුරුදු වෙලා තියෙනවා. ඉතින් මං හිතන්නෙ ආහාර වලට ඒ වගේ නුසුදුසු වසවිස වර්ග එකතු කිරීමෙන්, එකතු කිරීම කියන

කාරණයේදී මේ ආසියාතික රටවල් හුඟාක්ම ඒ තත්වය අවිචාරවත්ව පරිහරණය කරන මට්ටමට හැම රටක්ම නෙවෙයි, ඇතැම් රටවල් පත්වෙමින් පවතිනවා. ඒ අතරින් ලංකාවත් බොහොම ඉදිරියට යමින් තියෙනවා. ඉතින් මේවා වෙනම අපි සාකච්ඡා කරන්නට තරම් වටිනා මාතෘකා.

අපි දැන් මෙනත මේ කතා කරන්නේ ප්‍රත්‍යය සෙවීමේදී, තමන්ගේ ජීවනෝපාය පිළිබඳව උපයාගැනීමේදී අධාර්මික නොවී, ධාර්මිකව උපයාගන්නේ කෙසේද. එතකොට අල්පේච්ඡ පුද්ගලයා, අපි කිව්වානෙ අල්පේච්ඡ බව කියලා කියන්නේ කුමක්ද, කුමක් මතද ඒක ගොඩ නැගෙන්නේ. පරමාර්ථය සහ සාධක. එතකොට පරමාර්ථය වෙන්නේ මනුෂ්‍යයෙක් හැටියට මනස දියුණු කිරීම. සාංසාරික පරමාර්ථය හැටියට කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරලා නිවන් දැකීම. එතකොට කෙලෙස් නසලා නිවන් දකින්න නම් අපි අතින් අයට හිංසා පීඩා කරන විදියේ පව්කම් වලින් අයහපත් දේවලින් වළකින්නට ඕන. මනුෂ්‍යයෙක් හැටියට මනුෂ්‍ය ධර්ම දියුණු කරගන්න නම් මා පමණක් නෙවෙයි අන් අයත් හොඳින් ජීවත් වෙන්නට ඕන කියන මේ පිරිපුන් ආකල්පය වර්ධනය කරගන්නට ඕන. එතකොට මනුෂ්‍යත්වය වර්ධනය කරගන්නට නම් අපේ ජීවිතයේ අරමුණ, නිර්වාණාවබෝධය නම් අපේ සාංසාරික පැවැත්ම තුළ පරමාර්ථය එතකොට මේවා සඵල කරගැනීම සඳහා තමයි අපි මේ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සළස්වාගන්නේ. එතකොට අවසානයේ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සළස්වාගන්නට ගිහිල්ලා මූලික පරමාර්ථ වලින් බොහෝ ඇතට ගිහිල්ලා නම් අපි ඒ ප්‍රත්‍යය සම්පාදනය කිරීම මූලික පරමාර්ථයට අනුගත වෙන්නේ නැහැ. එතකොට ඒක අර මූලික සීමාවෙන් ඔබ්බට ගිහිල්ලා. එතකොට තමයි ජීවිත හුඟාක් සංකීර්ණ වෙලා මූලික පරමාර්ථයෙන් ගිලිහෙන්නේ.

එතකොට මේ අල්පේච්ඡතාවය කියන ගුණය අපිට දියුණු කරගන්න නම් ඒ මූලික පරමාර්ථය හඳුනාගෙන ඒ පරමාර්ථයට සම්ප වෙන විදියට, අපි අත්‍යවශ්‍ය සාධක කොහොමද පරිහරණය කරන්නේ, ඒ මූලික ඉලක්කයෙන් බැහැර වෙන්නේ නැතිව. එහෙම නැතිව අල්පේච්ඡතාවය කියලා කියනවා අපි පසුගිය සතියේත් කතා කලා, අරගොල්ලො හුඟාක් සැප විඳිනවා, අපි නම් එහෙම නෑ කියලා හිතන එක නෙවෙයි. එතන අපි උදාහරණයකුත් සිහිපත් කලා, අර ක්‍රිෂ්ණමූර්ති තුමාගේ ප්‍රකාශනයක් පිළිබඳව. ක්‍රිෂ්ණමූර්ති තුමාට තමාගේම ශ්‍රාවකයෙක් කියපු කාරණයක් පිළිබඳව එතුමා දීපු පිළිතුරක්. ඉතින් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනා අනුව යමින් තමයි එතුමා ඒ ප්‍රකාශනය කරන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ

දේශනා කරනවා යම්කිසි කෙනෙක් සර්වාභරණයෙන් සැරසිලා හිටියත්, ඔවුහු පැළඳගෙන සිංහාසනයේ හිටියා වුනත් ඔහුගේ අල්පේච්ඡතාවයට ගැටළුවක් වෙත් නෑ, ඔහු සිතන පතන විදියත් එක්ක තමයි ඔහු අල්පේච්ඡ ද මහිච්ඡ ද කියන එක තීරණය වෙන්නේ. ඔළුවේ ඔටුන්නක් තියෙනවාද, ඇඟේ ආභරණ පළඳලා තියෙනවාද කියන කාරණය නෙවෙයි. ඉතින් ඒකම තමයි ක්‍රිෂ්ණමූර්ති තුමා කියන්නේ අමුඬෙ ගහගෙන හිටියයි කියලා අල්පේච්ඡ වෙන්නේ නෑ, මම නම් මේ අමුඬයක් ගහගෙන කුඹුරු කොටනවා, අරගොල්ලො ජැන්ඩියට ඇඳගෙන මහා උජාරුවට යනවා, ඒ ගොල්ලන්ගේ කිසි අල්පේච්ඡතාවයක් නෑ, මගේ තමයි අල්පේච්ඡතාවය තියෙන්නේ කියලා හිතනවා නම් ඔහු අල්පේච්ඡතාවය ඇති කෙනෙක් නෙවෙයි. අනුත් හෙලා දකින තමන් හුවා දක්වන කෙනා තුළ අල්පේච්ඡතාවයක් නැහැ. එතකොට ඔහු මූලික පරමාර්ථයෙන් ගිලිහිලා.

ඒ නිසා අමුඬෙ ගහගෙන ඉන්නවා කියන එක නෙවෙයි අල්පේච්ඡ බව කියන්නේ. කටුමැටි ගේක ඉන්නවා, පොල් අතු පැලක ඉන්නවා කියන එක නෙවෙයි අල්පේච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ. ඒ තමන්ට ලැබෙන සම්පත් තමන්ගේ පුණ්‍ය ශක්තියත් එක්කලා ලැබෙන්නට පුළුවන්. නමුත් ඒවා පරිභරණය කරන විදිය, ඒවා පිළිබඳව සිතන විදිය, දැන් මේ ඉච්ඡ කියලා කියන්නේ කැමැත්ත. එතකොට මේ තමන්ගේ රුචිකත්වය, තමන්ගේ කැමැත්ත, තමන්ගේ සිතූම් පැතුම් පවත්වන විදියක් ගැනයි මේ කතා කරන්නේ. එහෙම නැතිව මේ ද්‍රව්‍ය පිළිබඳව කතාවක් නෙවෙයි. එතකොට ඒ ද්‍රව්‍ය මෙතෙක්ට අදාළ වෙන්නේ තමන්ගේ මනෝභාවයන් එක්ක බැඳෙනකොට. මොකද අපේ සංකල්පනාව කාම සංකල්පනාව දෙවිදියකට ක්‍රියාත්මක වෙනවානේ. වස්තු කාම සහ ක්ලේශ කාම. එතකොට වස්තු කාම කියලා කියන්නේ මේ ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන අරමුණු වල ප්‍රණීත තත්වය අපේක්ෂා කරනවා. ඒ ප්‍රණීත දේවල් නැවත නැවත අපේක්ෂා කරනවා. ඇහින් දකින්නට ප්‍රිය දේවල් අපේක්ෂා කිරීම දස්සන කාම. කණින් අහන්නට කැමැති දේවල් නැවත නැවත අපේක්ෂා කිරීම සවන කාම. ඉතින් මේ විදියට අපි ෂඩ්චන්ද්‍රියන්ගෙන්ම දේවල් කැමැති වෙනවා අපි ප්‍රියමනාප දේවල්. එතකොට ඒ පඤ්චේන්ද්‍රියන්ගෙන්, ෂඩ්චන්ද්‍රියන්ගෙන් මුල්පහ ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය මේ පහෙන් අපි යම් දෙයක් අපේක්ෂා කරනවා නම් ඒවා තමයි වස්තු කාම කියලා කියන්නේ. ක්ලේශ කාම කියලා කියන්නේ අර ඒ ගත්තු අර නැවත නැවත තළමරමින් නැවත නැවත ආවර්ජනා කරමින් මනසින් ආශ්වාදනය කරන්නට කැමැති බව තමයි ක්ලේශකාම කියලා කියන්නේ. ඉතින් ඔය දෙපැත්තෙන්ම අපේ

කාමයන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුලුවන්කම තියෙනවා. ඒ නිසා මේ මහිච්ඡතාවය කියන කාරණයට බාහිර වස්තූන්, ද්‍රව්‍ය ඒවා සම්බන්ධයි.

නමුත් මෙතන අපි මේ කතා කරන්නේ වස්තූන් පිළිබඳ, ද්‍රව්‍යයන් පිළිබඳව දිග පළලක් ගැන නෙවෙයි. අපේ මනසේ ඒවා පිළිබඳව ඇතිවෙන ආකල්පය කෙසේද අපි පවත්වාගන්නට ඕන කියන කාරණයයි. අන්න ඒ කාරණය තමයි පැහැදිලි කරගන්නට ඕන. ඒ නිසා දූෂ්පත්ව ඉන්නවා කියන එක අල්පේච්ඡතාවයයි කියලා අපිට ගන්න බෑ. ඒකයි අපි මුලින්ම කිව්වේ අල්පේච්ඡතාවය කියන එක හරියට තේරුම් ගන්න නම් පැහැදිලි කරගන්න ඕන ප්‍රධාන කාරණා දෙක තමයි හරියට පරමාර්ථය හදුනාගෙනද මේ කටයුතු කරන්නේ. අපි එදා සාකච්ඡාවේදී සිහිපත් කලා නැතිකම නිසා, බැරිකම නිසා, නොහැකියාව නිසා, තමන්ට එබඳු සම්පතක් තිබීමට කර්ම ශක්තියක් නැතිකම නිසා. එතකොට එහෙම තමන් යම් යම් දේවල් වලින් පූර්ණව හීනව පැවතීම එතන කිසි අල්පේච්ඡතාවයක් තියෙනවා කියලා කියන්න පුලුවන්කමක් නෑ. එතකොට භෞතික වශයෙන් තමන්ට නොලැබීම කියන එක අඩු බව කියන එක ඒක එක එක පදනම් තුළ සිද්ධ වෙන්නට පුලුවන්, එක එක හේතු නිසා සිදුවෙන්නට පුලුවන්. මෙතන මේ අදහස් කරන අල්පේච්ඡතාවය කියලා කියන්නේ තමන්ට සියල්ලෙන් සපිරුණත් - මං හිතන්නේ අපි පසුගිය සතියේත් සිහිපත් කලා වගේ මට මතක තියෙන්නේ, නැවත ඒක සිහිපත් කරන්නම්- අර බුදුරජාණන් වහන්සේ පිරිනිවන් මඤ්චකයේ වැඩ සිටි අවස්ථාවේ ආනන්ද හාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා ඇයි ස්වාමීනී මේ කුඩා නගරයක ඔබවහන්සේ පිරිනිවන් පාන්නට සූදානම් වෙන්නේ, මෙව්වර මේ මහා නගර තියෙද්දි. එතනදි බුදුරජාණන් වහන්සේ සිහිපත් කරනවා ආනන්ද එහෙම කියන්න එපා, මේ නගරය කියන්නේ පෙර මහා සුදස්සන කියන සක්විති රජ්ජුරුවන්ගේ රාජ්‍යය තිබුණු තැන.

එතකොට මහා සුදස්සන කියලා කියන්නේ ගෞතම බෝසතාණන් වහන්සේගේ පූර්ව ජන්මයක්. එතකොට ඒ මහා සුදස්සන සක්විති රජ්ජුරුවෝ ගැන බුදුරජාණන් වහන්සේ සිහිපත් කරනවා, එතුමා මුළු පෘථිවියටම අධිපති. එතකොට ඒ වෙනකොට රාජ්‍යය අසුහතර දාහක්, මුළු පෘථිවිය පුරා. එතකොට ඒ අසුහතරදාහටම ප්‍රධානියා තමයි මහාසුදස්සන රජ්ජුරුවෝ. එතකොට මහාසුදස්සන රජ්ජුරුවන්ට මේ ප්‍රධාන නගරයත් එක්කලා අර අසුහතරදාහෙම එතුමාට වෙන වෙනම මන්දිර තිබුණා, සත්රුවනින් සකස් කරන ලද රාජ මන්දිර අසුහතර දාහක්

නිබුනා. එතකොට රනින් රිදියෙන් මැණික් ඔබ්බලා සකස් කරපු රථ අසුහතර දාහක් නිබුනා. කාන්තාවෝ අසුහතර දාහක්. සේවක සේවිකාවෝ විශාල ප්‍රමාණයක්. ඊළඟට ඒ හැමතැනකම ආහාරපාන සැකසෙනවා. ඒ හැමතැනකම රජු වෙනුවෙන් වෙනම ඇඳුම් පැළඳුම් ආදී මේ සියල්ලක්ම, යහනාවන් අසුහතරදාහක්, එතකොට හස්තීන් අසුහතරදාහක්, අශ්වයින් අසුහතරදාහක්. නමුත් රජතුමා ඒ සියල්ල ප්‍රතික්ෂේප කරන්න ගියේ නෑ. මොකද රජුගේ තත්වයන් එක්කලා, චක්‍රවර්ති රජකමත් එක්කලා මුළු පෘථිවියේම ආධිපත්‍යය පවත්වන්න ඔහුගේ පුණ්‍ය ශක්තියෙන් ලැබෙන දේ ඔහු ප්‍රතික්ෂේප කළේ නෑ.

නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා එක වරකට කුසට ප්‍රමාණවත් ආහාර පමණක් වැළඳ අරවයිත් මුසපත් වුනේ නෑ. එක වරකට තමන්ගේ කයේ විලි වසාගන්නට සුදුසු ආකාරයට යටිකය වැසෙන්නට එක වස්ත්‍රයක්, උඩුකය වැසෙන්නට එක වස්ත්‍රයක්, වස්ත්‍ර යුගලයක් පමණයි එක් වරකට පරිහරණය කරන්නේ. එතකොට අර සියල්ල තමන්ගේ පුණ්‍ය ශක්තියෙන් ලැබිලා තියෙනවා, ඒවා ලබා තිබීම තමන්ගේ ගුණදහම් වලට බාධාවක් කරගන්නේ නෑ. ඒ වගේම ඒවා තිබියදීත් තමන් අල්පේච්ඡයි කියලා පෙන්නන්න මට අසුහතරදාහක් ඕන නෑ, ඒවා වෙන වෙන අයට බෙදලා දෙනවා කියලා අද කාලෙ සමහර පාලකයෝ කල්පනා කරන්නා වගේ ඒ ගොල්ලෝ නිකං අල්පේච්ඡතාවය ප්‍රදර්ශනය කරන්න ගියේ නෑ. එතකොට ඒ ප්‍රදර්ශනය කරන්න යන්නැහැ කියන එකත් එක්තරා ගුණයක්. ඒකනෙ අපි අර ධුතාංග අල්පේච්ඡතාවය ආදිය ගැන කතා කළේ. මේ කෙලෙස් දුරු කරන්න තමන් ක්‍රියාත්මක වෙන කෙනෙක්ය, තමන් බොහොම අල්පේච්ඡ කෙනෙක්ය කියලා ලෝකෙට පෙන්නන්න යන්නේ නැහැ.

හැබැවට අල්පේච්ඡ පුද්ගලයා. නිකං අර මහජනයාගේ සිත් දිනාගන්න රඟදක්වන්නට යන අය තමයි අපි මෙහෙම අල්පේච්ඡයි, මෙහෙමයි මෙහෙමයි කියලා ලෝකෙට පෙන්නන්න උත්සාහ කරන්නේ. ඉතින් එහෙම පෙන්නන්න උත්සාහ කලාට ඒවා තුළ පවතින්න බැරි බව අපිට පැහැදිලිව පෙනවා, ඒ වර්යාවන් දිහා බැලුවහම. එතකොට නිවැරදිව තමන්ගේ ගුණය හරියට තේරුම් අරගෙන ඒ ගුණය තේරුම් ගන්නට උත්සාහ කරනවා නම්, ලෝකෙට රඟදක්වන්නට යෑම නෙවෙයි, හැබැවටම තමන් ඒවා පිළිබඳව දරන ආකල්පය මොකක්ද, පිළිපදින ක්‍රමය මොකක්ද කියන එක වඩා වැදගත් වෙන්නේ. ඉතින් ඒ මහසුදස්සන රජු පිළිබඳව කියන කතාවේ වැදගත්ම කාරණය තමයි අවුරුදු විසිදාහක්

කුමාර කාලය ගත කරලා, අවුරුදු විසිදාහක් සක්විති රජකම් කරලා, තවත් අවුරුදු විසිදාහක් අර සියලු සම්පත් තිබියදීම මහාසුදස්සන සක්විති රජපුරුවෝ සින ඒකාග්‍ර කරගෙන මෙෙත්‍රී ධ්‍යානය පුහුණු කරනවා. මෙෙත්‍රී ධ්‍යානයට සමවදිමින් අවුරුදු විසිදාහසක්, ඒ කියන්නෙ අවුරුදු විසිදාහම එකදිගට ධ්‍යානයට සමවැදිලා හිටියා නෙවෙයි. ආහාර ගන්නා ආදී ඒ වෙලාවත් හැර අනිත් සියලු කල්හි ධ්‍යානයට සම වදිමින් අවුරුදු විසිදාහක් මෙෙත්‍රී ධ්‍යානයත් එක්කලා කටයුතු කලා. එතකොට එහෙම නම් උන්වහන්සේගේ සිතට කිසි බාධාවක් වුනේ නෑ. අර අසු භාරදාහක් තමන්ට මන්දිර තිබුණාය, අසුභාරදාහක් තමන්ට කාන්තාවෝ හිටියාය කියන එක රජුගේ අල්පේච්ඡතාවයට බාධාවක් වුනේ නෑ. ඉතින් අපි මේ ධර්ම මාර්ගයේ යනකොට මේ කාරණා තමයි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්න ඕන.

ඉතින් අපි ගිය සතියේත් මේවා පිළිබඳව අපි සාකච්ඡා කලා ප්‍රශ්ණෝත්තර වශයෙනුත්. ඉතින් එතකොට මේ ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවය ගැනයි අපි මේ සාකච්ඡා කරමින් හිටියේ. එතකොට ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවයේදී විශේෂයෙන්ම පළවෙනි කාරණය තමයි ඒවා ඉපයීමේදී අධාර්මික නොවී, මූලික පරමාර්ථයන්ගෙන් පිට පනිත් නැතිව, මනුෂ්‍යත්වය අවදි කරගැනීම, මනස සංවර්ධනය කරගැනීම, කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීම එතකොට මේ මූලික පරමාර්ථ වලින් පරිබාහිර නොවී අපි කොහොමද ඒ ප්‍රත්‍යය පහසුකම් සම්පාදනය කරගන්නෙ. එතකොට පැවිද්දෙකුගේ වශයෙන් කතා කරනකොට පැවිද්දා **කුහනා ලපනා නියමිත්ති කතා නිජ්ජේශි කතා ලාභේන ලාභං නිජ්ජේසත්තා** ආදී මේ නොකටයුතු ක්‍රම වලට ප්‍රත්‍යය උපයන්නේ නැතිව ඒ කියන්නෙ දැන් ගිහියෙකුට වගේ හරිහම්බ කරගෙන උපයාගෙන ජීවත් වෙන ක්‍රමයක් නෙවෙයි පැවිද්දාට තියෙන්නෙ. අනුන්ගෙන් ලැබෙන දෙයක්. හැබැයි අනුන්ගෙන් ලැබෙන දේ වුනත් ධාර්මිකව ලබන්නට ඕන.

දැන් අනුන්ගෙන් ලැබෙන දේ පිළිබඳව අධාර්මික බව මොකක්ද, ඒකම තමයි මේ එක්විසි අතේසන හැටියට දක්වෙන්න. විසි එක් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍යය නොසෙවිය යුතු ආකාර, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. එතකොට **කුහනා** කියලා කියන්නෙ, කුහක කම් කරලා. කුහක කම් කියන්නෙ මේ නැතිගුණ අඟවලා. නැතිගුණ අඟවලා ප්‍රත්‍යය පහසුකම් හොයාගන්නවා. ඒ කියන්නෙ දැන් සමහරු පෙන්නුම් කරන්න උත්සාහ කරනවා මම නම් හරිම අල්පේච්ඡයි, මට ඒ ගොඩක් දේවල් ඕන නෑ. එතකොට ඕන නෑ කියන්න කියන්න තමයි මිනිස්සු දේවල් ගෙනත්

දෙනේනෙ. ඒ අදහසින් අනේ මට ඕන නෑ මට ඒවා ගැන ලොකු කැමැත්තක් නෑ මට බලාපොරොත්තුවක් නෑ කියලා තමන්ට එපා වගේ පෙන්වන්න උත්සාහ කරනවා. ඒ කුහකකම් කරන එක ක්‍රමයක්.

ඊළඟට දක්වනවා තමන් බොහොම සිල්වත් කෙනෙක්, ගුණවත් කෙනෙක් වගේ අනිත් අය ඉදිරියේ පෙනෙන්නට සළස්වනවා. දායකයෝ එතකොට හොඳට භාවනා කරනවා වගේ ඉරියව්වෙන් ඉන්න උත්සාහ කරනවා. එතකොට දායකයෝ එතකොට තමන් හොඳට වතාවත් කරනවා වගේ මේ දවස මුළුල්ලේම මේ වෙහෙස මහන්සි වෙලා කටයුතු කරනවා වගේ. ඒ වගේ අර රඟ දක්වන්න උත්සාහ කරනවා, තමන්ගේ යම් යම් ගුණාත්මක ස්වභාවයන්. එතකොට ඒ විදියට කුහක කම් කරන්නට උත්සාහ නොකිරීම. ඊළඟට තව සමහරුන් ඉන්නවා තමන් ලඟ නැති ධ්‍යාන, අභිඥා, මාර්ගඵල ආදිය තියෙනවායි කියලා පෙන්වන්නට උත්සාහ කරනවා. ඉතින් යම්කිසි කෙනෙක් සැබැවින්ම තමන් ලඟ මාර්ගඵල නැති බව දැනදැන අනිත් අයට තියෙනවායි කියලා ඒත්තු ගැන්නුවොත් ප්‍රත්‍ය පහසුකම් ලබාගැනීම අපේක්ෂාවෙන් කෙලින්ම ඒ භික්ෂුව උපසම්පදා භික්ෂුවක් නම් නැවත උපසම්පදාවේ නොපිහිටිය හැකි ආකාරයෙන් ඒ තැනැත්තාගේ මහණකම අවසාන වෙනවා. පාරිජිකාපත්තියකට පැමිණෙනවා. ඉතින් අද අපිට පේනවා, බොහෝ භික්ෂූන් වහන්සේලා තමන් සෝවාන් වෙලාය, රහත් වෙලාය, බුදු වෙලාය ආදී වශයෙන් කිසිම ලැජ්ජා භයක් නැතිව ලෝකය ඉදිරියේ අඟවමින්, අනිත් අය පහදවාගන්නට විතරක් නෙවෙයි, ඉතින් ඒවා නිසා බැහැරින් අහනවා. ඉතින් ඒ කොච්චර බැහැම් ඇහුවා වුනත් ඒ තමන්ගේ වර්යාවන් වෙනස් කරගන්න එක හිතන්නෙ නැහැ. ඒවා හරි ලොකු දේවල් වගේ අද සමාජගත කරන්නට පෙළඹිලා තියෙනවා. ඉතින් ගිහියොත් ඒ මග අනුගමනය කරන්නට අද පෙළඹිලා තියෙනවා. ඉතින් ගිහියාට එහෙම කලයි කියලා අකුසලයක් මිසක් එතන පාරාජිකාවක් කියන එකක් පනවන්නට පුලුවන්කමක් නෑ එහෙම ප්‍රඥප්තියක් නැති නිසා. නමුත් පැවිද්දාට සම්පූර්ණ මහණකම ගිලිහෙන විදියේ උපසම්පදා භික්ෂූන්වය සම්පූර්ණයෙන්ම ගිලිහෙනවා, නැවත මේ ජීවිතේ තුළ උපසම්පදාවට පැමිණිය නොහැකි ආකාරයෙන්. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට තමන් ලඟ නැති ගුණ ඇඟවීම තමයි **කුහනා** කියලා කියන්නෙ. කුහකකම් කරනවා.

ඊළඟට **ලපනා** කියලා කියන්නෙ වචනයෙන් අනිත් අයට තමන්ට ප්‍රත්‍යය ලැබෙන විදියට එක් එක් දේවල් කියනවා. ඒ කියන්නෙ ඒකත් ක්‍රම කීපයකට දැක්වෙනවා. දැන් අර දායකයාව සතුවූ වෙන ආකාරයට, මේ

මහත්තුරු තමයි ඉතින් අපිට හුඟක් උදව් කරන්නේ. මේ දායකයෝ තමයි අපිට ගොඩාක්ම උදව් කරන්නේ. හරියට අපි ගැන භායනවා බලනවා, අපිට කිසි දෙයක් නැති වෙන්න ඉඩ තියන්නේ නෑ, කිසිදෙයක් අඩුවෙන්න ඉඩ තියන් නෑ, පොඩ්ඩක් අඩු වෙනකොට කොහොමහරි ඒවා ගෙනල්ලා සම්පාදනය කරලා දෙනවා. ඉතින් කෙනෙකු තුල හැබෑවට තියෙන ගුණ එහෙම කිව්වට කමක් නෑ. ඒ තැනැත්තාගේ හිත පහදවලා තව තවත් කුසලයට නැඹුරු කරන්න. මේ කියන්නේ අර ඒවා නිකං මවාපානවා අනිත් කෙනා පහදවාගන්නට. මෙහෙම කිව්වොත් පහද්දී, මෙහෙම කිව්වොත් පහද්දී කියලා ඒ ඇති දේවල් ප්‍රකාශ කිරීම නෙවෙයි මෙනත් මේ කියන්නේ. නැති දේවල් කියලා අර තැනැත්තාට යොමු කරවාගන්නට උත්සාහ කරනවා. ඉතින් ඇති දේවල් වුනත් මේ තැනැත්තා වඩා පහදවාගන්න ඕන කියන අදහසින් නම් කියන්නේ ඒක ලපනාවක් නමයි.

දැන් මේක පරිස්සමින් අපි තේරුම් ගන්න ඕන මේ තැන්. දැන් අපි මේ කතා කරන්නේ අල්පෙච්ඡනාවය ගැනනේ. ඒ කියන්නේ අපේ මනස පවත්වන විදිය. එතකොට ඒ මනස පැවැත්වීමේදී අපේ චිත්තනය, අපේ දැක්ම, අපේ ආකල්පයයි වැදගත් වෙන්නේ. එතකොට අපි දායකයාගේ ගුණය කියන්නේ සැබැවින්ම ඒ තැනැත්තාගේ ශ්‍රද්ධාව අවදි කිරීමේ අදහසින් නම්, ඒ තැනැත්තාට ඒ කුසලය අනුමෝදන් කිරීමේ අදහසින් නම්, ඒ අදහසින් නම් අපි ඒ ගුණය කියන්නේ එහි ඇති වැරද්දක් නෑ. ඒ වගේම යම් යම් ගුණ හිත අය ගුණයට පෙළඹවීමේ අදහසින් නම් අපි ඒ විදියට සමහර වෙලාවට තියෙන දේට තව ටිකක් එකතු කරලා ඒ පුද්ගලයාට තව ටිකක් දිරිමත් කරන්න, ධනාත්මකව පොළඹවන්නට යම්කිසි පෙළඹවීමේ න්‍යායක් හැටියට, කුමකටද පොළඹවන්නේ. තමන්ට ප්‍රත්‍යය ලබන්නට නම් පොළඹවන්නේ එතන තියෙන්නේ අර කියන ලපනාව. හැබැයි ඒ තැනැත්තාගේ අභිවෘද්ධිය සඳහා ඒ තැනැත්තාගේ යහපත සඳහා ඒ තැනැත්තාට හොඳක් කරන්නට ඒ තැනැත්තා වඩ වඩාත් ගුණ දහමට නැඹුරු කරන්න ඒ අදහසින් නම් අපි ඔහු සතුටු වෙන ආකාරයට කතා කරන්නේ එහි ඇති වරදක් නෑ.

දැන් මෙන්න මේවා තමයි අපිට තේරුම් ගන්න ඉතාම දුෂ්කර. සමාජයේ සමහර කෙනෙක්, සමහර භික්ෂූන් වහන්සේ තමක් එහෙම කරනකොට ඕක කරන්න එපා ඕක සුදුසු නැහැ කිව්වට අපිට තීරණය කරන්න බෑ මොන මනෝභාවයෙන්ද ඒක කරන්නේ කියලා. එතකොට ඒ මනෝභාවය තීරණය කරන්න වෙන්නේ තමන්ටමයි. එතකොට මේ ප්‍රතිපදාව පිළිබඳව පාරිශුද්ධත්වය තමන්ගේ දැක්ම, චිත්තනය, ආකල්ප මත තමයි අපිට

තීරණය කරන්න වෙන්නෙ. ඒ නිසා තමයි **වේනනාහං භික්ඛවෙ කම්මං වදාමි** කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලේ. නමුත් ඉතාම ඕලාරික විදියට අපිට පැහැදිලිව පිටට පෙනෙන විදියට, සාමාන්‍ය ජීවිතේ චර්යාව එක විදියක්. නමුත් අර මිනිස්සු පහදවාගන්නට කතා කරන තව විදියක් කියලා පැහැදිලිව පෙනෙන අවස්ථා සමාජයේ තියෙනවා ඇතැම් භික්ෂූන් වහන්සේලා තුල. ඉතින් අන්න ඒවා වැඩිවෙන්න වැඩිවෙන්න මහජනයා පහදිනවාට වඩා නුවණැති මනුෂ්‍යයෝ කළකිරීමයි සිද්ධ වෙන්නෙ. ඉතින් ඒ නිසා අල්පේච්ඡ භික්ෂුව එසේ නොකළ යුතුයි. එතකොට කුහනා කියලා කියන්නෙ නැතිගුණ ඇඟවීම. ලපනා කියලා කියන්නෙ අර විදියට නලවලා කතා කරන ගතිය, නැති ගුණ වර්ණනා කරන ගතිය. ඊළඟට තවත් පැත්තකින් ලපනාව ගැන කතා කරනවා. **කුහනා, ලපනා, නියමිත්තිකතා, නිජ්ජේශිකතා. නියමිත්තිකතා** කියලා කියන්නෙ නිමිති මතු කරනවා. ඒ කියන්නෙ දැන් තමන්ට යමක් අවශ්‍ය නම් ඒ අවශ්‍යතාවය කෙළින්ම කියන්න, ඒක පිළිබඳව යම් යම් ඉඟි පළකරනවා. අර දායකයාට ඒක අරගෙන දෙන්න ඒ පිළිබඳව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට හිතෙන විදියට. ඉතින් මේ ගැනත් අපිට කියන්නට තියෙන්නෙ දායකයා කුසලයට පොළඹවන්නට මේක කරන්නෙ, එහෙම නැත්නම් තමන්ගේ ප්‍රතිලාභය සඳහාද මේක කරන්නෙ, එතන තමයි වැදගත්කම තියෙන්නෙ, විශේෂත්වය තියෙන්නෙ. මොන විදියේ චිත්තනයක් මතද ඒක කරන්නෙ කියලා.

ඊළඟට නිජ්ජේශිකතා. නිජ්ජේශිකතා කියලා කියන්නෙ දායකයාට නිග්‍රහ කරලා, බිය වද්දලා, තැනිගන්නලා, භය කරලා ඒ විදියට යම් යම් දේවල් කරගන්න එක. ඒ කියන්නෙ සමහර වෙලාවට පිරිස ඉදිරියේම නින්දා කරනවා. පිරිස ඉදිරියේම ඒ තැනැත්තාගේ අඩුපාඩු කියනවා. එතකොට මිනිස්සු භයයි මේ හාමුදුරුවන් මේ ඉල්ල දේ දුන්නෙ නැත්නම්, මේ උදව්ව කලේ නැත්නම් මිනිස්සු ඉදිරියේම මේක කියයි සමහරවිට, මේකට නිග්‍රහ කරයි. අන්න එහෙම හිතලා සමහර වෙලාවට මිනිස්සු භයට ලජ්ජාවට අර දේවල් කරලා දෙනවා. ඉතින් අන්න ඒ විදියට මිනිස්සු භය කරලා, තැනි ගන්වලා, පීඩා කරලා, නිග්‍රහ කරලා යම් යම් දේවල් ලබනවා නම් ඒක තමයි නිජ්ජේශිකතාව. ඊළඟට ලාබේන ලාබං නිජ්ජිත්ඝරතා කියලා කියන්නෙ එක තැනකින් ලැබිව්ව දේ තව කෙනෙකුට දීලා ඊට වඩා හොඳ දෙයක් කරගෙන එතනින් ලැබිව්ව්ව දේ තව කෙනෙකුට දීලා, ඊට වඩා හොඳ දෙයක් මේ විදියට වඩා ප්‍රණීත දේවල් ලබාගන්නට හෝ දායකයා සතුටු කරන්නට හෝ තැනකින් ලැබෙන දේ තව කෙනෙකුට දීලා ඒ විදියට

හුවමාරු කරමින් වඩා ප්‍රණීත දේවල් අපේක්ෂා කිරීම. මෙන්න මේ විදියට විවිධ පැති වලින් දක්වලා තියෙනවා භික්ෂූන් වහන්සේලාට දායකයාගෙන් ලැබෙන දේ ධාර්මිකව ලැබිය යුතුයි. මේ විදියට නොකටයුතුකම් කරන්නෙ නැතිව.

ඒ වගේම භික්ෂුව සම්බන්ධව කියනකොට තවත් විශේෂයෙන් දක්වන කාරණයක් නමයි වෙදකම් කිරීම, ඒ වගේම ජ්‍යොතිෂ්‍ය කටයුතු කිරීම ආදී එබඳු කටයුතු වලින් දායකයා පහදවාගෙන ප්‍රත්‍යය පහසුකම් ලබනවා නම් ඒකත් පැවිද්දාට උචිත නෑ. දැන් මේ කාරණයත් බොහෝ දෙනා වරද්දාගෙන තියෙනවා, පැවිද්දා සම්බන්ධව කතා කරනකොට නැකැත් සම්බන්ධව, ඒ කියන්නෙ ජ්‍යොතිෂ්‍ය කටයුතු සහ වෙදකම් කිරීම ඒ කියන්නෙ වෛද්‍ය වෘත්තීය කියන මේ දෙකම පැවිද්දා සම්බන්ධව දක්වන්නෙ තිරශ්චිත විද්‍යා කියන නමින්. ඒ කියන්නෙ ජ්‍යොතිෂ්‍ය කටයුතු කරලා පැවිද්දෙක් ප්‍රත්‍යය උපයනවා නම්, වෙදකම් කරලා පැවිද්දෙක් ප්‍රත්‍යය උපයනවා නම් තිරශ්චිත විද්‍යාවකින් දිවි පැවැත්වීම කියලායි බුදුහාමුදුරුවෝ ඒක හඳුන්වන්නෙ. හැබැයි මේකෙන් අදහස් කරන්නෙ ගිහියාට ඒවා තිරශ්චිත විද්‍යා කියන එක නෙවෙයි. ඉතින් ගිහියාට වෙදකම තිරශ්චිත විද්‍යාවක් කිව්වොත් එහෙම එතකොට වෛද්‍ය වෘත්තීය සම්පූර්ණයෙන්ම අහෝසි කරන්න වෙනවා. එහෙම එකක් නෑ. ගිහියාට ඒක කුසල් වැඩෙන ඉතාම ධාර්මික ව්‍යාපාරයක්, එහෙම නැත්නම් ධාර්මික ජීවනෝපායක්. එතකොට ඒ ධාර්මික ජීවනෝපාය තුළ වුනත් අධාර්මික විදියට කටයුතු කෙරෙන්නට පුලුවන්. දැන් අපි මුලින්ම සිහිපත් කලානෙ ගොවිතැන් කිරීම ධාර්මික ජීවනෝපායක්. නමුත් ඒ තුළ අර විදියට කෘමිනාශක, වසවිස ආදිය යොදලා සමහර වෙලාවට කෘතීම දේවල් නිර්මාණය කරලා ඒ ධාර්මික දිවිපැවැත්ම කියන එක අධාර්මික තත්වයට පරිවර්තනය කරගෙන තියෙනවා බොහෝ දෙනා. ඒ වගේ වෙදකම කියලා කියන්නෙ ගිහියාට කුසල් හැමදාම කුසල් වැඩෙන ඉතාම ධාර්මික ජීවනෝපායක්. නමුත් අද ඇතැම් වෛද්‍යවරු කැලී ගාණට මිල ගණන් හදමින් රෝගියෙක් කියන කරුණා මෙමත්‍රියෙන් බැහැර වෙලා කැලී කීයද කියලා තමන්ගේ දවසේ අන්තිමට එකතු වෙන ගාණ හදාගෙන මුදල ඉලක්ක කරගෙන අද ඒක ව්‍යාපාරයක් බවට පත් කරගෙන තියෙනවා. වෙළඳාමක් බවට පත්කරගෙන තියෙනවා. එතකොට වෛද්‍ය වෘත්තීය කියන එක ධාර්මික දිවි පැවැත්මක් කියලා හඳුන්වන්නට බෑ. ඉතින් ගුරුවරයෙක් හැටියට ගුරු වෘත්තීය, ඒකත් අද ඒ මට්ටමට පත්වෙමින් පවතිනවා.

ඉතින් මේ කවර ජීවනෝපායක් වුනත්, කවර වෘත්තියක් වුනත් අපට ධාර්මිකව පවත්වාගන්නට අපි සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන නිවැරදි වෘත්තියක් වුනත්. එහෙම නැතිවුනොත් එතන හානිවෙන්න පුළුවන්. දැන් පැවිද්ද කියලා කියන්නෙ ඉතින් පූජනීය ප්‍රතිපදාවක්නෙ. පූජනීය ප්‍රතිපදාව තුළ වුනත් මේ **කුහනා ලපනා නියමිත්තිකතා නිජ්ජේෂිකතා** ආදී මේ දුර්වලකම් මතු වෙනකොට ඒක ධාර්මික දිවිපැවැත්මක් වෙන්නෙ නෑ. ඒ නිසා ධාර්මික දිවි පැවැත්මක් කියන ගොඩට, ඒ සංඛ්‍යාවට වෙන් කලා වුනත් ඒක පවත්වන විදියත් එක්කලා තමයි ධාර්මිකද, අධාර්මිකද කියන එක තීරණය වෙන්නෙ. එතකොට පැවිද්දෙකුට, පැවිද්දාටත් ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සලස්වා දෙන්නෙ දායකයා. ඒ දායකයා විසින් ප්‍රත්‍ය පහසුකම් සලස්වලා දෙනකොට පැවිද්දාට වෙදකම ඉගෙන ගන්නට බාධාවක් නෑ. ජ්‍යොතිෂය ඉගෙන ගන්නට බාධාවක් නෑ. තමන්ට රෝගයක් වුනොත් තමන්ගේ පන්සලේ කාටහරි අසනීපයක් වුනොත් ඒ තමන් දන්නා වෛද්‍ය ශාස්ත්‍රය, තමන් දන්නා ජ්‍යොතිෂය ශාස්ත්‍රය පාවිච්චි කරමින් ඒ අයට යම්කිසි සහනයක් සැලැස්වීම වරදක් නෙවෙයි. ඒ වගේම තමන්ට දන් පැන් කරන දායකයෙකුට යම්කිසි අසනීපයක් වුනොත් ඒ අවස්ථාවේ වෙනත් ප්‍රතිකාරයක් ගන්නා තෙක් තමන් දන්නා වෛද්‍ය ශාස්ත්‍රය අනුව යම් ප්‍රථමාධාරයක් සම්පාදනය කරලා දීම වරදක් නෙවෙයි. ඒවා බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලිව දේශනා කරලා තියෙනවා. එතකොට තමන්ගේ ඥාතියෙකුට අසනීපයක් වුනොත් ඒ තමන් දන්නා වෛද්‍ය ශාස්ත්‍රයෙන් යම් ප්‍රතිකාරයක් කිරීම වරදක් නෙවෙයි. ඒක ව්‍යාපාරයක් හැටියට, එහෙම නැත්නම් ධනෝපායන මාර්ගයක් හැටියට, එහෙම නැත්නම් ඒක දිවි පවත්වන ක්‍රමයක් හැටියට, සිව්පස ප්‍රත්‍ය පහසුකම් ලබාගන්නා ක්‍රමයක් හැටියට පැවිද්දා පාවිච්චි කරනවා නම් ඒක තමයි අධාර්මික විදියට ප්‍රත්‍යය ලැබීම කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ හඳුන්වන්නෙ. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට යම්කිසි කෙනෙක් ගිහියෙක් වුනත් පැවිද්දෙක් වුනත් මේ ප්‍රත්‍යය ඉපැයීමේදී සම්පාදනය කරගැනීමේදී ධාර්මික වෙන්නට ඕන කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන්නෙ. ඒ ධාර්මික බව තීරණය වෙන්නෙ කුමක් මතද, අල්ජේච්ඡතාවය මත. ඒ කියන්නෙ පරමාර්ථය දැනගෙන ඒ පරමාර්ථය වෙත යන්නට අවශ්‍ය මූලික සාධක ටික හරියට හඳුනාගෙන එයින් පරිබාහිර නොවී ඒ මූලික පරමාර්ථයට පටහැනි නොවී ඒ දේවල් සම්පාදනය කරගන්නට උත්සාහවත් වීම.

ඊළඟට පටිග්ගහණ කියලා කියන්නෙ පිළිගැනීම. දැන් භික්ෂුවක් සම්බන්ධවයි මේක විශේෂයෙන් වැදගත් වෙන්නෙ. දායකයා බොහෝ

ශ්‍රද්ධා සම්පන්න කෙනෙක් වුනත් භික්ෂුව පිළිගන්නකොට සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන දායකයාගේ ශ්‍රද්ධාව සහ තියෙන ප්‍රත්‍යය. ඒ කියන්නෙ කොච්චර ශ්‍රද්ධාවත්තයෙක් වුනත් ඒ ශ්‍රද්ධාවත්තයාට තියෙන්නෙ ටිකයි නම් ඒ තියෙන ටික ගැන කල්පනා කරලා ඕන භික්ෂුව පිළිගැනීම කරන්න. ඒ කියන්නෙ තමන්ට යමක් දෙන්න හදනකොට දායකයා ශ්‍රද්ධාව නිසා සියල්ල දෙන්න හදනවා. නමුත් සියල්ල නොගත යුතුයි. ඇයි ශ්‍රද්ධාව වැඩිවුනාට ඔහුට තියෙන්නෙ අල්පයයි. එහෙම නම් ඒ තියෙන අල්පය ගැන හිතලා ඕන ඔහුගේ දිවිපැවැත්මට ඉතිරි කරලා පිළිගන්න. අපි හිතමු දායකයාට හුඟාක් දේවල් තියෙනවා හැබැයි ශ්‍රද්ධාව අඩුයි. හැබැයි කොච්චර දේවල් තිබුනත් දායකයාගේ ශ්‍රද්ධාව අල්ප නම් ඒ දායකයාගේ ශ්‍රද්ධාවේ තරම දැනගෙන ඕන පිළිගන්න. දායකයාට ශ්‍රද්ධාවත් නෑ ප්‍රත්‍යයත් අඩුයි. එතකොට දෙපැත්තේම අඩු බව තේරුම් අරගෙන ඕන පිළිගන්න. දායකයාට ශ්‍රද්ධාවත් ඕන තරම් තියෙනවා, ප්‍රත්‍යයත් ඕන තරම් තියෙනවා එතකොට තමන්ගේ ප්‍රමාණය දැනගෙන ඕන පිළිගන්න. ශ්‍රද්ධාවත් තියෙනවා, අපිට ඕන තරම් දෙනවා කියලා දෙන ඔක්කොම ගෙනල්ලා ගොඩ ගහගෙන, පොදි ගහගෙන ඉන්නට භික්ෂුවකට යෝග්‍ය නෑ ඒ ප්‍රතිපදාවත් එක්කලා. එතනදි තමන්ට අවශ්‍ය දේ මොකක්ද කියලා තෝරා බේරාගෙන වෙන් කරගැනීමයි වැදගත් වෙන්නෙ.

ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි පරිභෝග මාත්‍රාව. පරිභෝග කියන්නෙ පරිහරණය කිරීම. එතකොට ගිහියාටත්, පැවිද්දාටත් ප්‍රත්‍යය පරිහරණය කිරීමේදී කටයුතු කළ යුතු ආකාරය ප්‍රත්‍යවේක්ෂා නුවණින් කටයුතු කළ යුතු ආකාරය බුදුරජාණන් වහන්සේ බොහෝ තැන්වල දේශනා කරනවා. ඒ තමයි ප්‍රත්‍ය සන්නිශ්‍රිත සීලය හැටියට හැඳින්වෙන්නෙ. ඒ ගැන අපි තව ටිකක් සාකච්ඡා කරමු.

අපි දැන් කතා කරමින් සිටියේ ප්‍රත්‍ය අල්පේච්ඡතාවය පිළිබඳව. එතකොට එහි කරුණු දෙකක් අපි කතා කලා. ප්‍රත්‍යය සම්පාදනය කරගැනීමේදී ධාර්මිකව, මූලික පරමාර්ථයට පටහැනි නොවී කටයුතු කරන්නෙ කොහොමද, ඒ වගේම ප්‍රත්‍යය පිළිගැනීමේදී ධාර්මිකව කටයුතු කරන්නෙ කොහොමද, ඒක විශේෂයෙන් බලපාන්නෙ භික්ෂූන් වහන්සේට. මොකද අනුන්ගෙන් දේවල් ලැබෙන නිසා. ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය දෙපිරිසටම එක වගේ අදාලයි, ගිහි පැවිදි දෙපිරිසටම. ඒ තමයි පරිභෝග මාත්‍රාව දැනගැනීම. ඒ කියන්නෙ දේවල් පරිහරණය කිරීමේදී මූලික පරමාර්ථයට පටහැනි නොවී; ආහාර ගන්නවා නම් කුමක් සඳහාද ආහාර ගන්නෙ, ජීවිතය පවත්වන්න. මොකටද දිවි පවත්වන්නෙ, මනුෂ්‍යකම වර්ධනය

කරගන්න ගුණදහම් වර්ධනය කරගන්න, කෙලෙස් නසන්න. එහෙම නම් කෙලෙස් වැඩෙන විදියට ආහාර ගන්නෙ නැතිව ඒ කෙලෙස් දුරු කරන්නට උපකාර වෙන විදියට, දිවි පවත්වන්නට උපකාර වෙන විදියට ආහාර ගන්නෙ. ඊළඟට ඇඳුම් පැළඳුම්, නිවාස, ඖෂධ මේ අවශේෂ සියලු පහසුකම් අපි සම්පාදනය කරගන්නෙ කුමක් සඳහාද, පහසුවෙන් ජීවත් වෙමින් ගුණදහම් වඩන්නට. එහෙමනම් ගුණදහම් වලට බාධා වෙන විදියට, කෙලෙස් වැඩෙන හැටියට දේවල් පරිහරණය කරන් නැතිව අපි කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ.

ඉතින් මේ සම්බන්ධව තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව දේශනා කරන්නෙ. මේ හැම කරුණක් පිළිබඳව, දැන් අපි සිල් සමාදන් වෙච්ච දවසට පින්වතුනි ආහාර ගන්නකොට මං මේ ආහාරය වළඳන්නෙ මද වැඩිම පිණිස හෝ සෙල්ලම් පිණිස හෝ ක්‍රීඩා පිණිස නොවෙ., ජීවිතය පවත්වාගන්නයි, මේ බ්‍රහ්මචාරී සීලය ආරක්ෂා කරගන්නටයි, ගුණදහම් වඩන්නටයි කියන මේ කාරණය නිවැරදිව සිහි කරලා. එතකොට පැවිද්දා ඒක නිරන්තරයෙන් සිහි කරමින් ආහාර ගත යුතුයි. ගිහියාත් ඒක සිහි කරන්න ඕන. නමුත් ඒක අර සිල් සමාදන් වෙච්ච දවසට හෝ ගිහියා ඒක පුහුණු කරන්න ඕන. ඒ පුහුණු කිරීම දිගින් දිගට පවත්වාගන්නහම අමතර දින වලට ආහාරපාන අනුභව කරද්දින් ඒ සංකල්පනාව, ඒ දැක්ම, ඒ චින්තනය අපි තුළ අනුක්‍රමයෙන් වර්ධනය වෙන්න ඕන. එතකොට අපි ආර්යභාවයට පත්වෙන්නට යනකොට ඒ ආර්යයන් වහන්සේලා ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයට ටිකෙන් ටික අවතීර්ණ වෙන්නට ඕන.

ඉතින් ගිහියෙකුට හැමදාම ඒක කරන්න පහසු නැති වුනත් අර පොහොය දිනට හෝ ඒක පුහුණු කිරීමෙන් කාලයාගේ අවැමෙන් අනුක්‍රමයෙන් ඒක දෛනික ජීවිතයට සම්බන්ධ කරගන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. එතකොට ඒ ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව තුළ කටයුතු කරන්නට ඕන කොහොමද කියන බව විශේෂයෙන් අරියවංශ දේශනාවෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා. ඒ ආර්යවංශ සූත්‍රයේදී තථාගතයන් වහන්සේ මේ ප්‍රත්‍යය පරිහරණය කිරීමේදී අපේ අවධානය යොමු කළ යුතු කරුණු පහක් දේශනා කරනවා. **අගන්තිනො අමුච්ඡිනො අනජ්ජාපන්තො ආදීනවදස්සාචි නිස්සරණපඤ්ඤො ...** මේ ප්‍රත්‍යය පරිහරණය කරන්නෙ කොහොමද, අගන්තිනො - අගතියට යන්නැතිව. ඒ කියන්නෙ ඇලීමෙන් ගැටීමෙන් අගතියට යන්නෙ නැති. අමුච්ඡිනො - තෘෂ්ණාවෙන් මුසපත් වෙන්නෙ නැතිව. අනජ්ජාපන්තො - දැඩිව අල්ලාගෙන, දැඩිව

උපාදාන කරගන්නෙ නැතිව. ආදීනවදස්සාවි - ඒවායේ තියෙන කර්කශ පැත්ත, දුක්ඝහිත පැත්ත දකිමින්.

ඒ කියන්නේ දේවල් නඩත්තු කරන්න ගෙයක් හැදුවා වුනත් ඒක හදන්න නඩත්තු කරන්න පවත්වන්න ලොකු වෙහෙසක් ගන්නට ඕන. ඒ කොච්චර පැවැත්තුවත් ආයෙ ආයෙ ඒවා වෙනස් වෙනවා, දිරාපත් වෙනවා. ආයෙ ප්‍රතිසංස්කරණය කරන්න ඕන, ආයෙ දිරාපත් වෙනවා. වාහනයක් ගන්නා වුනත් එහෙමයි. අපි කෑම කාපුවාම අද දවසේ කුසගිනි නිවාගන්න කෑම කනවා. හෙට වෙනකොට ඒවා මලමුත්‍ර බවට පත්වෙනවා. ආයෙ කෑම කන්න ඕන. එතකොට මේ විදියට මෙහි තියෙන මේ ආදීනවය, දුක්ඛ දෝමනස්සයත් සදහා ඒවා උපනිග්‍රය වෙන හැටි, නැවත නැවත ගොඩනැගිය යුතු බව, සංකත ලක්ෂණය, විපරිණාම ලක්ෂණය, තීලන ලක්ෂණය, සන්තාප ලක්ෂණය. සංකත කිව්වෙ නැවත නැවත ගොඩනගන්නට වීම. විපරිණාම කිව්වෙ වහා වෙනස් වෙන ගතිය. ඊළඟට සන්තාප කිව්වෙ පීඩාකාරී බව සහ සන්තාපකාරී බව. මේ දුක්ඛ ලක්ෂණයන් ප්‍රකටව දැකීම තමයි ආදීනව දකිනවයි කියලා කියන්නෙ. එතකොට ආදීනව දස්සාවි නිස්සරණ පඤ්ඤා. නිස්සරණ ප්‍රඥාව කියලා කියන්නෙ කෙලෙස් දුරු කිරීම සදහායි මේවා පරිහරණය කරන්නෙ. එහෙම නැතිව කෙලෙස් වඩවාගන්නට නෙවෙයි. මනුෂ්‍යයෙක් හැටියට අපේ පරමාර්ථය මනස දියුණු කිරීම නම් සාංසාරික වශයෙන් අපේ පරමාර්ථය කෙලෙස් නැසීම නම් ඒ කෙලෙස් නැසීම මනස දියුණු කිරීම කියන කාරණයට අනුබලයක් ලැබෙනහැටියට ඕන මේ දේවල් පාවිච්චි කරන්න. ඒ මූලික පරමාර්ථය, මූලික අරමුණෙන් පරිභාහිරව අපි දේවල් පරිහරණය කරනවා නම් අපි එතන අල්පේච්ඡ තත්වයක් නෙවෙයි තියෙන්නෙ ඊට එහා ගිය සංකීර්ණ විපරීත තත්වයක්.

ඉතින් මෙන්න මේ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ; ඉතින් මේවා පිළිබඳව අපිට වෙන වෙනම මාතෘකා හැටියට වුනත් කතා කරන්නට වටින කාරණා, නමුත් මේ අල්පේච්ඡතාවය කියන කාරණය සම්බන්ධව මේ කාරණා ටික ප්‍රමාණවත් කියලා අපි හිතනවා. අපිට ඉන් ඔබ්බට තවදුරටත් ප්‍රශ්න වශයෙන් ප්‍රායෝගිකව තමන්ට මතු වෙන කරුණු සාකච්ඡා කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඉතින් ඒ නිසා අපි ගිය සතියෙන්, මේ සතියෙන් සාකච්ඡා කලේ එහෙම නැත්නම් මේ කතාබහ කලේ අල්පේච්ඡතාවය නැමැති පළමු කාරණය පිළිබඳව. එහෙම නැත්නම් අන්තර් මහාපුරුෂ විතර්ක, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන පළවෙනි මහාපුරුෂ විතර්කය. මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ මේ

ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා ප්‍රතිඵල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ මෙන්න මේ ගුණ තියෙන අයටයි. එයින් පළමු ගුණය නමයි මේ අල්පේච්ඡනා ගුණය. පරමාර්ථය හරියට හඳුනාගෙන ඒ පරමාර්ථය වෙන යන්නට අවශ්‍ය ප්‍රධාන සාධක, අත්‍යවශ්‍ය සාධක හඳුනාගෙන පරමාර්ථයෙන් පරිභාහිර නොවී ඒ සාධක පටලවාගන්නේ නැතිව ඒ අත්‍යවශ්‍ය සාධක ටික පවත්වාගෙන ඉදිරියට යන ක්‍රමය තුළ නමයි අල්පේච්ඡනාවය ගොඩනැගෙන්නෙ කියන මේ මූලික පදනම හරියට අපි හඳුනාගන්නෙ.

අල්පේච්ඡ කියන වචනය දැනගෙන ඒකට අර්ථකතනයක් අල්පේච්ඡ කියන්නෙ මේකයි කියලා යම්කිසි ඒකෙ විග්‍රහයක් කරන්නට තේරුම් ගැනීම පමණක් නෙවෙයි. අල්පේච්ඡ කියන පදනම ගොඩනැගෙන්නෙ කොහොමද, ඒ ගුණයට පසුබිම් වෙන්නෙ මොකක්ද කියන එක අපි හරියට පැහැදිලිව තේරුම් ගන්නට ඕන. දේවල් අඩුව වත්, වැඩි බව වත්, දේවල් බැහැර කිරීම වත් කියන ඒවා නෙවෙයි. ඒවා පරිබාහිර කාරණා. ප්‍රධාන වෙන්නෙ අපේ ආකල්පය, අපේ දැක්ම, අපේ චින්තනය. අපේ චින්තනය හරියට දියුණු කරගන්නොත් නමයි ගිහියෙකුට වුනත්, පැවිද්දෙකුට වුනත්, ඉතාම සැහැල්ලුවෙන් ජීවිතේ පවත්වන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. දැන් මේ සම්බන්ධව අපේ රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ උන්වහන්සේගේ ජීවිතේ කරපු ඉතාම වටිනා ප්‍රකාශනයක් පැවිද්දෙක් හැටියට අල්පේච්ඡව කොහොමද කටයුතු කරන්නෙ කියන එක උන්වහන්සේ ඉතාම වැදගත් ප්‍රකාශනයක් එක් අවස්ථාවකදී කරනවා. අපේ කිරිඔරුවේ ධම්මානන්ද නායක හාමුදුරුවෝ නමයි වසර දාහනක්ම උපස්ථාන කළේ. උන්වහන්සේට දිනක් නායක හාමුදුරුවෝ කියලා තියෙනවා, ධම්මානන්ද මට හිතෙනවා මේ ලෝකෙ ඉන්න ලොකුම පොහොසතා මමයි කියලා. ඒ වගේම ලොකුම දුෂ්පතාත් මමයි කියලා හිතෙනවා.

ඉතින් උන්වහන්සේ අහලා තියෙනවා ඇයිද නායක හාමුදුරුවෝ එහෙම කියන්නෙ. එතකොට නායක හාමුදුරුවෝ ඒක පැහැදිලි කරලා තියෙනවා, ලෝකෙ ලොකුම පොහොසතා මමයි කියලා හිතෙන්නෙ ඇයි, මේ ලෝකෙ කොච්චර, අපි හිතමු ලෝකයේම ප්‍රධාන ධනපතියා ගන්නොත් ඔහු තාම තෘප්තියට පත්වෙලා නෑ. ඔහු ලෝකෙත්ම ප්‍රධාන ධනපතියා වෙන්න පුළුවන්. ඔහුට තාම ඇතිවෙලා නෑ දේවල් එකතු කරලා, හම්බ කරලා. ඒ තිසා ඔහුගේ නව සම්පූර්ණ නොවූ බොහෝ බලාපොරොත්තු තියෙනවා. එහෙමනම් ඔහු පිරිවිවි කෙනෙක් නෙවෙයි. ඔහු සංතෘප්ත කෙනෙක් නෙවෙයි. ඔහු තාම උණනාවයන් ඇති කෙනෙක්. ලෝකයේ ප්‍රධාන

ධනපතියා හැටියට නාමසම්මුති ලැබුවා වුනාට ඔහුගේ මනස නාම පිරිලා නෑ. තෘප්තිමත් වෙලා නෑ. සැහිලට පත්වෙලා නෑ. ඔහු තව බොහෝ අපේක්ෂා ඇතිව, සම්පූර්ණ නොවුනු අභිලාෂයන් ඇති කෙනෙක්. එහෙමනම් ඔහු පොහොසත් කියලා කියන්න බෑ. ඉතින් නායක භාමුදුරුවෝ කියන්නෙ මගේ ජීවිතේ මට කිසිම දෙයක් තව මීට වඩා ඕන, මෙන්න මේකත් ඕන, මේකත් ඕන කියලා මට මේ ලෝකය සම්බන්ධව කිසිම අමතර දෙයක් අවශ්‍යයි කියලා එහෙම බලාපොරොත්තුවක් මට ඇත්තෙ නෑ. දායකයෝ සම්බන්ධවත්, එහෙම නැත්නම් ගෝලබාලයෝ සම්බන්ධවත්, පන්සල සම්බන්ධවත්, ජීවිතය සම්බන්ධවත්, සසර සම්බන්ධවත් මේ මොකක්වත් සම්බන්ධව මට මේ මේ දේවල් ලබන්නට ඕන කියලා එහෙම බලාපොරොත්තු අපේක්ෂා නෑ. ඒ නිසා ධම්මානන්ද මට හිතෙනවා මම මේ ලෝකෙ ලොකුම පොහොසතෙක් කියලා. ඒ කියන්නෙ තෘප්තිමත්ව ඉන්න කෙනෙක්. ඉන් එහාට මොකුත් බලාපොරොත්තු නෑ, අපේක්ෂාවත් නෑ.

ඊළඟට උන්වහන්සේ කියනවා මම තමයි මේ ලෝකෙ ඉන්න ලොකුම දූප්පතා කියලා, ඇයි මේ ලෝකෙ ඉතාම අසරණ දුගී දූප්පතෙක් ගන්නා වුනත් - අපි හිතමු යාවකයෙක් කියලා - එතකොට අර එල්ලාගෙන යන ඔලොගුවයි, හැරමිටියයි හරි මගේ කියලා අල්ලාගෙන ඉන්නවා. එතකොට තමන්ගේ කියලා අල්ලාගත්තු මොනවාහරි තියෙනවා. තමන්ගේ කියලා උපාදාන කරගත්තු මොනවාහරි තියෙනවා. එතකොට ඔහු නැති කෙනෙක් නෙවෙයි, මොනවාහරි තියෙන කෙනෙක්. ඒ තියෙන්නෙ මොනවාද තමන් මනසින් අල්ලාගත්තු දේවල්. ඉතින් නායක භාමුදුරුවෝ කියනවා මේ පොරවන සිවුර ඇතුළු කිසිවක් මගේ කියලා මං අල්ලාගෙන නෑ, මේ පන්සල් මේ ගෝලබාලයෝ මේ දායකයෝ මේ තනතුරු ඔය ලියපු පොත්පත් ඒ කිසිවක් මේ මගේ දේවල්, මට මේවයෙන් මෙහෙම වෙන්නඕන කියලා එහෙම කිසිදෙයක් මම උපාදාන කරගෙන අල්ලාගෙන නෑ. ඒ නිසා මට හිතෙනවා මේ ලෝකෙ කිසිවක්ම නැති කෙනෙක් ඉන්නවා නම්, මොකක්වත් එහෙම මගේ කියලා අල්ලාගත්තු නැති කෙනෙක් ඉන්නවා නම් මට හිතෙනවා ඒ අය අතර මම කෙනෙක් කියලා ඒ නිසයි මට හිතෙන්නෙ මේ ලෝකෙ ලොකුම පොහොසතත් මමයි, මේ ලෝකෙ ලොකුම දූප්පතාත් මමයි කියලා උන්වහන්සේ ඔය ප්‍රකාශනය අර විදියට පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙනවා.

ඉතින් මේක තමයි ඒ අල්පේච්ඡතාවයේ උපරිම තලයට යම්කිසි කෙනෙක් අවතීර්ණ වුනහම ඒ තැනැත්තාට දැනෙන සැහැල්ලුව. දැනෙන සතුට.

දැනෙන සුවය. ඉතින් ඒ නිසා ගිහි පැවිදි අපි හැමදෙනාටම ඒ දහම් රසය හරියට විඳින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ, ඒ දහමේ ඵලය හරියට අත්විඳින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ, ඒ ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපදාව හරියටම පුහුණු කරලා ඒ ප්‍රතිඵලය සාක්ෂාත් කරන්නට නම් මේ අල්පේච්ඡතාවය නැමැති ගුණය ප්‍රගුණ කිරීම අවශ්‍යයි කියන බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ. ඒ නිසා මේ සංකල්පනාව මහාපුරුෂ සංකල්පනාවක්, මහාපුරුෂ විතර්කයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

03. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ දැක්වෙන දෙවෙන මහා පුරුෂ විතකීය වන ලද දෙයින් සතුවීම පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අපි අද දවසේත් සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. පසුගිය සති දෙකේම අපිට හදිසි කටයුතු යෙදුනු නිසා ධර්ම සාකච්ඡාව පවත්වන්නට අවකාශ ලැබුණේ නැහැ. ඊට ඉහත සති දෙකක අපි අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ මහාපුරුෂ විතර්ක පිළිබඳව පළමු කාරණය සාකච්ඡා කරන්නට යෙදුනා. මහාපුරුෂ විතර්ක අට අතුරින් පළමු කාරණය තමයි අල්පේච්ඡතාවය. **අපිච්චස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මහිච්ඡස්ස** කියන කාරණය අපි සාකච්ඡා කලා. එතකොට අද අපි සාකච්ඡා කරන්නෙ ඒ අන්තර් මහාපුරුෂ විතර්කයන් අතර දෙවන කාරණය. ඒ තමයි **සන්තුව්ඨස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො අසන්තුව්ඨස්ස**. මේ ධර්මය ලද දෙයින් සතුවූ වන නැතැත්තාටයි. එහෙම නැත්නම් මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ, මේ ධර්මයෙන් ඵල ලබන්න පුළුවන් වෙන්නේ ලද දෙයින් සතුවූ වෙන පුද්ගලයාටයි, එසේ සතුවූ නොවන පුද්ගලයාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය. මේ අල්පේච්ඡතාවය සහ සන්තුව්ඨතාවය කියන මේ කරුණු දෙකම එකට බැඳී යන කාරණා. ඒ නිසා හැමවිටම ලද දෙයින් සතුවූවීම කියන කාරණය අර අල්පේච්ඡතාවය කියන ගුණයෙහි ප්‍රමාණයන් එක්කලා අනෙයානව බද්ධ වෙලා වර්ධනය වෙනවා. එතකොට අද දවසේ කාලවේලාවේ හැටියට අපි උත්සාහ කරමු මේ කාරණය පැහැදිලි කරගන්නට.

ලද දෙයින් සතුවූ වෙනවයි කියනකොට ඒක ගිහි පැවිදි දෙපිරිසට දෙආකාරයකින් තමයි බලපවත්වන්නෙ. මොකද පැවිද්දාට දායකයින්ගෙන් ලැබෙන දේ තමයි පැවිද්දා පරිහරණය කරන්නෙ. එතකොට පැවිද්දාට කිසිදු ගැටළුවක් නැතිව ලද දේ කියන කාරණය

කෙලින්ම තමන්ට අත් අයගෙන් ලැබෙන දේ සම්බන්ධවයි පැවිද්දා තෘප්තිමත්ව කටයුතු කළ යුත්තේ. නමුත් ගිහියාට අනුන්ගෙන් ලැබෙන දේ නෙවෙයි, ගිහියාට දාඩිය මහන්සියෙන් හරි හම්බකරගන්නට සිද්ධ වෙනවා. එතකොට ගිහියෙක් හැටියට කටයුතු කරද්දි අපි ලද දෙයින් සතුටු වෙන්නට ඕන කියලා උදාසීන වෙලා ඔය තියෙන විදියටම දේවල් පවත්වාගෙන යාම, නඩත්තු කිරීම කියන එක නෙවෙයි බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂයෙන් ගිහියන් පිළිබඳව දේශනා කරන්නේ ගිහියාට අලස බව සුදුසු නෑ, දහඩිය වගුරුවලා වෙහෙස මහන්සි වෙලා කැපවෙලා ධනය ඉපයීම ගිහියා විසින් උච්චාන වීර්යයෙන් යුක්තව ධාර්මිකව කළ යුතු කාර්යයක් හැටියටයි බුදුරජාණන් වහන්සේ බොහෝ තැන්වල දේශනා කරන්නේ.

එතකොට මේ විදියෙන් උත්සාහයෙන් උපයන දේවලුන් ඒ තැනැත්තා නැවත නැවත ආයෝජනය කළ යුතුයි එහි දෙකෙන් පංගුවක්ම කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා. **ඒකෙන බෝගේ බුඤ්ජෙය්‍ය ද්විහි කම්මං පයෝජයෙ චතුත්තංච නිදාපයේ ආපදාසු හවිස්සති** කියන මේ සිඟාලෝවාද සූත්‍රයේ දැක්වෙන මේ ගාථාව ගිහි පින්වතුන් කොයි කවුරුත් අහලා පුරුද්දයි. එතකොට එහි පැහැදිලි කරන්නේ ගිහියෙක් හැටියට අපි හරිහම්බ කරන දේ හතරට බෙදලා එයින් කොටස් දෙකක්ම ආයෝජනය කරන්න, නැවත ධනෝපායනය සඳහා. එතකොට දැන් ගිහියෙක් හැටියට ලද දෙයින් සතුටු වෙනවා නම් මොකටද හම්බ කරන දෙයින් නැවත දෙකෙන් පංගුවක්ම ආයෝජනය කරන්නේ කියන ගැටළුවක් මෙනෙදි මතු වෙන්න පුලුවන් සමහර කෙනෙක්ට. අන්න ඒ නිසා තමයි අපි මේ කාරණා ව්‍යුක්තව ගන්නේ. වෙන් කරලා. දැන් හුඟක් දෙනා මේ ධර්ම කාරණා දිහා බලනකොට ලද දෙයින් සතුටු වෙනවයි කියන කාරණය වෙනම අරගෙන තීරණය කරනවා. ඊළඟට උච්චාන වීර්යයෙන් යමක් උපයාගෙන කටයුතු කරනවා, ධනය ආයෝජනය කරනවා කියන කාරණා ගැන වෙනම කතා කරනවා.

එතකොට මේ සියල්ලක් එකම ආර්ය ශ්‍රාවකයෙක් විසින් පුරුදු පුහුණු කළ යුතු ගුණාංග තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ දේශනා කරන්නේ. ඒ නිසා මේවා එකට එකක් සම්බන්ධ වෙන හැටි අපි හරියට තේරුම්ගන්නාත් පමණයි අපිට නිවැරදිව ඒ ගුණ ප්‍රගුණ කරන්න පුලුවන් වෙන්නේ මධ්‍යස්ථව. ඒ නිසා විශේෂයෙන් මෙනෙදි මේ ලද දෙයින් සතුටු වෙනවා කියන කාරණය ගැන කතා කරනකොට අර උච්චාන වීර්යයෙන් හරිහම්බ කරන දේ නැවත ආයෝජනය කරමින් ධනෝපායනය පිළිබඳව

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙන කාරණා මෙනතට සම්බන්ධ කරගෙන ඕන අපි විමසා බලන්න. එතකොට එහෙම නම් දැන් ලද දෙයින් සතුටු වෙන්නට කියලා දේශනා කරන තථාගතයන් වහන්සේ කුමක් නිසාද හම්බ කරන දෙයින් දෙකෙන් පංගුවක්ම නැවත නැවත ආයෝජනය කරනවා කියලා කියන්නේ. එතකොට ආයෝජනය කරනවා කියලා කියන්නේ අපට නැවත නැවත බහුලව සම්පත් සාදනය කරගැනීමේ ප්‍රයත්නයක් තමයි එතන තියෙන්නේ. එතකොට බුදු දහමට අනුව සමස්ත බෞද්ධ දර්ශනය, සමස්ත බෞද්ධ ප්‍රතිපදාව දිහා බලුවහම යම් කිසි කෙනෙක් ධනය ඉපයීම සඳහා කැපවීම වරදක් නෙවෙයි. නමුත් වරද තියෙන්නේ අපි අර පසුගිය අල්පේච්ඡතාවය පිළිබඳව කතා කරනකොට පැහැදිලි කලා වගේ අවශ්‍යතා හඳුනා නොගෙන හැඟීම් වලට වහල්ව කටයුතු කිරීම තුළයි මේ නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය තුළ ගැටළු මතුවෙන්නේ. ඒ පුද්ගලයා නීවරණ වලට වසඟ වෙලා කෙලෙස් වැඩෙන තත්වයකට පත්වෙන්නේ අවශ්‍යතා සම්පාදනය කරගැනීම මත නෙවෙයි, හැඟීම් වලට වහල් වෙලා.

එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් ධනය ආයෝජනය කරලා නැවත නැවත උපයන්නේ හැඟීම් වලට වහල් වෙලාද, එහෙම නැත්නම් අවශ්‍යතා සම්පූර්ණ කරගන්නද. මෙන්න මෙනතයි වැදගත් කාරණය තියෙන්නේ. ඒ නිසා අපි සරලව කිව්වොත් ගිහි බෞද්ධයෙක් හැටියට අද දහසක් උපයන කෙනා හෙට ලක්ෂයක් උපයන්න ඕන කියලා උත්සාහ කිරීමත් වරදක් නෙවෙයි, හැබැයි තමන්ගෙන් ප්‍රශ්න දෙකක් අහන්නට ඕන. මොකක්ද ඒ ප්‍රශ්න දෙක. පළමු ප්‍රශ්නය තමයි දැන් මේ දහසකින් ලැබිව්ව මට මේ ලක්ෂයක් අවශ්‍ය වෙන්නේ කුමක් සඳහාද. එතකොට ඉතුරු අනූ නව දහම කුමක් සඳහාද මම වැය කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. ඒක ඇත්තටම අවශ්‍යතාවයක් සඳහාද මං උපයන්නේ, එහෙම නැත්නම් නිකං හැඟීම් වලට වහල් වෙලා තෘෂ්ණාවට වහල් වෙලා අරයා වගේ ගෙයක් හදන්න, මෙයා වගේ වාහනයක් ගන්න, ඒ විදියට නිකං පටලැවිලි ගොඩකද ඉන්නේ, එහෙම නැත්නම් සැබැවින්ම තමන්ගේ අභිවෘද්ධිය, ඒ වගේම අභිදරුවන්ගේ අභිවෘද්ධිය, ඒ වගේම මව්පියන්ට උපස්ථාන කිරීම, සේවක සේවිකාවන්ට අවශ්‍ය පඩි නඩි ගෙවීම, ඊ ළඟට සමාජ සුභසාධනය, කුසල් දහම් කිරීම, ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින්ගේ අවශ්‍යතා ඉටු කිරීම මෙන්න මේ විදියේ අර බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ධනය ඉපයුවාට පස්සෙ ධනය පරිහරණය කළ යුතු ධාර්මික ක්‍රමය. එතකොට අන්න ඒ ධාර්මිකව පරිහරණය කිරීම සඳහා යම්

අවශ්‍යතාවයක් ඇතිවද මං මේ අමතර මුදල උපයන්නට මං මේ උත්සාහ කරන්නෙ. එහෙම නැත්නම් මගේම මනසේ අර අත්තිවිෂතා, මහිවිෂතා කියන මේ කෙලෙස් ධර්ම වලට වහල් වෙලාද මං මේ කටයුත්ත කරන්න හදන්නෙ.

අන්න ඒ ගැන හොඳ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණයක් කරලා බලන්නට ඕන, ඔය පළමු ප්‍රශ්නය තමන්ගෙන් විමසන්නට ඕන, මොන පදනමකද මේ අතිරික්තය මම උපයන්නට උත්සාහ කරන්නෙ. හැඟීම් වලට වහල් වෙලාද, සැබෑ අවශ්‍යතාවයක් මතද කියන ප්‍රශ්නය. ඊළඟට දෙවෙනි ප්‍රශ්නය තමයි අපි විමසන්න ඕන, අපි හිතමු දැන් අද දහසක් උපයපු කෙනා හෙට ලක්ෂයක් උපයන්න සිතන්නෙ සැබැවින්ම අවශ්‍යතාවයක් සඳහා. ඔහුට ධාර්මික අවශ්‍යතාවයක් මතුවෙලා තියෙනවා. එතකොට එහෙමනම් ඒ ප්‍රශ්නෙන් ධාර්මික පිළිතුරක් තමන්ට තියෙනවා. ඊළඟට දෙවෙනි ප්‍රශ්න තමයි ඒ අවශ්‍යතාවය ධාර්මික අවශ්‍යතාවයක් වුනත් දැන් මේ අතිරික්තය මම උපයන්නේ කෙසේද. ඒක උපයන්නට ගිහිල්ලා අතික් අයට යම්කිසි පීඩාවක් ඇතිවෙනවාද, එහෙම නැත්නම් පීඩාවක් ඇති නොවන විදියේ ධාර්මික ක්‍රමයකට මට මේ අතිරික්තය උපයන්නට පුලුවන්ද, ඒ සඳහා මම ධනෝපායන මාර්ගය හැටියට තෝරාගන්නේ කුමක්ද, ඒ සඳහා මම ධනය ආයෝජනය කරන්නෙ ධාර්මික ව්‍යාපාරයක් සඳහාද කියලා මේ කාරණාව තමන්ගෙන් විමසා බලන්නට ඕන. එතකොට පළමු කාරණය තමයි ඒ අතිරික්තය උපයන්නට යන්නෙ කවර පරමාර්ථයක් සඳහාද, කවර අරමුණක් සඳහාද, ඒ අරමුණ නිවැරදි ද. ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය තමයි ඒ යහපත් අරමුණ සඳහා උපයන්නේ ධාර්මික ධනෝපායන ක්‍රමයකින්ද.

දැන් ඔන්න ඔය ප්‍රශ්න දෙකට අපිට ධාර්මික පිළිතුරු ලැබෙනවා නම් ඒ තැනැත්තා ඒ ධාර්මික පදනම මත, ඒ කියන්නෙ ධනෝපායන් ධාර්මිකව සිද්ධ කරනවා, ඒ ධනය වියපැහැදුම් කිරීමත් ධාර්මික අරමුණක් සඳහා සිද්ධ කරනවා. අන්න එබඳු පදනමක් මත යම්කිසි බෞද්ධ ශ්‍රාවකයෙක්ට පුලුවන්කම තියෙනවා අද දහසක් උපයපු කෙනාට හෙට ලක්ෂයක් උපයන්නට ඕන කියලා හිතෙනවා නම් එය ඔය පදනම මත කරනවා නම් නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයට බාධාවක් නෙවෙයි. එක ක්ලේශ වසඟවීමක් නෙවෙයි, එය තෘෂ්ණාබර්ත වීමක් නෙවෙයි, එය මංමුලාවීමක් නෙවෙයි, එය නිවරණ ධර්ම වලට වහල් වීමක් නෙවෙයි, සැබැවටම නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය තුළ තමනුත් ගුණ දහම් වඩමින් අත් අයටත් සහාය වෙමින් ලෝකය පැවැත්වීමේ අවශ්‍යතාවය සඳහායි මේ දේවල්

සම්පාදනය කරන්නේ කියන තැනකට ඒ තැනැත්තාට නිර්භයව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒ කියන්නේ පසුතැවීමකින් තොරව චිත්තපීඩාවකින් තොරව මා විසින් වරදක් කලාද කියන වරදකාරී ගැටළුවක් මතුවෙන් නැහැ අර ප්‍රශ්න දෙක තමන්ගෙන් හරියට විමසලා පැහැදිලි කරගන්නහම.

ඒවා පැහැදිලි නැතිනම් තමයි හැමවිටම තමන්ට ගැටළු මතුවෙන්නේ. දැන් මේ හිත හදාගන්න විතරක් කියන ක්‍රමයක් නෙවෙයි. අපි හැමනිස්සෙම මේවා විමසා බලන්න ඕනැත්තේ හේතුවල වශයෙන් නිවැරදි තැනක තමන් මේ ක්‍රියාත්මක වෙනවද නැද්ද කියන කාරණය. එතකොට දැන් මේ විදියට උපයන තැනැත්තා ලද දෙයින් සතුටු වෙනවයි කියලා කියන්න එතකොට කුමක්ද. ඒ ලද දෙයින් සතුටු වෙනවා කියලා කියන්නේ සැබැවින්ම, දැන් අපි හිතමු දාඩිය මහන්සියෙන් හරිහම්බ කරන්නට කැප වෙන තැනැත්තා සියට සියක් කැපවුනාම ඒ තැනැත්තාට, ඔහුට දැන් ලක්ෂයක අවශ්‍යතාවයක් තියෙනවා. අද දහසක් ඉපයෙව්වට හෙට ලක්ෂයක් අවශ්‍යතාවය තියෙනවා. දැන් ඔහු ඒ ලක්ෂයක් ඉපයීම සඳහා අර මුලින් කියපු විදියට ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා ධාර්මික ධනෝපායන ක්‍රමයක් යොදාගෙන දැන් ලොකු කැපවීමකින් කටයුතු කරනවා. දැන් සියට සියක් කැපවුනාට ඔහුට ප්‍රතිඵලය හැටියට ලැබෙන්නට පුළුවන් අපි හිතමු අපේක්ෂා කල ප්‍රමාණයෙන් සියට හැත්තෑපහක් තමයි ඔහුට සම්පාදනය වුනේ. තව සියට විසිපහක් ඔහුට අහිමි වෙලා ගියා. දැන් බොහෝ දෙනාගේ තියෙන දුර්වලකම තමයි අර ලැබිව්ව හැත්තෑපහ ගැන සතුටු වෙන්නට තරම් මනසේ තෘප්තියක් නෑ. අර නොලැබුණු විසිපහ ගැන තමයි දුක් වෙන්නේ.

ඊටපස්සේ ඒ තැනැත්තා පහුවදාටත් වැයම් කරනවා පහුවදාට සියට අසුවක් සම්පූර්ණ වෙනවා, සියට විස්සක් තමන්ට පාඩු වෙනවා. එතකොට සම්පාදනය වෙච්ච සියට අසුව ගැන ඔහුට සතුටක් නෑ නැතිවෙච්ච සියට විස්ස ගැන තමයි ඔහු දුක් වෙන්නේ. ඊළඟට පහුවදාත් උනන්දු වෙනවා, සියට අසුපහක් සම්පූර්ණ වෙනවා. ඒ අසුපහ ගැන සතුටක් නෑ නැතිවෙච්ච සියට පහළොව ගැන තමයි ඔහු දුක්වෙන්නේ. දැන් මෙන්න මෙහෙම වෙන තැනැත්තාට ජීවිත කාලය මුලුල්ලේම ඒ තැනැත්තා මහන්සි වෙලා හරිහම්බ කරනවා, කවදාවත් තෘප්තිමත්ව ජීවත් වෙලා නෑ හැමදාම නැති කොටස ගැන උණ භාවය පිළිබඳව හැමදාම දුක්වෙමින්, ගෝක වෙමින්, තැවෙමින් තමයි ඒ තැනැත්තා ජීවිතය පවතින්නේ. ඒ කුමක් නිසාද ලද දෙයින් සතුටු වීමට තරම් මනස පුහුණු

කරගෙන නැති නිසා. දැන් මේ දුර්වලකම ගොඩාක් දෙනෙක් තුළ තියෙනවා. එතකොට ඔන්න ඔය කියන දුර්වලකමින් අපේ සිත නිදහස් කරගන්නට පුළුවන්නම් නමයි ඒ තැනැත්තාට සතුවත් ජීවත් වෙන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නෙ අපි අද උත්සාහ කරන ඒ ප්‍රයත්නය තුළ සියට සියක්ම කැපවෙලා අපිට සියට පනහා නම් ලැබුනේ අර නොලැබිව්ව සියට පනහ ගැන ශෝක වෙන්න තැවෙන්න යන්නැතිව මේ ලැබිව්ව සියට පනහත් එක්ක කටයුතු කරන්න. ඒ සියට පනහා මදි නම් ඉතුරු පනහත් ගොඩ නගා ගන්න. ඒ වගේ දෙගුණයකින් ඊළඟ දවසේ කැපවෙන්නට ඕන.

පසුතැවුනයි කියලා ඒ සියට පනහා තමන්ගේ ගෙදරට එන්නෙ නෑතෙ. දුක් වුනයි කියලා, ශෝක වුනයි කියලා, කණගාටු වුනයි කියලා, වික්ෂිප්ත වුනයි කියලා, මානසික යම්කිසි වෙහෙසකට පත්වුනයි කියලා ඒ තැනැත්තාට ඒ ප්‍රතිඵලය නිකං ඉබේ කවුරුවත් ගෙනලේලා දෙන්නෙ නෑ. ඒ වෙනුවෙන් කැප වෙන්නට ඕන. එහෙනම් ඒ වෙනුවෙන් තැවෙන එක නෙවෙයි කරන්නට ඕන. ඥාණවත්තයා විසින් විමසලා බලන්න ඕන මම මෙව්වර කැපකිරීම් කරලත් ඇයි මට සියට පනහක් පාඩු වුනේ. මට ඒ සියට පනහා නොලැබී ගියේ මොන හේතු නිසාද, කොතනද වැරදුනේ, කොතනද ගැටළුව මතුවුනේ. ඒක මගේ සැලසුම්වල වැරද්දක්ද, ආයෝජනයේ වැරද්දක්ද, එහෙම නැත්නම් අවශ්‍ය තරම් කැපවුනේනැද්ද, දැනුම මදිද, හැකියාව මදිද, සංවිධාන ශක්තිය මදිද, එහෙම නැත්නම් මේ සේවක සේවිකාවො හරියට වැඩ කටයුතු කලේ නැතිද, එහෙම නැත්නම් මෙතන මොකක් හරි සාංසාරික අකුසල කර්මයක බලපෑමක් තියෙනවාද, එතකොට මේ සමස්ථයම විමසා බලන්න ඕන තමන්ගේත් අනුන්ගේත් බාහිරේත් මේ හැමතැනකින්ම මොන විදියේ හේතු සාධක බලපෑමක් නිසාද මේ සියට පනහක් අඩවුනේ. එතකොට අන්න ඒ ටික සොයලා බලලා පහුවදාට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන - පසුවදාට කියලා අදහස් කරන්නෙ අනාගතය තුළ- නැවත ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන, අර දුර්වලකම් ඉතා අවම කරලා. එතකොට තමයි තමන්ට දැනෙන්න ගන්නවා ඒ දුර්වලකම් වලට පිලියම් යෙදුවහම වඩාත් සාර්ථක වෙනවා. එතකොට තව දුර්වලකම් තියෙන්නෙ මොනවද, ඒවත් වඩාත් ආවරණය කරනවා.

මේ විදියට අනුක්‍රමයෙන් අනුක්‍රමයෙන් ඒ තැනැත්තා උපාය කෞශල්‍යයෙන්, ප්‍රඥාවෙන්, හැකියාවෙන්, දැනුමෙන් ඒවායෙනුත් ඒ තැනැත්තා සංවර්ධනය වෙනවා, ආර්ථික වශයෙනුත් සංවර්ධනය වෙනවා, ඒ උපයන්තා වූ සම්පත් තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත පිණිස

ඒ තැනැත්තා ධාර්මිකව වැය කරනවා. එතකොට ඒ හරිහම්බ කරන දේ වැය කිරීම පිළිබඳවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ අත්ථිසුබ්බ, භෝගසුබ්බ, අනසුබ්බ, අනවජ්ජසුබ්බ කියන මේ සෑප හතර ලැබෙන විදියට ඕන ධනය ඉපයීම සඳහා පරිහරණය කිරීම සිද්ධ කරන්න. මොකද එතකොට තමයි අර සත්තුවඨිතාවය පවත්වාගන්නට පුලුවන් වෙන්නේ. එතකොට අත්ථිසුබ්බ කියලා කියන්නේ මට ගිහියෙක් හැටියට ජීවිතේ පවත්වන්නට අවශ්‍ය සම්පත් තියෙනවා. එතකොට සියට සියක්ම සම්පූර්ණ වෙලා නැති වුනාට මට මේ මේ ප්‍රමාණයෙන් දේවල් තියෙනවා කියලා තමන් ධාර්මිකව උපයාගත්තු සම්පතක් තමන් සතුව පවතිනවයි කියලා එහෙම නැත්නම් තමන්ට ජීවිතේ පවත්වාගන්නට යෝග්‍ය විදියේ ධාර්මික ධනෝපායන පිළිවෙතක් තමන් සතුව තියෙනවා. එක්කො උපයාගත්තු ධනය තියෙනවා. එහෙම නැත්නම් මට බයක් නැතිව ජීවිතේ පවත්වාගන්න, ධාර්මික ධනෝපායනයක් මම සකස් කරගෙන තියෙනවා. එතකොට අන්න එහෙම සතුවු වෙන්නට පුලුවන් නම් තමයි අත්ථිසුබ්බ. දේවල් තියෙනවා කියලා තෘප්තිමත් වෙන්න. මොකද ගිහියෙක් හැටියට දැන් පැවිද්දාගේ ජීවිතය ඒකයි මම කිව්වෙ සත්තුවඨිතාවය, ලද දෙයින් සතුවු වීම කියන එක ගිහි පැවිදි දෙපැත්තෙන්ම අපි නිවැරදිව තේරුම් ගන්නට ඕන කියලා පැවිද්දා අත්හරිමින් යන ගමනක් යන්නේ. නමුත් ගිහියා අඹුදරුවන් සහිත සමාජයක් පවත්වා ගනිමින් යන ගමනකුයි ගිහියාට යන්න වෙලා තියෙන්නේ.

අපි මීට පෙරත් සාකච්ඡා කලා, ගිහි පැවිදි දෙපිරිස අතර පවතින ප්‍රධාන වෙනස්කම් දෙකක් තියෙනවා. පැවිද්දාට අඹුදරුවන් පෝෂණය කිරීමේ වගකීම සහ සිව්පසය සම්පාදනය කරගැනීමේ වගකීමත්, ඒ වගකීම් දෙකෙන් පැවිද්දා නිදහස් වෙලා තියෙනවා. අඹුදරුවන් පෝෂණය කිරීමෙන් සම්පූර්ණයෙන් නිදහස් වෙලා තියෙනවා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කල සැහැල්ලු ප්‍රතිපදාව පවත්වාගෙන යනවා නම් සිව්පසය සම්පාදනය කිරීමේ වෙහෙසක් පැවිද්දාට නැහැ. එතකොට නමුත් ගිහියෙක් හැටියට ඒ ගිහියාට අනිවාර්ය වගකීම් දෙකක් පැවරිලා තියෙනවා. පළවෙනි වගකීම තමයි අඹුදරුවන් පෝෂණය කිරීමේ වගකීම. ඊළඟට දෙවෙනි වගකීම තමයි ප්‍රත්‍ය පහසුකම්, සිව්පසය ආහාර නිවාස ඇදුම් සෞඛ්‍ය පහසුකම් කියන මේවා වෙන කවුරුවත් විසින් සම්පාදනය කරලා දෙනකල් බලාගෙන ඉඳලා හරියන් නෑ, තමන් විසින් මේවා සම්පාදනය කරගන්නට ඕන. ඒ නිසා ගිහියෙක් වුනාම ඒ ගිහියාට තමන්ගේ ජීවිතේ පවත්වාගෙන යන්නට අවශ්‍ය ප්‍රමාණයේ ධන

සම්පත්තියක් හෝ එය නිවැරදිව පවත්වාගෙන යන්නට ධාර්මික ධනෝපායන මාර්ගයක් තමන් සතුව තියෙනවයි කියන මේ අත්ථි සුඛය තිබුනොත් විතරයි ඒ තැනැත්තාට සැහැල්ලුවෙන් ජීවිතේ පවත්වන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. එහෙම නැත්නම් කොච්චර හිත හදාගෙන ගුණදහම් වඩන්න කියලා කිව්වා වුනත් අර වගකීම් අර කාර්යභාරයන් තමන් වෙත පැවරෙන කොට ඒ අවශ්‍යතාවයන් සම්පාදනය කරගන්නට නොහැකි වෙනකොට ඒ තැනැත්තාට ලොකු පීඩනයක්, ලොකු කම්පනයක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා සැහැල්ලුවෙන් ගුණදහම් වඩන්නට නම් සත්තුවධිතාවය පවත්වාගන්නට නම් ලද දෙයින් සතුටු වෙලා ජීවත් වෙන්නට නම් ඒ තැනැත්තාට මේ අත්ථිසුඛය කියන කාරණය ගැනත් සැලකිලිමත් වෙන්නට වෙනවා.

ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය තමයි භෝග සුඛය. භෝග සුඛය යි කියලා කියන්නෙ ධාර්මිකව තමන්ට ලැබිලා තියෙන භෝධාර්මිකව තමන් උපයා ගන්නා වූ දේ තමන් නිවැරදි විදියට පාවිච්චි කරනවා. දැන් සමහරුන්ට ධාර්මික ධනය තිබ්බට ඒවා නිවැරදිව පාවිච්චි කරන් නෑ. එක්කො මසුරුකමින් ගොඩගහලා තියාගන්නවා. එහෙම වුනොත් ඒ ධනය තමන්ටවත් ලෝකයටවත් ප්‍රයෝජනයක් වෙන්නෙ නෑ. ඒ වගේම තමයි තව සමහර කෙනෙක් අධාර්මික විදියට ඒ ධනය පරිහරණය කරනවා, අනුන්ටත් පීඩා වෙන විදියට, තමන්ටත් අකුසල් සිද්ධ වෙන හැටියට ඒ ධනය පරිහරණය කරන්නට පෙළඹෙනවා. එහෙම වුනොත් ඒකත් අනර්ථකාරී වෙනවා. ඉතින් ඒ නිසා අපි අර මුලින් සිහිපත් කලා වගේ තමන්ගේ අභිවාද්ධිය සඳහා අඹුදරුවන්ගේ අභිවාද්ධිය සඳහා ඒ වගේම තමන්ට ධනය උපයන්නට උපකාර කරන සේවක සේවිකාවන්ගේ පඩි නඩි ගෙවන්න ඒ අයගේ අභිවාද්ධිය සඳහා, ඒ වගේම සමාජ සුභසාධනය සඳහා, දුගී මගී යාවකාදීන්ට සහ අවශේෂ සමාජ වගකීම් ඉටු කරන්නට. ඊළඟට ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින්ට මෙලොව පරලොව යහපත වෙනුවෙන් කුසල් දහම් කරගන්න, මෙන්න මේ වගේ ධාර්මික අරමුණු සඳහා තමන් හරිහම්බ කරන ධනය සම්පත නිවැරදිව තමන් වියපැහැදුම් කරනවාද කියලා විමසා බලනකොට ඒ පිළිබඳව තමන්ට තමන් නිවැරදි තැනක ඉන්නවා කියලා දැනෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාට භෝග සුඛය, මම හරිහම්බ කරන දේ නිවැරදිව පාවිච්චි කරනවා කියලා ඒ සතුට, ඒ තෘප්තිය ඇතිකරගන්නට පුළුවන්.

ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි අනනුසුඛය. ඉතින් මේ කාරණය වර්තමානයේ හැටියට ටිකක් සංකීර්ණයි. ඒ මොකද අද සමාජ රටාව

සැකසෙමින් පවතින්නේම ආර්ථික ව්‍යුහයන් සකස් කරන්නේම පුද්ගලයා ණය වෙන්නට පොළොඹවන විදියට. එතකොට ඒක තමයි අද ඉතාම සුවිශේෂ ආර්ථික න්‍යායක් හැටියට පවත්වාගෙන යන්න. මිනිසුන් තමන් සන්නක දෙයින් තෘප්තිමත් වෙලා ජීවත් වුනොත් දේවල් අලෙවි කරගන්නට, අවශ්‍ය විදියට ඒ ගොල්ලන්ට ධනය උපයන්නට පුළුවන්කමක් නෑ මේ විවෘත ආර්ථික රටාවත් එක්කලා මුදල් හම්බ කිරීම කියන එක කවර පරමාර්ථයක් සඳහා කරනවාද කියලා නිතව් නැති තත්වයකට ලෝකය යමින් පවතිනවා. කොච්චර ලැබුනත් තෘප්තිමත් නොවෙන තැනකට. ඉතින් ඒ තමන්ගේ ඉලක්කයන් සපුරා ගන්න ධනය උපයන්නට නම් අනිත් අය තමන් සම්පාදනය කරන දේවල් ගන්නා තැනට පොළොඹවන්නට ඕන. එතකොට ඒ ගොල්ලන්ට ඒක අවශ්‍ය වුනත් තැනත් ඒ ගොල්ලො ගන්නා තැනකට පොළඹොවනවා, ඒ ගොල්ලන්ගේ හැඟීම් අවුස්සනවා. අපි අර පහුගිය අවස්ථාවේ සාකච්ඡා කලේ අල්පේච්ඡ ජීවිතයක් ගතකරන්න බැරිවෙන්න එක හේතුවක් තමයි - ප්‍රධාන හේතුව තමන්ගේ දුර්වලකම - ඒ මිනිසුන් සතු පෘථග්ජනයින් සතු දුර්වලකම් හඳුනාගන්නහම ව්‍යාපාරිකයෝ එහෙම නැත්නම් අවශේෂ මේ ධනය උපයන්නට වැයම් කරන කණ්ඩායම් ඒ අය යම් යම් උපාය යොදනවා ඒ ගොල්ලන්ගේ හැඟීම් අවුස්සන්නට. ඒ ගොල්ලො පොළොඹවන්නට. එතකොට එහෙම පෙළඹවීම් ඇති කරනකොට තමන්ගේ අවශ්‍යතා සීමා හඳුනා නොගෙන හැඟීම් වලට වහල් වෙලා කටයුතු කරන්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට ඒ තැනැත්තා තමන් උපයන දේ කොතෙක්ද, ඒ ප්‍රමාණයටද තමන් වියදම් කරන්නෙ කියලා එහෙම සීමාවක් නැතිව ලෝකට ණය වෙන තැනකට ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

ඉතින් ඒවා දැන් ණය පහසුකම් දැන් අද සලස්වලා දීලා තියෙනවා. ඒක සමහර වැඩ කටයුතු කරනකොට ඇත්තටම පහසුවක්. ඒ තැනැත්තාට අතේ මූලික ධනයක් නැතිව යම් යම් ව්‍යාපාර පටන් ගන්නකොට, ඒ වගේම යමක් ගොඩ නගන්නට උත්සාහ කරනකොට තමන්ට ණය මුදලක් ලැබෙනවා කියන එක ලොකු පහසුවක් වෙන තැන් ගොඩාක් තියෙනවා. හැබැයි අර විදියට අර පුද්ගලයාගේ හැඟීම් අවුස්සනකොට ඒ තමන්ට නිතව් නැති වුනොත් දැන් මේ ණය ගන්නෙ අවශ්‍යතාවය සඳහාද එහෙම නැත්නම් හැඟීම් වලට වහල් වෙලා අනවශ්‍ය දෙයක් සඳහාද කියන මේ දැක්ම තමන්ට තොතිබුනොත් ඒ පුද්ගලයා බහුලව ලෝකයෙහි ණය වෙන්නට පෙළඹෙන්න පුළුවන්. ඒ අනුව අපිට තේරුම් ගන්නට තියෙන්නෙ ණය නොවී ජීවත් වෙන්න පුළුවන් නම් ශ්‍රේෂ්ටයි. නමුත් වර්තමාන සමාජ

රටාවන් එක්කලා තමන් යම්කිසි ණයක් ගන්නවා නම් අඩුම තරමින් තමන්ට නිශ්චිත කාල වකවානුවක මේ ණය ගෙවාගන්න පුළුවන් කියන විශ්වසනීය පදනමක්, තමන් සන්නක ඒ ව්‍යාපාර හෝ තමන්ගේ කෞෂල්‍යය හෝ පාවිච්චි කරලා තමන්ට නිශ්චිත කාලයක් තුළ මේ ණය ගෙවාගන්න පුළුවන් කියන විශ්වසනීයත්වයක් වත් අඩුම තරමේ තමන් තුළ තියෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාට ලොකු වෙහෙසක් නැතිව සතුටින් පවතින්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් හැමතිස්සේම ඒ පුද්ගලයාට ලොකු මානසික කම්පනයක් ඇතිවෙනවා, දැන් මේ ගත්තු ණය ගෙවාගන්නේ කොහොමද. එතකොට ඒකට ක්‍රමයක් නැත්නම්, ඒක ගෙවාගන්න තරම් තමන් තුළ කෞශල්‍යයක් නැත්නම් හැමතිස්සේම අර ණය බරින් පීඩාවට පත්වෙනවා, ඔහුට අර ලද දෙයින් සතුටු වෙලා ජීවත් වෙන්න බෑ. එතකොට තමයි එබඳු පුද්ගලයෝ අර ප්‍රතිචාරයක්, වැරදි විදියට අධාර්මික විදියට දේවල් උපයන්නේ. සොරකම් කරන්න, ඒ වගේම අල්ලස් ගන්න, තව නොයෙක් විදියට වැරදි ක්‍රමෝපායන් පාවිච්චි කරලා යම් යම් දේවල් උපයන්නට, සන්නක කරගන්නට පෙළඹීමේ ඉඩකඩ වැඩියි පුද්ගලයා ණයබරින් තෙරපෙනකොට. එතකොට ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනාකරන්නේ මේ අනනුසූඛය පිළිබඳව සැලකිලිමත් වීම අවශ්‍යයි.

ඊළඟට අනවජ්ජසුඛ. අනවජ්ජසුඛ කියලා කියන්නේ ඉපයීම සහ පරිහරණය කිරීම කියන මේ කරුණු දෙකේදීම ඒ තැනැත්තාට පුළුවන් වෙන්නට ඕන තමන්ටත් අනුන්ටත් අයහපතක් නොවෙන ධාර්මික ක්‍රමයකින් ඒවා ක්‍රියාත්මක කරන්න. ඒ කියන්නේ ඉපයීම පිළිබඳවත් තමන් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. ඒ වගේම පරිහරණය කිරීම පිළිබඳවත් තමන් විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. ඒ අවස්ථා දෙකේදීම තමන් සැලැවිත්ම ධාර්මික වැඩපිළිවෙලක් අනුගමනය කරන්නෝ. එතකොට ඔන්න ඔය කාරණා හතරෙන් තමන්ගේ සන්තුට්ඨිතාවය එහෙම නැත්නම් සුඛය පවත්වාගන්නට පුළුවන් නම් ඒ තැනැත්තාට අර ලද දෙයින් සතුටු වීම කියන බව වඩාත් අර්ථවත් වෙන්නේ. ඒ තැනැත්තා ලැබිච්ච දේත් එක්කලා සතුටු වෙන්නේ කුමක් නිසාද, මෙන්න මේ කියන පදනම මත. අත්ථිසුඛ, භෝගසුඛ, අනනුසුඛ, අනවජ්ජසුඛ කියන මේ සැප හතරත් එක්කලා තමයි ඒ තැනැත්තාගේ සන්තුට්ඨිතාවය පවත්වාගෙන යන්නේ. එතකොට දැන් අපි ඔය සාකච්ඡා කලේ ගිහියෙක් හැටියට මූලිකව මේ සන්තුට්ඨිතාවය පවත්වාගන්නට අවශ්‍ය සාධක ටික. සන්තුට්ඨිතාවය යි කිව්වේ ලද දෙයින් සතුටු වීම, ලද දෙයින් සතුටු වෙනවා

කියලා කියන්නෙ ගිහියෙක් හැටියට උදාසීනව, වැරහැලි ඇඳගෙන, මැටි ගහපු ගෙදරක ජීවත් වෙනවා කියන එක නෙවෙයි. ඒ තැනැත්තාට අවශ්‍ය නම් ඕනෑ තරම් ඉදිරියට යන්නට පුලුවන්. සිතූ තත්වයට පත්වෙන්නට, ඒ කියන්නෙ ධන කුවේරයින් බවට පත්වෙන්නට පුලුවන්, ව්‍යාපාරිකයින් බවට පත්වෙන්නට පුලුවන්, රජවෙන්නට පුලුවන්, ඒ කිසිම තැනකට යන්නට බාධාවක් නෑ.

හැබැයි හැමවිටම තමන්ගෙන් ප්‍රශ්න කරන්නට ඕන මම මෙනතට යන්න උත්සාහ කරන්නෙ කවර පරමාර්ථයකින්ද, මොකක්ද එහි අරමුණ. ඒක ධාර්මික අපේක්ෂාවක්ද, ඒ තමන් ධන කුවේරයෙක් තත්වයට පත්වෙන්නෙ කුමක් කරන්නද. ඒක නිකං හැඟීම් වලට වහල් වෙලා තෘප්තිමත් වෙන්නද, එහෙම නැත්නම් ඒ ධනය ඉපයීමේ යම් අවශ්‍යතාවයක් තියෙනවාද තමන්ට සහ ලෝකෙට. තමන්ට රජ වෙන්නට උත්සාහ කරන්නෙ සැබැවින්ම රටේ මිනිස්සුන්ට යහපත කරන්න ජාතියට යහපත කරන්න එබඳු අභිවෘද්ධියක් සඳහාද තමන් මේ රජවෙන්නට උත්සාහ කරන්නෙ, එහෙම නැත්නම් හුදෙක් මගේ වෙනත් පටු අපේක්ෂාවන් ඇතුළත. එතකොට මේ විදියට නැවත නැවත තමන් තමන්ගෙන් ප්‍රශ්න කරමින් යනවා නම් ඒ තැනැත්තාට සමස්ත මුළු මහත් පෘථිවියේම අගරජ තනතුරට පත්වීම වුනත් ඔය කියන ලද ධාර්මික පිළිවෙතක් තුළ පවත්වනවා නම් බුදුදහමට අනුව එය වරදක් හෝ අපරාධයක් හෝ නිවන් මගට බාධාවක් හෝ නොවෙයි. ඒ නිසා තමයි අපි නිතරම සිහිපත් කරන්නෙ සක්විති රජ පදවිය කියලා කියන්නෙ මුළු මහත් පෘථිවියටම අධිපති රජු. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ යම්කිසි කෙනෙක් පිරිනිවන් පෑවහම සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ, පසේබුදුරජාණන් වහන්සේ සහ රහතන් වහන්සේ ඇතුළු බුද්ධ ශ්‍රාවකයෝ එල ලාභී උතුමන් අර විදියට පිරිනිවන් පෑවම හෝ අපවත් වුනාම උන්වහන්සේලාගේ ශාරීරික ධාතුන් වහන්සේලා තැන්පත් කරලා චෛත්‍යය හදලා වන්දනා මාන කිරීම සුදුසුයි කියලා දේශනා කරනවා මහා පරිනිබ්බාණ සූත්‍රයේ. මෙතැනට කිසිම එල ලාභීත්වයක් නැති එකම පෘථිවිපති පුද්ගලයෙකුත් එකතු කරලා තියෙනවා ඒ විදියට ධාතු චෛත්‍යය ඉදිකරලා වැදුම් පිදුම් කිරීමට සුදුසුයි කියලා ඒ කවුද? සක්විති රජු.

එතකොට සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ, පසේබුදුරජාණන් වහන්සේ, බුද්ධ ශ්‍රාවකයා සහ සක්විති රජු කියන මේ හතර දෙනාම ස්ථූප හදලා වන්දනා කරන්න සුදුසුයි කියලා. එතකොට සක්විති රජු කියන්නෙ අඩුම

තරමේ සෝවාන් එලයටවත් පත්වෙව්වි කෙනෙක් නෙවෙයි. ඔහු පාඨග්‍යන පුද්ගලයෙක්. ඒ වගේම සසර ගමනේ ඒ තැනැත්තා පරිහානියට පත්වෙන්නටත් ඉඩකඩ තියෙනවා. ඒ නිසානෙ අර කඩි රළක් දැකලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ මේ කඩි රළේ එකම කඩියෙක් වත් නෑ පෙර සක්විති රජ නොවෙව්ව කියලා. ඒ තරම් පිරිහෙන්නට ඉඩ තියෙනවා. නමුත් සක්විති රජු ඒ රාජ්‍යයන්වයට පත්වෙන්නෙ දහම පදනම් කොටගෙන, ධාර්මිකවම තමනුත් විනාශ වෙන්නැතිව, අනුනුත් විනාශ වෙන්නැතිව එතෙත්ට පැමිණෙන්නෙ. ඒ වගේම එතෙත්ට පැමිණිලත් තමන්ගේ ගුණදහම් විනාශ කරගන්නැතිව, අනුත් වනසත් නැතිව පඤ්චස්ල ප්‍රතිපදාව මත ධාර්මිකවම තමයි සමස්ත ලෝකයම පාලනය කරන්නෙ. ඉතින් අන්න ඒ ධාර්මිකව එතැනට පැමිණීම සහ ධාර්මික පරිපාලනය කියන මේ කාරණයෙන් ඒ තැනැත්තා පූජනීයත්වයට පත්වෙනවා, එය නැවත නැවත සිතලා ගරු කරන්නට, වදින්නට සුදුසු කාරණයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. එහෙම නම් ගිහියෙක් හැටියට ලද දෙයින් සතුටු වෙනවා කියලා උදාසීනව උකටලීව අපි ඉතින් මේ තියෙන හැටියට ඉන්න ඕන කියලා එහෙම නිකං හැකිලෙන ජීවිතයක් ගැන නෙවෙයි, නිකං නිවට බවක් ගැන නෙවෙයි මේ කතා කරන්නෙ. ලද දෙයින් සතුටු වෙනවා කියලා කියන්නෙ නිවටකම වත්, උදාසීනකම වත් නෙවෙයි. ඒ තැනැත්තා උච්චාන වීර්යයෙන් යුක්තව කැප වෙලා බොහොම දක්ෂපක්ෂකම් ඇතිව උපාය කෞශල්‍යය ඇතිව තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා ධනය උපයලා මේ ලෝකයේ හැකිතාක් අභිවාද්ධියට පත්වෙන්නට වැයම් කිරීම වරදක් නෙවෙයි. හැබැයි ඒ වැයම තුළ ධාර්මික පිළිවෙතක් තියෙන්නට ඕන. ඒ එතැනට යන්නෙ කුමක් සඳහාද කියලා නිතර ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන. ඒ වගේම එතෙත්ට යන්නෙ කොහොමද ඒ සඳහා පාවිච්චි කරන ක්‍රමෝපාය මොකක්ද කියන එක ගැන විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන.

දැන් මේ විදියට දැන් පැවිද්දෙක් සම්බන්ධව මෙතන ලොකුවට අපිට කතා කරන්නට දෙයක් නෑ. මොකද පැවිද්දාට එහෙම කැප වෙලා වෙහෙස මහන්සි වෙලා ව්‍යාපාර කරලා හම්බ කරන එකක් නෙවෙයි, තමන්ට දායකයා විසින් ධාර්මිකව ලබාදෙන පිණිස පාන සේනාසන කියන්නෙ ඉදුම් හිටුම් පහසුකම්, වීචර - අඳුම් හැටියට ගිහියාට කතා කරපු තැන පැවිද්දාට වීචර - ඊළඟට කය පවත්වාගන්න, නිරෝගීකම පවත්වාගන්න අවශ්‍ය සෞඛ්‍ය පහසුකම්. ඉතින් මේවා දායකයා විසින් පැවිද්දාට

ලබාදෙන නිසා පැවිද්දෙක් විසින් ඒ ලැබෙන ප්‍රමාණයෙන් සතුටුවෙන්න ඕන. ඒ කියන්නෙ දැන් පැවිද්දාට ඒ ලැබෙන ප්‍රමාණයෙන් සතුටු වෙන්නට නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනාකරනවා අවමයෙන් සතුටු වෙන්නට හිත හදාගන්නට ඕන. පැවිදි වෙනකොටම, එහෙම නැත්නම් උපසම්පදාව වෙනකොටම උපසම්පදා භික්ෂූන් වහන්සේ නමකට නිග්‍රය හතර ගැන පැහැදිලි කරලා දෙනවා. නිග්‍රය හතර කියලා කියන්නෙ චීවර, පිණ්ඩපාන, සේනාසන, ගිලන්පස කියන මේ කරුණු හතර ගැන පැහැදිලි කිරීමක් කරනවා.

ඔබ මේ පැවිදි ජීවිතය තුළ ග්‍රමණයෙක් හැටියට කටයුතු කරන්නට මේ මහණකම තුළ පවත්වාගෙන යද්දි ඔබ පාංශුකූල චීවරයෙන් යැපෙන්නට මනස සකස් කරගන්නට ඕන. පාංශුකූල චීවරයෙන් යැපෙන්නටයි මේ මහණකම. ඊට එහා බොහෝ දේවල් මේ පට සිවුරු ආදිය බලාපොරොත්තු වෙන ජීවිතයක් නෙවෙයි මහණකම කියලා කියන්නෙ. අර සොහොන් පිට්ටනියෙ දාපු, කවුරුහරි ඉවතදාපු රෙදි කැලි ටිකක් එකතු කරගෙන, සිවුරක් මහගෙන ජීවත් වීම සඳහායි මම මේ පැවිදි වුනේ කියන එක මතක තියෙන්න ඕන. ඊට අමතරව දායකකාරකාදීන් විසින් සැදැහැ සිතින් යමක් පූජා කරනවා නම් ඒවා අතිරේක ලාභ හැටියට පිළිගන්නට කමක් නෑ. ඊළඟට ගෙයක් ගෙයක් පාසා පාත්‍රය අරගෙන පිඩුසිඟා ගිහිල්ලා ලැබෙන පිණ්ඩපාන දානයෙන් යැපීම සඳහා මේ මහණකම. එහෙම නැතිව රජබොජුන්, රසමසවුළු ලබන්නට නෙවෙයි. එනකොට ඒ අවමයෙන් යැපෙන්නට හිත හදාගන්නට ඕන. හැබැයි දායක කාරකාදීන් රාජ රාජමහාමාත්‍යාදීන් රසමසවුළු වලින් හඳලා පූජාකරනවා නම් ඒක පිළිගැනීම වරදක් නෙවෙයි. ඒක වැළඳීම වරදක් නෙවෙයි. නමුත් මතක තියෙන්නට ඕන මහණ වුනේ ඒ රජ බොජුන් වළඳන්නටවත්, රසමසවුළු වළඳන්නටවත් නෙවෙයි, මේ ගෙයක් ගෙයක් පාසා ගිහිල්ලා ලැබෙන මේ පිණ්ඩපාන දානයෙන් යැපෙන්නටයි. ඒ මිශ්‍ර වූ ආහාරයෙන් යැපෙන්නටයි මම මහණ වුනේ කියන එක මතක තියෙන්නට ඕන. අල්පයෙන් තෘප්තිමත් වෙන්නට ඕන, අතිරික්තයක් ලැබෙනවා නම් ඒක සතුටින් පිළිගන්නට පුලුවන්.

ඊළඟට රුක්මුල් සෙනසුන සඳහා, ගහක් යට වුනත් ජීවත් වෙන්නට බලාගෙනයි මේ පැවිද්ද. ඒ සඳහා තමයි පැවිදි ජීවිතයට එන්නෙ. ඉතින් දායකයින් විසින් සැදැහැ සිතින් මන්දිර සකසලා පූජා කරනවා නම්, ඒවා නිකෙලෙස් මතසින් පරිහරණය කිරීම වරදක් නෙවෙයි, තෘෂ්ණාවෙන් මුසපත් නොවී. නමුත් නිතරම සැළකිලිමත් වෙන්නට ඕන මේ මහණකම

කියලා කියන්නෙ ගහක් යට හරි ජීවත් වෙන්නට බලාගෙනයි මේ මහණකම ගත කළ යුත්තේ කියන මේ අවමය පිළිබඳව හැමවිටම සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. ඊළඟට බෙහෙත් හේන් ආදිය අසවල් අසවල් රෝහලෙන් ගෙනිහින් තියාගෙන ප්‍රතිකාර කරන්න ඕන, ගෙවන වාට්ටුවේ තියාගෙන ප්‍රතිකාර කරන්න ඕන කියලා නෙවෙයි මේ මහණකම. අරළු ගවමුත්‍ර වල දාලා පල් කරලා හදාගන්න බෙහෙත් වලින් දිවි පැවැත්වීමේ අවමය සඳහායි මේ මහණකම. එතනින් තෘප්තිමත් වෙන්නට ඕන, දායක කාරකාදීන් සැදැහැ සිතින් අර විදියට පහසුකම් සලස්වනවා නම් ඒවා කරුණා මෙමත්‍රියෙන් පිළිගෙන, කය නිරෝගී කරගැනීම වරදක් නෙවෙයි. හැබැයි අවමයෙන් සැහීමකට පත්වෙන්නට හිත හදාගන්න. දැන් මේ විදියට අවමය කුමක්ද කියලා හඳුනාගෙන එයින් සතුටු වෙන්නට, සිත පුහුණු කරගන්නහම කොයිම වෙලාවකවත් අර දායකයෝ පිළිබඳව චෝදනා කරන්න, නිග්‍රහ කරන්න, අපිට සැලකුවේ නෑ අපිට හරියට දානෙ දුන්නෙ නෑ අපිට සිවුරු දුන්නෙ නෑ අපේ පත්සල හදලා දුන්නෙ නෑ අපි ලෙඩ වුනාම බැලුවෙ නෑ මෙහෙම චෝදනා කරන්න නිග්‍රහ කරන්න අදෝනා ගන්න පසුතැවීම් ඇතිකරගන්න, ඒවා ලැබුන් නෑ කියලා සිවුරු හැරලා යන්න එහෙම පදනමක් පැවිද්දාට ඇති කරගන්නට ධාර්මිකව පුළුවන්කමක් නෑ. මොකද මහණ වෙද්දීම මේ අවමයෙන් යැපෙන්නටයි අපේ මහණකම කියන බව හරියට හඳුනාගෙන ඒ ගැන නැවත නැවත ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරමින් අතිරේක වශයෙන් දේවල් ලැබෙනවා නම් ඒවා සතුටු සිතින් පුණ්‍යානුමෝදනා පූර්වකව පරිහරණය කිරීම වරදක් නෑ, නමුත් අර ලද දෙයින් සතුටු වීමේ ගුණය පවත්වාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ අවමය පිළිබඳව වැටහීමක් තිබුණොත් පමණයි.

දැන් අපි එතකොට ගිය සතිවල කතාබහ කලා ගිහියෙක් හැටියට අල්පෙච්ඡතාවය, අල්පෙච්ඡතාවය කියලා කියන්නෙ අඩු බලාපොරොත්තු ඇතිබව. අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව පවත්වාගන්නට නම් අපි විශේෂයෙන් පැහැදිලි කලා පරමාර්ථය පැහැදිලි වෙන්නට ඕන. මොකක් සඳහාද මං මේ දේවල් කරගෙන ඉස්සරහට යන්නෙ. මට මේ දේවල් උවමනා වෙන්නෙ මොකක් සඳහා ද. ඉතින් පරමාර්ථය හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්න ඕන. ඒ පරමාර්ථය සම්පාදනය කෙරෙන අත්‍යවශ්‍ය සාධක පමණක්, මේ අතිරේක දේවල් සංකීර්ණ කරගෙන පටලවාගන්නට යන්නැතිව අත්‍යවශ්‍ය අවමයෙන් සතුටු වෙන්නට ඒ අවමය කියන එකෙන් අදහස් කරන්නෙ ටිකක් කියන කතාවට වඩා, අත්‍යවශ්‍ය මූලික කාරණා පමණක්. අවශ්‍යතාවය ගැන අපිට සැලකිලිමත් වෙන්නට වෙනවානෙ.

එතකොට අත්‍යවශ්‍ය දේ මොනවාද කියලා සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. එතකොට අත්‍යවශ්‍යතාවය තීරණය වෙන්නෙ අදාළ පරමාර්ථයට අනුව. එතකොට පරමාර්ථය හඳුනාගෙන ඒ පරමාර්ථය වෙත යන්නට අත්‍යවශ්‍යම සාධක මොනවාද කියලා හඳුනාගන්නොත් නමයි ඒ තැන්ත්තාට මේ සන්නිවේදනාවය කියන එකක් පවත්වන්න පුළුවන්නෙ. ඒකයි අපි සිහිපත් කළේ අල්පේච්ඡතා සන්නිවේදනා කියන මේ ගුණ දෙක එකට බැඳී පවතිනවා. මේ දෙක එක්වම යන ගුණ දෙකක්. අල්පේච්ඡතාවය තියෙන පමණකට අල්පේච්ඡතාවය හඳුනාගත්තු පමණකට නමයි ඒ තැනැත්තාට සතුටින් ජීවත් වෙන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. සතුටින් ජීවත් වෙන පමණකට, ලද දෙයින් සතුටු වෙන තරමට නමයි ඒ තැනැත්තාට අල්පේච්ඡතාවය පවත්වන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. මේ විදියට අන්‍යෝන්‍යව යැපෙන එකට බද්ධ වෙලා ක්‍රියාත්මක වෙන විශේෂ ගුණ දෙකක් නමයි මේ ගුණාංග දෙක.

ඊළඟට මේ ලද දෙයින් සතුටු වීම කියන මේ ගුණය වඩාත් නිවැරදිව හඳුනාගන්නට නම් තවත් කරුණු තුනක් පිළිබඳව අපේ අවධානය යොමු වෙන්නට ඕන. ඒ නමයි යථාලාභ සන්නේෂය, යථා බල සන්නේෂය, යථාසාරුඡ්‍ය සන්නේෂය. දැන් අපි සිහිපත් කලා අර වෙනෙස මහන්සි වෙලා දේවල් උපයන ගිහියා විසින් ඒ නොලැබුණු දේ ගැන තැවෙන්නෙ නැතිව ලැබෙන දේ පිළිබඳව සතුටින් තෘප්තියෙන් කටයුතු කරන්නට උත්සාහ කරන්නට ඕන. හැබැයි ගිහියෙක් වුනත් පැවිද්දෙක් වුනත් මට ලැබිව්ව නිසයි මං මේවා පාවිච්චි කරන්නෙ කියලා එහෙමම කටයුතු කරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. ඒ තැනැත්තා විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන ඒ ලැබුණු දේ තමන්ට පාවිච්චි කරන්නට කොච්චර ශක්තිය තියෙයිද කියන කාරණය සහ ඒ වගේම ඒක යෝග්‍ය ද අයෝග්‍ය ද කියන කාරණය. දැන් අපි ඔය මෙතෙක් වේලා කතා කළේ යථාලාභ. ලද දෙයින් සතුටු වීම පිළිබඳව. ඒ ලද දෙයින් සතුටු වෙන තැනැත්තා තමන්ගේ සාංසාරික පුණ්‍ය ශක්තිය මත, උත්සාහය මත කැපවීම මත දැනුම මත හැකියාව මත දේවල් සම්පාදනය කරගන්නවා. එතකොට ඒකත් එක්කම -යථාලාභ සන්නේෂයත් එක්කම - එකතු වෙනවා ඊළඟ කරුණු දෙකත්, යථාබල සන්නේෂය සහ යථාසාරුත්‍ය සන්නේෂය. එතකොට යථාබල සන්නේෂයයි කියලා කියන්නෙ මට ලැබිව්ව නිසා මං පාවිච්චි කරනවා කියලා විතරක් හිතලා හරියත් නෑ, මේක නඩත්තු කරගෙන පවත්වාගෙන යන්නට තරම් තමන්ට හයිය තියේද කියලාත් විමසලා බලන්න ඕන.

ඒ කියන්නේ දැන් උදාහරණයක් හැටියට අපි හිතමු යම්කිසි කෙනෙකුට ලොකු ධනයක් තමන්ගේ මව්පියන්ගෙන් ලැබෙනවා. එහෙම නැත්නම් කාගෙන්හර් පරිත්‍යාගයක් හැටියට ලැබෙනවා. එතකොට හික්ෂුවකට ඒ වගේ පරිත්‍යාගයක් ලැබෙනවා. තමන්ට සැදැහැ සිතින් යම්කිසි කෙනෙක් යමක් පූජා කරනවා. එතකොට දැන් මං මේ ලැබිවිටි නිසා තමයි මං මේක පාවිච්චි කරන්නේ කියලා එතන ඉඳලා විතරක් හරියන් නෑ ඒ තැනැත්තාට සතුවත් ජීවත් වෙන්නට නම් ගුණදහම් වඩන්නට නම් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන මේ ලැබිවිටි දේ මට තඩත්තු කරගන්නට පුළුවන්ද, පවත්වාගන්නට පුළුවන්ද කියන කාරණය ගැනත් සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන. එහෙම පවත්වාගන්නට බැරි දෙයක් තමන්ට ලැබුනයි කියලා බදාගත්තොත් එතනින් එහාට මුළු ජීවිත කාලෙම ඒක නිසා සතුව නැතිවෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ ගැන විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන.

දැන් අපි දකිනවා සමහර වෙලාවට ඔය සමහරුන්ට ස්විස් ටිකට් එකක් ඇදුනොත් ලොතරැයිසක් ඇදුනොත් විශාල ධනයක් ලැබෙනවා එතකොට ඒ ලැබිවිටි ධනය නිසාම ඒ තැනැත්තාට විවිධ දුක් විපත් පැමිණෙනවා. හොරුන්ගෙන් කරදර, හතුරන්ගෙන් කරදර, ඊටපස්සෙ සමහර වෙලාවට ටික දවසකින් ජීවිතයත් විනාශ වෙනවා. ඇයි ඒ, අර තමන්ට මේ ලොතරැයිසෙන් තමන්ට දිනුමක් ඇදුනා ඒක මට අයිති ධනයයි, මා සත්තක දේයි කියලා දැන් ඒක තමන්ගේ නිවසේ පවත්වාගන්න ගියායින් පස්සෙ තමන්ගේ ධනය තමයි, තමන්ට ලැබිවිටි එක තමයි ඒකෙ කිසි ගැටළුවක් නෑ නමුත් දැන් මේක සුරක්ෂිත කරගන්නට තරම් අවශ්‍ය බලසම්පන්න බව මා සතුව තියෙනවාද. ඒකට අවශ්‍ය තරම් බලය තමන් සතුව නැති නම් ඒ ධනය තමන් සත්තකව අර විදියට පවත්වාගැනීමෙන් බරපතල අනතුරු වෙන්න පුළුවන්, සතුව වෙනුවට ජීවිතයත් විනාශ වෙන්නට පුළුවන්. එහෙම නම් උපායශීලී වෙන්නට වෙනවා ඒවා අවශ්‍ය දේවල් වල ඉක්මණට යොදවලා හැකිතාක් තමන්ට පවතින බලය මත දේවල් සැලසුම් කරගන්න. ඊළඟට අපි හිතමු යම්කිසි කෙනෙකුට ඒ වගේ යම්කිසි දිනුම් ඇදීමකින් අද කාලෙ තියෙන සුබෝපභෝගීම වාහනයක් ලැබෙනවා. දැන් එතකොට මේක මට මේ ලැබිවිටි වාහනයනේ, ඒ නිසා පාවිච්චි කිරීම ප්‍රශ්නයක් නෑ කියලා පාවිච්චි කරගෙන යන්න පුළුවන්. නමුත් දැන් ඒකෙ කැලී ගෙවෙනකොට, කැඩෙනකොට, බිඳෙනකොට ඒ එක කැල්ලක් දාන්නම සමහර වෙලාවට තමන් මාසිකව උපයන ධනයත් මදිවෙන්නට පුළුවන්.

එතකොට දැන් මේක තමන්ට නොමිලේ ලැබුනට, ලොතරැයි දිනුම් ඇදීමකින් මේක ලැබුනට මේක පවත්වාගෙන යන්නට පුළුවන්ද. ඒකට තරම් අවශ්‍ය බලයක් මට තියෙනවාද, හැකියාවක් තියෙනවාද. එහෙම විමසලා බලන්නට ඕන. එතකොට ඒක තමයි යථාබල සන්නේෂය කියන්නේ. එතකොට බාහිර දේවල් ගැන විතරක් නෙවෙයි, අපි හිතමු කැමක් කියලා. ආහාරයක්. දැන් හොඳ රසවත් කැමක් තමන්ට හම්බවෙනවා. එතකොට ඊළඟට අපි හිතමු බොහෝම ගුණවත් ආහාරයක් තමන්ට හම්බවෙනවා. එතකොට මේක රසවත්ය, ගුණවත්ය කියලා මට හම්බවෙව්ව පමණටම අනුභව කිරීම සුදුසුද. ඒක දිරවගන්න තරම් තමන්ට හැකිය තියෙනවාද. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අවසාන දානය, චුන්දකර්මාර පුත්‍රයා දීපු අවසන් දානය බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක් බෙදලා ඉතුරු ටික එක්කො වළලන්න, එහෙම නැත්නම් සත්තු නැති දියපහරකට දාන්න, එහෙම කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඇයි ඒ, ඒක තථාගතයන් වහන්සේට විනා අනික් කාටවත් මේ ලෝකෙ දෙවියෙකුට, බ්‍රහ්මයෙකුට, මාරයෙකුට, මනුෂ්‍යයෙකුට, ශ්‍රමණයෙකුට කාටවත් ඒ ආහාරය අනුභව කරලා දිරවගන්න බැහැ. ඒක තථාගතයන් වහන්සේ වෙනුවෙන්ම විශේෂයෙන් සැකසුනු ආහාරයක්. ඒකට ගොඩාක් හේතු කාරණා තියෙනවා එහෙම වෙන්නට. ඉතින් ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ පමණක් ඒක වළඳලා අනික් කාටවත් ඒක නොදී බැහැර කරන්නට කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්ම දේශනා කරනවා. ඇයි? අනිත් අයට ඒක දිරවාගන්නට තරම් අවශ්‍ය කාය ශක්තිය සහ කර්ම ශක්තිය එතන නැති නිසා.

එතකොට ඒ විදියට අපි බලන්නට ඒක කැමක් බීමක් ගන්නකොට චුනත් ඒක තමන්ගේ නිරෝගීකමට, තමන්ගේ කාය ශක්තියට තමන්ගේ ලෙඩ රෝග වලට මේවාට ඔරොත්තු දෙනවාද, ඔරොත්තු දෙන්නැත්නම් අර ලැබිව්ව නිසා මම කැවා කියලා හරියන්නේ නෑ, එතකොට තමන්ට තමන්ගේ ජීවිතේ සැපය සතුට වැඩි කාලයක් පවත්වන්නට බැරවෙනවා. ඊළඟට තනතුරු අපි හිතමු යම්කිසි තනතුරක්, මට ඉතින් මේ තනතුර නිතරගයෙන්ම ලැබුනා. ඒ නිසා තමයි මම භාරගත්තේ. දැන් තනතුර ලැබුනට ඒක පිළිගන්න ඒකට අවශ්‍ය තරම් දැනුම තියෙනවාද, ඒකට අවශ්‍ය තරම් නිපුණතාවයන් හැකියාවන් තමන් ප්‍රගුණ කරලා තියෙනවාද, ඒ භූමිකාවේ කටයුතු කරන්න තරම් තමන්ට අවශ්‍ය ව්‍යාපාරයක් තමන් හදාගෙන තියෙනවාද, සුදුසුකම් තියෙනවාද, ඒ සුදුසුකම් ටික නැතිනම් මට ඉතින් තනතුර ලැබිව්ව නිසයි මං භාරගත්තේ

කියලා එහෙම හරියන්නේ නෑ. ඒකට දැන්ම හැකියාව කුසලතාවය ඒ තනතුරෙහි වැඩ කරන්නට තරම් තමන් සතුව තියෙනවාද, එහෙම නැතිනම් ඒක බාර නොගෙන ඉන්න එක හොඳයි, මොකද එහෙම තනතුරු භාරගෙන අවශ්‍ය කාර්යභාරය කරන්නේ නැතිනම් තමන් ඒ තනතුරු තුළ, ඒ භූමිකාව තුළ ලොකු අපරාධකාරයෙක් බවට පත්වෙනවා. සමාජයේ වෙන කෙනෙකුට ඒ තනතුර දරාගෙන ඒ කාර්යභාරය කරන්නත් නෑ, තමන් ඒක කරන්නෙත් නෑ. එතකොට ඒ නැතැත්තාට තමන්ගේ සතුවත් නැතිවෙනවා. ලෝකයෙන් අපවාද එනවා. මහා අකුසල කර්මයකුත් තමන් එතන රැස් කරගන්නවා. ඒවා සුලුපටු කාරණා නෙවෙයි.

ඊළඟට දැන් සමහර දේවල් දරාගන්නට තමන්ගේ පවුල් පසුබිම ප්‍රමාණවත්ද, තමන්ගේ ප්‍රාර්ථනාවන් ප්‍රමාණවත්ද. ප්‍රාර්ථනාවන් කියන්නේ ඇතැම් කෙනෙක් සම්මා සම්බුද්ධත්වය සඳහා ප්‍රාර්ථනා ඇතිකරගෙන යනවා. එතකොට එබඳු කෙනෙකුට විශාල පිරිස් බලයක් හදාගෙන ඒ සියලු දෙනා මෙහෙයවාගෙන ඉදිරියට යන්නට පුළුවන්. එතකොට තමන්ගේ ප්‍රාර්ථනාව මොකක්ද, තමන්ට ලොකු පිරිසක් තමන් වටා ඒකරාශී කරගත්තහම තමන්ගේ ගමන් මගට බාධකයක්ද සහායක්ද. පරිවාර සම්පත්තිය ප්‍රයෝජනවත් වෙනවා. නමුත් ඒ පරිවාර සම්පත්තිය පවත්වන්න තමන්ගේ ශක්තිය කොච්චරද. ඒ තමන්ගේ ප්‍රාර්ථනාවන්ට අනුකූලව. මේවා ගැන සැලකිලිමත් වුනේ නැතිනම් මුළු සසර ගමනම අවුල් කරගන්නට තමයි සිද්ධ වෙන්නේ. ඒ නිසා හැමවිටම පරීක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන, විමසලා බලන්නට ඕන, සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන යථාලාභ සන්නේෂය ගැන වගේම යථාබල සන්නේෂය. ඒ තමන්ට ලැබුණා කියලා විතරක් දේවල් පාවිච්චි කරන්න බෑ. ඒක පවත්වාගන්නට තරම් තමන්ට යම්කිසි බලයක් හැකියාවක් තියෙනවා. තුන්වෙනි කාරණය තමයි යනාසාරැප්ප සන්නේෂය. සාරැප්ප කියලා කියන්නේ කොච්චර යෝග්‍යද, ගැලපෙනවාද.

දැන් විශේෂයෙන් මේක පැවිද්දාට අදාළ වෙනවා. ගිහියාටත් අදාළ වෙනවා. දැන් පැවිද්දෙක් හැටියට මේ ලැබිව්ව දේ, හරි මට ඒක දායකයො විසින් පූජා කලා. ඊළඟට දැන් මේක මට පවත්වාගන්නත් පුළුවන්, නමුත් මේක පැවිද්දෙකුට කොච්චර යෝග්‍යද, ඒ ගැන සැලකිලිමත් බවක් නැතිවෙව්ව ගමන් සමහර දේවල් අවිචාරවත් විදියට පරිහරණය කරනවා. දැන් ඔය සමහර වෙලාවට අද වර්තමානයේ අපිට ඇතැම් පැවිද්දො කියනවා ඇහෙන්නේ, ඉතින් අපිට අනිත් අයගෙන් ලැබෙන දේවල් අපේ පුණ්‍ය

ශක්තිය නිසයි ලැබෙන්නේ. ඉතින් අනිත් අය ඇයි ඊර්ෂ්‍යා කරන්නේ ඒවට. අපට ලැබිච්ච නිසානෙ අපි පාවිච්චි කරන්නේ. නිකන් දුප්පතුන් හැටියට නෙවෙයි මහේශාකාස පුද්ගලයො හැටියට අපි ඉන්න ඕන කියලා ඔය විදියට එක එක, තමන්ට ඕන විදියට බණ හදාගෙන ලෝකෙට කියාපාමින් එහෙම කටයුතු කරන්න පෙළඹෙන්නේ ඇයි. ඒ ශ්‍රමණ සාරූප්‍ය.

පැවිද්දා කියන්නෙ කොහොම කෙනෙක්ද, පැවිද්දාගේ ආකල්ප කොහොමද සැකසෙන්න ඕන. එතකොට ඒ පැවිද්දාගේ චර්යාව කොහොමද සැකසෙන්න ඕන. ඒවා පිළිබඳව මොකක්වත් සංඥාවක් නැතිව, ප්‍රත්‍යවේක්ෂාවක් නැතිව අපිට ලැබෙනවා නම් පුණ්‍ය ශක්තිය තියෙනවා නම් අපි ඕන දෙයක් පාවිච්චි කිරීම වරදක් නෑ වගේ හැඟීමකින් කටයුතු කරනවා. එතකොට එහෙම වෙනකොට ඒ තැනැත්තාට වැඩි කලක් සතුවත් සුවයෙන් පවතින්නත් බෑ, තමන්ගේ ප්‍රතිපදාව නිවැරදිව පවත්වාගෙන යන්නටත් බෑ. ලෝකයෙහුත් බොහෝ අපවාද එනවා. තමන්ටත් අනුන්ටත් දෙපසටම ලොකු හානියක් සිද්ධ වෙනවා. ඒ නිසා විශේෂයෙන් පැවිද්දෙක් හැටියට තමන්ට ලැබෙන සිවුරු පිරිකර ආදිය ඒවා තමන්ට ගැලපෙනවාද නැද්ද, පරිහරණය කරන්න සුදුසුද නැද්ද, ඊළඟට තමන්ට ලැබෙන ආහාරපාන ආදිය තමන්ට යෝග්‍යද නැද්ද, ඒක ඔරොත්තු දෙනවාද නැද්ද, ඊළඟට තමන්ට ලැබෙන සෙනසුන් ආදිය ඒවා ගැලපෙනවාද නැද්ද. දැන් සමහර වෙලාවට සමහර විහාරස්ථාන අපිට භාර අරගෙන කරන්න කියලා කියනවා. ඉතින් දැන් සමහර ස්වාමීන් වහන්සේලා ඉන්නවා උන්වහන්සේලාට විහාරස්ථාන තුන හතරක වුනත් ආධිපත්‍යය දරාගෙන ඒ කටයුතු කරගෙන යන්න දක්ෂයි. හැබැයි අපි ගැන අපි හිතලා තියෙන්නෙ එහෙම කරන්න ගියොත් අපිට ටිකක් අමාරුයි මේ කරගෙන යන වැඩකටයුතු කරගෙන යන්න.

ඉතින් එතකොට අපි හැමනිස්සේම බලන්න ඕන අපේ අරමුණු මොනවාද, අපේ පරමාර්ථ මොනවාද. එතකොට ඒ පරමාර්ථවලට අනුව මේ තනතුර භාරගත්තොත්, මෙතන මේ ආධිපත්‍යය භාරගත්තොත් මගේ ගමන් මග මේ කරගෙන යන යහපත් කටයුතු ටික කරගෙන යන්න පුළුවන්ද බැරිද, ඉතින් ඒවා ගැන සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන. සැලකිලිමත් වෙලා තමයි අපිට ඒ අවස්ථා පිළිගන්නට සිද්ධවෙන්නෙ, නඩත්තු කරගන්නට සිද්ධ වෙන්නෙ. ඉතින් එබඳු ප්‍රත්‍යවේක්ෂණයක් නැතිවුනොත් අපිට බොහෝ දේවල් ව්‍යාකූල කරගන්නට සිද්ධ වෙනවා. එතකොට ගිහියෙක් වුනත් තමන්ට දේවල් ලැබිච්ච පමණට පාවිච්චි කිරීම සුදුසු නෑ ගැලපෙනවාද නැද්ද කියලා. දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් තමන්ට ඇඳුමක්

හම්බවෙනවා. එතකොට හොඳ ලස්සන ඇඳුමක්. ඒ ඇඳුම ලස්සන වුනාට දැන් මේක තමන්ගේ වයසත් එක්ක ගැලපෙනවාද. තමන් දැන් අම්මා කෙනෙක්, තාත්තා කෙනෙක්. දැන් ආච්චි අම්මා කෙනෙක්, සීයා කෙනෙක්. ඉතින් අර අවුරුදු 18 - 20 ළමයි අදින විදියේ ඇඳුමක් තමන්ට ගෙනත් දුන්නොත් ආ මේක මට අහවලා ගෙනත් දුන්නෙ, ඉතින් සතුටින් ගෙනත් දුන්නෙ, මට ධාර්මිකව ලැබිව්ව දෙයක් ඒ නිසා ඇන්දට කමක් නැ කියලා අවුරුදු 18 -20 ළමයි අදින විදියේ මෝස්තර ඇඳුම් පැළඳුම් ආච්චි අම්මලා සීයලා ඇඳගෙන යන්න ගියාට පස්සෙ ඒක නිකං විහිළුවකට ලක්වෙනවා. ඊළඟට ඒ විදියේ ආහරණ, ඒ විදියේ උපකරණ එතකොට ඒවා තමන්ට කොච්චර දුරට යෝග්‍යද, අයෝග්‍යද කියලා විමසා බලන්නට පුලුවන් වෙන්නට ඕන වයස් මට්ටමත් එක්ක.

ඊළඟට තමන්ගේ දැන උගත්කම් එක්කලා, තමන්ගේ පවුල් පසුබිමත් එක්කලා ඒක කොච්චර ගැලපෙනවද නැද්ද, ඊළඟට තමන්ගේ ප්‍රතිපදාවට විශේෂයෙන්, තමන් පන්සිල් රකින කෙනෙක්, තමන් අටසිල් රකින කෙනෙක්, තමන් දසසිල් රකින කෙනෙක්, තමන් සාමණේර භික්ෂුවක්, තමන් උපසම්පදා භික්ෂුවක්, තමන් ගුරුවරයෙක්, තමන් සමාජයට අවවාද දෙන මග පෙන්වන මාර්ගෝපදේශකයෙක් ඉතින් ඒ විදියට තමන් පවත්වන ප්‍රතිපදාව, තමන්ගේ තත්වයත් එක්කලා මාන්නයෙන් මැන බලන්නට නෙවෙයි, යෝග්‍ය අයෝග්‍ය භාවය විමසා බලන්නට ඕන තමන්ගේ මූලික පරමාර්ථ අනුව. එතකොට ඒ සාරැස්පතාවය, ගැලපෙන නොගැලපෙන බව තීරණය කරන්නට වෙන්නෙ වයස් මට්ටමත් එක්කලා, ඒ වගේම තමන්ගේ ප්‍රතිපදාවත් එක්කලා, ඊළඟට තමන්ගේ අරමුණු සහ පරමාර්ථත් එක්කලා ඒවාට බාධා නොවෙන හැටියට, ඊළඟට තමන්ගේ භූමිකාවත් එක්කලා මේවට ගැලපෙන විදියට තමන්ට ලැබෙන දේ නිවැරදිව පවත්වාගෙන යන්නට පුලුවන්ද. එහෙම නැත්නම් ඒ මූලික පරමාර්ථ වලින් ගිලිහෙනවාද, ඒ භූමිකාවට ප්‍රතිපදාවට ඒවා යෝග්‍යද අයෝග්‍යද කියලා පරීක්ෂා කරලා බලලා තමයි ඒවා පරිහරණය කිරීම යෝග්‍ය වෙන්නෙ. එහෙම නොවුනොත් ඒ තැනැත්තාට වැඩි කාලයක් ඒ සන්තුට්ඨිය පවත්වා ගන්නට බැරිවෙනවා.

මෙන්න මේ විදියට ගිහියෙක් හෝ වේවා පැවිද්දෙක් හෝ වේවා ඒ තැනැත්තාට සන්තුට්ඨිතාවය, සන්තුට්ඨිතාවය කියලා කියන්නෙ ලද දෙයින් සතුටු වීම කියන මේ ගුණය නිවැරදිව පවත්වාගන්නට පුලුවන් වුනොත් තමයි කායික මානසික සැහැල්ලුව සතුව තුලින් ඒ තැනැත්තාට සුවසේ ගුණදහම් වඩන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ. ඒ නිසා බුදුරජාණන්

වහන්සේ දේශනා කරන්නේ **සන්තුට්ඨස්සායං භික්ඛවෙ ධම්මො නායං ධම්මො අසන්තුට්ඨස්සායං**. ලද දෙයින් සතුටු වෙන තැනැත්තාටයි මේ දහම, ලද දෙයින් සතුටු නොවන තැනැත්තාට නොවෙයි. ඉතින් ලද දෙයින් සතුටු වෙනවා කියන එක ඔය විදියට ප්‍රධාන වශයෙන් දෙකට බෙදෙනවා ගිහි පැවිදි කියලා. ඊළඟට ගිහියා වුනත් පැවිද්දා වුනත් යථාලාභ සන්තෝෂය වගේම යථාබල සන්තෝෂය, යථාසාරුඡ්ප සන්තෝෂය කියන මේ කරුණු තුන අනුවම විමසා බලන්නට ඕන, ඒ ලැබෙන දේ හෝ උපයන දේ තමන් ධාර්මිකව උපයන දෙයක්ද. ඒ වගේම ධාර්මිකව පරිහරණය කරනවාද. තමන්ට ඒක නිවැරදිව නඩත්තු කරගෙන පවත්වාගෙන යන්නට තරම් අවශ්‍ය ශක්තිය තියෙනවාද, ඊළඟට තමන්ගේ භූමිකාව ප්‍රතිපදාව, අරමුණු පරමාර්ථ වලට අනුව ඒක කොතෙක් දුරට ගැලපෙනවාද නැද්ද කියන මේ කරුණු පිළිබඳව සැලකිලිමත් වෙන කෙනෙකුටයි නිවැරදිව සන්තුට්ඨිතාවය පවත්වාගෙන යන්නට පුළුවන්කම ලැබෙන්නේ. ඉතින් මේ කාරණා පිළිබඳව සිහිය පවත්වාගෙන තම තමන්ගේ ශක්තිය ප්‍රමාණයෙන් මේ ලද දෙයින් සතුටු වීම නැමැති සන්තුට්ඨිතා ගුණය දියුණු කරගන්නට හැමදෙනාටම මේ දහම් කරුණු උපකාර වේවා කියලා ආශිර්වාද කරනවා.

04. සාමිස සහ නිරාමිස සතුට, ලද දෙයින් සතුටුවීම ඇති කරන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නේ. අපි පසුගිය සතියේ සති කිහිපයේ සාකච්ඡා කලේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ මහාපුරුෂ විතර්ක මූලික කොටගෙන. එතකොට පසුගිය සතියේ එහි දෙවැනි මහා පුරුෂ විතර්කය, ඒ කියන්නේ **සන්තුට්ඨස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො අසන්තුට්ඨස්ස**. මේ ධර්මය ලද දෙයින් සතුටු වෙන තැනැත්තාට, එහෙම නැත්නම් සතුට පවත්වාගත හැකි තැනැත්තාටයි මේ දහම සතුටු නොවෙන තැනැත්තාට නොවේ. එතකොට සතුට ප්‍රධාන වශයෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ කුසල් දහම් දියුණු කරන්නට උපකාරක කාරණයක් හැටියටයි දේශනා කරන්නේ. අංගුත්තර නිකායේ ඒකක නිපාතයෙහි සූත්‍රයක බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නේ මහණෙනි නුපත් කුසල් උපදවන්නට, උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට මේ සන්තුෂ්ටිය තරම් තවත් වැදගත් කාරණයක් මම දකින්නේ නැහැයි කියන බව.

එතකොට සතුව එතරම්ම අපිට උපකාර වෙනවා නෑපත් කුසල් උපදවාගන්න. මොකද අපි සතුවෙන් නොසිටින හැම මොහොතකම අපේ මනස බොහෝ විට පවතින්නේ ද්වේශ මූලිකව.

දැන් සතුව නොසතුව සහ උපෙක්ෂාව හැටියට මනසට දැනෙන වේදනාව සෝමනස්ස, දෝමනස්ස, උපෙක්ඛා කියලා තුන් ආකාරයකින් ධර්මයෙහි බෙදා දක්වනවා. නමුත් බොහෝ විට පෘථග්ෂ්‍ය සත්වයෙක්ට උපෙක්ඛා වේදනාවට වඩා බහුලව ප්‍රකටව මතුවෙන්නේ සෝමනස්ස දෝමනස්ස. එතකොට සොම්නස ඇතිවෙන්නේ ඒ සත්තුෂ්ටිය නිසා. දොම්නස ඇතිවෙන අවස්ථාවල ඒ දෝමනස්සය මූලික වශයෙන්ම ද්වේශමූලික සිතක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. සෝමනස්සය ලෝභ මූලික සිතක් වෙන්නටත් පුළුවන්, ඒ වගේම එය ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත සිතක් වෙන්නටත් පුළුවන්. දැන් අපි සතුව පවත්වනකොට ඒ සතුව ලෝභ මූලික සිතක් හැටියට පවත්වාගන්නොත් එය කුසල් උපදවන්නට එතරම් සහදායක වෙන්නේ නැහැ. අපිට කුසල් උපදවන්නට සහාය වෙන්නේ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව උපදවන්නා වූ සතුවයි. එතකොට දැන් අභිධර්මය පිළිබඳව යම් ප්‍රමාණයකට දැන ඉගෙන ගෙන ඉන්න පින්වතුන් දන්නවා උසස්ම කුසල් සිත කර්මාවචර උසස්ම කුසල් සිත තමයි සෝමනස්ස සහගත ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත අසංකාරක සිත. එතකොට ඒ සිතෙහි ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බවත් තියෙනවා, සෝමනස්ස සහගත බවත් තියෙනවා.

අසංකාරක කියලා කියන්නේ නව කෙනෙකුගේ මෙහෙයවීමකින් තොරව, ඒ වගේම තමන්ගේ මනස වූනත් නැවත නැවත පසුබැමි වලට ලක් නොවී උද්යෝගයෙන් යුක්තව, උනන්දුවෙන් යුක්තව නැවත නැවත උත්සාහ කිරීමකින් තොරව එක්වරම එකම කැමැත්තෙන් යුක්තව ඒ කුසලය කරන්නට පුළුවන් නම් එතන තමයි අසංකාරික බව. සසංකාරික කියලා කියන්නේ එක්කො අනුන් විසින් නැවත නැවත උත්සාහවත් කරලා, එහෙම නැත්නම් තමන් විසින්ම නැවත නැවත තමන්ගේ සිතට අවවාද කරගනිමින් ධේර්යය ගෙන, වීර්යය ගෙන, හිතලා කල්පනා කරලා මනස පහළ වැටි වැටී නැවත නැවත උත්සාහ කරගෙන යම් කුසලයක් කරනවා නම් ඒක තමයි සසංකාරික කුසලය. එතකොට සසංකාරික කුසලයට වඩා අසංකාරික කුසලය තමයි වඩා බලවත් වෙන්නේ. ඒ වගේම ඒ අසංකාරික කුසලය ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත වෙනකොට ඒක ත්‍රිභේතුක කුසලයක් වෙනවා. ඒ ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත වෙනවා වගේම ඒ කුසලය සෝමනස්ස සහගත සහ උපෙක්ඛා සහගත කියන ආකාර දෙකෙන්ම ජනිත වෙන්නට පුළුවන්.

එතකොට සමහර කුසල් උපෙක්ඛා සහගතයි, සමහර කුසල් සෝමනස්ස සහගතයි. එතකොට සෝමනස්ස සහගත ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත අසංකාරික කුසලය කියන තැන කුසල් සිතේ තමයි ඒ සෝමනස්ස සතුව මතු වෙලා තියෙන්නේ. ඒ වගේම අකුසල් සිත් පිළිබඳව කියනකොට ලෝභ මූලික සිත් වලත් කියවෙනවා. දිව්ගත සම්ප්‍රයුක්ත හෝ විජ්ජයුත්ත හෝ සෝමනස්ස සහගත සිත් පිළිබඳව. සෝමනස්ස සහගත දිව්ගත සම්ප්‍රයුත්ත අසංකාරික, සසංකාරික. ඒ වගේම සෝමනස්ස සහගත දිව්ගත විජ්ජයුත්ත අසංකාරික, සසංකාරික. දිව්ගත විජ්ජයුත්ත සහ දිව්ගත සම්ප්‍රයුත්ත කියලා කියන්නේ යම්කිසි වැරදි දෘෂ්ටියකින් යුක්තව අකුසලයක් සිද්ධ කරනකොට ඒක දෘෂ්ටිගතයි. දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්තයි. එහෙම දෘෂ්ටියක එල්ල නොගෙන අකුසලයක් කරනකොට ඒක දිව්ගත විජ්ජයුක්තයි. සසංකාරික අසංකාරික හේදය මුලින් කිව්ව විදියටමයි. නමුත් සෝමනස්ස සහගත වෙන්නට පුලුවන් ඒ කරන අකුසලය. එතකොට ඒ අකුසලය සෝමනස්ස සහගත වුනොත් එතන තියෙන්නේ ලෝභ මූලික සෝමනස්ස සහගත බව. අකුසල් කිරීම. එතකොට කුසල් කිරීමේදී අලෝභ මූලික සෝමනස්ස සහගත බවක් තියෙනවා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂයෙන්ම නූපත් කුසල් උපදවන්නට, උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට සත්තුෂ්ඨිය උපකාර වෙනවයි කියලා දේශනා කරන්නේ අලෝභ මූලික සිතකින් උපන්නා වූ සෝමනස්සය, සතුව. එහෙම නැත්නම් කුසල් සිතෙහි යෙදෙන්නා වූ සත්තුෂ්ටිය තමයි නූපත් කුසල් උපදවන්නටත්, උපන් කුසලය වැඩිදියුණු කරන්නටත් හේතුවෙන්නේ.

නමුත් හුඟාක් වෙලාවට අපේ ජීවිත වල පෘථග්ජනයිත් හැටියට ඇතිවෙන සතුව ලෝභ මූලිකව ක්ලේශ මූලිකව ජනිත වෙන ස්වභාවය තමයි බහුලව පවතින්නේ. එතකොට ඒ ක්ලේශ මූලිකව එහෙම නැත්නම් ප්‍රධාන වශයෙන් ලෝභ මූලිකව ඇතිවෙන සත්තුෂ්ඨිය යම්කිසි කෙනෙකුට කුසල් දියුණු කරන්නට නෙවෙයි කුසල් පිරිහෙන්නටයි හේතුවෙන්නේ. ඒ නිසා ඒ කාරණයත් අපි මෙහිදී විශේෂයෙන් තේරුම් ගන්නට ඕන, සිතට ගන්නට ඕන සතුව තිබිව්ව පමණට ඒ සතුව කුසලයක් වෙන්නේත් නැහැ, කුසලයකට සහදායක වෙන්නේත් නැහැ.

දැන් හුඟාක් වෙලාවට ධර්ම දේශනා ආදියෙහිදීත් භික්ෂූන් වහන්සේලා වුනත් ඇතැම් වෙලාවට පැහැදිලි කරලා දෙනවා පින්වතුන්ට ඇහිලා ඇති, පින පිළිබඳව පැහැදිලි කරනකොට **චිත්තං පුනාතීති පුඤ්ඤං** - සිත පිනා යනවා නම් පිනයි කියලා. ඉතින් ඒක සම්පූර්ණ වැරදි අර්ථකතනයක්.

මීට ඉහදින් අපි පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙනවා. සිත පිනා ගිය පමණකට පිනක් වෙන්නෙ නෑ. යම්කිසි කෙනෙකුට සතෙක් මරලත් සිත පිනා යන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම තමන් යම්කිසි කෙනෙක් එක්කලා නොමනාප වෙලා ඉන්නවා නම්, වෛරීව ඉන්නවා නම් ඒ වෛරී පුද්ගලයාගෙන් පළිගැනීමේනුත් සිත පිනා යන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම සොරකම් කරලා තමන්ට අත්‍යවශ්‍ය දෙයක් අනිත් අයට නොපෙනී නොදැනී උපායශීලීව සොරාගන්නට පුළුවන් වුනොත් තමන්ගේ උත්සාහය සාර්ථක වුනා කියලා ඒකෙනුත් සිත පිනා යන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් යම් කිසි කෙනෙකුගේ සිත පිනා යන්නට පුළුවන්. බොරු කියලා අනිත් අයව රවටලා සිත පිනා යන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම මත්පැන් මත්ද්‍රව්‍ය ආදිය පාවිච්චි කරලා සිත පිනා යන්නට පුළුවන්. මේ විදියට මේ පඤ්ච දුෂ්චරිතයෙන්ම කෙනෙකුට සිත පිනායන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා සිත පිනවූ පමණින්, පිනාගිය පමණින්, සත්තුෂ්ටිය ඇතිවුනු පමණින් ඒක පිනක් වෙන්නෙ නෑ. එතන සම්පූර්ණ වැරදි අර්ථකතනයක් ඒ බොහෝ දෙනා මතු කරන්නෙ.

ගිහි වුනත් පැවිදි වුනත් ඒ පිළිබඳව විචාර පූර්වක නැති බවින් එතන **විත්තං පුනාතී ති පුඤ්ඤා** කියලා කියන්නෙ පුනාතී කියන වචනෙ තේරුම තමයි පිරිසිදු කරයි, එතකොට සිත පිරිසිදු කරන්නා වූ ශක්තිය, අලෝභය අද්වේශය අමෝහය කියන මේ කුසල මූලයන් ජනිත වූ තැන තමයි සිත පිරිසිදු කරන්නෙ. එතකොට අන්න ඒ පිරිසිදු කරන ගුණය තුළ තමයි කුසලය එහෙම නැත්නම් පින ජනිත වෙන්නෙ. ඒකයි **විත්තං පුනාතීතී පුඤ්ඤා** කියලා කියන්නෙ. නමුත් ඒක ඇතැම් අය වරද්දලා අර්ථ දක්වනවා. සිත පිනා යනවා නම් පිනයි. සතුවක් ඇතිවෙනවා නම් ඒක තමයි පින. යමක් දීලා සතුව වෙන්න පුළුවන් නම් ඒක තමයි පින. අන්න එහෙම හඳුන්වනවා ඒක නිවැරදි නෑ. එතකොට සතුව පිනෙහි කොටසක් වෙන්න පුළුවන්. කුසලය තුළ සතුව තියෙන්න පුළුවන්. ඒ වගේම අකුසලයෙහිත් සතුව තියෙන්න පුළුවන්. ඒකයි අපි මෙතන විශේෂයෙන් පැහැදිලි කරගන්න ඕන දේ.

අකුසලය තුළ සතුවවෙන්නෙ ලෝභ මූලිකව, කුසලය තුළ සතුව වෙන්නේ අලෝභ මූලිකව සහ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ අංගුත්තර නිකායේ ඒකක නිපාතයේ දක්වන්නේ මහණෙනි, මේ සතුව තරම් නූපන් කුසල් උපදවන්නටත් උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නටත් හේතුවෙන වෙනත් කරුණක් මම දකින්නෙ නැහැ කියලා දේශනා කරන්නෙ, අර අලෝභ මූලිකව ඥාණසම්ප්‍රයුක්තව උපදින්නා වූ

සත්තුඡ්විය ගැනයි එතන කතා කරන්නේ. අන්න ඒ කාරණයම, අපි දැන් මේ ටික මෙහෙම පැහැදිලි කලේ මොකද මේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මහාපුරුෂ විතර්කයක් හැටියට **සත්තුඡ්වියස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො අසත්තුඡ්වියස්ස**. සතුව පවත්වා ගන්නා වූ තැනැත්තාටයි මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ, මේ දහමින් ප්‍රයෝජන ලබන්න පුළුවන් වෙන්නේ, නොසතුවත් ඉන්න තැනැත්තාට නොවේ. එතකොට මේ දහමින් එල ලබන්න නම් සත්තුඡ්විය අවශ්‍යයි. නොසතුව පවත්වාගෙන දහමින් එල ලබන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. එහෙම නම් මෙතන මේ කියන්නේත් අර අංගුත්තර නිකායේ ඒකක නිපාතයේ දැක්වූ අර්ථයෙන්මයි. කුසලමය සත්තුඡ්විය. ඒ කියන්නේ අලෝභ, අද්වේශ, අමෝහ මූලිකව ගොඩ නැගෙන්නා වූ සත්තුඡ්විය, අර අභිධර්මයේ දැක්වෙන විදියට කියනවා නම් සෝමනස්ස සහගත ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වූ සත්තුඡ්විය නමයි මේ ධර්මය අවබෝධ කරන්නට උපකාර වෙන සතුව හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ.

එතකොට මේ සතුව අපිට දෙයාකාරයකින් ලබන්නට පුළුවන්, සාමිස සතුව සහ නිරාමිස සතුව වශයෙන්. සාමිස සතුව කියලා කියන්නේ මේ කය පවත්වාගෙන යන්නට ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන යම් යම් ආරම්භණයන් ලබනකොට කය පවත්වාගෙන යන්නට අවශ්‍ය ප්‍රත්‍ය පහසුකම් ලැබෙනකොට කායික සුවයක් සහ මානසික සත්තුඡ්වියක් ඇතිවෙනවා. එය හඳුන්වනවා සාමිස සතුවයි කියලා. සාමිස සතුව කියලා කියන්නේ එතකොට ආමිසයෙන් ජනිත වෙන්නා වූ සතුව. ආමිසය කියලා කියන්නේ මේ කය පවත්වන්නට සහ මේ ඉන්ද්‍රිය වලට ගෝචර වෙන ඉන්ද්‍රිය නඩත්තු කරන්නට උපකාර වෙන මේ බාහිර කාරණා. එතකොට ඒ සතුවත් අපිට ලෝභ මූලිකව තමයි බහුලව ඇතිවෙන්නේ පෘථග්ජන සත්වයින්ට. නමුත් යම්කිසි කෙනෙකුට අවශ්‍ය නම්, උත්සාහ කලොත් සිහිබුද්ධිය වර්ධනය කරගන්නොත් ඒ සාමිස සතුවත් යම් කෙනෙකුට අලෝභ මූලිකව ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව උපදවාගන්නට පුළුවන්. අන්න එහෙම උපදවාගන්නේ කොහොමද කියන බව තමයි අපි පසුගිය සතියේ ධර්ම සාකච්ඡාවේදී සාකච්ඡා කලේ. සාමිස සතුව කොහොමද ගුණ දහම් වඩන්නට ධර්මය අවබෝධ කරන්නට, ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ඒ සාමිස සතුව කොහොමද ජනිත කරගන්නේ පරිහරණය කරන්නේ කියලා.

ඒ සඳහා අපි කරුණු තුනක් විශේෂයෙන් අවධාරණය කලා. යථාලාභ සන්නෝෂය, යථාබල සන්නෝෂය සහ යථාසාරුජ්ජ සන්නෝෂය.

යථාලාභ සන්තෝෂයයි කිව්වේ මේ කාරණා නැවත අපි සිහිපත් කරන්නේ ඒ ටික සිතට ගන්නහම අපිට පහසුයි මේ සාම්ප සතුව පැහැදිලි කරගන්නට. එතකොට යථාලාභ සන්තෝෂයයි කියලා කිව්වේ ලද දෙයින් සතුව වීම. එතකොට ඒකෙදි අපි පැහැදිලි කලා දැන් පැවිද්දෙකුට නම් තමන්ට ලැබෙන දේ, ගිහියෙක් නම් තමන් උත්සාහයෙන් උපයන්නට ඕන. එතකොට උත්සාහයෙන් උපයාගන්නා තැනැත්තා ලද දෙයින් සතුව වෙනවා කියන්නේ මොකක්ද, තමන් වෑයම් කරලා වීර්යය කරලා සියට හැත්තෑ පහක් සඵල වෙනවා නම් අර නොලැබුණු විසිපහ ගැන තවෙන්නේ නැතිව ලැබුණු හැත්තෑපහත් එක්කලා අපිට සතුවින් කටයුතු කරන්නට පුළුවන් වෙන්න ඕන. ඉතින් ඒක ප්‍රමාණවත් නැත්නම් ඉතිරියත් සම්පාදනය කරගන්න නැවත වීර්යය කරන්න ඕන. අර නොලැබුණු කාරණය පිළිබඳව නොසතුවු වුනා කියලා දුක් වුනා කියලා, කණගාටු වුනා කියලා, පශ්චත්තාප වුනා කියලා ඒක තමන් අනට ලැබෙන්නෙත් නෑ මානසිකව තමන් දුර්වල වීම පමණයි සිද්ධ වෙන්නේ. එතකොට අර ආම්පය පදනම්කොටගෙන කය නඩත්තු කරගන්නට ජීවිතේ පවත්වන්නට ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට අවශ්‍ය දේ පාදක කොට ගෙන ඒ තැනැත්තා නිරන්තරයෙන් නොසතුවින් ඉන්නවා. එතකොට මට මේ ටික මදි, මේ ටික මදි, තව ඕන, මේවයින් කොහොමද කරන්නේ. මේකෙන් කොහොමද ජීවත් වෙන්නේ, මේ විදියට අර තියෙන දේ පිළිබඳව සතුවින් ඒක පවත්වාගන්න, පරිහරණය කරන්නට වෑයම් කරන්නේ නෑ, අර නොලැබෙන දේ පිළිබඳව තමයි හැමවිටම අදෝනා නගන්නේ. එතකොට මේක ඇති නැති කියන හේදයක් නෑ බොහෝ සම්පත් තියෙන අය වුනත් මේ විදියට නොලැබු දේ පිළිබඳව හැමතිස්සේම දුක් වෙනවා. කණගාටු වෙනවා. එහෙම අයට ජීවිතේ සතුවක් නෑ.

එතකොට දැන් මේ කාරණය අපිට විශේෂයෙන් මතුකරන්න ඕන වුනේ අද අපි මේ කතා කරන්නේ තමන් තුළින්ම මේ සතුව මතු කරගෙන කොහොමද දියුණු කරගන්නේ, පවත්ව ගන්නේ. එතකොට මේ සාම්ප සතුවට යම්කිසි බාහිර ද්‍රව්‍ය උපකරණ වල යම් සහයක් ලැබෙනවා. ඒ නිසාම තමයි ඒක සාම්ප සතුව කියලා, ආම්පයෙන් යුක්තව, ආම්පය නිසා ඇතිවෙන සතුව. එතකොට ඒකට ආහාරපාන ඇඳුම් පැළඳුම්, නිවාස, මිලවූදල් තමන්ගේ ජීවිතය පවත්වන්නට අවශ්‍ය බොහෝ වස්තු උපකරණ ඒ සඳහා සහාය වෙන්නට පුළුවන්. නමුත් ඒ සියලුම වස්තූන්, සියලුම උපකරණ, සියලුම පුද්ගලයින් තමන් සන්නක වුනත් තමන්ට නිවැරදි දැක්මක් සහ අර ලද දෙයින් සතුව වීමේ ගුණය තමන් දියුණු කරගෙන

තැන්තම් සතුට මතු වෙන්නේ නෑ. එතකොට අපි පැහැදිලිව තේරුම් ගන්නට ඕන කාරණය තමයි මුදල් විසින් නෙවෙයි අපිට සතුට ඇති කරන්නේ, ආහාරපාන විසින්වත් එහෙම තැන්තම් අඳුම් පළඳුම් විසින්වත් ගේදොර ඉඩකඩම් විසින්වත්, යානවාහන විසින්වත් වෙනත් පුද්ගලයෙක් විසින්වත් නෙවෙයි අපිට සතුට ඇති කරන්නේ, ඒවා පිළිබඳව අපි සිතන ආකාරය මතයි, දකින ආකාරය, සිතන ආකාරය. එතකොට කොයිතරම් සම්පත් තිබුණා වුනත් ඒ ගැන සන්තුෂ්ටියක් නැතිව කෙනෙකුට පවතින්නට පුළුවන්.

දැන් මේ පිළිබඳව අපි මීට ඉහතදිත් උදාහරණ කතා සිහිපත් කලා. අර මහාමන්දාන රජ්ජුරුවෝ සක්විති රජ කෙනෙක්. අවුරුදු දහස් ගණනක් මනුෂ්‍ය ලෝකෙ සක්විති රජකම් කරලා එක අවස්ථාවක බොහොම කළකිරීමෙන් ඉන්නවා. එතකොට අමාත්‍යවරු අහනවා ස්වාමීනී මොකද කළකිරීමෙන්? එතකොට රජ්ජුරුවෝ කියනවා මේ සක්විති රජසැප කියලා කියන්නේ මෙච්චරද. හැමදාම එකම දේවල් ටිකක්. මට දැන් මේක එපා වෙලා තියෙන්නේ. මේක නිරස වෙලා තියෙන්නේ. මීට වඩා සැපයක් සතුටක් තියෙන තැනක් නැද්ද. එතකොට මනුෂ්‍ය ලෝකෙ ලබන්නට පුළුවන් උපරිම සැපය තමයි සක්විති රජ සැප කියලා කියන්නේ. මුළු පෘථිවියටම අධිපති, රන් රිදී මුතු මැණික් ආදියෙන් සියල්ලගෙන් ආඨාසව, පරිවාර සම්පත්තියෙන් ආඨාසව, මුළු ලෝකයේම ජනතාව තමන් ඉදිරියේ දණ නමන්නේ. එතකොට තනතුර අතින් ගත්තත්, ගරු බුහුමන් අතින් ගත්තත්, ඒ වගේම අවශේෂ ප්‍රත්‍ය පහසුකම් අතින් ගත්තත්, කීර්ති ප්‍රසාද මේ කොයිකකින්වත් ආයෙ සක්විති රජ කෙනෙකුට සමාන කරන්න කෙනෙක් මනුෂ්‍ය ලෝකෙ ඇත්තේ නෑ ඒ සම්පත් අතින්, සැපය අතින්. එතකොට එබඳු සැපයක් ලබාගෙනත් මේ රජ්ජුරුවන්ට අවුරුදු දස දහස් ගණනක් ඒ සැප විදිනකොට ඒක නිරස වෙනවා. ඒක පිළිබඳව නොසතුටක් ඇතිවෙනවා. ඒක පිළිබඳව කළකිරීමක් ඇතිවෙනවා. දැන් එහෙම නම් කෙනෙකුට සාම්ප සතුට ඇතිවෙන්නේ මොන ප්‍රමාණයෙන් දේවල් තිබුනහමද. ඉතින් ඒකට සීමාවක් නෑ. ඒකට මායිමක් නෑ, එහෙම දක්වන්නට පුළුවන්කමක් නෑ.

මහිච්ඡනාවය වැඩෙන්න වැඩෙන්න, අත්තිච්ඡනාවය වැඩෙන්න වැඩෙන්න ඒ පුද්ගලයාගේ මනස සුවපත් කරන්නට, සතුටු කරන්නට පහසු නෑ. ඒ නිසා ලද දෙයින් සතුටු වෙන්නට නම් අපි අර මුල්කාරණයේදී පැහැදිලි කලා අල්පේච්ඡනාවය, ඒ අල්පේච්ඡනාවය - අල්පේච්ඡනාවය කියලා කියන්නේ අඩු බලාපොරොත්තු ඇති බව - බලාපොරොත්තු අඩු කරගන්න නම්

කරුණු දෙකක් අත්‍යවශ්‍යයි කියලා අපි එහිදී සිහිපත් කලා. පරමාර්ථය කුමක්ද කියලා හරියට හඳුනාගන්නට ඕන. ඒ පරමාර්ථයට අත්‍යවශ්‍ය සාධක මොනවාද කියලා හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන. පරමාර්ථය පැහැදිලි නැත්නම් තමන් මොන මොන දේවල් ද ළංකරගන්න ඕන, මොන විදියටද ජීවිතේ හසුරුවාගන්නට ඕන කියලා තමන්ට තිනව් නැතිවෙනවා. ඒ වගේම මේ පරමාර්ථයට අත්‍යවශ්‍ය සාධක මොනවාද කියලා හඳුනාගන්නට බැරවුනොත් අවශ්‍ය දේශී අත්‍යවශ්‍ය දේශී ඔක්කොම පටලවාගෙන ජීවිතේ හරිම ව්‍යාකූල කරගන්නවා, සංකීර්ණ කරගන්නවා.

දැන් අද බොහෝ දෙනාට මුදල් හම්බකරන්නේ කුමකටද කියන පරමාර්ථය පැහැදිලි නෑ. පරමාර්ථය පැහැදිලි නැතිවෙනකොට ඒ ගොල්ලන්ට ඒ කොපමණකින් උපයන්නට ඕනද කියන එක තීරණය කරගන්නට බෑ. මොකක්ද ඉලක්කය දන්නේ නෑ, පරමාර්ථය දන්නේ නෑ. ඒ නිසා අපිට අඩු බලාපොරොත්තු ඇති කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙත් ලද දෙයින් සතුටු වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නෙත් සත්තුෂ්ටිය අවදි කරගන්නට, පවත්වගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙත් අපි දක්ෂ වෙන්නට ඕන අපේ ජීවිතේ මනුස්සයෙක් හැටියට අපේ පරමාර්ථ අරමුණු හඳුනාගන්න. ඒ පරමාර්ථ අරමුණු හඳුනාගන්නට අත්‍යවශ්‍ය ප්‍රමාණය මොකක්ද. අන්න ඒ ප්‍රමාණය පිළිබඳව අපිට පැහැදිලි දැක්මක් වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. එහෙම කෙනෙකුට තමයි අඩු බලාපොරොත්තු ඇති කරගෙන ලද දෙයින් සතුටු වෙන්නට පුළුවන්. එහෙම නොවුනොත් අර මහිච්ඡතා අත්තිච්ඡතා - මහිච්ඡතා කියලා කියන්නේ එක වගේම දේවල් බහුලව බලාපොරොත්තු වෙනවා, එහෙම නැත්නම් ප්‍රමාණාත්මකව වැඩියෙන් බලාපොරොත්තු වෙනවා එක වගේම දේවල් හරි, වෙනත් වෙනත් දේවල් හරි ප්‍රමාණාත්මකව වැඩි කරගන්න. අත්තිච්ඡතා කියලා කියන්නේ ගුණාත්මකව දේවල් වැඩි කරගන්න, ඒ කියන්නේ වාහනයක් ගන්නා නම් ඊට වඩා හොඳ වාහනයක්. ඇඳුමක් ගන්නා නම් ඊට වඩා හොඳ එතකොට ප්‍රමාණාත්මක වැඩි බව තෙවෙයි ගුණාත්මකවයි අපේක්ෂා කරන්නේ. එතකොට ගුණාත්මකව සහ ප්‍රමාණාත්මකව තියෙන දෙයින් සතුටු වෙන්නට අපේ සිත පුහුණු කරගත්තේ නැති නම් සක්විති රජ පදවිය ලැබුවා වුනත්, මුළු පෘථිවියටම අධිපති වුනා වුනත් ඒ නැතැත්තාට සතුටින් ඉන්නට පුළුවන්කමක් නෑ.

එහෙම නම් දැන් අපි හුඟාක් දෙනාට හිතෙන්නේ මේ සාම්ප්‍රදායික සතුට ඇතිවෙන්නේම බාහිර සාධක නිසා කියලා. බාහිර සාධක වල යම් සහදායකත්වයක් එතන තියෙනවා. නිරාමිස සතුට තමන් තුළින්මයි

මතු වෙන්නේ. නමුත් සාමිස සතුව යම් බාහිර දේවල් වල ද්‍රව්‍ය, උපකරණ, සත්ව, පුද්ගල මේවායෙහි යම්කිසි දායකත්වයක් තියෙනවා, එහෙම නැතිව නෙවෙයි. හැබැයි එහෙම දායකත්වයක් තිබුනාට සියට සියක්ම ඒ මනම පමණක් සාමිස සතුව රඳා පවතින්නේ නෑ. ඒ සතුව පවත්වා ගන්නට නම් අර විදියට අපි දක්ෂ වෙන්නට ඕන ඒ දේවල් පාවිච්චි කරන්නෙ කුමක් සඳහාද, කවර පරමාර්ථ සඳහාද, ඒකට මේවා ප්‍රමාණවත්ද නැද්ද කියන මේ කාරණා ගැන සැලකිලිමත් වෙන්න. ඒ දැක්ම අවබෝධය, චිත්තනය, ආකල්ප අපිට එතනදි විශේෂයෙන් වැදගත් වෙනවා. දැන් එතකොට අපි පැහැදිලි කලේ අර මන්දාන රජ්ජුරුවෝ සක්විති රජසැප පිළිබඳවත් කළකිරීමට පත්වුනා. ඊටපස්සෙ ඒ අමාත්‍යවරු යෝජනා කරවා ස්වාමීනී මීට වඩා සැප ලබන්නට ඕන නම්, මේ මනුෂ්‍ය ලෝකෙ මීට වඩා සැපයක් නෑ. එහෙම නම් අපි වාතුර්මහාරාජික දිව්‍යලෝකයට යං. එහෙනම් අපි එහෙ යං කියලා, එහෙත් ගිහිල්ලා අවුරුදු දසදහස් ගාණක් ඒ වාතුර්මහාරාජික දිව්‍ය ලෝකෙ දිව්‍ය සැප විඳිනවා. අවසානෙ ඒ ගැනත් කළකිරීමට පත්වෙනවා. මෙව්වරද මේ දිව්‍ය සැප කියන්නේ. එතකොට අමාත්‍යවරු කියනවා, ඉතින් මීට වඩා සැප මේ දිව්‍යලෝකෙ නෑ. මීට වඩා දිව්‍ය සැප ඕන නම් මීට ඉහළ දිව්‍ය තලයට යන්නට ඕන. තාවතිංසය. එහෙමනම් එහෙට යන්නට ඕන කියලා තීරණය කලාට අමාත්‍යවරුන්ට එහි යන්නට සෘද්ධිබල නෑ ඒ නිසා තමන් පමණක් ගියා. ගිහිල්ලා සක්දෙව් රජ සාදරයෙන් පිළි අරගෙන දිව්‍ය රාජ්‍යයෙන් කොටසක් පාලනය කරන්නට දුන්නා, සක්විති රජවරු තිස් දෙන්නෙක් පහළවෙලා නික්ම යන තෙක් මන්දාන රජ්ජුරුවෝ තාවතිංස දිව්‍ය ලෝකයෙහි සක්දෙව් පදවියට අදාළ රාජ්‍යයෙන් අඩක් පාලනය කරමින් එහි දෙව්සැප වින්දා. නමුත් තිස් තුන්වෙනියා පහළ වෙතකොට අර අඩකින් තෘෂ්නිමත් නොවී ඉතුරු අඩත් ගන්නෙ කොහොමද කියලා පාපකාරී සිතුවිල්ලක් ඇතිවුනා. ඒ සක්දෙව් පදවියට පත්වෙන කෙනා වළක්වන්නේ කොහොමද, නවත්වන්නෙ කොහොමද, ඒ සම්පූර්ණය දිව්‍ය රාජ්‍යය තමන්ට නතු කරගන්නේ.

මේ විදියට පුද්ගලයෙකුට මෙන්න මේ ප්‍රමාණයකින් දේවල් තිබුනහම තමයි ඔහු තෘෂ්නිමත් වෙන්නෙ ඔහුගේ තෘෂ්නිය සඳහා, සතුව සඳහා මෙන්න මෙව්වර දේවල් ප්‍රමාණයක් තියෙන්නට ඕන, මෙන්න මෙව්වර ගුණාත්මක බවක් ඒවායේ තියෙන්නට ඕන, එහෙම අපිට මොනම ප්‍රමාණාත්මක බවක්වත් දක්වන්න පුළුවන්කමක් නෑ. එහෙම නම් ප්‍රමාණාත්මකව දක්වන්න පුළුවන් එකම ක්‍රමය, ප්‍රඥාව. බුදුරජාණන්

වහන්සේ දේශනා කරනවා **පඤ්ඤාය නිට්ඨිනං සෙට්ඨං** - තෘප්තිමත් වෙනවා නම් තෘප්තිමත් වෙන්නෙ ප්‍රඥාවෙන්මයි. ප්‍රඥාව නැති නැත ඒ නැතැත්තා මහිච්ඡතාවය සහ අත්තිච්ඡතාවයෙන් ඒ නැතැත්තාගේ සීමා මායිම් හැම තිස්සේම පුළුල් කරගන්නවා. දැන් අපිට බදුනකට යමක් දැම්මයිත් පස්සෙ ඒ බදුනේ යම්කිසි ධාරිතාවක් තියෙනවා. එතකොට ඒ ධාරිතාව පිරෙනකොට ඒක සංතෘප්තයි, ඒක තෘප්තිමත් වෙනවා. ඒක පිරිලා එතකොට. ඊට එහා ඒකට අල්ලන් නෑ, ඊට වැඩිය දැම්මොත් ඒක පිටට හැලෙනවා. එතකොට අපිට භාජනයක මේකෙ ධාරිතාව මෙච්චරයි, මෙන්න මෙපමණකින් මේක පිරෙනවා, සංතෘප්ත වෙනවා, තෘප්තිමත් වෙනවා කියලා අපිට නිශ්චය කරලා කියන්න පුළුවන්. නමුත් මනසේ ස්වභාවය එහෙම නෙවෙයි, මෙන්න මෙච්චරකින් තෘප්තිමත් වෙයි කියලා හිතනකොට ඒ ප්‍රමාණය ලැබෙනකොට තව ටිකක් පුළුල් වෙනවා. ඊටපස්සෙ ඒ ටික ලැබුණොත් හරියයි කියලා හිතනකොට තව ටිකක් පුළුල් වෙනවා.

ඒ මහිච්ඡතාවය අත්තිච්ඡතාවය ඇති පුද්ගලයාගේ මනස හරියට දැවෙන ගින්නක් වගේ, මහා සාගරය වගේ එයට දේවල් ලැබෙන්න ලැබෙන්න පුළුල් වෙමින් තව බොහෝ දේ අපේක්ෂා කරනවයි කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමාවෙන් පෙන්වනවා. මහාසාගරයට සතර දිග්භාගයෙන් ජලය එකතු වෙන්න එකතු වෙන්න පිරුණයි කියලා එකක් නෑ, ඒ පිරෙන්න පිරෙන්න ජල පෘෂ්ඨය වැඩි කරගන්නවා, තව පැතිරෙනවා. එතකොට තවත් දාත්ත පුළුවන්. ගින්නේ ස්වභාවයත් ඒකයි. ගින්නට දර එකතු කරන්න එකතු කරන්න, අමුද්‍රව්‍ය එහෙම නැත්නම් ඉන්ධන එකතු කරන්න එකතු කරන්න ඒක වඩාත් ප්‍රබලව දැල්වෙනවා. තව බොහෝ දේ දල්වන්නට අපේක්ෂා කරනවා. එතකොට මෙන්න මේ විදියට ප්‍රඥාවෙන් තෘප්තිමත් වෙන්නට බැරි පුද්ගලයා අත්තිච්ඡතා මහිච්ඡතා කියන මේ දුර්ගුණයන්ගෙන් නිරන්තරයෙන් සිත ව්‍යාකූල කරගන්න පුද්ගලයාට සීමා මායිම් නෑ. ඒ නැතැත්තා සාමිස සතුව ඇතිවෙන්නෙ කවර ප්‍රමාණයකින්ද කියලා එහෙම නිර්ණය කරන්නට බෑ. එතකොට වර්තමාන ලෝකයේ, ලෝකයේ ප්‍රබලම ධන කුවේරයන් කියලා හිතන අය සතුවත් ඇතියි කියලා බොහෝ දෙනා අනුමාන කලාට සක්විති රජ පදවිය ලබලත් සතුවු වෙන්නෙ නැත්නම් එතකොට ඒ අර සාමාන්‍ය ධන කුවේරයින් පිළිබඳව කවර කතාද.

ඒ නිසා අපි මූලික වශයෙන් තේරුම් ගන්නට ඕන සාමිස සතුවට යම් බාහිර සහදායකත්වයක් තියෙනවා, බාහිර ලෝකය සමඟ සම්බන්ධ

වෙලා නමයි සාමිස සතුට ලබන්නෙ, නමුත් ඒ බාහිර ලෝකය කොතෙක් පුළුල් වුනත් කොතෙක් ධාරිතාව වැඩි වුනත් කොතෙක් ගුණාත්මක බවින් වැඩි වුනත් ප්‍රමාණාත්මක වැඩි වුනත් ඒ පුද්ගලයා සතුව වෙයි කියලා හිතන්නට බෑ. එහෙමනම් සන්නිවේදන කියන එක රඳා පවතින්නෙම සාමිස සතුටත් නිරාමිස සතුටත් දෙකටම පොදු කාරණයක් නමයි අපේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රමාණය. අපේ දැක්මෙහි ප්‍රමාණය, අපේ සංකල්ප වල ප්‍රමාණය. අපි සිතන විදිය අනුව නමයි සම්පූර්ණයෙන්ම සාමිස සතුට සහ නිරාමිස සතුට රඳා පවතින්නෙ. ඉතින් සාමිස සතුට අපිට ප්‍රඥාවෙන් පරිහරණය කරන්නට පුළුවන් නම්, ඒ කියන්නෙ දැන් අපි කිව්වානෙ ආමිසයයි කියලා කියන්නෙ මේ කය පවත්වන්නට උපකාරී වෙනවයි කියලා, එතකොට කය පවත්වන්නට අවශ්‍ය ප්‍රමාණය කොතෙක්ද, හැඟීම් වලට වහල් නොවී අවශ්‍යතාවය හරියට අපිට හඳුනාගන්නට පුළුවන් නම්, අන්න ඒ අවශ්‍යතාවය හඳුනාගැනීම තුළ අවශ්‍යතාවය හඳුනාගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ මොකක් නිසාද, පරමාර්ථය හඳුනාගෙන ඒ පරමාර්ථයට අදාළ සාධක හඳුනාගත්තොත් විතරයි. එතකොට අන්න ඒ අවබෝධයත් එක්කලා නමයි අපිට තෘප්තිමත් වෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ, **පඤ්ඤාය නිව්ඨිනං සෙට්ඨං** - ප්‍රඥාවෙන් තෘප්තිමත් වීම ශ්‍රේෂ්ඨයි. **නරො කාමෙහි තප්පති** - ඒ තැනැත්තා කාමයෙන් තැවෙන්නෙ නෑ, දාහයට පත්වෙන්නෙ නෑ. මොකද ඒ දේවල් අපේක්ෂා කරන්න අපේක්ෂා කරන්න වැඩිපුර වැඩිපුර දේවල් බලාපොරොත්තු වෙන්න වෙන්න සීමාවක් නෑ හැමනිස්සේම මහා උණනාවයක් තියෙන්නෙ, දාහයක් තියෙන්නෙ, පිලිස්සීමක් තියෙන්නෙ. අඩු බවක් තියෙන්නෙ.

ඒක නමයි අර රට්ඨපාල හාමුදුරුවො සිහිපත් කරන්නෙ, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාව. උන්වහන්සේ පැවිදි වෙන්නට තීරණය කලේ **උණනො ලෝකො අතිත්තො තණ්හාදාසො** - මේ ලෝකයේ පෘථග්ජන සත්වයෝ හැමනිස්සේම **උණනො** - උණ බවකින් පෙළෙනවා. **අතිත්තො** - අතෘප්තිකර බවකින් පෙළෙනවා. **තණ්හාදාසො** - තමන්ගෙ මනසින් ඉල්ලන ඉල්ලන දේවල් වලට වහල් වෙලා දාසයෙක් වෙලා සේවකයෙක් වෙලා ඒ මනසේ ඉල්ලීම් සම්පාදනය කරන්නට හැමනිස්සේම වැයම් කරනවා, කවදාවත් තෘප්තිමත්ව ජීවත් වෙන්නට ඒ අයට ඉඩක් නෑ. එතකොට මෙන්න මේ දුර්වලකම සියලුම කුසල් යටපත් කරලා උපන් කුසල් නසනවා, නූපන් කුසල් නූපදවා හරිනවා. මේ අතෘප්තිකර බව, මේ නොසතුට. නමුත් යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාවෙන්

දැනගෙන අරමුණු පරමාර්ථ හඳුනාගෙන ඒවාට අවශ්‍ය මූලික සාධක හඳුනාගෙන මේ සාම්පය ආම්පය වුනත් අවශ්‍යතාවයේ ප්‍රමාණය හඳුනාගෙන පවත්වාගන්නට පුලුවන් නම් ඒ තැනැත්තාට ලද දෙයින් සතුටු වෙන්නට පුලුවන්කම තියෙනවා. ප්‍රඥාවෙන් තෘප්තිමත් වෙන්නට පුලුවන්කම තියෙනවා. ඉතින් එබඳු කෙනෙකුට සාම්ප සතුට වුනත් ඥාණසම්ප්‍රයුක්තව පවත්වා ගන්නට පුලුවන්.

මේ සාම්ප සතුට බොහෝ කොට දුක ඇති කරන්නට හේතුවෙනවා. ඒ කියන්නෙ අපිට යමක් තිබ්ලා නැතිවෙනකොට, දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ගිහියෙක් හැටියට දේශනා කරනකොට අපි පෙර දිනයේ සිහිපත් කලා අත්ති සුබ, භෝග සුබ, අනතුසුබ, අනවජ්ජ සුබ. අත්ති සුබ කියන්නෙම ගිහියෙක් හැටියට ජීවත් වෙනකොට පැවිද්දෙකුට වගේ බැ අඹුදරුවන් පෝෂණය කරන්නට ජීවිතය පවත්වන්නට මට මේ මේ දේවල් තියෙනවා කියලා සතුටු වෙන්නටත් පුලුවන් වෙන්න ඕන. ඉතින් ඒ තියෙනවා කියලා සතුටු වෙන්නෙ සාම්ප සතුට. හැබැයි ඒක ප්‍රඥාවෙන් පරිහරණය කරගත්තොත් යම් ප්‍රමාණයකට නඩත්තු කරගන්න පුලුවන්. ප්‍රඥාව නැත්නම් ලෝභ මූලිකව එනනම ඒ සතුට කුසල් නසන්නට හේතු වෙනවා. ඒ වගේම යම් ප්‍රමාණයකින් ප්‍රඥාවෙන් පවත්වාගන්නා වුනත් ඒ තියෙන දේවල් අහිමි වෙනකොට තමන්ට යම්කිසි ඌණතාවයක්, අවශ්‍යතාවයක් ඊටපස්සෙ මතු වෙනවා.

දැන් අපි අපිට කොච්චර ප්‍රඥාව තිබුනා වුනත් බඩගිනි එනකොට කෑම කන්න නැතිනම් ඒකෙ පීඩාවත් දැනෙනවානෙ. එනකොට සතුටක් නෙවෙයිනෙ ඇතිවෙන්නෙ. එනකොට තමන්ගේ බිරිද, තමන්ගේ සැමියා, තමන්ගේ දරුවා, තමන්ගේ අම්මා තාත්තා කුසගින්නේ ඉන්නවා දකිනකොට ගිහියෙකුට සතුටක් ඇතිකරගන්න පුලුවන්කමක් නෑනෙ. එනකොට අන්න ඒ වගේ ප්‍රඥාවෙන් තෘප්තිමත් වුනත් ඒ තැනැත්තාට අර අත්තිසුබය නැතිවුනොත් ජීවිතේ ලොකු පීඩනයකට ඒ තැනැත්තා බදුන් වෙනවා. ඒත් හැබැයි ඒ අත්තිසුබය. මට දේවල් තියෙනවා කියලා ඒ තැනැත්තා කොපමණකින්ද සැහීමකට පත්වෙන්නෙ. මොකක්ද ඒ තැනැත්තාගේ ප්‍රමාණය. අන්න ඒක තීරණය කිරීමේදී ඒ තැනැත්තාගේ දැක්ම, බුද්ධිය, ප්‍රඥාව ප්‍රධාන තැනක් ගන්නවා. මොකද ඒවයෙන් හැරෙන්නට වෙන අපිට වෙන දේකින් මැනලා මෙන්න මේ ප්‍රමාණයෙන් තමයි මට අවශ්‍ය වෙන්නෙ තෘප්තිමත්ව සතුටින් ජීවත් වෙන්න කියලා මේ ලෝකයේ තියෙන කිසිම මිම්මකින් මනින්න බැහැ මනිත් පුලුවන් එකම මිම්ම ප්‍රඥාව පමණයි.

ඒ නිසා සාමිස සතුට ගිහියෙක් හැටියට ජීවිතේ පවත්වාගන්නට අවශ්‍යයි. එය පවත්වා ගැනීමේදී මේ මූලධර්ම පිළිබඳව අපි සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන. මොනවද මූලධර්ම කියලා කිව්වෙ. ඒ බාහිර ලෝකයත් එක්ක සම්බන්ධව ලැබෙන නිසා පවත්වාගන්නට වෙනවා. නමුත් ඒවා පවත්වා ගැනීම තුළ අපි තෘප්තිමත්ව ජීවත් වෙනවද නැද්ද කියන එක තීරණය වෙන්නෙ බාහිර මිනුම් දඩු මත නෙවෙයි, අපේ ප්‍රඥාව දැක්ම ආකල්ප මතයි, අපි සිතන ආකාරය මතයි. ඒ සිතන ආකාරය නිවැරදි කරගන්න නම් පරමාර්ථ අරමුණු හරියට හඳුනාගත අවශ්‍යතා හඳුනාගෙන හැඟීම් වලට වහල් නොවී කටයුතු කරන්නට පුළුවන් වුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට ලද දෙයින් සතුටු වෙන්නට පුළුවන් වෙනතෙ. නොලද දේ ගැන දුක් වෙන්නෙ නැතිව. එතකොට මේ ගැන අපි පසුගිය සතියේ කතා කලා.

ඊළඟට යථාලාභ සන්තෝස, යථාබල සන්තෝස. යථාබල සන්තෝස කියලා කිව්වෙ තමන් උපයාගන්නා වුනත් තමන්ට ඒක නඩත්තු කරගන්න පුළුවන්ද, පවත්වාගන්න පුළුවන්ද, ලැබුනා වුනත් මේක නඩත්තු කරගන්න බැරි දෙයක් වුනොත් එහෙම හැමදාම ඒකෙන් වෙහෙසට පත්වෙනවා. දැන් අපි හිතමු දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා යම්කිසි කෙනෙකුට ක්ෂත්‍රිය කුලයේ උපන්නා වුනත් ඒ තැනැත්තා තමන්ට අහිමි සම්පතක් ප්‍රාර්ථනා කරනවා නම් ඒ අහිමි සම්පත ප්‍රාර්ථනා කිරීම නිසා ඒ තැනැත්තා පීඩාවට පත්වෙනවා. ඒ තමන්ට උරුම නැති සාංසාරිකව තමන්ට ඔරොත්තු දෙත් නැති තමන්ගේ කර්ම ශක්තියට ඔරොත්තු දෙන්නෙ නෑ, තමන්ගේ චිත්ත ශක්තියට ඔරොත්තු දෙන්නෙ නෑ, තමන්ගේ නිරෝගීකමට ඔරොත්තු දෙන්නෙ නෑ, තමන්ගේ හැකියාවන්ගේ ධාරිතාවට ඔරොත්තු දෙන්නෙ නෑ ඒ මට්ටමින් දේවල් තමන්ට ලැබුනොත් හැමදාම ඒකෙන් පීඩාවට පත්වීම, වෙහෙසට පත්වීම, අසහනයට පත්වීම තමයි සිද්ධ වෙන්නෙ. ඒ නිසා තමන් උපයාගන්නා වුනත්, අනුන්ගෙන් ලැබුනා වුනත් ඇත්තටම මේ ලැබීව්ව දේ මට ලොකු අර්බුදයක් නැතිව, තමන්ගේ මූලික අරමුණු පරමාර්ථ කෙලෙසෙන්නේ නැතිව විනාස වෙත් නැතිව මේක නඩත්තු කරගෙන යන්න පුළුවන්ද කියන කාරණය ගැන විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන. ඒක යථාබල සන්තෝස.

ඊළඟට යථාසාරුත්ථ සන්තෝස කියලා කිව්වෙ ගිහියෙක් ද පැවිද්දෙක්ද, තමන්ගේ වයස් මට්ටම මොකක්ද, තමන්ගේ ප්‍රතිපදාව මොකක්ද, තමන්ගේ අරමුණු මොනවාද, ඒක කොතෙක් දුරට තමන්ට උචිත ද ඒ යන ගමනට. අන්න ඒ බව හරියට තේරුම් අරගෙන ආමිසය පැවැත්වීම තමයි

යනාසාරුජ්ජ සන්තෝසයයි කියලා කිව්වෙ. එතකොට ඔය කාරණා පිළිබඳව යම් ප්‍රමාණයකට අපි පසුගිය සතියෙ කතා කලා. සාමිස සතුව බාහිර ලෝකය සමඟ බද්ධ වෙලා තමයි අපිට ගොඩනගන්නට වෙන්නෙ. නමුත් ඒ සාමිස සතුව ලෝභ මූලිකව ඇතිවුනොත් ඒ ඇතිවෙන මොහොතේ ඉඳලා කුසල් නසනවා. අකුසල් මතුකරනවා. එතකොට නූපත් අකුසල් නූපදවන්නට, උපත් කුසල් විනාශ කරන්නට ලෝභ මූලික සන්තුෂ්ටිය හේතුවෙනවා. ඒ නිසා යම්කිසි කෙනෙකුට අලෝභ මූලික සන්තුෂ්ටියක් ඇතිකරගන්නට පුළුවන් නම්, සාමිසය තුළ ආමිසය තුළ වුනත් ඒ තැනැත්තාට ඒ ආමිසයෙන් ලැබෙන සන්තුෂ්ටිය කුසලයට උදව්කරගන්නට පුළුවන්.

මේ වෙනස අපි පැහැදිලිව හඳුනාගන්නට ඕන. ඒ කියන්නෙ බාහිර ලෝකයත් එක්කලා සම්බන්ධ වෙලා තමයි සාමිස සතුව ඇතිවෙන්නෙ, නමුත් ඒ සතුව වුනත් අපිට අලෝභ මූලිකව ජනිත කරන්න පුළුවන්. ඥාණසම්ප්‍රයුක්තව ජනිත කරන්නට පුළුවන්. ඒ සඳහායි නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයේ ගමන් කරන කෙනා සැළකිලිමත් වෙන්නෙ. දැන් මෙන්න මේ ප්‍රතිපදාව තමයි සමස්තයක් හැටියටම අරියවංශ සූත්‍රයේ දේශනා කරන්නෙ. විවර, පිණ්ඩපාත, සේනාසන. ඒ කියන්නෙ ගිහියෙකුගේ හැටියට කියනවා නම් ආහාර නිවාස ඇඳුම්. මේ මූලික අවශ්‍යතා සම්පාදනය කරද්දි විමුක්තිය නැමැති ඉලක්කයට බාධා නොවී තමන්ගේ භාවනාව, ගුණවැඩීම කියන කරුණට බාධා නොවී ඒකට සහාය වෙන හැටියට අපි කොහොමද ඒ භෞතික සම්පත් පවත්වා ගන්නෙ අත්‍යවශ්‍ය සාධක සපුරාගෙන. එතකොට ඒ අත්‍යවශ්‍ය සාධක සපුරාගන්නවා වගේම ඒ සාධක වලින් කුසල් මාර්ගය නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය අවහිර නොවී ඒ තමන්ගේ ආමිසය, තමන්ගේ අවශ්‍යතා නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයට සහායක් වෙන හැටියට පවත්වන්නේ කොහොමද. දැන් අවස්ථා තුනක් තියෙනවා එතන. අවශ්‍යතා සම්පාදනය කරගැනීම තුළ නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයට සහායක් ලැබීම පළවෙනි අවස්ථාව. දෙවෙනි අවස්ථාව තමයි අවශ්‍යතා සම්පූර්ණ කරගන්නවා නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයට සහායක් ලැබෙන්නෙ නෑ. තුන්වෙනි අවස්ථාව තමයි අවශ්‍යතා සම්පූර්ණ කරගන්නවා නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය ඇහිරී යනවා. මේ අවස්ථා තුනම වෙන්නට පුළුවන්.

එතකොට මෙතන දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ **සන්තුට්ඨස්සායං ධම්මො**, මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ සතුවත් ඉන්නා තැනැත්තාටයි කියලා කියන්නෙ ඒ සන්තුෂ්ටිය අර පළමු තැන තිබ්බ

සත්තුෂ්ටිය, ඒ කියන්නේ ආමිසය පවත්වනවා, ලෝකය පවත්නවා, භෞතික සම්පත් ව්‍යාපාර කරනවා, ගේදොර ඉඩකඩම් යානවාහන මිලමුදල් රැකිරක්ෂා ව්‍යාපාර අමුදරුවන් මේ සියල්ලක් පවත්වනවා. කාලා බිලා කයත් නඩත්තු කරනවා. මේ සියල්ල කරනවා, හැබැයි නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයට ඉන් අවහිර නොවී කුසලය වැනසෙන්නේ නැතිව නූපත් කුසල් උපදවන්නට උපන් කුසල් වර්ධනය කරන්න සහාය වෙන හැටියට මනස පවත්වාගෙන සත්තුෂ්ටිය පවත්වාගෙන ඒක නඩත්තු කරගන්නට දක්ෂ වුනොත් අන්න ඒ සාමිස සතුවත් නිවන සදහා උපකාර කරගන්නට පුලුවන්.

ඉතින් යම්කිසි කෙනෙක් ඒ භෞතික අවශ්‍යතා සම්පාදනය කරන්න ගියාම ඒ තැනැත්තාට සැබවින්ම අර විදියට සතුව නඩත්තු කරගන්නට බැරි නම්, ඒ කියන්නේ මෝහය බලවත් වෙනකොට ඒ තැනැත්තාට කුසල් වඩන්නට එය හේතුවෙන්නේ නෑ. ඒ කියන්නේ ලෝභය බලවත් වෙනකොට ඒ ලෝභ මූලික සිත නිසා දැඩිව දේවල් ග්‍රහණය කරගන්නවා, අර මහිච්ඡතාවයෙන් අත්තිච්ඡතාවයෙන් සිත විනාශ වෙනවා, ඊළඟට පාපිච්ඡතා ඇතිවෙනවා, පාපකාරී අදහස් ඒ කියන්නේ තමන්ට ඒ අවශ්‍ය අනික් දේවල් ලබාගන්නට හැකියාව නැතිවෙනකොට වැරදි ක්‍රමවලට හරි ඒවා උපයන්නට වැයම් කරනවා, මේ උත්සාහය ප්‍රයත්නය නිසා ඒ තැනැත්තාගේ ධර්ම මාර්ගය වැනසී යනවා නූපත් කුසල් යටපත් වෙනවා, උපන් කුසල් පරිහානියට පත්වෙනවා. අකුසල් වැඩෙන්නට ඒ ප්‍රතිපදාව හේතුවෙනවා. ඒ නිසා ඒ කියන ප්‍රතිපදා තුනෙන් කුසලය වැනසෙන ප්‍රතිපදාවත් බැහැර කරලා කුසල් නොවැඩෙන ප්‍රතිපදාවත් බැහැර කරලා කුසල් වැඩෙන ගුණ වැඩෙන ප්‍රතිපදාවක් හැටියට සත්තුෂ්ටිය පවත්වාගන්නට නම් ජීවිතේ අරමුණු පරමාර්ථ අවශ්‍යතා හරියට හඳුනාගෙන හැඟීම් වලට වහල් නොවී මෙන්න මේ කෙලෙස් නැසීමේ ඉලක්කය සදහායි මෙන්න මේ දේවල් පවත්වා ගන්නේ කියන අවබෝධය ඇතිව, **නිස්සරණ පඤ්ඤා** කියලා කිව්වේ ඒකයි. **අගතිනො අමුච්ඡිනො අනප්පාපන්නො ආදීනව දස්සාවි නිස්සරණ පඤ්ඤො.** අගතිනො කිව්වේ අගතිගාමී වෙත් නැතිව. අමුච්ඡිනො කියන්නේ මුසපත් වෙත් නැතිව, තෘෂ්ණාවෙන් මුසපත් වෙන්නැතිව. අනප්පාපන්නො - දැඩිව උපාදාන කරන්නැතිව. ආදීනව දස්සාවි - ඒක නැති කරන දුක්ඛ දෝමනස්සයත්, පීඩාවත් හරියට තේරුම් අරගෙන. නිස්සරණ පඤ්ඤො - නිවන් දැකීම සදහා උපකාරයක් හැටියට කෙලෙස් නැසීමට උපකාරයක් හැටියට දේවල් පරිහරණය කරන්න පුලුවන් නම්

අන්න ඒ තැනැත්තාටයි ලද දෙයින් සතුව වෙලා යථාලාභ, යථාබල, යථාසාරුඡ්ප කියන මේ සත්තුඡ්ටිය සාමිස වශයෙන් පවත්වන්නට පුලුවන් දොණ සම්ප්‍රයුක්තව.

ඊළඟ දෙවෙනි කොටස තමයි නිරාමිස සතුව. නිරාමිස සතුව බාහිර ලෝකයත් එක්කලා බද්ධ වුවක් නෙවෙයි. එය ප්‍රඥාව සහ මානසිකව අපේ ගුණාංග, මානසික ගුණාංග අවදිවීමක්. ඒ කියන්නේ ගුණ නුවණ අවදි වෙන අවදිවෙන ප්‍රමාණයත් එක්කලා සිහිය ප්‍රඥාව වීර්යය මේ කරුණු තුන අවදිවෙන ප්‍රමාණයත් එක්කලා තමයි අපිට නිරාමිස සතුව උපදවාගන්න පුලුවන් වෙන්නේ. මොකක්ද මේ නිරාමිස සතුව කියන්නේ, ආමිසයෙන් තොරව. ඒ කියන්නේ කය නඩත්තු කරන්නට, ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට අවශ්‍ය සාධක නිසා නෙවෙයි මේ සතුව ඇතිවෙන්නේ. ඒ කය පවත්වන්නට ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට අවශ්‍ය සාධක තෘෂ්ණාමූලික වෙන්නත් පුලුවන්, දොණසම්ප්‍රයුක්ත වෙන්නත් පුලුවන්. ඉන්ද්‍රිය පිනවනවා කියන තැනට යනකොට තෘෂ්ණාමූලිකයි. කය නඩත්තු කරනවා කියන තැනට යනකොට දොණසම්ප්‍රයුක්තව වුනත් ඒක පවත්වන්නට පුලුවන්. හැබැයි මේ නිරාමිස සතුව ඒ දෙකටම සම්බන්ධ නෑ. ඒක තමන්ගේ සිහිය ප්‍රඥාව වීර්යය උපදින උපදින ප්‍රමාණයට අපිට ඒ නිරාමිස සතුව ගොඩනගාගන්නට පුලුවන්. ඒකට බාහිර ලෝකයේ සම්බන්ධතාවයක් අවශ්‍ය නෑ.

එතකොට මේ නිරාමිස සතුව උපදවන්නට ක්‍රම තුනක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, **සබ්බ පාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදා සවිත්ත පරියොදපනං.** මේක තමයි ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තිය. එතකොට මේ ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තිය මේ පියවර තුනෙහිදීම අපිට මේ කියන නිරාමිස සතුව ගොඩනගන්නට පුලුවන්. **සබ්බ පාපස්ස අකරණං** කිව්වේ පාපයෙන් අකුසලයෙන් වැළකීම. අපි අකුසල් වලින් වළකින වළකින තරමට පවිකම් වලින් බැහැරවෙන බැහැරවෙන තරමට, අපි මූලික වශයෙන්ම පවිකම් වලින් බැහැර වෙනකොට ලෝකෙට අපෙන් සිද්ධවෙන හානි වළක්වා ගන්නට උත්සාහ කරනවා. ඊටපස්සේ දෙවෙනුව අපි උත්සාහ කරනවා තමන්ගේ මනසටත් එයින් සිද්ධවෙන හානිය පුලුවන්තරම් වළක්වා ගන්න. ඒ කියන්නේ මුලින් මුලින් අපිට සත්ව ඝාතනයෙන් වළකින්නට උත්සාහ කරනවා. හැබැයි අපේ මනසේ කෝපය ද්වේශය මතුවෙනකොට අපිට සත්තුඡ්ටිය රැඳෙත් නෑ. නමුත් අර සතා මරන එකෙන් මම වැළකුණා කියලා හිතනකොට යම්කිසි සතුවක් ඇතිවෙන්නටත් පුලුවන්, ඒ තුළ යම් පීඩනයක්

දැනෙනනත් පුලුවන් මුල් අවස්ථාවේ. මොකද අමාරුවෙන් තමයි තමන්ගේ ක්ලේශයන් යට කරගෙන අර වරදින් මිදෙන්නේ. ඉතින් එබඳු තැන්වලදී යම් කායික මානසික දුක්ඛ දෝමනස්සයන් මතු වෙන්නටත් පුලුවන්.

ඒ කියන්නේ දැන් උදාහරණයක් හැටියට අපි හිතමු කාමයෙහි වරදවා හැසිරෙන්නට තරුණයෙකුට, තරුණියකට අවස්ථාවක් ලැබෙනවා. අන් අය රුචි විදියට ඒවායෙහි යෙදෙනවා. තමන් මේකෙන් වළකිනවා. වළකිනකොට තමන්ගේම මනසට අර තෘෂ්ණා මූලික අදහස් නැවත නැවත එනවා. එතකොට නිකං අතින් අය ඒ අවස්ථාවෙන් හොඳටම ප්‍රයෝජන ගන්නා, මට තමයි ඒ අවස්ථාව නැතිවුනේ වගේ දොම්නසකුත් එනවා. එතකොට කායික පීඩාවකුත් එනවා, මානසික පීඩාවකුත් එනවා, නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ඒ අකුසලයෙන් මිදෙන්නට කුසල් වඩන්නට නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයෙහි හැසිරෙන්නට උත්සාහ කිරීම තුළ යම් දුකක් දෝමනස්සයක් ඇතිවෙනවා නම් එය දරාගැනීම යෝග්‍යයි. තථාගතයන් වහන්සේ දක්වනවා හැම දුක්ඛ දෝමනස්සයක්ම දැරිය යුතුයි කියලා මම දේශනා කරන්නේ නෑ. යම් දුක්ඛ දෝමනස්සයක් කෙලෙස් දුරු කරන්නට උදව් වෙනවා නම් අන්න ඒ දුක්ඛ දෝමනස්සයන් දරාගැනීම සුදුසුයි. දෝමනස්සය පැවැත්වීම හොඳ නැහැ. නමුත් ඒ දෝමනස්සය තුළ වුනත් අපි ඒකෙන් මගහරිත් නැතිව ඒකයි මෙනත කියන්නේ. දැන් තමන්ට දොම්නසක් ඇතිවෙනකොට අපි ඒ දොම්නස දුරු කරගන්නට කියලා ඒ මනසින් ඉල්ලන දේ දෙන්න උත්සාහ කරනකොට ඒකෙන් අකුසලයක් නම් සිද්ධ වෙන්නේ ඒකෙන් නිවන් මග ඇහිරෙනවා නම් එබඳු අවස්ථාවකදී අපි දොම්නස දරාගන්න එක හොඳයි අර අපරාධයට සහාය වෙන්නේ නැතිව, ඒ අකුසලය කරගන්නේ නැතිව.

ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ එතනදී පැහැදිලි කරන්නේ. ඒ වගේම ඒක දරාගැනීම තුළ තමන්ගේ මනස ශක්තිමත් වෙනවා, ධෛර්යමත් වෙනවා, අධිෂ්ඨාන පූර්වක වෙනවා, එතන රැඳීමට බැරිව තමන් දෝලනය වුනොත් අනෙත් හැමෝමත් ඒ අවස්ථාව ප්‍රයෝජනයට ගන්නකොට ඇයි මම විතරක් ඒක ඒ අවස්ථාව ප්‍රයෝජනයට ගන්නේ නැත්තේ, අපරාදී මට අලාභයක් නේද වෙන්නේ. එතකොට මෙනතදී අර විභව තණ්හාවත් මතු වෙනවා. මට මේ අවස්ථාව ආයෙ කවදාවත් ජීවිතේට ලැබෙන එකක් නෑ. එතකොට ඒ විභව තණ්හාව නිසා අර අපරාධයට, අර වරදට පෙළඹෙනවා. මේ විදියට යම් කිසි කෙනෙක් වරදින් වළකිනකොට ඒ වැළකීම නිසාම ඒ තැනැත්තාට කායික මානසික පීඩා ඇතිවෙන්නට පුලුවන්.

ඒක තමයි අර සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ දක්වන්නේ වේදනානුපස්සනාව දක්වනකොට. **සාමිස්සං වා දුක්ඛං වේදනං සාමිස්සං දුක්ඛන්ති පජානාති නිරාමිසං වා දුක්ඛං වේදනං නිරාමිසං දුක්ඛං වේදනංති පජානාති.** එතකොට සාමිස දුක්ඛ වේදනාවක් මතු වෙනකොට මේ සාමිස දුක්ඛය, ඒ කියන්නේ මේ බාහිර ලෝකය පවත්වන්නට ගිහිල්ලා, බාහිර ලෝකයත් එක්ක බද්ධ වෙලා ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට ගිහිල්ලා ඇතිවෙන දුක්ඛය මේ. එතකොට සමහර දුක් අපිට ඇතිවෙනවා නිරාමිසව. ඒ කියන්නේ අපි මේ බාහිර ලෝකයත් එක්ක සම්බන්ධ වෙලා නෑ එයින් වෙන් වෙන්න උත්සාහ කිරීමේදී ඒවයින් මිඳෙන්න උත්සාහ කිරීමේදී, දේවල් අතහරින්න උත්සාහ කිරීමේදී වරදින් වළකින්නට උත්සාහ කිරීමේදී, පාපයෙන් අකුසලයෙන් ක්ලේශ ඒවයෙන් මිඳෙන්නට උත්සාහ කිරීමේදී අපට ප්‍රබල කායික දුක්ඛ දෝමනස්සයක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. කායික දුක්ඛය සහ මානසික දොමනසක්.

මානසික දොමනස නැවත නැවත නඩත්තු කිරීම යෝග්‍ය නැහැ. මානසික දොමනස ඇතිවෙන්නේ අනවබෝධය නිසා. නමුත් ඒ මානසික දොමනස නිසාමත් අර ඉල්ලා සිටින අපරාධයට, මනස විසින් නැවත නැවත යෝජනා කරන අපරාධයට ක්ලේශයට පෙළඹෙන්නට එපා. එසේ පෙළඹෙන්නැතිව අපි මුලින්ම ඒ ලෝකයට සිද්ධ වෙන අපරාධයෙන් වළකින්නට ඕන, දෙවනුව අර මානසික දොමනසින් වළකින්නට ඕන. ඒකයි අපි මෙහිදී පැහැදිලි කරන්න ඕන. දැන් පාපයෙන් වළකිනවා කිව්ව නැතදී අපි මුලින්ම වළකින්නේ ලෝකෙට කරන අපරාධයෙන් අපි ආරක්ෂා වෙන්නට උත්සාහ කරන්න ඕන. දෙවනුව අපිට දැනෙන්න ගන්නවා ලෝකෙට අපරාධ නොකලයි කියලා විතරක් මගේ මනස සුවපත් වෙන්නේ නෑ. මම සතුටින් ඉන්නේ නෑ, ඒකෙන් අපි සමහර වෙලාවට දොමනසක් අත්විදිනවා. ඒ නිසා ඒ දොමනස පාලනය කරගන්නට නම් සිත සතුටින් පවත්වාගන්නට ඕන. සිත සතුටින් පවත්වාගන්නට නම් ඒ දුර්වල මනෝභාවයන් දුරු කරගන්නට ඕන. අන්න එතනදී තමයි අපි හැබැවට ඇතුලතින් සුවපත් වෙන්නේ. ඇතුලතින්ම අපි සන්තුෂ්ටිය මතුකරගන්නට සමත් වෙන්නේ. ඒ නිසා මූලික වශයෙන් අපට ලෝකෙට අපෙන් සිද්ධ වෙන්නට යන අපරාධය වළක්වා ගැනීම තුළ යම්කිසි සහනයක් ලබන්නට පුළුවන්. ඒ වෙලාවේ නැතත් පස්සෙ හරි අපිට සතුටක් ඇතිවෙනවා මං ඒ අපරාධය කලේ නැතිව ඒකෙන් උකුනා කියලා. නමුත් යම්කිසි කෙනෙකුට මානසිකවත් ඒ පාපයෙන් ඒ දුර්ගුණයෙන් සිත නිදහස් කරගන්නට පුළුවන් නම් ඒ තැනැත්තාට අනුචේතකල් ඉන්න ඕන

නැ ඒ වෙලාවේම ඒ සතුව සෞම්‍යය දැනෙන්නට ගන්නවා. ඒ නිසා මූලික වශයෙන් අපි මේ කාරණා දෙක හරියට හඳුනාගන්නහම, **සබ්බ පාපස්ස අකරණං** - දුර්ගුණ දුරු කිරීමෙන්, අයහපත වැළැක්වීමෙන් අපිට මනසේ යම් සතුවක් උපදිනවා, අන්න ඒ සතුව නිරාමිස සතුවක්. ඒ නිරාමිස සතුව ලබන එක් ක්‍රමයක්.

ඊළඟට දෙවෙනි අවස්ථාව තමයි **කුසලස්ස උපසම්පදා** - කුසල් දහම් සම්පාදනය කරනකොට යහපත සිද්ධ කරනකොට, ගුණ මතුකරගන්නකොට, ශ්‍රද්ධාව අවදි කරගන්නකොට අපිට ලොකු සතුවක් දැනෙනවා. ඒකනම් ඉතින් අනුන්ට යහපතක් වුනත් නැතත්, අපේ මනස තුළ ඒ ගුණය මතු වෙනකොට අපට සතුවක් දැනෙනවා. ඉතින් මූලික වශයෙන් අපි හැමෝම මුලදි මුලදි උත්සාහ කරන්නෙ අපි කොයි කවුරුත් අර භෞතික වශයෙන් අතින් අයට උදව් කරලා සතුවු වෙන්න. දානයක් දීලා, කන්න බොන්න දීලා, ගෙවල් දොරවල් හදලා දීලා, ඊළඟට ඒ ගොල්ලන්ව සතුවින් නියලා, අර ආමිසයෙන් ඒගොල්ලන්ගේ කය පවත්වාගන්නට, දිවිපවත්වාගන්නට, ඉන්ද්‍රිය පිනවන්නට අවශ්‍ය දේවල් ටික ලං කරලා දුන්නහම ඉතින් අපිට සතුවක් ඇතිවෙනවා අපි හොඳ දෙයක් කලා, අපි හොඳ පින්කමක් කලා, ඒ ගොල්ලන්ට අපි උදව් කලා, එහෙම කියලා සතුවක් ඇතිවෙනවා. නමුත් කාලයක් යනකොට අපිට දැනෙන්න ගන්නවා අපිට ඒ සතුව ඕන නම් බාහිර ලෝකයත් එක්කලා සම්බන්ධ නොවීත් අපිට ඇති කරන්නට පුළුවන්. ඒ කොහොමද, අපේ මනස තුළම මතු වෙන දුර්ගුණ හඳුනාගෙන ඒවා දුරු කිරීම.

ඉතින් ඒ කුසල් දහම් සම්පාදනය, එහෙම නැත්නම් ඒ දෙවෙනි පියවර අපි ඔය දෙවිදියෙන්ම සම්පාදනය කරගන්නවා. තමන්ගේ මනස තුළින් ඒ කුසල් ජනිත කරමින් සන්තුෂ්ටිය ගොඩනගා ගන්නට ඕන. අනුන්ට උදව් කිරීමෙන් අනුන්ට උපකාර කිරීමෙන්, අනුන්ට සහාය වීමෙන් අනුන්ගේ යහපත වෙනුවෙන් කැපවීමෙන් ආමිස වශයෙන් පමණක් නෙවෙයි ඒ අයට ධම්මදානය තුළින්, ඒ අයගේ අධ්‍යාපනය දියුණු කරගන්න, ඒ ගොල්ලන්ගේ දැනුම දියුණු කරගන්න, හැකියාවන් කුසලතාවයන් දියුණු කරගන්න, ධර්ම ඥාණය දියුණු කරගන්න, අන් අය පාපයෙන් වළක්වන්න, අන් අය කුසලයට නැඹුරු කරන්න, අන් අයගේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න මේ විවිධ ක්‍රම වලින් අපිට ලෝකෙට උදව් කරමින් කුසල් වඩන්නට පුළුවන්. එතකොට දැන් පාපයෙන් වළකිනවා කියන තැනදි අපි ලෝකයට කරන අපරාධයෙන් වළකිනවා. ඒ වගේම මානසිකව ඇතිවෙන ඒ දුර්වලකම් තුන්

වළකිනවා. ඒ දෙවිදියෙන්ම අපිට පළවෙනි පියවර සම්පාදනය කරන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නේ **සබ්බ පාපස්ස අකරණං** කියලා.

කුසලස්ස උපසම්පදා කියන නැතත් ඔය දෙවිදියෙන්ම සම්පාදනය කරන්න පුළුවන්, අපේම මනස තුළ මෙන්නාව කරුණාව මුදිතාව උපෙක්ඛාව ශ්‍රද්ධාව මේවා උපදවාගන්නකොට අපේම මනසේ ගුණ අවදිවීම නිසා ලොකු සන්තුෂ්ටියක් ගොඩනැගෙනවා. ඒ ගුණයන් එක්කලාම අපේ මනසේ සතුටක් ප්‍රබෝධයක් ඇතිවෙනවා. ඒ වගේම ඒ කරුණා මෙමත්‍රිය පාදක කොටගෙන අනිත් අයට ආමිස වශයෙන් සංග්‍රහ කරලා හෝ එහෙම නැත්නම් දහමින් සංග්‍රහ කරලා, ඒ අයගේ ගුණ නුවණ දියුණු කරගන්නට උදව් කරලා. දැන් ලෝකයට උදව් කිරීම ආමිස වශයෙන් පමණක් නෙවෙයිනෙ ආමිස දාන, අභය දාන, ධම්ම දාන කියලා දානයන් තුන් ආකාරයකින් දක්වලා තියෙන්නෙ ජීවිතේ, පවතින ජීවිතේ නඩත්තු කරගන්නට උදව් කිරීම ආමිස දානයයි. පවතින ජීවිතය අහෝසි වීමෙන් වළක්වාගැනීම අභය දානයයි. ඒ පවතින ජීවිතය තුළ ගුණ නුවණ දියුණු කරගන්නට සහාය වීම ධම්ම දානයයි. එතකොට ඔය ක්‍රම තුනෙන්ම අපිට ලෝකයට පිහිට වෙන්නට පුළුවන් උදව් කරන්නට පුළුවන්. එතකොට තමන්ගේ මනස තුළින් ඒ ගුණාංග අවදි කරමින් ලෝකෙට අපි ඔය විදියේ උපකාර කරනකොට අපිට ලොකු සතුටක් ඇතිවෙනවා, ඒක නිරාමිස සතුටක්. ඒ දෙවෙනි පියවර.

තුන්වෙනි පියවර තමයි **සචිත්ත පරියොදපනං** - සිත පිරිසිදු කිරීමෙන්. සිත පිරිසිදු වෙන්නෙ කුමකින්ද? **පඤ්ඤාය පරිසුච්ඤාති** - ප්‍රඥාවෙනුයි සිත පිරිසිදු වෙන්නෙ. ප්‍රඥාව උපදින්න උපදින්න අර අවිද්‍යාව දුරුවෙනවා. අවිද්‍යාව දුරු වෙන්න දුරුවෙන්න අවිද්‍යාව නිසා ඇතිවෙන තෘෂ්ණාව, උපාදාන නෑ. මනසේ ලිහිල් වෙනවා. එතකොට ක්ලේශයන්ගෙන් සිත නිදහස් වෙනවා. කුසලයන් ජනිත වෙනවා. ලෝක ධර්මතාවයන් මැනවින් වැටහෙන්නට ගන්නවා. අන්න ඒ විදියට ප්‍රඥාව අවදි කරමින් ලෝක ධර්මතා අවබෝධ වෙන්න අවබෝධ වෙන්න අර මනසේ කිදා බැසගෙන තියෙන මූලික ක්ලේශ මූලයන් අවම වෙන්න අවම වෙන්න අපේ සිත පිරිසිදු වෙනවා. ඒ චිත්ත පාරිශුද්ධිය තුළ ලොකු සන්තුෂ්ටියක් අපිට ජනිත කරගන්නට පුළුවන්. එතකොට අවසානයේ නිර්වාණ සුවය හැටියට, නිවන තුළ ලැබෙන ඒ සන්තුෂ්ටිය කියලා කියන්නෙ මේ සිත ක්ලේශයන්ගෙන් නිර්මුක්ත වීම නිසා පිරිසිදු වීම නිසා ඇතිවෙන මේ කියන සන්තුෂ්ටිය.

එතකොට ඒ නිර්වාණය සුවය අපිට තුන් ආකාරයකින් ලබන්නට පුළුවන් බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. තදංග නිරෝධය, නිෂ්කම්භන නිරෝධය සහ සමුච්ඡේද නිරෝධය. තදංග නිරෝධයයි කියලා කියන්නේ තාවකාලික ඒ කියන්නේ අපේ මනසේ දැන් මේ මොහොතේ කෝපය මතුවුනොත් ඒ කෝපය මේ මොහොතේ දුරු කරගැනීම තුළ නැවත කෝපය ඇතිවෙන තෙක් අපේ මනස නිව්ලා. ජනිත වුනා වූ කෝපය මේ මොහොතේම දුරු කරගැනීමෙන් ඒ මොහොතේම අපේ මනස තාවකාලිකව නිවීමට පත්වෙනවා. නැවත පස්සෙ වෙලාවක කෝපය මතුවෙන්න පුළුවන් ආයෙ. ඒ මතුවෙන තෙක් ඒ තැනැත්තා නිවුනු ගතියෙන් ඉන්නේ. රාග, ද්වේශ, මෝහ මේ සියලු ක්ලේශයන්ට ඒ ස්වභාවය එකයි. එතකොට ඒ අවස්ථාව හඳුන්වනවා තදංග නිරෝධයයි කියලා. තදංග නිරෝධය කියන්නේ තාවකාලික නිවීම. ඒ තාවකාලික නිවීම තුළින් ලොකු සන්තුෂ්ටියක් අපිට ලැබෙනවා. ඒක නිරාමිස සතුටක්.

ඊළඟට නිෂ්කම්භන නිරෝධය. නිෂ්කම්භන කියලා කියන්නේ දීර්ඝ කාලීන නිවීම. චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය ඇති කරගන්නහම, නීවරණ ධර්ම යටපත් කරගන්නහම ඒ තැනැත්තාගේ සිත නැවත නැවත නීවරණ වලින් බාධා කරන්නේ නෑ. ක්ලේශයන්ගෙන් බාධා කරන්නේ නෑ. දිගු කලක් ඒ මනසේ ශාන්තිය නිවීම සතුට පවත්වාගන්නට පුළුවන්. ඒක හඳුන්වනවා නිශ්කම්භන නිරෝධයයි. ඒ කියන්නේ දීර්ඝකාලීන නිවීම. තුන්වෙනි අවස්ථාව තමයි ...51.08 ඒ ක්ලේශ මූලය අහෝසි කරනවා. අනුසය වශයෙන් පවතින මූලය අහෝසි කරනවා නැවත නොහටගන්නා ආකාරයෙන්. එතකොට ඒ අවස්ථාව තමයි සදාකාලික නිරෝධය. තාවකාලික නිරෝධය, දීර්ඝකාලීන නිරෝධය සහ සදකාලික නිරෝධය හැටියට තිවන ක්‍රම තුනකින් දේශනා කරනවා. ඔය අවස්ථා තුන නිසාම අපේ මනසේ සිත පිරිසිදු වීමේ සන්තුෂ්ටිය අපිට ලබන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

එතකොට සතුට දෙආකාරයි, සාමිස සතුට සහ නිරාමිස සතුට වශයෙන්. සාමිස සතුටත් අපිට ලෝභ මූලිකව ලබන්නටත් පුළුවන්, නිර්ලෝභීව ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ලබන්නටත් පුළුවන්. ඒ නිර්ලෝභීව ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ලබන්නා වූ සාමිස සතුට තමයි ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපදාවට උදව් වෙන්නේ. කුසල් වඩන්නට, නූපත් කුසල් උපදවන්නට අපිට උපකාර වෙන්නේ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තය අලෝභ මූලික සිතින් ලබන්නා වූ සන්තුෂ්ටියයි. ඊළඟට සතුටේ දෙවෙනි කොටස තමයි නිරාමිස සතුට. නිරාමිස සතුට කියලා කියන්නේ, අර ආමිසයත් එක්ක බද්ධ වෙලා

නෙවෙයි තමන්ගේ මනස තුළ පියවර තුනකින් ඇති කරගන්නා වූ සන්තුෂ්ටිය. එය තමයි ඍජුවම නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයට උපකාර වෙන්නේ. නූපත් කුසල් උපදවන්නටත්, උපත් කුසල් වර්ධනය කරන්නටත් ප්‍රධාන වශයෙන්ම උපකාර වෙන්නේ මේ නිරාමිස සතුට.

එය ක්‍රම තුනකට උපදවන්නට පුළුවන්. **සබ්බ පාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදා, සචිත්ත පරියොදපනං** කියන මේ ක්‍රම තුනට දුර්ගුණ දුරුකිරීමෙන් යහගුණ අවදි කිරීමෙන් ප්‍රඥාවෙන් ලෝක ධර්ම අවදි කිරීමෙන් කියන මේ ක්‍රම තුනෙන්ම ඒ නිරාමිස සතුට උපදවන්නට පුළුවන්. ඉතින් මේ සමස්තයම ගත්තයින් පස්සෙ සතුට කියන එක අපිට බාහිරින් ඇතිවෙන දෙයක් නෙවෙයි, ඒක ලෝකය පුද්ගලයෝ හෝ ද්‍රව්‍ය මත රඳා පවතින දෙයක් නෙවෙයි, ඒක තමා තුළින් උපදවාගන්නට ඕන. ලෝකය ඇසුරු කලා වුනත් ඒ ලෝකය ඇසුරු කරමින් ලබන්නා වූ සන්තුෂ්ටිය වුනත් තමන්ගේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රමාණයට, ආකල්ප වල ප්‍රමාණයටයි තමන්ට දියුණු කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. නිරාමිස සතුට සර්වසම්පූර්ණයෙන්ම තමන්ගේ මනස තුළින් ගොඩනැගෙන්නේ. එතකොට මේ මූලධර්ම හරියට තේරුම් ගත්තහම අපි ලෝකය මතම හේන්තු වෙලා ලෝකයෙන්ම අපි දේවල් තෘප්තිමත් වෙන්නට බලාගෙන ඉන්නේ නැතිව අපිට තියෙන දේත් එක්කලා සතුවත් සැහැල්ලුවෙන් දිවි පවත්වන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. අපිට තියෙන දේත් එක්කලා අපිට සාමිස සතුට වගේම නිරාමිස සතුටත් උපදවාගෙන නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයෙහි ගමන් කරන්නට පුළුවන්.

ඉතින් මෙන්න මේ විදියට සන්තුෂ්ටිය, සාමිස සතුට ලබනවා නම් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව අලෝභ මූලික සිතකින් ඒ සන්තුෂ්ටිය ගොඩනගාගන්නවා. ඒ වගේම නිරාමිස සතුට ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ගොඩනගා ගන්නටත් යම් කෙනෙක් දක්ෂ වෙනවද අන්න ඒ සන්තුෂ්ටිය පවත්වාගන්නා වූ තැනැත්තාටයි මේ දහම ප්‍රගුණ කරලා මෙයින් එල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නේ කියන බවයි දෙවන මහාපුරුෂ විතර්කය හැටියට අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහිදී පැහැදිලි කරන්නේ.

05. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ තෙවන මහා පුරුෂ විතකීය පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. අද දවසේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි අෂ්ට මහාපුරුෂ විතර්කයන්හි තුන්වෙනි මහාපුරුෂ විතර්කය තමයි අපිට සාකච්ඡාවට භාජනය කරන්නට අද දවසට නියමිත වෙන්නෙ. **පරිවිත්තස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො සංඝනිකාරාමස්ස** - මේ දහම විවේකය ඇසුරු කරන්නාටයි, එහෙම නැත්නම් මේ දහමින් ප්‍රයෝජන ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ විවේකය ඇසුරු කරන නැතැත්තාටයි, සංඝනිකාරාමයෙහි ඇලුනු නැතැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය. එතකොට විශේෂයෙන් මේ පිළිබඳව මූලික සටහනක් හැමදෙනාටම යවලා තිබුනා. එහි දක්වලා තිබුනේ කාර්යබහුල බව, උදාසීන බව සහ සැබෑ විවේකය පිළිබඳව මාතෘකා කරලා තිබුනේ. මොකද අද දවසේ මේ විවේකය පිළිබඳව මූලික වශයෙන් සාකච්ඡා කෙරෙන නිසා. බුදු දහමෙහි විවේකය කියලා කියන්නෙ අලස කමින්, උදාසීන බවින් වැඩ නොකර ඒ වැඩ වලින් බැහැර වෙලා සිටීම පමණක් නෙවෙයි. ඊට වඩා ඉතාම ගැඹුරු කාරණයක්. දැන් සාමාන්‍යයෙන් විවේකය කියලා කියනකොටම කුඩා දරුවන්ට නම් විවේක කාලය කියනකොට ඒ අයට සිතට මතු වෙන්නෙ අධ්‍යයන කටයුතු නවත්තලා ටිකක් ක්‍රීඩා කරන්න, සෙල්ලම් කරන්න, දුවපැන ඇවිදින්නට ඒ අවස්ථාව තමන්ට උදාවෙනවා වගේ අදහසකින් තමයි පොඩි දරුවෝ විවේක කාලය කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට වැඩිහිටියෝ විවේක ගන්නවා කියන්නෙ වැඩකටයුතු නවත්තලා ටිකක් පැත්තකට වෙලා තමන්ගේ සිතැති පරිදි කටයුතු කරන්නට අවස්ථාව සලස්වාගැනීම.

නමුත් බුදුදහමෙහි විවේකය කියලා කියන්නෙ විවේක කියන වචනයෙහි තේරුම ව්‍යුක්ත වෙනවා, වෙන් වෙනවා, එකට එකතු වෙලා ඉන්නෙ නැතිව ඒවායින් බැහැර වෙනවා කියන අදහසයි. එතකොට ඒ බැහැරවීම ක්‍රම තුනකට ශාසනික ප්‍රතිපදාවෙහි දක්වනවා. කාය විවේක, චිත්ත විවේක, උපදි විවේක වශයෙන්. කාය විවේක කියලා කියන්නෙ ඝණසංඝනිකාරාමයෙන් බැහැර වෙලා හුදෙකලාව තමන්ගේ කටයුතු තමන් විසින් සිහිනුවණින් යුක්තව කරගන්නට පුළුවන් මට්ටමින් පරිසරය සකස් කරගැනීම. ප්‍රධාන වශයෙන්ම පුද්ගලයන් සමඟ එකට මුහුටෙලා සාමූහිකව, සමූහ වශයෙන් හැසිරෙන්නෙ කටයුතු කරන්න උත්සාහ නොකරන බව. හුදෙකලාව තමන්ගේ කටයුතු සිහිකල්පනාවෙන්

කරන්නට පෙළඹීම. ඒක තමයි කාය විවේකය යි කියලා කියන්නේ. චිත්ත විවේක කියලා කියන්නේ අර කාය විවේකය අපි සකස් කරගත යුත්තේ කුමක් සඳහාද අපේ සිත නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් විනිර්මුක්ත කරගන්න, එහෙම නැත්නම් ක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් සිත බැහැර කරගන්නට. එතකොට පුද්ගලයින් සමඟ එකතු වෙලා ඉන්නනාක් කල් ඒ තැනැත්තා කායික වශයෙන් සංයුක්තව ඉන්නේ. එතකොට එයින් වෙන්වීම තමයි විවේක කියලා කායික වශයෙන් හඳුන්වන්නේ. එතකොට සිත නිවරණ ධර්ම කෙලෙස් ධර්ම ඇසුරු කොට පවතින තාක් කල් ඒ සිත කෙලෙස් ඇසුරු කොටගෙන, නිවරණ ඇසුරු කොටගෙන ඒවායින් සංයුක්තවයි පවතින්නේ. එතකොට ඒවායින් වියුක්ත කොට සිත නිදහස් කිරීම තමයි චිත්ත විවේක කියලා අදහස් කරන්නේ. එතකොට එයින් අදහස් කරන්නේ ප්‍රධාන වශයෙන් රූපාවචර ධ්‍යාන සහ අරූපාවචර ධ්‍යාන තමයි චිත්ත විවේක හැටියට දක්වන්නේ.

ඊළඟට උපදි කියලා දක්වනවා කෙලෙස් ධර්ම වලට සහ ඒ කෙලෙස් උපදවන්නට හේතුවෙන සංස්කාර ධර්ම වලට. එතකොට ඒ ක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් සහ ක්ලේශයන් උපදවන්නට උපකාර වෙන සංස්කාර ධර්මයන්ගෙන් සිත නිදහස් කරගැනීම තමයි උපදි විවේක කියලා කියන්නේ. එය සෘජුවම නිර්වාණාවබෝධය පිළිබඳවයි තථාගතයන් වහන්සේ දක්වන්නේ. එතකොට නිවන් අවබෝධ කළ තැන **විසංකාරගතං චිත්තං**, බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්ම දේශනා කරනවා ඒ සංස්කාරයන්ගෙන් විනිර්මුක්ත වුනත් ඒ සංස්කාරයන් උපාදාන කරන්නේ නෑ. ඒවා සමඟ දැන් අර කායික වශයෙන් පුද්ගලයොත් එක්ක මුහුටෙලා එකතුවෙලා කටයුතු කරන බව සංඝනිකාරාමයෙන. එතකොට එයින් බැහැර වීම කාය විවේකයයි. නිවරණ ධර්මයන් සමඟ මුසු වෙලා කෙලෙස් ධර්ම සමඟ මුසුවෙලා කටයුතු කිරීම සිත පිළිබඳ සංඝනිකාරාමයයි. එතකොට එයින් බැහැර වීම චිත්ත විවේකයයි. අර සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව තෘෂ්ණා උපාදානයෙන් අවිද්‍යාවෙන් ග්‍රහණය කරගෙන ඒ සංස්කාර ධර්මයන් ඇසුරු කොට මනස නිරන්තරයෙන් ඒවා උපාදාන කොටගෙන පවත්වන්නට උත්සාහ කරන ගතිය මේ සසර ගමන පිළිබඳ සංඝනිකාරාමතාවය. එතකොට එතනින් සිත නිදහස් කරගැනීම තමයි උපදි විවේක කියලා කියන්නේ.

එතකොට මේ භව අවිධිකතාවෙහි පැහැදිලි කරනවා කාය විවේකය දක්වනකොට කාය විවේකො ඝනසංගතිකං විනෝදෙති. එතකොට කාය විවේකය ඇතිකරගන්නා තැනැත්තා සාමූහික වශයෙන් පුද්ගල

කණ්ඩායම් වශයෙන් කල්ලි ගැහෙන ගතියෙන් බැහැර වෙලා ඒ තැනැත්තා තමන්ගේ කටයුතු සිහිනුවණින් යුක්තව, හුදෙකලාව කරගන්නා තැනට යොමුවෙනවා. ඊළඟට චිත්ත විවේකය පිළිබඳව පැහැදිලිකරනවා, චිත්ත විවේකය කිල්ලේස සංගතිකය විනෝදෙනි - සංඝ කියලා කියන මහප්‍රාණ ඝයන්ත යෙදිලා සංඝ කියලා කිව්වොත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ භික්ෂු පිරිස තමයි ගැනෙන්නෙ. සංග යෙදුනොත් එතන සංග කියලා කියන්නෙ එකතු වුණු ස්වභාවය. එහෙම නැත්නං ඇසුරු කරන ස්වභාවය, ක්ලේශයන්ගෙන් යුක්ත ස්වභාවය කියන අර්ථය තමයි එතන සංග කියලා කියන්නෙ. එතකොට ඝනසංගතිකාරාමනාවය කියලා කියන්නෙ අර ගනයා සමඟ පිරිස් සමඟ එකට එකතු වෙලා කටයුතු කරන ස්වභාවය. එතකොට කිල්ලේස සංගතිකාරාමය කියලා කියන්නෙ අර කෙලෙස් සමඟ එකතුවෙලා මුහුටෙලා කටයුතු කරන ස්වභාවය. ඊළඟට සංකාර සංගතිකතාවය කියලා කියන්නෙ සංස්කාර ධර්මයන් සමඟ මුහුටෙලා කටයුතු කරන ස්වභාවය. ඒවා ඇසුරු කොටගෙන කටයුතු කරන ස්වභාවය.

එතකොට කාය විවේකයේදී පුද්ගල ඒකරාශීත්වයෙන් කාය බැහැර කරගෙන හුදෙකලා වෙනවා. චිත්ත විවේකයේදී නිවරණ ධර්ම සහ අවශේෂ ක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් සිත බැහැර කරගෙන නිදහස් කරගෙන කටයුතු කරනවා. ඒ සංගතිකාරාමයෙන් නිදහස් වෙනවා. ඊළඟට උපදි විවේකය පිළිබඳව දක්වන්නෙ උපදි විවේකය සංකාර සංගතිකය විනෝදෙනි. එතකොට කාය විවේකයේදී ඝනසංගතිකය දුරු කරනවා. චිත්ත විවේකයේදී ක්ලේශ සංගතිකය දුරු කරනවා. උපදි විවේකයේදී සංකාර සංගතිකය දුරු කරනවා. එතකොට මේ සංගතික කියලා කිව්වෙ එකට මුහුටෙලා යෙදිලා කටයුතු කරන ගතිය. එතකොට දැන් මෙන්න මේ වගේ ගැඹුරු අරුතක් තමයි බුදුදහමෙහි විවේක කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට මේ ත්‍රිවිධාකාර විවේකය හරියට හඳුනාගෙන පරිහරණය කරන තැනැත්තාටයි මේ දහම ඇසුරු කරන්නට, දහමින් ප්‍රයෝජන ලබන්නට ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියෙහි නිරත වෙන්නට හැකියාව තියෙන්නෙ කියන බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ තුන්වෙනි මහාපුරුෂ විතර්කයෙන් පැහැදිලි කරන්නෙ.

එතකොට ඝනසංගතිකාරාමනාවය කියලා කිව්වහම නිරන්තරයෙන්ම අර පුද්ගලයාගේ එක්කලා මුහුටෙලා ඒ ඒ අයගේ කටයුතුවන් එක්කලා යෙදෙන ගතිය, ඒවත් එක්කලා පැටලෙන ගතිය, ඒවත් එක්කලා මුහුටෙන ගතිය, ඒ ගොල්ලො කියන කරන දේවල් එක්කලා යෙදෙන ගතිය. එතකොට

තමන්ගේ කටයුතු තමන්ට සිහිනුවණින් විවේකීව කරගන්නට අවකාශයක් නෑ. දැන් මෙතන ඇත්තටම මේ කාර්යබහුලත්වයටත් වඩා අර පුද්ගලයෝ සමඟ කණ්ඩායම් ගැහීම තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතන අවධාරණය කරලා තියෙන්නේ. එතකොට කාර්යබහුලත්වය බොහෝ දෙනාට ගුණදහම් වඩන්නට බාධාවක් හැටියට හුඟක් දෙනා හඳුනාගන්නවා. දැන් දහමට අනුව බලනකොට කාර්යබහුලත්වය තුළ අපිට විදර්ශනාව ප්‍රගුණ කරන්නට ලොකු බාධාවක් නෑ හරියට පුරුදු පුහුණු කරගත් කෙනෙකුට. නමුත් ආරම්භක අවස්ථාවේදී තමන්ගේ මනස අමාරුවෙන් එතනට යොදවනකොට අපිට කාර්යබහුලත්වයෙන් ටිකක් නිදහස් වෙලා විවේකීව අපේ මනස තුළ සනිසම්පජ්ඣාදිය දියුණු කරගන්නට මූලික වශයෙන් යම් උත්සාහයක් ගතයුතු වෙනවා. එහෙම නැත්නම් විදර්ශනාව සඳහා කාර්යබහුලත්වයෙන් අත්මිදෙන්නට ඕන කියලා නියමයක් නෑ. විදර්ශනාව කියලා කියන්නේ සිහියෙන් සහ නුවණින් වීර්යයෙන් මනස පවත්වන්නට පුහුණු වීම, ක්‍රියාත්මක වීම. එතකොට සිහිය තියෙන නිසා අරමුණු පැහැදිලි වෙනවා, නුවණ තියෙන නිසා ඒවායෙහි හේතුඵල මැනවින් ප්‍රකට වෙනවා, යහපත අයහපත කුසලය අකුසලය ඒවා මැනවින් පැහැදිලි වෙනවා, වීර්යයෙන් යුක්තව කුසලය දියුණු කරමින් අකුසලය දුරු කරමින් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට හැකියාව තියෙනවා. එතකොට මේ කියන සිහිය ප්‍රඥාව වීර්යය, ආතාපි සම්පජානෝ සනිමා කියන මේ කාරණා තුන මැනවින් පවත්වන්න පුළුවන් නම් ඒ පුද්ගලයා කොයිතරම් කාර්යබහුල තත්වයෙන් කටයුතු කලා වුනත් ඔහු භාවනාවෙන් බැහැර වුනු කෙනෙක් කියලා කියන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. හරියටම ඒවා පුරුදු පුහුණු කරගත්තොත් ඕන තරම් වේගවත්ව ඒ තැනැත්තාට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. සිහිය එතරම් සියුම් වෙන්න, සියුම් වෙන්න සිහිය වඩාත් තීව්‍ර තීව්‍ර වෙන්න ඒ තැනැත්තාට අතිශය වේගවත්ව අතිශය ක්‍රියාකාරීව කටයුතු කරන්නට පුළුවන් සිහියෙන් තොර නොවී.

දැන් මේකට හොඳම උදාහරණය තමයි සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ තමයි මේ සිහිය උපරිමයෙන් පුරුදු පුහුණු කරන උතුමන් වහන්සේ. එතකොට උන්වහන්සේගේ සිහිය සියලු කල්හිම ක්‍රියාත්මක වෙනවා. දැන් සාමාන්‍ය රහතන් වහන්සේ තමක් ගත්තහම වුනත් ඒ රහතන් වහන්සේ අර්හත්වයට පත්වුනාට පස්සේ පිරිනිවන් පානකල් හැම මොහොතකම උන්වහන්සේගේ සිහිය හැමමොහොතකම ප්‍රශස්ත මට්ටමින් ක්‍රියාත්මක වෙනවයි කියලා එහෙම කියන්න පුළුවන් කමක් නෑ. එතකොට

උන්වහන්සේ සිහිය පුහුණු කරලා තියෙන ප්‍රමාණයත් එක්කලා තමයි උන්වහන්සේගේ සිතෙහි සිහිය ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ හැමවිටම කරන කියන දේ සමඟ සිහිය පවත්වනවා. එපමණකට උන්වහන්සේගේ සිහිය තීව්‍ර කරලා තියෙනවා. ඒ වගේම ඒ සිහිය සියුම් කරලා තියෙනවා, ප්‍රභල කරලා තියෙනවා, වර්ධනය කරලා තියෙනවා.

ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේට පුළුවන්කම තියෙනවා ඉතාම වේගවත්ව දේවල් හසුරුවන්නට. එතකොට එහි උපරිම අවස්ථාව තමයි යමක මහාප්‍රාතිහාර්යය කියලා කියන්නෙ. තේජෝ කසින සමාපත්තියට සමවදිමින් ඉන් නැගී සිටිමින් අධිෂ්ටාන කරනවා ශරීරයෙන් ගිනිදැල් පිටවෙන්නට. ඊළඟට නැවත ආපසු කසින සමාපත්තියට සමවදිමින් ඉන් නැගී සිටිමින් අධිෂ්ටාන කරනවා ශරීරයෙන් ජලය පිටවෙන්න. එතකොට මේක එකවර කරන දෙයක් නෙවෙයි. වාර දෙකකටයි කරන්නෙ. වාර දෙකකට කලාට, දෙවියෙකුට බ්‍රහ්මයෙකුට මාරයෙකුටවත් මෙය අවස්ථා දෙකකදී කෙරෙන්නේ කියලා හදුනාගත නොහැකි තරම් අතිශය වේගවත්ව ඒ කාර්යයන් දෙක හැසිරවීමේ හැකියාව සම්මා සම්බුදු කෙනෙකුට තියෙනවා. ඒ නිසා තමයි යමක මහාප්‍රාතිහාර්ය දැක්විය හැක්කේ සම්බුදු කෙනෙකුන්ටම පමණයි. එතකොට යම් කෙනෙක් යමක මහාප්‍රාතිහාර්ය දක්වනවා නම් ඒ තැනැත්තා ඒකාන්තයෙන් බුද්ධත්වයට පත්වෙච්චි කෙනෙක් හැටියට දෙවියන් බ්‍රහ්මයින් පවා පිළිගන්නවා. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පත්වෙලා බෝමැඩ වැඩසිටි අවස්ථාවේ දෙවියන්ට යම් යම් සැක සංකා ඇතිවුනා. මොකද දෙවියන් කියලා කියන්නෙ පෘථග්ජන සත්ව කොට්ඨාශයක්. එතකොට ඒ අය පසුකාලීනව තථාගත ධර්මය ශ්‍රවණය කරලා මාර්ග එල අවබෝධ කරන්නට හැකි අය ඒ අතර හිටියා.

එතකොට ඒ මුල් අවස්ථාවේදී ඒ අය සාංසාරික වශයෙන් යම් යම් ප්‍රමාණයකට මනස දියුණු කරලා තිබුනාට සම්බුදු කෙනෙකුගේ මනස විනිවිද දකින්නට තරම් හැකියාවක් දෙවියෙකුටවත් බ්‍රහ්මයෙකුටවත් මාරයෙකුටවත් ඇත්තෙ නෑ. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේගේ චිත්ත සන්තානය පිළිබඳව දෙවියන්ට විනිවිද දකින්න බැරි නිසා ඒ අයට යම් යම් සැක සංකා ඇතිවුනා තාම බුද්ධත්වයට පත්වෙන්නට නොහැකි වුනාද එහෙම නම්. ඉතින් මේ සැකය දුරු කරන්නටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ යමක මහාප්‍රාතිහාර්ය දැක්වුවා. එතකොට ඒ ප්‍රාතිහාර්යයන් එක්කලා සියලු දේව බ්‍රහ්ම විශ්වසනීයත්වයට පැමිණෙනවා, සැක සංකා දුරු

කරගන්නවා ඒකාන්තයෙන්ම උන්වහන්සේ බුද්ධත්වයට පත්වෙලා කියලා මොකද එතරම් වේගවත්ව චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් මේ තාමරූප ධර්මයන් හසුරුවන්නට පුළුවන්කම තියෙන්නෙ එතරම්ම තීක්ෂණ විදියට සිහිය පුහුණු කල උතුමෙකුට පමණයි. ඉතින් ඒ නිසා පෘථග්ජන පුද්ගලයාට වුනත් සිහිය පුහුණු කරන පුහුණු කරන ප්‍රමාණයට ඒ තැනැත්තාට නිකං අර හිමිත් හිමිත් වැඩකටයුතු කරගෙන යාමේ අවශ්‍යතාවයක් නැහැ වේගවත්ව කටයුතු කරන්න පුළුවන්. බොහොම කෙටි වෙලාවක හුඟාක් වැඩ කරන්න පුළුවන් හොඳට සිහිය පුහුණු කරගන්නොත්.

දැන් මීට ඉහතදි සාකච්ඡාවලදි අපි කතා කරනකොට අර එක මහත්මයෙකුටත් ඇහුවා කාර්යබහුල වෙනකොට කොහොමද අපි කරන්න ඕන කියලා. එතකොටත් අපි සිහිපත් කලේ කාර්යබහුල වෙන්න වෙන්න තමයි අපිට සිහියේ අවශ්‍යතාවය තියෙන්නෙ. සිහිය හරියට පිහිටුවා ගන්න පුළුවන් නම් කාර්යබහුල වීම ගැටළුවක් නෙවෙයි. නමුත් ඒ කාර්යබහුලත්වයට සාපේක්ෂව අපිට සිහිය පවත්වාගන්නට නොහැකි වුනොත් ඒ තැනැත්තාට එය යම්කිසි ව්‍යාකූල තත්වයක් ඇතිවෙන්නට හේතුවක් වෙනවා. බාධාවක් වෙනවා. ඉතින් ඒනිසා කාර්යබහුලත්වය කියන එක විදර්ශනාවේදී ලොකු ගැටළුවක් හැටියට දක්වන්නෙ නැහැ. නමුත් විදර්ශනාව සඳහා ප්‍රවේශ වෙන ආධුනිකයෙකුට ඒ කාර්යබහුලත්වය විදර්ශනාව සඳහා යම් බාධකයක් ඇති කරන්නට පුළුවන්. නමුත් සමථය සඳහා කාර්යබහුලත්වය බොහෝකොට බාධාවක් වෙනවා. සමථ භාවනාවත් ප්‍රගුණ කරනකොට ඒ කියන්නෙ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරනකොට ධ්‍යාන වචනකොට ඒ තැනැත්තා ඝනසංගතිකාරාමයෙන් ඇත් වෙන්නත් ඕන, ඒ කියන්නෙ පුද්ගලයන් සමඟ මුහුචෙලා කණ්ඩායම් ගැහිලා ඒ ගොල්ලො සමඟ අල්ලාප සල්ලාප දොඩවමින් ඒ ගොල්ලන්ගේ කටයුතු වලට මුහුචෙන ගතියෙන් නිදහස් වෙලා හුදෙකලා වෙන්නටත් ඕන. ඒ වගේම කාර්යබහුල වෙන්නෙ නැතිව පුළුවන් තරම් කායික සංහිදියාව ඇති කරගන්නටත් ඕන. ඒ කායික සංහිදියාව ඉතාම වැදගත් වෙනවා චිත්ත සංහිදියාව සඳහා. මොකද චිත්ත සංහිදියාව ඇතිවුනොත්නෙ ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒ නිසා සමථ භාවනාව ප්‍රධාන වශයෙන් ඒකාග්‍රතාවය ඉලක්ක කොටගෙනයි ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. විදර්ශනාව ප්‍රඥාව ඉලක්කකොටගෙන.

එතකොට කාර්යබහුල වීම ප්‍රඥාව ඉපදවීමට බරපතල බාධකයක් නෙවෙයි යම් පුහුණුවක් තියෙන කෙනෙකුට. නමුත් ඒකාග්‍රතාවය උපදවාගන්නට, ප්‍රධාන වශයෙන් ඒකාග්‍රතාවය පවත්වාගන්නට අර කාර්යබහුලත්වය යම් ප්‍රමාණයකට බාධා ඇති කරනවා. ඒ කියන්නෙ කයේ සන්සුන් බව, සංහිදියාව නැති කරන නිසා. නමුත් එය ඉතාම ඉහළ මට්ටමකට පුහුණු කරගත් කෙනෙකුට සැතෙකින් කය සංහිදුවාගන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් මුගලන් මහරහතන් වහන්සේ සෘද්ධිප්‍රාතිහාර්යන්ගෙන් අග්‍රයි. එතකොට උන්වහන්සේට කවර විදියේ වාතාවරණයකදී වුනත් චතුර්ථ ධ්‍යානයට සමවදිමින් ඒ සෘද්ධිය මතුකරන්න පුළුවන්. එතකොට නිකං සෘද්ධිය මතුකරන්නට බෑ චතුර්ථ ධ්‍යාන මට්ටම ඒ කියන්නෙ උපෙක්ඛා ඒකාග්‍රතා මට්ටමට මනස ගෙනියන්න ඕන. ඒ මනස ගෙනිහිල්ලා තමයි අර හැමදෙයක්ම කරන්නට අධිෂ්ටාන කරමින් ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ, සිත මෙහෙයවන්නෙ.

එතකොට දැන් සාමාන්‍ය කෙනෙකුට කලබලකාරී අවස්ථාවක, තැනිගන්න අවස්ථාවක, අනපේක්ෂිත දෙයක් සිද්ධ වෙන අවස්ථාවක ඒ උපෙක්ඛා ඒකාග්‍රතා කියන තැනට සිත ගෙනියන්න පහසු නැහැ. නමුත් මැනවින් ප්‍රගුණ කරපු කෙනෙකුට විශේෂයෙන් රහතන් වහන්සේ කෙලෙස් නසලා ඉන්න නිසා උන්වහන්සේට කවර අනපේක්ෂිත දෙයක් සිද්ධ වුනත් ඒ තැන්වලදි බියක්, තැනිගැන්මක්, වික්ෂිප්ත බවක් ඇතිවෙන්නෙ නෑ කෙලෙස් නසලා නිසා. ඉතින් මුගලන් මහරහතන් වහන්සේ කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට පෙරාතුව වුනත් උන්වහන්සේ දීර්ඝ කාලයෙක් සසරේ පුහුණු කරලා තිබුනු නිසා උන්වහන්සේට හැකියාව තිබුනා ඕනෑම ව්‍යාකූල පසුබිමක සැණෙකින් අර උපෙක්ඛා ඒකාග්‍රතා කියන චතුර්ථ ධ්‍යානයට සමවදිමින් සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්යය දක්වන්නට. ඉතින් ඒ යම්කිසි කෙනෙක් ඒකාග්‍රතාවය ඉතාම ප්‍රභල මට්ටමට පුරුදු කරලා, එහි න්‍යායන් එහි ප්‍රායෝගික අවස්ථා හරියටම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගන්නහම එහි පරතරට යනකොට කාර්යබහුලත්වය හෝ ව්‍යාකූලත්වය කියන එක උන්වහන්සේට එතනින් එහාට බාධාවක් නෙවෙයි. නමුත් එතෙක් අපිට ඒකාග්‍රතාවය ඇති කරගන්නට ඝනසංගතිකාරාමයන් යම් ප්‍රමාණයකට බාධා කරනවා. ඒ වගේම කාර්යබහුලත්වයන් යම් ප්‍රමාණයකට බාධා කරනවා ඒකාග්‍රතාවය ඇති කරගැනීමට. ඒ වගේම නැවතත් අපි සිහිපත් කරනවා විදර්ශනා භාවනාවේදී ප්‍රඥාව අවදි කිරීම සම්බන්ධව අපිට ඒ විදියට

කාර්යබහුලත්වය කියන එක එතරම් ලොකු ගැටළුවක් මතු කරන්නේ නැහැයිම් ප්‍රමාණයකට ප්‍රවේශ වුනු කෙනෙකුට.

ඊළඟට දැන් අර ඝනසංගතිකාරාමතාවය කියන එක ප්‍රඥාව දියුණු කරන කෙනාටත් බාධකයක් ඇති කරනවා. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතනදි විශේෂයෙන් මේ කාය විවේකය පිළිබඳව දක්වන්නේ. මොකද පුද්ගලයන් සමඟ මුහුටෙලා කටයුතු කරනකොට ඒ අයගේ දේවල් එක්කලා මුහුටෙනකොට, දැන් මෙතන ඝනසංගතිකාරාමතාවයයි කියලා කියන්නේ කණ්ඩායමක් හැටියට සමඟි සම්පන්නව කටයුතු කිරීම වැරදියි කියන එක නෙවෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ හැමවිටම හික්ෂුන් වහන්සේලාටත් දේශනා කලේ **සමග්ගානං තපෝසුකො** - සමගි වූ සංඝයාගේ තපස තමයි සැපය. ඒ නිසා සමඟිය සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේ හැමවිටම කරුණු දේශනා කලා. අනෙකුත් සහයෝගයෙන්, උපකාරයෙන්, කරුණා මෙමත්‍රියෙන් කටයුතු කරන්න. එහෙම කිරීමේ වැරද්දක් නෙවෙයි මේ ඝනසංගතිකාරාමතාවය කියලා කියන්නේ. අර තමන් කරන කටයුතු පිළිබඳව අවධානය ගිලිහිලා ගිහිල්ලා අතින් කෙනා කියන කරන දේවල් එක්කලා, ඕපද්‍රූපත් එක්කලා මුහුටෙන ගතිය, ඒ ගොල්ලන්ගේ සිතූම් පැතූම් ආකල්ප රූපි අරුචිකම් එක්ක අපි මුහුටෙන ගතිය. ඒක තමයි අපි ඒගොල්ලොත් එක්ක මුහුටෙනවා කියන්නේ. එහෙම නැතිව අපි කායික වශයෙන් බොහෝ පිරිසක් එකට හිටියයි කියලා එතන සංගතිකාරාමයක් ඇතිවෙන්නේ නැ.

හොඳම උදාහරණය තමයි අපි කොයි කාටත් අත්දැකීම් තියෙනවා, අපි ගමනක් යන්න බස් එකට ගොඩ වුනාම, බස් එකේ විශාල පිරිසක් ඉන්නවා. සමහර වෙලාවට සෙනඟ පනහක් හැටක් ඉන්න පුළුවන්. නමුත් ඒ සෙනඟ පනහක් හැටක් හිටියා වුනත් බස් එකට ගොඩවෙලා වාඩිවුනාට පස්සෙ අපිට එතන ලොකු හුදෙකලා ගතියක් අපේ මනසට ඕන නම් ඇති කරගන්නට පුළුවන්. දැන් අපේ ජීවිතේ වුනත් අත්දැකලා තියෙනවා විභාග වලට ආදියට යනකොට බස් එකට ගොඩවුනාම තමයි හොඳටම දේවල් පාඩම් කරන්න පුළුවන්, මතක තියාගන්න පුළුවන්, මතක තියාගත්තු දේවල් නැවත අවදි කරගන්න පුළුවන්. ඒ තරම් ලොකු හුදෙකලා බවක් අපිට ඇතිකරගන්න පුළුවන් අර බස් එක ඇතුලේ. ඉතින් හැමනිස්සේ කැගහනවා, සද්ද කරනවා, බිරේක් ගහනවා, එක එක්කෙනවා ඇඟේ හැප්පෙනවා, කතා කරනවා. ඒ එකක්වත් තිබුනාට අපිට ඒවා ප්‍රශ්න නෙවෙයි. ඇයි ප්‍රශ්න නොවෙන්නේ. ඒ බස් එකේ ඉන්න කිසි කෙනෙක් අපිත් එක්කලා මුහුටෙන අය නෙවෙයි, ඒ ගොල්ලො වෙන

වෙන කාරණාත් එක්කලා අපි නොදන්නා පිරිස. ඉතින් ඒ නොදන්නා පිරිස එහෙම ගොඩාක් ඉන්නකොට අපි ඒ ගොල්ලන්ගේ දේවල් එක්කලා මුහුවෙන්නට යන්නෙ නෑ. ඒ මුහුවෙන්නෙ නැතිනම් පිරිස කොච්චර හිටියා වුනත් අපිට අපේ හුදෙකලා බවට බාධාවක් ඇතිවෙන්නෑ.

අන්න ඒ වගේ යම්කිසි විශාල පිරිසක් ඉන්න තැනක වුනත් අපිට ඕන නම් ඒ ගොල්ලන් කරන කියන, හිතන පනන, ඒ ගොල්ලන්ගේ රුචි අරුචිකම් එක්ක මුහුවෙන්න යන්නෙ නැත්නම්, සමඟි සම්පන්නව කණ්ඩායමක් හැටියට සිටීම කියන එක ගුණදහම් වඩන්නට බාධාවක් නොවේ. ඒ නිසා මේ ඝනසංගතිකාරාමතාවය කියන එක වරදවා වටහාගන්නට එපා. හැමතිස්සේම අපි පිරිසෙන් ඇත් වෙලා නිකං තනි පුද්ගලයෙක් හැටියට හැසිරෙන්න ඕන කියන එක නෙවෙයි මේකෙන් අදහස් කරන්නෙ. අර අතින් අයගේ සිතූම් පැතූම් රුචි අරුචිකම් එක්ක මුහුවෙන්නෙ නැතිව පුළුවන් තරම් තමන්ගේ සිත කය වචනය පිළිබඳව සතිසම්පජ්ඣය පවත්වාගෙන කටයුතු කිරීමේ හැකියාව, අන්න ඒ හුදෙකලා බව අපි ඇතිකරගන්නට දක්ෂ වෙන්නට ඕන. එහෙම නැතැත්නාට තමයි මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

එතකොට දැන් සමහර අය අපි දැන් අර මාතෘකාවෙන් යොදලා තිබුනෙ කාර්යබහුලත්වය, උදාසීන බව සහ සැබෑ විවේකය. දැන් මේ පුද්ගලයන්ගෙන් බැහැර වුනාම, ඒ වගේම වැඩ කටයුතු වලින් බැහැර වුනාම හුඟාක් දෙනා හිතන්නෙ දැන් මම හොඳට විවේකීව ඉන්නවා වගේ තමයි හිතාගන්නෙ. නමුත් ගොඩක් වෙලාවට අපි පුද්ගලයන් සමඟ මුහුවෙන් නැතිව හුදෙකලා වුනත්, කාර්යබහුල වෙන්නෙ නැතිව කටයුතු අඩු වුනත් ඒ පුද්ගලයා ක්ලේශයන්ට වසඟ වෙලා නම් පවතින්නෙ, කාමච්ඡන්දයට වසඟ වෙලා නම් ඒ වගේම ව්‍යාපාදයට වසඟ වෙලා නම්, විශේෂයෙන් ටීනම්ද්ධයට වසඟ වෙලා නිකං අලස කමින් උදාසීන බවින් නම් ඉන්නෙ ඒ පුද්ගලයාගේ විවේකය අර්ථවත් විවේකයක් නෙවෙයි. ඒක ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්න උපකාර වෙන්නෙ නෑ. යම්කිසි කාය විවේකයක් එතන තියෙනවා. අලසකමින් හිටියා වුනත් නිදාගත්තා වුනත්, දැන් අපිට නින්ද කියන එකත් අවශ්‍යයිනෙ. කය යථා තත්වයට පත්වෙන්න.

නමුත් අපි නිදාගත්ත පමණින් අපේ සිත යථා තත්වයට පත්වෙන්නෙ නෑ. අපි ක්ලේශයන්ට වසඟ වෙලා ඒ නින්දට යන මොහොතේත් කාමච්ඡන්දයත් එක්කලා අපි රුචිකරන යම් යම් අරමුණුත් එක්ක පැටලිලා නම් ඉන්නෙ එහෙම නැත්නම් අපි ගැටුණු යම් යම් අරමුණු මතුකරගෙන

ඒවත් එක්ක ද්වේශ සහගතව ගැටෙමින් හැපෙමින් නම් නිදාගන්නෙ, එහෙම නැත්නම් ටීනමිද්ධයෙන් උදාසීන වෙලා අලස වෙලා නම් අපි නින්දට යන්නෙ එතකොට ඒ තැනැත්තා පහුවදා උදේ අවදිවෙනකොට ඒ තැනැත්තාගේ සිතට සහනයක් නෑ. අර කයට යම්කිසි ප්‍රකෘතිමත් ගතියක් යම් ප්‍රමාණයකින් තියෙන්නට පුලුවන්. නමුත් ඒක වුනත් සම්පූර්ණයෙන් ලැබෙන්නෙ නෑ. ඒ කයට අවශ්‍ය විවේකය වුනත් හරියට ලැබෙන්නෙ නැහැ. අපේ මනස ව්‍යාකූල නම්, අපේ මනස වික්ෂිප්ත නම්. කාමච්ඡන්දයෙන් ව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යාකූල වෙලා නම්, ඒ වගේම ටීනමිද්ධයෙන් උදාසීන වෙලා නම් එතනත් අර කොච්චර නිදාගෙන අවදි වුනා වුනත් නිදිමත ගතිය සහ අර ප්‍රබෝධමත් ගතිය ඇතිවෙන්නෙ නෑ. ඒ මොකක් නිසාද අර නීවරණ ධර්මයන්ගෙන් සිත කෙලෙසිලා තිසා.

ඉතින් ඒ නිසා බුදු දහමෙහි විවේකය ගැන කතා කරනකොට අර පුද්ගලයන්ගෙන් බැහැර වෙලා හුදෙකලා වීම සහ වැඩ කටයුතු නවත්තලා ඒ වැඩ අඩුබව කියන කාරණයෙන් පමණක් බුදු දහමේ විවේකය අර්ථවත් වෙන්නෙ නෑ. විවේකය අර්ථවත් වෙන්නට නම් කටයුතු වලින් බැහැර වෙනවා වගේම ඒ තැනැත්තා අර නීවරණ ධර්මයන්ගෙන් සිත නිදහස් කරගන්නටත් අවශ්‍යයි. එතකොට නීවරණ ධර්ම වලින් සිත නිදහස් කරගන්නකොට ඒ තැනැත්තාට නිකං අලස කමින් උදාසීන කමින් කටයුතු කරන්නට පුලුවන් කමක් නැහැ. එහෙම කටයුතු කරනවා නම් ඒ තැනැත්තා සැබවින්ම නිවැරදි විවේකය ඇසුරු කරන කෙනෙක් කියලා කියන්නට පුලුවන්කමක් නෑ. ඒ වගේම තමන් රූපි කරන යම් යම් අරමුණුත් එක්කලා නිරන්තරයෙන් මනස පැටලෙනවා නම් ඇහින් දැකපු රූප, කණින් අහපු ශබ්ද, තාපයෙන් චිත්ත දායකයන්, දිවෙන් ගත්තු රස, කයින් ලබපු ස්පර්ශ, සිතීන් ගත්තු යම් යම් ප්‍රියමනාප අරමුණු ඒවත් එක්කම නම් පැටලී පැටලී ඉන්නෙ ඒ තැනැත්තා කාමච්ඡන්දය ඇසුරු කරමින් පවතින්නෙ.

එතකොට දැන් කය පුද්ගලයන්ගෙන් බැහැර වෙලා තියෙනවා. ඒ වගේම වැඩ වලින් නිදහස් වෙලා තියෙනවා. හැබැයි සිත නීවරණත් එක්කලා සංගතිකාරාමයෙහි යෙදෙනවා. ක්ලේශයන් එක්ක සංගතිකාරාමයෙහි යෙදෙනවා. ඒක තමයි මේ අවිධිකතාවේ පැහැදිලි කරන්නෙ, චිත්ත විවේකය ක්ලේශ සංගතිකං විනෝදේති. චිත්ත විවේකය ඇති කරගන්නා පුද්ගලයා අර කෙලෙස් සමඟ මුහුටෙන ගතියෙන් සිත නිදහස් කරගන්නවා. නීවරණත් එක්ක මුහුටෙන ගතියෙන් සිත නිදහස් කරගන්නවා. කාය විවේකය බලාපොරොත්තු වෙන තැනැත්තා

පුද්ගලයන් සමඟ ඒ ගොල්ලන්ගේ රුචි අරුචිකම් එක්කලා මුහුටෙන ගතියෙන් නිදහස් වෙනවා. අර චිත්ත විවේකය ඇතිකරගන්නැත්තම් මේ ක්ලේශ ධර්ම එක්ක, නිවරණත් එක්කලා මුහුටෙන ගතියෙන් නිදහස් වෙන්නට ඕන සිත පිරිසිදු වෙන්නට ඕන, ප්‍රසන්න වෙන්නට ඕන, ප්‍රභාමත් වෙන්නට ඕන. ඒ තත්වයට පත්වුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාගේ විවේකය ගුණ නුවණ අවදි කරන්නට හේතුවෙන ධර්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තියට උපකාර වෙන විවේකයක් බවට පත්වෙන්නෙ.

දැන් මේ කාරණය අපේ ජීවිතේ වුනත් අපි පැහැදිලිව අත්දැකලා තියෙනවා. අපි පින්වතුන්ට මීට පෙර බොහෝ අවස්ථාවල සිහිපත් කරලා තියෙනවා. එක්තරා කාලෙක අපිට හිතුවා මේ පත්සලේ ඉදගෙන ගුණදහම් වඩන්න, නිවන් දකින්න බැහැ. මොකද හැම උදේ අවදි වෙච්චි වෙලේ ඉඳල රාත්‍රී නින්දට යනකම්ම අපිට තියෙන්නෙ අනුන්ගේ වැඩ කරන්න. දානෙට යන්න, බණට යන්න, පිරිනට යන්න, පාංශුකූලෙට යන්න, ගෙටගෙවදින එකට සෙත් පිරිත් කියන්න යන්න, ඉතින් මේ විදියට අනිත් අයගේ ප්‍රශ්න ගැටලු ඒවට මැදිහත් වෙලා ඒවා නිරාකරණය කරන්න, ඉතින් හික්ෂුවක් වුනායින් පස්සෙ උදේ අවදිවෙච්චි තැන ඉඳලා රාත්‍රී නින්දට යනකල් අනුන්ගේම වැඩ තමයි කරන්නට තියෙන්නෙ. ඉතින් මෙහෙම මේ අනුන්ගේ වැඩ කර කර ඉඳලා මෙහෙම පුද්ගලයොත් එක්කලා මුහුටෙලා ඉඳලා අපි කොහොමද නිවන් දකින්නෙ, ඒ නිසා හුදෙකලා වෙන්නට ඕන, ගල්ලෙනක් හොයාගෙන එහෙට යන්නට ඕන භාවනා කරන්න. එහෙම වුනොත් මට වසර කිහිපයකින් සෝවාන් ඵලයටවත් පත්වෙන්න පුළුවන් කියන විදියේ අදහසක් අපි තුළ තිබුනා. ඉතින් ඒ නිසා නායක භාමුදුරුවන්ගෙනුත් අවසර අරගෙන එහෙම තැනක් සකස් කරගෙන දානෙට, බණට, පිරිනට, පාංශුකූලෙට මොකකටවත් මීට පස්සෙ මට කියන්නත් එපා මම එන්නෙත් නෑ කියලා සම්පූර්ණ වෙන් වෙලා අර ගල්ලෙනට ගියා. ගිහිල්ලා පිඩුසිඟා වඩිමින් දානෙ ටික සකස් කරගෙන අනිත් සම්පූර්ණම කාලය කාලසටහනකට අනුව භාවනා කරන්නට යොදාගන්නට සැලසුම් කරගත්තා.

දැන් මේ සදහා පිටත් වෙන්නට සූදානම් වෙනකොට මගේ එක ගුරුවරයෙක් මගෙන් ඇහුවා දැන් ඔබවහන්සේ ඔය යන්න හදන්නෙ මොකටද, මං කිව්වා භාවනා කරන්න. ඉතින් භාවනා කරන්න හිත සකස් කරගෙන තියෙනවාද කියලා මගෙන් ඇහුවා. මං ඊටපස්සෙ කිව්වා ඉතින් හිත සකස් කරගන්න තේන්නම් ගල්ලෙනට යන්නෙ. ඉතින් මෙහෙදි හිත සකස් කරගෙන තියෙනවා නම් ආයෙ ගල්ලෙනට යාමේ අවශ්‍යතාවයක්

නැත. මං ගල්ලෙනට යන්නෙ හිත සකස් කරගන්න තමයි කියලා ඉතින් මම ලොකු අභිමානයකින් ඒක කියලා මං පිටත් වෙලා ගියා. ගිහිල්ලා ඉතින් අර ගල්ලෙනේ, ගල්ලෙනට ගියාට පස්සෙ ඇත්තටම මට හිතුනා බොහොම කෙටි කාලයක් ඇතුලත මම අපේක්ෂා කරන තැනට මගේ මනස ගන්න පුළුවන් වේවි කියලා. නමුත් ඒ ගල්ලෙනේ මුලින්ම ගියාම ලොකු සතුටක් ලොකු නිදහසක් දැනුනා. ඊටපස්සෙ මාස කීපයක් ගතවෙනකොට මට දැනෙන්න ගන්නා මම සියලු පිරිස් වලින් ඇත් වෙලා ගල්ලෙනේ ඉන්නවා. එතකොට ඝනසංගතිකාරාමයක් කියලා කියන්න බෑ පුද්ගලයන්ගෙන් වෙන් වෙලා, හුදෙකලාව ජීවත් වෙනවා. ඒ වගේම මට කාර්යබහුලත්වයක් නෑ අතින් අයගේ වැඩකටයුතුත් එක්කලා මම මුහුදෙවලා නැහැ. ඒවයෙනුත් මං වෙන්වෙලා හොඳට මට කයට විවේක තියෙනවා. නමුත් මට දැනෙන්න ගන්නා මගේ මනස නිරන්තරයෙන්ම අර පන්සලේ කරපු කටයුතුද, ඒ ප්‍රියමනාප දේවල්ද, ගැටුනු දේවල්ද මේවත් එක්ක තමයි සම්පූර්ණ අර සමාජයේ, ලෝකේ සමාජයේ කරපු කියපු දේවල්, ඊළඟට කරන්න තියෙන දේවල් සැලසුම් කරන දේවල් ඔවම තමයි නිරන්තරයෙන්ම ඔළුවට එන්නෙ. දැන් එහෙම එතකොට තමයි මට මතක් වුනේ මගේ ගුරුවරයා කීව්ව කතාව, දැන් හිත සකස් කරගෙනද ඔය යන්නෙ ගල්ලෙනට. එතකොට ඒ ප්‍රශ්න කොච්චර ගැඹුරු ප්‍රශ්නයක්ද කියලා මට දැනුනේ ඒ ඇත්දැකීම ලැබෙනකොට.

ඉතින් එතනදී තමයි මට තේරුනේ, මගේ කය හුදෙකලාව තියෙනවා කය විවේකීව තියෙනවා. නමුත් මගේ සිත ඒ විවේකයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට පුහුණු කරලා නෑ. ඒකට සූදානම් නෑ. සිතට ඕන වෙන්නෙ අර රැවි අරැවි මනෝභාවයන් එක්ක පැටලී පැටලී ඉන්න. අර කෙලෙස් ධර්මත් එක්ක පැටලී පැටලී ඉන්න. අර නීවරණ ධර්මත් එක්ක පැටලී පැටලී ඉන්නෙ. ඒකට තමයි සිත ප්‍රිය කරන්නෙ. හැබැයි දැන් මට ඕන වෙනවා අර පිරිසෙන් බැහැර වෙලා වැඩ කටයුතු වලින් බැහැර වෙලා හුදෙකලා වෙලා මේ කටයුත්ත කරන්න. එතකොට ඒ හුදෙකලා බව නිවැරදි විදියට ප්‍රයෝජන ගන්නට බාධාවක් වෙනවා අර නීවරණ ධර්ම ටික. දැන් මේ කාරණය මං හිතන්නෙ පින්වතුන්ට වුනත් හොඳට අත්දකින්න ලැබුනු අවස්ථාවක් තමයි කොරෝනා වසංගත සමය. දැන් හුඟාක් දෙනා කාර්යබහුලව වැඩකටයුතු වල නිරත වෙලා රැකී රක්ෂා කරමින්, ව්‍යාපාර කරමින් ඉන්න අය බොහෝ කොට අදෝනා නගන්නෙ අනේ කිසි විවේකයක් නෑ, අපිට නිවාඩුවක් ගන්න නෑ, විවේක ගන්න වෙලාවක් නෑ, ඔහොම කිය කියානෙ ඉන්නෙ.

දැන් ඔන්න කොරෝනා හැදුනාට පස්සෙ දැන් සති ගණන් ගෙදර ඉන්න වුනා මොකුත් වැඩ නෑ කාර්යාලයට යන්න විදියක් නෑ දැන් ගෙදර වෙලා ඉන්න. දැන් ගෙදරට වෙලා ඉන්නකොට ඒක අමාරුයි. දැන් අර මෙව්වර කාලයක් කෙදිරි ගගා හිටියෙ වැඩ වැඩියි, විවේකයක් නෑ නිවාඩුවක් නෑ කියලා. දැන් විවේක දුන්නහම, නිවාඩු දුන්නහම ඒ නිවාඩුව සහ විවේකය තමන්ට කරදරයක්. ඒ මොකද දැන් පුද්ගලයන්ගෙන් බැහැර වුනාට වැඩ වලින් බැහැර වුනාට තමන්ගේ මනස සුදානම් නෑ ඒ හුදෙකලා බව තුල යොමුවෙලා ක්ලේශයන්ගෙන් හිත නිදහස් කරගන්න. අර තමන්ගේ රුචි අරුචිකම් වලින් මනස නිදහස් කරගෙන ගුණදහමට නැමෙන්නට ඒ ලැබුණු විවේකය අර්ථවත්ව පාවිච්චි කරන්න තමන්ගේ සිත පුහුණු කරලා නෑ. ඒ පුහුණු කරලා නැති නිසා වැඩකරන තාක් කල් අපිට හිතෙන්නෙ මේ වැඩ වැඩි බව නිසා තමයි අපිට සිත පුහුණු කරන්න බැරි. වැඩ අඩුවුනොත් නම්, විවේකයක් ලැබුනොත් නම් අපිට හොදට මේක කරගන්න පුළුවන් වෙයි කියලා. ඉතින් වැඩ වලින් නිදහස් වෙලා විවේක අරගෙන, දැන් එහෙනම් ඔන්න විවේකය භුක්ති විඳින්න කියලා දුන්නහම එතකොට අපිට ඒක කරගන්න බෑ.

දැන් ඔය වැඩේමනෙ අපිට වෙන්නෙ භාවනා කරන්න කියලා වාඩිවුනාම. අනිත් වැඩ කරන තාක් කල් අපිට හිතෙන්නෙ අද භාවනා කරගන්නත් බැරිවුනා, මේ වැඩ නිසා. ඒ නිසා පොඩි වෙලාවක් හරි කොහොමහරි වෙන් කරගෙන භාවනා කරන්න ඕන. දැන් අනිත් වැඩ කරන තාක් කල් අපිට හිතෙන්නෙ භාවනා කරන එක ගැන තමයි. ඊටපස්සෙ භාවනා කරන්න වාඩිවෙලා ඇස් දෙක පියාගත්තහම එතන ඉඳන් මතක් වෙන්නෙ අනිත් වැඩ කරන ඒවා. ගැන. එතකොට ඇයි ඒ, අර ලැබෙන කාය විවේකය චිත්ත විවේකයක් බවට පරිවර්තනය කරගන්නට සිත පුහුණු කරලා නෑ. ඉතින් ඒ නිසා තමයි භාවිත බහුලීකෘත සිතක් ඇති කරගන්න. ඒවා නැවත නැවත පුහුණු කරන්නට ඕන, හුරු කරන්නට ඕන, අභ්‍යාසගත වෙන්නට ඕන. එතකොට තමයි අර කාය විවේකයත් එක්කලා අපේ සිත කොහොමද නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් නිදහස් කරගෙන විවේකී තැනකට යොමු කරන්නෙ කියලා අපිට පුහුණු වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඉතින් ධර්මය තුළ සැබෑ විවේකය කියලා හඳුන්වන්නේ කාය විවේකය පමණක් නෙවෙයි, කාය විවේකය අවශ්‍ය වෙන්නේ කුමක් සඳහාද උදාසීන වෙන්නට නෙවෙයි. අපි පුද්ගලයන්ගෙන් අයින් වෙන්නට ඕන කරන්නෙ කාර්යබහුලත්වයෙන් බැහැර වෙලා වැඩ අඩු කෙනෙක් බවට පත්වෙන්නට ඕන කරන්න අපේ රුචි අරුචිකම් වල ගිලිලා උදාසීන වෙලා ඔහේ නිකං

ඔප්පල් වෙන්නට නෙවෙයි. ඊට වඩා ලොකු කාර්යයක් සඳහා සිත යොමු කරන්නටයි මේ බුදු දහමේ විවේකය තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඒ නිසා කාය විවේකය හැමවිටම චිත්ත විවේකය සඳහායි. එතකොට චිත්ත විවේකය කුමක් සඳහාද. චිත්ත විවේකය දිවයිනම පුබ් විහරණය සඳහා වගේම නිර්වාණ පරමාර්ථය අවබෝධ කිරීම සඳහා. දිවයිනම පුබ් විහරණයයි කියලා කියන්නේ, දැන් මිනිස්සු සල්ලි හරිහම්බ කරලා ගෙවල් දොරවල් හදලා යාන වාහන අරගෙන බොහෝ දේවල් වලින් තමන්ගේ ජීවිතය පෝෂණය කරගන්නට උත්සාහ කරනවා සැප සම්පත් වලින් කුමකටද, මේ ලබාගත්තු කය සුවපත්ව පවත්වන්න. ඒ වගේම මේ ලබාගත්තු සිත සතුටින් සොම්නසින් පවත්වන්න. ගතට සුවයත්, සිතට සතුටත් පවත්වාගෙන යන්නට තමයි මිලමුදල් ගේ දොර ඉඩකඩම් යානවාහන මේ බොහෝ දේවල් සම්පාදනය කරන්නේ. එතකොට මේ ලබාගත්තු ආත්මභාවය සුවපත් කරන්න. එතකොට ඒ කාම සම්පත් වලින් අපිට සියට සියක්ම කය යම් ප්‍රමාණයකට සුවපත් කලාට සියට සියක්ම සිත සුවපත් කරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ ඒ කාම වස්තූන්ගෙන් පමණක්.

එතකොට ඒ සඳහා අපිට යම් ප්‍රමාණයකට අර සිතේ මතු වෙන ක්ලේශ ධර්ම, නීවරණ ධර්ම බැහැර කරගන්නට, පුහුණුවෙන්නට සිද්ධ වෙනවා. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් අර සිතට බාධා කරනවා, දැන් කයට බාධා කරන කයට පීඩා කරන දේවල් අයිත් කරගන්නහම තමයි කය සුවපත් වෙන්නේ. කයට පීඩා කරන්නේ මොනවාද ලෙඩරෝග, උපද්‍රව, ඒ වගේම අවශ්‍යතාවයන් සම්පාදනය නොවුණොත්, ඒ කියන්නේ කෑම ඕන වෙලාවට කෑම නැත්නම්, වතුර ඕන වෙලාවට වතුර නැත්නම් බෙහෙත් ඕන වෙලාවට බෙහෙත් නැත්නම් මේ අත්‍යවශ්‍ය දේවල් සම්පාදනය කරගන්නට බැරිවුණොත් කය පීඩාවට පත්වෙනවා. කය දුකට පත්වෙනවා. එතකොට ඒක කය දුකට පත්නොවී කය සුවපත්ව පවත්වන්නට අර භෞතික දේවල් වලින් යම් සහායක් ගන්නවා.

ඒ වගේ තමයි අපේ සිතට අනතුරුදායක දේවල් පැමිණුණොත් සිත දුක් සහිත වෙනවා. එතකොට සිතට අනතුරු කරන්නේ මොනවායින්ද බාහිර පුද්ගලයෝ නෙවෙයි, නීවරණ ධර්ම මූලික කොටගත් සියලුම කෙලෙස් ධර්ම වලින්. ප්‍රධාන වශයෙන්ම නීවරණ ධර්ම වලින් අපේ සිතට බාධා ඇති කරනවා, හානි ඇති කරනවා. සියලුම කෙලෙස් ධර්ම වලින් අපේ සිතට බාධා ඇති කරනවා, හානි ඇති කරනවා. එතකොට ඒ ඇති කරන, මනසට දුක් ඇති කරන මනසට පීඩා ඇති කරන කරුණු හඳුනාගෙන ඒවා බැහැර

කරන බැහැර කරන තරමට තමයි සිත සුවපත් වෙන්නේ. කයට දුක ඇති කරන කාරණා බැහැර කරලා කය සුවපත් කරන කාරණා ගොනු කරනකොට කය සුවපත් වෙනවා. සිතට දුක ඇති කරන කාරණා බැහැර කරලා සිත සුවපත් කරන කාරණා ගොනු කරනකොට චිත්ත සංහිදියාව සහ මානසික සුවතාවය ඇතිවෙනවා.

එතකොට මේ ධ්‍යාන කියලා කියන්නේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කිරීම කියන්නේත් අර සිතට බාධා කරන, සිත ලෙඩ කරන, නීවරණ ධර්ම බැහැර කරලා කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද, ටීනමිද්ධ, උද්ධච්ච කුක්කුච්ඡ, විචිකිච්ඡා කියන මේ නීවරණ අපි මීට ඉහත සාකච්ඡා වලදී මේවා වෙන වෙනම දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කලා. ඒ නිසා අද මෙනෙදි ඒවා වෙන් වෙන්ව කතා නොකලට ගැටළුවක් නැහැ කියලා අපි හිතනවා. මොකද අවශ්‍ය කෙනෙකුට ඒ පහුගිය වැඩසටහන් වලින් හෝ ඒවා නැවත ශ්‍රවණය කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒවා අන්තර්ජාලයේ පවතින නිසා.

එතකොට ඒ නීවරණ ධර්ම වලින් සිතට හානි ඇති කරනවා, සිත ලෙඩ කරනවා, සිත විකෘති කරනවා, සිතට දුක් පීඩා ඇති කරනවා. ඒ සිතට දුක් පීඩා ඇති කරන ලෙඩ කරන අර නීවරණ ධර්ම බැහැර කරලා සිත පැහැපත් කරන, සුවපත් කරන කුසල ධර්ම ගුණධර්ම, බොජ්ඣංග ධර්ම ඒ වගේම සමස්ත බෝධිපාක්ෂික ධර්ම, කුසල ධර්ම සිතෙහි ජනිත කරන්නට පුළුවන් නම් ඒ ඒ තරමට සිත සුවපත් වෙනවා. එතකොට මේ ධ්‍යාන දිට්ඨධම්ම සුඛ විහරණයයි කියලා හඳුන්වන්නේ, දිට්ඨධම්ම කියන්නේ මේ ජීවිතයේදීම, මෙලොවදීම. මෙලොවදීම මානසිකව සැප ලබන ක්‍රමය තමයි චිත්ත විවේකය කියලා කියන්නේ. එතකොට කාය විවේකය අපිට කය සුවපත් කරගන්නට, කායික පීඩා අවම කරගන්නට උපකාර වෙනවා. චිත්ත විවේකය සිත සුවපත් කරගන්නට, චිත්ත පීඩා දුරු කරගන්නට උපකාර වෙනවා. එතකොට මේ දෙකම කුමක් සඳහාද උපදි විවේකය සඳහා.

මොකක්ද උපදි විවේකයයි කියන්නේ, උපදි කියනවා ක්ලේශ ධර්මයන් සහ ඒ ක්ලේශයන් ජනිත කරන්නා වූ සංස්කාර ධර්ම. එතකොට මේ සංස්කාර ධර්ම සමඟ මුහුච්චෙලා දැන් අපි කිව්වානේ සංගතික කියන්නේ එවන් එක්ක මුහුච්චෙන ගතිය. අර පුද්ගලයන්ගේ රුචි අරුචිකම් එක්කලා මුහුච්චෙලා ඉන්නකොට ඝනසංගතිකය. නීවරණ ධර්මත් එක්ක, කෙලෙස් ධර්මත් එක්ක මුහුච්චෙලා ඉන්නතාක් කල් ක්ලේශ සංගතිකය. දැන් මේ සංස්කාර සංගතිකයයි කියලා කියන්නේ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා

මේ නාමරූප ධර්ම දැඩිව උපාදාන කරගෙන ඒවා මත තමයි අපේ ජීවිත පවත්වාගෙන යන්නේ. එතකොට ඒ තැනැත්තා ලෝකිකයි, ලෝකයට අයිති කෙනෙක්, ලෝකය තුළ ජීවත් වෙන කෙනෙක්. ඇයි ඒ? මේ ලෝකයට අයිති සංස්කාර ධර්මත් එක්ක මුහුච්චා නමයි ජීවත් වෙන්නේ. එතකොට යම් අවස්ථාවක ඒ තැනැත්තාට මේ ලෝකය සමඟ මුහුච්චිව ගතිය, ඒ සංස්කාර ධර්මයන් එක්කලා එකතු වෙච්චි ගතියෙන්, බද්ධ වෙච්චි ගතියෙන් නිදහස් වෙන්නට පුළුවන් නම් අන්න ඒ විසංකාරගත ස්වභාවය තමයි උපදි විවේකයයි කියලා කියන්නේ. ඉතින් එයින් අදහස් කරන්නේ සම්පූර්ණම නිර්වාණය.

ප්‍රධාන වශයෙන්ම අර්හත් මාර්ග ඥාණයෙන් තමයි ඒ උපදි විවේකය පූර්ණ වෙන්නේ. ඉතින් එතෙක් ඒ තැනැත්තාට අනුක්‍රමයෙන් සෝවාන්, සකෘදාගාමි, අනාගාමි කියන මේ මාර්ගඵල වලින් යම් යම් ප්‍රමාණයකට ඒ උපදි විවේකය ගොඩනැගෙනවා. සෝවාන් මාර්ගඥාණය නිසා ඒ තැනැත්තාට සක්කාය දිට්ඨි වශයෙන් ඇති කරගෙන තිබුණු ඒ පටලැවිල්ල, ඒ කියන්නේ මේ සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව දෘෂ්ටිගත වෙලා පැවතුණු ස්වභාවයෙන් නිදහස් වෙනවා සෝවාන් මාර්ගඥාණයෙන්. ඊළඟට අනාගාමි මාර්ගඥාණයෙන් ඒ තැනැත්තා මේ කාමලෝකයත් එක්කලා බද්ධ වෙලා ඒවත් එක්කලා මුහුච්චා හිටපු ගතියෙන් නිදහස් වෙනවා අනාගාමි ඵලයත් එක්කලා. මොකද කාමරාගයෙන් සම්පූර්ණයෙන්ම නිදහස් වෙනවා කාමරාග අනුසය දුරුවෙනවා. ඒ කාමරාග අනුසය දුරුවෙනකොටම පටිඝයත් දුරුවෙනවා. ඇලීම, කාම සම්පත්තිය පිළිබඳව තිබෙන ඇල්ම නිසාම තමයි සංස්කාරයන් එක්ක ගැටුමක් හටගන්නේ. එතකොට ඇලීම ඒවත් එක්ක දැඩි ඇල්මක් නැතිනම් අර ගැටුම නැහැ. ඒ නිසා අනාගාමි ඵලයට පැමිණෙනකොට ඒ තැනැත්තා මේ සංස්කාර ධර්මයන් මේ පඤ්චේන්ද්‍රියන්ගෙන් දැඩිව ග්‍රහණය කරගෙන ආශ්වාදනය කරන ගතියෙන් නිදහස් වෙනවා. ඒ සංස්කාර ධර්මයන් පසිදුරන්ට ගෝචර වෙන සංස්කාර ධර්මයන් ඒවාට ඇලිලා බැඳිලා බද්ධ වෙලා ඒවා ආශ්වාදනය කරමින් ගැටෙමින් ඒවා සමඟ මුහුච්චා ගතිය සම්පූර්ණයෙන් නිදහස් වෙනවා අනාගාමි මාර්ගඥාණයෙන්. එතකොට අර්හත් මාර්ගඥාණයේදී තමයි මානසික වශයෙනුත් ඒ තැනැත්තා දැඩිව උපාදාන කරන්නා වූ සංස්කාර ධර්මයන්ගෙන් සර්ව සම්පූර්ණයෙන් සිත නිදහස් වෙන්නේ.

එතකොට ඔය කියන අවස්ථා හතර, ඒ කියන්නේ සකෘදාගාමි ඵලයත් ඒකට ඇතුලත්. නමුත් සකෘදාගාමි මාර්ගඥාණයේදී අනුසය ධර්මය

වශයෙන් පවතින ක්ලේශයන් සර්ව සම්පූර්ණයෙන් දුරු වෙන්නේ නැහැ. කාමරාග පටිඝ දෙක තුනී වීමක් පමණක් සිද්ධ වෙන්නේ. ඒ නිසයි අපි ඔය ප්‍රධාන අවස්ථා තුන ගත්තේ. සෝවාන් මාර්ග ඥාණය, අනාගාමී මාර්ගඥාණය, අර්හත් මාර්ගඥාණය. ඔය අවස්ථා තුනේදී තමයි අනුසය වශයෙන් පවතින ක්ලේශයන් සම්පූර්ණයෙන්ම දුරුවෙමින් සිත සැබෑම උපදි විවේකයට පැමිණෙන්නේ. එතකොට තවදුරටත් අවධිකතාවල පැහැදිලි කරනවා මේ විවේකය තදංග විවේකය, විෂ්කම්භන විවේකය, සමුච්ඡේද විවේක වශයෙනුත් දක්වලා තියනවා. තදංග විවේක කියලා කියන්නේ දැන් නිවන ගැන දක්වනකොටත් මේ වචන තුන දක්වනවා. තදංග නිර්වාණ, විෂ්කම්භන නිර්වාණ සහ සමුච්ඡේද නිර්වාණ. එතන නිර්වාණ කියලා කියන්නේ ක්ලේශයන්ගෙන් තෘෂ්ණාවෙන් විනිර්මුක්ත වූන ස්වභාවය.

දැන් මෙතන විවේක කියලා කියන්නේත් අර ක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් සහ සංස්කාර ධර්මයන්ගෙන් සිත නිදහස් වූනු ස්වභාවය. එතකොට ඒ විවේකය තාවකාලිකව කෙනෙකුගේ චිත්ත සන්තානයෙහි මතු වෙන්නට පුළුවන්. ඒ තමයි අපි යම්කිසි සමාධියක් වඩනකොට හෝ විදර්ශනාවක් වඩනකොට සති වීරිය පඤ්ඤා, ඔය චෛතසික ධර්ම තුන ප්‍රභල වෙනකොට සිහිය නුවණ සහ වීරියය මේ කාරණා තුන ප්‍රභල වෙනකොට ඒ තැනැත්තාගේ සිත අර නීවරණ ධර්ම වලින්, ක්ලේශ ධර්ම වලින් නිදහස් වෙලා විවේකී තත්වයකට පත්වෙනවා. සම්පූර්ණයෙන් සංස්කාර ධර්මයන්ගෙන් විනිර්මුක්ත වූනු බවක් නැති වුනාට ඒ තැනැත්තාට ක්ලේශයන්ගෙන් සිත නිදහස් වූනු බවක් ඇතිවෙනවා. නමුත් බොහොම තාවකාලිකයි. නැවත ක්ලේශයන් මතු වෙනකොට ආයෙන් ව්‍යාකූල තත්වයට පත්වෙනවා. එතකොට අන්න ඒ තාවකාලිකව කෙලෙස් ධර්මයන්ගෙන් සිත නිදහස් කරගන්නා ගතිය තමහයි තදංග විවේක, එහෙම නැත්නම් තදංග නිර්වාණ කියලා හඳුන්වන්නේ.

ඊළඟට විෂ්කම්භන විවේක, එහෙම නැත්නම් විෂ්කම්භන නිරෝධ කියලා හඳුන්වන්නේ දීර්ඝ කාලීනව අපේ සිත ක්ලේශයන්ගෙන් මුදවාගෙන පවත්වාගැනීම. ඒ කියන්නේ යම් කෙනෙක් ධ්‍යාන උපදවාගත්තොත් අර සමාධිය දියුණු කරලා දියුණු කරලා ඒ සමාධියේ යම්කිසි එක්තරා තැනක සිත රඳවාගෙන බොහෝ වෙලා පවත්වාගන්නට හැකි මට්ටම තමයි ධ්‍යාන කියන්නේ. සමාධිය කියලා කියන්නේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය. සමාධියේ එක් තැනක අවශ්‍ය තරම් වෙලා රැඳී සිටින්නට පුළුවන් හැටියට **අධිවිධාන, උච්චාන, ආවජ්ජන, සමාපජ්ජන, පච්චවෙක්ඛන** කියන

මේ ක්‍රම පහට සිත නැවත නැවත සමාධිය තුළ පුහුණු කිරීමෙන් තමයි ඒ නැතැත්තාට ධ්‍යාන කියන තත්වය තුළ සිත පවත්වන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඉතින් ඒ මට්ටමට යම්කිසි කෙනෙක් පුරුදු පුහුණු කරගන්නහම ඒ වින්න ඒකාග්‍රතාවය හේතුකොටගෙන ඔහුගේ සිතේ නීවරණ ධර්ම, කෙලෙස් ධර්ම මතු වෙන්නෙ නෑ බොහෝ කාලයකට. ඒ කියන්නෙ බොහෝ කාලයකට කියන එකෙන් අදහස් කරන්නෙ අර ඒකාග්‍රතාවය, ඒ ධ්‍යානය මැනවින් පවත්වන තාක් කල් ඒ නැතැත්තාගේ සිතට නීවරණ ධර්ම වලින්, ක්ලේශ ධර්ම වලින් බාධාවක් නෑ.

දැන් අර සාමාන්‍ය ජීවිතයේදී සිත කෙලෙසුන්ගෙන් මුදවා ගන්නා වුනත් නැවත නීවරණ ධර්මයක් මතුවෙවිට ගමන්ම එක යටපත් වෙලා යනවා. ඒ නිසා ඒක තාවකාලිකයි. නමුත් ධ්‍යාන උපදවාගත්තු නැතැත්තාගේ වින්න ඒකාග්‍රතාවය දිගුකල් පවතින නිසා ඒ නැතැත්තාගේ සිත විවේකී ස්වභාවය දිගු කාලයක් පවත්වාගන්නට සමත් වෙනවා. ඒ නැතැත්තා කෙලෙස් ධර්මයන්ගෙන් සිත නිදහස් කරගෙන පවතින ස්වභාවය දිගු කාලයක් පවත්වාගන්නට සමත් වෙනවා. ඒක තමයි විෂ්කම්භන නිරෝධය, එහෙම නැත්නම් විෂ්කම්භන විවේකය කියලා හඳුන්වන්නෙ. ඊළඟට සමුච්ඡේද විවේකය සහ සමුච්ඡේද විවේකය හැටියට හඳුන්වන්නෙ නැවත කිසිදාක නොහටගන්නා ආකාරයෙන් ක්ලේශ ධර්මයන් අනුසය ධර්මයන් ප්‍රභාණය කිරීම. ඒක සිද්ධ වෙන්නෙ මාර්ග ඵල අවබෝධයත් එක්ක.

එතකොට ඔය විදියට මේ විවේකය පිළිබඳව තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. මේ විවේකය ඇති නැතැත්තාටයි, එහෙම නැත්නම් විවේකය ඇසුරු කරන නැතැත්තාට **පරිවිත්තස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො සංගතිකාරාමස්ස**, ඒ විවේකී බව මේ කාය විවේක, චිත්ත විවේක, උපදි විවේක කියන ත්‍රිවිධාකාර විවේකය ඇසුරු කරන නැතැත්තාට තමයි මේ ධර්මය මැනවින් ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. එතකොට මේ කාරණය බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුරුද්ධ භාමුදුරුවන්ට අනුශාසනා කරලා නැවත භික්ෂූන් වහන්සේලාට ඒකරාශී කරලා භික්ෂූන් වහන්සේලාටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ අෂ්ට මහාපුරුෂ විතර්ක දේශනා කරනවා. ඒ දේශනා කරද්දි මාතෘකා ටික පැහැදිලි කරලා ඉන් අනතුරුව තථාගතයන් වහන්සේ දක්වනවා මහණෙනි, මේ විවේකය ඇසුරු කරන නැතැත්තාටයි මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ, එසේ නොවන නැතැත්තාට සංගතිකාරාමය ඇසුරු කරන නැතැත්තාට

නොවෙයි කියලා දේශනා කලේ කුමක් නිසාද, කවර අර්ථයකින්ද කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ සූත්‍රයේම පැහැදිලි කරනවා.

මහණෙනි, යම්කිසි භික්ෂුවක් හෝ භික්ෂුණියක් හෝ, උපාසකයෙක් හෝ උපාසිකාවක් හෝ විවේකය ඇසුරු කොටගෙන ඒ විවේකය පුරුදු පුහුණු කරනවා. මේ කාය විවේක, චිත්ත විවේක, උපදි විවේක කියන මේ කාරණාඉ තුන පුහුණු කරනවා. පුහුණු කරනකොට එහෙම පුහුණු කරගෙන යද්දි ඒ තැනැත්තා මුණගැහෙන්නට හමුවෙන්නට බොහෝ අය එනවා. භික්ෂූන් වහන්සේලා, භික්ෂුණීන්, උපාසකයින්, උපාසිකාවන්, රාජ රාජ මහාමාත්‍යාදීන්, ඒ වගේම අන්‍ය පරිබ්‍රාජකයින්, අන්‍ය දෘෂ්ටිකයින්, අන්‍ය ලබ්ධිකයින් මේ නොයෙක් අය ඒ තැනැත්තා දකින්න කතා කරන්න මුණගැහෙන්න ඇසුරු කරන්න එනවා. මෙහෙම ආවහම මේ විවේකය ඇසුරු කරන තැනැත්තා අරගොල්ලොත් එක්ක මුහුටෙලා ඒ ගොල්ලොත්ගේ රූපි අරූපිකම් එක්කලා පැහෙන්න යන්නේ නෑ. මේ විවේකය ඇසුරු කරන තැනැත්තා අර පිරිස ආවයි කියලා ප්‍රතික්ෂේප කරලා ඒකෙන් හිත නරක් කරගන්නේ නෑ. මොකද හිත නරක් කරගන්නොත් තමන්ගේ විවේකයෙන නැතිවෙන්නේ.

එතකොට මේ පිරිස එනවානෙ කියලා දැන් අපි ඒකයි අර අපේ අත්දැකීම කිව්වෙ. දැන් ගල්ලෙනේ ඉන්නකොට, මම ගල්ලෙනට ගියේ මේ පන්සලේ ඉදගෙන මේවා කරන්න බෑ කියලා, ඔක්කොගෙන්ම බැහැර වෙන්න. එතකොට ඒ නිසා ගල්ලෙනට ගියායින් පස්සෙ කවුරුහරි හොයාගෙන ආවොත් මාව බණකට, දානෙකට, පිරිතකට ආරාධනා කරන්න මගේ මනසේ එකවරම කෝපයක් මතුවෙන්න ගන්නවා. ඉතින් මොකද මට මුලදි හිතුවේ, දැන් මේ නිවන් දකින්නට යනවා, ඒ යනකොට මේ මිනිස්සු මට ඒක කරගන්න දෙන්නේ නෑ, ඒ ගොල්ලො බාධා කරනවා. ඉතින් සැහෙන කාලයක් යද්දි තමයි මේ කියන යථාර්ථය, ඒ කියන්නේ නිවරණ යනු අන්‍ය පුද්ගලයින් නොවෙයි, අන්‍ය ද්‍රව්‍ය නොවෙයි, අන්‍ය අවස්ථා නොවෙයි. ඒ අවස්ථා හෝ ද්‍රව්‍ය හෝ පුද්ගලයෝ හෝ නිසා අපේ මනසේම මතුවෙන ක්ලේශ ධර්මයක්ය නිවරණය කියන්නේ. ඉතින් මේක අමුතු කතාවක් නෙවෙයි අපි දන්න කාරණය. දන්නවා වුනාට සිදුවෙනකොට අපිට මේක අමතක වෙනවා. මේ මගේ මනසේ ප්‍රශ්නයක් කියන එක අමතක වෙනවා. දැන් අපි කුපිත වෙලා ඉන්නකොට ඇඬිද කුපිත වෙලා ඉන්නේ කියලා අහනකොටම අපි කියන්නේ අරයාගේ වැරද්ද, මෙයාගෙ වැරද්ද. එතකොට මේ කුපිත වෙලා ඉන්නේ මගේ මනසේ ද්වේෂය නිසයි කියන එක අපි පිළිගන්න සූදානම් නෑ. මේ මම කුපිත වෙලා ඉන්නේ අනිත්

කෙනාගේ ප්‍රශ්න නිසා. එතකොට එයා තමයි මේකට වගකියන්න ඕන. එතකොට මේ පුද්ගලවාදීව තමයි අපි දේවල් දිහා බලන්න පුරුදු වෙන්නෙ.

ඉතින් එහෙම නොවී අපට සැබෑ විවේකය ඇසුරු කරන්නට පුහුණු වෙනකොට ඒ තැනැත්තාට දැනෙනවා අර බොහෝ පිරිස් එතකොට ඒ ගොල්ලන්ගේ සිතූම් පැතූම් ආකල්පන් එක්ක මුහුටෙන්නට ගියොත් කාමච්ඡන්දයෙන්, ඒ වගේම උද්ධච්ච කුක්කුච්ඡයෙන්, විචිකිච්ඡාවෙන් මනස ව්‍යාකූල වෙනවා. ඒ වගේම මේ පුද්ගලයෝ මගේ ළඟට එනවයි කියලා ගැටිලා හැපිලා ඒ ගොල්ලෝ බැහැර කරන්නට ගියොත් ව්‍යාපාදයෙන් මනස ව්‍යාකූල වෙනවා, තමන්ගේ විවේකය නැතිවෙනවා. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී පැහැදිලි කරන්නෙ අර විවේකය ඇසුරු කරන පුද්ගලයා ළඟට අර හික්ෂු හික්ෂුණි උපාසක උපාසිකා රාජ රාජ මහාමාත්‍යාදීන් එතකොට අන්‍ය පරිබ්‍රාජකයින්, අන්‍ය ලබ්ධිකයින් මේ නොයෙක් අය එනවා, ආවහම විවේකය ඇසුරු කරන තැනැත්තා ඒ අයටත් මේ විවේකය ඇසුරුකොටගත් කතාවක්ම කරනවා. කාය විවේකය, චිත්ත විවේකය, උපදි විවේකය සඳහා ඒ අයගේ සිත් සනත් නැවෙන විදියේ කතාබහක්ම තමයි උන්වහන්සේ එතනදි කරන්නෙ. ඇයි ඒ? උන්වහන්සේ විවේකය ඇසුරු කරන නිසා. එතකොට මේ විදියට කතා කලාම අර අය අතරත් සමහර විට ඉන්න පුලුවන් විවේකයට කැමැති අය. එතකොට ඒ ගොල්ලොත් ඒ මග අනුගමනය කරන්නට මේ ධර්ම මාර්ගයට නැඹුරු වෙන්නට ඒක හේතුවක් වෙනවා.

මෙන්න මේ විදියට විවේකය ඇසුරු කරන තැනැත්තාටයි මේ ධර්මය, එහෙම නැතිව සංගතිකාරාමය ඇසුරු කරන තැනැත්තාට නොවෙයි කියලා දේශනා කරන්නෙ තමන් හරියට විවේකය හඳුනාගන්නොත් කොයි තරම් පිරිසක් එක්ක හිටියා වුනත්, පිරිසක් එක්ක කතාබහ කලා වුනත්, වැඩකලා වුනත් තමන්ගේ විවේකය නැති කරගන්නෙත් නෑ, අනිත් අයවත් විවේකයට නැඹුරු කරනවා. හැබැයි ඒ සංගතිකාරාමතාවය කියන මානසික තත්වය, ඒ කියන්නෙ හැමනිස්සේම අනිත් අයගේ ඕපදූප භාය භායා ඒවත් එක්ක මුහුටෙන ගතිය, අනිත් අයගේ රුචි අරුචිකම් මොනවද කියලා බල බලා ඒවත් එක්ක පැහෙන ගතිය ඒවත් එක්කලා තීරත්තරයෙන් බද්ධ වෙන ගතිය, ඒ මානසික තත්වය තියෙන තැනැත්තාට ඇත්තටම විවේකයක් ලැබුනා වුනත් තමන්ගේ සිත නිදහස් කරගන්න බෑ අර වගේ පිරිසක් එකතු වුනොත් අනිවාර්යයෙන් ඕපදූප කතා කරන්න අල්ලාප සල්ලාප දොඩවන්න එක එක්කෙනාගේ රුචි අරුචිකම් එක්කලා මුහුටෙන්නට යනවා මිසක් ඒ තැනැත්තාට ධර්ම

සංඥාවක් මතු වෙන්නේ නැ. අන්න ඒ නිසයි මේ විවේකය ඇසුරු කරන්නා වූ තැනැත්තාටයි මේ දහම ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ, සංගතිකාරාමය ඇසුරු කරන්නා වූ තැනැත්තාට නොවෙයි කියලා මේ කාරණය මෙසේ දේශනා කරන්නේ මේ හේතුව නිසයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී තවදුරටත් පැහැදිලි කරනවා.

06. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ සිව්වන මහා පුරුෂ චිත්තකීය පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි. අදත් අපි සුපුරුදු පරිදි අපේ සෙනසුරාදා රාත්‍රී ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහායි සූදානම් වෙන්නේ. ඉතින් අද දිනයේත් අපේ සාකච්ඡාව සඳහා ධර්මයෙන් අපිට අනුග්‍රහ කරන, අනුශාසනා කරන අපේ පින්වත් අවසරයි කුකුල්පතේ සුදස්සී ස්වාමීන් වහන්සේව ඉතාම මෙන් සිතින් යුක්තව පාද නමස්කාර පූර්වකව පිළිගන්නවා. අපි සාකච්ඡා කරගෙන ආවේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයට අයත් කාරණා අපේ දහම් සාකච්ඡාව සඳහා. අද තියෙන්නේ අපිට හතරවෙනි කාරණය. ඒ සඳහා අපි අපේ පින්වත් ස්වාමීන් වහන්සේට ඉතාම මෙන් සිතින් ආරාධනා කරනවා, ඒ සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන ලෙසට.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේ අපේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝත් සති කිහිපයකට පසුව උන්වහන්සේටත් අද ධර්ම සාකච්ඡාවට සම්බන්ධ වෙන්නට අවකාශ ලැබීම පිළිබඳව අපි විශේෂයෙන් සතුවු වෙනවා. අද දවසේ අපි පසුගිය සතිවල සාකච්ඡා කරමින් ආ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ අන්තර්ගත මහාපුරුෂ චිත්තකීයත් අතර සිව්වැනි මහාපුරුෂ චිත්තකීයයි අපි අද කතාබහ කරන්නට යොදාගෙන තියෙන්නේ. ඒ නමයි **ආරද්ධ විරියස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො කුසීනස්ස**. මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කළ හැක්කේ, මේ දහමින් ප්‍රයෝජන ලද හැක්කේ ආරම්භක විරියය ඇති තැනැත්තාටයි, කුසීන තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය. එතකොට මෙහිදී අපි හඳුනාගන්නට ඕන වටහාගන්නට ඕන කරුණු කිහිපයක් තියෙනවා. විරියය කියන්නේ මොකක්ද, ඒ වගේම ඒ විරියය විශේෂයෙන්ම ප්‍රකීර්ණක චෛතසික ධර්මයක් ඒ කියන්නේ කුසල් අකුසල් දෙකෙහිම වෙනසක් නැතිව යෙදෙන චෛතසික ධර්මයක්. ඒ නිසා අකුසල විරියය කුමක්ද කුසල විරියය කුමක්ද කියලා අපි පැහැදිලිව නිවැරදිව වටහාගත යුතුව තියෙනවා. ඒ නිසා නමයි අපි අද දවසේ සාකච්ඡාව පිළිබඳව මාතෘකාවෙහින් සටහන් කළේ කුසල විරියය සහ

අකුසල වීරියය කියන මාතෘකාව. එතකොට වීරියය ඒ අවස්ථා දෙකෙහිම යෙදෙන නිසා අපි ප්‍රවේසමෙන් තේරුම් ගන්නට ඕන කුසල වීරියය කොහොමද අපි තේරුම් ගන්නේ, අකුසල වීරියය කොහොමද තේරුම් ගන්නේ කියලා. ඊටපස්සේ ඉන් අනතුරුව ඒ වීරියය ආරම්භක වීරියයක් හැටියට අපි කොහොමද අවදි කරගන්නේ කියන කාරණය සම්බන්ධවයි අපි සාකච්ඡා කරන්නේ. ඉතින් මේ කරුණු අද දවසේ මූලික වශයෙන් අපි සුපුරුදු පරිදි පැහැදිලි කරලා ඉන් අනතුරුව හැමදෙනාටම දහම් ගැටළු සාකච්ඡා කරන්නට අවකාශ සලස්වා දෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ අශ්ට මහාපුරුෂ විතර්කයන් අතර සිව්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය වශයෙන් දේශනා කරන මේ වීරියය පිළිබඳ දේශනාව අපිට විශේෂයෙන් වැදගත් වෙන්නේ කෙතෙක් නිවන් අවබෝධ කිරීම සඳහා පුරුදු පුහුණු කළ යුතු දියුණු කළ යුතු ගුණධර්ම නිස් හතක් පිළිබඳව දේශනා කරනවා, සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම කියලා අපි නිතර ඒවා පිළිබඳව කතාබහ කෙරෙනවා. එතකොට මේ බෝධි පාක්ෂික ධර්ම නිස් හත අතරෙහි නවයක්ම දක්වලා තියෙන්නේ වීරියය පිළිබඳව. එතකොට ඉතිරි විසි අට තමයි අවශේෂ සියලු ගුණාංග වලට වෙන් කරලා තියෙන්නේ. එයින් නවයක්ම දක්වලා තියෙන්නේ වීරියය සම්බන්ධව. එතකොට ඒකෙන් අපිට පැහැදිලි වෙනවා වීරියය නැමැති චෛතසිකය එහෙම නැත්නම් මේ වීරියය නැමැති සාධකය කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට කොතරම්ම වැදගත් වෙන, කොතරම්ම මූලික වෙන කාරණයක්ද කියන බව. ප්‍රධාන වශයෙන්ම සත්තිස් බෝධි පාක්ෂික ධර්ම වල සතර සමෘප්‍රධාන වීරියය හැටියට දක්වනකොට නූපන් අකුසල් නූපදවීමට දරන වීරියය, ඒ වගේම උපන් අකුසල් දුරුකිරීමට දරන වීරියය, ඊළඟට නූපන් කුසල් ඉපදවීමට දරන වීරියය, උපන් කුසල් කුසල් වැඩිදියුණු කිරීමට දරන වීරියය කියන මේ සතර ආකාරයකින් සතර සමෘ ප්‍රධාන වීරියය හැටියට කරුණු හතරක් වශයෙන් දක්වනවා වීරියය. ඊළඟට සතර සෘද්ධිපාද ධර්මයන්හි වීරිය සෘද්ධිපාදය දක්වනවා. ඊළඟට පඤ්ච ඉන්ද්‍රිය ධර්ම වල වීරිය ඉන්ද්‍රිය, පඤ්චබල ධර්ම වල වීරිය බලය, සජ්ත බොජ්ඣංග ධර්ම වල වීරිය සම්බොජ්ඣංගය, ආර්ය අශ්ටාංගික මාර්ගයේ සම්මා වායාම කියන ඔය විදියට කරුණු නවයක්ම මේ බෝධි පාක්ෂික ධර්ම නිස් හතෙන් කරුණු නවයක්ම මේ බෝධි පාක්ෂික ධර්ම නිස් හතෙන් කාරණා නවයක්ම වෙන් කරලා තියෙන්නේ වීරියයට. ඒ නිසා මේ වීරියය නැමැති ගුණය, වීරියය නැමැති චෛතසිකය, වීරියය නැමැති මේ සාධකය නිර්වාණාවබෝධය සඳහා කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය

ප්‍රධානම කාරණයක් වෙනවා ඒ නිසා ඒ සම්බන්ධවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සිව්වැනි මහාපුරුෂ චිතර්කයෙහි පැහැදිලි කරන්නේ.

මහාපුරුෂ චිතර්ක කියන්නේ සාමාන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ සිත් සතන්හි ඇති නොවන අධික වීර්යය ඇති, අධික ප්‍රඥාව ඇති, කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීමෙහි උනන්දුව සහ හැකියාව ඇති මහා පුරුෂයන්ගේ චිත්ත සන්තානයන්හි ජනිත වෙන සමය සංකල්පනාවන් තමයි, චිතර්කයන් තමයි මේ මහා පුරුෂ චිතර්ක හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ. ඉතින් ඒ පුරුෂ චිතර්ක අතර හතර වැන්න තමයි **ආරද්ධවීර්යස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො කුසීනස්ස**. අරඹන ලද වීර්යය ඇති තැනැත්තාටයි මේ ධර්මයෙන් ඵල ලබන්න පුළුවන් වෙන්නේ, කුසීන වූ තැනැත්තාට නොවෙයි. එතකොට මූලික වශයෙන්ම අපි හඳුනාගන්නට ඕන වීර්යය කියලා කියන්නේ කායික මානසික උත්සාහය. ඒ කායික මානසික උත්සාහයට ප්‍රතිවිරුද්ධ තත්වය තමයි කුසීන බව. ඒ කියන්නේ කායික මානසික උදාසීන බව, හැකිලෙන බව, අලස බව. ඒක විවිධ නම් වලින් සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේදී හඳුනාගන්නවා. එතකොට මේ උදාසීන බව අලස බව දුරු කරගෙන, වීර්යය උපදවාගන්න, දැන් වීර්යය තිබුණු පමණටම අපිට ඒ වීර්යයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට බෑ වීර්යය උපදවාගන්නට ඕන. ඒ නිසා තමයි මෙහි දක්වන්නේ ආරද්ධ වීර්ය, අරඹන ලද වීර්යය.

එතකොට අපි හැම කෙනෙක් සතුවම යම් වීර්යයක් තියෙනවා. ක්‍රියා කරන්නට අවශ්‍ය කායික මානසික යම්කිසි උත්සාහයක් තියෙනවා. නමුත් ඒ උත්සාහය හැමවිටම මතුවෙන්නේ නැහැ. ඒ උත්සාහය අපි අවදි කරගන්නට ඕන. මතුවෙන්නට ඕන. එහෙම මතුවෙන්නොත් තමයි අපිට පුළුවන් වෙන්නේ ඒ වීර්යයෙන් යුක්තව ක්‍රියාත්මක වෙන්න, වීර්යය අවදි කරගන්නේ නැති හැම මොහොතකම උදාසීනව කුසීනව තමයි කටයුතු කරන්නේ. දැන් මේක වීර්යයට පමණක් නෙවෙයි, සිහිය. සිහිය අපි හැම කෙනෙකුගේම සිත් සතන් තුළ තියෙනවා, නමුත් සිහිය උපදවාගන්නොත් මතුවෙන්නොත් පිහිටුවා ගන්නොත් තමයි එයින් ප්‍රයෝජන ලැබෙන්නේ. ප්‍රඥාව අපි හැමෝම සතුව යම් ප්‍රමාණයකට තියෙනවා, ඒ තියෙන ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නොත් තමයි අපිට ප්‍රඥාවෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් නේ. මේ විදියට මේ සියලුම කුසල ධර්මයන් අපි මතුවෙන්නේ නැත, අවදි කරගන්නේ නැත, පිහිටුවා ගන්නේ නැත තමයි අපිට එයින් ප්‍රයෝජන ලැබෙන්නේ. එසේ නොවන අවස්ථාවන් හිදී එයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ක්ලේශ ධර්මයන් දුර්ගුණයන් තමයි මතුවෙන්නේ. එතකොට වීර්යයට ප්‍රතිවිරුද්ධ දුර්වලකම තමයි කුසීන භාවය. ඒ කුසීන බව තමයි

වීරියයට භාත්පසින්ම බාධා කරන ධර්මයක් හැටියට නිර්වාණගාමිණී මග අනුරාලන ධර්මයක් හැටියටයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ.

එතකොට මේ වීරියය යම්කිසි කෙනෙක් උපදවාගන්නවා නම් මූලික වශයෙන්ම හඳුනාගන්නට ඕන කුසල වීරියය සහ අකුසල වීරියය කියන්නේ කුමක්ද කියන බව. අපි මුලින් සිහිපත් කලා වීරියය නැමැති මේ චෛතසික ධර්මය අභිධර්මයේ දක්වන්නේ ප්‍රකීර්ණක චෛතසිකයක් හැටියට. ප්‍රකීර්ණක කියලා කියන්නේ විටෙක කුසල් සිත් සමඟ යෙදෙනවා, විටෙක අකුසල් සිත් සමඟ යෙදෙනවා. අකුසලය සමඟ මුසු වෙලා කායික මානසික උත්සාහය ක්‍රියාත්මක වෙනකොට සියලුම අකුසල ක්‍රියාවන්ට ජවය සම්පාදනය කරන්නේ මේ වීරියය තුළින්. කුසල ධර්ම සමඟ කුසල් සිනෙහි වීරියය යෙදෙනකොට ඒ කුසල ක්‍රියාවන් කරන්නට කායිකව, වාචසිකව, මානසිකව කුසල් වඩන්නට අවශ්‍ය ජවය සම්පාදනය කරන්නේ මේ වීරියය. එතකොට එකම වීරියය නැමැති චෛතසිකය කුසල් සිනෙහි යෙදෙනකොට කුසලයට සහාය වෙනවා, අකුසල සිත් වල යෙදෙනකොට අකුසලයට සහාය වෙනවා. ඒ නිසා තමයි එය ප්‍රකීර්ණක චෛතසික ධර්මයක් හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ. එතකොට අකුසල වීරියයයි කියලා කියන්නේ ලෝභය, ද්වේශය, මෝහය කියන මේ අකුසල මූලයන් පාදක කොට ගෙන යම් කෙනෙකුගේ සිතේ වීරියය උපදිනවා නම්, දැන් අපි හැම කෙනෙක් සතුවම වීරියය තියෙන බව අපිට දැනුනට, හැමවිටම අපේ සිත් වල මතුවෙන වීරියය කුසල වීරියයක් නොවෙයි. කුසල වීරියයක් ද නැද්ද කියලා හඳුනාගන්න එකත් පහසු කාරණයක් නෙවෙයි. මොකද සාමාන්‍ය ජීවිතයේ අපි හොඳ වැඩ හැටියට යහපත් දේවල් හැටියට අවශ්‍ය දේවල් හැටියට හඳුනාගෙන ක්‍රියාත්මක වෙන බොහෝ කටයුතු වලදීත් අපිට නොදැනුවත්වම අකුසල වීරියය ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ අකුසල වීරියය හඳුනාගන්නට නම් අපේ සිත්සතත් තුළ ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ සුක්ෂ්මව ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි තේරුම් ගන්නට අවශ්‍ය වෙනවා. ඒ සඳහා සම්මා දිට්ඨිය අවශ්‍යයි.

දැන් සම්මා දිට්ඨිය පිළිබඳව සැරියුත් මහරහතන් වහන්සේ මජ්ඣිම නිකායේ සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රයේ දක්වන්නේ **අකුසලං ච පජානාති අකුස මූලං ච පජානාති කුසලං ච පජානාති කුසල මූලං ච පජානාති එත්තාව තාපිකො ආවුසො අරිය සාවකො සම්මා දිට්ඨි හෝති** - එතකොට යමෙක් සම්මා දිට්ඨික වෙන්නට නම් මේ අකුසලයයි, මේ අකුසල මූලයයි කියලා හඳුනාගන්නට ඕන. අකුසල මූලය හරියට

හඳුනාගන්නොත් තමයි මේක අකුසලයක් කියලා තේරුම් ගන්නට පුළුවන්. **කුසලංච පජානාති කුසල මූලංච පජානාති** - කුසලය දැනගන්නත් ඕන, කුසල මූලය දැනගන්නත් ඕන. මොකද කුසල මූලය හරියට දැනගත්තොත් තමයි මේක කුසලයක් කියලා තේරුම් ගන්නට පුළුවන්. දැන් අපිට පොතපතින් කියවනකොට, බණ දහම් අහනකොට, සාකච්ඡා කරනකොට මේවා පිළිබඳව සම්මුති වශයෙන් අපි දන්නා දේවල් අපිට කතා කරන්න පුළුවන්. නමුත් ඒක නෙවෙයි වැදගත් වෙන්නෙ මනෝභාවයක් හැටියට අපේ මනසේ ජනිත වෙනකොට ඒ ජනිත වෙන මනෝභාවය කුසලයක්ද අකුසලයක්ද කියලා වෙන් කරගැනීමේ හැකියාව, එතන තමයි සති සම්පජ්ඣය. එතන තමයි සම්මා දිට්ඨිය. එතන තමයි නිවැරදි දැක්ම.

එතකොට එහෙම නැත්නම් අපි කොයි කාටත් මේවා පිළිබඳව මූලික දැනුමක් තියෙනවා. ඒ දැනුමෙන් විතරක් යන්නට පුළුවන් ගමනක් නොවන බව අපි හැමදාමත් සාකච්ඡා කරනවා. ඉතින් ඒ සඳහා ඒක ප්‍රායෝගිකව මතුවෙන අවස්ථාවේ අපිට සිහියෙන් නුවණින් හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන, මේ මතුවෙන්නෙ කුසල වීර්යය නොවේ. එතකොට දැන් අනිකුත් කුසල් අකුසල් වලදි අපිට යම්කිසි පහසුවක් තියෙනවා, මොකද ඒ කුසලයෙහි ස්වරූපයට වඩා වෙනස්ම රූපයකින් තමයි හුඟක් වෙලාවට අකුසල් ජනිත වෙන්නෙ. නමුත් මේ ප්‍රකීර්ණක චෛතසික හඳුනාගැනීමේදී අපිට තියෙන ගැටළුව තමයි එකම වීර්යයක් තමයි ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට වීර්යය නැමැති ගුණයෙන් මේක කුසල් ද අකුසල් ද කියලා වෙන් කරන්න බැහැ. මොකද ඒක එකම චෛතසිකයක් නිසා. එතකොට අපිට මේ යෙදෙන වීර්යය කුසලයක්ද අකුසලයක්ද කියලා තෝරා බේරාගන්නට වෙන්නෙ එය ජනිත කරන්නා වූ මූලය හඳුනාගෙනයි. අන්න එතනදි තමයි අර **අකුසලං ච පජානාති අකුසල මූලංච පජානාති** කියන මේ කාරණය අපිට විශේෂයෙන් වැදගත් වෙන්නෙ. මේක අකුසලයක් විතරක් කියලා දැනගෙන හරියත් නෑ ඒ අකුසලය ජනිත කරන මූලයත් අපි තේරුම් ගන්න ඕන.

එතකොට මූලය හඳුනාගොන්නත් යම් ප්‍රමාණයකට අපට දැනෙන රළු බව, මනසේ දැවෙන තැවෙන ගතිය මේවත් එක්කලා අකුසලය හඳුනාගන්න පුළුවන් යම් යම් අවස්ථා තියෙනවා අකුසලය රළු විදියට මතුවෙනවා. නමුත් අකුසලය සුක්ෂ්ම විදියට මතුවෙන අවස්ථා වල තමයි අපි ඒකට රැවටෙන්නෙ මේක කුසල ධර්මයක් කියලා. ඉතින් අපි මීට

ඉහතදිත් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා සමහර අවස්ථාවල නිර්වාණ මාර්ගය පිළිබඳව පවා අපිට අකුසල වීරියයන් ජනිත වෙන්නට පුළුවන් මූලික අවස්ථාවන්හිදී. ඒ කියන්නේ ඒ නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය තුළ අපි ගමන් කරන්නේ කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නටයි. නමුත් ඒ කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට යන ගමනේදී අපිට තෘෂ්ණා මූලිකව, ඒ වගේම ද්වේශ මූලිකව, මෝහ මූලිකව අපට වීරියය ජනිත වෙන්නට ඉඩකඩ තියෙනවා බොහෝ අවස්ථාවලදී. ඒ කොහොමද, දැන් අපි මීට ඉහතදිත් සිහිපත් කලා අපේම ජීවිතේ අත්දැකීමක්.

එක්තරා කාල වකවානුවක අපි පන්සලේ ගුණදහම් වඩන්නට පහසු නැහැ ඒ නිසා මම හුදෙකලා වෙන්නට ඕන කියලා වෙනම ගල්ලෙනක් සකස් කරගෙන එහි ගුණදහම් වඩන්නට නික්ම ගියා. එතකොට අපිට හිතුවේ ඒ සඳහා අවශ්‍ය පසුබිම සකස් කරගන්නහම ඒ කටයුත්ත කරන්නට අවශ්‍ය වීරියයක් මා සතුව තියෙනවා. ඉතින් උදේ පාන්දරින් අවදි වෙනවා, අවදිවෙලා එතන පටන් රාත්‍රී තිත්දට යනකම්ම දවසේ කාලසටහනකට අනුව වැඩකටයුතු කරගෙන යනවා, භාවනා කරනවා, සක්මන් කරනවා, ඒ වගේම තෙරුවන් වන්දනා කරනවා, දහම් පොත පත කියවනවා, ධර්මය පිළිබඳව සිතනවා, කල්පනා කරනවා, ඊළඟට පිඩුසිඟා වඩිනවා මේ විදියේ දවසේ සෑම දෙයක්ම අඛණ්ඩව කරගෙන ගියා කුසල් හැටියට. එතකොට මතුපිටින් බලනකොට ලොකු වීරියයකින් මම කටයුතු කරනවා වගේ මට පෙනුනා. නමුත් කාලයක් මේ වීරියය පිළිබඳව සිතනකොට මෙනෙහි කරනකොට විමසා බලනකොට තමයි ඇත්තටම අපිට යම් අවස්ථාවක ලැජ්ජත් හිතුවා, අපි මේ හැමතිස්සේම වීරියය වීරියය කියලා මට මේ මේ දේවල් කරන්න ශක්තියක් තියෙනවා කියලා අපි යෙදුනාට ඒ හැම මොහොතකම අපේ සිත් වල කුසල මූලිකවමද මේ වීරියය ඇතිවෙන්නේ කියලා තේරෙනකොට තමයි අපේ මනස කොච්චර සංකීර්ණද කියලා අපිට දැනෙන්නේ.

එතකොට සමහර අවස්ථාවලදී අපි මීට ඉහතදි සිහිපත් කලා, නිර්වාණයෙහි ස්වරූපය අවේදයින සුඛයක්. අවේදයින සුඛයක් කියන්නේ ඒක අපි ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් බුක්ති විදින විදියේ සැපයක් නෙවෙයි. ඒකට උදාහරණයක් හැටියට අපි සිහිපත් කලා කුෂ්ට රෝගියෙකුගේ කුෂ්ටය කසනකොට හොඳින් අතින් ඒක ස්පර්ශ කරලා කසනකොටත් යම්කිසි සුවයක් දැනෙනවා. නමුත් ඒක ප්‍රතිකාර කරලා සුවපත් කලාට පස්සෙන් සුවයක් තියෙනවා. නමුත් ඒ ප්‍රතිකාර කරලා සුව කලාම දැනෙන සුවය එහෙම නැත්නම් ඒ ඇතිවෙන සුවය, ඒක විදින්නට පුළුවන් සුවයක්

නෙවෙයි. ඒ කියන්නේ රෝගය දැන් සුවයි කියලා කියනකොට එතන හුදු වදිනවා වගේ සුවයක් වත් රත්වෙනවා වගේ සුවයක් වත්, ස්පර්ශ කරනවා වගේ සුවයක් වත් එහෙම මොකක්වත් ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් විදින්නට පුළුවන් දෙයක් එතන ඇත්තේ නෑ. එතන තියෙන්නේ දුක්බයෙහි අභාවය. දුකෙහි නැති බව. ඒ දුකෙහි නැති බව නම් වූ සුබය. එතකොට එතන මොකක්වත් නෑනේ කියලා කෙනෙකුට තර්ක කරන්නට බැහැ. ඇයිද තර්ක කරන්න බැරි, එය විද්‍යමාන වූ දෙයක්. ඒ විද්‍යමාන වූ සුබය අතුරුදහන් වුනොත්, අහෝසි වුනොත් එතන දුක්බය මතු වෙන්නට ඕන. එහෙම නම් දුක්බය මතු නොවෙන තාක් කල් එහි සුබය පවතිනවා. නමුත් ඒ පවතින සුබය ඇතිත්වත් කණිත්වත් නාසයෙන්වත් දිවෙන්වත් කයෙන්වත් ස්පර්ශ කරන්නට පුළුවන් දෙයක් නෙවෙයි, ඒ වගේම මනසින් විදින්නට පුළුවන් දෙයක්, වේදනාවක් හැටියට විදින්නට පුළුවන් දෙයක් නෙවෙයි. ඒ නිසා එබඳු සුබය තමයි අවේදීත සුබයයි කියලා හඳුන්වන්නේ. එතකොට මේ කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීම නිසා ඇතිවෙන සුබය ඒ වගේ එකක්.

නමුත් අපි හැමතිස්සේම අපි නිවන කියනකොටත් ඒ නිවන නිසා ඇතිවෙන නිර්වාණ සුවය පිළිබඳව කතා කරනකොටත් අපි ගොඩක් දෙනෙකුට දැනෙන්නේ මේ විදින සුවය විදින කායික මානසික සුබ දුක්බයන්ට සාපේක්ෂ වූ එක්තරා වේදීත සුබයක් පිළිබඳව තමයි අපිට සංඥා සංකල්පනා මතු වෙන්නේ. එතකොට ඒ පිළිබඳව තෘෂ්ණාවක් අපේ මනසේ ජනිත වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට මුල් මුල් අවස්ථාවේදී ඇත්තටම නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය පිණිසත් අපි වීර්යය කරන්නේ තෘෂ්ණාමූලිකව විය හැකියි. නමුත් කරන්න දෙයක් නෑ, අපිට පුළුවන් විදියට තියෙන විදියට පටන් ගන්නවා ඇරෙන්න මේ සියල්ල ශුද්ධ කරගෙන දේවල් අපි කරන්න බලාගෙන හිටියොත් අපිට මොකුත් කරන්න බැරිවෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා දැනට පුළුවන් හැටියට අපි ආරම්භ කරන්න ඕන. හැබැයි අපි නැවත නැවත සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන මෙහි තියෙන මූලික මනෝභාවයන් මොනවද, එහෙම නැත්නම් කවර මූලයකින්ද මේවා මතු වෙන්නේ, ඒවා පිළිබඳව ටිකක් තේරුම් ගන්නට අපි උත්සාහ කරන්නට ඕන, ඒ වටහා ගැනීමට දරන ප්‍රයත්නය තුළ තමයි යම් දිනෙක අපි හරියට අවබෝධ කරගන්නේ නිවැරදි වීර්යය කුමක්ද කියලා.

එතකොට උදාහරණයක් හැටියට ගන්නොත් අපි දැන් මේ හැම වැඩක්ම මූලිකව කරද්දී බොහොම රළු විදියට තමයි ආරම්භ කරන්නේ. කාලයාගේ ඇවෑමෙන් තමයි ටිකෙන් ටික සියුම් වෙමින්, සියුම් වෙමින් ගැඹුරට යන්නේ. උදාහරණයක් හැටියට ගන්නොත් දැන් අපි රොකට් එකක්

යවනවා අපි ප්‍රායෝගිකව අත්විඳලා නැති වුනාට, ඒ වගේම ඒක අපිට ප්‍රායෝගික අත්දැකීමක් නොවුනාට අපි විඩියෝ දර්ශන වල ආදිය දැකලා තියෙනවා රොකට් එකක් යවන හැටි. ඒ වගේම අපි එහි තාක්ෂණය පිළිබඳව යම් ප්‍රමාණයකට අහලා තියෙනවා. එතකොට ඒකෙ ලොකු උපකරණයක් තමයි මුලින් පොළොවෙන් ඉහළට ඔසොවන්නේ. එතකොට එහෙම ලොකු උපකරණයක් ඕනවෙන්නේ කුමක් සදහාද, මේ පොළොවට තියෙන ආකර්ෂණය, ගුරුත්වාකර්ෂණය විනිවිද ගෙනියන්නට ලොකු බලයක් යොදන්නට අවශ්‍යයි. එතකොට ඒ බලය යොදන්නට තමයි අර ලොකු උපකරණයක් සකස් කරලා ඒකෙන් ඒ අවශ්‍ය ජවය ගන්නේ. ඊටපස්සෙ ගුරුත්වාකර්ෂණ සීමාවෙන් ඔබ්බට ගියාට පස්සෙ ඒකට එව්වර ලොකු බරක් අවශ්‍ය නැහැ ඊටපස්සෙ ඒකෙ තදබල බර කොටස ගැලවිලා ඉවත් වෙනවා. එතකොට ඒ විදියට තමයි ඒවා සකසලා තියෙන්නේ. එතකොට ඒ බරකොටස ගැලවිලා ඉවත් වුනාට පස්සෙ හුඟක් සැහැල්ලු වෙනවා. ඒ සැහැල්ලු වුනාට පස්සෙ තවදුරට යනකොට තවත් කොටසක් ගැලවිලා ඉවත් වෙනවා. තවත් දුර යනකොට තවත් කොටසක් ගැලවිලා ඉවත් වෙනවා. අවසානයේ අවශ්‍ය තැනට ගිහිල්ලා ස්ථාන ගත වෙන්නේ සමහර විට ඉතා පුංචි කැමරාවක් වගේ පොඩි උපකරණයක් වෙන්නට පුලුවන්. නමුත් ඒක එතනට ස්ථානගත කරන්නට ලොකු බරසාර උපකරණ පද්ධතියක් සකස් කරලා තමයි ඒකත් එක්කලා ඒක ක්‍රියාත්මක කරන්නේ.

එතකොට අන්න ඒ වගේ අපිට මූලික වශයෙන් මේ බර කොටස කෙලෙස් ධර්මයන් සමඟ බර්තව ඉන්න මේ බර කොටස විනිවිදගෙන යන අවස්ථාවේදී අපිට සුක්ෂ්ම විදියෙන් මේ ගමන යන්නට මූලික අවස්ථාවේදී පුලුවන්කමක් නෑ. ඒ සදහා හුරුවක් නෑ. එතකොට අපි අර කෙලෙස් ධර්මත් එක්කලා පැටලි පැටලි සමහර වෙලාවට කුසල් කියලා හිතුවට සමහර ක්ලේශ ධර්මයන් මිශ්‍රව තමයි, මොකද අනුසය ධර්මයන් පවතින තාක් කල් ඒවා විවිධ ක්‍රමවලට මතුවෙනවා. ඒ මතුවෙන රළු ගතියත් එක්ක තමයි අපි ඒ දිසාවට වැයම් කරන්නේ. එහෙම කරගෙන කරගෙන යනකොට හැබැයි සති සම්පජ්ඣාදිය පිහිටුවා ගන්නට උත්සාහ කරනකොට නිතර නිතර සිහියෙන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරනකොට නුවණින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරනකොට අපිට දැනෙන්න ගන්නවා මේ පවතින තත්වය නිවැරදිම මානසික තත්වය නෙවෙයි කියලා. ඊටපස්සෙ තමයි අපි ඒ දුර්වල තත්වයෙන් ඔබ්බට ගිහිල්ලා වඩාත් සුක්ෂ්ම විදියට ඒ මනෝභාවය හඳුනාගන්නේ. මේක විරියය සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි සිහිය

සම්බන්ධව, ප්‍රඥාව සම්බන්ධව, කරුණා මෛත්‍රිය සම්බන්ධව මේ හැම එකක් සම්බන්ධවම එහෙමයි.

දැන් ඉහතදී අපි මෙත්තාව සම්බන්ධව යම් යම් අවස්ථා වලදී කතා කලා. එතකොට මෛත්‍රිය පිළිබඳව අපිට මූලික වශයෙන් සමහර විට අර එකම දරුවෙක් ඉන්න අම්මා කෙනෙක් ඒ දරුවා කෙරෙහි ඇති කරගන්න මනෝභාවය වැනි මනෝභාවයක් ගැන හිතලා බලනකොට සමහරවිට ඒ දරුවා පිළිබඳව අම්මාට තෘෂ්ණාවක් තියෙන්නටත් පුළුවන්. ඒ වගේම බලාපොරොත්තු අපේක්ෂා ඇලීම් බැඳීම් එබඳු මනෝභාවයන් විකක් තියෙන්න පුළුවන්. එතකොට මුලදී දරුවා කෙරෙහි මෙත්තාව හැටියට ඒ මව විසින් පවත්වන්නේ ඒ තෘෂ්ණා මූලික හැඟීම්. නමුත් නැවත නැවත ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරද්දී දැනෙන්න ගන්නවා ඒ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්න ඕන කොහොමද, දරුවා කෙරෙහි සැබෑ මෙත්තාවක් පවතිනවා නම් ඒ දරුවාට මේ මේ විදියේ යහපතක් වෙන්න කියලා මව විසින් සිතනකොට කල්පනා කරනකොට ඒ පිළිබඳව උනන්දු වෙනකොට ඒ දරුවාට විය යුතුයි කියලා තමන් අපේක්ෂා කරන යහපත සැබැවින්ම සිද්ධ නොවුනොත් ඒ මැනියන්ට දුකක් පීඩාවක් අපහසුවක් ඇතිවෙනවා නම් එහෙම නම් එතන තිබ්ලා තියෙන්නේ මෙත්තාවක් නෙවෙයි, එතන තිබ්ලා තියෙන්නේ බලාපොරොත්තුවක්. අපේක්ෂාවක්, තෘෂ්ණා මූලික අපේක්ෂාවක් පමණයි තිබ්ලා තියෙන්නේ. මොකද මෙත්තාව කියන්නේ පිරිසිදු කුසල් සිතක්. මොකද මෙත්තාවෙන් චිත්ත පීඩා ඇතිවෙන්නට විදියක් නෑ. එතකොට මෙත්තාවෙන් චිත්ත පීඩා ඇතිවෙන්නට විදියක් නෑ. එතකොට යම් ප්‍රාර්ථනාවක්, යම් බලාපොරොත්තුවක් එක්ක අපි ඉන්නකොට ඒක සිදුනොවෙද්දී අපිට චිත්ත පීඩා ඇතිවෙනවා නම් එතන තියෙන්නේ සැබෑ පිරිසිදු මෙත්තාවක් නෙවෙයි.

අන්න ඒ වගේ දැන් මේ වීර්යය පවත්වනකොටත් අපි නැවත නැවත සිතා බලන්නට ඕන, විමසා බලන්නට ඕන දැන් මේ වීර්යයෙහි සතර ආකාරයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ සතර සමයප්‍රධාන වීර්යය කියලා දක්වනවා. නූපන් අකුසල් නූපදවන්නට, උපන් අකුසල් ප්‍රභාණය කරන්නට. එතකොට අපි යම් ප්‍රමාණයකට මේ උපන් අකුසල් ප්‍රභාණය කරන්නට උත්සාහ කරනකොට නූපන් අකුසල් උපදින්නට විදියක් නෑ. නූපන් අකුසල් උපදිනවා නම් එතන අපි නිවැරදි විදියට වීර්යය කරලා නෑ. නිවැරදි ප්‍රඥාවෙන් අපි වීර්යය කරලා නෑ. ඒ වගේම නූපන් අකුසල් උපදවන්නට අපි වැයම් කරනකොට අපට අකුසල් උපදිනවා නම් එහෙම නම් අපි එතැන නිවැරදිම වීර්යය කරලා නෑ. නිවැරදි ප්‍රඥාවකින් වීර්යය කරලා නැහැ.

අන්න ඒ විදියට අපි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන. දැන් ඒ නිසා තමයි අපේ අත්දැකීම අපි සිහිපත් කලේ.

දැන් අර විදියට ගල්ලෙනට ගිහිල්ලා ගුණදහම් වඩන්න භාවනා කරන්න ආරම්භ කලාට පස්සෙ අපි හිතුවෙ අපේ මනස ඉතාම ඉක්මණින් යම් නිකෙලෙස් තත්වයකට පමුණුවාගන්නට අපිට පුළුවන් වේවි කියලා. නමුත් ඒ ගල්ලෙනට ගිහිල්ලා ටික කාලයක් ගුණදහම් වඩනකොට අපිට දැනෙන්න ගන්නා පන්සලේ ඉන්නකොටත් වඩා කෝපය, ද්වේෂය, නොසතුට, නොරුස්තා බව මේවා වර්ධනය වෙනවා. එතකොට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අපි කෙලෙස් නසන්නට යන ගමනේදී දුක්ඛ පීඩාවන් මතුවෙනවා, ඒ වගේම දෝමනස්සයන් මතුවෙනවා, ඒක මේ ගමනේදී ස්වභාවික අත්දැකීමක්. හැබැයි ඒ දෝමනස්සයන් මතුවෙනකොට අපි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන මම මේ නිවැරදි උත්සාහයක නම් ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත උත්සාහයක, වීර්යයක නම් මම යෙදෙන්නේ අකුසල් දුරු කරන්නට ගිහිල්ලා නූපන් අකුසල් උපදින්නට විදියක් නෑ. එතකොට මෙනෙක් මගේ මනසේ නොඉපදුනු අකුසල් යලි යලි උපදිනවා. නොඉපදුනු අකුසල් කියලා කියන්නෙ මේ සසර ගමනේ අසවල් අකුසලය අපේ මනසේ ජනිත වෙලා නැහැ කියලා කියන්න පුළුවන් අකුසලයක් නොතිබෙන්න පුළුවන්.

නමුත් මෙතන මේ කියන්නෙ වර්තමානයේ ඉඳලා ඉදිරියට කල්පනා කරනකොට මේ වෙනකොට අපේ මනසේ ද්වේශය නැත්නම් ඊළඟ මොහොතේ ද්වේශය හටගන්නවා නම් ඒ හටගන්නේ මොකක්ද, නූපන් අකුසලයක්. එතකොට ඒ නූපන් අකුසලයක් උපදිනවා නම් අපේ වීර්යය ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වීර්යයක් වෙලා නැහැ. නිවැරදි තැනක අපේ වීර්යය තිබ්ලා නැහැ. එතකොට දැන් අපි උත්සාහ කරන්නෙ අකුසල් දුරු කරන්නයි. අකුසල් දුරු කරන්නට දරන ප්‍රයත්නය තුළ අපේ මනසේ අකුසල් උපදිනවා නම් එහෙනම් අපේ වීර්යය සම්මා වායාමයක් වෙලා නැහැ. එහෙනම් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වීර්යයක් වෙලා නැහැ. එහෙනම් කුසල වීර්යයක් වෙලා නැහැ. කොතනක හරි අඩුවක් සිද්ධ වෙලා තියෙනවා. අන්න එහෙම එක් එක් අවස්ථා තෝරා බේරාගෙන ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරමින් තමයි සැබෑ කුසල වීර්යය මොකක්ද කියලා අපිට හඳුනාගන්නට තියෙන්නෙ. දැන් අපිට දැනෙන්න ගන්නා ඒ විදියට පන්සලේ ඉන්නකොට වඩා අපේ මනසේ කෝපය, ද්වේෂය, නොසතුට, නොරුස්තා බව ඇතිවෙන්නට හේතුව මොකක්ද කියලා සිතනකොට මුලදි මුලදි අපිට පෙනුනේ දාන, බණ, පිරිත්, පාංශුකූල ඒවයින් නිදහස් වෙලා මම නිදහසේ

ගුණදහම් වඩන්න උත්සාහ කරනවා. හැබැයි ඒත් සමහර මිනිස්සු හොයාගෙන එනවා, භාමුදුරුවනේ අපේ තාත්තාගේ බණට අනේ ඔබවහන්සේ මේකට කොහොමහර් වඩන්න ඕන, අනේ මේකට විතරක් වඩන්න, ඔය විදියෙන් ආරාධනා කරනවා. එතකොට තමයි අපේ මනසේ අර කෝපය මතු වෙන්නේ. ඉතින් වෙනදා පත්සලේ ඉන්නකොට ආරාධනාවක් කලොත් පුලුවන් නම් බාරගන්නවා. බැරි නම් බැහැ කියලා නිහඬ වෙනවා, ඒක එතනින් ඉවරයි. හැබැයි දැන් ගල්ලෙනේ ඉන්නකොට අර විදියට මොනවහර් ආරාධනාවක් කරන්න එතකොටම අපේ මනසේ කෝපය මතු වෙන්නට ගන්නා. ඉතින් ඇයිද එහෙම වෙන්නේ කියලා සිතා විමසා බලනකොට තමයි අපිට දැනෙන්න ගත්තේ මම ඉක්මණට නිවන් දකින්න ඕන, මම ඉක්මණට සෝවාන් වෙන්නට ඕන, මම ඉක්මණින්ම මෙතනින් ගැලවෙන්නට ඕන කියලා.

එතකොට සෝවාන් වෙන්න නිවන් දකින්න කියලා හිතන අදහස වැරද්දක් නෙවෙයි. එතන තියෙන්නේ කෙලෙස් නැසීම පිළිබඳ සංකල්පයක්. සංකල්පය කෙලෙස් නැසීමක් පිළිබඳ වුනාට අර ආවේදයින සුබය ගැන නෙවෙයි, මේ විදින්නා වූ එක්තරා සුවයක් පිළිබඳව තමයි මනසේ සංකල්ප ගොඩ නැගෙන්නේ. ඒ නිසා ඒ විදින්නා වූ සුවයට තියෙන ඇලීම, බැඳීම, තෘෂ්ණාව නිසා තමයි ඒකට අනිත් අය බාධා කරනවා කියලා ඒ අය සම්බන්ධව ගැටුමක් ඇතිවෙන්නේ. දැන් අපි කෙලෙස් නසන්නට නම් යන්නේ ඒ පිළිබඳව සැබෑ වීර්යයක් නම් ඇතිවෙන්නේ අනිකා පිළිබඳව අපේ මනසේ ද්වේෂයක් ඇතිවෙනකොට මේ ද්වේශයයි, මේ අකුසලයයි, මේ ක්ලේශයයි, මේ නිවන් මගට බාධකයයි කියන බවට අපිට දැනෙන්නට ඕන. එතකොට ඒක දැනෙන්නැත්තේ ඇයි, අපේ මනස සති සම්පජ්ඣයෙන් යුක්තව හැබෑ වීර්යයක නැහැ. අපි උත්සාහයෙන් වීර්යයෙන් දවසේ කාල සටහනක් හදාගෙන එක දිගටම අපි මැෂින් එකක් වගේ වැඩ කලා වුනාට අවශ්‍ය තරම් සති සම්පජ්ඣය සහ කුසල වීර්යය ජනිත කරගන්නට අපි තුළ ශක්තිය නැතිවෙලා ගිහිත් තියෙනවා. ඒ ශක්තිය නැති නිසා තමයි අපිට නොදැනුවත්වම මේ කුසල් වඩන්නට යන ගමනේදී අර විදියට අකුසල් මතු වෙන්නේ. ඉතින් එහෙම ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා බලනකොට තමයි අපිට දැනෙන්න ගන්නේ මේ පුද්ගලයෝ සමඟ ගැටෙමින් අපේ මනස තුළ නූපත් අකුසල් උපදවාගන්නවා. එහෙම නම් මෙතන සැබෑ වීර්යයක්, සැබෑ සිහි නුවණක් ක්‍රියාත්මක වෙලා නැහැ. එතකොට ගල්ලෙනේ හිටියයි කියලා, දැන් ගල්ලෙනට ආවේ මොකටද, හුදෙකලා වුනේ මොකටද - කෙලෙස් නසන්න, පව්කම් දුරු කරන්න, උපත්

අකුසල් දුරු කරන්න, නූපත් අකුසල් නූපදවන්න. දැන් එතකොට ඒ ආප්ප ගමනේදී ඒ දරන ප්‍රයත්නය තුළ නූපත් අකුසල් නැවත නැවත උපදිනවා නම් එතැන නිවැරදි තැනක මනස පිහිටලා නැහැ කියන බව ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා හඳුනාගන්නට ඕන. දැන් එතකොට ඒ ගැටුම නිර්මාණය වුනේ කුමක් නිසාද, තෘෂ්ණා මූලිකව. දැන් ඒ ගල්ලෙනට ගිහිල්ලා වීර්යය කරලා තියෙන්නෙ තෘෂ්ණා මූලිකව, තෘෂ්ණාව පදනම් කොටගෙන. එතකොට ඒ වීර්යය තුළ වීර්යය ජනිත වෙලා තියෙන්නෙ තෘෂ්ණා මූලයෙන්, ලෝභ මූලයෙන්. එහෙම නම් ඒක කුසල වීර්යයක් නෙවෙයි. අපි නැවතත් මෙතනදි සිහිපත් කරනවා මේ සියල්ල ශුද්ධ කරගෙන දේවල් කරන්න බලාගෙන හිටියොත් අපිට කවදාවත් කරන්න බැරිවෙන්න පුළුවන්. අපි එතකොට පටන් ගන්නෙම නෑ.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා වීර්යය තුන් ආකාරයකින්. ආරම්භකධාතු, නික්බමධාතු, පරක්බමධාතු. එතකොට ආරම්භක ධාතු කියලා කියන්නෙ පටන් ගන්නා වීර්යය. නික්බම ධාතු කියලා කියන්නෙ පටන් ගත්තු වීර්යය අඛණ්ඩව ඉදිරියට පවත්වාගෙන යාම. පරක්බම ධාතු කියලා කියන්නෙ කොතෙක් බාධා ආවා වුනත් ඒවායින් කඩා වැටෙත් නැතිව අදාළ පරමාර්ථය සාධනය වන තෙක් සියලු බාධක මැඩගෙන ඉදිරියට යන්නට පුළුවන් කායික මානසික ශක්තිය. එතකොට දැන් අපි තවම මගේ මනසේ වීර්යය උපදවාගන්නට මං පුහුණු වෙලා නෑ, තවම මගේ මනසේ තෘෂ්ණාවයි තියෙන්නෙ, තවම මං මේ මුලාවෙනුයි වීර්යය කරන්නෙ, තවම තෘෂ්ණාවෙනුයි වීර්යය කරන්නෙ, ඒ නිසා මේ තෘෂ්ණාව දුරු කරලා මං වීර්යය පටන් ගන්නවා කියලා බලාගෙන හිටියොත් අපිට කවදාවත් වීර්යය කරන්නට වෙන්නෑ. මොකද වීර්යය කළ යුත්තේ තෘෂ්ණාව දුරු කරන්නට නමයි. මොකද තෘෂ්ණාව දුරු කරලා ඉවර වුනාට පස්සේ අපිට අමුතු වීර්යයක් ඇතත් නැතත් ගැටළුවක් නෑ. තෘෂ්ණාව දුරු කිරීම සඳහායි වීර්යය.

දැන් තෘෂ්ණාව දුරු කිරීම සඳහා වීර්යය කරනකොට තවම අපි තෘෂ්ණාවෙන් යුක්තව තමයි වීර්යය කරන්නෙ. එතකොට විටින් විට අර වීර්යයත් එක්කලා තෘෂ්ණාව මුහුටෙනවා. මුහුටුනාම ඇතැම් අවස්ථාවල අපි කුසල වීර්යය කියලා හිතාගෙන පුහුණු කලාට එතන යම්කිසි අකුසල වීර්යයක් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට නමුත් ඒක බරපතලම හානියක් කියලා අපිට ගන්නට බැහැ. මොකක් නිසාද මිනිස්සු මිනී මරන්නට වෑයම් කරනවා. භොරකම් කරන්නට වීර්යය කරනවා. කාමයෙහි වරදවා හැසිරෙන්නට වීර්යය කරනවා. මත්පැන් බොන්නට,

බොරු කියලා අන් අය රවට්ටලා වංචනිකව දේවල් ගන්නට වීරියය කරනවා. එතකොට එබඳු වීරියයන් සෘජුවම තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථදායී වීරියයන්. එතකොට ඒවා ඉතාම රළු විදියේ අකුසල වීරියයන්. දැන් අපි මේ නිවන් දැකීම සඳහා උත්සාහ කරනකොට යම් තෘෂ්ණාවක් ඒකට පාදක වෙන්නට පුළුවන්. හැබැයි ඒකෙන් ලෝකෙට අනර්ථයක් නෑ.

එතකොට මට මතකයි අපි පැවිදි වෙච්ච පන්සලේ නායක භාමුදුරුවෝ උන්වහන්සේ නිතරම කියමින් හිටපු දෙයක් තමයි මම නම් ගුණදහම් වඩන්න භාවනා කරන්න යනවා නම් යන්නෙ මේ සියල්ලක්ම අතහැරලා. මේ පන්සල් අතහැරලා, මේ ගෝලබාලයො අතහැරලා, මේ වැඩ අතහැරලා සියල්ලෙන්ම නිදහස් වෙලා තමයි භාවනාවට මම යනවා නම් යන්නෙ. ඉතින් උන්වහන්සේගේ ජීවිත කාලෙ කවමදාකවත් ඒ වැඩේ කරන්න බැරිවුනා. එතකොට දැන් අපි බලාපොරොත්තු වෙනවා අධ්‍යාපන කටයුතු ටික නිම කරලා මම ටිකක් ගුණදහම් වඩන්න පටන් ගන්නවා. ඊටපස්සෙ රැකියාවක් හොයාගෙන රැකියාවක් හම්බුනාට පස්සෙ ඒකත් එක්කලා නැවත කාර්යබහුල වෙනවා. එතකොට මේ රස්සාවෙන් ටිකක් විවේක අරගෙන නිවාඩුවක් අරගෙන මම භාවනා කරන්නට, ගුණදහම් වඩන්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට විවාහ වුනාට පස්සෙ දරුමල්ලො ටිකක් ලොකු වුනායින් පස්සෙ මම භාවනා කරන්න පටන් ගන්නවා. එතකොට දරුමල්ලො ලොකුවුනාට පස්සෙ ඒ අයගේ දරු මුණුපුරන් රකින්නට වෙනවා. මේ විදියට එකින් එක, එකින් එක පැටලි පැටලි ජීවිතේ අපි අපේක්ෂා කරන විදියට නෙවෙයි හැමදෙයක්ම සිද්ධ වෙන්නෙ, ඒ වගේම මේ ටික තමයි බාධාව. ඒ ටික අයින් වුනොත් අපිට පහසුවෙන් මේ වැඩේ කරන්න පුළුවන් කියලා අපි හිතුවට, ඒ හිතන චිත්තනයම උදාසීන බවට හේතුවක් වෙන්නට පුළුවන්.

දැන් පින්වතුන් අහලා ඇති කුසින වස්තු අට පිළිබඳව. කුසින පුද්ගලයා කාරණා හතරක් පාදක කොටගෙන ආකාර අටකින් උදාසීන බව ඇතිකරගන්නවා. පළවෙනි කාරණය තමයි ඔහු කල්පනා කරනවා මට දැන් අමතර කාර්යයක යෙදෙන්නට තියෙනවා. දැන් හික්ෂුන් වහන්සේලා සම්බන්ධව මේක දේශනා කරනකොට දක්වන්නෙ සිවුරු මැසීම, සිවුරු පඩු ගැසීම, පාත්‍රා පිලිස්සීම ආදී මේ කවර හෝ කාරණයක යෙදෙන්නට තියෙනවා. තියෙනකොට උන්වහන්සේ කල්පනා කරනවා දැන් බර වැඩක් කරන්නට තියෙනවා ඒ නිසා ටිකක් විවේක ගන්න ඕන. පොඩ්ඩක් නිදාගෙන වෙහෙස නිවාගෙන ඇඟට පහසුවක් ඇති කරගෙන දැන් මේ වැඩේ පටන් ගන්න ඕන, මොකද ලොකු වැඩක් කරන්න තියෙනවා. එහෙම

නැන්නම් රාත්‍රී පිරිනක් නියෙනවා, නිදිමරන්න නියෙනවා, දැන්ම නියා ටිකක් නිදාගන්න ඕන. කල් ඇතිව නිදාගන්නවා. ඊටපස්සෙ පිරිනට ගිහිල්ලා ආවට පස්සෙ දැන් හොඳටම නිදිමරලා එන්නෙ, ඒ නිසා දැන් ටිකක් නිදාගන්නවා. දැන් එතකොට මේ අමතර කාර්යයක් තිබුනාම ඒ කාර්යය කරන්න කලින් විවේක ගන්න ඕන කියලා හිතනවා, ඒක කරලා ඉවර වුනාට පස්සෙන් විවේක ගන්න ඕන කියලා හිතනවා. ඒ අර කුසින පුද්ගලයාගේ කුසින ගති ලක්ෂණ. ඒ උදාසීන බව මතුවෙන හැටි.

ඊළඟට ඒ නැන්නම් තාට ගමනක් යන්න නියෙනවා නම් දැන් මේ දුර ගමනක් යන්න නියෙනවා, ඒ නිසා ඒ ගමනේදී ගොඩක් වෙහෙසෙන්නට වෙනවා, ඒ නිසා දැන්ම නියා ටිකක් විවේක ගන්න ඕන, නිදාගන්න ඕන, ඊළඟට ගමන ගිහිල්ලා ආවට පස්සෙ දැන් ගමන් මහන්සිය වැඩියි තෙහෙට්ටුව වැඩියි දැන් මට භාවනා කරන්න පහසුව නැහැ ඒ නිසා ටිකක් විවේක ගන්න ඕන, නිදාගෙන ඉන්න ඕන. ඒ විදියට ගමන් බිමන් යාම සම්බන්ධව ඊට කලින් ඊට පසුවත් උදාසීන බව ඇතිවෙනවා. ඊළඟට පිඩුසිඟා ගිහිල්ලා තමන්ට හොඳට ආහාර නොලැබුනොත් අද නම් කුසගිනි නිවාගන්නටවත් සුදුසු ආහාරයක් ලැබුන් නැ, මේ බඩගින්නේ භාවනා කරන්න බෑ. ඒ නිසා දැන් ටිකක් නිදාගෙන විවේක ගන්නට ඕන. හෙට දවසේ භාවනා කරන්නට පටන් ගන්නවා. එතකොට අපි හිතමු පිඩුසිඟා ගිහිල්ලා හොඳට දානෙ ලැබුනොත් එදාට හොඳට වළඳලා, අදනම් ටිකක් වළඳුවා බඩ තදවෙලා වැඩියි, ඒ නිසා මේ බත් මනයන් එක්කලා අදනම් භාවනා කරන්න බෑ කියලා ඒක එහාට දානවා, කල් දානවා. ඊළඟට අපි හිතමු උන්වහන්සේට රෝගයක් වළඳුනොත් දැන් මේ රෝගය නිසා මට කොහොමවත් භාවනා කරන්න බෑ ගුණදහම් වඩන්න බෑ. රෝගය සනීප වුනාට පස්සෙ දැන් මේ අසනීප වෙලා ඉඳලා සුව වුනා විතරයි, දැන්ම ගත සිත වෙහෙසවන එක හොඳ නැ තව ටිකක් විවේක ගන්න ඕන කියලා ලෙඩේ සනීප වුනාට පස්සෙන් උදාසීන වෙනවා. මේ විදියට කටයුතු සම්බන්ධව, ගමන් බිමන් සම්බන්ධව සහ ආහාර සම්බන්ධව සහ ලෙඩදුක් සම්බන්ධව කියන ඔය කියන කරුණු හතර සම්බන්ධව ඊට පෙරාතුවත් සහ ඊට පසුවත් කියන මේ අවස්ථා දෙකම මුල් කොටගෙන උදාසීන බව ඇතිවෙනවා කුසින පුද්ගලයාට. ඒවා තමයි කුසින වස්තු අට හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ.

හැබැයි ආරම්භක වීර්යය, අරඹන ලද වීර්යය ඇති නැන්නම් තාට ඔය කරුණු අටම වීර්යය උපදවාගන්නට පාදක කරගන්නවා. ඒ කියන්නෙ මට දැන් අමතර වැඩක යෙදෙන්න නියෙනවා. ඒ වැඩේ යෙදෙනකොට භාවනා

කරන්න වෙන්නෙ නෑ දවස් ගණනාවක් ඒකට වෙහෙසෙන්නට සිද්ධ වෙනවා. ඒ නිසා දැන්මනියා ටිකක් භාවනා කරන්නට ඕන. එතකොට අදවත් බණක් අහන්නට ඕන, අදවත් ටිකක් ගුණදහම් වඩන්නට ඕන, පන්සලට යන්න ඕන, සිල් සමාදන් වෙන්න ඕන. මොකද දැන් ඉදිරි සතියක් මාසයක් එකදිගටම මෙහෙම කාර්යයක බරපතල රාජකාරියක යෙදෙන්නට තියෙනවා. ඒ නිසා ඒකට ගියායින් පස්සෙ ගුණදහම් වඩන්න භාවනා කරන්න වෙලාවක් හම්බෙන් නෑ දැන් හොඳට ගත සිත ශක්තිමත් කරගන්නට ඕන මේ ගුණදහමින්. එතකොට ඒ කටයුතු කරද්දීත් මට ටිකක් හරි ධර්ම සංඥාව පවත්වාගන්නට පුළුවන්. එතකොට මේ වීර්යය උපදවාගන්නා පුද්ගලයා, ආරම්භක වීර්යය ඇති පුද්ගලයා ඒ විදියට තමයි කල්පනා කරන්නෙ. එතකොට අමතර කාර්යය යෙදෙන්න තියෙනවා නම් ඊට කලින් උද්යෝගයෙන් උනන්දුවෙන් භාවනා කරන්න, උනන්දුවෙන් ගුණදහම් වඩන්න පෙළඹෙනවා. එතකොට කල්පසු කරන් නෑ. අර එහෙම නැති උදාසීන පුද්ගලයා තමයි මේ වැඩේ ඉවර වුනාට පස්සේ දරුවො හදලා ඉවර වුනාට පස්සෙ, විවාහ කරලා දුන්නට පස්සෙ, එහෙම නැත්නම් රැකියාව ඉවර වුනාට පස්සෙ මෙහෙම කිය කියා අර කාලයට හිලව් කරලා තමන්ගේ වැඩ කටයුතු ප්‍රමාද කරගන්නෙ. ඉතින් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ එකම සාධකය කෙනෙකුට කුසිත බව ඇතිකරගන්නට හේතුවෙනවා කුසිත පුද්ගලයාට. ආරම්භක වීර්යය ඇති පුද්ගලයාට එයම, ඒ සාධකයම වීර්යය උපදවාගන්නට කාරණයක් වෙනවා, කාරණයක් කරගන්නවා.

ඊළඟට දැන් අපි හිතමු ඒ සති ගණනක් මාස ගණනක් ඒ වැඩකටයුතු වල යෙදිලා ආවට පස්සෙ ඔහු කල්පනා කරනවා මට සති ගාණක් මාස ගාණක් භාවනාවක් කරගන්නට වුනේ නෑ, පන්සලකට යන්න වුනේ නෑ, බණ දහමක් අහන්න වුනේ නෑ. ඒ නිසා මේ අද දවසේ මට පොඩි විවේකයක් ලැබුනා. ඒ නිසා බණ භාවනා කරන්න ඕන. අද ටිකක් බණක් අහන්න ඕන, පන්සලකට යන්න ඕන, සිල් සමාදන් වෙන්න ඕන. මෙහෙම ඔහු කල්පනා කරනවා. එතකොට ඒකටයුතු නිසා කාලය ගොඩක් ඒවට වැය වුනා, ඒ නිසා දැන් මේ ඉඩ ලද අවස්ථාවේදීවත් මම ගිමන් හරිමින් ඉන්න එක සුදුසු නෑ. ගුණදහම් වැඩිමට කාලය යොමු කරන්නට ඕන කියලා ඒ අවස්ථාව වීර්යය අරඹන්නට කරුණක් බවට පත්කරගන්නවා. ඊළඟට ඒ නැතැත්තාට ගමනක් යන්නට තියෙනවා නම්, මට දුර ගමනක් යන්න තියෙනවා, දැන් ඒ යනකොට භාවනා කරන්න, බණක් අහන්න, සිල් සමාදන් වෙන්න මොකුත් කරගන්න හම්බෙන් නෑ. ඒ නිසා ඒ ගමන පිටත්

වෙන්න කලින් ඒකටයුතු කරන්න ඕන. ගමන ගිහිල්ලා ආවට පස්සෙ කල්පනා කරනවා, මට මේ ගමන නිසා මේ දවස් ටිකේ ගුණදහම් වඩන්න බැරිවුනා, ඒ නිසා අද හරි ඒකමම කරන්න ඕන. ඒ විදියට එය මූලික කොටගෙනත් විරියය ආරම්භ කරන්නට ආරම්භක විරියය ඇති පුද්ගලයා ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට ආහාර අඩු දවසට ඔහු කල්පනා කරනවා අද නම් කුස තද වෙලා නෑ අද ආහාර අඩුවෙන් ගත්තෙ. ඒ නිසා අද කය සැහැල්ලුයි. නිදිමන ගතිය එන්නෙ නෑ. ඒ නිසා අද පහසුවෙන් භාවනා කරන්න පුලුවන්. ඒ නිසා අද වැඩිපුර භාවනාවට සිත යොමු කරන්නට ඕන කියලා ඒ තැනැත්තා අර ආහාර අඩුවෙන් ගත්තු දවස ගුණදහම් වඩන්නට යෝග්‍ය හැටියට කල්පනා කරලා ඒ පිළිබඳව උනන්දු වෙනවා. ඊළඟට ඒ තැනැත්තාට ආහාරපාන බහුලව ලැබීවිච දවසට ඒ තැනැත්තා කල්පනා කරනවා අද නම් හොඳට ආහාරපාන ගන්නා, හොඳට දානෙ වැළඳුවා. ඒ නිසා හොඳට අද කාය ශක්තිය තියෙනවා, ඒ නිසා අද වෙනදාටත් වඩා හොඳින් ගුණදහම් වඩන්නට කාලය යොදන්න ඕන කියලා ඒ තැනැත්තා විරියය උපදවාගන්නට ඒ ආහාර සුලභව ලැබුණු අවස්ථාව විරියය උපදවන්නට කාරණයක් කරගන්නවා. ඊළඟට රෝගී වුනොත්, මේ රෝගය වැඩිවුනොත් උත්සන්න වුනොත් එහෙම මට සිහිය පවත්වාගන්නට බැරිවෙනවා. සම්පජ්ඣේඤායෙන් පවත්වාගන්නට බැරි වෙනවා. ඒ නිසා මේ රෝගය ආරම්භ වෙච්චි මේ අවස්ථාවේ මම කොහොමහරි සිහිය නුවණ පවත්වාගෙන වේදනානුපස්සනාව, සතිපට්ඨානය පවත්වා ගන්න උත්සාහ කරන්න ඕන. මොකද මේ රෝගය උත්සන්න වෙලා සිහිකල්පනාව නැතිවුනොත් මට මොකුත් කරගන්න වෙන් නෑ. ඒ නිසා රෝගයක් වැළඳුණු ගමන්ම එහෙම නැත්නම් රෝගයක් වැළඳේවි කියලා හිතනකොට ඒ තැනැත්තා ගුණදහම් වඩන්නට උත්සාහ කරනවා, විරියය උපදවාගන්නට වැයම් කරනවා. ඊළඟට රෝගය වැළඳිලා සුව වුනාට පස්සෙ ඒ තැනැත්තා කල්පනා කරනවා දැන් මේ රෝගය නිසා මට බොහෝ දේවල් කරගන්නට බැරිවුනා. දැන්වත් මම බණ භාවනා කරන්න, ගුණදහම් වඩන්න යෙදෙන්න ඕන. දැන් එතකොට අර කුසින පුද්ගලයාට, කුසින බවට යොදාගන්න කාරණා ටිකම මේ විරියය ආරම්භක විරියය - ආරම්භක විරියය කියලා කියන්නෙ අරඹන ලද, පටන් ගන්නා ලද. එතකොට ඔහුගේ විරියය සක්‍රිය කරගෙන තියෙනවා හැමනිස්සේම, ඒක නිකං නිෂ්ක්‍රිය වෙලා නෙවෙයි. එතකොට එහෙම සක්‍රිය විරියයක් තියෙන තැනැත්තා කවර කරුණක් පැමිණුනා වුනත් ඒ කාරණය උදව් කරගන්නවා විරියය වඩන්න.

එතකොට කුසිත පුද්ගලයා අර කවර කාරණයක් පැමිණිනා වුනත් ඉගෙනීම වුනත්, රැකී රක්ෂාව වුනත්, දරුමල්ලො වුනත්, ගමන්බිමත් වුනත් මේ කවර කරුණක් වුනත් ඔහුගේ උදාසීන බවට අලසකමට තමයි ඔහු කාරණයක් කරගන්නේ. දැන් අර මත්පැන් බොන අයගේ ස්වභාවයක්නෙ සතුටක් ඇතිවුනත් මත්පැන් බොනවා, දුකක් ඇතිවුනත් මත්පැන් බොනවා. පසුතැවීමක් මතුවුනත් මත්පැන් බොනවා, කෝපය මතුවුනත් මත්පැන් බොනවා. එතකොට මොකක්ද මතුවෙන්නෙ මතුවෙන හැම කාරණයක්ම උත්සවයක් වුනත් මත්පැන් බොනවා. ඒ මතුවෙන සෑම කාරණයක්ම ඒ තැනැත්තාට මත්පැන් ටිකක් බොන්න සාධකයක් කරගන්නවා. ඒ වගේම තමයි කුසිත පුද්ගලයා පැමිණෙන්නේ කවර කරුණක් වුනත් ඒ හැම එකක්ම උදාසීන බවට අලසකමට, චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් හකුලුවාගන්නට, ගතසිතෙහි වීර්යය අඩු කරගෙන නිකං අර පසුගිය සතියේ කතා කලා වගේ විවේක ගන්නවා කියලා හිතාගෙන නිකං උදාසීන බවත් එක්කලා යෙදෙන්නට තමයි ඒ තැනැත්තා අර එළඹෙන හැම අවස්ථාවක්ම යොදාගන්නේ. නමුත් ආරම්භක වීර්යය ඇති තැනැත්තා ඒ හැම මොහොතේම, පැමිණෙන එළඹෙන හැම කරුණම තමන්ට කෙලෙස්නසන්නට වීර්යය අවදි කරගන්නට යෝග්‍ය කමටහනක් බවට පත්කරගන්නවා. ඉතින් ඒක තමයි ආරම්භක වීර්යය පවත්වා ගැනීමේ වැදගත්කම කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, මේ දහම අරඹන ලද වීර්යය ඇති තැනැත්තාටයි කුසිත පුද්ගලයාට නොවෙයි කියලා එය මහාපුරුෂ විනර්කයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. එබඳු විනර්කයක් ඇති කෙනෙකුට එබඳු සංකල්පනා ඇති කෙනෙකුට එබඳු කායික මානසික උත්සාහයක් ඇති කෙනෙකුට තමයි එළඹෙන හැම කරුණක්ම පාදක කොටගෙන වීර්යය වඩන්නට හැකියාව තියෙන්නේ.

එතකොට අපි සිහිපත් කලා මේ වීර්යය ආරම්භකධාතු, නික්බමධාතු, පරක්බමධාතු කියන ක්‍රම තුනකට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ආරම්භකධාතුවයි කියලා කියන්නේ, දැන් සමහරුන්ට වීර්යය තිබුනාට දේවල් පටන් ගන්නේ නෑ ලේසියෙන්. හැමනිස්සේම ඒවා පටන් ගන්න තාම සුදුසුකම් නැතිබව, ඒකට අවශ්‍ය සාධක තාම සම්පාදනය වෙලා නැහැ කියලා තමයි ඔහුට හිතෙන්නේ. ඒ නිසා හැමනිස්සේම දේවල් පහු කරනවා, පහු කරනවා තාම අවශ්‍ය පිරිස නෑ, තාම ඒකට අවශ්‍ය කාය ශක්තිය නෑ, තාම ඒකට අවශ්‍ය දැනුම නෑ, ඒකට අවශ්‍ය ප්‍රාග්ධනය නෑ, ඒවා කරන්න බැහැ කියලා හැමනිස්සේම ඒවා පසු කරන එක තමයි

කරන්නේ. ඒ ආරම්භක වීර්යය නැති නැතැත්තා. සමහර අයට ආරම්භක වීර්යය තියෙනවා, ඒ නැතැත්තා ඉක්මණින් සක්‍රිය වෙලා ඒවා පටන් ගන්නවා. පටන් ගන්නා වුනාට ඔහුට පවත්වාගෙන යාමේ වීර්යය නෑ. අර කතාවට කියන්නේ නිකං සෝඩා බෝතලේ කැඩුවා වගේ. එකපාරටම ක්‍රියාත්මක වෙනවා, පහුවදාට ඒක ඉවරයි. ආයෙ තව එකක් පටන් ගන්නවා, ආයෙ වෙන වැඩක් පටන් ගන්නවා. ගොඩාක් සැලසුම් කරලා දේවල් කරන්න මහා ලොකුවට මහා ඉහළින් ආරම්භ කරනවා. හැබැයි දවසක් දෙකක් සතියක් මාසයක් යනකොට ඒ ඔක්කොම දියාරු වෙලා ගිහිල්ලා ආයෙ වෙනත් දෙයක් පටන් ගන්නවා, එහෙම නැත්නම් අර උදාසීන වෙලා ඉන්නවා. එතකොට එහෙම වෙන්නේ කුමක් නිසාද, නික්බම ධාතුව - පවත්වාගෙන යාමේ වීර්යය නැති නිසා.

එතකොට අපිට දේවල් පටන් ගන්නා වීර්යය තියෙන්නටත් ඕන, ඒවා අඛණ්ඩව පවත්වාගෙන යන වීර්යය තියෙන්නටත් ඕන. එතකොට පටන් ගන්නා වීර්යය එකක්. පවත්වාගෙන යාමේ වීර්යය තවත් එකක්. එකම වීර්යය තමයි එය ක්‍රියාත්මක වෙන ආකාරය මත තමයි ඒක වෙනස් වෙන්නේ. ඊළඟට පරක්බම ධාතු කියලා කිව්වේ කාර්යය සාධනය වෙන නෙක්, ඒ කියන්නේ අපේ පරමාර්ථය ඉටුවෙන තුරුම නොනවත්වා වීර්යය කරන්නට පුළුවන් වෙනවා. ඒක ලෙහෙසි කාර්යයක් නෙවෙයි. ඒ කියන්නේ දැන් අපි යම්කිසි අරමුණක් ඉලක්කයක් ඇති කරගෙන දේවල් පටන් ගන්නහම ඒවාට විවිධ බාධක එනවා, විවිධ පසුබෑම් එනවා, ඒ බාධක තුන් විදියකින් එන්නට පුළුවන්. ස්වභාවික බාධක වෙන්නට පුළුවන්, පුද්ගල බාධක වෙන්නට පුළුවන්, ප්‍රධාන වශයෙන්ම අපේ මනසින් මතුවෙන මානසික බාධක වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට අර පුද්ගල බාධක අපිට යම් ප්‍රමාණයකට ජයගන්න පුළුවන්. ස්වභාවික බාධක වලටත් අපි යම් යම් උපායමාර්ග යොදාගන්නවා. හැබැයි තමන්ගේ මනසින් මතුවෙන ක්ලේශ බාධක වලට අපි ගොඩාක් අවස්ථාවල හසුවෙනවා. ඒක හඳුනාගන්නට නොහැකිව.

දැන් එක් අවස්ථාවක එක මැදිවියේ මහත්මයෙක් අපි සමඟ කිව්වා හාමුදුරුවෙන් මට පැවිදි වෙන්න ඕන කියලා. ඉතින් අපි ඇහුවා ඇයිද පැවිදි වෙන්නේ කියලා. මොකද මහණ වෙන එක හොඳයි. නමුත් ඒ මහණ වෙන්නේ මොකක් නිසාද කියලා මහණ වෙන කෙනාට යම් පැහැදිලි අදහසක් තිබුනොත් ඒ නැතැත්තා නිකං නිනව් නැතිව යන ගමනක් තමයි යන්නේ. ඒ නිසා අපි ඇහුවා, ඇයිද මහණ වෙන්නේ. පස්සෙ ඔහු කිව්වා, මේ හැමදෙයක්ම අසාරයි. තේරුමක් නෑ මේකෙන් එතෙර වෙන්නට ඕන

කියන අදහස තියෙනවා කියලා කිව්වා. ඊටපස්සෙ අපි කිව්වා පවුල් පසුබිම ඇහුවට පස්සේ පවුලේ යම් යම් ගැටළු ටිකක් තියෙනවා, දැන් ඒවත් එක්කලා කළකිරීමෙන් තමයි මේ පැවිද්දට එන්න උත්සාහ කරන්නේ. ඉතින් ඒක ඔහුට එකවරම තේරෙන්නැතිව හරි, පිළිගන්න කැමති නැතිව හරි, පස්සෙ අපි කිව්වා ඔබතුමා දැන් ඔය මගහැර යන්නටයි උත්සාහ කරන්නේ. ඒක නිවැරදි නෛෂ්ක්‍රමයක් නෙවෙයි. ඒ නිසා ඔබතුමාට ඇත්තටම නෛෂ්ක්‍රමය කරන්නට ඕන නම් ඔය ඉන්න තැනම ඉඳලා උත්සාහ කරන්න දේවල් වල ඇලෙන්නෙ නැතිව, ගැටෙන්නෙ නැතිව ටිකක් මධ්‍යස්ථව ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්ද කියලා උත්සාහයක් අරන් බලන්න වසර දෙකක් පමණ. ඉතින් එතුමා වසර දෙකක් අපේ කීමත් එක්කලා නැවත ගෙදර නැවතිලා ඒ දරුවෝ වෙනුවෙන් මව්පියෝ වෙනුවෙන් ආදී කරන්නට තියෙන යුතුකම් ගොඩක් දේවල් ඉටු කරලා ඊටපස්සෙ මගෙන් එක්කලා ඇවිල්ලා කිව්වා ඔන්න භාමුදුරුවෝ කිව්ව විදියට තවත් අවුරුදු දෙකක් මම හිටියා, දැන් මට මහණ වෙන්න පුළුවන්. ඊටපස්සෙ මං කිව්වා එහෙනම් සුදුසු තැනක් හොයාගන්න. ඊටපස්සෙ නාටයෙන් ආරණ්‍ය සේනාසනය මට සුදුසුයි කියලා එතුමා එනන තෝරාගෙන එනෙත්ට ගියා. ඊටපස්සෙ ඊට කලින් දිගටම සිල් ගන්න ආවා අපේ පත්සලට. ඉතින් ඊටපස්සෙ මාස කීපයක් සිල් සමාදන් වෙන්න ආවෙනෑ, ඉතින් අපි හිතුවා දැන් ගිහිල්ලා පැවිදි වෙලා ඇති කියලා. මාස කිහිපයකට පස්සෙ එතුමා නැවත ආවා ගිහියෙක් හැටියට. පස්සෙ මම කිව්වා මම හිතාගෙන හිටියෙ ඔබතුමා පැවිදි වෙන්න ඇති කියලා. එතකොට එතුමා කිව්වා නෑ භාමුදුරුවනේ ඉතින් විවිධ බාධක, මාරපාක්ෂික බාධක එනවානෙ ඒවා කරන්න ගියාම. මම ගිහිල්ලා ටික දවසක් යනකොට මල්ලි මාව හොයාගෙන ආවා, අම්මා හොඳටම අසනීපයි කියලා. ඉතින් මට ආපහු ගෙදර එන්න වුනා කියලා කිව්වා. එහෙම කිව්වාම අපි කිව්වා මහත්තයෝ ඉතින් කොයි දේටත් බාධක එනවා, මාරයා පමුණුවන බාධාම නෙවෙයි, සමහර ඒවා ස්වභාවික බාධක, සමහර ඒවා පුද්ගලයින්ගෙන් එන බාධක. නමුත් ඔය ඔක්කොටම වඩා අපේ මනසින් එන බාධක ජයගන්න එක තමයි දුෂ්කරම කාර්යය. එතනදි තමයි අපි හසුවෙන්නෙ කියලා මම ටිකක් මනස පිළිබඳව පැහැදිලි කලා. ඒ පැහැදිලි කරනකොට එතුමා කිව්වා භාමුදුරුවන්ට ඉතින් බොරු කියන්න හංඟන්න දෙයක් නෑනෙ. ඇත්තටම වුනේ ඒක තමයි. මම මහණ වෙන්න කියලා හිතාගෙන සියල්ල සකස් කරගෙන සිත සකසාගෙන ගියාට, ඒ ගියාට පස්සෙ ආරණ්‍යයට ගියාම මට නිකං සම්පූර්ණයෙන්ම

මට මාව නැතිවුනාව ගේ සංඥාවක් ඇතිවුනා. ඒ කියන්නේ දැන් මහණ වුනාට පස්සේ මම කියලා මවාගෙන හිටපු සියල්ල නැතිවෙනවා.

පින්වතුනි මම කියලා කෙනෙක් නැති වුනාට, අපි මම කියලා හිතාගෙන ඉන්න යම්කිසි ප්‍රතිරූපයක් තියෙනවානෙ. මවාගෙන ගොඩනගාගෙන ඉන්න සංකල්ප ටිකක් තියෙනවා. දැන් එතකොට ඒ සංකල්ප ටික බිඳෙනවා කියන්නේ සම්පූර්ණයෙන් තමන් නැතිවෙනවා. දැන් ඔය සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කරන්න අපිට තියෙන ලොකුම බාධකය ඒකයි. මම කැමැති නැහැ මාව නැති කරගන්න. එතකොට සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කරන්න ඕන කියන යම් අදහසක් අපිට ධර්මානුකූලව තියෙනවා. හැබැයි මට මාව නැතිවෙනවාට, මාව නැති කරගන්න මම කැමැති නෑ. ඒ කැමැති නැති නිසා තමයි සක්කාය දිට්ඨියත් එක්කලා ගැටගැහෙමින් ඉන්නේ. එතකොට එතුමාට දැන් අර ගිහි ජීවිතය තුළ එතුමා ගොඩ නගාගෙන හිටපු මම කියන ලෝකය සම්පූර්ණයෙන් අහෝසි වෙනවා නව ටික දවසකින්. ඒක මතක් වෙනකොට භාමුදුරුවනේ මට කෙළ ගිලෙන්නෙන් නැතිව ගියා. කෙළ ටිකක් පවා ගිලිනකොට සම්පූර්ණයෙන් ගිනිගුලියක් ගිලින්නා වගේ පපුව හිරවෙන්න ගන්නා. ඉතින් මේකත් එක්කලා නින්ද යන්නෙන් නෑ, කෑම කන්නත් බෑ, මොකක්වත් කරන්න බෑ. ඊටපස්සේ ඒ ස්වාමීන් වහන්සේ තමක් සමඟ මේක කිව්වහම උන්වහන්සේ උපදෙස් දුන්නාලු බුද්ධානුස්සති භාවනාව කරන්න. ඉතින් එතුමා කියනවා භාමුදුරුවනේ මට බුදුගුණ සිහිකරනවා නියා, මොකක්වත් සිහිපත් වෙන්නේ නෑ. ඉතින් ඔහොම ලොකු පීඩාවකින් ඉන්නකොට වෙලාවට මල්ලි ඇවිදින් කිව්වලු ඔයා මහණ වෙන්න කියලා ඇවිල්ලා, අම්මා හරි දුකින් ඉන්නවා. ඒ නිසා පොඩ්ඩක් ගෙදර ගිහිල්ලා කතා කරලාවත් එන්න කියලා. යන්නම් ඒ පිටින් දාලා භාමුදුරුවනේ මම ගෙදර ආවයි කියලා කිව්වා.

එතකොට දැන් මේ මොකක්ද අර බාහිර බාධක නෙවෙයි, තමන්ගේ මනසින් මතු වෙන ක්ලේශ බාධකය. එතකොට ඒ ක්ලේශ බාධකය ජයගන්නට අපිට ලොකු කුසල විරියයක් තියෙන්නට ඕන. ඉතින් ඒ නිසා තමයි අර බුදුරජාණන් වහන්සේ චතුරංගසමන්නාගත විරියය, මේ ශරීරයේ සම, ඇට, නහර පමණක් ඉතිරි වෙනවා නම් ඉතිරි වේවා, ලේ මස් ආදිය වියළී යනවා නම් වියළේවා, එතෙක් ඒත් මම මං බලාපොරොත්තු වෙන අරමුණ සඵල කරගෙන මිසක් මෙනෙහි නැගිටින් නෑ, මේක තමයි පරක්බමධාතු කියලා කියන්නේ. ඒ කියන්නේ තමන් යම්කිසි අපේක්ෂා කරන යහපත් පරමාර්ථයක් තියේද, අරමුණක්, ඉලක්කයක් තියේද, ඒක

සම්පූර්ණ වන තෙක් කොහොමවත් වීරියය අනහරින් නෑ. අන්න ඒ මට්ටමට අපේ වීරියය පවත්වන්නට පුළුවන් වුනොත් තමයි කෙලෙස් තසන්නට ඒ වීරියය සමත් වෙන්නෙ. ඉතින් මෙන්න මේ ආකාරයට, අපිට එකවරම එතෙත්ට යන්නට බැරිවුනාට, ආරම්භක වීරියය නික්බම වීරියය පරක්බම වීරියය කියන ඒ තුන් ආකාරයෙන් වීරියය පවත්වාගන්නට ඕන. ඒ වගේම මූලික වශයෙන් අපි හඳුනාගන්නට ඕන කුසල වීරියය කුමක්ද, අකුසල වීරියය කුමක්ද කියලා. ලෝභ ද්වේශ මෝහයන් පදනම් කොටගෙන අපේ සිතේ යම් වීරියයක් මතුවෙනවා නම් කායික මානසික උත්සාහයක් මතුවෙනවා නම් එය අකුසල වීරියක්. අලෝභ අද්වේශ අමෝහ මූලික කොටගෙන නූපන් අකුසල් නූපදවන්නට, උපන් අකුසල් ප්‍රභාණය කරන්නට, නූපන් කුසල් උපදවන්නට, උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට උපකාර වෙන විදියේ යම් කායික මානසික උත්සාහයක් මතුවෙනවා නම් ඒ උත්සාහය ඒ වීරියය තමයි කුසල වීරියය හැටියට හඳුන්වන්නෙ. ඉතින් මේ කරුණු සිහියේ පවත්වාගෙන තම තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් ආරම්භක වීරියය පවත්වන්නට හැමදෙනාටම ශක්තිය ලැබේවා කියලා අපි ආශීර්වාද කරනවා.

07. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ පස්වන මහා පුරුෂ විතකීය වන "මේ ධර්මය සතර සතිපට්ඨාන වසයෙන් එළැඹ සිටි සිහි ඇත්තහුට ය" පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස අද අපේ සුපුරුදු සෙනසුරාදා රාත්‍රී ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහායි අපි සූදානම් වෙන්නෙ. අද දිනයේදීත් ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහා ඉතාම මෙන් සිතින් යුක්තව අපේ පූජනීය කුකුල්පතේ සුදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේව අපි ඉතාම ආදරයෙන් ගෞරවයෙන් පාද නමස්කාරකව පිළිගනු ලබනවා. අපි සාකච්ඡා කරගෙන ආවෙ අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපානයේ තියෙන වටිනා සූත්‍ර ධර්මයක්, අනුරුද්ධ සූත්‍රය. ඉතින් ඒ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ කාරණා අටක් හැටියට සඳහන් වෙන ඒ මහාපුරුෂ විතර්ක කියන කාරණා ටික තමයි එකින් එක එකින් එක සාකච්ඡා කරමින් ඇවිල්ලා අද තියෙන්නෙ අපිට පස්වෙනි කාරණය. ඉතින් ස්වාමීන් වහන්ස මේ වඩා වැදගත්ම මාතෘකාවක් තමයි අද අපිට සාකච්ඡා කරන්න ලැබිලා තියෙන්නෙ, මේ සතිය ගැන. බොහෝ අයට මේ භාවනාව හා සම්බන්ධ වෙච්ච ඉතාම වටිනා ධර්මතාවයක් මේ සතිය නැත්නම් සිහිය කියන ධර්මතාවය. ඒක කොහොමද දැන් මෙතන සඳහන්

වෙන ආකාරයන් පැවිදි ජීවිතයේදී අපි භාවනාවක් හැටියට භාවනා කරද්දී සතිය යොදාගන්නේ කොහොමද කියන කාරණයත් අපිට ඉතාම මෙන් සිතින් යුතුව විස්තර කරලා දෙන මෙන් අපි ඉතාම ඕනෑකමින් ඔබවහන්සේගෙන් ඉල්ලා සිටිනවා.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නේ. අපේ අනුරුද්ධ භාමුදුරුවෝ අද දවසේ අදාළ ධර්ම කාරණය, මාතෘකාව සිහිපත් කරන්නට යෙදුනා. අංගුත්තර නිපාතයේ අට්ඨක නිපාතයේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි මහාපුරුෂ චිත්තකයන්හි පස්වැනි මහාපුරුෂ චිත්තකය.

උපට්ඨිත සතිස්සායං ධම්මො නායං ධම්මො මුට්ඨස්සතිස්සති - මේ දහම සිහිය පිහිටුවා ගත් තැනැත්තාටයි, සිහිය මුලා කරගත් තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය. එතකොට උපට්ඨිත සති කියන්නේ සිහිය පිහිටුවාගන්නවා. මුට්ඨස්සති කියලා කියන්නේ සිහි මුලාවට පැමිණෙනවා. ඒ කියන්නේ සම්මා සතියෙන් තොර වෙනවා. එතකොට විශේෂයෙන්ම සම්මා සතියෙන් තොර වෙනවා කියලා කිව්වහම එය හඳුන්වනවා මිච්ඡා සති කියලා. මිච්ඡා සති කියලා අදහස් කරන්නේ සිහියෙන් තොර බව. එහෙම නැතිව මිච්ඡා සති කියලා වෙනම චෛතසික ධර්මයක් නෙවෙයි, සිහියෙන් තොර ඕනෑම අවස්ථාවක් මිච්ඡා සති හෝ මුට්ඨස්සති කියන වචන වලින් තමයි ධර්මයෙහි හඳුන්වන්නේ. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සූත්‍රයේදී විශේෂයෙන්ම මුට්ඨස්සති, සිහි මුලාවීම කියන අර්ථයෙන් ඉතාම පැහැදිලිව ඒ කාරණය දක්වනවා. එතකොට අපි මීට පෙරත් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා, දේශනාවලදීත් සිහිපත් කරලා තියෙනවා අපේ චිත්ත සන්නාතයෙහි පවතින යහපත් ගුණාංග, යහපත් මනෝභාවයන් අපි අවදි කරගත්තොත් තමයි ඒවා ප්‍රායෝගිකව ඒ මොහොතේ ක්‍රියාවට නැංවෙන්නේ. දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි හැමදෙනා සතුවම යම් ප්‍රමාණයකට ප්‍රඥාව තියෙනවා, නමුත් ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරගත්තොත් තමයි අපිට ප්‍රඥාවෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම නැතිනම් ඒ අවදි නොකරගත් හැම මොහොතකම අපි ප්‍රඥාවෙන් තොරව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. අන්න ඒ වගේ අපි හැම කෙනෙක්ම යම් ප්‍රමාණයකට සිහිය පුරුදු පුහුණු කරගෙන තිබුනා වුනත් ඒ සිහිය උපදවාගත්තේ නැතිනම්, මතුකරගත්තේ නැතිනම්, පිහිටුවා ගත්තේ නැතිනම් අපේ සිත අපේ ක්‍රියාකාරීත්වය සිහියෙන් තොර වෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහිදී දේශනා කරන්නේ **උපට්ඨිත සතිස්සායං**

ධම්මො - මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා එයින් එල ලබන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ ඒ සිහිය මතුකරගත්තු, සිහිය පිහිටුවාගත්තු, සිහිය අවදි කරගත්තු නැතැන්නට පමණයි කියන කාරණය.

එතකොට මෙහිදී අපි තේරුම් ගන්නට ඕන සිහිය කියන්නෙ මොකක්ද. ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරන්නෙ **සරණං සති** - සිහි කරදෙන්නේ සිහියයි. කුමක්ද සිහි කරදෙන්නේ කුසල පක්ෂය සිහි කරදෙන ස්වභාවය. දැන් මෙහෙම කුසල පක්ෂය සිහිකර දෙනවායි කිව්වහම අපේ ජීවිතේ අපි කරලා තියෙන යම් යම් පින්කම් මතක්වීම කියලා කෙනෙකුට හිතෙන්න පුලුවන්, ඒ අදහසම නෙවෙයි මෙතන කියන්නෙ. මතක් වෙනවා කියන එක සාමාන්‍යයෙන් අපිට ක්‍රම දෙකකට සිද්ධ වෙන්න පුලුවන්. සිහියෙන් අපිට යමක් සිහිපත් කරන්නට පුලුවන්, ඒ වගේම පූර්ව උපාදාන මත දේවල් මතක් වෙන්න පුලුවන්, එහෙම නැත්නම් සිහි වෙන්න පුලුවන්. එතකොට සිහි කරනවා කියන එකයි, සිහිවෙනවා කියන එකයි අවස්ථා දෙකක්. සිහිවෙනවා කියන නැතදී ගොඩක් වෙලාවට අපේ පාලනයෙන් තොරයි. එතන ඒ සිහිවීම කියන එක හුඟක් වෙලාවට සිද්ධ වෙන්නෙ පූර්ව උපාදාන සමඟ වර්තමානයේ මතුවෙන යම් යම් සංඥා සටහන් එක්ක, ඒවා හා බැඳුණු යම් යම් රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර, විඤ්ඤාණයන් මතසට මතුවී එන්නට පුලුවන්. ඒ පූර්ව උපාදානයන් එක්කලා. එතකොට ඒ සිහියෙන් සිහිකරදෙන ස්වභාවය තමයි අර උපාදානයන්ගෙන් තොරව යමක් සිහිකරගන්නට පුලුවන් හැකියාව.

ඒ වගේම තමයි සිහියෙන් යමක් සිහි කරනකොට අපිට බලහත්කාරයෙන් දේවල් මතකයට එන්නෙ නැහැ. ඒක අපේ පාලනයෙන් යුක්තයි. අපිට අවශ්‍ය නම් සිහි කරන්නට පුලුවන්. අවශ්‍ය නැතිනම් අපිට ඒක යටපත් කරන්නට පුලුවන්. එහෙම ගතියක් අපි සිහියෙන් යමක් සිහි කරනකොට තියෙනවා. අර උපාදානයන් එක්කලා සිහිවෙනකොට එබඳු පරිපාලනයක් නෑ, අපිට සමහර දේවල් අමතක කරන්න ඕන වුනත් සිහිපත් වෙනවා. එතකොට දේවල් කරදරයක් වුනත් නැවත නැවත මතක් වෙනවා. එහෙම ගතියක් තමයි උපාදානයේ තියෙන්නෙ. දැන් මේක අතීත අනාගත දෙපැත්තටම ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුලුවන්. අපි කල කී දේවල් අපි අප්‍රසන්නම දේවල් සමහර වෙලාවට අපිට මතක් වෙනවා. ඒවා සිහි කරන්නවත් අපි කැමැති නෑ. නමුත් ඒවා විටින් විට අපේ මතකයට නැගෙනවා. ඒ තමයි අර සිහියෙන් තොරව උපාදානය මත ඇතිවෙන මතක් වීම. සිහිවීම. ඒක අපේ පාලනයෙන් තොරයි කියලා අපි සිහිපත් කලේ ඒකයි. එතකොට අනාගතේ පිළිබඳවත්, හෙට දවසේ මේ

වැඩකටයුතු ටික කරන්න නියෙනවා. අනිද්දට මේ කටයුතු, ඊළඟ අවුරුද්දේ මේ කටයුතු, ඊළඟ මාසෙ මේ කටයුතු. මෙහෙම අපිට යම්කිසි වගකීමක් නියෙනකොට ඒ පිළිබඳව දැඩිව හිතලා හිතලා දැඩිව උපාදාන කරගෙන නියෙන නිසා ඒක මතක් වෙන්නට පුළුවන්. දැන් සමහර වෙලාවට එහෙම කාරණයක් නියෙනකොට අපිට සැහැල්ලුවෙන් නින්ද යන්නෙන් නැති අවස්ථා එළඹෙනවා. එහෙම අවස්ථා ඕනතරම් හැමෝටම නියෙනවා, එතකොට ඒක සිහි කර කර ඉන්නවා, නින්ද එන්නෙ නැහැ. අවශ්‍ය විදියට ගත සිත සැහැල්ලු වෙන්නෙ නැහැ. ඒ වගේම සමහර වෙලාවට නින්දෙන් හදිසියේ අවදි වෙනවා. ඒ අවදි වෙන්නෙ අර පහුවදා කරන්න නියෙන කාර්යයට ඉක්මණින් නික්ම යන්නට ඕන, පිටත් වෙන්නට ඕන. මේ වෙලාවට අවදි වෙන්න ඕන කියලා නිදාගන්නට ඒ නියමිත වෙලාවට නෙවෙයි, ඊට ගොඩාක් කලින්. ඒ නියමිත වෙලාවට අවදි වෙන්න ඉස්සෙල්ලා වාර ගණනාවක් ඊට කලින් අපි අවදි වෙන්න පුළුවන්. ඒ මොකක් නිසාද, අර පසුදිනට කරන්න නියෙන කාර්යයත් එක්කලා සිත බද්ධ වෙලා ඒකෙන් දැඩි බරක් හැටියට මනසේ නියෙනවා. ඒක කරගන්න පුළුවන් වෙයිද බැරිවෙයිද කියන යම් වංචල බවක්, කම්පනයක් නියෙනවා. ඒ වංචල බව විසින් අපිව නැවත නැවත නින්දෙන් අවදි කරන්නට සමත් වෙනවා ඒ වංචල බව. ඉතින් අන්න ඒ විදියට උපාදානයෙන් ඇති කරගන්නා සිහිපත් වීම, එහෙම නැත්නම් මතක් වීම කියන එක අපිට අපේ පරිපාලනයෙන් තොරව ඕනම අවස්ථාවක ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්.

නමුත් සිහිය කියලා කියන්නෙ එහෙම ස්වභාවයක් නෙවෙයි. එහි යම්කිසි පාලනයෙන් යුක්ත ගතියක් නියෙනවා. ඒ වගේම එය සිහි කරනකොට අර පූර්ව උපාදානවල, අනාගත උපකල්පන වල එල්බගන්නෙ නැතිව සිහිකරන්න පුළුවන් ගතියක් නියෙනවා. ඒ වගේම වර්තමානය තුළ වුනත් හැඟීමිබර නොවී කටයුතු කරන්නට පුළුවන් ගතියක් නියෙනවා. එබඳු චෛතසික ධර්මයක් තමයි සිහිය කියලා කියන්නෙ. දැන් පූර්ව උපාදාන වලින් තොරව කියලා කියන්නෙ අපට අපි හිතමු දැන් දහවල් සිදුවුනු සිදුවීමක් අපි සිහිපත් කරනකොට ඒ සිහිකරන අවස්ථාව, ඒ දවල් සිදුවෙච්ච සිදුවීම අපේ මනසට කෝපය ඇතිකරන ස්වභාවයේ එකක් නම් අපි අර උපාදානයත් එක්ක සිහි කරනකොට රාත්‍රී කාලයේ සිහි කලා වුනත් අපිට නැවතත් කෝපය මතුවෙන්නට එය හේතුවක් වෙනවා. අර දවල් සිද්ධිය සිද්ධ වුනේ දහවල්. නමුත් රාත්‍රී කාලයේ අපි නින්දට යන්නට

සුදානම් වෙනකොට ඒ සිද්ධිය සිහි වෙනවා. නැවතත් අපේ මනසට රුස්සන් නැති ගති ඒකත් එක්කලා ඇතිවෙනවා.

ඊළඟට දවල් කාලයේ අපිට ලැබුණු අත්දැකීම තෘෂ්ණාමූලික සරාගී අත්දැකීමක් නම් අර නිදාගන්න යන්න සුදානම් වෙලා ඒක සිහිපත් වෙනකොට නැවත ඒ තෘෂ්ණාමූලික සරාගී හැඟීම් අපේ මනසට ජනිත වෙන්නට පුළුවන්. අන්න ඒ විදියට තමයි පූර්ව උපාදානයන් අපේ මනසෙහි මතුවී එන්නේ. එතකොට අපිට සැබැවට ඒ අරමුණ හඳුනාගැනීමේ යම් දුෂ්කරතාවයක් මතුවෙනවා. මොකද කලින් ගත්තු සංඥාවලින් කලින් ගත්තු සටහන් වලින්ම තමයි ඒවා දකින්නේ. දැන් මේවා හොඳටම පැහැදිලි කරගන්න අපි බොහෝ අවස්ථාවල සිහිපත් කරදෙන උපමාවක් තමයි පෙර දීර්ඝ කාලයක් අපිත් එක්කලා මිතුරෙක් හැටියට හිටපු කෙනෙක් කලකට පස්සෙ අපි මුණගැහෙන්නට එතකොට ඒ තැනැත්තා දැන් එන්නේ මොන ස්වභාවයෙන්ද කියලා වර්තමානයේ පවතින තත්වය, පවතින ස්වභාවය පරීක්ෂා කරලා තේරුම් ගන්න අපි උත්සාහ කරනවා වෙනුවට අපි ගොඩක් වෙලාවට ගන්නේ මේ මගේ මිත්‍රයා එනවා කියන අර පූර්ව සංඥාව. දැන් අර මිත්‍රයා එනවා කියලා ගන්නේ කලින් ඔහු මගේ මිත්‍රයෙක් වෙලා හිටපු නිසා. මේ මොහොතේ ඔහු මට සතුරුකමක් කරන්නට එනවා වෙන්නට පුළුවන්. එහෙම ඇවිල්ලා ඒ කරන්නට එන සතුරුකම කරලා නික්ම ගියාට පස්සෙ අපි කල්පනා කරනවා මේ මනුස්සයා මෙහෙම කලානෙ මං හීනෙන්වත් හිතුවෙ නැතේ මේ මිනිහා මෙහෙම කරයි කියලා. එතකොට පස්සෙ ඒ ගැන කම්පනයක් ඇතිවෙනවා. ඒ කම්පනයත් එක්ක ඔහු මට මෙහෙම කලානෙ කියලා නැවත නැවත කල්පනා කරලා බලනකොට අපිට මතක් වෙන්න ගන්නවා ඔහු සිනාසුනු හැටි වෙනස්, ඔහු කතාකරපු හැටි වෙනස්, ඔහු හැසිරුණු හැටි වෙනස් වෙනදා වගේ නෙවෙයි. අපරාදී මෙව්වර මෙහෙම සැක කරන්න කාරණා තිබුනා, නමුත් මං ඉතින් එව්වර ඒ ගැන හිතුවෙ නැහැනෙ, මං ඒ ගැන කල්පනා කලේ නැහැනෙ. එහෙම තමයි අපිට හිතෙන්නේ.

එතකොට දැන් ඒ තැනැත්තා සතුරුකමක් කරන්න ආවයි කියන බව හඳුනාගන්නට අවශ්‍ය සටහන් සියල්ලක් තිබ්ලා තියෙනවා. නමුත් ඒවා ගැන අපේ අවධානයක් යොමුවුනේ නෑ. ඇයිද අවධානය යොමු වුනේ නැත්තේ, ඔහු මගේ මිතුරෙක් කියන පූර්ව උපාදානයන්ගෙන් තමයි අපි ඔහු දිහා බැලුවේ. එතකොට රූප උපාදාන, වේදනා උපාදාන, සංඥා උපාදාන, සංකාර උපාදාන, විඤ්ඤාණ උපාදාන සියල්ලක්ම මේ විදියට

සිද්ධ වෙන්නට පුළුවන් අර පූර්ව සංඥාත් එක්ක. දැන් අර අපි ඉස්සෙල්ලා කිව්වේ වේදනා උපාදාන. ඒ කියන්නේ දවල් කාලේ අපිට යම්කිසි දුක්ඛ වේදනාවක්, කටුක වේදනාවක්, දෝමනස්ස වේදනාවක් ජනිත කරන්නට සමත් වෙච්ච දෙයක් නම් ඒ සිද්ධියත් එක්කලා අර දොම්නසක් අපේ මනසේ උපාදාන වෙනවා. එතකොට ඒ දෝමනස්ස වේදනාව උපාදාන වෙලා නියෙනකොට අර සිද්ධිය සිහි කරනකොට ඒකත් එක්කලා දොම්නස නමයි මතුවෙන්නේ. දැන් අපිට මේක හුඟාක් තදින් දැනුනු අවස්ථාවක් තියෙනවා, අපි ඔය යුද්ධ කාලේ සද්ද්න සමාජ සංවර්ධන පදනමේ සභාපතිතුමා සංවිධානය කලා හොරණ ඉඳන් පාගමන් පහක්. පළවෙනි පාගමන හොරණ සිට කතරගම කිරිවෙහෙර දක්වා. දෙවෙනි පාගමන මහියංගණයේ මියුගුණ සෑය දක්වා. තුන්වෙනි පාගමන අනුරාධපුරයේ රුවන්වැලි මහාසෑය දක්වා. හතරවෙනි පාගමන දළදා මාළිගාව දක්වා. පස්වැනි පාගමන හොරණ ඉඳලා කැළණි චෛත්‍යය රාජයාණන් වහන්සේ දක්වා. මේ පාගමන් පහ ගිහිල්ලා අධිෂ්ඨාන කලේ, සත්‍යක්‍රියා කලේ යුද වාතාවරණය සමනය වෙලා හැමදෙනාටම සාමකාමීව ජීවත් වෙන්නට ඉඩප්පස්ථාව ලැබෙන්න කියන අධිෂ්ඨානයත් එක්කලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සමාජය තුළ නොමිනිස්කම් දුරු කරලා මනුෂ්‍යත්වය තහවුරු කරන්න යම් යම් යුද ගැටුම් පැවතුනු අවස්ථාවල තථාගනයත් වහන්සේ වැඩම කරලා ඒ දෙපිරිසම සංසිද්වලා, ඒ මහියංගණයට නාගදීපයට වැඩපු අවස්ථාවල පැහැදිලි වෙනවා යම් යම් ගැටුම්කාරී තත්වයන් සමනය කරලා හැමදෙනා තුළම සාමය ස්ථාපිත කරන්නට අවශ්‍ය ධර්ම දේශනා කරන්න උත්වහන්සේ වැඩම කලා. එතකොට ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ උත්තරීතර ගුණය සිහි කරලා නමයි අපි ඒ පාගමන් ගිහිල්ලා සත්‍යක්‍රියා කරලා අධිෂ්ඨාන කරලා ඒ කටයුතු කලේ.

එතකොට දැන් අනුරාධපුරයේ පාගමනට, මුල් පාගමන් දෙකට අපි අවසාන අවස්ථාවේ සම්බන්ධ වුනා ඒ කියන්නේ කතරගමට සහ මහියංගණයට. නමුත් දිගටම පාගමනට සහභාගි වෙන්නට නොහැකි වුනා. තුන්වැනි අවස්ථාවේ අනුරාධපුරයේ පාගමනට අපි හොරණ ඉඳලා අනුරාධපුරය දක්වාම පාගමනින් වැඩම කලා. එතකොට දින හයක් විතර ගතවුනා අපිට අනුරාධපුරයට යන්න. එතකොට දැන් පළවෙනි දවසේ අපි කිලෝමීටර් පනහක් විතර අපි එක දවස ඇතුලත ගමන් කලා. ඉතින් දැන් අර නිතරම ගොඩාක් දුර පයින් ගිහිල්ලා පුරුදු නැති නිසා ටික දුරක් යනකොට සෙරෙප්පු වලට කකුලේ දියපට්ටා එනවා. ඊටපස්සේ නවටිකක්

දුරට යනකොට අර දියපට්ටා පුපුරනවා. ඊටපස්සෙ තුවාල වෙනවා. ඊටපස්සෙ අර තුවාල දුවලින් එක්ක එකතු වෙලා නැවත නැවත පැරෙනවා, ඒවට ප්ලාස්ටර් ගහගන්නවා. එතකොට නැවත ඒවා අලුත් වෙනවා. ඉතින් මෙහෙම මෙහෙම යනකොට හුඟාක් ලොකු පීඩාවක් දැනෙනවා කකුල් වලට ඉතින් ටික දුරක් යනකොට අර තුවාල උඩම අඩිය තියන්නා වගේ. ඉතින් එහෙම වෙනකොට සමහර අවස්ථාවල මට හිතූනා, දැන් නම් යන්නම බැහැ දැන් මොකක්හරි ත්‍රිරෝද රථයක්වත් නවත්වාගෙන ඒකට ගොඩවෙලා යන්න ඕන කියලා මට හිතූනා.

ඉතින් හිතනකොට මට කල්පනා වුනා දැන් අපි මේ පාගමන යන්නේ පාගමනින් ගිහිල්ලා යම් සත්‍යක්‍රියාවක් කරන්න, අධිෂ්ටානයක් කරන්න. ඉතින් ඒ අධිෂ්ටානය සත්‍යක්‍රියාව කරන්න බැහැ ඒ පාගමනින් නොගියොත්. අනිත් එක නමයි, ඊටත් වඩා බරපතල කාරණය අපි එහෙම දුර්වල වුනොත් ඒක දකින අනිත් සියලු දෙනාම මානසිකව කඩා වැටෙනවා, ඒ ගොල්ලන්ගේ චිත්ත අධිෂ්ටානයත් බිඳෙනවා, එතකොට මේ රට වෙනුවෙන් මේ ශාසනය වෙනුවෙන් කෙරෙන කාර්යයක් මං එක්කෙනෙකුගේ දුර්වලකම නිසා අනිත් සියලුදෙනාගේ මනස කඩාවැටුනොත් ඒක මහා අපරාධයක්. ඒ නිසා ඒක නොකළ යුතුයි ඒ නිසා කොහොමහරි මම ගමනාන්තය දක්වා පා ගමනින්ම ගිහිල්ලා මේ අධිෂ්ටානය සම්පූර්ණ කරන්න ඕන කියන අදහසින් නැවත නැවත අමාරුවෙන් යනවා.

දැන් ඔහොම යනකොට අපේ සන්ජන සංවිධානයේ සභාපති තුමා බොහොම ලස්සන ගීතයක් නිර්මාණය කරලා තියෙනවා, මේ දහමට අදාළ යම් යම් වචන ආදිය එහි බහුලව තියෙනවා. ඉතින් එදා ඔය පාගමන නික්මෙන්නට සූදානම් වෙච්ච අවස්ථාවේ උදේ රැස්වීම වෙලාවේ රැස්වීමේ කටයුතු නිමකරලා සන්ජන ගීතයක් වාදනය කලා. ඉතින් වාදනය කරනකොට අපිට එහි අර දහමට අදාළ යම් යම් වචන ටිකක් අපේ මතකයේ රැඳුනා. ඊටපස්සෙ අර දැන් පාගමන යද්දි ඇතිවෙන කායික පීඩාව වෙහෙස වැඩිවෙනකොට අර සන්ජන කීපයේ තිබුනු ඒ වචන කිහිපය අපි නැවත නැවත සිහි කර සිහි කර ගියා. මේ විදියට අපි කටයුතු කරන්න නම් මේ අධිෂ්ටාන පූර්වකව මේවා කරන්නට ඕන රට වෙනුවෙන්, ශාසනය වෙනුවෙන් මේ කැපකිරීම් කරන්නට ඕන කියලා අර ගීතයේ තිබුනු යම් යම් කරුණු සිහි කර කර එහෙම අර ඇතිවෙන කායික පීඩාව ධර්මානුකූලව සමනය කරගන්නට උත්සාහ කලා. එතකොට මේක ඔහොම කරගෙන ගියා, පාගමන ගිහිල්ලා අපි ආපහු ආවා.

ඇවිල්ලා ටික කාලයකට පස්සෙ නැවත දවසක් යම් අවස්ථාවක අර සත්පත ගීතය වාදනය වෙනකොට මට මොකක්දෝ අමුතු කායික නෙහෙට්ටු ගතියක් දැනෙන්න ගත්තා. දැන් ඒ ගීතයට ඇහුම්කන් දිගෙන ඉන්නකොට මට දැනෙන්නෙ මොකක්දෝ නිකං හරි අපහසු ගතියක්. දැන් මං කල්පනා කලා මේකට ඇහුම්කන් දෙනකොට ඇයි මේ අපහසු ගතියක් ඇතිවෙන්නෙ කියලා. එතකොට මොකක්ද සිද්ධ වුනේ, අර දැඩි පීඩාකාරී අවස්ථාවක, කායිකව මානසිකව දැඩි පීඩාවකට ලක්වෙච්චි අවස්ථාවක තමයි මම නැවත නැවත ඒ ගීතයේ තියෙන යම් යම් වචන සිහිපත් කලේ. එතකොට ඒ වචනත් එක්ක අර කායික වේදනාවත් දැන් එක්ව මනසේ උපාදාන වෙලා තියෙනවා. එතකොට ඒක හිනාමතා කරපු දෙයක් නෙවෙයි. නමුත් ඒ අවස්ථාව එක්කලා දැන් අර මනෝභාවයන් බද්ධ වෙලා, අර වේදනාව බද්ධ වෙලා. එතකොට දැන් ගීතය සිහි කරනකොට ඒ ගීතය මනසට තදින් කාවැද්දිච්ච අවස්ථාවේ තිබ්බ වේදනාවත් ඒත් එක්කම මතුවෙනවා, නොදැනුවත්වම. එතකොට මේ තමයි උපාදානය. එතකොට ඒක අපිට තදින්ම දැනුනා කොච්චර අපිට නොදැනුවත්වම ඒ යම් යම් දේවල් සිහි කරනකොට ඒ මොහොතේ තිබ්ච්ච කායික මානසික තත්වය අරවත් එක්කලා බද්ධ වෙනවා.

දැන් මේ අත්දැකීම විවිධාකාරයෙන් හැමදෙනාටම ඇති. සමහරුන්ට යම්කිසි සුගන්ධයක් දැනෙනකොට ඒ සුවඳ තදින්ම දැනුනු මුල් අවස්ථාව, ඒ පරිසරය එතකොට ඒ වෙලාවේ තමන්ට හිතට දැනුනු දේවල්, ඒ වගේම ඇතිවෙච්ච මානසික තත්වය ඒවා ඔක්කොම ඒ පසුබිම මනසට මැවෙන්න ගන්නවා. දැන් මේ දැනෙන්නෙ පොඩි සුගන්ධයක්. නමුත් ඒකත් එක්කලා ඒක කලින් කවදාහරි ජීවිතේ තදට දැනුනු අවස්ථාව, ඒ රූප ඒ වේදනා ඒ සංඤා, ඒ සංකාර ඒ විඤ්ඤාණ ඒ ඔක්කොම ඒ මොහොතේ ඒ පසුබිම මැවෙන්න ගන්නවා. එතකොට එහෙම මැවෙනකොට තමයි ඒ සුගන්ධයට මම කැමැතියි කියලා සමහරවෙලාටව හිතට එනවා. ඒ වගේම ඒ සුවඳට තම මං කැමැති නෑ, ඒ කැමැති නෑ කියන්නෙ මොකක් නිසාද, ඒ සුවඳ මුසුවෙලා තියෙනවා අර වගේ පීඩාකාරී අවස්ථාවක් එක්ක. දැන් ඔය ඒ වගේම අවස්ථාවක් මට සිහිපත් වෙනවා. නුවරඑළියේ වැඩසටහනකට අපි සම්බන්ධ වුනා ධර්ම දේශනා සහ භාවනා වැඩසටහනකට, යම් ආයතනයක. ඉතින් එහෙම ගිහිල්ලා ඉන්න අවස්ථාවේ මට ටිකක් අසනීප වුනා. අසනීප වෙලා බඩේ අජීර්ණයක් හැදිලා ටිකක් වමනේ යන්න පටන් ගත්තා. ඉතින් ඔය අවස්ථාවේ ඒ කයට දැනුනු පීඩාවත් එක්ක අර මොනවද නුවරඑළියේ පැත්තෙ තියෙන මල්බොකේස් වලට එහෙම දාන

පොඩි අඩු අතිරික්ති වගයක් ගණිනස් වගේ පැලැටි වර්ගයක්. එතකොට ඒකෙ ටිකක් තද ගන්ධයක් තියෙනවා, ඒක අප්‍රසන්න ගන්ධයක් නෙවෙයි නැවුම් සුගන්ධයක් කියලා ඒකට කියන්න පුළුවන්. හැබැයි දැන් අර ඔක්කාරෙට එන අර වමනෙ යන අවස්ථාවෙදි මට ඒ අර ගණිනස් ගස්වල තියෙන ඒ ගන්ධය නාසයට යම් ප්‍රමාණයකින් දැනුනා. එතකොට ඒක මට එච්චර ලොකුවට හිතට වැටුනද දැනුනද කියලා මට ඒ වෙලාවේ තේරුන් නෑ. හැබැයි ඊටපස්සෙ යම් අවස්ථාවක අර මල්බොකේස් වල තියෙන ඒ ගණිනස් කොළ පොඩිවෙන ඒ ගන්ධය එතකොට මට නිකං අමුතු ඔක්කාරයට එන ගතියක් වගේ දැනෙන්න ගත්තා. මොකද එදා ඒ ඇතිවෙච්ච කායික මානසික තත්වයන් එක්කලා අර ගන්ධය බද්ධ වෙලා. එතකොට මට දැනෙන්න ගන්නවා මේ ගන්ධයට එහෙම නැත්නම් මේ නාසයට දැනෙන ආඝ්‍රාණය මට එච්චර ප්‍රිය නෑ. එතකොට ඊට ඉස්සෙල්ලා එහෙම අප්‍රිය ගතියක් තිබුන් නෑ. එතකොට ඒ ප්‍රිය නැතිවුනේ මොකක් නිසාද අර කායික වශයෙන් දැඩි පීඩාකාරී අවස්ථාවක අරක තදට වැටුනා, සිතට. එතකොට ඒ ඝාණ විඤ්ඤාණය ඇතිවෙච්ච අවස්ථාවේ එතකොට ඒ තිබ්ච්ච කායික මානසික තත්වය, රූප වේදනා සංඥා සංකාර විඤ්ඤාණ මනසේ උපාදාන වෙලා තියෙන විදියත් එක්ක තමයි ඒ ගන්ධය නැවත එතකොට අර පසුබිම ගත සිත තුළ මැවෙන්නට පටන් ගන්නේ. එතකොට මේක තමයි උපාදානය.

ඒ වේදනා උපාදානයත්, සංඥා උපාදානයත්, සංකාර උපාදානයත්, විඤ්ඤාණ උපාදානයත් ඔය හැම උපාදානයක්ම ඔය විදියට මතුවෙනවා. ඒ මොකක් නිසාද සිහියෙන් තොරව සිහිවෙන නිසා. එතකොට සංඥා උපාදාන කියලා කියන්නෙ යම් යම් සටහන්. හැඩරුව, දිග පළල, උස මහන, ආලෝකය අඳුර ආදි වශයෙන් අපි දේවල් පිළිබඳව එකකින් එකක් වෙන්කොට හඳුනාගන්නා සටහන්. එතකොට ඒවා දැඩිව අපේ මනසේ වේදනාව පිළිබඳවත් වේදනාවෙන් තවත් වේදනාවක් වෙන්කොට හඳුනාගන්නා සටහන්, රූපයෙන් තවත් රූපයක් වෙන්කොට හඳුනාගන්නා සටහන්. ඒ හැම එකකටම ආවේණික වූ සටහන් තියෙනවා. ඒවා තමයි සංඥා. එතකොට ඒවා අපේ මනසේ උපාදාන වෙනවා. එතකොට ඒ උපාදාන වුනාම යම් ශබ්දයක් ඇහෙනකොට ඒ ශබ්දයට අදාළ රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර, උපාදාන කරගත්තු විදිය අනුව තමයි ඒ ශබ්දය ඇහෙනකොට අපිට අමුතු පරිසරයක් මැවෙනවා. එතකොට යම් රසයක් දැනෙනකොට ඒ රසය ජීවිතයේ තදින්ම මනසට දැනුනොත් යම් පරිසරයක් තියෙනවා නම් පුද්ගල සමූහයක් එක්ක නම් ඒ රසය තමන්

භුක්ති වින්දෙ එතකොට ඒ අමුතු ගතියක් අපේ මනසට මැවෙන්න ගන්නවා. එතකොට අපි ඉන්නෙ මේ රසය භුක්ති විදින මේ මොහොතේ නෙවෙයි. අපි එතකොට ජීවත් වෙන්නෙ ඒ අතීතය උපාදාන කරගන්නු රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර සමූහයන් එක්ක. මේ විදියට ඇසින් ගන්නා රූප, කණින් ගන්නා ශබ්ද, නාසයෙන් ගන්නා ආඝ්‍රාහණ, දිවෙන් විදින රස, ඊළඟට කයින් ලබන ස්පර්ශ ඒවා වඩාත් තදට අපේ මනසට කාවදිනවා යම් යම් ස්පර්ශයන් ඇතුලතින් පිටතින් අපි ගන්නා යම් යම් ස්පර්ශයන් ඒවා පිළිබඳව ඇතිවෙන මනෝභාවයන් ඒවා ඔය විදියට දැඩිව උපාදාන වෙනවා. ඒ ගන්න මුල් අවස්ථාවේ ඇත්තටම ඒවා තදින් අපේ මනසට උපාදාන වෙනවද නැද්ද කියලා ලොකු අදහසක් අපිට නැහැ සමහර වෙලාවට. නමුත් අපේ මනසට ඒ පිළිබඳව යම්කිසි සටහනක් දැනෙනකොට අර අවස්ථා අපිට සිහිපත් වෙන්න ගන්නවා. එතකොට තමයි අපිට හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ ඒක කොච්චර තදින් අරගෙන තියෙනවාද.

ඊළඟට දැන් භාවනා කරන්න කියලා වාඩිවුනායින් පස්සෙ සිත විකාරරූපී දේවල් එක්කලා යනවා. එතකොට ඒ විකාරරූපී දේවල් කියලා කිව්වට ඒ හැමදෙයක්ම අපේ මනසින් තදින් අරන් තියෙනවා. ඊළඟට හීන දකිනකොට. හීන දකිනකොට අපි කියනවා මොනවදෝ නිකං එලක් නැති ඉමක් කොනක් නැති විකාර දේවල් අපි දැක්කා. එතකොට ඒ හීන මහා විකාර හීනයක්. ඒ විකාර හීනයක් කියලා කිව්වට ඒ විකාරයක් වගේ පෙනෙන දැනෙන දේවල් මොනවාද, අපේ මනසේ සටහන් වෙච්ච යම් යම් සංඥා සටහන් හෝ අපි ඒ දැනෙන සටහන් එක්කලා උපකල්පනය කරන දේ. එක්කො අතීත උපාදානයන්, එහෙම නැත්නම් අනාගතය පිළිබඳව අපි මෙතෙක් අත්විඳලා නැති දේවල් සම්බන්ධව අපි අලුතින් ඇති කරගන්න සංකල්ප. එතකොට ඒ අලුතින් ගොඩ නගාගන්නෙන් අමුතුවෙන් නෙවෙයි, අර කලින් ගත්තු දේවල් එක්කලා. මෙන්න මේ විදියට රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර, විඤ්ඤාණ කියන මේ ස්කන්ධ පඤ්චකයම අපි විවිධාකාරයෙන් මනසට උපාදාන කරගෙන තියෙනවා. ඒ අපි සිහියෙන් තොරව දේවල් මතක් කරනකොට, සිහි කරනකොට සිහිවෙනකොට අර රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර සමූහ පිටින් තමයි, ඒවා ගොඩ ගොඩවල් විසින්, ඒවා මිටි මිටි පිටින් තමයි අපේ මනසට මතුවෙන්නෙ. එතකොට එහෙම මතුවෙනකොට අපිට වර්තමාන ස්වභාවය හඳුනාගන්න බෑ. දැන් අර මිත්‍රයා කියන ස්වරූපයෙන් දකිනකොට ඔහු අපිට සතුරුකමක් කරන්න ආවයි කියන එක හඳුනාගන්න බෑ.

එතකොට ගීතයේ එදා වේදනාකාරී අවස්ථාවකදී වචන සිහි කරනකොට ඇතිවෙච්ච ඒ මානසික බන්ධනය අද සිහිවෙනකොට ගීතයේ හැබැ ගති ලක්ෂණ, එහෙම නැත්නම් ඒ වචන වල තියෙන ගැඹුරු අර්ථය ස්පර්ශ කරන්න බෑ. අර පීඩාකාරී ගතිය තමයි මතුවෙන්නේ. එතකොට ආඥාහණය දැන් මේ දැනෙන්නේ මොකකින්ද කුමක්ද කියලා හඳුනාගන්න බෑ. එදා ඒ ආඥාහණයත් එක්කලා ඇතිවෙච්ච මානසික තත්වය තමයි දැන් මෙනෙදි මතුවෙන්නේ. වේදනාව එහෙම, සංඥාව එහෙම, සංකාර එහෙම, විඤ්ඤාණය එහෙම. ඔය විදියට එතකොට සංකාර කියලා කියන්නේ නැවත නැවත අපි ගොඩාක් දේවල් පිළිබඳව හිතලා කල්පනා කරලා තියෙනවා. එතකොට අසවලා මෙහෙමයි, මෙහෙමයි කියලා කල්පනා කරලා තියෙනවා. එතකොට ඒ තැනැත්තා දකිනකොට ඒ තැනැත්තා ගැන සිහිපත් වෙනකොටම ඒ තැනැත්තා පිළිබඳව අපි ගොඩනගලා තියෙන සංකල්පනා සමූහය ඒක තමයි එහෙම්මම කෙලින්ම එන්නේ. එතකොට ඒවා හරිද වැරදිද කියන්න විශ්ලේෂණයක් නෑ. අර කලින් ඒ සටහන පිළිබඳව ඒ පුද්ගලයා පිළිබඳව අපි ගොඩනගලා තියෙන සංකල්ප ටික. ඒ පුද්ගලයා පිළිබඳව අපි ඇති කරලා තියෙන මනෝ විඤ්ඤාණයත් ටික. ඒවා තමයි මතුවෙන්නේ. මේ විදියට අපේ මනසේ හැම අවස්ථාවකම සිහියෙන් තොරව අපි දේවල් සිහිපත් කරනවා. හැම මොහොතකම පූර්ව උපාදාන, අනාගත උපකල්පන මතුවෙනවා.

එතකොට මේ සති චෛතසිකයේ තියෙන විශේෂත්වය තමයි සිහියෙන් යමක් දකිනකොට සිහියෙන් යමක් සිතනකොට, එතන සිතනවා කියන කාරණයේදී අපි අතීත දෙයක් සිහි කරනවා වෙන්න පුළුවන්. හැබැයි ඒ අතීතය සිහි කලාට මේ වර්තමානයේ මම මේ ඇඳ උඩ ඉදගෙන පුටුව උඩ ඉදගෙන මම මේ කාරණ සිහිකරනවා කියන ඒ දැනුවත් බව, ඒ අවදිමත් බව අපි තුළ පවතිනවා. ඒ අවදිමත් බව නැතිවෙච්ච ගමන් අපි දැන් මේ ඉන්නේ පුටුව උඩයි, මේ ඉන්නේ අපි ඇඳේ භාන්සි වෙලයි කියන සංඥාවෙන් ගිලිහිලා අර අතීතාරම්භණය තුළම අපි ජීවත් වෙන්න පටන් ගන්නවා. එතකොට අපි සිහියෙන් තොරයි. අනාගතේ ගැන හිතනකොට දැන් අපි මේ ඉන්නේ පැල්පතක. එතකොට අනාගත මන්දිරයක් ගැන සිහින මැව්වට දැන් ඒ මන්දිරය තුළ නෙවෙයි ජීවත් වෙන්නේ මේ පියවි තත්වය අපිට සිහිවෙන්නට ඕන. එතකොට දැන් අපි නිරෝගීව ඉන්නවා නම් අනාගතයේ මම රෝගී වෙයිද කියලා හිතනකොට ඒ අනාගත රෝගය අපි භූක්ති විදින්නට යන්න ඕන නෑ දැනට මම නිරෝගීව ඉන්නවා. එතකොට ඒක පිළිබඳව අපිට ඒ සතිමත් බව තියෙන්නට ඕන. මෙන්න මේ

විදියට සිහියෙන් කරන්නේ හැමවිටම මේ වර්තමානයෙහි ක්‍රියාකාරී ස්වභාවය හරියට අවධානයට යොමු කරන එක. හරියට සිතට අරමුණු කරලා දෙන එක. ඒ වර්තමානයේ ක්‍රියාකාරී ස්වභාවය සිතට අරමුණු නොවෙන හැම මොහොතකම අපේ සිත සිහියෙන් තොරව ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

එතකොට මෙහෙම කියනකොට කෙනෙකුට හිතෙන්න පුලුවන් දැන් මේක හුඟාක් වෙලාවට භාවනාව පිළිබඳව ආවායඝීවරු පවා පැහැදිලි කරනවා, සතිය ගැන කියනකොට. වර්තමානයේ ජීවත් වීම කියලා. එතකොට වර්තමානයේ ජීවත් වීම කියන එක කිසිම තර්කයක් නැතිව වචනයේ පරිසමාප්ත අර්ථයෙන්ම ඒක නිවැරදියි. නමුත් මේ වාක්‍යය ඇහෙනකොට ගොඩක් දෙනා වරදවා ගන්නවා පටලවා ගන්නවා එතකොට වර්තමානයේ ජීවත් වෙනවා කියන්නේ අතීතය ගැන හිතන්න එපා, අනාගතය ගැන හිතන්න එපා, එහෙම අතීතය ගැන හිතන්න නැතිව, අනාගතය ගැන හිතන්න නැතිව මනුස්සයෙකුට මේ ලෝකයේ ජීවත් වෙන්න පුලුවන්කමක් නෑ. මොකද අතීතයේ සිදුවීම් තුළින් තමයි අපි අත්දැකීම් ලබන්නේ. ඒ අතීත සිදුවීම් විශ්ලේෂණය කරගැනීමෙන් තමයි අපිට ඥාණය අවදි වෙන්නේ. අනාගතයේ කරන්න තියෙන දේවල් උපකල්පනය කිරීමෙන් තමයි අපිට දේවල් වඩා නිවැරදිව, සැලසුම් සහගතව, හේතු එල හරියට හඳුනාගෙන මේ හේතුවෙන් මේ එලය සිදුවෙනවායි කියන බව දැනගෙන කටයුතු කරන්නේ.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ පවා දේශනා කරන්නේ යමක් කියන්න ඉස්සෙල්ලා මේක කිව්වහම කුමක්ද ප්‍රතිඵලය වෙන්නේ, මේකෙන් අනික් අය කුමක් හඳුනාගනියිද. යමක් කරන්න ඉස්සෙල්ලා මේකෙන් මොකක්ද ප්‍රතිඵලය, එතකොට තාම සිද්ධ වෙලා නැහැ. සිද්ධ වෙලා නැති දේ සිදු කරන්නට කලින් හිතන්නට ඕන. එතකොට අපි මේ අනාගතය ගැන තමයි හිතන්නේ. වර්තමානය ගැන විතරක් නෙවෙයි. එතකොට මේ විදියට අපට අනාගතය ගැන සිහි කරන්නේ නැතිව ලෝකෙ ජීවත් වෙන්න පුලුවන්කමක් නෑ. අතීතය ගැන සිහි කරන්නැතිව ජීවත් වෙන්න පුලුවන්කමක් නෑ. එහෙමනම් මේ වර්තමානයේ ජීවත් වෙනවා කියන්නේ අතීතය සිහි කිරීම වරදක් කියන එක නෙවෙයි. අනාගතය ගැන උපකල්පනය කිරීම, අනාගතය පිළිබඳව සැලසුම් හැදීම වරදක් කියන එක නෙවෙයි. එහෙම අනාගතය ගැන සැලසුම් කරන්නේ නැතිනම් මිනිස්සුන්ට කවදාවත් එහෙම භෞතික වශයෙන් දියුණු තැනකට යන්න බැරිවෙනවා. ඉතින් ඒවා බුදුරජාණන් වහන්සේ තහනම් කරපු දේවල් වත්,

අපරාධ වත් නෙවෙයි. එහෙමනම් මොකක්ද මෙනත කෙරෙන්නෙ. වර්තමානය තුළ ජීවත් වෙනවා කියන එකේ තේරුම, අතීතය සිහි කරන්න බාධාවක් නෑ. හැබැයි මේ වර්තමාන සිතින් මම ඒ අතීතය සිහි කරන්නෙ. එහෙම නම් මේ ඉක්ම ගිය දේවල් දැන් ඉක්මිලා අවසානයයි. ඒ ඉක්මගිය දේවල් මේ මොහොතේ මම අරමුණු වශයෙන් තමයි නැවත නැවත මනෝ විඤ්ඤාණ වශයෙන් තමයි මේ සිහි කරන්නෙ. එතකොට ඕවා වචන වශයෙන් ඔහොම පැහැදිලි නැතිවුනාට දළ වශයෙන් සරලව අපි තේරුම් ගන්නොත් දවල් වෙච්චි සිද්ධිය දැන් මං සිහි කරනකොට ඒ දවාලේ යම්කිසි කෙනෙක් මට බැන්නා නම්, දොස් කිව්වා නම්, ඒකෙන් හිත තරක් වුනා නම් දැන් ඒ මනුෂ්‍යයා පිළිබඳව අපි රාත්‍රී කාලයේ නිදාගන්න ලැස්ති වෙලා අපි කල්පනා කරනකොට අපිට හිතට තරහක් ඇතිවෙනවා. ඉතින් අර මනුෂ්‍යයා අපිට බැන්නා හෝ ගැහුවා හෝ ඒ මනුෂ්‍යයා දැන් කාලා බිලා හොඳට සුවසේ නිදි ඇති. දැන් ඒ සිද්ධිය ඉවරයි. ඒක අතීතයට මුහුටෙලා. දැන් මේ ඇදේ අපි සුවපහසුවෙන් නිදාගන්න පුළුවන්කම තියෙද්දී දැන් මතසින් අර සංඥා ටික අරගෙන ඒ වේදනා ටික අරගෙන දැන් මම භූක්ති විඳි විඳි පීඩා විඳිනවා.

එතකොට මේක මේ අතීතයේ ප්‍රශ්නයක් නෙවෙයි. ඒ සිදුවීමේ ප්‍රශ්නයක් නෙවෙයි. මේක මේ දැන් මොහොතේ වෙන අර්බුදයක් මේ තියෙන්නෙ කියන එක අපිට වටහා ගන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන සිහිය තියෙනවා නම්. දැන් දරුවෙක් හරි තමන්ට සම්පතම ඥාතියෙක් මියගියාම ඒ ඥාතියා ගැන සිහි කරන වාරයක් වාරයක් පාසා අපිට හිතට දුක වේදනාව මතු වෙනවා. එතකොට අපිට හිතෙන්නෙ අර ඥාතියා මියගිය නිසා තමයි මේ දුක ඇතිවෙන්නෙ. ඥාතියා මියගිය එක දැන් අතීතයට එකතුවෙලා ඉවරයි. ඒකෙන් අමුතු දුකක් ඇතිවෙන්න විදියක් නෑ. ඒකෙන් දුකක් මේ මොහොතේ ඇතිවෙන්නෙ මේ මොහොතේ අපි ඒක ප්‍රතික්ෂේප කරන ස්වභාවයෙන් සිතන නිසා. එතකොට ඒ දුක ඇතිවෙන්නෙ ඥාතියා මියගියයි කියලා සිතන නිසයි කියලා කිව්වොත් වැරදියි. සිතන නිසා නෙවෙයි, ප්‍රතික්ෂේප කරමින් සිතන නිසා. ගැටෙමින් සිතන නිසා. ඒකට ප්‍රතිවිරුද්ධ මනෝභාවයත් ගොඩනැගෙමින් සිතන නිසා. හැඟීම් වලට වහල් වෙලා සිතන නිසා. එතනයි වැරද්ද. එහෙම නැතිව අතීතය සිහි කිරීම, අතීතය ගැන සිහි කිරීම නෙවෙයි වැරද්ද. එතකොට දරුවා මියගියා නම් ඒකම කමටහනක් කරගන්නට පුළුවන් අපිට ඒ ගැන සිහිකරද්දි. මව මියගියා නම්, පියා මියගියා නම්, සැමියා බිරිඳ මියගියා නම් ඒකම කමටහනක් කරගන්න. දැන් පටාවාරාවට සැමියා මිය යනවා, දරුවො

දෙන්නා මිය යනවා, අම්මා තාත්තා මිය යනවා, සහෝදරයා මිය යනවා සියල්ලම අහිමි වෙනවා. එතකොට මේ පිළිබඳව අසිහියෙන් සිතන තාක් කල් ඇයට ඒ හැම අරමුණක්ම දුක, වේදනාව, උමතු බව ඇති කරන්නට හේතු වෙනවා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, නැගණිය සිහිය පිහිටුවා ගන්න. ඒ කියන්නේ ඒ අතීතයේ දේවල් භුක්ති විඳිමින් සිහි කරලා හරියන් නැහැ. ඒ රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර උපාදාන කරගත්තු විදියෙන්ම එහෙම අරගෙන භුක්ති විඳලා හරියන් නැහැ. දැන් මේ මනසේ මොකක්ද වෙන්නේ කියන එක දකිමින් ඒක සිහි කරන්නට පුලුවන් නම් තමයි අතීතයේ ඉක්ම ගිය සිදුවීමක් මේ මොහොතේ මම පුනරාවර්ජනය කරමින් මේ මානසික ගැටුමක් නිර්මාණය කරගන්නවා.

එතකොට මේ මොහොතේ උපදින දුක අපි හිතමු දුකක් නෙවෙයි, මේ මොහොතේ ඇතිවෙන දුකක්. ඒ දුක ඇතිවෙන්නේ වැරදි චිත්තනය නිසා. වැරදි විදියට මනස හැසිරවීම නිසා කියන එක අපිට දැනෙන්න ගන්නවා. එතකොට ඒකම අපිට චිත්තානුපස්සනාවක්, ධම්මානුපස්සනාවක් හැටියට කමටහනක් හැටියට එතනින් එහාට ඒක ප්‍රගුණ කරන්නට පුලුවන්. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ චිත්තානුපස්සනාවේදී ධම්මානුපස්සනාවේදී කුසලයයි අකුසලයයි කියලා ප්‍රශ්නයක් නෑ. අකුසලය නම් මතුවෙන්නේ මේ අකුසලයයි, මේ අකුසල මූලයයි, මේ අකුසලයයි මගේ මනසේ ජනිත වෙන්නේ කියන බව දැනගෙන. දැන් අපි සතිපට්ඨාන සූත්‍රය ගැන සාකච්ඡා කරනකොට සාකච්ඡා කලේ කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද ආදී මේ මනෝභාවයන් පෙර නොතිබුනු එකක් දැන් ඇතිවුණා. මේක ඇතිවෙව්ව හේතුව මේකයි, දැන් ඒක දුරු වුණා. ඒක දුරු වුනේ මෙහෙමයි, නැවත නොහටගන්නා ආකාරයෙන් පවත්වන්නේ මෙහෙමයි. එතකොට දැන් මතුවුනේ කාමච්ඡන්දයක්. ඒක ක්ලේශයක් තමයි. මතුවුනේ ව්‍යාපාදයක්. ඒක ක්ලේශයක් තමයි. හැබැයි ඒකම ඊටපස්සෙ අපිට සිහිය උපදවාගන්න තැන ඉඳලා කමටහනක් බවට පත්වෙනවා. එහෙමනම් අතීතය සිහි කිරීමේ වැරද්දක් නෙවෙයි එතන තියෙන්නේ.

දැන් රහතන් වහන්සේලා පමණක් නෙවෙයි පෘථග්ජන ඇතැම් යෝගීන් ඍෂිවරුන්, ඒ වගේම ඇතැම් ස්වාමීන් වහන්සේලා පුබ්බේතිවාසානුස්සති ඤාණය උපදවාගෙන අතීතය තමයි සිහි කරන්නේ. එතකොට අතීතය සිහි කරනවා කියන්නේ අතීතයට ගමන් කරනවා නෙවෙයි, මනසෙහි සටහන් වෙලා තියෙන යම් යම් සංඥා සටහන් විමර්ශනය කර කර ඒ අතීත සිදුවීම් අධ්‍යයනය කරනවා. එතකොට උන්වහන්සේලාත් ඒ අතීතය

තමයි සිහි කරන්නෙ, නමුත් සිහියෙන් යුක්තව. ඒ නිසා දැන් උන්වහන්සේලා පෙර භවය ගැන සිහි කරගෙන යනකොට පෙර භවයේ මම අකාලයේ මියගිහිත් තියෙනවා. එතකොට කොහොමද අකාලයේ මියගියේ. කෙනෙක් පිහියෙන් ඇතලයි මරලා තියෙන්නෙ. එතකොට පිහියෙන් ඇතලා මැරුවට පස්සෙ තමයි මම මේ භවයේ ඉපදුනේ. එතකොට කවුද පිහියෙන් ඇතලා මැරුවෙ. ඒ පිහියෙන් ඇතපු පුද්ගලයා කවුද. ඒ මගේ මිතුරෙක් හැටියට ඉඳලා තමයි පස්සෙ මට විරුද්ධකම් කරලා තියෙන්නෙ. දැන් ඔහු කොහෙද ඉන්නෙ, එතකොට දැනුත් මේ මගේ මිත්‍රයෙක් හැටියට ළඟම ඉන්නවා කියලා පෙනෙනකොට මේ මිනිහනෙ මට පිහියෙන් ඇතලා මැරුවො කියලා කෝපය මතුවුනොත් එහෙම එනනින් එහාට පුබ්බේනිවාසානුස්සනිය ඉවරයි.

එතකොට එහෙම පුබ්බේනිවාසානුස්සනියක් පවත්වන්න බෑ. එතකොට එතන පුබ්බේනිවාසානුස්සනිය පවත්වාගන්න නම් අනුස්සනිය පවත්වා ගන්න නම් සිහිය පිහිටුවාගන්න ඕන. සිහිය පිහිටුවා ගත්තොත් මේ ඉක්ම ගිය දෙයක්, ඒ ඉක්ම ගිය අතීතයයි දැන් මං මේ සිහි කරන්නෙ, මේ මොහොතේ ප්‍රශ්නයක් නෙවෙයි. මේ මොහොතේ ඒකත් එක්ක ගැටුමක් ඇති කරගන්න ඕන නෑ. මේ මොහොතේ ඒ ගැන සිත් තැවුලක් ඇති කරගන්න ඕනනෑ. මේ ඒ නාමරූප ධර්මයන් අතීතයට ඉක්ම ගිහිල්ලා ඒ ඉක්ම ගියා වූ දේවල් ටිකක් තමයි මං මේ විමර්ශනය කරන්නෙ. එතකොට ඒ සිහිය තියෙන්නට ඕන. ඒ නිසා තමයි සාමාන්‍ය කෙනෙකුට එබඳු ඥාණ උපදවන්නට බැහැ. චතුර්ථධ්‍යානය දක්වා මනස ප්‍රගුණ කරලා තියෙන්න ඕන. චතුර්ථ ධ්‍යානයේදී උපෙක්ඛා ඒකාගතා. එතකොට නොසැලෙන ඒකාග්‍රතාවය සහ නොසැලෙන උපෙක්ෂාව පුහුණු කරගත්තු මනසකට තමයි අර අතීතය පිළිබඳව ඕන සුබ දුක්ඛ ආරම්භණයක් සෝමනස්ස දෝමනස්ස ආරම්භණයක් ඒ තැනැත්තාට මධ්‍යස්ථ සිතින් සිහියෙන් යුක්තව, සති සම්පජ්ඣායෙන් යුක්තව ඒ අතීත සංඥා සටහන් සිහිපත් කරන්නට පුළුවන්. එතකොට අතීත කියලා කිව්වට දැන් අපි සිහි කරන්නෙ මේ වර්තමානයේ ගොඩනැගෙන සංඥා සටහන් තමයි. ඒ අතීතය අරමුණු කරමින් මතුවෙන වර්තමාන සටහන් තමයි අපි ඒ විදියට සිහිපත් කරන්නෙ. ඒ විදියට අතීතයේ ඇතිවෙච්ච නාමරූප ධර්ම කිසිවක් දැන් ඇත්තේ නැහැ.

එතකොට මෙන්න මේ යථාර්තය තේරුම් ගනිමින් දකිමින් අපිට යමක් සිහි කරන්නට පුළුවන් නම් එතන කුසල චෛතසිකයක් තමයි ඇතිවෙන්නෙ. ඒ නිසා එතන සිහිය කියලා කියන්නෙ කුසල

වෛතසිකයක්. ඒ කුසලය මතක් කරලා දෙන කුසලයෙහි පිහිටවන ගතිය තමයි සිහියේ ස්වභාවය. එතකොට ඒක සෝඛන සාධාරණ වෛතසිකයක්. සෝඛන සාධාරණ කියලා කියන්නෙ සෝඛන කියලා කියන්නෙ කුසල් සිත්වලට. සෝඛන සාධාරණ කියන්නෙ සියලුම කුසල් සිත් වල අනිවාර්යයෙන්ම සහි වෛතසිකය යෙදෙනවා. එතකොට ඒ සහි වෛතසිකය අවදි වුනා නම් අපිට ඒකෙන් තීරණය කරන්න පුලුවන් එතන තියෙන්නෙ කුසල් සිතක්. කුසල් සිතක් අවදි වුනා නම් අපිට තීරණය කරන්න පුලුවන් එහෙම නම් එතන සතිය තියෙනවා. හැබැයි සතිය යන්නමට තිබුනට බලවත් වෙන්නෙ නෑ. ඒ සතිය දියුණු කරලා තියුණු කරලා වර්ධනය කරලා අවදි කරලා මතුකරලා පිහිටුවාගන්නට අපි පුහුණු වෙන්නට ඕන. එහෙම පුහුණු වුනොත් තමයි අපිට අවදිමත් වූ සිතකින් යුක්තව ලෝකය පිළිබඳව කරුණු වටහාගන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට සහි වෛතසිකයේ ස්වභාවය තමයි පූර්ව උපාදාන වල එල්ල ගන්නේ නැතිව අනාගත උපකල්පනයන් තුළ සිරවෙන්නෙ නැතිව වර්තමානයේ සිදුවෙන දේ දකින්නට පුලුවන් ගතිය.

හැබැයි වර්තමානයේ ඉන්නවා කියලා කිව්වහම වර්තමානයේ සිදුවෙන දේ දැක්ක පමණටම සිහිය තියෙනවයි කියලා කියන්නට බැහැ. වර්තමානය තුළත් හැඟීම්බර නොවී පවතින්නට පුලුවන් නම් - හැඟීම්බර වෙනවයි කියලා කියන්නෙ ඇලීම් ගැටීම් මුලාවීම් වලට යන්නෙ නැතිව. දැන් අපි හිතමු යම්කිසි කෙනෙක් අතීතය සිහි කරන්නෙත් නෑ, අනාගතය සිහි කරන්නෙත් නෑ. මේ වර්තමානයේ සිදුවෙන ක්‍රියාවලියත් එක්කලා ඉන්නවා. හැබැයි හොඳටෝම කුපිත වෙනවා මේ වර්තමානයේ සිදුවෙන සිදුවීමත් එක්ක. දැන් අතීතය ගැන හිතලාවත් අනාගතය ගැන හිතලාවත් නෙවෙයි, මේ මොහොතේ සිදුවෙන දේත් එක්කලා ගැටෙනවා. එහෙමනම් මේ මොහොත් සිදුවෙන දේ පිළිබඳව යම් අදහසක් තිබුනට ඔහු හැබෑ සිහියෙන් ඉන්න කෙනෙක් නෙවෙයි එතකොට. ඒ නිසා අපි වර්තමානයේ ජීවත් වෙනවා කියලා මේ මොහොතේ සිදුවෙන සිදුවීම් ධාරාවත් එක්කලා මනස පවත්වාගන්නා කියලා විතරක් ප්‍රමාණවත් නෑ. කාර්යාලයක කාර්ය බහුලව කටයුතු කරනකොට ඒ තැනැත්තාට වර්තමානයේ සිද්ධ වෙන දේත් එක්ක තමයි පවතින්න වෙන්නෙ. හැබැයි නුරුස්නා මනසින් යුක්තව, ගැටීමෙන් යුක්තව, සිත් තැවුල් වලින් යුක්තව, මානසික ආතතියෙන් යුක්තව ඒ තැනැත්තා අර වර්තමාන කටයුතු ටික කරගෙන යනවා.

එතකොට දැන් මේ අතීතය ගැන හිතලා නෙවෙයි දැන් මේ පීඩාව තියෙන්නෙ මේ වර්තමානයේ තියෙන වැඩ කටයුතු ටිකත් එක්කලා

තුරුස්තා ගතියෙන් සිතීම නිසා. එතකොට ඔහු වර්තමානය තුළ ඒ අදාළ කාර්යය තුළ හිත පවත්වාගෙන ගියාට ඔහු සිහියෙන් කටයුතු කරන්නේ නැහැ. සිහිය ඉපදුනා නම් ඔහුට පෙනෙන්න ඕන දැනෙන්න ඕන දැන් මගේ මනස තියෙන්නේ මේ ගැටීමත් එක්කයි කියන බව පෙනෙන්නට ඕන දැනෙන්නට ඕන. එතකොට ඒ නිසා තමයි කියන්නේ සති වෛතසිකය යම් තැනක පවතිනවාද එතන කුසල් සිතක්. කුසල් සිත යම් තැනක පවතිනවාද එතන සති වෛතසිකය ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට සතිය යනු අකුසලයෙන් සිත මුදවාලා කුසලයෙහි සිත පවත්වන්නට උපකාර වෙන එක්තරා ගුණයක්. ඒක සිතේ පවතින ගුණයක් නිසා ඒ වෛතසික ධර්මයක් හැටියට හඳුන්වනවා. ඉතින් එය අවදි කරගන්නයින් පස්සෙ එහි ගති ලක්ෂණය තමයි පූර්ව උපාදාන මත ඵල්බගන්නේ නැ, අනාගත උපකල්පන මත ඵල්බගන්නේ නැ, වර්තමානය තුළත් ඇලීම් ගැටීම් මුලාවීම් ආදී හැඟීම්බර තත්වයකට යන්නේ නැතිව පැහැදිලිව අරමුණ ගන්නට පුළුවන් ගතිය. එතකොට අපි බොහෝ අවස්ථාවල උපමාවක් හැටියට සිහිපත් කලා විඩියෝ කැමරාවක් සක්‍රිය කරලා තියෙනකොට එය ඉදිරිපස ක්‍රියාත්මක වෙන සියල්ලක්ම එහි සටහන් වෙනවා. රූප, ශබ්ද ආදිය සටහන් වෙනවා. එතකොට කලින් සටහන් වෙච්චි පස්සෙ ඒවත් එක්ක කලවම් වෙන්නෙත් නැ, පස්සෙ සටහන් වෙන ඒවා කලින් ඒවත් එක්ක සටහන් වෙන්නෙත් නැ. ඒ ඒ අවස්ථාවේ සිදුවෙන සිදුවෙන දේ තමයි සටහන් වෙන්නේ. එතකොට හැමතීස්සේම ඒ වර්තමාන සටහන තමයි ගන්නේ. අතීත සටහන කැමරාව විසින් ගන්නේ නැ. අනාගත සටහන් ගන්නෙත් නැ. ඒ ඒ මොහොතේ සිදුවෙන සිදුවීම්වල සටහන් ටික තමයි ගන්නේ. ඒ නිසා පටලාවිල්ලක් නැ. ඒ වගේම මේ සිද්ධිය හොඳයි මේ සිද්ධිය නරකයි කියලා අමුතුවෙන් කැමරාව අමුතු ප්‍රතිචාරයක් දක්වන්නට යන්නෙත් නැ. හොඳ වුනත් නරක වුනත් ඒ සියල්ලක්ම පිළිබඳව පැහැදිලිව දකිමින් ඒ සියල්ල සටහන් කරගන්නවා. එතකොට පස්සෙ ඕන නම් ඒ සියල්ල විශ්ලේෂණය කරලා අනුපිළිවෙලින් නැවත වතාවක් අපිට ඒ දත්ත ටික කියවන්නට බලන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

අන්න ඒ වගේ දැනමින්, දකිමින් මේ මොහොතේ ක්‍රියාත්මක වෙන දේවල් ටික, සිත කිය මේ නාමරූප ධර්මයන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වය මේ මොහොතේ පවතින ස්වභාවය දැනමින් දකිමින් සිටින්නට පුළුවන් ගතියක්, එබඳු ගුණයක් තමයි මේ සති වෛතසිකයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එතකොට ඒ ගුණය හරියට මතුකරගන්නහම අපිට සෑම දෙයක්ම පැහැදිලිව පෙනෙන්නට ගන්නවා. එතකොට මේ සිහිය අපිට යම්කිසි කෙනෙකුට

ඕන නම් ඒකාග්‍රතාවයත් එක්ක බද්ධ කරලා දියුණු කරන්නටත් පුලුවන්. ප්‍රඥාවත් එක්ක බද්ධ කරලා දියුණු කරන්නටත් පුලුවන්. දැන් සිහිය තමයි ඒකාග්‍රතාවය උපදවන්නටත්, ප්‍රඥාව උපදවන්නටත් මූලික වෙන්නෙ. නමුත් මේ කුසලාකුසල ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය තමයි අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙනවා. අඤ්ඤාමඤ්ඤා ප්‍රත්‍යය. එතකොට අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියලා කියන්නෙ සිහිය ඒකාග්‍රතාවයට පත්වෙනවා වගේම ඊටපස්සෙ ඒකාග්‍රතාවය සිහිය දියුණු කරන්න ප්‍රත්‍ය වෙනවා. සිහිය ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න ප්‍රත්‍යය වෙනවා වගේම ප්‍රඥාව ආපහු සිහිය දියුණු කරන්න ප්‍රත්‍යය වෙනවා. එතකොට දැන් අපි සමථ භාවනාවත් ප්‍රගුණ කරගෙන යනවා නම් අපි සිහිය ඒකාග්‍රතාවයත් එක්ක එකතු කරලා තමයි දියුණු කරන්නෙ. එතකොට එක ආරම්භණයකට ඒ සමථ ආරම්භණයට කේන්ද්‍රගත කරලා තමයි අපි සිහිය පුහුණු කරන්නෙ.

උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි දැන් විදුලි පන්දමක්, ඒ කියන්නෙ ටෝට්ටු එකක් ගත්තහම ඉස්සර තිබිච්ච ටෝට්ටු වල පුලුවන් පිටිපස්සෙ අර වහන පියන හරි, ඉස්සරහ මුඩිය හරි ඒ දෙකෙන් එකක් හරි ඒ දෙකම හරි මේ පැත්තට කරකවනකොට අර ආලෝකයේ පතිත වෙන ස්වභාවය පුළුල් වෙනවා එක් තැනකට එකතු වෙලා. එක්කො එක තැනකට ටෝකස් වෙනවා, එහෙම නැත්නම් විහිදෙනවා. බොහෝ වෙලාවට ඉස්සරහ මුහුණත කරකවලා තමයි ඒක සකස් කරන්නෙ. එතකොට දැන් තියෙන අලුත් මට්ටමේ විදුලි පන්දම් වල ඒවා එක එක ස්ථිති වලින් එහෙම ක්‍රියාත්මක කරන්න සකසලා තියෙනවා බොහෝ ඒවායේ. එතකොට දැන් අර අවශ්‍ය කෙනෙකුට ඉස්සර විදුලි පන්දමක කරකවලා අර සියලුම ආලෝකය එකතැනකට කේන්ද්‍රගත කරනවා. අන්න ඒ වගේ තමයි ඒකාග්‍රතාවයත් එක්කලා අපේ සිහිය එහෙම නැත්නම් සිහියෙන් ඒකාග්‍රතාවය මතු කරලා ඒකාග්‍රතාවයයි සිහියයි එකට යැපෙනකොට ඒ සිහිය අර අදාල අරමුණ කෙරෙහි පමණක්ම යොමු වෙනවා. සිහිය විදර්ශනාව හැටියට ප්‍රගුණ කරනකොට සිහිය ප්‍රඥාවත් එක්ක ප්‍රගුණ කරනකොට එතනදී අර විදුලි පන්දමේ ආලෝකය විහිදවනවා වගේ සමස්තය කෙරෙහි අවධානය පවත්වාගන්නට පුලුවන් ක්‍රමයකට අපේ සිහිය විකාශනය වෙනවා.

එතකොට දැන් අපි හිතමු ආනාපානාසනය අපි සමථ භාවනාවක් හැටියට කරනවා නම් ඒ තැනැත්තාගේ සිහිය අශ්වාස ප්‍රශ්වාස ක්‍රියාවලිය තදින් දැනෙන එක් ස්ථානයකට ඉලක්කගත කරගන්නවා ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කිරීම සඳහා. නමුත් ආනාපානාසනය විදර්ශනාවක් හැටියට කරනකොට

සමස්ත අශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරන ක්‍රියාවලියම, නාසයෙන් ආඝ්‍රාහණය කරන ඒ වායු ධාරාව ශීර්ෂයේ පටන් පාදාන්තය දක්වාම මේ වායු ධාරාව ක්‍රියාත්මක වෙන ඒ සමස්තය පිළිබඳව අවධානය පවත්වනවා. ඒ විතරකුත් නෙවෙයි ඒ වායු ධාරාව කය සක්‍රිය කරන්නට බලපාන ආකාරය. ඊට පස්සෙ කයේ ක්‍රියාකාරීත්වය සිතට බලපාන ආකාරය. සිතේ ක්‍රියාකාරීත්වය කයට සහ අශ්වාස ප්‍රශ්වාසයට බලපාන ආකාරය. මේ සියල්ලක් අතර පවතින නාමරූප අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාවය, මේ සියල්ලක් දකිමින් විමසමින් ඒ සියල්ල දැනීමින් මනස පවත්වන්නට පුළුවන් තත්වයට අර සිහිය විවෘත කරනවා. අර විදුලි පන්දමේ ආලෝකය විහිදෙව්වා වගේ මේ සමස්ත කය කෙරෙහිම, එතකොට කය කෙරෙහි අවධානය යොමු කරනකොට කයත් පෙනෙනවා, සිතත් පෙනෙනවා, වේදනාවත් පෙනෙනවා, ඒ හැම දෙයක්ම දැනෙන්න ගන්නවා. එතකොට ඒ හැමදේකම සිද්ධ වෙන වෙනස්කම් දැනෙනවා. ඒවා අතර පවතින අන්‍යෝන්‍ය ක්‍රියාවලිය දැනෙනවා. ඉතින් ඒකට හොඳට සිහිය සියුම් වෙන්නට ඕන.

දැන් අර ඒකාග්‍රතාවය පැත්තට යොමු කරනකොට ඒ සිහිය ඒත් සියුම් වෙන්නට ඕන. නමුත් අර එක ඉලක්කයක් එක්කලා තමයි ක්‍රියාත්මක කරන්නෙ. එතකොට අර එක තැනකට කේන්ද්‍රගත කරන ලද සිහිය ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්නට හේතුවෙනවා. සමස්තයට අවධානය යොමු කරමින් පුරුදු කරන සිහිය විදර්ශනා ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට, හේතුඵල අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාවය පැහැදිලිව දකින්නට, ඇතිවීම් නැතිවීම්, උදයවය දකින්නට එබඳු ඥාණයන් අවදි වෙන්නට ඒ සිහිය අපිට උපකාර වෙනවා. එතකොට සිහියෙන් ඒකාග්‍රතාවය වැඩෙන්න පුළුවන්, සිහියෙන් ප්‍රඥාව වැඩෙන්න පුළුවන්. මේ සියල්ලක් සඳහා සිහිය උපකාර වෙනවා. ඊළඟට දැන් මේ සිහිය පුහුණු කරද්දි අපි කොහොමද සිහිය පුහුණු කළ යුත්තේ, කොහොමද මේ සිහිය දියුණු කරගන්නෙ ඒ සඳහා අපිට යම් යම් උපාය මාර්ග පාවිච්චි කරන්න පුළුවන්. ප්‍රධාන වශයෙන්ම අපි සිහිය කියන්නෙ මොකක්ද කියලා එහි ගති ලක්ෂණ යම් ප්‍රමාණයකින් හඳුනාගන්න උත්සාහ කරනවා. මුලින්ම අපිට ඒ සඳහා උනන්දුවක් තියෙන්න ඕන. කියන්නෙ මගේ සිහිය දියුණු කරගන්නට ඕන, ඒ සඳහා මං කැපවෙන්නට ඕන කියන යම්කිසි උනන්දුවක් උද්යෝගයක් ඕනකමක් අපි තුළ ස්වභාවයෙන් ඇති කරගන්නට ඕන. ඒක බණක් අහලා අනික් කෙනෙකුගේ උපදේශයක් අහලා එහෙම නැත්නම් පොතක් පතක් කියවලා අපිට ක්ෂණිකව මතුවෙන්නට පුළුවන් ඒ උද්යෝගය. නමුත් ඒක

ටික දවසකින් ගිලිහිලා යනවා. ආයෙන් අපි හෙමිබත් වෙනකොට, වෙහෙසෙනකොට ආයෙ සිහිය පිහිටුවාගන්න ඕන කියලා අපි හිතනවා.

ඉතින් මෙහෙම මෙහෙම කාලයක් ගිහිල්ලා තමයි මේක අපිට අත්‍යවශ්‍ය ප්‍රගුණ කළ යුතු මේ ලබාගත්තු මනුස්ස ජීවිතේ කොහොමහර් මේ වෙනුවෙන් කැපවෙන්නට ඕන කියලා ලොකු හැඟීමක් අපිට ඇතිවෙන්නෙ දීර්ඝ කාලයක් ගතවෙනකොට. ඉතින් ඒක එක ජීවිතයක නෙවෙයි සසරේ පුහුණු කරලා තියෙන ප්‍රමාණයත් එක්කලා කල් ඇතිවම කුඩා කාලයකින් මේ හැඟීම එන්නට පුළුවන්, තරුණ කාලයේදී එන්නට පුළුවන්, මැදිවියේදී එන්නට පුළුවන්, මහළු වයසේ එන්නට පුළුවන්, මැරෙන්න ඕන්න මෙන්න තියා එන්නට පුළුවන්, ඉතින් එක එක්කෙනා සසරේ පුහුණු වෙලා තියෙන ප්‍රමාණයත් එක්ක තමයි ඒ උද්යෝගය තමන් තුළ මතුවෙන්නෙ. ඒ උද්යෝගය මතුවෙන මතුවෙන ප්‍රමාණයට තමයි අපිට මේ වෙනුවෙන් උනන්දු වෙන්න පුළුවන් වෙන්නෙ.

එතකොට අපි මූලික වශයෙන් උත්සාහ කරන්නට ඕන ඒ සති චෛතසිකය අවදි වුනාම මොකක්ද දැනෙන ගති ලක්ෂණ, අපි සිහිපත් කලානෙ අර ප්‍රඥාවෙහි ස්වභාවය ගැන කතා කරනකොට ඒ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ අන්‍යත්‍ය ලක්ෂණයන් හඳුනාගන්නවා කියලා. අන්‍යත්‍ය ලක්ෂණ කියලා කියන්නෙ ඒකට ආවේණික ගතිලක්ෂණ. අනිකුත් චෛතසික ධර්මයකින් මේ චෛතසිකය වෙන් කරගන්නේ කොහොමද, ඒකට ආවේණික වූ ලක්ෂණ මොනවාද. ඉතින් එහෙම හඳුනාගන්නට අර භාවනා කරන අවස්ථාවේදී අපිට දැන් සිහිය පිහිටලා තියෙන්නෙ කියලා දැනෙන අවස්ථාවලත් අපි ටිකක් විමසලා බලන්නට ඕන සිහියෙහි ගති ලක්ෂණ. ඊටපස්සෙ සිහියෙන් තොර වෙලා වෙනත් වෙනත් ආරම්භණයක අපි ඔහේ ඉමක් කොනක් නැතිව පැටලී පැටලී යනවා කියලා දැනිච්ච ගමන් ආයෙ අපි උත්සාහ කරන්න ඕන සිහිය පිහිටුවාගන්න. එතකොට ඒ සිහිය පිහිටුවාගන්න නම් ඒ සිහිය කියන්නෙ මොකක්ද කියලා යම් ප්‍රමාණයකට හඳුනාගන්න වැයම් කරන්න ඕන.

ඉතින් මුලදි අපි මේවා ඔක්කොම හඳුනාගෙන නෙවෙයි පටන් ගන්නෙ. මේවා කරමින් කරමින්ම අපි උත්සාහවත් වෙන්නට ඕන ඒකෙ ගති ලක්ෂණ, දැන් උදාසීන බව ඇතිවෙනකොට නිකං නිදිමන වගේ ඇතිවෙනකොට නිදිමන පාලනය කරගන්න මම සිහිය පිහිටුවාගන්නවා. එතකොට නිදිමන තොරකරගන්නට උදව් වෙන සිහිය කුමක්ද, එහි ගති ලක්ෂණය මොකක්ද. ඊටපස්සෙ සිහියෙන් අර පූර්ව උපාදාන වලින්

තොරව වර්තමානය දකිනවා. ඒ සිහියේ ගති ලක්ෂණය මොකක්ද. අනාගත දේවල් උපකල්පනය කරන්නැතිව වර්තමානය දකිනවා. ඒ ගති ලක්ෂණය මොකක්ද. මේ මොහොත් ඇලීම් ගැටීම් මුලාවීම් ආදී හැඟීම් වලට වහල් වෙන්නේ නැතිව අර කැමරා කාචයකින් බලා ඉන්න අරමුණු සටහන් කරගන්නවා වගේ සටහන් කරගන්න පුළුවන් ගතියක් සිහියේ තියෙනවා. එහෙමනම් ඒ සිහිය ඒ ගති ලක්ෂණය මොකක්ද. මෙන්න මේ විදියට අපි ධර්ම දේශනා වලින් අහන, පොතපතින් කියවන ඒවාත් එක්කලා අපි හිතලා කල්පනා කරලා තේරුම් ගන්න මේ කියන ගති ලක්ෂණ අර සිහිය නැමැති චෛතසිකය තුළ කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ කියලා හඳුනාගන්න අපි දිගුකලක් වැයම් කරන්නට ඕන. ඒ උත්සාහ කරන කරන ප්‍රමාණයට තමයි අපිට ඒවා හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඊටපස්සෙ අපි යම් යම් අභ්‍යාස පුහුණු කරන්නට ඕන ඒවා වැඩිදියුණු කරගන්න.

දැන් අතීත කාලෙ භික්ෂූන් වහන්සේලා එහෙම හුඟාක් පාවිච්චි කරලා තියෙනවා ගතපච්ඡාගත වන. ඒ කියන්නේ ඉදිරියට යනකොටත්, ගිහිල්ලා ආපස්සට එනකොටත් මේ අවස්ථා දෙකේම සිහිය පවත්වාගෙන කටයුතු කරනවා. පිණ්ඩපාතෙ වඩිනකොටත්, වැඩලා ආපහු එනකොටත් මේ අවස්ථා දෙකේම සිහිය තියාගන්නවා. එනකොට යම් අවස්ථාවක උන්වහන්සේ ඉදිරියට යනකොට යම් තැනක ඉඳලා උන්වහන්සේ සිහියෙන් තොරව කටයුතු කලා කියලා දැනුනොත් ඒ දුර ආපහු එනවා. ආපහු ඇවිල්ලා එනන ඉඳලා සිහිය පිහිටුවාගෙන ආයෙ ඉදිරියට යනවා. ඉතින් මේ ගිහියෙක් හැටියට මේවා පුහුණු කරන එක තරමක් අපහසු වෙන්නට පුළුවන්. හැබැයි කවුරුත් නැති හුදෙකලා තැනක ඕන නම් පුළුවන්. මොකද අතින් අය දැක්කොත් මේ පිස්සු හැදිලද කියලා හිතයි. ඒ කාලෙ හාමුදුරුවරු වුනත් එහෙම කටයුතු කරනකොට ගිහි අය එහෙම දැක්කහම ඇවිල්ලා අහලත් තියෙනවා ඇයි ස්වාමීන් වහන්ස මොනවහර් නැතිවුනාද ඔබවහන්සේගේ මේ හොයන්නේ. ඒ මොකද උන්වහන්සේ ඉස්සරහට යනවා, ආපස්සට එනවා. ආයෙ ඉස්සරහට යනවා ආයෙ ආපස්සට යනවා. ඉතින් මොනවහර් නැතිවෙලා මේ හාමුදුරුවෝ හොයනවාද කියලා එහෙම යම් යම් බලා ඉන්න අයට ඒක විකාරරූපී වෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා කවුරුත් පිරිසක් නැතිව අපි හුදෙකලාව ඉන්න අවස්ථාවල හැකි පමණට ඒ ගතපච්ඡාගත වන වුනත් අපිට ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන්.

ඊළඟට වැදගත්ම කාරණය තමයි යම් යම් මනෝභාවයන්, දුර්වල මනෝභාවයන් ඇතිවෙනකොට එහෙම ඇතිවුනයි කියලා දැනිව්ව ගමන්ම ඒක දුරුකරගන්න අපි කොහොමද සිහිය උපදවාගන්නෙ, ඒ මොහොතේ අපේ දුර්වල මනෝභාවය කෝපය හරි කාමච්ඡන්දය හරි මේ මොකක් හරි මතුවුනේ කුමකින්ද, ඒක මතුවුනේ පූර්ව උපාදානයක් නිසාද, අනාගත උපකල්පනයක් නිසාද, එහෙම නැත්නම් මේ මොහොතේ ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන අරමුණක් පිළිබඳව හැඟීම්බරව කල්පනා කිරීම නිසාද. එහෙමනම් මේ මොහොතේම මං කොහොමද සිහිය උපදවාගෙන අර මනෝභාවයෙන් දුර්වල මනෝභාවයෙන් නැගී සිටින්නෙ. එහෙම උත්සාහ කරන්න ඕන. එහෙම උත්සාහ කරනකොට තමයි සිහිය කියන්නෙ මොකක්ද කියලා අපිට හඳුනාගන්න අවශ්‍ය වෙන්නෙ. ඉතින් අපි ගොඩක් දෙනා කොතෙක් කතා කලා වුනත් ප්‍රායෝගිකව ක්‍රියාත්මක වෙනකොට ඒවා නිකං ස්වභාවිකව යටපත් වෙන්න හරි නැත්නම් මගහැරයන්නට හරි ඒ විදියේ දැනටම අපට හුරුපුරුදු යම් යම් උපායමාර්ග පාවිච්චි කරන්න තමයි අපි ගොඩක් වෙලාවට උත්සාහ කරන්නෙ මේ සිහිය නැමැති ක්‍රියාවලිය ඒ සඳහා අපි කොහොමද භාවිතයට ගන්නෙ කියලා පුහුණු කරන්නට පෙළඹෙන අවස්ථා අඩුයි. ඉතින් එහෙම ප්‍රායෝගිකව ඒ පුහුණුවට අපි අවතීර්ණ වුනොත් තමයි අපිට ටික ටික ඒ තත්වයන් දියුණු කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඊළඟට තව උපායමාර්ගයක් අපි සිහිපත් කලා ඒක සිහිය විතරක්ම නෙවෙයි ප්‍රඥාවත් අවදි වෙනවා අර දවසේ තදින්ම දැනුනු මනෝභාවයක් එදා දවසේ විනාඩි පහක් දහයක් වෙත් කරගෙන අද දවසේ මගේ මනසට තදින්ම දැනුනු මනෝභාවය කුමක්ද කියලා තරහා හරි රාගය හරි භීතිය හරි ශෝකය හරි සතුට හරි සැහැල්ලුව හරි ඒ මොකක්හරි තදින් දැනිව්ව දේ නැවත නැවත විශ්ලේෂණය කරලා බලන ස්වභාවය. ඒ අභ්‍යාසය සිහිනුවණ දෙකම උපදවා ගන්නට විශේෂයෙන්ම වැදගත් වෙන ප්‍රත්‍යවේක්ෂණයක්. ඉතින් අපිට සිහිය උපදවාගන්නට ඔය විදියට සක්මන් කිරීම, ගතපච්ඡාගත වත, විශේෂයෙන් අශ්වාසය ප්‍රශ්වාසය කෙරෙහි අවධානය යොමු කරන ආනාපානාසනිය, ඊළඟට අර විදියට යම් දුර්වල මනෝභාවයක් ඇතිවුනු සැණින්ම සිහිය පිහිටුවාගෙන එය වෙනස් කරන්නට වැයම් කිරීම මෙබඳු ප්‍රායෝගික ක්‍රියාවන් තුළ අපි නිරත වෙන ප්‍රමාණයට තමයි සිහිය ප්‍රගුණ කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. මූලික වශයෙන් සිහිය කියන්නෙ මොකක්ද කියලා අහලා කියවලා තේරුම් ගන්නට ඕන. ඊටපස්සෙ ඒ ගැන හිතලා කල්පනා කරලා වටහාගන්නට

ඕන. ඊටපස්සෙ ප්‍රායෝගික කරුණු වලදීත් වැටහෙන පමණින් සිහිය අවදි කරගන්නට උත්සාහ කරමින් එහි ගති ලක්ෂණ මතසින් අධ්‍යයනය කරමින් දියුණු කරත් වැයම් කරන්න. ඉතින් මේ වගේ ලොකු ප්‍රයත්නයක් තුළ තමයි අපිට සිහිය දියුණු කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒ විදියට සිහිය උපදවාගෙන මතු කරගත්තු තැනැත්තාටයි මේ ධර්මයෙන් ප්‍රයෝජන ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. එහෙම නැති කෙනාට සිහි මුලාවූ තැනැත්තාට නොවෙයි කියන බවයි මේ පස්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේදී දේශනා කරන්නෙ.

08. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ හයවන මහා පුරුෂ විතර්කයන "මේ ධර්මය එකඟ සිත් ඇත්තහුට ය, මේ ධර්මය අසමාහිත සිත් ඇත්තහුට නො වේ" පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

අදත් අපේ සුපුරුදු සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහායි අපි එළඹෙන්න සූදානම් වෙන්නෙ. අපේ සාකච්ඡාව සඳහා අපේ පින්වත් අවසරයි කුකුල්පතේ සුදස්සී ස්වාමීන් වහන්සේ සම්බන්ධ වෙනවා. උන්වහන්සේ මේ කාලය පුරාම අපිත් එක්ක සම්බන්ධ වෙලා සාකච්ඡා කළේ අනුරුද්ධ සූත්‍රය අසුරෙන් නිබුනු කාරණා. අද දවසේදී අපිට සාකච්ඡා කරන්න තියෙන්නෙ **සමාහිතස්සායං භික්ඛවෙ ධම්මො නායං ධම්මො අසමාහිතස්ස**. එතකොට ස්වාමීන් වහන්ස දැන් මේ ධර්මය ප්‍රයෝජනයක් ගන්නට නම් තැන්පත් හිතක් ඇති පුද්ගලයෙකුට තමයි මේකෙ ප්‍රයෝජනය වෙන්නෙ. ඒ වගේම චංචලයෙන් එහෙමෙහෙ දුවන නොහික්මෙව්ව සිතකට මේ ධර්මයෙන් ප්‍රයෝජනයක් ගන්න බෑ කියන කාරණය අපි දන්නවා. එතකොට අපිට මේ චංචල සිත නැත්නම් නොහික්මෙව්ව විසිරිව්ව සිත තැන්පත් කරගන්න මේ සමාධිය කියන කාරණය උපකාරයක් වෙනවා. එතකොට සමාධිය කියන්නෙ කුමක්ද, සමාධිය කොහොමද අපි පුරුදු කරන්නෙ, එතකොට ඒවා ධ්‍යාන දක්වා පුරුදු කරන හැටි, ලෞකික ලෝකෝත්තර වශයෙන් අපිට කොහොමද ඒ සමාධිමත්කම් උපකාර කරගෙන, දැන් ගිහි ජීවිතයක් ගතකරන අයට විශේෂයෙන්ම මේ කාරණය ගැන විවිධ ගැටළු මනිමනාත්තර තියෙනවා, නොයෙක් වරද්දගත්ත තැන් තියෙනවා. ඒ නිසා පින්වත් ස්වාමීන් වහන්ස අපිට මේ කාරණය ගැන අද දවසේ ඔබවහන්සේ මේ පුරා පැය තුළ කාරණා වටහා දෙන මෙන් ඉතාම මෙන් සිතින් යුක්තව ඉල්ලා සිටිනවා.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අපි බොහොම සතුටු වෙනවා අද දවසේත් අපේ අනුරුද්ධ භාමුදුරුවන්ටත් සහභාගි වෙන්න අවකාශ ලැබීම ගැන. උන්වහන්සේ සුපුරුදු පරිදි අද දවසේ මාතෘකාව පිළිබඳව සිහිපත් කරන්නට යෙදුනා. අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයෙහි අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන මහාපුරුෂ විතර්කයත් අතර හයවැනි මහාපුරුෂ විතර්කය තමයි අද දවසට නියමිත අපිට සාකච්ඡාවට **සමාහිතස්සායං හික්ඛවෙ ධම්මො නායං ධම්මො අසමාහිතස්ස**. මේ ධර්මය සමාහිත සිත ඇති සන්සුන් සිතක් ඇති ඒකාග්‍ර සිතක් ඇති තැනැත්තාටයි, විසිරුණු සිතක් ඇති තැනැත්තාට නොවෙයි. එහෙම නැත්නම් මේ දහමින් ප්‍රයෝජන ගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ දහම දකින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ සන්සුන් වූ සිතක් ඇති ඒකාග්‍ර වූ සිතක් ඇති සමාධි සිතක් ඇති තැනැත්තාටයි, අසමාහිත සිතක්, වික්ෂිප්ත සිතක් ඇති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය. එතකොට අපේ භාමුදුරුවෝ ඒ සඳහා හොඳ කරුණු කිහිපයක් සිහිපත් කලා. මේ ධර්මය දකින්නට මේ සමාධියෙහි ඇති වැදගත්කම මොකක්ද, කොහොමද අපි සමාධිය දියුණු කරන්නෙ. එහි ලෞකික ලෝකෝත්තර ස්වභාවයත් මොනවාද, ඒවා පටලවාගන්න තැන් මොනවාද, මේවා පිළිබඳව න්‍යායාත්මකවත් ප්‍රායෝගිකවත් කරුණු පැහැදිලි කරදෙන හැටියට.

එතකොට මූලික වශයෙන්ම අපි තේරුම් ගන්නට ඕන සමාධි කියලා කියන්නෙ මොකක්ද, එහෙම නැත්නම් සමාහිත සිතක් කියලා කියන්නෙ මොකක්ද. දැන් අපි අභිධර්මය පිළිබඳව ලොකු වැටහීමක් නැති අය වුනත් දන්නවා සිත සහ චෛතසික කියලා දෙවර්ගයක් තියෙනවා. චෛතසික කියලා කියන්නෙ සිතේ ඇතිවෙන ගුණාංග. ඒ ගුණාංග හොඳ යහපත් ගුණාංග කියලා වෙන් කරගත්තුවත් තියෙනවා, අයහපත් ගුණාංග කියලා වෙන් කරගත්තුවත් තියෙනවා. ඒ අයහපත් ගුණාංග තමයි අකුසල කියලා හඳුන්වන්නෙ. අකුසල චෛතසික. යහපත් ගුණාංග තමයි කුසල චෛතසික, එහෙම නැත්නම් සෝඛන චෛතසික කියලත් හඳුන්වනවා. එතකොට මේ ඒකාග්‍රතා කියලා කියන්නෙ චෛතසිකයක්. ඒ ඒකාග්‍රතාවය නැමැති චෛතසික ධර්මය තමයි අපි සමාධි ධ්‍යාන වශයෙන් වැඩිදියුණු කරන්නෙ. ඒකාග්‍රතා කියන චෛතසිකය කුසල් අකුසල් කියන භේදයකින් තොරව කුසලයෙහිත් යෙදෙන, අකුසලයෙහිත් යෙදෙන ක්‍රියා සිතෙහිත් යෙදෙන විපාක සිතෙහිත් යෙදෙන මේ සියලුම සිත් වලට සාධාරණ පොදු චෛතසික ධර්මයක් තමයි ඒකාග්‍රතා කියන චෛතසිකය. ඒ නිසා ඒකාග්‍රතා කියන චෛතසිකය ධර්මයෙහි

හඳුන්වන්නේ සබ්බවිත්ත සාධාරණ චෛතසිකයක්. සබ්බවිත්ත සාධාරණ චෛතසිකයක් කියන්නේ සියලුම සිත් වලට සාධාරණයි, පොදුයි. එතකොට සිත් අසූ නවයක් හැටියට දක්වන ඒ සියලුම සිත් වලට මේ ඒකාග්ගතා චෛතසිකය පොදු චෛතසිකයක්.

එතකොට ඇඳි ඒක සබ්බවිත්ත සාධාරණ එහෙම නැත්නම් සියලු සිත් වලට පොදු චෛතසිකයක් වෙන්නේ කුමක් නිසාද. ඒකට හේතුව තමයි ඕනෑම සිතක් ජනිත වෙන්නේ යම්කිසි අරමුණක් ගනිමින්. එතකොට එක් අරමුණක් ගත්තහම ඒ අරමුණම ගනිමින් සිත් සමූහයක් හටගන්නවා. ඒවා අපි හඳුන්වනවා චිත්ත වීථි කියලා. එතකොට ඒ චිත්ත වීථියක වුනත් හැම සිතක්ම මතුවෙන්නේ අර ඒ ගත්තු අරමුණ හා සම්බන්ධ කරුණු අරමුණු කරමින් තමයි ඒ සිත් පෙළම හටගන්නේ. එතකොට දැන් සිතකට අරමුණක් ගනිද්දි ඒ අරමුණ ගන්නට පුලුවන් ක්‍රම බොහොම තියෙනවා. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි හිතමු දැන් සරල උදාහරණයක් ගත්තොත් දැන් අපි පුංචි කාලෙ අපිට මතකයිනෙ පාසල් යනකොට දැන් ගුරුවරු දැන් විත්‍ර උගන්වන ගුරුවරයා මොනවහරි තැඹිලි ගෙඩියක් හරි මල් බඳුනක් හරි මේසෙ උඩ තියලා තම තමන් ඉන්න තැන ඉඳලා ඒක ජේන විදිය අදින්න කියලා කියනවා. එතකොට එක එක්කෙනාට ඒක පෙනෙන්නේ එක එක කෝණ වලින්. එක එක විදියට පෙනෙන්නේ. ඒ තමන් ඉන්න තැනට ජේන හැටියට තමයි ඒක අදින්න ඕන.

දැන් අපි ළඟට ගිහිල්ලා බැලුවොත් මේක දකුණු පැත්තෙන් බලන්න පුලුවන්, මේක වම් පැත්තෙන් බලන්න පුලුවන් ඉදිරියෙන් බලන්න පුලුවන්, පිටුපසින් බලන්න පුලුවන්, උඩින් බලන්න පුලුවන්, මේක එක එක කෝණ වලින් බලනකොට මේක එක එක විදියට අපිට දකින්න පුලුවන්. නමුත් අපිට එක වරකට තේත්‍රයකට ගෝචර වෙන්නේ එක කෝණයකින් විතරයි. එක පැත්තකින් විතරයි අපිට පෙනෙන්නේ. ඒ නිසා තමයි අර ගුරුවරයා කියන්නේ තමන් ඉන්න තැන ඉඳලා ඒක ජේන විදියට අදින්න. අන්න ඒ වගේ අපේ සිතින් යම්කිසි අරමුණක් ගන්නකොට චක්ඛු, සෝත, ඝාණ, ජ්විහා, කය, මන කියන මේ ඡචේන්ද්‍රයන්ගෙන් අපි අරමුණු ගන්නකොට සිතටත් එකවරකට එක අරමුණක් ගන්න පුලුවන් වෙන්නේ එක්තරා ආකාරයකින් විතරයි. ඒ අරමුණ ගන්න පුලුවන් තව විවිධ පැති තියෙන්නට පුලුවන්. එක එක විදියෙන් ඒ අරමුණ ගන්නට පුලුවන් අර මේසෙ උඩ තියෙන මල් බඳුන එක එක පැත්තෙන් බලනකොට එක එක හැඩතල වලට පෙනෙන්නා වගේ සිතට පුලුවන් අරමුණත් එක එක පැතිවලින් ග්‍රහණය කරන්නට.

තව උදාහරණයක් හැටියට ගන්නොත්, සරලව ගන්නොත්, මේවා සියට සියක්ම මේ චෛතසිකයට ගලපන්න බෑ අපි සිත් වශයෙන් ගන්නොත්. අපි හිතමු දැන් යමක් පිළිබඳව අපිට ගෝකීව බලන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම දැන් කෙනෙක් අපිට වරදක් කලොත් අපිට ඒ කරපු වැරද්ද පිළිබඳව අපිට තරහින් බලන්නට තරහින් ඒ පිළිබඳව සිතන්නට පුළුවන්. අනුකම්පාවෙන් සිතන්නට පුළුවන්. කරුණා මෙෙත්‍රියෙන් සිතන්නට පුළුවන්. උපහාසයෙන් සිතන්නට පුළුවන්. මෙහෙම විවිධ පැති වලින් එක සිද්ධියක් ගැන අපිට හිතන්නට පුළුවන්. ඉතින් එක සිද්ධියක් ගැන හිතනවා කියන සිත් ගොඩකින් සිද්ධ වෙන දෙයක්. ඒකයි මං කිව්වෙ මේක සියට සියක් ගැලපෙන්නෙ නැහැ. නමුත් අපිට අදහසක් ගන්නවා නම් ඒ එක සිදුවීම පිළිබඳව අපිට ඔය විදියට විවිධාකාර පැති වලින් බලන්න පුළුවන්, දකින්න පුළුවන්, හිතන්නත් පුළුවන්. අන්න ඒ වගේ සිතකට යම්කිසි අරමුණක් ගනිද්දි විවිධ ක්‍රම වලට ඒ අරමුණ ගන්න පුළුවන්. හැබැයි එකවරකට ඒ අරමුණ ගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ එක ක්‍රමයකට පමණයි. අන්න ඒ විදියට සෑම සිතකින්ම ගන්නා අරමුණ එක්තරා ක්‍රමයකට වෙන්නොට හඳුනාගන්නට නම් ඒ සිතට අදාළව අර අරමුණෙහි සිත පිහිටුවන්නා වූ එක්තරා ක්‍රමයකට ඒ අරමුණ ගන්නා වූ ඒකාග්‍රතාවයක් තියෙනවා. අර හැම විදියටම අරමුණ ගන්න ගියොත් එහෙම කොහොමවත් අරමුණක් සිතින් ගන්නට බෑ. එතකොට එක පැත්තකින් එක විදියකට, එක ස්වරූපයකින් ඒ අරමුණ ගන්නට අවශ්‍ය තරම් සන්සුන් බවක්, නිශ්චල බවක්, ඒකාග්‍රතාවයක් ඒ සෑම සිතකම තියෙන්නට ඕන. එහෙම නැතිනම් ඒ සිතට ජනිත වෙන්න පුළුවන්කමක් නෑ. අන්න ඒ නිසා තමයි මේ ඒකාග්‍රතා චෛතසිකය සබ්බ චිත්ත සාධාරණ චෛතසිකයක්, ඒක කුසල් සිතෙන් යෙදෙනවා, අකුසල් සිතෙන් යෙදෙනවා, ක්‍රියා සිතෙන් යෙදෙනවා, විපාක සිතෙන් යෙදෙනවා, සියලුම සිත් වල ඒකාග්‍රතා චෛතසිකය තිබුනොත් විතරයි ඒ සිත විසින් ගන්නා අරමුණ එක්තරා ක්‍රමයකින් ගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

එතකොට දැන් කුසල් සිතේ ඒකාග්‍රතාවය යෙදෙනවා වගේම අකුසල් සිතෙහිත් යෙදෙනවා. වික්ෂිප්ත සිතෙහිත් ඒකාග්‍රතා චෛතසිකය තියෙනවා. එහෙමනම් ඉතින් ඒකාග්‍රතාවය තියෙනවා නම් කොහොමද වික්ෂිප්ත වෙන්නෙ. වික්ෂිප්ත බව කියලා කියන්නෙ ඒකාග්‍රතාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ බව. දැන් මේ සියලු සිත් හැටියට ගන්නකොට වික්ෂිප්ත සිතත් ඒකට ඇතුලත් වෙනවානෙ. උද්ධච්ච සම්ප්‍රයුක්ත සිත්. එතකොට ඒ උද්ධච්ච සම්ප්‍රයුක්ත සිතෙහිත් ඒකාග්‍රතා චෛතසිකය යෙදෙනවා ඉතාම

දුර්වල මට්ටමින්. ඒක අපේ රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ උදාහරණයක් හැටියට කියනවා, දැන් අපි රබර් බෝලයක් අරගෙන ඒක උඩ දැමීමහම බිම වැටෙනවා. බිම වැට්ලා ඒ රබර් බෝලය බිම බදාගෙන එහෙමම නවතින්නේ නෑ. දැන් අපි මැටි ගුලියක් උඩ දැමීමොත් ඒක වැටෙන තැන එහෙමීමම බිම බදාගෙන ඒක එහෙමීමම තහවුරු වෙනවා, මැටි ගොඩ වගේ කියලා කියන්නේ ඒකයි. ඒක එහෙමීමම පොළොවේ හැඩයට හැඩය හදාගෙන ඒක එහෙමීමම පොළොව බදාගෙන රැඳෙනවා. හැබැයි රබර් බෝලයක් උඩ දැමීමාම බිම වැට්ලා බිම ස්පර්ශ වෙලා ආයෙ උඩ විසිවෙනවා. ආයෙන් බිම ස්පර්ශ වෙලා ආයෙ උඩ විසිවෙනවා. ආයෙන් බිම ස්පර්ශ වෙලා ආයෙන් උඩ විසිවෙනවා. දැන් උඩ දාපු රබර් බෝලය බිම වැටෙන්නේ නැතිව තියෙන්නේ නැහැ. සරලව ගත්තොත් එතන තියෙන යම්කිසි ගුරුත්වාකර්ෂණ ශක්තියක් එක්කලා ඒක බිමට පතිත වෙනවා. හැබැයි බිම පතිත වුනාට, බිම ස්පර්ශ වුනාට අර මැටි ගුලිය වගේ බිම බදාගන්නේ නෑ රබර් බෝලය විසින්. ඒක වහාම බිම හැප්ව්ව ගමන්ම උඩට විසිවෙනවා. ආයෙන් බිම හැපෙනවා, ආයෙන් උඩ විසිවෙනවා. එතකොට දැන් රබර් බෝලයක් මැටිගුලියක් උඩ දාපුවාම බිම වැට්ලා බිම ස්පර්ශ වෙනවා. උඩ දාලා බිම වැටුනහම බිම ස්පර්ශ වෙනවා. හැබැයි මැටි ගුලිය විසින් පොළොව බදාගන්නවා, රබර් බෝලය නැවත නැවත ආපහු වහා උඩ විසිවෙනවා. ඒ කුමක් නිසාද ඒකෙ අර තෙපුල් දෙන පිම්බෙන ගතිය හින්දා.

අන්න ඒ වගේ තමයි උද්ධව්ව සම්ප්‍රයුක්ත සිතෙහින් ඒකාග්‍රතාවය තියෙනවා. හැබැයි අර මැටිගුලිය වගේ තහවුරු වෙලා සිටින ඒකාග්‍රතාවයක් නෑ වහාම වෙනස් වෙන වේගයෙන් වෙනස් වෙන ඉතාම සියුම් ඉතාම ලාමක මට්ටමේ ඒකාග්‍රතාවයක් තමයි ඒ වික්ෂිප්ත සිත් වල යෙදෙන්නේ. සමහර අකුසල් සිත් වල ඒකාග්‍රතාවය වැඩෙන්න පුලුවන්. හැබැයි වික්ෂිප්ත සිත් වල උද්ධව්ව සම්ප්‍රයුක්ත සිත් වල අර රබර් බෝලය බිම වැටි වැටි උඩ විසි වෙව් යනවා වගේ. එතකොට රබර් බෝලය උඩම තියෙන්නෙත් නෑ බිමට ඇලිලම තියෙන්නෙත් නෑ බිමත් හැපෙනවා උඩටත් විසිවෙනවා, ආයෙ බිම හැපෙනවා ආයෙ උඩ විසිවෙනවා. එතකොට ඒ පොළොව ස්පර්ශ වීම බොහොම ඉක්මණින් වෙනස් වෙනවා. අන්න ඒ වගේ තමයි වික්ෂිප්ත සිත් වලත් ඒකාග්‍රතා චෛතසිකය තියෙනවා, චෛතසිකය නිබුනාට ඒක ඉතාමත්ම දුර්වලයි. ඒ දුර්වල නිසා එකම තැන තහවුරු වෙලා පැවතීමේ හැකියාවක් ඒ වික්ෂිප්ත සිත් වල යෙදෙන ඒකාග්‍රතාවයට ඇත්තේ නැහැ. නමුත් හැම අකුසල් සිතක්ම

වික්ෂිප්ත සිත් නෙවෙයි. ඒ අවශේෂ අකුසල සිත් වල ඕනම අර ඒකාග්ගතා චෛතසිකය දියුණු කරන්න පුළුවන්. ඒකාග්ගතාවය අකුසල සිතේ දියුණු වෙනකොට ඒක අකුසල සමාධිය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අකුසල සමාධිය විතරක් නෙවෙයි, අකුසල සමාපත්තියත් තියෙනවා. සමාපත්ති කියලා කියන්නෙ ඒකාග්ගතාවය තුළ පිහිටා සිටිනවා වෙනත් කිසිම අරමුණක් ගන්නෙ නැතිව අර චිත්ත ඒකාග්‍රතාවයෙන් ගත්තු අරමුණම ගනිමින් එහිම යෙදී මනස පවතිනවා. වෙනත් කිසිම අරමුණක් වෙන යොමු නොවී. ඒකට තමයි සමවදිනවා කියන්නෙ. දැන් අපි ඉදිරියේදී කතා කරනවා ඒකාග්‍රතාවය වැඩිදියුණු වෙනකොට සමාධියයි, සමාධිය වැඩිදියුණු වෙනකොට ධ්‍යාන. අන්න ඒ ධ්‍යාන මට්ටම ධ්‍යාන කියලා කියන්නෙ සමවදිනවා. ඒ කියන්නෙ වෙනත් කිසිම අරමුණක් ගන්නෙ නැතිව ඒ අරමුණෙහිම නැවත නැවත සිත පවත්වනවා. එනකොට එකම ක්‍රමයකට ඒ අරමුණම ගන්නවා. එනකොට තමයි දියුණු වුන සමාධිය. ඒ අවස්ථාව තමයි සමාපත්ති කියන්නෙ. එනකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අකුසල සිතෙහි අකුසල ඒකාග්‍රතාවය දියුණු වෙනකොට අකුසල සමාධිය, ඒ අකුසල සමාධිය තවත් දියුණු වෙනකොට අකුසල සමාපත්තියකුත් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්.

ඒ අකුසල සමාපත්තිය ඇතිවෙන්නෙ කොහොමද, අපි සරල උදාහරණයක් ගත්තොත් අපි හිතමු යම්කිසි කෙනෙක් තමන් සරාගී අරමුණක් පිළිබඳව අවධානය යොමු කරනවා. එනකොට ඒ රාගයත් එක්කලා මනස බද්ධ වුනහම ඒ සරාගී අරමුණත් එක්ක ගැඹුරට ගැඹුරට ඒ ඔස්සේම සිතමින් අවධානය පවත්වනවා. තමන්ගේ කයට මොකද වෙන්නෙ, සිතට මොකද වෙන්නෙ, බාහිර ලෝකය කවුද මොනවද කෙරෙන්නෙ, කැම කැවද, නිදාගන්නද, නැවද, බඩගිනිද මේ මොකක්වත් මේ අවශේෂ සංඥා මොකුත් ගන්නෙ නෑ, අර රාගයත් එක්කලාම දිගට දිගට ඒ එකම අරමුණෙහි ඇතට ඇතට යනවා. එනකොට මොකක්ද එතන වෙලා තියෙන්නෙ? බාහිර අරමුණු නොගන්නා තරමට අර සරාගී අරමුණත් එක්ක සිත බද්ධ වෙලා. ඒ තුළ ඒකාග්‍රතාවය වර්ධනය වෙලා. ඒ තුළ අකුසල සමාධියක් ඇතිවෙලා. ඒ තුළ අකුසල සමාපත්තියක් ඇතිවෙලා. එනකොට ද්වේෂයෙනුත් මෙහෙම වෙන්න පුළුවන්. හීනියෙන් මෙහෙම වෙන්න පුළුවන්. මෝහයෙන් මෙහෙම වෙන අවස්ථා අපිට ගොඩාක් ප්‍රකටයි. දැන් ඔය සමහරු මත්කුඩු මත්පැන් ආදිය පාවිච්චි කලාම ඒගොල්ලො එක්තරා මෝහයෙන් යුක්ත මනෝමය ආකල්පත්

එක්කලා ඒ මනෝමය ආකල්ප වල දිගට දිගට ඒ සමහර කෙනෙක් ඒ එකම මනෝභාවයත් එක්කලා පවතිනවා. සමහර කෙනෙක් විවිධ විකාරරූපී මනෝභාවයන්ට වේගයෙන් මනස වෙනස් වෙන්න පුළුවන්.

නමුත් සමහර කෙනෙකුගේ අර එකට එකම අරමුණත් එක්කලා යන්නට පුළුවන් මෝහයෙන් යුක්තව. ද්වේෂයෙනුත් එහෙමයි, භීතියෙනුත් එහෙමයි, ඊර්ෂ්‍යාව. මේ ඕනම මනෝභාවයක් තුල අපේ මනස නැවත නැවත ඒ එකම අකුසල් අරමුණ ගනිමින් එහි දීර්ඝ වේලාවක් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. ඒක තමයි අකුසල සමාධිය කියලා කියන්නේ. ඒක වර්ධනය වෙච්ච අවස්ථාව තමයි අකුසල සමාපත්තිය කියලා කියන්නේ. එතකොට දැන් අපිට නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයේදී මේ අකුසල් සිතෙහි ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කලයි කියලා ඒක නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයට ප්‍රයෝජනවත් නෑ. උපකාර වෙන්නේ නෑ. දැන් මේ අකුසල් සිතෙහි ඒකාග්‍රතාවය මනුෂ්‍යයින්ට පමණක් නෙවෙයි සමහරවිට සතා සීපාවා තුළත් යම් ප්‍රමාණයකට ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. දැන් අපි හිනමු කොටියෙක් සිංහයෙක් ගොදුරකට පනිනකොට ලොකු චිත්ත ඒකාග්‍රතාවයක් එක්කලා තමයි ඒ අරමුණත් සිත ඉවතට ගන්නෙම නැතිව ඒ අරමුණත් එක්කම මනස පවත්වනවා සෑහෙන වේලාවක්. එතකොට පක්ෂියෙක් යම් ගොදුරක් ඔහුගෙන්තට යනකොට ඒ අරමුණත් එක්කම ඉන් පිටට නොගිනින් මනස පවත්වනවා. එතකොට ඒ සතාටත් යම්කිසි ඒකාග්‍රතාවයක් එතන ගොඩනැගෙනවා. ඒ ගොඩනැගුනාට එතන අකුසල් සිතෙහි ඒක ගොඩනැගෙන්නේ. ඉතින් මනුස්සයින්ටත් අපි හිනමු සැලසුම් සහගතව යම්කිසි පාප ක්‍රියාවක් කරනකොට අර විදියට කාටහර් වෙච්චි තියන්නට, එහෙම නැත්නම් උගුලක් අටවලා සතෙක් අහුවෙනකල් බලන් ඉන්නකොට දැඩි ඒකාග්‍රතාවයකින් ඒ අරමුණත් එක්කලා පසුවෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් ඒවා අකුසල චිත්ත ඒකාග්‍රතා. අකුසල සමාධි, අකුසල සමාපත්ති. එයින් අකුසල් වැඩෙනවා විනා කුසල මාර්ගයට සහදායකත්වයක් නෑ.

එතකොට අපිට පුළුවන් නම් ඒ වගේ කුසල් සිතෙහි ඒකාග්‍රතාවය වැඩිදියුණු කරන්න, කුසල් සිතෙහි සමාධිය දියුණු කරන්න, කුසල් සිතෙහි සමාපත්තිගත වෙන්න, ධ්‍යානගත වෙන්න පුළුවන් නම් අන්න ඒ කුසල් සිත තුළ වර්ධනය කරන්නා වූ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය තමයි කුසල සමාධිය, කුසල සමාපත්තිය, කුසල ධ්‍යානය හැටියට හඳුන්වන්නේ. එතකොට අර අකුසල් වලදී දැඩිව ඒකත් එක්කලා බද්ධ වුනාට ධ්‍යානයක් කියන තැනකට යන්නේ නැහැ. හැබැයි අපිට කුසල පක්ෂයේ ඒවා ධ්‍යාන මට්ටමට

ඒවා ගැඹුරින් වර්ධනය කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. දැන් අපිට නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයේදීම ඒකාග්‍රතාවය වැඩිදියුණු කිරීම අවශ්‍ය වෙන්නෙ කුමක් නිසාද, ඇත්තටම නිවන් අවබෝධ කරනවා කියලා කියන්නෙ ලෝකයේ යථා ස්වභාවය මැනවින් අවබෝධ කරගන්නවා. යථා ස්වභාවය කියන්නෙ මොකක්ද, මේ සංස්කාර ධර්මයන් හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන බිඳී යන බව. හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා බව, ඒ කියන්නෙ හේතුඵල ධර්මතාව. ඊළඟට හටගත් හටගත් නාමරූප ධර්ම වහා බිඳී යන ගතිය, අනිත්‍ය ලක්ෂණය. එතකොට නැවත නැවත ගොඩ නගන්නට වීම, නැවත නැවත බිඳී යාම, දුක්ඛ ලක්ෂණය. එතකොට එතන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් කියා ගතහැකි පදාර්ථයක්, අවිඥාසි පදාර්ථයක් නැති බව අනාත්ම ලක්ෂණය.

එතකොට මේ විදියට මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ යථා ස්වභාවය අපිට හරියටම පැහැදිලි වුනොත් තමයි අපිට මේ ලෝකය පිළිබඳව නිරවද්‍ය අවබෝධයක් ඒ කියන්නෙ අවිද්‍යාව පහළ වෙන්නෙ. ඒ කියන්නෙ දැන් සත්වයාට නිවන් අවබෝධ නොවෙන්නෙ අවිද්‍යාව නිසා. අවිද්‍යාව කියන්නෙ මේ සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව වැරදි වැටහීමක් තමයි තියෙන්නෙ. එක්කො වැටහෙන්නෙ නැහැ, එක්කො වැරදි වැටහීමක්. අවිද්‍යාව කියලා කියන්නෙ හරියට අන්ධකාරයක් වගේ සියල්ල වසාගන්නා ගතිය. මිත්‍යාදෘෂ්ටිය කියලා කියන්නෙ ඒ අඳුර තුළ අපි වැරදි විදියට දේවල් වටහාගන්නවා. එතකොට අවිද්‍යාව එකක්, මිත්‍යා දෘෂ්ටිය අවිද්‍යාව නිසා හටගන්නා අතිරේක කාරණයක්. දැන් එතකොට පෘථග්ජන සත්වයා අවිද්‍යාවෙන් පීඩා විඳිනවා. අවිද්‍යාවෙන් පීඩා විඳිනවා කියන්නෙ සියල්ල ආවරණය වෙනවා. පැහැදිලි නැ, ප්‍රකට නැහැ. ඒ ප්‍රකට නැතිවෙනකොට යම් යම් වැරදි ආකාරයෙන් වටහා ගන්නවා. ඒක තමයි මිත්‍යාදෘෂ්ටිය. වැරදි වැටහීම.

දැන් මේ අවිද්‍යාව සහ මිත්‍යාදෘෂ්ටිය දෙකෙන්ම මනස නිදහස් කරගන්නොත් තමයි විද්‍යාව පහළ වෙන්නෙ. සම්මා දිව්‍යීය පහළ වෙන්නෙ. ඒ විද්‍යාව අවදි වෙන්න අවදි වෙන්න ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නෙ. ඊළඟ සතියේ අපි කතා කරන්නෙ ප්‍රඥාව ගැන. එතකොට මේ පිළිබඳව වැඩිපුර අපිට සාකච්ඡා කරන්න පුළුවන්. එතකොට ඒ විද්‍යාව අවදි වෙන්න අවදි වෙන්න තමයි සම්මා දිව්‍යීය අවදි වෙන්නෙ. හැබැයි දැන් මේ කාර්යය කෙරෙන්නට නම් අපිට යම්කිසි එක අරමුණක් දිහා වැඩි වේලාවක් අපේ අවධානය යොමු කරගෙන හිටියොත් තමයි පැහැදිලිව මේවා පෙනෙන්නට ගන්නෙ. උදාහරණයක් හැටියට අපි ගන්නොත් දැන් අපි වාහනයක ගොඩ

වෙලා ඒ වාහනය වේගයෙන් යනකොට පැයට සැතපුම් සියක් විතර වේගයෙන් යනකොට අපි ඒ වාහනයේ ජනේලෙන් එළිය බැලුවහම අපිට ගස් කොළන් මනුස්සයෝ සනා සිපාවා ගෙවල් දොරවල් ඔක්කොම වේගයෙන් පහ වෙවී පහුවෙවී යන ගතියක් පෙනෙනවා. දැන් එතකොට අරවායේ ඔක්කොම ඡායා මාත්‍රයන් යම් යම් ප්‍රමාණයට ඒ සටහන් ගන්නා වුනාට අපිට පැහැදිලි නෑ ඒ බෝඩවල තියෙන අකුරු කියවගන්නට අපිට කාලය මදි. මොකද වේගවත්ව පහුවෙනවා. ඒ ඉන්න මිනිස්සු හරියට හඳුනාගන්න අපිට කාලය මදි. ඒ ගස්කොළන් හඳුනාගන්න ඒවායේ ගෙඩි මල් ආදිය හඳුනාගන්න අපිට කාලය මදි, වේගයෙන් පහුවෙනවා. හැබැයි අපි වාහනයේ වේගය අඩු කලොත් අපිට එක් දෙයක් දිහා වැඩි වෙලාවක් අවධානය යොමු කරන්නට එතන යම් කාල පරිච්ඡේදයක් ලැබෙනවා. වාහනයේ වේගය තවත් අඩු කලොත්, තවත් අඩු කලොත් අපිට එක අරමුණක් දිහා වැඩිවේලාවක් අවධානය පවත්වාගන්න පුළුවන්. වාහනය නැවැත්වුවොත් තවත්තලා අපි වාහනෙන් බැහැලා එකම ගහක් දිහා එකම මනුස්සයෙක් දිහා සැහෙන වෙලා බලාගෙන හිටියොත් අපිට ඒ ගහ පිළිබඳව, ඒ පුද්ගලයා පිළිබඳව හුඟාක් තොරතුරු නිවැරදිව හඳුනාගන්නට පුළුවන්. අර වේගයෙන් වෙනස් වෙනකොට අපිට ඒක පැහැදිලි නෑ.

අන්න ඒ නිවැරදිව හඳුනාගන්නට නම් අපිට එක අරමුණක් දිහා වැඩිවේලාවක් අවධානය පවත්වාගෙන ඉන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන. අන්න ඒ වගේ අපේ මනසින් ගන්නා අරමුණක් පැහැදිලිව ගන්නට නම් නිවැරදිව ගන්නට නම් ඒ අරමුණ පිළිබඳව හේතුවල ක්‍රියාකාරීත්වය ඒ අරමුණ පිළිබඳව අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම ධර්මයන් ප්‍රකට වෙන හැටි, එතකොට මෙනන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැතිබව, මෙනන මේ ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ එක්කෙනෙක් නෙවෙයි, මෙනන ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ සුක්ෂ්ම වූ ධර්මතා සමූහයක්, දැන් මේවා හරියට හඳුනාගන්නට නම් වැඩි වේලාවක් එකක් දිහා පරිස්සමින් බලා ඉන්නට අවධානය යොමු කරන්නට පුළුවන් වෙන්න ඕන. අන්න ඒ සඳහා තමයි අපිට ඒකාග්‍රතාවය වැදගත් වෙන්නෙ. එතකොට ඒ ඒකාග්‍රතාවය දියුණු වෙන්න දියුණු වෙන්න තමයි අරමුණු වල ස්වභාවය අපිට පැහැදිලි වෙන්නට ගන්නෙ.

ඒවා නැත්නම් දැන් අපි තව උදාහරණයක් අරගෙන බලුවොත් දැන් අපි හිතමු රාත්‍රී කාලයේ යම්කිසි කෙනෙක් ගිනි පෙනෙල්ලක් අතට ගන්නවා. අරගෙන වේගයෙන් කරකවනවා. වේගයෙන් කරකවනකොට දැන් අපිට ගිනිපෙනෙල්ල පෙනෙත් නැතිව ගිනි වළල්ලක් පෙනෙන්නට ගන්නවා.

දැන් ගිනි වළල්ල කියන එක සත්‍යය දෙයක් නෙවෙයි. ඇත්තටම එතන තියෙන්නෙ එක් ගිනිපෙනෙල්ලක් විතරයි. දැන් මේ වළල්ලක් වගේ පෙනෙන්නෙ, ඇයි මේ මිත්‍යාවක් අපේ නේත්‍රය තුළ මැවෙන්නෙ, අපේ මනස තුළ මැවෙන්නෙ ඇයි මේ මිත්‍යාව. ඇත්තටම නැති දෙයක් තියෙනවා වගේ පෙනෙන්නෙ ඇයි? අර වේගවත් බව වැඩි නිසා. එතකොට වේගය වැඩි වෙනකොට මේ එකම ගිනිපෙනෙල්ල එකවරක එකතැන පෙනෙනවා, ඊටපස්සෙ ඉතාම සුළු වෙලාවකදී වහාම තවත් තැනක පෙනී සිටිනවා, වහාම තවත් තැනක පෙනී සිටිනවා. ඊටපස්සෙ වහාම තවත් තැනක පෙනී සිටිනවා. ක්ෂණයෙන් ක්ෂණයෙන් ඒ ගිනිපුළුඟුව පෙනෙන තැන වෙනස් වෙනවා. එතකොට අපේ ඉන්ද්‍රියන්ට මෙහි වේගය ග්‍රහණය කරගන්නට ශක්තිය නැතිවෙනකොට එකම ගිනිවළල්ලක් වගේ අපිට පෙනෙන්නට ගන්නවා.

දැන් ඔය විදුලි පංකාව කැරකෙන දිහා බලාගෙන හිටියොත් අපිට ටිකක් වෙලා යනකොට අපිට පෙනී වෙන් වෙන්ව පේන් නෑ. එකට ඝනව තමයි පේන්නෙ. එතකොට මොකක් හරි රෝදෙක, අපි හිතමු දැනී රෝදයක් ක්‍රියාත්මක වෙනකොට අපිට එක වෙලාවකට දැනී පේන්නැතිව යනවා. එකම රෝදයක් හැටියට තමයි පේන්නෙ, ඇයි මේ? වේගවත් බව වැඩිවෙනකොට අර පුංචි පුංචි වෙනස්කම් එහි අතරතුර තියෙන කඩඉම් අපිට පේන්නැතිව යනවා. අන්න ඒ වගේ තමයි අපේ සිත වේගවත්ව අරමුණින් අරමුණට, අරමුණින් අරමුණට වේගවත්ව දුවනකොට අපිට බැහැ එකම අරමුණක හැබෑ ස්වභාවය හරියට හඳුනාගන්නට. පැහැදිලි නැතිව යනවා කාරණා. අර වාහනේ ටිකක් නවත්තලා බලන්නා වගේ වාහනෙන් නවත්තලා බැහැලා ටිකක් යම් අරමුණක් දිහා පුද්ගලයා හෝ ගහ හෝ ඒක දිහා වැඩි වෙලාවක් අවධානය යොමු කරගෙන ඉන්නවා වගේ අපේ සිතට පුලුවන් නම්, දැන් සිතේ වේගය නවත්වන්න අපිට බැහැනෙ. චිත්තක්ෂණයකින් එක් සිතක් ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා. ඊළඟ චිත්තක්ෂණයේ තව සිතක් ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා. දැන් අපි අර වාහනෙන් බැහැලා ඇස් දෙකෙන් යමක් දිහා බලන්නා වගේ අපිට එකම සිතක් බොහෝ වෙලා පවත්වන්නට බැහැ. ඒක චිත්ත නියාමයක්. ඒක බුදුහාමුදුරුවන්ටවත් එකම සිතක් බොහෝ වේලා පවත්වන්නට බෑ. ඇතිවුණු සැණින්ම එක ක්ෂණයෙන් ඒ සිත බිඳී යනවා. ඊළඟට හටගන්නෙ තවත් අලුත් සිතක්. ඒකත් වහා බිඳී යනවා. ඊළඟට හටගන්නෙ අලුත් සිතක්, ඒකත් වහා බිඳී යනවා. දැන් මේ හැම සිතකම ඒකාග්‍රතාවය තිබුනට අර ඇතිවෙලා ඒ සිතෙන් අරමුණ ගන්නවා යම් ඒකාග්‍රතාවයක්

ඇතිව, හැබැයි ඊළඟ සිත ජනිත වෙනකොට ඒකෙන් වෙනත් අරමුණක් ගන්නොත් ඒකෙන් ඒකාග්‍රතාවයත් තියෙනවා, හැබැයි ගන්නෙ වෙනත් අරමුණක්. එහෙම නැත්නම් වෙනස් විදියකට. ඊළඟ සිතෙන් තවත් අරමුණක් ගන්නවා වෙනස් විදියකට. දැන් මෙහෙම අර සිතේ වේගය නවත්වන්නට බෑ, ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා සිත ඇතිවෙව් නැතිවෙව් යනවා.

එතකොට සිතේ වේගය පාලනය කරන්නට බුදුහාමුදුරුවන්ටවත් ඒක වෙනස් කරන්නට බැහැ. අපට එහෙම නම් කරන්න පුළුවන් එකම දේ අර ඇතිවෙන ඇතිවෙන හැම සිතකින්ම එකම අරමුණ එකම විදියට ගන්නට සිත පුහුණු කරන්නට පුළුවන්. දැන් අපි කීව්වනෙ හැම සිතකම අරමුණක් ගන්නකො එක විදියකටයි ගන්නෙ කියලා. දැන් අර අපි මුලින්ම ගත්තු උදාහරණය ගමුකො. දැන් ඔන්න ගුරුතුමිය හරි ගුරුතුමා හරි මල් බදුනක් තියලා තියෙනවා මේසෙ උඩ. දැන් අපි ඉන්න තැන ඉඳලා අපිට ජේන හැටියට තමයි මේකෙ පින්තූරෙ අඳින්න කියන්නෙ. දැන් අපි ඒකෙ පොඩි හැඩතලයක් ඇඳලා අපි ඉන්න තැන ඉඳලා එහා පැත්තෙ ශිෂ්‍යයා ඉන්න බංකුවට යනවා. ගිහිල්ලා එනන ඉඳන් ටිකක් අඳිනවා. තව අනිත් පැත්තෙ බංකුවට යනවා, එනන ටිකක් අඳිනවා. දැන් මෙහෙම අඳින්න ගියොත් එහෙම ඒක විකාරරූපී වෙනවා. අපිට එක හැඩයකට මේක ඇඳගන්න බැරිවෙනවා. මොකද එක එක හැඩතල වලට අඳින්න ගියායින් පස්සෙ ඒකෙ එක ස්වභාවයක් මතුකරගන්නට බැරිවෙනවා.

අන්න ඒ වගේ අර අලුතෙන් අලුතෙන් ජනිත වන සිත් වලින් එක්කො වෙන වෙන අරමුණු ගන්නවා. එහෙම නැත්නම් එකම අරමුණු වුනත් වෙනස් වෙනස් විදියට ගන්නවා. එහෙම ගන්නකොට ඒ හැම සිතකම ඒකාග්‍රතාවය තිබුනා වුනාට වෙනස් වෙනස් ආකාරයෙන් වේගයෙන් වෙනස් වෙනකොට ඒ අරමුණෙහි ස්වභාවය පැහැදිලිව ප්‍රකටව හඳුනාගන්නට බැරිවෙනවා, ව්‍යාකූල වෙනවා. ඉතින් අපිට සිත ඇතිවෙව් වේගවත්ව නැතිවෙන එක නවත්වන්න බැරිවුනාට අර ඇතිවෙන ඇතිවෙන හැම සිතකින්ම එකම අරමුණ එකම ස්වරූපයකින් අපිට ග්‍රහණය කරන්නට පුළුවන්, ඒ ස්වභාවය පිළිබඳව අපිට වඩාත් ගැඹුරට අවධානය යොමු කරන්න පුළුවන්. අර වාහනේ නවත්තලා එක් අරමුණක් දිහා වැඩිවේලාවක් බලා සිටියයින් පස්සෙ අපිට පුළුවන්කම තියෙනවා අපේ මනසින් සිත් බොහෝ ගණනක් නැවත නැවත ඇතිවුනාට එකම කෝණයෙන් එකම විදියට අරමුණ නැවත නැවත හැම සිතකින්ම ගන්න. අන්න ඒ විදියට අපි ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරනකොට ඒ දියුණු කරනලද

ඒකාග්‍රතාවය සමාධි කියලා හඳුන්වනවා. එතකොට සිතේ වේගය තවත්වලා නෑ, සිතේ වේගයේ වෙනසක් වෙලා නෑ. ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා ඇතිවෙව් ඇතිවෙව් නැතිවෙනවා සිත. ඒක වෙනස් කරන්න බෑ. හැබැයි ඒ හැම සිතකින්ම එක අරමුණක් එකම ක්‍රමයකට ගන්නට අපේ සිත හුරු කරලා තියෙනවා පුහුණු කරලා තියෙනවා. එතකොට ඒ ස්වභාවය අපිට වඩ වඩා ප්‍රකට වෙන්නට ගන්නවා, මතු වෙන්නට ගන්නවා.

ඊටපස්සෙ අපි ධ්‍යාන කියන තැනට යනකොට මේ කියන ලද ඒකාග්‍රතාවය තවත් ප්‍රගුණ කරනවා එක්තරා මට්ටමක රැඳී සිටින්නට. ඒ කියන්නෙ දැන් සමාධිය සහ ධ්‍යාන කියන්නෙ අවස්ථා දෙකක්. සමාධියම තමයි ධ්‍යාන බවට පරිවර්තනය කරන්නෙ. හැබැයි සමාධි කියන තැන සාමාන්‍යය සමාධිය අපි හඳුන්වන්නෙ උපචාර සමාධි. උපචාර සමාධිය කියලා කියන්නෙ අර ඇතිවෙන ඇතිවෙන සිත් වලින් අරමුණේ එක්තරා ස්වරූපයක්, ඒ කියන්නෙ එකම අරමුණක් ගන්නා තැනට අපිට සිතුවිලි ටික ගොනු කරගන්නට පුළුවන්. හැබැයි එකම අරමුණ එකම ස්වරූපයෙන් එකම මට්ටමකින් මනසට පවත්වන්නට පුහුණු කරනකොට අන්න එතකොට තමයි ධ්‍යානයක් කියන තැනට එන්නෙ. ඉතින් ඒක නිකං ඉබේ හටගන්නෙ නෑ. අර සමාධිය ආකාර පහකින් ප්‍රගුණ කරන්නට ඕන. කුසල සමාධිය ආකාර පහකින් ප්‍රගුණ කරන්නට ඕන. කොහොමද ඒ ආකාර පහ කියලා කියන්නෙ. අදිට්ඨාන, උට්ඨාන, ආවජ්ජන, සමාපජ්ජන, පච්චවෙක්ඛ. අදිට්ඨාන කියලා කියන්නෙ මේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය.

ඉතින් ඉස්සෙල්ලා මේ සමාධිය ඇති කරගෙන ඉන්න ඕන. ඒකාග්‍රතාවය හොඳට ප්‍රගුණ කරගෙන ඉන්න ඕන. ඒවා ප්‍රගුණ කරගන්නට පස්සෙ ඒ තැනැත්තාට චිත්ත අධිෂ්ඨානයක් ඇතිකරගන්නට පුළුවන් මේ කියන ඒකාග්‍රතාවය මෙතෙක් වෙලා එකම මට්ටමක මං පවත්වාගෙන යනවා කියලා සිතට ඇණවුමක් දෙනවා. දැන් අපිට දැනට වුනත් අපේ සිතට යම් යම් ඇණවුම් දීලා පවත්වන්නට පුළුවන්. ඒක තමයි අධිෂ්ඨානය කියන්නෙ. දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගන්නොත් හෙට උදේ පාන්දර පහට මම අවදි වෙනවා කියලා සිතට ඇණවුමක් දුන්නහම බෙල් එකක් නොතිබ්බට උදේ පහට අපිට අවදි වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට දැනටමත් අපි හැමෝගෙම සිත් වල යම් හැකියාවක් තියෙනවා යමක් ඇණවුම් කරලා ඒ වෙලාවට ක්‍රියාත්මක වෙන්න සලස්වන්න. ඒක තමයි අධිෂ්ඨානය කියලා කියන්නෙ.

එතකොට දැන් අර සිත පුහුණු කරන කෙනෙකුට අර හොඳට නීවරණ ධර්ම යට කරලා කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද, ථීනමිද්ධ, උද්ධච්චකුක්කුච්ච, විචිකිච්ඡා කියන නීවරණ ධර්ම යටපත් කරලා එකම අරමුණ කුසල ස්වරූපයෙන්ම එකම විදියට ගන්නට පුහුණු කලාට පස්සෙ ඒ නැතැත්තාට අර අධිෂ්ටානය පාවිච්චි කරන්නට පුලුවන් මං මෙපමණ වෙලාවක් මේ ඒකාග්‍රතාවය නොබිඳී පවත්වනවා. අන්න ඒක තමයි අදිට්ඨාන කියන්නේ. එතකොට උට්ඨාන කියලා කියන්නේ මම මෙව්වරක් වෙලා පවත්වලා මේ වෙලාවට මම මේ සමාධියෙන් නැගී සිටිනවා. එතකොට සමාධිය පවත්වන්නට දක්ෂ වුනාට අවශ්‍ය වෙලාවට එයින් නැගී සිටින්නටත් දක්ෂතාවය පුහුණු කරන්න ඕන. ඒකත් හැකියාවක්. එතකොට ඒක තමයි උට්ඨාන කියන්නේ. ඊළඟට ආවජ්ජන. ආවජ්ජන කියලා කියන්නේ අර ධ්‍යාන සිත ආවර්ජනා කරන්න. නැවත නැවත, නැවත නැවත ඒ අදාල ආරම්භණය තුළ ඒ සමාධි සිත ආවර්ජනා කරමින් එය පවත්වාගෙන යන එක, ආවජ්ජන. ඊළඟට සමාපජ්ජන, එයට සමවදින්නට. ඒ මට්ටමේම නොසෙල්වී ම පවත්වාගන්න.

ඊළඟට පච්චවෙක්ඛන, ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්න. ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරනවා කියලා කියන්නේ දැන් කවර ධ්‍යානයකටද මම සමවැදී සිටියේ. කවර ධ්‍යානාංග ද එහි පැවතුනේ. ඒ ප්‍රත්‍යවේක්ෂණය හරියට පුහුණු කලේ නැතිවුනාම තමයි ධ්‍යාන වලට පත් නොවී තමන් ධ්‍යාන වලට පත්වුනා කියලා හිතාගන්නේ. ඊළඟට යම්කිසි ධ්‍යානයකට පත්වුනත් ධ්‍යානයකට පත්වුනාද කියලා තමන් දන්නේ නෑ. එතකොට ඒ ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව තුළින් තමයි තමන්ගේ සිතේ කෙබඳු වෙනසක ධර්මද ඒ වෙලාවේ ක්‍රියාත්මක වුනේ, ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. මේ විදියට නැවත නැවත ඒ සිත ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්නට පුහුණු කරන්නට ඕන. එතකොට තමයි තමන්ට පැහැදිලි වෙන්නේ. එහෙම නැත්නම් දැන් අද ගොඩාක් දෙනා දැන් ඔන්න ගුරුවරයා කියාදෙනවා සමථ භාවනාව මේ විදියෙන් ප්‍රගුණ කරගෙන යන්නේ, එතකොට ඔන්න ආලෝක පෙනෙනවා, මේ මේ විදියට මේ ධ්‍යානාංග පහළ වෙනවා කියලා දැන් ඔය කරුණු විතක්ක, විචාර, පිතිසුඛ, ඒකාග්ගතා කියන ඔය කාරණා කියලා දැන් ඒවා පිළිබඳව වචන මාත්‍රයෙන් යම්කිසි පැහැදිලි කිරීමක් කරනවා. කලාට පස්සෙ දැන් ඔක දැඩිව ග්‍රහණය කරගන්නා ඇතැම් අයට, සමහරුන්ට ඕන වෙනවා ඉක්මණට ධ්‍යාන ලබන්න. කවුරුත් කැමැතියිනේ.

ඉතින් ඒ කැමැත්තත් එක එක රුචිකත්වයක් එක්කලා අර ගුරුවරයා කිව්ව ජාති කිව්ව කරුණු මනෝමය වශයෙන් මැවි මැවී දැනෙන්නට

ගන්නවා තමයි. දැන් අර ආලෝකය ගැනම හිත හිතා ඉන්නකොට ඒ ආලෝකයක් මතසින් මැවී පෙනෙන්නට ගන්නවා. එතකොට සිත එකඟ වීම නිසත් ආලෝකයක් මතු වෙනවා, ඒක වෙනම එකක්. අර සිහි කර කර ඉන්නකොට ආලෝකයක් මතු වෙනවා, ඒක මානසික ආලෝකයක්. දැන් අපිට නින්ද ගියායින් පස්සෙ නොයෙක් ජාති ජේන්නේ, ඒ වගේ අර බාහිර අරමුණු නොගෙන ඉන්නකොට මතසට විවිධ අරමුණු මේ පැහැදිලිව ඇස් දෙකට ජේන්නා වගේ පෙනෙන්න ගන්නවා. දැනෙන්න ගන්නවා. අපිට නින්දෙදින් වෙන්තෙ ඒකතෙ.

නින්දෙදි සමහර වෙලාවට අපි කොළඹ යනවා කියලා හිතුවොත් ඒ කොළඹ අපි යන ස්ථානය පැහැදිලිව ඇස් දෙකට ජේනවා වගේ මතසට පෙනෙනවා. ඇයි ඒ අපි මතසින් මනෝමය වශයෙන් රූප සංඥාව අපි හරියට ගන්නවා. එතකොට ශබ්දයක් ගැන හිතුවොත් ඒ ශබ්ද සංඥාව හරියට ගන්නවා. එතකොට ඒ ශබ්දය ඇහෙන්නා වගේ. යම් රසයක් පිළිබඳව අපි සිහින දකිනවා නම් ඒ රස සංඥාව හරියටම ගන්නවා, එතකොට ඒ වෙලාවේ දිවට රස දැනෙන්නා වගේ. අර පූර්ව උපාදානයන් අපිට නැවත නැවත මතු වෙනවා. දැන් භාවනා කරන අයටත් හරියටම ඒ ප්‍රත්‍යවේක්ෂාව පුහුණු කළේ නැතිනම් අර අධිච්ඡාන, උච්ඡාන, ආවජ්ජන, සමාපජ්ජන විශේෂයෙන්ම පුහුණු කළේ නැති නම් ගුරු උපදේශ සහිතව ඒ නිවැරදි මට්ටමට නොපැමිණීම ඒ අය ධ්‍යානයට සමවැද්දනා කියලා අර නින්ද ගිහිල්ලා සිහින දකින්නා වගේ අර දැඩිකැමැත්ත නිසා මතසින් උපාදාන කරගන්නා වූ ආරම්භක මතසින් මැවී මැවී පෙනෙන්නට ගන්නවා. එතකොට ඒ අය ගුරුවරයාට කියනවා මට මෙහෙම ආලෝකය පෙනුනා, මේ මේ ධ්‍යාන අංග පහළ වුනා. එතකොට ඉතින් සමහර ගුරුවරුන් ඒවා ආ එහෙනම් ඔබ දැන් ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදිලි, දැන් ද්විතීය ධ්‍යානයට සමවැදිලි ඔහොම කියනවා.

දැන් හරි පුදුමයි කියන්නේ එක අවස්ථාවක මම ඔය මේ පොකුණුවිට විහාරස්ථානය ආසන්නයේ ගල්ලෙනක ටික කාලයක් අපි භාවනාව සඳහා උත්සාහවත් වුනා ඒ ගල්ලෙනේ වැඩ සිටිමින්. ඉතින් ඒ කාලයේ එක තරුණයෙක් ආවා අපි මුණගැහෙන්නට නුවර පැත්තේ. එතකොට මේ තරුණයා උසස්පෙළ විභාගය ලියලා විශ්වවිද්‍යාල ප්‍රවේශය සඳහා අවස්ථාව සැලසෙන තෙක් භාවනාවට ගියේ. එතකොට දැන් ඒ භාවනා ආවායඕවරු කියාදිලා තියෙනවා දැන් ඔබ චතුර්ථ ධ්‍යානය දක්වා පැමිණිලා තියෙනවා, එතකොට ඊටපස්සෙ ඊගාව පාර ගියාට පස්සෙ සෝවාන් ඵලයටත් පත්වෙලා. දැන් සකදාගාමී වෙන්න ඊළඟ සතියේ

එන්න ඉතුරු වැඩ ටික කරන්න. ඉතින් ඔහොම කිව්වා මාත් එක්කලා. කිව්වයිත් පස්සෙ මමත් ටිකක් ඒ කියන දේවල් ඒ කියන්න ඇරලා මං ටිකක් වෙලා අහගෙන හිටියා. අහගෙන හිටියාට පස්සෙ මේ තරුණයාට එකපාරටම කිව්වා භාමුදුරුවනේ මට ඕන නම් දැන් ඒ ධ්‍යාන වලට සමවැදිලා පෙත්වන්න පුලුවන්. පස්සෙ මට පුදුම හිතුනා දැන් ධ්‍යානයකට සමවදින එක තව කාටවත් පෙත්වන්නෙ කොහොමද, ඒක මනසින් සිද්ධ වෙන ක්‍රියාවලියක්නෙ. මට අනුන්ගේ සිත් දකින්න ශක්තියක් නෑනෙ, දැන් මේ තරුණයා කොහොමද මට පෙත්වන්න යන්නෙ. මම කිව්වා ඉතින් භා පුලුවන් නම් පෙත්වන්නකොට බලන්න. ඊටපස්සෙ ඉක්මණට පර්යංකය ගොතාගෙන වාඩිවුනා. වාඩිවෙලා ටික වෙලාවක් හොඳට ගැඹුරින් හුස්ම ගන්න බව පෙනුනා පපුව ප්‍රදේශය උස් පහත් කරන ස්වභාවයත් එක්කලා. ඊටපස්සෙ ටික වෙලාවක් එහෙම කරගෙන ගිහිල්ලට එක පාරටම ගැස්සිලා ඔහොම බෙල්ල උඩට පොඩ්ඩක් ඉස්සුනා. ඊටපස්සෙ තව ටිකක් වෙලා ඔහොම හුස්ම අරගෙන හුස්ම අරගෙන ඊළඟට තව පාරක් ඔහොම ගැස්සිලා බෙල්ල හොඳට ඉස්සුනා. ඔහොම ඔහොම හතර පාරක් ගැස්සිලා ටික ටික ඔහොම බෙල්ල ඉස්සුනා. ඊටපස්සෙ නැගිටලා කිව්වා භාමුදුරුවනේ ඒ ගැස්සිලා බෙල්ල ඉස්සෙන්නේ ඒ තමයි එක ධ්‍යානයකට පත්වෙනවා. ඊළඟට දෙවෙනි ධ්‍යානයට පත්වෙනකොට තව ටිකක් බෙල්ල ඉස්සෙනවා. ඉතින් මම කිව්වා වෙලාවට ධ්‍යාන හතරින් ඉවර වුනේ. ඊට වැඩිවුනා නම් එහෙම මේ මනුස්සයාගේ බෙල්ලක් හොයන්න වෙනවා, ඔළුවක් හොයන්න වෙනවා. ඉතින් අන්න ඒ විදියට තමයි සමහර ගුරුවරු සමහර අනුගාමිකයෝ මේ අය හරියට මුලාවෙනවා මේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය පිළිබඳව.

ඇයි එහෙම වෙන්නෙ අර ප්‍රත්‍යවේක්ෂණයක් නැහැ. විමසාබැලීමක් නැහැ. ඉතින් ඒ නිසා අපි දක්ෂ වෙන්නට ඕන ඒ අනුන් කියන විදියට නෙවෙයි. දැන් මේ ඊයෙ පෙරේදා එක මැදිවියේ මහත්මයෙක් කියනවා එතුමා ප්‍රසිද්ධ භාවනා ස්ථානයකට භාවනා කරන්නට ගිහිල්ලා එතුමාට පැහැදිලිව දැනෙනවා කියලා භාමුදුරුවනේ උදාසීන වෙලා ටික වෙලාවක් යනකොට කොහෙ ඉන්නවද නිතව්වක් නෑ මට නින්ද යනවා. හැබැයි දැන් ගුරුවරයාත් එක්කලා ඒක කිව්වහම ගුරුවරයා කියන්නෙම ඒක නින්දයාම නෙවෙයි ඒක තමයි සමාධිය කියලා. ඉතින් දැන් යෝගියා කියනවා මට මොකක්වත් මතක නැතිව මට නින්ද යනවා කියලා. එතකොට ගුරුවරයා කැමැති නෑ මේ මගේ ළඟට එන අය නිකං මේ නිදි කිරා වැටෙන එහෙම ටීනම්ද්ධය බහුල අය කියලා එහෙම කියන්න කැමැති

නැ. මොකද මේ මගේ ළඟට එන්නෙ හොඳ සුපිරිම අය. ඒ ගොල්ලන්ට ධ්‍යානයට සමවදින්නට පුලුවන්, මාර්ගඵල වලට පැමිණෙන්න පුලුවන්. ඒ වගේ හොඳ කණ්ඩායමක් තමයි මගේ ළඟ ඉන්නෙ කියලා එහෙම කියාපාන්නට සමහරුන්ට ඕන. ඉතින් ඒ නිසා දැන් යෝගියාට දැනෙනවා මේ මොකක්වත් නිතව් නැතිව නින්ද යනවා කියලා. හැබැයි සමහර ගුරුවරු ඒ අයට වැරදි විදියට මඟ පෙන්වනවා. ඉතින් මේ විදියට ගුරුවරුන් පටලවගන්නවා, ශිෂ්‍යයෝත් පටලවගන්නවා.

ඉතින් ඇයි මේ? නිවැරදි ප්‍රත්‍යවේක්ෂණයක් නැතිකම නිසා. ඒ නිසා මේ සමාධි ධ්‍යාන ආදිය ගැන තමන් තොදන්නා දේවල් පිළිබඳව කතා කරන්නට නොගිහිත් ඒ වගේම ඒවා පිළිබඳව අර්ථ දක්වන්නට අනිත් අයට උපදෙස් දෙන්නට නොගිහිත් තමන්ට පුලුවන් ප්‍රමාණයෙන් දේවල් පුහුණු කරන්නට ඕන. එහි ගැඹුරට යන්නට ඕන නම් ඒ ධ්‍යාන ආදිය පුහුණු කරපු ගුරුවරයෙක්ගෙන්, අපි හිතමු කසින භාවනා ප්‍රගුණ කරනවා නම් ඒ කසිනය පුහුණු කරපු ගුරුවරයෙක්ගෙන් ඕන උපදෙස් ගන්න. ආනාපානසතිය පුහුණු කරපු ගුරුවරයෙක්ගෙන් කසිනයට උපදෙස් ගන්න බැහැ. මොකද ඒක වෙනම එකක්. එතකොට කසින පුහුණු කරපු එක්කෙනෙක්ගෙන් ආනාපානසතියට උපදෙස් අරගෙන වැඩක් නැහැ. දැන් විදර්ශනාව කොයි කාටත් දැනෙන හැටියට ඒක අවශ්‍ය මගපෙන්වීමක් අරගෙන තමන්ට ස්වාධීනව හරි පුරුදු පුහුණු කරන්න පුලුවන්, මොකද එතන අපි අධ්‍යයනය කිරීමක් මිසක් වෙනස් කිරීමක් නැහැ. විදර්ශනාවේදී අපි දේවල් ප්‍රායෝගිකව වෙනස් කරන්න යන්නැ. එතන තාක්ෂණික ක්‍රියාවලියක් නැ. එතන තියෙන්නෙ සිදුවෙන දේ අපි අවධානයෙන් බලා ඉඳලා අවබෝධ කරගන්නවා. හැබැයි සමාධි මට්ටමට, ධ්‍යාන මට්ටමට යනකොට අපි මනෝභාවයන් ඒ එතනට අවශ්‍ය විදියට සකසනවා. සකසුරුවම් කරනවා. එහෙම සකසමින් තමයි ඒ ගමන යන්නෙ. ඉතින් එතනදිත් පටලැවිලි සිද්ධ වුනොත් ඒවා දිගින් දිගටම තමන්ට ඇබ්බැහි වෙන්නට පුලුවන්.

ඉතින් එහෙම නොවෙන්නට මූලික වශයෙන් අපිට මෙමන්ත්‍රී භාවනාව, බුද්ධානුස්සතිය ඊළඟට මරණානුස්සතිය, ආනාපානසතිය මේවා මූලික වශයෙන් පුහුණු කරන්න අමුතු ගුරුවරයෙක්ගෙන් ලොකු උපදේශයක් ඕන නැහැ. ධර්ම කරුණු ටිකක් අහලා පොත පත කියවලා තමන්ට වැටහෙන හැටියට ආරම්භ කරන්න පුලුවන්, ඒකට භය වෙන්න දෙයක් නැ. හැබැයි මේ කියන සමාධි ධ්‍යාන මට්ටමට අපිට පුහුණු කරන්න ඕන නම් තමයි අර විදියේ ඒ පිළිබඳව ප්‍රගුණ කරපු ප්‍රවීණ ගුරුවරයෙක්ගෙන් අපිට

අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශ ලබාගත යුත්තේ. දැන් මේ විදියට යම්කිසි කෙනෙක් අර ධ්‍යාන කියන මට්ටමට පුහුණු කලාම පළවෙනි ධ්‍යාන අවස්ථාව තමයි විතක්ක, විචාර, පීන, සුඛ, ඒකාග්ගතා කියන මේ ධ්‍යානාංග වලින් යුක්තව පවතින චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය. විතක්ක කියලා කියන්නේ නැවත නැවත ඒ අදාළ අරමුණට හිත යොමු කරනවා. වෙනත් වෙනත් අරමුණු වලට යන්නේ නෑ, අර එකම අරමුණට නැවත නැවත හිත යොමුවෙනවා. විචාර කියලා කියන්නේ ඒ අරමුණෙහිම සිත හැසිරෙනවා. ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඊළඟට පීනි කියලා කියන්නේ කායික මානසිකව පීනා යන ගතියක්, ප්‍රීතියක් තමන්ට දැනෙනවා. සුඛ කියලා කියන්නේ විශේෂයෙන් කයට සුවයක් සැහැල්ලු බවක් තමන්ට දැනෙනවා. සුඛ, ඊළඟට ඒකාග්ගතා. විතක්ක, විචාර, පීනිසුඛ ඒකාග්ගතා. ඒකාග්ගතා කියලා කිව්වේ අර අරමුණෙහි එකඟ වෙච්චි ගතිය. එතකොට ඔය කාරණා පහෙන් තමයි ප්‍රධාන වශයෙන් යුක්ත වෙන්නේ අර ප්‍රථම ධ්‍යාන කියන අවස්ථාව. එහි රැඳී සිටින්නට පුහුණු වීම තමයි ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවදිනවා කියලා කියන්නේ.

ඊළඟට ද්විතීය ධ්‍යානයට යනකොට එහි විතක්ක විචාර අවශ්‍ය නැහැ. ඒ කියන්නේ නැවත නැවත අරමුණට යොමු කිරීමේ චෛතසිකයත්, ඒ අරමුණේම හැසිරවීමේ චෛතසිකයත් දැන් ඕන නෑ දැන් ඒක හිතට හොඳට පුහුණු වෙලා, එතකොට ඒ චෛතසික දෙක ක්‍රියාත්මක වෙන්න අවශ්‍ය නෑ. එතකොට අර අරමුණත් එක්කම පීනි, සුඛ, ඒකාග්ගතා කියන ස්වභාවයෙන්ම එහිම පවතිනවා. තෘතීය ධ්‍යානයට පත්වෙනකොට ප්‍රීතියත් දුරු වෙලා ගිහිල්ලා සුඛ ඒකාග්ගතා. චතුර්ථ ධ්‍යානයට පත්වෙනකොට උපෙක්ඛා ඒකාගතත්තා. අන්න ඒ උපෙක්ඛා ඒකාග්ගතා කියන ඉතාම ප්‍රණීත මට්ටමට අපේ සිත ගෙන ගියාම එහි කිසිම අරමුණක් එක්ක ඇලීමක් ගැටීමක් නැහැ. දැඩි උපෙක්ෂාවක් තියෙනවා, ඒකාග්ගතාවයක් තියෙනවා. ඒ මට්ටමට සිත පුහුණු කලාට පස්සෙ තමයි අර අභිඥා ආදියට කෙනෙකුට අවශ්‍ය නම් මනස මෙහෙයවන්න පුළුවන් වෙන්නේ. අභිඥා කියලා කියන්නේ විශේෂ ඥාණයත්. මොනවද විශේෂ ඥාණයත්? පුබ්බේනිවාසානුස්සති, සාද්ධිවිද - සාද්ධිවිද කියලා කියන්නේ විවිධ රූප මවන්නට, ඊළඟට අහසින් යන්නට, පොළොව පසාරු කරගෙන යන්නට, ජලයේ යන්නට, බිත්ති ප්‍රාකාර විනිවිද යන්නට, ලොකු වෙන්නට, කුඩා වෙන්නට, ආලෝක විහිදන්නට මේ නොයෙක් ආකාරයට ප්‍රාතිහාර්ය - එතකොට ඒක හඳුන්වනවා සාද්ධිවිද ඥාණය.

ඊළඟට දිබ්බසෝත. දිබ්බසෝත කියලා කියන්නේ ඉතා සුක්ෂ්ම සහ ඉතා දුර පවතින හඬ ශ්‍රවණය කරන්න. එතකොට ඒ පැත්තට අපේ සිත සහ එතැන්දි මේ භෞතික කර්මයේ ලොකු අවශ්‍යතාවයක් නැහැ අපේ සිත - ඇත්තටම මේ කණිත් කරන්නේ ශබ්ද ඇතුලට අරන්දීමේ කාර්යය විතරනෙ. සිතන්නේ ඒක හඳුනාගන්නෙ. අසන්නෙ. එතකොට ඒ සිතේ තියෙන ඒ ගුණය ඉතාම සුක්ෂ්ම කරලා ක්‍රියාත්මක කරනවා අර බොහෝ දුර තියෙන සුක්ෂ්ම හඬ අසන්නට. ඒක එක්තරා විද්‍යාවක්. එතකොට අර ඒකාග්‍රතාවය සහ උපෙක්ඛාව තිබුණොත් විතරයි ඒ විද්‍යාව ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන්. එතකොට බොහෝ දුර තිබෙන සුක්ෂ්ම දේ අහන්න පුළුවන්. ඊළඟට දිබ්බචක්ඛු. ඉතාම සියුම් බොහෝ දුර තිබෙන රූප දකින්නට පුළුවන්. සෘද්ධිවිද, දිබ්බසෝත, දිබ්බචක්ඛු, ඊළඟට පරචිත්ත විජානන. අනිත් අයගේ සිත් හඳුනාගන්නට, ඒ සිත් කියවන්නට, ඒ සිත්වල ස්වභාවය වටහාගන්නට, ඊළඟට පුබ්බේතිවාසානුස්සති - පෙර ආත්ම භවයන් දකින්නට. භවයෙන් භවය මොන මොන විදියටද අපි ආත්ම ගත කලේ. මොන මොන තැන්වලද අපි හිටියේ, මොන මොන නමින්ද ප්‍රකට වුනේ. ඊළඟට ආසවක්ඛය - ආසවක්ඛය කියන්නේ කෙලෙස් නැසීම, අර්හත්වය. එතකොට මේ කියන ඥාණයන් උපදවන්නට පාදක වෙනවා අර උපෙක්ඛා ඒකාග්‍රතාවයෙන් යුක්ත වූ මේ කියන ඉතාම සුක්ෂ්ම ප්‍රණීත සමාධිය.

ඉතින් ඔතනට යන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, මේ සමාධිය එහෙම නැත්නම් ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්නට ඕන. අපි දැන් මුල ඉඳලාම කතා කලා ඒකාග්‍රතා කියලා කියන්නේ සෑම සිතකම යෙදෙන චෛතසික ධර්මයක්. ඒක සෑම සිතකම යෙදෙන නිසා සබ්බ විත්ත සාධාරණ චෛතසිකයක් කියලා කියනවා. කුසලයේත් යෙදෙනවා, අකුසලයේත් යෙදෙනවා, විපාක සිතේත් යෙදෙනවා, ක්‍රියා සිතේත් යෙදෙනවා. එතකොට අකුසල් සිතේ යෙදෙන ඒකාග්‍රතාවය දියුණු වුණොත් ඒක හඳුන්වනවා අකුසල සමාධිය කියලා. ඒක අපිට නිවන් දකින්නට හෝ ඥාණ උපදවන්නට උපකාර වෙන්නේ නැහැ. නමුත් අපිට කුසල් සිතේ ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්න පුළුවන් නම් ඒක හඳුන්වනවා කුසල සමාධිය කියලා. ඒ කුසල සමාධියේ එක්තරා මට්ටමක රැඳී සිටින්නට සිත පුහුණු කලාම ඒක හඳුන්වනවා කුසල ධ්‍යානයයි, කුසල සමාපත්තියයි කියලා. ඒ කුසල ධ්‍යානය වඩා සියුම් කරලා උපෙක්ඛා ඒකාග්‍රතා කියන තැනට ප්‍රගුණ කලාම තමයි අර කියන ලද විශේෂ

හැකියාවන් වර්ධනය කරලා විශේෂ දොණයන් අවදි කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

එතකොට දැන් අපි මුලින්ම කතා කලා දොණය කියලා කියන්නෙ, ප්‍රඥාව කියලා කියන්නෙ යමක යථා ස්වභාවය වටහා ගැනීම. එතකොට යථා ස්වභාවය වටහා ගන්නට මේ කියන ඒකාග්‍රතාවය, නොසෙල්වෙන්නා වූ ඒකාග්‍රතා. ඉතින් නොසෙල්වෙන්නා වූ ඒකාග්‍රතාවය කියලා අපි කියන්නෙ ඇයිද, හැම සිතක්ම ඇතිවෙව් ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා බිඳී යනවා. එකම සිතක් අපිට බොහෝ වේලා පවත්වන්න බෑ, පැය ගාණක් එක හිතක් පවත්වන්න බෑ. එක සිතක් පවත්වන්න පුළුවන් එක් විත්ත ක්ෂණයයි. එය බිඳී ඊළඟ සිත පහළ වෙනවා. නමුත් ඒ පහළ වෙන පහළ වෙන අභිනව සියලු සිත් වලින් එකම අරමුණ එක්තරා ආකාරයකින් ගන්නට පුළුවන් නම් එතන දැඩි ඒකාග්‍රතාවයක් ගොඩනැගෙනවා. ඒක තමයි සමාධිය කියලා හදුන්වන්නෙ. ඒ සමාධිය තුළ පිහිටා සිටින්නට එක මට්ටමක පිහිටා සිටින්නට පුහුණු කිරීම ධ්‍යානයයි. එක මට්ටමක පිහිටා සිටින්නට පුළුවන් බවත් වඩාත් සියුම් කරලා උපෙක්ඛා ඒකාග්‍රතා මට්ටමට ගෙනිව්වහම තමයි අර කියන ලද ගැඹුරු දොණයන් අවදි කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. අන්න ඒ විදියටයි දොණයට ප්‍රඥාවට මේ ඒකාග්‍රතාවය, සමාධිය, ධ්‍යානය අපිට උපකාර වෙන්නෙ.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මෙනෙත්ට අපේ මනස ගෙනෙන්නට නම් මූලික වශයෙන් අපේ සිත පුහුණු කරන්නට ඕන. තථාගතයන් වහන්සේ සමාධි සූත්‍ර වල දේශනා කරනවා මහණෙනි, නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් මනස ව්‍යාකූල වෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාට ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් ව්‍යාකූල වෙන්නා වූ සිතක් ඇති තැනැත්තා ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරනවාය අර කියන ලද සාද්ධිවිද දොණ, දිබ්බසෝත දොණ ආදී දොණ ලබනවාය කියන කාරණය ඒක අභව්‍යයි, ඒක සිද්ධ වෙන්නෙ නෑ. ඒ නිසා මොකක්ද මේකෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ. අපිට ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්න ඕන නම්, කුසල විත්ත ඒකාග්‍රතාවය, කුසල් සිතෙහි ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්න ඕන නම් අපි සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන නිවරණ ධර්ම දුරු කරගන්නට. නිවරණ ධර්ම යටපත් කරගන්න. අපේ සමාධියට, ඒකාග්‍රතාවයට ප්‍රධානම බාධකය තමයි නිවරණ ධර්ම. මොනවද නිවරණ ධර්ම කියන්නෙ? කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද, ථීනමිද්ධ, උද්ධච්චකුක්කුච්ච, විචිකිච්ඡා. මීට කලින් අපි මේවා ගැන දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා සතිපට්ඨාන සූත්‍රය සාකච්ඡා කරනකොට. ඒ

නිසා නැවත අපි ඒකට කාලය ගත කරන්නට ඕන නෑ. ඒ පසුගිය දේශනා සාකච්ඡා අවශ්‍ය කෙනෙකුට නැවත අහන්න පුළුවන්.

එතකොට මේ කියන නීවරණ ධර්ම, ඒ නීවරණ ධර්ම කියන්නෙන් සිතේ ඇතිවෙන දුර්වලකම්. කාමච්ඡන්දය තුළින් ඒ තෘෂ්ණාවෙන් නැවත නැවත සිත වේගවත්ව සැලෙනවා. සැලෙනවා කියන එකෙන් අදහස් කරන්නේ, අපි කිව්වානෙ එක් සිතක් ක්ෂණයෙන් බිඳෙනවා තව සිතක් ඇතිවෙනවා, ඊළඟ සිතත් බිඳෙනවා තව සිතක් ඇතිවෙනවා, දැන් අර කාමච්ඡන්දය මතුවුනාම කාමච්ඡන්දයෙහි ස්වභාවය තමයි එක අරමුණක් ගන්නවා, තව අරමුණක් ගන්නවා, තවත් අරමුණක් ගන්නවා ඒ කැමැති කැමැති අරමුණු වලට වේගවත්ව පැන පැන යන ගතිය. එතකොට කාමච්ඡන්දය බහුල වෙනකොට අපේ සිත එක අරමුණක, එක ස්වරූපයකින් පවත්වන්නට අපේ සිත සූදානම් නෑ. සිතට ඒක ප්‍රිය නෑ. ඒ සිතට ඕන කරන්නෙ කැමැති කැමැති විදියට, කැමැති කැමැති ස්වරූපයන්ගෙන් තව අලුත් අලුත් ක්‍රම වලට, නැවුම් නැවුම් ක්‍රමවලට, රසවත් ක්‍රම වලට, එකම රූපය වුනත් විවිධ පැත්තෙන්, එකම ශබ්දය වුනත් විවිධ ක්‍රමයට, ඊළඟට විවිධ ශබ්දයන් විවිධ රූපයන් බලවත් කුතුහලයකින් යුක්තව දැඩි වික්ෂිප්ත බවකින් යුක්තව එක එක දේවල් එක එක විදියට ගන්නට දඟලනවා. ඒ මොකක් නිසාද, කාමච්ඡන්දය නිසා. එතකොට චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය දියුණු වෙත් නෑ. එතකොට කාමච්ඡන්දයෙන් සිත නිදහස් වෙන නිදහස් වෙන ප්‍රමාණයට තමයි චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය දියුණු වෙන්නේ.

ඊළඟට ව්‍යාපාදය. ව්‍යාපාද කියලා කියන්නෙ අනුන් සමඟ ගැටිලා අනුන් තසන්නට, අනුන් ව්‍යසන්නට, අනුන්ගේ විනාශය කැමැති වෙන ගතිය. එතකොට අනුන්ගේ විනාශය කැමැති වෙනවා නම් අපේ මනස නැවත නැවත විවිධ ක්‍රමවලින් සැලසුම් සොයනවා, විවිධ ක්‍රමවලින් අනෙකාගේ විනාශය අපේක්ෂා කරනවා, ඒ පිළිබඳව චිත්ත රූප මවනවා, මනෝභාවයන් ගොඩනගනවා, එක අරමුණක එක විදියකට සන්සුන්ව පවතින්න සූදානම් නෑ සිත. සිතට ගොඩාක් වැඩ තියෙනවා එතකොට. මොකද ඒ බලාපොරොත්තු වෙන අනෙකාගේ විනාශය සිද්ධ කරන්න කෙසේ කෙසේ ක්‍රියාත්මක විය යුතුද කියලා වේගවත්ව සිත සැලෙනවා. එතකොට චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය ඇති කරන්නට බැහැ. දැන් ඔය කියන ලද ඇලීම ගැටීම් දෙකේම සිත නිදහස් කරපු ගමන් අපේ සිතට පුරුදු වෙලා තියෙන්නෙ ඔය ඇලෙන ගැටෙන ගතිය. ඉතින් ඒ ඇලෙන ගැටෙන ගතියෙන් අපේ සිත උත්තේජනය වෙනවා. ඒ උත්තේජනය අසින් කරපු ගමන් ඊළඟට සිතට පුරුදු වෙලා තියෙන්නෙ නිකං හැකිලෙන්න. ඒ නිසා

තමයි භාවනා කරන්න කියලා පටන් ගත්තු ගමන්ම අපේ සිතට උදාසීන බව මතු වෙන්නෙ. අර වේගවත්ව කැමැති කැමැති අරමුණුත් එක්කලා කාමච්ඡන්දයෙන් සැලෙන තාක් කල් සිතට හොඳ ආහාර තියෙනවා. සිතට හොඳ උත්තේජනයක් තියෙනවා. අර ව්‍යාපාදයෙන් ගැටෙන අරමුණුත් එක්කලා ගැටෙන ගැටෙන තාක් කල් සිතට හොඳ උත්තේජනයක් තියෙනවා. ඒ නිසා සිත සක්‍රියව පවතිනවා. හැබැයි ඔය දෙකෙන් අයිත් කරපු ගමන්, බාහිර අරමුණු වලින් අයිත් කරලා අර ආනාපානසතිය හරි ඒ වගේ උත්තේජනය නොවන අරමුණකට ගෙනාපු ගමන් එහෙම්මම හැකිලෙන්නට පටන් ගන්නවා. මොකද සිතට පුරුදු වෙලා තියෙන්නෙ අර ඇලෙන ගැටෙන ඒවගෙන් අයිත් කලොත් උදාසීන වෙන්නට පමණයි. ඒනම්ද්ධයෙන් අක්‍රිය වෙන්නට, නිෂ්ක්‍රිය වෙන්නට, අකර්මණ්‍ය වෙන්නට තමයි ඊළඟට සිත පුහුණු වෙලා තියෙන්නෙ.

ඉතින් ඊළඟට අපිට බාධකය වෙන්නෙ ඔය කියන ඒනම්ද්ධය. ඉතින් හුඟාක් දෙනා මේ ඒනම්ද්ධයට රැවටෙනවා සමාධිය කියලා. ඉතින් සමහර ගුරුවරුන් අර අපි මුලින් කිව්වා වගේ වැරදි උපදෙස් දෙනවා ඇතිවෙලා තියෙන්නෙ ඒනම්ද්ධය, ඒනම්ද්ධය කියලා කිව්වට මේ ගොරව ගොරව නිදාගන්න ගතියක්ම නෙවෙයි හැමවිටම මතු වෙන්නෙ. මේ හොඳට කයත් එහෙම්ම කෙලින් තියෙනවා, ඇදගෙන වැටිලත් නෑ බෙල්ල කඩත් වැටිලත් නෑ හැබැයි මොකක්වත් නිතව් නැතිව ගිහිල්ලා එක්තරා උදාසීනව නිකං මැටි ගොඩක් තිබ්බා වගේ එහෙම තිබ්ලා කාලය ගතවෙනවා දැනෙන්නෙත් නෑ, මොකක්වත් අරමුණක් ගත්තු බව දැනෙන්නෙත් නෑ, නිකං හිස් වුනා වගේ තිබ්ලා ඊටපස්සෙ ඔන්න ආපහු සක්‍රිය වෙන්නට පටන් ගන්නවා. ඉතින් සමාධියෙන් ඒ ගති ලක්ෂණ තියෙන්නට පුළුවන්. තමුත් බහුලව ඒනම්ද්ධයෙන් පුද්ගලයා රැවටෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් ඒවා අත්දැකීම තුළින්ම ප්‍රත්‍යවේක්ෂණය තුළින්ම අවබෝධ කරගන්නවා ඇරෙන්නට මෙන්න මෙහෙම කියලා විග්‍රහ කරලා තේරුම් ගන්නට පුළුවන් කාරණා නෙවෙයි.

ඊළඟට උද්ධව්ව කුක්කුච්ච. උද්ධව්ව කියන්නෙම සිතක කැළඹෙන ගතිය, සැලෙන ගතිය. කුක්කුච්ච කියලා කියන්නෙ පසුතැවෙන ගතිය. ඊළඟට විචිකිචිඡා. විචිකිචිඡා කියලා කියන්නෙ සැක කරන ගතිය. එතෙකාට මේ නිවරණ ධර්ම හැම එකකින්ම කරන්නෙ සිත කළම්බවනවා. කළම්බවනවා කියන්නෙ එක අරමුණක් එකම විදියකට නැවත නැවත ගන්නට ඉඩ දෙන්නෙ නෑ. විවිධ පැතිවලින්, විවිධ ක්‍රමවලින්, එක එක ස්වරූපයෙන් අරමුණු ග්‍රහණය කරන්නට උත්සාහවත් වෙනවා. අන්න ඒ නිසා තමයි

නීවරණ ධර්ම මේ ඒකාග්‍රතාවයට ප්‍රබල බාධාවක් ඇතිකරන්නේ. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂයෙන්ම මහා චන්තාරිස්සක සූත්‍රය මජ්ඣිම නිකායේ තුන්වැනි කොටසේ උපරිපන්නාසකයේ මහාචන්තාරිස්සක සූත්‍රයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මහණෙනි, සමාධියට පරිඡිකාර හතක් තියෙනවා. ඒ පරිඡිකාර හතෙන් යුක්ත වූ සමාධිය නමයි ඥාණය උපදවන්නට, ප්‍රඥාව උපදවන්නට සමත් වෙන්නේ. මොනවද ඒ පරිඡිකාර හත? සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්ප, සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත, සම්මා ආජීව, සම්මා වායාම, සම්මා සති. ඔය කියන මාර්ගාංග හතෙන් පිරිවැරූ ඒ මාර්ගාංග හතෙන් යුක්ත වූනු, ඒ මාර්ගාංග හතෙන් පරිපූර්ණ වූනු ඒකාග්‍රතාවය නමයි ප්‍රඥාව උපදවන්නට සමත් වෙන්නේ. ඒ කියන්නේ සමාධිය තිබ්බට සම්මා දිට්ඨිය නැත්නම් ඒ නැතැත්තාට ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ඥාණයක් නෑ ඒ නැතැත්තාට හේතුඵල දකින්නට ඒ සමාධිය උදව් වෙන්නේ නෑ.

දැන් අපි දන්නවානෙ අත්‍ය ආගම්වල අයත් බුදුදහමින් පරිබාහිර අයත් යම් යම් ප්‍රමාණයකට සමාධි උපදවාගෙන ධ්‍යාන අභිඥාත් උපදවාගත්තු අය හිටියා. නමුත් යථාචර්‍යෝධය ඒ අය එන්නේ නැත්තේ ඇයි? ඒ අයගේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට යථාභූත ඥාණ දර්ශනයට සම්ප වෙන්නේ නෑ ඒකට එක හේතුවක් නමයි ඒක අහලා නෑ ඒවා ගැන හිතලා නෑ දැන් අර සෘද්ධිවිද දිබ්බසෝත ආදිය කියන්නේ ඥාණ නමයි, එතකොට ඒ ඥාණ උපදවන්නට ඒ අයට පුළුවන් වුනා. ඒවටත් ප්‍රමාණවත් වෙන යම්කිසි ගුරු ඇසුරක් මග පෙන්වීමක් තිබුනා. හැබැයි අර කියන ආසවක්ඛය ඥාණයට ඒ අය ගියේ නැහැ කුමක් නිසාද? මේ කියන සම්මා දිට්ඨිය ආදී ගුණාංග වලින් පරිපූර්ණ නොවන නිසා. ඉතින් බෞද්ධයෝ හැටියට අපි මුල ඉඳලම පුහුණු කරන්නට ඕන කරන්නේ මේ සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්ප ආදී ගුණාංග වලින් යුක්තව අපේ සමාධිය වර්ධනය වුනොත් නමයි ඒ චිත්ත සමාධිය විදර්ශනාවට මහෝපකාරී වෙන්නේ. එහෙම නැත්නම් ඒවායින් පූර්ණ වුනේ නැත්නම් අපේ සමාධිය අර ධ්‍යාන වලට ගිහිල්ලා ඉතින් ධ්‍යානයේ ඇලී බැඳී ඉන්නට අපිට යම් ප්‍රමාණයකට උදව් වෙන්න පුළුවන්. හැබැයි සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්ප ආදී මේ මාර්ගාංග ධර්මත් එක්ක මුහුටෙලා එකට සංයුක්තව වැඩෙන්නා වූ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය චිත්ත සමාධිය නමයි ප්‍රඥාව උපදවන්නට හේතුවෙන පරිඡිකාර වලින් පරිපූර්ණ වූ භාත්පසින් පිරිපුන් සමාධියක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඉතින් එතකොට අපිට මේ

සමාධිය ඇති කරන්නට, අපි පෙර දිනයකත් සිහිපත් කලා මූලික වෙන්නෙ කුමක්ද, සතිය.

අපි ගිය සතියේ කතා කලේ පසුගිය සතියේ කතා කලේ සති වෙනසකය, එහෙම නැත්නම් සිහිය ගැන. එතකොට සිහිය අවස්ථා දෙකක් අපි කීවා, ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරනවා නම් අර ටෝව් එකේ එළිය අපි එක තැනකට ඒකාග්‍ර කලා වගේ ඒ සිහිය එක් අරමුණක් වෙත යොමු කලාම තමයි ඒ සිහිය ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්නට උදව් වෙන්නෙ. ඒ ටෝව් එකේ, එහෙම නැත්නම් විදුලි පන්දමේ ආලෝකය විසිරෙවා වගේ හාත්පස සියල්ල දකින්නට සිහිය අවදි කරන්නට පුලුවන් නම්, විවෘත කරන්නට පුලුවන් නම් තමයි හේතුවල වශයෙන්, ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන්, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් මේ සංස්කාර ධර්මයන් විනිවිද දකින්නට, ඥාණය උපදවන්නට ඒ සිහිය උපකාර වෙන්නෙ. එතකොට අද දැන් අපි මේ කතා කලේ සමාධිය ගැනයි, සමාධිය උපදවන්නට සිහිය මූලික වෙනවා. ඒ සිහිය හැම ආකාරයෙන්ම නෙවෙයි අර එක් තැනකට, එක් ඉලක්කයකට, අරමුණක එක් ස්වරූපයක් ගන්නට ඒ සිහිය පුහුණු කිරීම තුළ තමයි මේ ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ. එයට බාධා වෙනවා නිවරණ ධර්ම. ඒ නිසා නිවරණ ධර්ම දුරු කරමින් සම්මා දිවයි, සම්මා සංකප්ප ආදී මාර්ගාංග ධර්මයන් ගැන වැටහීමක් ඇති කරගෙන ඒ මාර්ගාංගයන්ගෙන් සුපෝෂණය වෙන ආකාරයට සමාධිය හෙවත් ඒකාග්‍රතාවය ප්‍රගුණ කරන්නට පුලුවන් නම් ඒ සමාධිය තමයි අපිට දියුණු ඥාණයක් ලබන්නට ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට උපකාර වෙන්නෙ. අන්න ඒ නිසා සමාහිතස්සායං භික්ඛවෙ ධම්මො නායං ධම්මො අසමාහිතස්ස. මහණෙනි මේ දහම අවබෝධ කරන්නට, දහම දකින්නට, යථාභූත ඥාණ දර්ශනය ලබන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ එකඟ වූ සිත් ඇති කෙනෙකුට පමණයි, වික්ෂිප්ත වූ අසමාහිත සිත් ඇති කෙනෙකුට නොවෙයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ හයවැනි මහාපුරුෂ විතර්කය දේශනා කරන්නෙ. ඉතින් ඒ කාරණා ප්‍රමාණවත් කියලා හිතනවා මූලික පැහැදිලි කිරීම හැටියට.

09. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ හත්වන මහා පුරුෂ විතර්කය වන "මේ ධර්මය, ප්‍රඥාවන්තයා හටය, මේ ධර්මය, අඥානයාහට නොවේ". යන කරුණ පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි සියලු දෙනාට. අදත් සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා රාත්‍රී ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නයි සූදානම් වෙන්නේ. අද දවසේදීත් අපේ ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහා අපිත් සමඟ එකතුවෙන අපේ පින්වත් කුකුල්පතේ සුදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ අපි ඉතාම මෙන් සිතින් යුක්තව පිළිගනු ලබනවා. ස්වාමීන් වහන්සේ අපි සාකච්ඡා කරගෙන එන්නේ අනුරුද්ධ සූත්‍රය. අද දවසේදී අපිට සාකච්ඡා කරන්න තියෙන්නේ ප්‍රඥාව ගැන තියෙන කොටස. පින්වත් ස්වාමීන් වහන්සේ, අපි ඉතාම ආදරයෙන් ඔබවහන්සේට ආරාධනා කරනවා සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන ලෙස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නේ. අපේ අනුරුද්ධ භාමුදුරුවෝ සුපුරුදු පරිදි සාකච්ඡාවට ප්‍රවේශය සලසමින් අදට නියමිත කාරණය සිහිපත් කලා. අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන මහාපුරුෂ විතර්කයත් අතර අද දවසේ හත්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය අපිට සාකච්ඡා කරන්නට නියමිතව තියෙන්නේ. පඤ්ඤවනෝ අයං භික්ඛවෙ ධම්මෝ නායං ධම්මෝ දුප්පඤ්ඤස්ස - මේ ධර්මය ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය. එතකොට අද අපි මේ කතා කරන්නට යන කරුණ එහෙම නැත්නම් මේ සත්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය අපි හැම කෙනෙකුටම නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයෙහි මූලිකම කාරණය, ප්‍රධානම කාරණය හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඒක විවිධ අවස්ථාවල බෝධි පාක්ෂික ධර්ම කතාවේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ මතුකොට පෙන්වනවා. ඒ නිසා අපි අද දවසේ හැකි ප්‍රමාණයක් ඒ පිළිබඳව කතාබහ කරලා ඉතිරි කොටස ලබන සතියේත් තවත් ඉතුරු වුනොත් ඊළඟ සතියේත් ආදී වශයෙන් සති කිහිපයක් හෝ සාකච්ඡා කරලා ප්‍රඥාව කියන්නේ මොකක්ද, ඒ ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ මොනවාද, ඒ ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද මොනවාද ඒ වගේම අපි ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට අනුගමනය කළ යුතු ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය මොකක්ද, ඒ සඳහා අපිට තිබිය යුතු සාධක මොනවාද මේ ආදී කාරණා ඒ වගේම ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කරන්නේ කොහොමද මෙබඳු කාරණා අපි අද දවසේ හැකි ප්‍රමාණයක් සාකච්ඡා කරලා ඉතිරි කොටස ඉදිරි සතිවල කතාබහ කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. මොකද අපිට මේක එක සතියකින් එක

මහාපුරුෂ විතර්කයක් කතා කරලා නිම කරනවා කියන තැනක නෙවෙයි, කාලය කොතෙක් ගතවුනත් හැමෝමම වඩා පැහැදිලි වෙන හැටියට වඩා ප්‍රයෝජනවත් හැටියට මේ දේශනා සහ සාකච්ඡා සිද්ධ කරන්නට අපි හැමවිටම උත්සාහවත් වෙන්නෙ.

මූලික වශයෙන් අපි තේරුම් ගන්නට ඕන ප්‍රඥාව කියන්නෙ මොකක්ද කියලා. එතකොට ප්‍රඥාව කියලා කියන්නෙ අපි හැමෝගෙම සිත්වල ජනිත වෙන එක්තරා ගුණයක්. සිතෙනි හටගන්නා ගුණ දෙවර්ගයක් තියෙනවා. කුසල සහ අකුසල එහෙම නැත්නම් දුර්ගුණ සහ යහගුණ. එතකොට ප්‍රඥාව ගැනෙන්නේ කුසල චෛතසිකයක් හැටියට. දැන් අපි මීට ඉහතදී සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා සමහර චෛතසික ඒ කියන්නෙ සිතේ ජනිත වෙන යම් යම් ගුණාංග තියෙනවා සබ්බ චිත්ත සාධාරණ. සබ්බ චිත්ත සාධාරණ කියලා කියන්නෙ සෑම සිතකම අනිවාර්යයෙන් යෙදෙන ගති ලක්ෂණයක්. එතකොට තව සමහර චෛතසික ධර්ම තියෙනවා ප්‍රකීර්ණක චෛතසික. ඒ කියන්නෙ විටෙක කුසල් වල යෙදෙනවා. විටෙක අකුසල් වල යෙදෙනවා. ඒ විදියට දෙපැත්තටම යෙදෙන්නට පුළුවන් චෛතසික. තවත් සමහර චෛතසික තියෙනවා අකුසල් සිත්වල පමණක්ම යෙදෙනවා. ඒවා හදුන්වනවා අකුසල සාධාරණ. අකුසල සිත්වල පමණයි යෙදෙන්නෙ. ඊළඟට තව සමහර චෛතසික ධර්ම තියෙනවා සෝඛන සාධාරණ. ඒ කියන්නේ සෑම කුසල් සිතකම අනිවාර්යයෙන් යෙදෙනවා. එතකොට කුසල් සිත්වල පමණයි යෙදෙන්නෙ. නමුත් සෑම කුසල් සිතකම අනිවාර්යයෙන් යෙදෙනවා. එහෙම සිත් හදුන්වනවා සෝඛන සාධාරණ. දැන් මේ ප්‍රඥාව කියන්නෙ සෝඛන චෛතසිකයක්. ඒ කියන්නෙ කුසල චෛතසිකයක් තමයි, හැබැයි කුසල් සිත්වලත් හැම කුසල් සිතකම අනිවාර්යයෙන් යෙදෙනවා කියලා නියමයක් නැහැ. අන්න ඒ විදියට බොහොම දුර්ලභව ලැබෙන කුසල් සිතෙනි පමණක්ම යෙදෙන, නමුත් හැම කුසල් සිතකම නොයෙදෙන විශේෂ චෛතසික ධර්මයක් තමයි මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය.

එතකොට ඒ ප්‍රඥා චෛතසිකය යම් සිතක ඇතිවුනොත් ඒ ප්‍රඥා චෛතසිකයෙන් තමයි මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ එහෙම නැත්නම් අරමුණෙනි යථා ස්වභාවය මැනවින් අවබෝධ කරන්නට හැකියාව ලැබෙන්නෙ. ඒ නිසා කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීම සඳහා අවිද්‍යාව දුරු කිරීම සඳහා, විද්‍යාව ඉපදවීම සඳහා මේ ප්‍රඥා ප්‍රතිලාභය අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. එතකොට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දීර්ඝ කාලයක් සසර ගමනේ උන්වහන්සේගේ

චිත්ත සන්තානයෙහි මේ වෛතසිකය දියුණු කරලා දියුණු කරලා උන්වහන්සේ සුවඤ්ඤා ඥාණය දක්වා ඒ ප්‍රඥා වෛතසිකය දියුණු කරනවා. ඒ කියන්නේ ලෝකයෙහි ඇති තාක් සියලු සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව; සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිර්වාණ, ප්‍රඥප්ති කියන ඔය ක්‍රම පහට සියලු ලෝක ධර්මයන් පිළිබඳව අවබෝධය ඇතිවෙන මට්ටමට උන්වහන්සේගේ ප්‍රඥා වෛතසිකය උන්වහන්සේ දියුණු කරනවා. එතකොට එහෙම දියුණු කරලා උන්වහන්සේ ලෝකය පිළිබඳව අවබෝධ කරගෙන අපිට දේශනා කරන කාරණා අපිට අවබෝධ කරගන්නට වෙන්නේ අපේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රමාණයෙන්.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රමාණයට උන්වහන්සේට කොතෙක් දේ වැටහුනත් ඒ කරුණු පැහැදිලි කරනකොට අපට වැටහෙන්නේ අපේ මනසේ ප්‍රඥාව දියුණු කරලා තියෙන ප්‍රමාණයට. ඒ නිසා අමාරු වුනත් වෙහෙසිලා හරි කල් ගතවුනත් අපිට සිද්ධ වෙනවා මේ ලෝක ධර්මතා අවබෝධ කරන්නට නම්, අවිද්‍යාව දුරු කරන්නට නම් තම තමන්ගේ චිත්ත සන්තානයෙහි පවතින්නා වූ ප්‍රඥා වෛතසිකය ටිකෙන් ටික ටිකෙන් ටික දියුණු කරගන්න. එතකොට ඒ දියුණු කිරීම පිළිබඳව ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කරන්න නම් අපි හැම කෙනෙක්ම තේරුම් ගන්නට ඕන, ඒ ප්‍රඥා වෛතසිකයේ ස්වභාවය තේරුම් ගන්නට ඕන එහි ගති ලක්ෂණ තේරුම් ගන්නට ඕන, ඒ වගේම අපේ මනසේ ප්‍රඥාව තියෙයිද නැද්ද කියලා අපි කොහොමද හඳුනාගන්නේ, ඒ ගති ලක්ෂණ හඳුනාගන්නොත් විතරයි අපිට ඒවා වටහාගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ, ඊළඟට කෙනෙක් තුළ ප්‍රඥාව වැඩිදියුණු වෙන්නේ කොහොමද, ඒ ප්‍රඥාව වැඩිදියුණු කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය මොකක්ද, එතකොට ඒක පාරමිතාවක් හැටියට භවයෙන් භවය දියුණු කරන්නේ කොහොමද.

ඉතින් මෙබඳු කාරණා හරියට තේරුම් ගන්නොත් තමයි අපිට අඛණ්ඩව මේ ප්‍රඥා වෛතසිකය දියුණු කිරීමේ කර්තව්‍ය සිද්ධ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම නැතිවුනොත් ටික කාලයකදී, එහෙම නැත්නම් එක භවයකදී අපි ඒ ප්‍රඥාව යම් ප්‍රමාණයකට දියුණු කරලා ඊළඟ භවයේ ඒ සඳහා අවකාශ ගිලිහී ගියොත් නැවත ඒ ප්‍රඥාව දුර්වල වෙන්නට පුළුවන්. මොකද ලෝකෝත්තර තත්වයට පත්වෙන තෙක් ඒ ප්‍රඥා වෛතසිකය තහවුරු වෙන්නේ නෑ, ස්ථාවර වෙන්නේ නෑ, නැවත නැවත දුබල වෙන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා භවයෙන් භවය ඒක අඛණ්ඩව නිර්වාණාවබෝධය තෙක් පුහුණු කරන්නේ කෙහොමද කියන අවබෝධයත් බෞද්ධයෙක් හැටියට අපි හැමදෙනාම අවබෝධ කරගන්නට ඕන. ඒ නිසා තමයි අපි මුලින්ම

සිහිපත් කලේ ප්‍රඥාව අත්‍යවශ්‍ය ගුණයක්. ඒ වගේම අපි හැමදෙනෙක් විසින්ම පුළුල් විදියට සාකච්ඡා කරලා අවබෝධ කරගත යුතු, පුහුණු කරගත යුතු ගුණාංගයක්.

එතකොට අපි දැන් ඔය කතා කලේ ප්‍රඥාව කියලා කියන්නෙ අපි හැමෝගෙම සිත්වල කුසල් සිත්වල පමණක් හැම කුසල් සිතකමත් නෙවෙයි, විටෙක පමණක් කුසල් සිත්වල පහළ වෙන චෛතසික ධර්මයක්. එතකොට පහළ වෙන්නෙ විටෙක පමණයි, ඒ පහළ වෙන්නත් කුසල් සිත්වල පමණයි. දැන් කුසල් සිත්වල යෙදෙන මූල හේතු තුනක් දක්වනවා. අලෝභ, අද්වේශ, අමෝහ. අලෝභ, අද්වේශ දෙක සෝඛන සාධාරණ චෛතසික. ඒ කියන්නෙ සෑම කුසල් සිතකම අනිවාර්යයෙන් යෙදෙනවා අලෝභ, අද්වේශ දෙක. හැබැයි අමෝහ කියන මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිත්වල පමණයි යෙදෙන්නෙ. ඒ නිසා යම් සිතෙක ප්‍රඥාව යෙදෙනවා නම් ඒ සිත ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතක් හැටියටත් හඳුන්වනවා. ත්‍රිභේතුක කුසල් සිතක් හැටියටත් හඳුන්වනවා. ඔය වචන එහෙම නැත්නම් ඔය දෙවිදියම පැහැදිලි කරන්නෙ ප්‍රඥාව චෛතසික ධර්මයක් හැටියට ප්‍රබලව යෙදුනු කුසල් සිතයි ඒ විදියට හඳුනාගන්නෙ.

එතකොට මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය නිර්වාණ ගාමිණී මාර්ගයේදී කොතරම්ම අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වෙනවාද කියන බව බෝධිපාක්ෂික ධර්ම කතාවේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා. බෝධිපාක්ෂික ධර්ම හැටියට කරුණු තිස්හතක් දක්වලා තියෙනවා. ඒ මොනවාද? සතර සතිපට්ඨාන, සතර සමසප්පදාන, සතර සාද්ධිපාද, පඤ්චබල, පඤ්චබල, සප්තබොජ්ඣංග, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. දැන් මේ කාරණා වල; සතර සාද්ධිපාද වල වීමංස සාද්ධිපාද හැටියට සාද්ධිපාද ධර්මයක් හැටියට දක්වන්නෙ මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය. සාද්ධිපාද කියලා කියන්නෙ සාද්ධි කියලා කියනවා සුවිශේෂී හැකියාව. එතකොට අන් අයට සාධාරණ නොවන විශේෂයෙන් උපදවාගත යුතු හැකියාවන් තමයි සාද්ධි කියලා කියන්නෙ. එතකොට ඒ විශේෂ හැකියාවන් ලබන්නට විශේෂ කෞශල්‍යයන් ලබන්නට පාදක වෙන ධර්මයන් තමයි සාද්ධිපාද කියලා කියන්නෙ. එතකොට ඒ සසර ගමනේ අවශේෂ ලෞකික විශේෂ හැකියාවන් ලබන්නටත් ලෝකෝත්තර ඥාණය උපදවාගන්නටත් ඒ ලෝකෝත්තර ඥාණය ලැබීම තමයි මේ සසර ගමනේ සුවිශේෂම හැකියාව වෙන්නෙ. එතකොට ඒ හැකියාව උපදවාගන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් හැටියට ප්‍රඥාව දක්වලා තියෙනවා. ඒ තමයි වීමංස සාද්ධිපාද හැටියට සාද්ධිපාද කතාවේදී දක්වන්නෙ.

ඊළඟට පඤ්චඉන්ද්‍රිය දක්වන තැන ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට දක්වනවා සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා කියන නමින් ප්‍රඥාව නමින්ම ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඉන්ද්‍රිය ධර්ම කියලා කියන්නේ අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන්ට නායකත්වය දෙන්න මූලිකත්වය ගන්න හැකි චෛතසික ධර්ම. එතකොට ඒ අතර ප්‍රඥාව ප්‍රධාන වශයෙන්ම චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයට විමුක්තිය දිශාවට මෙහෙයවන්න සමත් වෙනවා. එහෙම නැත්නම් විමුක්තියෙන් මෙපිට කුසල පක්ෂයට මෙහෙයවන්නට, විදර්ශනා පක්ෂයට මෙහෙයවන්නට විශේෂයෙන් මූලිකත්වය ගන්නේ නායකත්වය ගන්නේ මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය. ඒ නිසා ප්‍රඥා චෛතසිකය ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. තවත් විදියකින් අපි කතා කරනවා නම් අපිට වක්ඛු, සෝත, ඝාණ, ජීව්හා, කාය, මන කියලා ඉන්ද්‍රියන් හයක් තියෙනවානේ. එතකොට මේ ඉන්ද්‍රියන් හයෙන්ම අපි ගන්නා වූ ආරම්භණයන් නැවත නැවත හේතුඵල වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් ස්කන්ධ ධාතු ආයතන වශයෙන් මෙහෙම බෙදලා වෙන් කරලා විශේෂයෙන් පරීක්ෂා කරලා බලනකොට විමර්ශණය කරලා බලනකොට තමයි අර ප්‍රඥාව නැමැති චෛතසිකය අවදි වෙන්නේ වර්ධනය වෙන්නේ. එතකොට ඒකත් ඉන්ද්‍රියක්. එතකොට මේ ඉන්ද්‍රිය හයෙන් අපි ගන්නා අරමුණු මේ සත්වෙනි ඉන්ද්‍රියයේ තමයි හරියටම නිවැරදිව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නේ.

දැන් ඇහැට පුළුවන්කම තියෙන්නේ වර්ණ සටහන් ගන්නට විතරයි. ශබ්දය ගන්නට ඇහැට බෑ. එතකොට ශබ්දය ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ කණට. කණට ශබ්දය ගන්නවා විනා කණට රූපයවත්, එහෙම නැත්නම් ගන්ධය වත් ඒ කිසිවක් ගන්නට බෑ. තාපයට ගන්න පුළුවන් ගන්ධය විතරයි. වෙනත් සටහනක්, සංඥාවක්, වෙනත් අරමුණක් තාපයට ගන්න බෑ. දිවට ගන්න පුළුවන් රසය විතරයි. කයට ගන්න පුළුවන් ස්පර්ශය විතරයි. මනසට මේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොඨ්ඨබ්භ කියන මේ පහම ගන්නට පුළුවන් මනසින්. නමුත් ඒ මනසින් ගන්නා සෑම ආරම්භණයකම යථා ස්වභාවය හේතුඵල වශයෙන්, ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන්, ඒ වගේම චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන්, ස්කන්ධ ධාතු ආයතන වශයෙන් වඩාත් ගැඹුරින් විවිධාකාරයෙන් ප්‍රකට කරලා, විභජනය කරලා විමර්ශනය කරලා භාත්පසින් නිවැරදිව දකින්නට පුළුවන් හත්වැනි ඉන්ද්‍රිය තමයි මේ ප්‍රඥාව නැමැති ඉන්ද්‍රිය. ඒ අර්ථයෙනුත් අපිට ප්‍රඥාව ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට හඳුනාගන්නට පුළුවන්. නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ මේ පඤ්ච

ඉන්ද්‍රියන් දක්වන නැත; සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා කියන නැත ඉන්ද්‍රිය කතාව දක්වන්නේ අවශේෂ චෛතසික ධර්මයන්ට මූලිකත්වය ගන්න, නායකත්වය ගන්න ධර්මතාවයක් හැටියට. එතකොට ඒ නිසා ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියටත් ප්‍රඥාව සැලකෙනවා.

ඊළඟට බලධර්මයක් හැටියට දක්වනවා. බල කියලා කියන්නේ ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මයන් යටපත් කරන්නට හෝ කණ්ඩනය කරන්නට හෝ සම්පූර්ණයෙන් අහෝසි කරන්නට බලය ඇති මානසික ගුණාංග. මොකද සද්ධාව බලයක් වෙනවා අග්‍රද්ධාව දුරු කරන්නට. අග්‍රද්ධාව යටපත් කරන්නට අග්‍රද්ධාව කණ්ඩනය කරන්නට, අග්‍රද්ධාව සම්පූර්ණයෙන්ම බැහැර කරන්නට, අග්‍රද්ධාව කියලා කියන්නේ වෙනත් වචනයකින් කියනවා නම් විචිකිච්ඡාව. එතකොට සම්පූර්ණයෙන්ම විචිකිච්ඡාව දුරු කරන්නට සද්ධාව උපකාර වෙනවා. ඊළඟට විරියය කුසිත බව දුරු කරන්නට, යටපත් කරන්නට, කණ්ඩනය කරන්නට, ප්‍රභාණය කරන්නට උපකාර වෙනවා. ඊළඟට සතිය මිච්ඡා සතිය හෙවත් මානසික ව්‍යාකූල බව එහෙම නැත්නම් සතියෙන් තොර බවට ප්‍රතිවිරුද්ධ බලයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. සමාධිය චිත්ත වික්ෂිප්ත භාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ බලය හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ප්‍රඥාව අවිද්‍යාව නැමැති අන්ධකාරයට ප්‍රතිවිරුද්ධ බලයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට ප්‍රඥාව අවිද්‍යාව යටපත් කරන්නට, අවිද්‍යාව කණ්ඩනය කරන්නට, අවිද්‍යාව සම්පූර්ණයෙන්ම ප්‍රභාණය කරන්නට ඒ අවිද්‍යාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ බලයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන නිසා ප්‍රඥාව බලධර්මයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

එතකොට ප්‍රඥාව සෘද්ධිපාද ධර්මයක් වෙනවා, විශේෂ කෞශල්‍යයන් දියුණු කරන්නට උපකාර වෙන නිසා. ප්‍රඥාව අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් කුසල මාර්ගයට, නිර්වාණ මාර්ගයට මෙහෙයවන්නට සමත් වෙන නිසා ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් වෙනවා. ප්‍රඥාව අවිද්‍යාව කණ්ඩනය කරන්නට, ප්‍රභාණය කරන්නට හේතු වෙන විශේෂ බලයක් වෙන නිසා ප්‍රඥාව බල ධර්මයක් වෙනවා. ඊළඟට බොජ්ඣංග ධර්මයක් වෙනවා; බෝධියට අංග වූ ධර්ම. බෝධි වූ කියලා කියන්නේ සම්මා සම්බුද්ධ බෝධි, පච්චෙක බෝධි, ශ්‍රාවක බෝධි. සම්බුද්ධත්වය කියන්නේ සඵඤ්ඤා ඥාණය. ඒ වගේම පච්චෙක සම්බෝධි ඥාණය, ඊළඟට ශ්‍රාවක ඥාණය. මේ තුන් ආකාරයෙන් එකකින් තමයි අපි සියලු කෙලෙසුන් ප්‍රභාණය කරන්නේ. ඒ අවස්ථාව හඳුන්වනවා බෝධි. බෝධි කියලා කියන්නේ අවබෝධය ලබන අවස්ථාව. එතකොට මේ අවබෝධය ලබන අවස්ථාවට

අංග හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන, ඒ අවබෝධයේම අංග; ඒ කියන්නේ අවබෝධය ඇතිකරන්නේ විශේෂයෙන් ප්‍රඥාවෙන්. එහි ප්‍රධාන අංග ටික තමයි බොජ්ඣංග ධර්ම හැටියට හඳුන්වන්නේ. ඒ බොජ්ඣංග ධර්ම වල ප්‍රධානම අංගයක් හැටියට දක්වන්නේ මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය. එය තමයි දෙවනුවට දක්වන බොජ්ඣංග ධර්මය. ධම්මවිචය. ධර්මයන් විවස්ථාපනය කරලා විමර්ශනය කරලා නිවැරදිව එහි යථා ස්වභාවය අවබෝධ කරගන්නට පුළුවන් හැකියාව. එතකොට බොජ්ඣංග ධර්මයක් හැටියට දක්වන්නේ ප්‍රඥාව නමින් නෙවෙයි, ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංගය කියලා දක්වන්නේ ප්‍රඥා චෛතසිකය.

ඊළඟට ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේදී මූලටම දක්වනවා සම්මා දිට්ඨි. සම්මා දිට්ඨි කියලා හඳුන්වන්නේ ප්‍රඥා චෛතසිකය. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා සමස්ත ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයටම සම්මා දිට්ඨිය තමයි මූලික වෙන්නේ. සමස්ත බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන්ම නිවැරදිව වඩන්නට සම්මා දිට්ඨිය තමයි ප්‍රමුඛ වෙන්නේ. ඒ නිසා සමස්ත නිර්වාණාගාමිණී මාර්ගය පිළිබඳව කතා කරනකොට සම්මා දිට්ඨිය මූල කාරණයක්, ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට දක්වනවා. සම්මා දිට්ඨියෙන් තොරව අවශේෂ කිසිදු කුසල චෛතසිකයක් නිර්වාණාගාමිණී මාර්ගයට අවතීර්ණ වෙන්නේ නෑ. දැන් මීට පෙරත් අපි කතා කලා බොජ්ඣංග ධර්ම වෙන්නේ සතිය වැඩූ පමණකට එය බොජ්ඣංගයක් වෙන්නේ නෑ. විචේකනී සිත, විරාගනී සිත, නිරෝධනී සිත, වොස්සංගපරිණාමී කියන මේ ක්‍රමයට වැඩුවොත් තමයි එය ඒ සතිය බොජ්ඣංග ධර්මයක් බවට පත්වෙන්නේ. ඒ වගේම සතිය මාර්ග අංගයක් බවට පත්වෙන්නේ. එහෙම නැතිව සතිය වැඩුවයි කියලා ඒක නිවනට උපකාර වෙනවාමයි කියලා නියමයක් නෑ. දැන් අන්‍ය ආගම් වල බෞද්ධ නොවන ඒ අයත් සමාධිය උපදවන්නට, ධ්‍යාන උපදවන්නට, අභිඤ්ඤා උපදවන්නට ඒ අයත් සතිය පුහුණු කරනවා. නමුත් ඒ අයගේ සතිය කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට උපකාර වෙන මේ කියන නිබ්භේදික ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට උපකාර වෙන විදියේ සතියක් නෙවෙයි. ඒ කුමක් නිසාද, අර විචේකනී සිත, විරාගනී සිත, නිරෝධනී සිත, වොස්සංගපරිණාම කියන මේ කියන ගුණාංගයන්ගෙන් යුක්තව නෙවෙයි ඒ සතිය වර්ධනය කරන්නේ.

එතකොට මේ සියලු ගුණාංගයන්ගේ සංකලනය තීරණය කරන ප්‍රධාන සාධකය තමයි ප්‍රඥාව නැමැති චෛතසිකය. ඒ නිසා ප්‍රඥා චෛතසිකය තමයි ඒ සෑම ගුණාංගයකම සමතුලිත බව, සමබර බව, පූර්ණත්වය, ඒ

වගේම නිර්වාණය දෙසට නැමුණු බව මේ හැම එකක්ම නිවැරදි ප්‍රමිතිය තුළ රඳවා පවත්වන්නේ ප්‍රඥාව නැමැති චෛතසිකය විසින්. එතකොට ප්‍රඥා චෛතසිකය නිබ්‍රූතොත් තමයි ශ්‍රද්ධාව සමබර වෙන්නේ. එහෙම නැතිවුනොත් ශ්‍රද්ධාව අන්ධ ශ්‍රද්ධාවක් බවට, අන්ධ භක්තියක් බවට පරිවර්තනය වෙන්නට තියෙන ඉඩකඩ වැඩියි. ශ්‍රද්ධාව කියන්නේ ගුණයක්. ඒක කුසල චෛතසිකයක්. හැබැයි අවශ්‍ය තරම් ප්‍රඥාව යෙදුනේ නැත්නම් ඒ ශ්‍රද්ධාවේ සමබර භාවය ගිලිහී යන්නට පුළුවන්. ඊළඟට වීර්යය කියලා කියන්නේ කුසලයෙහිත් යෙදෙන, අකුසලයෙහිත් යෙදෙන චෛතසිකයක්. ප්‍රකීර්ණක චෛතසිකයක් නිසා එතකොට කුසල වීර්යයක් වුනත් ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත වුනොත් තමයි ඒකාග්‍රතාවයත් එක්කලා සමබර වෙන්නේ. එහෙම නැත්නම් එය යළි වික්ෂිප්ත බව ඇතිකරන්නට හේතු වෙන්නට පුළුවන්, කුසල වීර්යය වුනත්. ඒ මොකද අපි මීට ඉහතත් කතා කරලා තියෙනවා. ඇතැම් කුසල ධර්ම ආසන්න හේතුව වශයෙන් හේතු වෙනවා අකුසල ධර්ම ජනිත කරන්න. එතකොට කුසලය අකුසලය බවට පරිවර්තනය වෙනවා කියන එක නෙවෙයි, ඒ කුසල් සිත නැවත අකුසල් සිත් ජනිත කරන්නට ආසන්න හේතුවක් බවට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම වීර්යය වික්ෂිප්ත බව ඇතිකරන්නට හේතුවෙන්නට පුළුවන් ප්‍රඥාවෙන් සමතුලිත නොවුනොත්. එතකොට ඒකාග්‍රතාවය ප්‍රඥාවෙන් සමතුලිත නොවුනොත් එය උදාසීන බවත් එක්කලා එකතු වෙලා ථීනමිද්ධයට නැමුරු කරන්නට පුළුවන්. මෙන්න මේ විදියට මේ හැම ඉන්ද්‍රිය ධර්මයකම, බල ධර්මයකම, බොජ්ඣංග ධර්මයකම, මාර්ගාංගයකම ඒ නිර්වාණගාමිණී මාවතට අවතීර්ණ කිරීමේ පූර්ණ ශක්තිය, පූර්ණ දැක්ම, පූර්ණ කෞශල්‍යය ඇති කරන්නේ ප්‍රඥා චෛතසිකය විසින්.

ඉතින් ඒ නිසා තමයි නිවන් මගෙහි මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය එතරම්ම වැදගත් ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට හඳුනාගත යුත්තේ. එතකොට නැවතත් අපි සිහිපත් කරනවා මේ කියන ප්‍රඥාව දැන් අපිට මේවා වැටහෙන්නේ නැතය, අපිට වටහාගන්නට අමාරුය, එහෙම කිව්වයි කියලා ඒක නිදහසට කාරණයක් නෙවෙයි, එහෙම හිතුවයි කියලා නිදහසට කාරණයක් නෙවෙයි. පින්කම් කර කර, සිල් සමාදන් වෙමින් දන්පැන් දෙමින්, යහගුණ වඩමින් යනකොට කවදාහරි නිවන් දකිනවා කියලා එහෙම එකක් නෑ. **ඥාණනො, පස්සනො** - දැනගෙන දැකගෙන මේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට වෙනවා තම තමන්ගේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන ප්‍රමාණයට තමයි තම තමන්ට මේ දහම අවබෝධ කරන්නට පුළුවන්

වෙන්නෙ. එය වෙනත් කෙනෙකුගේ ප්‍රඥාවෙන් නෙවෙයි. ඒ නිසා සෝවාන් පුද්ගලයෙක්ගෙන් බණ ඇහුවයි කියලා, රහතන් වහන්සේ තමකගෙන් බණ ඇහුවයි කියලා, බුදු කෙනෙක් හමුවෙලා බුදුහාමුදුරුවන්ගෙන් බණ ඇහුවා කියලා, දෙව්ලොව ඉපදිලා මාර්ගඵල ලාභී දෙවියන්ගෙන් බණ ඇහුවයි කියලා අපිට දහම අවබෝධ වෙන්න වෙන ප්‍රමාණය තීරණය වෙන්නෙ අපි අපිගේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රමාණයට. ඒ නිසා නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයෙහිදී මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය, ප්‍රඥාව නැමැති මේ ඉන්ද්‍රිය ධර්මය, මේ බල ධර්මය අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වෙනවා. ඒ නිසයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ **පඤ්ඤවතො අයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස** - මේ දහම ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි. ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාට තමයි මේ දහම අවබෝධ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන කාරණය. එතකොට දැන් ඔය කාරණය කුමක්ද කියන කාරණයයි අපි දළ වශයෙන් යම් ප්‍රමාණයකට කරුණු පැහැදිලි කරලා දුන්නෙ.

ඊළඟට අපි තේරුම් ගන්නට ඕන මේ ප්‍රඥාව කියලා කියන්නෙ කවර අර්ථයකින්ද. දැන් විශේෂයෙන් විගුද්ධි මාර්ගයෙහි ආදිය පැහැදිලි කරනවා කවර අර්ථයකින්ද මේ ප්‍රඥාව කියලා හදුන්වන්නෙ. දැන් යමකට යම් නමක් තියන්නට යම් පදනමක් තියෙන්න ඕන, හේතුවක් තියෙන්න ඕන. එතකොට ප්‍රඥාව කියලා කියන්නෙ **පජානනත්තේන පඤ්ඤා** - ප්‍රජානනාර්ථයෙන් තමයි ප්‍රඥාව කියන්නේ. ප්‍රජානනාර්ථය කියලා කියන්නෙ මොකක්ද, දැන් අර අපි සතිපට්ඨාන සූත්‍රය ගැන කතා කරනකොට එහෙම හැම තැනදීම පැහැදිලි කලේ මොකක්ද? **පජානාති**. **පජානාති** කියන වචනය හැම තැනම දැක්වෙනවා. එතකොට ඒ තැන්වලදීත් අපි සිහිපත් කලා මේ **පජානාති** කියලා කියන්නෙ නිකම්ම දැනගන්නවා නෙවෙයි, ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගන්නවා. එතකොට මේ පජානනත්තේන කියලා කියන්නෙ ප්‍රජානනාර්ථය. ප්‍රජානනාර්ථය කියලා කියන්නෙ විවිධාකාරයෙන් ප්‍රකට කොට දැකීම කියන අර්ථය. විවිධාකාරයෙන්; විවිධාකාරයෙන් කියලා කියන්නෙ එක පැත්තකින් විතරක් නෙවෙයි, හාත්පසින්, හැමපැත්තකින්ම ඒක දකින්න තියෙන විවිධ පැතිවලින්. ඒකයි අපි අර මුලදීත් සිහිපත් කලේ. දැන් ඇහැට පුළුවන් වෙන්නෙ වර්ණ ධාතුව අරමුණු කරන්නට විතරයි. අනිත් කිසිවක් ඇහැට කරන්න බෑ. කණට කරන්න පුළුවන්නෙ ශබ්ද ධාතුව අරමුණු කරන්නට විතරයි, වෙන කිසිවක්ම කණට ගන්නට බැහැ. නාසයට, දිවට, කයට මේවා මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ එක ලක්ෂණයකට පමණක් සීමා වෙනවා මේ

ඉන්ද්‍රියන්. සිතට පුලුවන්කම තියෙනවා ඒ පන්චේන්ද්‍රියන්ගෙන්ම ගන්නා සියල්ලම ගන්න. ඊටපස්සෙ සිතින් ඒ පන්චේන්ද්‍රියන්ගෙන්ම ගන්නා සියල්ලම අරගෙන නැවත නැවත විමර්ශනය කරනකොට, විභජනය කරනකොට, භාත්පසින් පරීක්ෂා කරනකොට විමසා බලනකොට තමයි මේ තමයි සත්වෙති ඉන්ද්‍රිය අවදි වෙන්නෙ, ප්‍රඥාව නැමැති ඉන්ද්‍රිය. එනකොට අන්න ඒ භාත්පසින් විමසා බලන, හැමපැත්තකින්ම විමසා බලන. එනකොට එක පැත්තකට සීමා වුනොත් අපි යථාර්තය අවබෝධ නොකරන්නට පුලුවන්.

උදාහරණයක් හැටියට දහම් පොත පතේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අර අන්ධවේනී උපමාව. එහිදී තථාගතයන් වහන්සේ දක්වනවා උප්පත්තියෙන් අන්ධයෝ පිරිසකට යම්කිසි රජ කෙනෙක් කියනවා හස්තියෙක් දක්වන්නට කියලා. අන්ධයින්ට හස්තියාව දක්වන්නට කියලා අමාත්‍යවරුන්ට කියනවා. එහෙම කිව්වහම අමාත්‍යවරු හස්තියෙක් ගෙන්වලා අර නගරයේ ඉන්න සියලුම අන්ධ පුද්ගලයෝ ටික එතනට ඒකරාශී කරලා ඒ අයට අර හස්තියාව දක්වනවා. දක්වනවා කියන්නෙ පෙන්වන්නට බැහැ පෙන්වන්නට බැරි නිසා ගිහිල්ලා අතපත ගාලා තමයි ස්පර්ශ කරලා හඳුනාගන්නට සලස්වන්නෙ. දැන් එක් අන්ධයෙකුට මේ මුළු හස්තියාම අතපත ගාත්තට සැලැස්සුවොත් අර මුළු නගරයේම ඉන්න අන්ධයින්ට මේ හස්තියා දක්වන්නට බොහෝ කාල වේලාව ගතවෙනවා. ඒ නිසා අමාත්‍යවරු සරල ක්‍රමයක් ක්‍රියාත්මක කලා මොකක්ද එක් අන්ධයෙකුට හස්තියාගේ එක කොටසක් දක්වනවා. අනිත් අන්ධයාට වෙනත් කොටසක් දක්වනවා. දැන් එක අන්ධයෙක් ගිහිල්ලා ඉවරවෙලා හස්තියාගේ කණ අතගාලා බලනවා, ආ මෙන්න හස්තියා. හොඳට හඳුනාගන්න. එනකොට කණ ස්පර්ශ කලායින් පස්සෙ ඒ අනුව තමයි හස්තියා පිළිබඳව ඔහු යම්කිසි සංඥාවක් ඇති කරගන්නෙ. ඊළඟ අන්ධයා එකතු කරගෙන ගිහිල්ලා ඒ හස්තියාගෙ හොඬවැල අල්ලන්නට සකස් කරනවා. ඒ අනුව තමයි ඔහු හස්තියා හඳුනාගන්නෙ. ඊළඟ අන්ධයා එකතු කරගෙන ඇවිල්ලා කකුල අතගාත්තට සලස්වනවා. ඒ අනුව ඔහු හඳුනාගන්නවා. ඊළඟ අන්ධයා එක්කන් ඇවිල්ලා බඩ අතගාත්තට සලස්වනවා. අනිත් අන්ධයා එක්කන් ඇවිල්ලා වලිගය අතගාත්තට සලස්වනවා. දැන් සියලුදෙනාටම හස්තියා දක්වලා අමාත්‍යවරු රජ්‍යවුන්ට කියනවා ස්වාමීනී, අන්ධයින්ට හස්තියා දැක්වුවා. ඊටපස්සෙ අන්ධයෝ ටික එකතු කරනවා. එකතු කරලා රජ්‍යවුවො අහනවා, හස්තියා හඳුනාගන්නාද? ඔව් ස්වාමීනී, අපි හඳුනාගන්නා. හස්තියා

මොන වගේද? දැන් අර කණ අනගාපු කෙනා කියනවා හස්තියා නිකං ලොකු කුල්ලක් වගේ. කකුල අනගාලා හඳුනාගත්තු අය කියනවා හස්තියා ලොකු වංගෙඩියක් වගේ. අර වලිගය අනගාලා හඳුනාගත්තු අය කියනවා තද කෙඳි තියෙන මුසුන්නක් වගේ. කොස්සක් වගේ. දැන් මෙහෙම කියනකොට එක එක්කෙනා, එක එක්කෙනා වාද කරනවා නෑ නෑ, එයා කියන එක බොරු. මම හොඳට අනගාලා ස්පර්ශ කරලාම තමයි හඳුනාගත්තේ හස්තියා මේ වගේ. දැන් මහා ගාලගෝට්ටියක් එක් එක්කෙනා, මොකද දැන් මේ කාගෙන්වත් අහලා නෙවෙයිනෙ තමන්ම ස්පර්ශ කරලා හඳුනාගත්තු එකයි කියන්නෙ. ඒ නිසා බොරුවක් කියනවා නෙවෙයි ඇත්තයි මේ කියන්නට උත්සාහ කරන්නෙ. හැබැයි අනිත් එක්කෙනා කියන එකට එකඟ වෙන්න සූදානම් නෑ මොකද තමන් ස්පර්ශ කරලා හඳුනාගත්තු දේ නිසා. එතකොට බරපතල ඔවුනොවුන් අතර මතභේදයක් ඇතිවෙනවා. කුමක් නිසාද, හැම කෙනෙක්ම හස්තියා ස්පර්ශ කරලාම හඳුනාගෙන තියෙනවා, හැබැයි කොටසක් පමණයි.

ඒ නිසා අපිට මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ යම්කිසි ආරම්භණයක එක පැත්තක්, එක කොටසක්, එක ලක්ෂණයක් පමණක් හඳුනාගන්නයි කියලා ඒ සංස්කාර ධර්මයන් යථා ස්වභාවයෙන් දකින්නට බැහැ. එතකොට දැන් ඇසින් අපි වර්ණ රූපය හඳුනාගන්නහම අපිට පුද්ගලයෙක් පිළිබඳව, යම්කිසි අරමුණක් පිළිබඳව සටහනක් ගන්න පුළුවන්. හැබැයි ඒ වර්ණ රූපයෙන් පමණක් අපිට ඒ ආරම්භණය පිළිබඳව යථා ස්වභාවය දකින්නට බෑ. හැබැව් දකින්නට බෑ. එතකොට කණින් අපිට පුළුවන් ඒ ආරම්භණයෙහි පවතින ශබ්ද රූපය අරමුණු කරන්න. හැබැයි භාත්පස දකින්නට බෑ. නාසයෙන් පුළුවන් ගන්ධ රූපය ආඝ්‍රාහණය කරන්න. නමුත් ඒ සියල්ල නෙවෙයි. දිව ගාලා පුළුවන් රස රූපය හඳුනාගන්න. ඒ සමස්තය නෙවෙයි. ස්පර්ශ කරලා පුළුවන් පොට්ඨබ්භ රූපය ඒ කියන්නෙ පඨවි, තේජෝ, වායෝ කියන ධාතු තුන හඳුනාගන්නට පුළුවන්, සියල්ල නෙවෙයි. හැබැයි මනසට පුළුවන් උත්සාහ කලොත් ඒ සියලු ගති ලක්ෂණ මනසින් හඳුනාගන්න. අර ඉන්ද්‍රිය ඒවට උපකාරක පමණයි. ප්‍රඥාවෙන් තමයි මේ සියල්ල සංකලනය කරලා, සියල්ල විමර්ශනය කරලා, සියල්ල පරීක්ෂා කරලා, සියල්ල විභජනය කරලා වඩා නිවැරදි මධ්‍යස්ථ අවබෝධයකට එන්නෙ ප්‍රඥාව විසින්. ඉතින් ඒ නිසා අන්න ඒ අවබෝධය තමයි **පජානනත්තේන පජානාති** කියලා කිව්වෙ ඒකයි. ඇසින් ගන්න ඕන කොටසත් ගන්නවා, කණින් ගන්න ඕන කොටසත් ගන්නවා, දිවෙන්, නාසයෙන්, කයෙන්, සිතින් මේ හැම

පැත්තකින්ම ගන්න පුළුවන් කොටස් අරගෙන ඒ සමස්තය තුළින් අර ආරම්භණය පිළිබඳව පූර්ණ වැටහීමකට එනවා නිරවුල් නිවැරදි වැටහීමකට අවබෝධයකට එනවා. එතකොට අන්න ඒ අර්ථයෙන් තමයි පජානාති කියලා කිව්වේ. එතකොට අන්න ඒ පජානාති කියන අර්ථයෙන් පඤ්ඤා කියලා කියනවා. ඒකයි **පජානනත්තේන පඤ්ඤා**. පජානනාර්ථයෙන් තමයි පඤ්ඤා කියලා මෙය හඳුන්වන්නේ.

දැන් මෙහිදී අපිට ධර්මයේ තවත් වචන දෙකක් හම්බවෙනවා, සංඥා විඤ්ඤාණ. එතකොට සංඥාවෙන් කරන්නෙන් අරමුණු හඳුනාගන්න එක. විඤ්ඤාණයෙන් කරන්නෙන් අරමුණු හඳුනාගන්න එක. ප්‍රඥාවෙන් කරන්නෙන් අරමුණු හඳුනාගන්න එක. දැන් මේ කරුණු තුන සංඥා, විඤ්ඤාණ සහ පඤ්ඤා මේ කාරණා තුන බොහෝ දහම් පොත් වල එක්ව විග්‍රහ කරලා තියෙනවා මොකද, සංඥාවෙන් කරන්නෙන් අරමුණු හඳුනා ගැනීම, විඤ්ඤාණයෙන් කරන්නෙන් අරමුණු හඳුනාගැනීම, ප්‍රඥාවෙන් කරන්නෙන් අරමුණු හඳුනාගැනීම. එතකොට මේ ධර්ම තුනෙහි ඇති වෙනස, විශේෂත්වය මොකක්ද. විශේෂත්වය ධර්මයේ පැහැදිලි කරනවා මෙන්න මේ විදියට. සංඥා කියලා කියන්නේ **සංජානාතීති සංඥා**. සංජානාති කියලා කියන්නේ මතුපිටින් හඳුනාගන්නවා. අර ඇතිත් රූප දැක්කා වගේ. වර්ණ රූපය. එතකොට නිල්පාටයි කියලා හඳුනාගන්නවා. කහපාටයි කියලා හඳුනාගන්නවා. රතුපාටයි කියලා හඳුනාගන්නවා. අන්න ඒ විදියට මතුපිට සටහන හඳුනාගන්නවා. එකකින් එකක් වෙන් කරලා හඳුනාගන්නට පුළුවන් යම්කිසි සටහනක් ගන්නවා. ඒක තමයි සංඥාවේ ස්වරූපය. හඬකින් තව හඬක් වෙන්කොට හඳුනාගන්නට ඒකට ආවේණික වූ සටහන්. වේදනාවකින් අනෙක් වේදනාව වෙන්කොට හඳුනාගන්නට ඒකට ආවේණික වූ සටහන. රූපයෙන් අන්‍ය රූපයක් වෙන්කොට හඳුනාගන්නට ඒකට ආවේණික සටහන. ඒක තමයි සංඥා කියලා කියන්නේ. දැන් අපි හිතමු අපිට ස්ත්‍රියක් සහ පුරුෂයෙක් කියන මේ දෙදෙනා අපිට වෙන් කරගන්නට අපි යම්කිසි සටහනක් අපේ මනසට අරගෙන තියෙනවා. ඊළඟට නිල්පාට සහ රතුපාට වෙන්කොට හඳුනාගන්නට අපි යම් සටහනක් අරගෙන තියෙනවා. ඊළඟට මොණරෙක් කැගහන ගබ්ඳය සහ කොහෙක් කැගහන ගබ්ඳය ඒ හඬවල් දෙක වෙන්කොට හඳුනාගන්නට ඒවාට ආවේණික යම් සටහනක් අරගෙන තියෙනවා. එතකොට අන්න ඒ විදියට සංඥා කියලා කියන්නේ එකකින් එකක් වෙන්කරගන්නට මතුපිට සටහනක් ගන්නවා. එපමණයි සංඥාවෙන් කරන්නට පුළුවන්තේ. ඒ නිසා සංඥාව කියලා කියන්නේ

හඳුනාගැනීමේ අතින් බොහොම දුර්වල මට්ටමක, ප්‍රාථමික මට්ටමක පවතින සිතේම හටගන්නා වෛතසික ධර්ම.

එතකොට සංඥාව ප්‍රාථමික මට්ටමේ කියලා කිව්වට මේ ප්‍රාථමික මට්ටමේ තියෙන ඒවයින් ගොඩක් ලොකු අර්බුද ඇති කරන්න පුළුවන්. දැන් ආයතන වල වුනත් ප්‍රධානියාට වඩා අර පල්ලෙහා ඉන්න සුළු සේවකයින්ට පුළුවන් ලොකු ලොකු දේවල් කරන්න. ඒ ගොල්ලො අපි හිතමු වැඩ කරන්නැතුව ස්ට්‍රයික් කලොත් එහෙම මුළු ආයතනයම කඩාකප්පල් වෙන්න පුළුවන්. අර ප්‍රධානීන්ට දැනුම හැකියාව කොච්චර තිබුනත් අර සුළු සේවකයෝ සුළුයි කියලා හිතුවට ඒ ගොල්ලන්ට ලොකු දෙයක් කරන්න පුළුවන්. දැන් සමාජයේ වුනත් ප්‍රසිද්ධියෙන සමහරවිට ආයතනයක ප්‍රධානියාට කරන්න බැරි දේ අර සුළු සේවකයෙකුට කරන්න පුළුවන්. ඒ වගේ අර සංඥාව කියන එක ප්‍රාථමික මට්ටමේ කාරණයක් හැටියට, හඳුනාගැනීමේ අතින් බොහොම ප්‍රාථමිකයි. නමුත් ඒ ප්‍රාථමික වුනාට මේ ප්‍රාථමික සංඥාවෙන් තමයි ගොඩාක් විපරීත ස්වභාවයෙන් ඇති කරන්නේ. බොහෝ දේවල් පිළිබඳව හැඳිනීමේ විකෘති කරන්නේ. ඒ නිසා බුදුහාමුදුරුවෝ වෙනම දේශනා කරනවා සංඥා විපල්ලාස. සංඥා විකෘතිය. ඒ විකෘතිය ඇති කලාම සම්පූර්ණයෙන්ම වැරදි විදියට තමයි හඳුනාගන්නේ එතනදි. ඊටපස්සෙ විඤ්ඤාණය පහළ වෙන්නෙන් වැරදි විදියට. ඊළඟට ඒ පිළිබඳව වටහා ගන්නෙන් දෘෂ්ටිය පහළ වෙන්නෙන් වැරදි විදියට. ඒ නිසා සංඥා විපල්ලාස චිත්ත විපල්ලාස, දිට්ඨි විපල්ලාස. සංඥාව විකෘති වෙච්ච ගමන් ඊටපස්සෙ සිතිනුත් ඒක ගන්නේ වැරදි විදියට. ඊටපස්සෙ ඒක වටහා ගන්නෙන් වැරදි විදියට. එතකොට දෘෂ්ටියත් විකෘති වෙනවා. ඒ නිසා සංඥාවට වඩා විඤ්ඤාණය ප්‍රබලයි. විඤ්ඤාණයට වඩා ප්‍රඥාව ප්‍රබලයි. හැබැයි සංඥාවෙන් යම් යම් කාරණා විකෘති කලොත් එතනින් එහාට ඔක්කොම පටලැවෙන්නට ඒක හේතුවක් වෙනවා. එතකොට මේ විදියට සංඥාව කියලා කියන්නේ මූලික වශයෙන් එකකින් එකක් වෙන්නොට හඳුනාගන්නට උපකාර වෙන වෛතසික ධර්මයක් තමයි සංඥා කියලා කියන්නේ. **සංජානාතීනි සංඥා.** හඳුනා ගන්නේය කියන අර්ථයෙන් සංඥා. එතකොට විඤ්ඤාණය කියලා කියන්නේ, **විජානාතීනි විඤ්ඤාණං.** විජානාතී කියලා කියන්නේ ප්‍රඥාවට වඩා එහාට යමක් වටහා ගන්නවා. එතකොට සංඥාවෙන් කරන්නේ හඳුනාගැනීමේ මාත්‍රයක් පමණයි. විඤ්ඤාණයෙන් යමක් වටහා ගන්නට පුළුවන් ඊට වඩා.

එතකොට මොනවද වටහා ගන්නේ, මේ දුක කියලා වටහා ගන්නවා. මේ සුඛයයි කියලා වටහා ගන්නවා. මේ අදුක්ඛම සුඛයයි කියලා වටහා

ගන්නවා. මේ අනිත්‍යයි කියලා වටහා ගන්නවා. මේ විදියට අර සංඥාවෙන් හඳුනාගන්නට වඩා වැඩි යමක් වටහා ගන්නට සිතට පුළුවන්කම තියෙනවා. එතකොට ඒ ලක්ෂණය තමයි විජානානීති, විජානානීති කියලා කියන්නේ වටහාගන්නවා, තේරුම් ගන්නවා, දැනගන්නවා කියන අර්ථයෙන් විඤ්ඤාණ කියලා කියනවා. මොකද චක්ඛු විඤ්ඤාණ කියලා කියන්නේ ඇස උපකාර කරගෙන රූප දැනගන්නවා. දැන් රූප දැනගන්නා මානසික ශක්තිය තමයි චක්ඛු විඤ්ඤාණ කියන්නේ. සෝත විඤ්ඤාණ කියන්නේ කණ උපකාර කරගෙන ශබ්ද දැනගන්නවා. ඇත්තටම කණෙන් නෙවෙයි ශබ්දය වටහාගන්නේ, දැනගන්නේ. කණෙන් කරන්නේ අර මයික්‍රොෆෝනයෙන් කරන කාරණය පමණයි. ඇහින් නෙවෙයි රූප දකින්නේ. ඇහෙන්නේ කරන්නේ කැමරා කාචයෙන් කරන කාර්යය විතරයි. අර වර්ණ සටහන ඇතුලට අරගෙන දෙන එක. කණෙන් කරන්නේ ශබ්ද සටහන ඇතුලට අරන් දෙන එක. ආඝ්‍රාහණයෙන් කරන්නේ, නාසයෙන් කරන්නේ ගන්ධ සටහන ඇතුලට අරන් දෙන එක. මේ හැම එකක්ම හඳුනාගන්නේ වටහාගන්නේ එයට අදාළව ජනිත වෙන්නා වූ සිත විසින්. ඒ සිත හඳුන්වනවා විඤ්ඤාණ කියලා. චක්ඛු විඤ්ඤාණ, සෝත විඤ්ඤාණ, ඝන විඤ්ඤාණ, ජිව්හා විඤ්ඤාණ, කාය විඤ්ඤාණ, මනෝ විඤ්ඤාණ. එතකොට ඔය පඤ්ච විඤ්ඤාණයන්ට අමතර සියල්ලක්මත් මනෝ විඤ්ඤාණ හැටියට හඳුන්වනවා සිත් බෙදලා දක්වනකොට. ඒ කියන්නේ චක්ඛු විඤ්ඤාණ, සෝත විඤ්ඤාණ, ඝාණ විඤ්ඤාණ, ජිව්හා විඤ්ඤාණ, කාය විඤ්ඤාණ කියන පහ අයින් කලහම ඉතුරු සියලුම සිත් මනෝ විඤ්ඤාණ කියන කොටසට දාලා හඳුනාගන්නවා. නමුත් මෙතන ප්‍රධාන වශයෙන් මේ විඤ්ඤාණ කියලා කියන්නේ විජානන ලක්ෂණය. ඒ කියන්නේ අරමුණ හඳුනාගැනීමේ වශයෙන් ඇතිවෙන ඒ ගුණය තමයි සිතෙහි ප්‍රධාන ලක්ෂණය. ඒ නිසා තමයි **විජානානීති විඤ්ඤාණං** කියලා හඳුන්වන්නේ.

එතකොට ප්‍රඥාව කියලා කියන්නේ **පජානානීති පඤ්ඤා**. අර ප්‍රජානනය කරන නිසා. ඒ කියන්නේ හාත්පසින්ම වඩා නිවැරදිව යථාර්ථවත් විදියට අවබෝධ කරන නිසා ප්‍රඥාව කියලා හඳුන්වනවා. මොනවද අවබෝධ කරන්නේ, **ඉදං දුක්ඛන්ති පජානාති** - මේ දුකයි කියලා අවබෝධ කරගන්නවා. අයං **දුක්ඛ සමෝදයෝති පජානාති**. මේ දුක් ඇතිවීමේ හේතුවයි කියලා අවබෝධ කරනවා. මේ දුකට හේතුව දුරුකිරීම නම් වූ නිර්වාණයයි කියලා අවබෝධ කරගන්නවා. මේ ඒ නිවන සදහා මාර්ගයයි කියලා අවබෝධ කරගන්නවා. ඒවා සාමාන්‍ය සිතින්

අවබෝධ කරගන්න බෑ. ඒවා සංඥාවෙන් අවබෝධ කරගන්න බෑ. එතකොට සංඥාවෙනුත් යම්කිසි හඳුනාගැනීමක් දැනගැනීමක් කරනවා. සිතිනුත් යම්කිසි හඳුනාගැනීමක්, දැනගැනීමක් කරනවා. ඒත් සංඥාවෙන් ඇතිකරගන්නා හඳුනාගැනීමටත් එහා ගිය සිතින් ඇති කරගන්නා හඳුනාගැනීමටත් එහා ගිය යථාර්තවත් වූ නිරවද්‍ය වූ භාත්පසින් ඇතිකරගන්නා වටහා ගැනීමක් අවබෝධයක් හෙවත් නිසි දැක්මක් ඇතිවෙන අවස්ථාව තමයි පඤ්ඤා කියලා කියන්නේ. එතකොට ඔය වගේ ස්වභාවයක් තමයි ප්‍රඥාවෙහි පවතින්නේ.

එතකොට දැන් සංඥා සහ විඤ්ඤාණ කියන දෙක ගත්තහම සංඥාව සබ්බ චිත්ත සාධාරණ. අපි කිව්වනෙ සමහර ගුණාංග තියෙනවා සිතේ සෑම සිතකම අනිවාර්යෙන් යෙදෙනවා. ඒවා හඳුන්වනවා සබ්බ චිත්ත සාධාරණ වෛතසික. එහෙම වෛතසික හතක් අභිධර්මයෙහි දක්වනවා. එස්ස, වේදනා, සංඥා, චේතනා, ඒකාග්ගතා, ජීවිතින්ද්‍රිය, මනසිකාර. දැන් මෙතන කියවෙන එකක් තමයි සංඥා. එතකොට සංඥා කියන වෛතසිකය සෑම සිතකම කුසල් සිත්වල, අකුසල් සිත් වල, විපාක සිත්වල, ක්‍රියා සිත්වල, හැම සිතකම නොවැරදීම යෙදෙනවා සංඥා කියන වෛතසිකය. ඊළඟට විඤ්ඤාණ කියන තත්වය ගත්තහම, විඤ්ඤාණ කියන්නේ සිතනේ. එතකොට ඒක පොදුවේ සිත් කියන හැමතැනටම කුසල් සිත් අකුසල් සිත් ක්‍රියා සිත් විපාක සිත් කියන ඒ හැමතැනටම ඒකත් සාධාරණයි. හැබැයි ප්‍රඥාව කියන එක එහෙම සාධාරණ නැහැ. අපි මුලින්ම සිහිපත් කලා, ප්‍රඥාව කියන්නේ සබ්බ චිත්ත සාධාරණ වෛතසිකයකුත් නෙවෙයි. ප්‍රඥාව කියන්නේ ප්‍රකීර්ණක වෛතසිකයකුත් නෙවෙයි. ප්‍රඥාව කියන්නේ අකුසල වෛතසිකයකුත් නෙවෙයි. ප්‍රඥාව කියන්නේ කුසල වෛතසිකයක්. නමුත් හැම කුසල් සිතකම යෙදෙන්නේ නෑ. කලාතුරකින් සිතක පමණක්, කලාතුරකින් කුසල් සිතක පමණක් යෙදෙන සුවිශේෂ ගණයේ වෛතසික ධර්මයක් තමයි ප්‍රඥා වෛතසිකය. ඒ නිසා තමයි අපිට ඒක උත්සාහයෙන් උපදවන්නට වෙන්නේ. ඒක හැම කුසල් සිතකටම සාධාරණ වුනා නම් කුසල් සිත ඇති කරගත්තහම ඒ වෛතසිකය වැඩෙනවානෙ, ඒක අවදි වෙනවානෙ. නමුත් එහෙම එකක් නෑ. කුසල් සිත් ඇතිවුනයි කියලා ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නේ නෑ. ඒ ප්‍රඥාව විශේෂයෙන් අවදි කරන්නට ඕන. උත්සාහයෙන් අවදි කරන්නට ඕන. අන්න ඒ අවදි කළ යුතු නිසා තමයි ඒ වෙනුවෙන් කැපවෙන්නට වෙහෙසෙන්නට සිද්ධ වෙන්නේ. ඒ නිසයි ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන ප්‍රතිපදාව අපි හරියට හඳුනාගන්නට ඕන. එතකොට ඒ ප්‍රතිපදාව

හරියට හඳුනාගන්නා කෙනෙකුට පමණයි නිවැරදිව ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා උන්පත්ති ප්‍රඥාව යම්කිසි කෙනෙකුට තිබුණොත් ඒ තැනැත්තාට පහසුවෙන් මේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට. උන්පත්ති ප්‍රඥාව කියලා කියන්නේ අපි උපදින පළමු සිතේ මේ භවයේ හමුවන පළමු සිත හඳුන්වනවා ප්‍රතිසන්ධි සිත. ඒ ප්‍රතිසන්ධි සිතෙහිම ප්‍රඥාව යෙදිලා තිබුණා නම් ඒ තැනැත්තාට මේ ජීවිතේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට යම් පහසුවක් තියෙනවා. යම් විශේෂ පදනමක් තියෙනවා. කොහොමද උන්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව යෙදෙන්නේ. පෙර භවයේ අපි සිද්ධ කරන ලද යම්කිසි කුසලයකදී ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත කුසලයක් හැටියට ඒ කුසලය සිදු කලා නම් එහෙම නැත්නම් ත්‍රිභේතුක කුසලයක් හැටියට ඒ කුසලය සිදු කලා නම්, අපි සිහිපත් කලානෙ අලෝභ, අද්වේශ කියන චෛතසික දෙක සෝඛන සාධාරණ. ඒ කියන්නේ සියලුම කුසල් සිත් වල අනිවාර්යයෙන් යෙදෙනවා. ඒ නිසා කුසල් සිතක් නම් අලෝභ අද්වේශ දෙක අනිවාර්යයෙන් තියෙනවා. ඒ කියන්නේ හේතු දෙකක් යෙදිලා තියෙනවා. ඒ කියන්නේ ද්විභේතුකයි. කුසල් සිතක් වුණොත් අනිවාර්යයෙන් ද්විභේතුක බව තියෙනවා. හැබැයි ත්‍රිභේතුක වෙන්නට නම් අමෝහයත් එකතු වෙන්නට ඕන. අමෝහය එකතු වුණොත් තමයි ත්‍රිභේතුක කුසල්, එහෙම නැත්නම් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසල් සිත්.

එතකොට පෙර භවයේ අප විසින් සිදු කරන ලද කුසල් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසල් හැටියට සිදු කලා නම්, එහෙම නැත්නම් වෙන වචනයකින් කියනවා නම් ත්‍රිභේතුක කුසල් හැටියට සිදු කලා නම් එබඳු කුසලයක් පෙර භවයේ මරණයට පත්වෙනකොට සිහිපත් වෙලා ඒ කුසලයෙන් නම් මේ භවයේ පළමු සිත හටගත්තේ, ප්‍රතිසන්ධි සිත, අන්න ඒ තැනැත්තාගේ ප්‍රතිසන්ධි සිතේ ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත බව තියෙනවා. එහෙම කෙනෙකුට තමයි ඒ ඥාණය අවදි කරන්නට දියුණු කරන්නට වැඩිදියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි හිතමු අපිට කළුගලක් අරගෙන ඒක හොඳට ඔපමට්ටම් කරන්න පුළුවන්. පොලිෂ් කරනවා කියලා කියන්නේ. එතකොට මැණික් ගලක් අරගෙන මැණික් ගලක් ඔපමට්ටම් කරන්න පුළුවන්. දැන් මැණික් ගලයි කළු ගලයි දෙකම ඔපමට්ටම් කලාම හොඳට දිලිසෙනවා. ඔපය තියෙනවා, පැහැපත් බව තියෙනවා. හැබැයි අර මැණික් ගලේ තියෙන ප්‍රභාව ආලෝකය ඒ ගුණය කළුගලේ ඒ විදියෙන් හිටින්නේ නෑ. හැබැයි ඒ කළු ගලේ ඇතුලේ එහෙම

ගුණයක් නැති නිසා. මැණික් ගලේ එහෙම ගුණයක් තියෙන නිසා ඒ ප්‍රභාව මතුවෙනවා.

අන්න ඒ වගේ තමයි උත්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව තියෙනවා නම් ඒ අපේ ප්‍රතිසන්ධි සිත, ඒ ප්‍රතිසන්ධි සිතම තමයි භවාංග සිත හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. අභිධර්මය ගැන යම් ප්‍රමාණයක් ඉගෙනගෙන තියෙන අය දන්නවා ඒකම තමයි මනෝද්වාරය හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට ප්‍රතිසන්ධි සිතේ උත්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව යෙදිලා තියෙන තැනැත්තාගේ මනෝද්වාරය ප්‍රභාමත්. භවාංග චිත්ත පරම්පරාව බොහෝම ප්‍රභාමත්. එතකො එබඳු ප්‍රභාවක් තියෙනවා නම් තමයි ලෝකය නිවැරදිව අවබෝධ කරගන්නට, යථාර්තය අවබෝධ කරගන්නට ඒ තැනැත්තාට ලොකු සහයක් ලැබෙන්නෙ. එතකොට ඒ උත්පත්ති සිතේ ප්‍රභාව නැති නම් ඒ තැනැත්තා උත්සාහයෙන්, ඒ කියන්නෙ උපතින් ඒ තැනැත්තා ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධිකයෙක් නොවුනයි කියලා ඒ තැනැත්තාට ත්‍රිභේතුක කුසල් කරන්න බාධාවක් නෑ. උපතින් ත්‍රිභේතුක බවක් නෑ. දැන් මේ ජීවිතේ උත්සාහයෙන් ඒ තැනැත්තාට ත්‍රිභේතුක කුසල් ජනිත කරන්න පුළුවන්. ත්‍රිභේතුක කුසල් ජනිත කලාට ඒ තැනැත්තාට මේ ජීවිතය තුළ ධ්‍යාන, අභිඥා, මාර්ගඵල ලබන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. මේ උත්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව නැති නම්, උත්පත්ති සිත ත්‍රිභේතුක නැති නම්, උත්පත්ති සිත ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත නැති නම්, ඒ උත්පත්ති සිතේ මේ ප්‍රඥාවෙන් ඇති කරන ප්‍රභාව නැතිනම් ඒ තැනැත්තාට මේ භවය තුළ ධ්‍යාන, අභිඥා, මාර්ගඵල මේවා ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. අවශේෂ දැන උගත්කම් ඕනතරම් ඇතිකරගන්නට පුළුවන්. අවශේෂ හැකියාවන් ඕනතරම් ඇති කරගන්නට පුළුවන්. ඒ මොකද අර සංඥා විඤ්ඤාණ කියන දෙකෙහුත් දේවල් හඳුනාගන්නවා.

විඤ්ඤාණයෙන් බොහෝ දේ හඳුනාගන්නට පුළුවන්. වටහාගන්නට පුළුවන්. නමුත් අර ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන විදියේ හාත්පසින් නිවැරදිව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නට ඒ තැනැත්තාගේ මනෝද්වාරය සමත් වෙන්නෙ නෑ. හැබැයි මේ ජීවිතේ උත්සාහ කරලා ඒ තැනැත්තාට දානාදී කුසලකර්මයන් හිදී ප්‍රඥාව අවදි කරගත්තොත් ත්‍රිභේතුක කුසල් අභිනවයෙන් ජනිත කරන්නට පුළුවන්. ඒ දාන සීල ආදිය තුළ ත්‍රිභේතුක කුසල් ජනිත කලාට භාවනාවේදීත් ඇතැම් විට ඒ තැනැත්තා උත්සාහ කරනවා නම් ඒ තැනැත්තාට ත්‍රිභේතුක කුසල් ජනිත වෙන්නට පුළුවන්. හැබැයි භාවනාව තුළත් ත්‍රිභේතුක කුසල් ඇතිවෙච්ච පමණට කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට සමත් වෙන්නෙ නෑ. ධ්‍යානගත වෙන්නට අභිඥා උපදවන්නට සමත්

වෙනතෙ නෑ මොකද එතරම් සියුම් බවකට යන්නට ඔහුගේ මනෝද්වාරයේ සහයෝගය නෑ. ඒ නිසා යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට උත්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව යෙදී තිබීම ලොකු සහයෝගයක් වෙනවා. එහෙම යෙදිලා නොතිබෙනවා නම් ඒත් අපිට ප්‍රඥාව පුහුණු කරන්නට පුළුවන්. ඒ පුහුණු කිරීම තමයි ඊළඟ භවයක අපි ප්‍රඥාව ඇති සිතකින් උපදින්නට එහෙම නැත්නම් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතකින් උපදින්නට, ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ඊළඟ භවයේ හෝ ලබන්නට අපිට පාදක වෙනතෙ මේ ජීවිතේ කරන කුසල් දහම් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව සිද්ධ කිරීම.

ඉතින් උත්පත්ති සිතෙන් ඒ ප්‍රඥාව යෙදිලා තියෙනවා නම් අපි කරන කටයුතු වඩාත් තීක්ෂණ ප්‍රඥාවකින් කරන්නට අපිට හැකියාවක් අවදි වෙනවා. ඒ හැකියාව කුමක්ද, අර මනස ප්‍රභාමත් කරන ගතිය. ඒ නිසා ධර්මයෙහි දක්වනවා කවර ලක්ෂණද මේ ප්‍රඥාවේ තියෙන්නේ. ප්‍රඥාව අපිට හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙනතෙ කවර ලක්ෂණයකින්ද. ප්‍රඥාවේ ලක්ෂණ දෙකක් ඇතැම් තැන්වල කියනවා. මොනවද ඒ ලක්ෂණ දෙක? ඕභාෂණ ලක්ෂණය සහ චේතන ලක්ෂණය. එතකොට අපි මුලින් කිව්වා අර ප්‍රජානන ලක්ෂණය, ඒකෙහි ක්‍රියාකාරීත්වය. ප්‍රජානන ලක්ෂණය කියලා කියන්නේ භාත්පසින් අවබෝධ කරන ස්වභාවය. ඒක තමයි මූලිකම ලක්ෂණය, ප්‍රධානම ලක්ෂණය. ඒක එහි කෘත්‍යය හැටියට දක්වනවා. ඒ නිසා තමයි ප්‍රජානන අර්ථයෙන් ප්‍රඥාව කියලා කියනවා කියලා අපි මුලින් පැහැදිලි කලේ ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරන ආකාරය. එතකොට ඒ ප්‍රජනනාර්ථයෙන් එහෙම නැත්නම් භාත්පසින් කරුණු අවබෝධ කිරීමේ ප්‍රඥාව එහි ප්‍රකට වීමේ ගති ලක්ෂණ දෙකක් දක්වනවා ධර්මයේ ඕභාෂණ ලක්ෂණය සහ චේතන ලක්ෂණය.

ඕභාෂණ ලක්ෂණය කියලා කියන්නේ ප්‍රභාමත් කරන ගතිය. ආලෝකමත් කරන ගතිය. දැන් අන්ධකාරය ඇති තැනක අපි පහනක් දැල්වුවොත් ඒ අඳුර දුරුවෙලා භාත්පස ආලෝකමත් වෙනවා, ප්‍රභාමත් වෙනවා. අන්න ඒ වගේ යම් සිතක ප්‍රඥා චෛතසිකය අවදි වෙනවාද ඒ සිත ආලෝකමත් වෙනවා, ප්‍රභාමත් වෙනවා. ඒ සිත ආලෝකමත් වෙනකොට ප්‍රභාමත් වෙනකොට ගන්නා අරමුණ හැබෑ ස්වභාවයෙන්, යථා ස්වභාවයෙන් හඳුනාගන්නට පුළුවන්. උදාහරණයක් හැටියට දැන් අන්ධකාරයේ බොහෝ දේවල් තිබුනාට අපි තෙත් ඇරලා බැලුවාට අපිට යමිනම් ඡායා මාත්‍රිකව දේවල් හඳුනාගන්නට පුළුවන්. හැබැයි ඒවායෙහි ආවේණික ගතිලක්ෂණ පැහැදිලිව ප්‍රකටව පෙනෙන්නේ නෑ හැබැයි අපි පහනක්

දැල්වුවාම, අපි විදුලි බල්බයක් දැල්වුවාම එතන අර තියෙන හැමදේකම ස්වභාවය ප්‍රකට වෙලා පෙනෙන්නට ගන්නවා. එතකොට ආලෝකයේ ස්වභාවය තමයි අර හැමදේම ප්‍රකට කරන ගතිය. ඒක තමයි ඕහාෂණ ලක්ෂණය කියලා කියන්නේ. හැමදේම මතුකරලා පෙන්වන ගතිය. දකින්නට කෙනෙක් ඉන්නවාද නැද්ද කියන එක නෙවෙයි වැදගත් වෙන්නේ. ආලෝකයේ කාර්යය තමයි ඒ ඕහාෂණ ගුණය, ප්‍රභාමත් කරන බව. අඳුරුදුරු කරන බව. ඒ නිසා ප්‍රඥාවේ විශේෂ ලක්ෂණයක් හැටියට මේ ඕහාෂණ ලක්ෂණය දක්වනවා.

එතකොට අපි මුලින් සිහිපත් කලා සිතට පුලුවන්කම තියෙනවා, ඇසින් දකින අරමුණත් ගන්නට පුලුවන්. කණින් අහන අරමුණත් ගන්නට පුලුවන්. නාසයෙන් ගන්නා අරමුණත් ගන්නට පුලුවන්. දිවෙන් ගන්නා අරමුණත් ගන්නට පුලුවන්. කයෙන් ගන්නා අරමුණත් ගන්නට පුලුවන්, ඊට අමතරව මනසින් ගන්නා යම් යම් දේවල් මනෝභාවයන් ජනිත කරන්නට පුලුවන්. දැන් මේ සියල්ලක්ම මනසින් ගන්නට පුලුවන් වුනාට මනසට මේ ප්‍රඥාවේ සහයෝගය ලැබුනොත් තමයි ඒ මනස ප්‍රභාමත්ව අර අරමුණු වල හැබෑම ගති ලක්ෂණ මැනවින් මතු කරලා ගන්නේ. ඒ ඒ ආරම්භණයන්හි අන්‍යත්‍ය ලක්ෂණ මොනවාද, පොදු ලක්ෂණයන් මොනවාද, හේතුඵල සම්බන්ධතාවය මොකක්ද, ඒවායෙහි ප්‍රඥප්තිය මොකක්ද, ඒවායෙහි නිරෝධය කුමක්ද, ඒවායෙහි අන්‍යාත්‍ය සම්බන්ධතාවය මොකක්ද, මේ සියලු කාරණා හාත්පසින් අවබෝධ කරන්නට පුලුවන් වෙන්නේ වෙන් වෙන්ව දකින්නට පුලුවන් වෙන්නේ අර ප්‍රභාව, ආලෝකය මතුවුනොත් පමණයි. ඒ නිසා ප්‍රඥාව ඇති සිතක තමයි ඒ ඕහාෂණ ගුණය ඒ කියන්නේ අවිද්‍යාව දුරු කරන බව, අඳුර පහකරන බව, අඳුර පහකරලා පවතින දේවල් වල හැබෑ ස්වභාවය ප්‍රකට කරන බව ප්‍රඥා චෛතසිකයෙහි විද්‍යාමන වෙන ප්‍රකට වෙන ලක්ෂණ.

ඊළඟ ලක්ෂණය තමයි ඡේදන ලක්ෂණය. ඡේදන කියලා කියන්නේ අවිද්‍යාව ඡේදනය කරන බව. සියලුම අකුසල ධර්ම, පාප ධර්ම ඡේදනය කරන බව. සියලුම ක්ලේශ ධර්ම ඡේදනය කරනවා. ඡේදනය කරනවා කියලා කියන්නේ කපා හරිනවා. බණ්ඩනය කරනවා, අහෝසි කරනවා. එතකොට අවිද්‍යාව බණ්ඩනය කරන, කපා හරින ගතිය, ලෝභ ද්වේශ මෝහ බණ්ඩනය කරන ගතිය, සියලුම අකුසල ධර්ම ක්ලේශ ධර්ම බණ්ඩනය කරන ගතිය, ඡේදනය කරන ගතිය, කපන කොටන බිඳින ගතිය ප්‍රඥාවේ ලක්ෂණයයි. එතකොට යම් තැනක ප්‍රඥාව ජනිත වෙනවා නම් එතන ඕහාසය ප්‍රභාව ඇතිවෙනවා ඒ වගේම අවිද්‍යාව ඡේදනය

වෙනවා. යම් තැනක ප්‍රඥාව ජනිත වෙනවාද එතන සියලුම අකුසල ධර්මයන් ඡේදනය වෙනවා, බන්ධනය වෙනවා. යම් තැනක ප්‍රඥාව ජනිත වෙනවාද එතන ක්ලේශ ධර්මයන් ඡේදනය වෙනවා. තාවකාලිකව හෝ දීර්ඝකාලීනව හෝ සදාකාලිකව හෝ. දැන් අපි මීට පෙරත් කතා කරනකොට සිහිපත් කලානෙ නිර්වාණය තුන්ආකාරයි. තදංග නිබ්බාණ, ඒ වගේම විෂ්කම්බන නිබ්බාණ, සමුච්ඡේද නිබ්බාණ. තදංග නිබ්බාණ එහෙම නැත්නම් තදංග නිර්වාණය කියලා කියන්නෙ තාවකාලිකව අර කෙලෙස් බන්ධනය වෙනවා, කෙලෙස් ඡේදනය වෙනවා, කෙලෙස් අහෝසි වෙනවා තාවකාලිකව. නැවත යම් අවස්ථාවක හේතුප්‍රත්‍යය මතුවුනොත් ඒ ක්ලේශය මතුවෙන්න පුලුවන්. හැබැයි දැනට ඒක අහෝසි වෙලා. ඒක තමයි තදංග නිර්වාණය. තාවකාලිකව නිවෙනවා. ඒ නිවෙන්නෙ කුමක් නිසාද, මේ ප්‍රඥා චෛතසිකය අවදි වෙනකොට ප්‍රභාමත් වෙනවා, අර ක්ලේශ ධර්ම පාප ධර්ම බන්ධනය වෙනවා, ඡේදනය වෙනවා.

ඊළඟට විෂ්කම්බන නිරෝධයයි කියලා කියන්නෙ දීර්ඝකාලීනව කෙලෙස් බන්ධනය වෙලා. ඒ කියන්නෙ අර ප්‍රඥාවත් එක්කලා ඒකාග්‍රතාවයත් බිඳෙනවා. සමාධියත් බිඳෙනවා නම් ඒ සමාධිය විසින් අර ක්ලේශයන් බන්ධනය වුනු ක්ලේශයන් නැවත මතුවනවි පවත්වාගන්නවා. ප්‍රඥාවෙන් ක්ලේශය බන්ධනය කරලා තියෙනවා, ඡේදනය කරලා තියෙනවා. සමාධිය විසින් එය නඩත්තු කරගෙන යනවා. එතකොට දීර්ඝ කාලයක් කෙලෙස් මතුවනවි පවතිනවා. ඒක තමයි දීර්ඝ කාලීන නිර්වාණය. ඊළඟට සමුච්ඡේද නිර්වාණය කියලා කියන්නෙ සදාකාලික නිර්වාණය. ඒ කියන්නෙ ක්ලේශ ධර්මයන් අවිද්‍යාව ප්‍රමුඛව සියලු ක්ලේශධර්මයන් බන්ධනය කරනවා නැවත කිසිදාක නොහටගන්නා ආකාරයෙන්. ඉතින් ඒක අවස්ථා හතරකදි සිද්ධ වෙනවා. සෝවාන්, සකෘදාගාමී, අනාගාමී, අර්හත් වශයෙන්. අර්හත්වයේදී තමයි සර්ව සම්පූර්ණයෙන්ම අවිද්‍යාව ඇතුළු සියලුම ක්ලේශ මූලයන් ඡේදනය වෙන්නෙ. සෝවාන් මාර්ග ඥාණයේදී සක්කාය දිව්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බන පරාමාස කියන මේ සංයෝජන ධර්ම තුන මූලයන් සමඟම ඡේදනය වෙනවා. එතකොට නැවත උපදිත් නෑ, සදාකාලික තත්වයෙන්ම අහෝසියි. අනාගාමී මාර්ග ඥාණයේදී කාමරාග පටිග දෙකේ මූලයන් සමඟම ඡේදනය වෙනවා. අර්හත් මාර්ග ඥාණයේදී අර්හත් මාර්ග ප්‍රඥාවෙන් අවිද්‍යාව ප්‍රමුඛ අවශේෂ සියලුම ක්ලේශ මූලයන් ඡේදනය වෙනවා. මෙසේ කෙලෙස් ධර්ම ඡේදනය කරන බන්ධනය කරන, බිඳ දමන, කපා හරින ලක්ෂණය ප්‍රඥාවේ විශේෂ ලක්ෂණයක් හැටියට දක්වනවා.

එතකොට ඔය විදියට දැන් ඔය අද දවස ඇතුලත අපි මේ කතා කලේ ප්‍රඥාව කියන්නේ මොකක්ද, ඒ ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ මොනවාද. ඒ ප්‍රඥාව කොහොමද අපි හඳුනාගන්නේ කියන මූලික කාරණා කිහිපයක් තමයි අද දවසේ අපි ඔය කතා කලේ. දැන් පැයක් ගතවුණා. දැන් ඉතිරි කාරණා අපි ඉතිරි සතිවල සාකච්ඡා කරමු. ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නේ කොහොමද, ප්‍රඥාව දියුණු කරන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය මොකක්ද, ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අත්‍යවශ්‍ය ගුණාංග මොනවාද, ඒ සඳහා පසුබිම සකස් කරගන්නේ කොහොමද, එතකොට ප්‍රඥාව වැඩෙන බව අපි හඳුනාගන්නේ කොහොමද, ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන්නේ කවර ධර්මද, ඒ වගේම ප්‍රඥාව භවයෙන් භවය අඛණ්ඩ පාරමිතාවක් හැටියට පුහුණු කරන්නේ කොහොමද, ඒ වගේම ප්‍රඥාවේ විවිධ ප්‍රභේද මොනවාද මේවා පිළිබඳව අපිට ඉදිරි සතිවලදී සාකච්ඡා කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. අපි දේශනාව මෙපමණකින් නිමාවට පත් කරලා සුපුරුදු පරිදි අපි සත්‍යක්‍රියාවට යොමුවෙමු. ඉන් අනතුරුව හැමදෙනාටම සුපුරුදු විදියට ධර්ම සාකච්ඡාවට එක්වෙන්නට පුළුවන්, අවශ්‍ය දහම් පැන විසඳමින් විමසමින් සාකච්ඡා කරන්නට පුළුවන්.

10. ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගත යුතු ඥාන කවරේදැයි පැහැදිලි කරන්න.

අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස, අදත් අපි සුපුරුදු පරිදි අපේ සෙනසුරාදා රාත්‍රී ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නටයි සූදානම් වෙන්නේ. වෙනදා වගේම අපිත් අද ස්වාමීන් වහන්සේව ඉතාමත් මෙන් සිතින් පිළිගන්නවා. ස්වාමීන් වහන්ස අපි සාකච්ඡාව කරගෙන එමින් පවතින්නේ අනුරුද්ධ සූත්‍රය. අද දවසේදී අපිට තියෙන්නේ ස්වාමීන් වහන්ස, අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ ප්‍රඥාව කියන මාතෘකාව සාකච්ඡා කරන්න. ගියවරත් අපි එයින් කොටසක් සාකච්ඡා කලා ස්වාමීන් වහන්ස, අවසරයි අද දවසේදීත් ඒ සාකච්ඡාව සඳහා පින්වත් ස්වාමීන් වහන්ස අපිට වටිනා දහම් කරුණු වලින් ඔබට අවශ්‍ය කරන මගපෙන්වීම ලබාදෙන මෙන් ඉතා කාරුණිකව මෙන් සිතින් ඉල්ලා සිටිනවා ස්වාමීන් වහන්ස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නේ. අපේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ සිහිපත් කලා අද දවසට නියමිත මාතෘකාව. අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන මහාපුරුෂ

විතර්කයන්හි හත්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය. **පඤ්ඤාවතො භික්ඛවෙ අයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස.** මේ ධර්මය ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි, ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණයයි අපි පසුගිය සතියේ සාකච්ඡා කරන්නට ආරම්භ කලේ. පසුගිය සතියේ අපි කාරණා දෙකක් පිළිබඳව කතාබහ කලේ, ප්‍රඥාව විෂයෙහි. ප්‍රඥාව කියන්නේ මොකක්ද කියලා අපි යම්කිසි සරල පැහැදිලි කිරීමක් සිද්ධ කරගන්නා. ඊළඟට ප්‍රඥාව හඳුනාගන්න පුළුවන් ගති ලක්ෂණ මොනවාද කියලා අපි කතාබහ කලා. අද දවසේ ප්‍රඥාව සම්බන්ධ තවත් වැදගත් කාරණයක් අපි සාකච්ඡා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. අපි පසුගිය සතියේත් සිහිපත් කලා අපිට මේ සාකච්ඡාව සතියකින් දෙකකින් නිමා කරන්නට නොහැකි වෙන්නට පුළුවන්, ඒ අදාළ කාරණා ඒ ඒ සතිවලදී හැකි පමණ සාකච්ඡා කරන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. ඒ මොකද ප්‍රඥාව කියන මේ කාරණය අපිට මේ නිරෝධගාමිණී මාර්ගයෙහි විශේෂයෙන්ම වැදගත් වෙන ප්‍රධාන කාරණය නිසා.

අද අපි පින්වතුන්ගේ අවධානය යොමු කරන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නේ විශේෂයෙන්ම ප්‍රඥාවෙන් අපි අවබෝධ කරගත යුතු කරුණු මොනවාද කියන කාරණය. ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගත යුතු කාරණා අනුව තමයි ප්‍රඥාවේ විවිධත්වය තීරණය වෙන්නේ. පින්වතුන් අහලා ඇති වචනයක් ඥාණය කියලා. එතකොට ප්‍රඥාව එකක්, ඥාණය තවත් එකක්. මොකක්ද ඥාණය කියන්නේ, ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන ආකාරය, එහෙම නැත්නම් යමක් ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගැනීම තමයි ඥාණයයි කියලා කියන්නේ. එතකොට යම්කිසි කරුණක් අවබෝධ කරගන්නට අවශ්‍ය ආලෝකය හඳුන්වනවා ප්‍රඥාව කියලා. ඒ ආලෝකයෙන් යමක් නිවැරදිව අවබෝධ කරගැනීම තමයි ඥාණයයි කියලා කියන්නේ. දැන් අපි උදාහරණයක් හැටියට ගන්නොත් බාහිර ආලෝකය නිසා අපිට ලෝකයේ තියෙන හැමදෙයක්ම පැහැදිලිව පෙනෙන්නට ගන්නවා. අපි කිව්වානෙ ප්‍රඥාවේ තියෙන්නේම ඕහාෂණ ලක්ෂණය කියලා. පැත්තකට කරන ගතිය. පැහැදිලිව මතුකරන ගතිය. එතකොට දැන් ආලෝකයෙන් කෙරෙන කාර්යය අර සියල්ලක්ම මතුකරලා දක්වනවා. එතකොට ඒ මතුකර දක්වනකොට අපිට ඒ පෙනෙන දේවල්වල වර්ණය හඳුනාගන්නටත් පුළුවන්. ඒවායෙහි හැඩය හඳුනාගන්නටත් පුළුවන්. ළඟද තියෙන්නේ දුරද තියෙන්නේ කියලා හඳුනාගන්නටත් පුළුවන්. ඒවායෙහි කුඩා මහත් බව හඳුනාගන්නටත් පුළුවන්.

මේ විදියට ඒ අපට පෙනෙන කාරණා වල තැබෙන අරමුණු වල විවිධ ගති ලක්ෂණ, ඒ සම්බන්ධ විවිධ තොරතුරු අපිට දැකගන්නට පුළුවන් අර ආලෝකය නිසා. එතකොට ආලෝකයෙන් කරන්නෙ සියල්ලක්ම ප්‍රකට කරන එක. එතකොට ඒ ප්‍රකට කරන දේ එක් එක් ආකාරයෙන්, එක් එක් ප්‍රභේද වශයෙන් වෙන් වෙන්කොට වටහා ගන්නා ගතිය තමයි දොණ කියලා හදුන්වන්නෙ. එතකොට අපිට ප්‍රඥාව හදුනාගන්නට පුළුවන් එකක් හැටියට, ඒ කියන්නෙ යමක් ප්‍රකට කරනා අර්ථයෙන් ඕහාෂණ ලක්ෂණයෙන් ප්‍රඥාවේ තියෙන්නෙ එකම ගති ලක්ෂණයක්. දැන් ප්‍රඥාවෙහි අපිට විවිධත්වයක් දක්වන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. හැබැයි ප්‍රඥාවේ පුළුල් බව, එහෙම නැත්නම් උපකාරය අපිට හදුනාගන්න පුළුවන් දැන් ආලෝකය ගත්තහම ඒක ඉටිපන්දම් එළිය, එහෙම නැත්නම් පහන් එළිය, ඊළඟට සඳ එළිය, තවත් මේ විදියට ප්‍රභේද ගිහිල්ලා සූර්යාලෝකය දක්වා යනකොට ඒක ඉතාම පුළුල් සහ තීව්‍රතාවයෙන් වැඩියි. ඒ වගේ ආලෝකයේ අඩු වැඩි බවක් අපිට හදුනාගන්නට පුළුවන් වගේ ප්‍රඥාවේ අඩු වැඩි බවක් හදුනාගන්නට පුළුවන්.

නමුත් ප්‍රඥාව හැටියට ගත්තහම අර ආලෝකය අපි එකම ලක්ෂණයකින් හදුනාගන්නවා වගේ ප්‍රඥාව අපිට ඕහාෂණ ලක්ෂණයෙන් එකම ආකාරයෙන් හදුනාගන්නට පුළුවන්. නමුත් ඒ ප්‍රඥාවෙන් අර විදියට වටහාගන්නා වටහාගන්නා කාරණා වලට අනුවට දොණයන් වෙනස් වෙනවා. ඒ අනුව තමයි ශ්‍රාවක දොණ, ඊළඟට පච්චෙක බුද්ධ දොණ, සම්මා සම්බුද්ධ දොණ ආදී වශයෙන් දොණය වෙනස් වෙන්නෙ. ඊළඟට දැන් අපේ සමහර වෙලාවට තෙසැත්තෑ බුද්ධ දොණ හැටියට හදුන්වන දොණ හැත්තෑතුනක් තියෙන්නෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ එකම ප්‍රඥාවෙන් ඒ ඒ කාරණා අවබෝධ කරගන්නා ස්වරූපය අනුව තමයි දොණය වෙනස් වෙන්නෙ. එතකොට ඒ නිසා අපිට වැදගත් වෙනවා මේ ප්‍රඥාවෙන් මොනවද අපි අවබෝධ කළ යුත්තේ කියන කාරණය විශේෂයෙන් තේරුම් ගැනීම.

ඉතින් මෙහිදී අපිට අවබෝධ කරගත යුතු දේවල් වෙන වෙනම කතා කලොත් අපිට මේ සාකච්ඡාව කිසිදාක නිමා කරන්න පුළුවන් එකක් නෙවෙයි, ඒ වගේම සාමාන්‍ය පෘථග්ජනයිත් හැටියට අපේ දොණය එතරම් විහිදුවන්නට අපිට හැකියාවක් නෑ මොකද මේ අනන්ත විශ්වයෙහි පවතින සමස්තය පිළිබඳව අපිට වෙන වෙනම ඒ ප්‍රඥාව විහිදුවන ආකාරය කතා කරන්න පහසු නැහැ. එය විෂය වෙන්නෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ සඵඤ්ඤා දොණයට, අනාවරණ දොණයට පමණයි. එතකොට

අපිට කතා කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ ඒ සමස්ත ඥාණය එක් එක් පැතිවලට කොහොමද විහිදුවලා යමක් වටහාගන්නෙ කියන එක තථාගතයන් වහන්සේගේ ඥාණය පාදක කොටගෙන ඒ ඥාණයේ තියෙන ගති ලක්ෂණ පාදක කොටගෙන අපිට සාකච්ඡා කරන්නට පුළුවන්. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සමස්ත ලෝකය අවබෝධ කලා ආකාර පහකට, ක්‍රම පහකට. එහෙම නැත්නම් පැති පහකින්. එය හඳුන්වනවා පඤ්චවිධ ඤෙය්‍යමණ්ඩලය යි කියලා. ඤෙය්‍ය කියලා කියන්නෙ අවබෝධ කරගැනීම. එතකොට ඒ අවබෝධ කරගත යුතු ධර්මය ඤෙය්‍යධර්ම, ඒ ඤෙය්‍ය ධර්මයන් සිසාරා පවතින ඥාණයෙන් තමයි තථාගතයන් වහන්සේ ඒ සමස්තය අවබෝධ කරන්නෙ.

එතකොට අවබෝධ කළයුතු ධර්ම මොනවාද, කොතෙක්ද එපමණකට තථාගතයන් වහන්සේගේ ඥාණය විහිදී පැවතුනා. එතකොට උන්වහන්සේ අවබෝධ කරගත යුතු ධර්ම ක්‍රම පහකට එහෙම නැත්නම් පැති පහකින් ඒ කරුණු අවබෝධ කරගත්තා. එය තමයි තථාගතයන් වහන්සේගේ ඤෙය්‍ය මණ්ඩලය කියලා හඳුන්වන්නෙ. එහි කරුණු පහක් තියෙන නිසා පඤ්චවිධ ඤෙය්‍යමණ්ඩලය හැටියටයි ධර්මයෙහි එය දැක්වෙන්නෙ. මොනවද ඒ පඤ්චවිධ ඤෙය්‍යමණ්ඩලය. සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිර්වාණ, පඤ්ඤා. ඔය කරුණු පහට අනුව, එහෙම නැත්නම් ඔය පැති පහෙන් තමයි තථාගතයන් වහන්සේ යමක් පිළිබඳව අවබෝධ කරන්නෙ. දැන් අර විවිධ ඥාණයන් විහිදී යනවා ඔය කරුණු පහ ඔස්සේ. දැන් පළවෙනි කාරණය ගත්තහම සංස්කාර, සංස්කාර කියලා කියන්නෙ භේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් යමක් හටගන්නා ආකාරය. එතකොට තථාගතයන් වහන්සේ යම් අරමුණකට අවධානය යොමු කරනවා නම් උන්වහන්සේට ඒ අරමුණ ඒ සංස්කාර ධර්මය කෙබඳු භේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන්ද හටගත්තේ කියලා හාත්පසින් වටහා ගන්නට පුළුවන්. එහෙම වටහාගත හැකි බව, වටහාගන්නා බව උන්වහන්සේගේ ඥාණයෙහි ස්වභාවයයි.

එතකොට දැන් මෙන්න මේ සංස්කාර කියලා කියන්නෙ භේතුඵල ඥාණය. භේතු සහ ඵල වශයෙන් මේ වගේ දේවල් කොහොමද නිවැරදිව ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එහෙම නැත්නම් තවත් තැනක මෙය හඳුන්වනවා දැන් කෞශල්‍යයන් වශයෙන් හඳුන්වනකොට ආය කෞශල්‍යය, අපාය කෞශල්‍යය, උපාය කෞශල්‍යයන් තුනක් දක්වනවා. කෞශල්‍යයන් කියන්නෙ හැකියාවන්. එතකොට ඒ හැකියාවන් අතර ආය කෞශල්‍යය කියන්නෙ මේ සංස්කාර දකින්නා වූ ලක්ෂණය, භේතුඵල දක්නා ඥාණය. එතකොට යම්කිසි දෙයක් ගොඩනගන්නට අවශ්‍ය සාධක මොනවද

කියලා හරියට හඳුනාගන්න. නමුත් තව අය දකිනකොට එහි හේතු නිවැරදිව හඳුනාගන්නවා. හේතු දකිනකොට ඒ හේතුවලින් ගොඩනැගෙන්නා වූ එලය හරියට හඳුනාගන්නවා. එතොකට අත්ථ පටිසම්භිදා, ධම්ම පටිසම්භිදා කියලා ප්‍රභේද ගත සුවිශේෂ ඥාණ හැටියටත් මේවා පසුව වර්ධනය වෙනවා ඒ ප්‍රගුණ කරන ප්‍රමාණයත් එක්කලා. එතකොට මේ අත්ථ පටිසම්භිදා ඥාණ, ධම්මපටිසම්භිදා ඥාණ ගොඩනැගෙන්නේත් ඒ වගේම හේතුවල වශයෙන් කියන ඒ ඥාණය ගොඩනැගෙන්නේත් ඒ වගේම ආය කෞශල්‍යය කියන ඒ කෞශල්‍යය ගොඩනැගෙන්නේත් මේ සියල්ල ගොඩනැගෙන්නේත් මේ ආරම්භණයන්හි සංස්කාර ලක්ෂණය ඒ කියන්නේ ඒවා ගොඩනැගෙන හේතුප්‍රත්‍යය හරියට අවබෝධ කිරීම තුළින්.

දැන් කෙනෙකුගේ ප්‍රඥාව වඩාත් පුළුල්වෙන්න වඩා විශිෂ්ට වෙන්න ප්‍රධාන කාරණයක් තමයි මේ හේතුවල ඥාණය. දැන් තලාගතයන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණෙන අවස්ථාවේ සඵඤ්ඤා ඥාණය සාක්ෂාත් කලාට උන්වහන්සේට එතනට අවශ්‍ය පුහුණුව සාරාසංකෙය්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් මුළුල්ලේම උන්වහන්සේ ඒ ප්‍රඥාව තීව්‍ර කලා. එතකොට එහෙම තීව්‍ර කරගෙන, තීව්‍ර කරගෙන අවිදිත් භාත්පස විනිවිද දක්නා අවස්ථාව තමයි සඵඤ්ඤා ඥාණය. එතකොට මේක එක මොහොතක, එක ක්ෂණයක අවදි වුනාට ඒ අවදි කරන්න අවශ්‍ය ගති ලක්ෂණ, පුහුණුව, හුරුව, ඒ ප්‍රඥාවේ තීව්‍රතාවය උන්වහන්සේ සසරේ දීර්ඝ කාලයක් ප්‍රගුණ කලා. ඒක තමයි ප්‍රඥා පාරමිතාව හැටියට තලාගතයන් වහන්සේ දියුණු කරන්නේ. ශ්‍රාවකයෙකුටත් එය තමයි තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් ප්‍රගුණ කරන්නට වෙන්නේ.

එතකොට දැන් ශ්‍රාවකයෙක් හැටියට ඒ ශ්‍රාවකයාගේ ප්‍රඥාවේ තීව්‍රතාවයෙහි සහ මහබෝසතාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාවේ තීව්‍රතාවයෙහි ලොකු වෙනසක් පවතිනවා. හරියට පහන් එළියක් සහ සූර්යාලෝකය වගේ. හැබැයි පහන් එළියත් එළියම තමයි, ඒකත් ආලෝකයම තමයි. සූර්යාලෝකයත් ආලෝකයම තමයි. ආලෝකය සංඛ්‍යාවෙන් ගත්තොත් දෙකම ආලෝකයමයි. දැන් ඕනෑම ලක්ෂණයෙන් ප්‍රභාවෙන් ගත්තොත් දෙකම ප්‍රභා ලක්ෂණයෙන් යුක්තයි. නමුත් අර ප්‍රදීපාලෝකයෙන් ඒ අවට තරමක් ප්‍රකට වෙනවා, දර්ශනය වෙනවා. නමුත් සූර්යාලෝකයෙන් සමස්ත ඒ අවකාශය තුලම, එහෙම නැත්නම් ඒ සමස්ත ලෝක ධාතුවම ආලෝකමත් වෙනවා. ප්‍රභාමත් වෙනවා. එතකොට අන්න ඒ වගේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාව මේ

විශ්වයෙහි යම්තාක් අවබෝධ කළ යුතු සංස්කාර ධර්මයන් වෙන්ද, ඒ සමස්ත සංස්කාරයන්හිම භාත්පසින්ම විසිරී පවතිනවා තථාගතයන් වහන්සේගේ සවිඥානා ඥාණය. ඒක හරියට දක්වලා තියෙන්නෙ දැන් බදුනක පියන් දෙක හරියටම එකට හේත්තු වෙන්නා වගේ, දැන් සේප්පුවක් වගේ එකක් වහනකොට හරියටම ඒ පියන් එකට හේත්තු වෙන්නට සකසනවා. අන්න ඒ වගේ අවබෝධ කරගත යුතු ධර්ම යම් පමණද, තථාගතයන් වහන්සේගේ ඥාණයත් එපමණම. තථාගතයන් වහන්සේගේ ඥාණය යම් පමණද අවබෝධ කරගත යුතු ධර්මත් එපමණම. එතකොට මේ දෙකේ උස් පහත් වීමක් නැහැ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ඥාණය අභිබවා අවබෝධ කළ යුතු ධර්ම පවතින්නෙ නෑ. අවබෝධ කළ යුතු ධර්ම අභිබවා තථාගතයන් වහන්සේගේ ඥාණය පවතින්නෙත් නෑ. මොකද එතනින් එහාට අවබෝධ කරන්නට දෙයක් නැති නිසා.

එතකොට මෙන්න මේ විදියට සමස්ත ලෝකය පිළිබඳව, ඒ සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳවම හේතු ප්‍රත්‍යය නිවැරදිව දක්නා ගතිය තමයි සංකාර කියලා මෙතන හඳුන්වන්නෙ. තථාගතයන් වහන්සේ උන්වහන්සේගේ සවඥීනා ඥාණයේ ප්‍රමාණයට අනාවරණ ඥාණයේ ප්‍රමාණයට ඒ සංකාර ඥාණ තිබ්බත්, ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා තම තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් ඒ සංකාර ඥාණය ලබාගන්නා. දැන් ඒ ශ්‍රාවකයන්ගේ ඥාණය අඩු වැඩිවෙනවා. ඒ අඩු වැඩි වීම නිසා දැන් සමහර කෙනෙක් කෙලෙස් ප්‍රභාණය සඳහා අවශ්‍ය මේ මූලික කාරණා කෙරෙහි පමණක් අවධානය යොමු කරනවා. ඒ කියන්නෙ මේ පඤ්චස්කන්ධය. දුක්ඛ, වේදනා, සංඥා, සංකාර, විඤ්ඤාණ වශයෙන් මේ තමන් හා බැඳි තමන් කියලා අපි වෙන් කරලා ගත්තොත් මේ තමන්ගේ පඤ්චස්කන්ධය, එතකොට ශ්‍රාවකයෙකුට තමන් කියලා වෙන් කරගන්නා මේ පඤ්චස්කන්ධය පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් ඇති කරගන්නට පුළුවන් නම් එය උන්වහන්සේට සහාය වෙනවා, ප්‍රමාණවත් වෙනවා කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට. මේ සංස්කාර ධර්මයන් තවදුරටත් පවත්වලා වැඩක් නැහැ තේරුමක් නැහැ කියන අවබෝධයන් එක්කනෙ මේ පිළිබඳ තෘෂ්ණාව දුරුවෙන්නෙ.

ඉතින් ඒ සඳහා බාහිර ලෝකය පිළිබඳව යම්කිසි වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. නමුත් අනිවාර්යෙන්ම ඒ බාහිර ලෝකය පිළිබඳව ඉතා ගැඹුරින් විනිවිද දක්නා ඥාණයක් ශ්‍රාවකයෙකුට තිබිය යුතුයි කියලා නියමයක් නෑ. හැබැයි සමහර ශ්‍රාවකයින් වහන්සේලාට තියෙනවා චතුපට්ඨපඤ්ඤා.

චතුපට්ඨපථිනිදා කියලා කියන්නේ මේ සංස්කාර ඥාණය වඩාත් ගැඹුරින් අධ්‍යයනය කරලා ඒ නිසා උන්වහන්සේලාට තියෙනවා යම්කිසි හේතුවක් දැක්කහම එහි ඵලය හරියට වටහාගන්නට පුළුවන්. යම් ඵලයක් දැක්කහම එහි හේතුව හරියටම වටහා ගන්නට පුළුවන්. එතකොට මේ ලෝකයෙහි හේතූන්ගෙන් හටගන්නා යම්තාක් ඵල ඇත්ද ඒ ඵල පිළිබඳව උන්වහන්සේට හොඳ අවබෝධයක් තියෙනවා. එතකොට ඒක තමයි අත්පට්ඨපථිනිදා කියලා කියන්නේ. ධම්මපට්ඨපථිනිදා කියලා කියන්නේ යම්තාක් ලෝකයේ ඵල ඇති කරනවාද එහි හේතු පිළිබඳව වැටහීමක් තියෙනවා. එතකොට මේ සංකාර ඥාණය උන්වහන්සේලා වඩාත් තීව්‍ර කරනවා. එතකොට ඒ තීව්‍ර කලහම උන්වහන්සේලාට අර්හත්වය සඳහා පමණක් නෙවෙයි ඒක මේ අවශේෂ ලෝකය පිළිබඳවත් උන්වහන්සේලාට ඉතා ගැඹුරින් අනෙකුත් ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට වඩා හේතුඵල පිළිබඳ ඥාණය වඩා තීව්‍ර වෙනවා.

ඊළඟට දැන් සමහර රහතන් වහන්සේලාට තියෙනවා සෘද්ධිවිද ඥාණ, දිබ්බසෝත ඥාණ, පුබ්බේතිවාසානුස්සති, පරචිත්ත විජානන කියන මේ පඤ්ච අභිඥා. ඒක ෂඩ්අභිඥා වෙනවා ආසවක්ඛය ඥාණයත් එකතු වුනාම. ඊටපස්ස එතකොට ආසවක්ඛය ඥාණය හැම රහතන් වහන්සේ තමකටම තියෙනවා. නමුත් සමහර රහතන් වහන්සේලාට සෘද්ධිවිද, දිබ්බසෝත, පුබ්බේතිවාසානුස්සති, පරචිත්තවිජානන, දිබ්බචක්ඛු කියන මේ අවශේෂ ඥාණ පහත් උන්වහන්සේලාට පවතිනවා. එතකොට ඒ විශේෂ ඥාණ. ඒ විශේෂ ඥාණ ගොඩනැගෙන්නේ මේ සංකාර ඥාණයෙහි පුළුල් භාවය මත. ඒ කියන්නේ උන්වහන්සේලාගේ ප්‍රඥාව වඩා පුළුල් කරලා යම් යම් සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්ය දක්වන්නට පුළුවන් වෙන්නේ පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ, ආකාශ කියන මේ ප්‍රධාන ධාතු හරියට අවබෝධ කොටගෙන ඒවායෙහි හේතුඵල ක්‍රියාවලිය හඳුනාගෙන ඒවා මනසේ බලපෑමෙන් උස් පහත් කරන්නට උන්වහන්සේලා මනස පුහුණු කරනවා. එතකොට ඒ සියලු හැකියාවන් වර්ධනය වෙන්නේ අර හේතුප්‍රත්‍යය වශයෙන් දේවල් වටහාගැනීම තුළ.

ඊළඟට දිබ්බසෝත. දිබ්බසෝත කියලා කියන්නේ, මේ ශබ්දය. ශබ්දය අපේ කණට ඇහෙන සීමාව ඉක්මවලා ඉතා සුක්ෂ්ම විදියට අහන්නට ඒ ශබ්දරූපය ක්‍රියාත්මක වෙන හේතුඵල රටාව ප්‍රවෘත්තියෙන් පමණක් නෙවෙයි ඉතා සුක්ෂ්ම විදියෙන් අධ්‍යයනය කරලා උන්වහන්සේගේ ඒ හැකියාව වඩාත් ප්‍රගුණ කරනවා. අන්න ඒ විදියට දිබ්බචක්ඛු, පරචිත්ත විජානන, මේ ආදී අවශේෂ ඥාණ පුළුල් වෙන්නේ පුළුල් වෙන්නේ කුමක්

මතද, මේ හේතු ප්‍රත්‍යය වශයෙන් දේවල් නිවැරදිව දේවල් වටහාගන්නා ප්‍රමාණය මත. එතකොට දැන් අපි මේ කතා කලේ ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගත යුතු කාරණා පැති පහකින් තියෙනවා. කරුණු වශයෙන් පහක් නෙවෙයි. පැති පහක්. කරුණු වශයෙන් ගත්තොත් අනන්තයි. ඒක අපිට මෙපමණයි කියලා කතා කරලා නිමක් කරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. නමුත් අපි පැති වශයෙන් ගත්තොත් එහෙම නැත්නම් කෝණයන් හැටියට, දෘෂ්ටි කෝණයන් හැටියට අපිට ආලෝකයෙන් ප්‍රකට කරන දේ අපිට එක් එක් දෘෂ්ටි කෝණයන්ගෙන් අවබෝධ කරගන්නට පුළුවන්. අර අපි මුලින් සඳහන් කලේ ආලෝකයෙන් යමක් තැනෙනකොට ඒ වර්ණය හඳුනාගන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ වර්ණය පිළිබඳ විචක්ෂණ භාවය ඇතිකරගන්නට අර ආලෝකය උදව් වෙනවා. ඊළඟට හැඩය පිළිබඳව විචක්ෂණභාවය ඇති කරගන්නට ඒත් ආලෝකය උදව් වෙනවා. ළඟ දුර කියන දුර ප්‍රමාණය හඳුනාගන්නට ආලෝකය උදව් වෙනවා. ඊළඟට කුඩා මහත් කියන ප්‍රමාණය හඳුනාගන්නට ආලෝකය උදව් වෙනවා.

දැන් එතකොට එකම ආලෝකයෙන් මේ එක් එක් පැතිවලින් අර ආරම්භණයන් දැකගන්නට අපිට සහාය වෙනවා. අන්න ඒ වගේ එකම ප්‍රඥාවෙන් අපිට ලෝකය එක් එක් ආකාරයෙන් අවබෝධ කරන්නට හැකියාව තියෙනවා. ඒ අවබෝධ කරන පැති පහක් තථාගතයන් වහන්සේ සතුව පැවතුනා. එහි පළවෙනි පැත්ත තමයි සංකාර. සංස්කාර වශයෙන් දේවල් අවබෝධ කිරීම, සංස්කාර කිව්වේ මොකක්ද, හේතු ප්‍රත්‍යය වශයෙන්, හේතුව එකක් ප්‍රත්‍යය තව එකක්. හේතු ප්‍රත්‍යය කියන වචන දෙකම හේතු කියන අර්ථයෙන් දක්වන තැනුත් තියෙනවා. නමුත් එහි යම්කිසි වෙනසක් ප්‍රකට කරන තැනුත් තියෙනවා. හේතුව කියන්නේ ප්‍රධාන සාධකය, ප්‍රත්‍යය කියන්නේ අවශේෂ සාධකය. දැන් අපිට ගැටළු නිරාකරණය කරන්න ගියාම මේ කාරණය ඉතාමත්ම වැදගත් වෙනවා. ප්‍රධාන හේතුව මොකක්ද, අවශේෂ හේතු මොනවාද. එතකොට ඒ අවශේෂ හේතුව තමයි ප්‍රත්‍යය. සමහරවිට අපිට අවශේෂ හේතුව තමයි ලොකුවට තියෙන්නේ. ප්‍රධාන හේතුව ප්‍රකට නෑ. ඉතින් හරියට සංස්කාර ඥාණය අපිට නැතිනම් ඒ හේතු ප්‍රත්‍යයන් දකින්නා වූ ඥාණය නැතිනම් ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරන ඒ ප්‍රඥාවෙන් අපි ඒ ඥාණය දියුණු කරගෙන නැති නම් ඒ තැනැත්තාට ගැටළුවක් නිවැරදිව නිරාකරණය කරගන්නට පහසු නෑ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒක ලස්සන උපමාවකින් දක්වනවා. **යනාපි මූලේ අනුපබ්බති දල්හේ 21.14.** දැන් ගහක් වැඩිලා තියෙනකොට ඒකේ විහිදිලා තියෙන අතුපතර තමයි අපට පෙනෙන්නේ. ඒකේ මුල් ටික අපිට

පැහැදිලිව මතුපිටින් එකපාරට බැලූ බැල්මට පෙනෙන්නේ නෑ. ඒක තියෙන්නේ පොළවෙන් යට. නමුත් ඒක තියෙන්නේ ප්‍රධානම සාධකය. මුදුන් මුල සහ අවශේෂ මුල් පද්ධතිය තමයි මේ ගහ නඩත්තු කිරීමේ පැවැත්වීමේ ප්‍රධාන සාධකය. නමුත් අපිට පේන්නේ අර අතු ටික සහ කොළ ටික. එතකොට අපි මේ ගහ නිසා මෙතෙක්ට හෙවණ වැඩියි, වතුර ගතිය වැඩියි කියලා හිතනවා නම් අපි තීරණය කරන්න ඕන අතු ටික කපලා අර ආවරණ ගතිය අයිත් කරන්න. එතකොට අපිට හිතෙනවා දැන් ප්‍රශ්නේ ඉවරයි වගේ පෙනෙනවා. හැබැයි තව මුදුන් මුල සහ මුල පද්ධතිය තියෙන නිසා ඒ ගහ නැවත ශක්තිමත්ව වැඩෙනවා අර කපපු තැන්වලින් දෙනුත් ගුණයෙන් ලියලනවා. ඇයි ඒ? මුල හේතුව තවමත් ශක්තිමත්ව තියෙන නිසා. එහෙම නම් අපි යම්කිසි ගැටළුවක් නිරාකරණය කරන්න ඕන නම් මුල හේතුව හඳුනානොගන්නා තාක් කල් ඒ ගැටළුව නිරාකරණය වෙන්නෑ, අර ප්‍රත්‍යය අයිත් කරන්න අයිත් කරන්න අර ගහේ අතු කොළ අයිත් කලා වගේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා **එවම්පි තණ්හා 22.25 පුත:පුතං**. අනිත් මොන දේ වෙනස් කලත් මුල කාරණය තණ්හාව, ඒ තණ්හාව නැති කරන තාක් කල් මේ භවෙයහි පැවැත්ම නිමා වෙන්නේ නෑ, අපි මොන ප්‍රාර්ථනා කලා වුනත් අපි කොච්චර ගුණදහම් වැඩුවා වුනත්, අපි කොච්චර පින්කම් කලා වුනත් ඒ වගේම මට නම් ඊළඟ ආත්මේ උපදින්න බෑ කියලා හිතුවත්, උපදින්න එපා කියලා ප්‍රාර්ථනා කලා වුනත් මොනවා කලත් වැඩක් නෑ, තණ්හාව ශේෂව තියෙන තාක් කල්, **නින්දත්තති දුක්ඛතිදං පුත:පුතං**. මේ පඤ්චස්කන්ධ දුක්ඛය නැවත නැවත ජනිත වෙනවා. අනිත් දේවල් වෙනස් කලා කියලා ඒක නවත්වන්න බෑ, ඇයි නවත්වන්න බැරි, ප්‍රධාන හේතුව මුල හේතුව තවම තියෙනවා. එතකොට මේ සංස්කාර ඥාණය අපිට වැදගත් වෙන්නේ අපිට ඒ විදියට ලෝක ධර්මතා තේරුම් අරගෙන දේවල් වෙනස් කරන්නට, චතුරාර්ය සත්‍යය න්‍යාය ක්‍රියාත්මක කරන්නට, ගැටළු නිරාකරණය කරන්නට, භව ගමන නිමා කරන්නට අපිට ප්‍රධාන වශයෙන් මේ සංස්කාර වශයෙන් දේවල් දැකීමේ ඥාණය අවදි කරගැනීම අවශ්‍යයි. එතකොට අපේ ප්‍රඥාව මෙහෙයවන්න ඕන කවර දිශාවකටද හේතු ප්‍රත්‍යය වශයෙන් දේවල් අවබෝධ කරගන්න, ඊළඟට හේතුඵල වශයෙන් දේවල් අවබෝධ කරගන්න.

හේතුඵල කියලා කියන්නේ මේ මේ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් තමයි මේ ඵලය ඇතිවෙන්නේ. හේතුප්‍රත්‍යය කියලා කිව්වේ අර ඵලය ඇති කරන්නට

බලපාන මූල හේතු සහ අවශේෂ හේතු. ඒ කියන්නේ අවශේෂ හේතු ගැනත් ඒ කියන්නේ ප්‍රත්‍යය ගැනත් අපිට වැටහීමක් තියෙන්න ඕන. ප්‍රත්‍යය නොසලකා හැරලා කටයුතු කරන්න බෑ. හැබැයි ප්‍රත්‍යය ගැන විතරක් සැලකිලිමත් වෙලා ප්‍රශ්න නිරාකරණය කරන්න බෑ. මූල හේතුව පැහැදිලිව දකින්න නැතිනම්. ඒ නිසා කෙනෙකුට ගැටළු නිරාකරණය කිරීමේදී හව ගමන නිමා කිරීමේදී මේ සංස්කාර ධර්මයන් ඒ කියන්නේ හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා වූ මේ නාමරූප ධර්මයන් පිළිබඳ ඒ හේතුඵල ක්‍රියාවලිය, ඒ හේතුඵල ක්‍රියාවලියට අදාළ වෙන මූල හේතු සහ ප්‍රත්‍යය හරියට පැහැදිලිව වෙන්කොට හඳුනාගැනීමේ හැකියාව අත්‍යවශ්‍යයි ඒ ඥාණය ජනිත කරන්නේ ප්‍රඥාවෙන්. ඒ නිසා ප්‍රඥාවෙන් අපි ලෝකය දැකගත යුතු එක් ක්‍රමයක් තමයි එහෙම නැත්නම් ඥාණය අවදි කළ යුතු එක්තරා ක්‍රමයක් තමයි මේ සංස්කාර කියලා හඳුන්වන්නේ.

එහෙම නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ පස් ආකාරයකින් ලෝකය අවබෝධ කලා. පැති පහකින් ලෝකය ඥාණනය කර උන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාවෙන් එහෙම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගන්නා. එහි පළමු පැත්ත තමයි මේ අපි පැහැදිලි කලේ සංස්කාර හැටියට. ඊළඟට දෙවැනි පැත්ත තමයි, විකාර. විකාර කියලා කියනවා විකෘතියට. දැන් යම්කිසි දෙයක් හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා ආකාරය පිළිබඳවත් අපිට වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. ඒ වගේම ඒකට බාධා කරන හේතු සාධක මොනවාද කියලා වැටහීමක් තියෙන්නටත් ඕන. දැන් සමහර කෙනෙකුට යමක් ගොඩනගාගන්නට හැකියාව තියෙනවා, ඒක විකෘති වෙන්නේ කොහොමද කියලා වැටහීමක් නැති නම් විටින් විට කඩාවැටෙනවා. දැන් සමාධිය මතුකරගන්නට, ඒ සමාධිය ගොඩ නගන්නට අදාළ හේතු ප්‍රත්‍යය මොනවාද කියලා යම් ප්‍රමාණයකට වටහාගෙන ඒ තැනැත්තාට සමාධිය දියුණු කරන්නට පුළුවන්. හැබැයි සමාධියට බාධක ධර්ම මොනවාද කියලා හඳුනාගන්නේ නැත්නම් නැවත නැවත ඇදවැටීම් බහුලයි, කඩවැටීම් බහුලයි. එතකොට ප්‍රමාද වීම් බහුලයි. ඇයි බාධක ධර්ම හරියට හඳුනා නැති නිසා. ඒ නිසා මේ බාධක ධර්ම එහෙම නැත්නම් අදාළ සංස්කාරය විකෘති කරන ධර්ම, විපරීත කරන ධර්ම ඒවා පිළිබඳවත් අර ප්‍රඥාවෙන් අපි අවබෝධ කරන්න ඕන. ඒක ප්‍රඥාවෙන් දේවල් අවබෝධ කරගන්නා තවත් පැත්තක්. එය කෞශල්‍යය පිළිබඳ කතාවේදී එය හඳුන්වන්නේ අපාය කෞශල්‍යය. අපාය කෞශල්‍යය කියලා කියන්නේ යමකට අත්තරාය ධර්ම මොනවාද. ඒ කියන්නේ සමාධිය උපදවන්නට මේ මේ කාරණා හේතුවෙනවා ඒක තමයි

ඒ පිළිබඳව ඥාණය තමයි ආය කෞශල්‍යය කියලා හඳුන්වන්නෙ. ඒ පිළිබඳව විචක්ෂණ බව.

එතකොට සමාධියට බාධක ධර්ම මේවයි සමාධියට හානිකරනවා, සමාධිය බිඳ දමනවා, සමාධිය විපරීත කරනවා, ඒ බාධක ධර්ම තමයි මේවා කියලා එහෙම හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙනවා. දැන් සමාධියට ඉතාම සුක්ෂ්ම බාධක ධර්මයක් තමයි ටීනමිද්ධය. ටීනමිද්ධය මතු වෙනකොට ඒක සමාධියද ටීනමිද්ධය කියලා හඳුනාගන්නට බැරි තරම් සුක්ෂ්ම බාධකයක්. එතකොට මේ බාධකය හරියට හඳුනාගත්තේ නැති කෙනා සමාධිය කියලා ටීනමිද්ධය තුළ ගිලගන්නට බැසගන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒක ඒ තැනැත්තාට ලොකු අන්තරායක්. එය විකෘතියක්. නමුත් ඒ විකෘතියත් ප්‍රකෘතිය හැටියට හඳුනාගන්නවා. දැන් පසුගිය කාලවල අපි ධර්ම සාකච්ඡාවේදී කතා කලා, උදාහරණයක් හැටියටත් අපි සිහිපත් කලා සමහර කෙනෙක් ඒ විදියට පැහැදිලිවම ටීනමිද්ධයට බරවෙනවා. එතකොට ගුරුවරයා විසින් සමහර වෙලාවට හඳුන්වා දෙනවා නෑ නෑ ඔය ටීනමිද්ධය නෙවෙයි ඔය සමාධිය. එහෙම නැත්නම් යෝගියා විසින් හඳුනාගන්නවා තමන් සමාධිගත වුනා කියලා. ගුරුවරයා පහදා දෙන්නට උත්සාහ කරනවා නෑ ඒක ටීනමිද්ධය කියලා. නමුත් ශිෂ්‍යයා ඒක පිළිගන්නෙ නෑ. ශිෂ්‍යයා ඒක පිළිගන්නකොට ගුරුවරයා ඒක පිළිගන්නෙ නෑ. ඇයි මෙහෙම වෙන්නෙ, ඒ අන්තරාය ධර්ම පැහැදිලිව ප්‍රකට නොවෙන නිසා. විකෘතිය, ප්‍රකෘතිය ගැන වැටහීම ගැන වගේම ඒක විකෘති වුනාම කොහොමද කියන එක ගැන පැහැදිලි වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන, එය ප්‍රඥාවෙන් අපි අවදි කරගත යුතු විශේෂ ඥාණයක්. ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේට පුළුවන්කම තියෙනවා මේ සමස්ත විශ්වයේම හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් දේවල් ක්‍රියාත්මක වෙන ආකාරය තථාගතයන් වහන්සේ දකිනවා. ඒ වගේම ඒ හැමදෙයක්ම විකෘති කරන බාධක ධර්ම මොනවාද, ඒවා තථාගතයන් වහන්සේ පැහැදිලිව දකිනවා.

පඨවි ධාතුව, ආපෝ ධාතුව, තේජෝ ධාතුව, වායෝ ධාතුව මේ සතර ධාතූන්ගේ සම්මිශ්‍රණය එතකොට ඒ සම්මිශ්‍රණයේ උස් පහත් වීම මත තමයි මේ එක එක ද්‍රව්‍ය නිර්මාණය වෙලා තියෙන්නෙ. එතකොට පඨවි ධාතුව පමණක් වෙන්ව තියෙන්නෑ නෑ. සතර මහා ධාතූන්ම එක්ව තියෙන්නෙ. ඉතින් සතර මහා ධාතූන්ම එක්ව තිබුනා වුනාට රත්තරන් වෙනයි, රිදී වෙනයි, මුතු වෙනයි, මැණික් වෙනයි, අවශේෂ ලෝහ වර්ග වෙනයි එතකොට ඒ විවිධත්වයක් කොහොමද නිර්මාණය වෙන්නෙ. ඒ

අර පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ කියන මේ ධාතුන් මිශ්‍රවෙන ප්‍රමාණය ඒවායේ තීව්‍රතාවයේ ප්‍රමාණය, එතකොට ඒ මත මේ ධර්මය විවිධ වෙනවා. ඒවායේ ගුණකර්ම විවිධ වෙනවා. දැන් ඒවා එහෙම වෙනස් වෙනකොට විවිධ වෙනකොට ඒ විවිධත්වය හඳුනාගන්නටත් ඕන, ඒ වගේම ඒ විවිධ වූ ධර්මයන්ට එහෙම නැත්නම් විවිධ වූ සංස්කාරයන් විකෘති කරන්නට බලපාන කාරණා මොනවද කියලා හඳුනාගන්නට ඕන. දැන් අපි සාමාන්‍යයෙන් අපිට යම්කිසි වැටහීමක් තියෙනවා මේ ලෝහ වර්ග වලට මේ දේවල් එකතු වුනොත් ඒක විකෘතියක්. එතන විකෘතියක් හැදෙන්නෙ.

දැන් අපි පුංචි කාලේ ඉඳලා අපේ මව්පියෝ අපට කියාදෙනවා ඔය ඇලුමිනියම් වගේ දේවල් එක්කලා ඇඹුල් වර්ග මිශ්‍ර වෙන්න තියන්න එපා. එතකොට කැම බෙදනකොට වුනත් ඇලුමිනියම් බදුනකට බෙදන්න එපා ඇඹුල් ජාති. එතකොට මේ සාමාන්‍ය ගම්වල වැඩිහිටියන්ට, මව්පියන්ට පවා තිබුනා එක්තරා ඥාණයක් ඒවා පිළිබඳව මූලධර්ම වශයෙන් සංස්කාර වශයෙන් ගැඹුරුම ඥාණයක් ඒ අයට නැහැ. හැබැයි පාරම්පරික ඥාණයක් තිබුනා මේ ඇලුමිනියම් සමඟ ඇඹුල් එකට ප්‍රතික්‍රියා කරමින් ඒකෙන් යම්කිසි ශරීරයට අහිතකර යම් ශක්තියක් නිර්මාණය කරනවා, ගොඩනගනවා. එතකොට මේ වැටහීම තිබුනා. එතකොට අන්න ඒ වගේ මේ සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් රූපධර්ම, නාමධර්ම, ඊළඟට ඒ නාමධර්මයන් රූප ධර්මයන් එකතු වෙලා හැදිව්ව විශේෂ අවස්ථා, දැන් රන් රිදී මුතු මැණික් ආදී කියන්නෙ රූප ධර්ම එකතුවෙලා හැදිව්ව විශේෂ අවස්ථානෙ. ඒ වගේ නමයි නාම ධර්මයන් එකතුවෙලා හැදිව්ව විශේෂ අවස්ථා තියෙනවා. ඒ මොනවාද, ඒ නමයි මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා මේ ආදී මනෝභාවයන්.

එතකොට මෛත්‍රිය කියන මනෝභාවය ඇතිවෙනකොට එතන එක චෛතසික ධර්මයක් විතරක් නෙවෙයි තව චෛතසික ධර්ම බොහෝමයක් එකතු වෙලා තියෙනවා. සමාධිය කියන තැනට එතකොට ඒකාග්ගතා චෛතසිකය නමයි, හැබැයි ඒකාග්ගතා චෛතසිකයත් එක්කලා තවත් බොහෝ චෛතසික එකතු වෙලා තියෙනවා. ඒ අදාළ චෛතසිකයන් එකතු වෙනකොට නමයි ඒ සමාධියේ එක් එක් තත්වයන් නිර්මාණය වෙන්නෙ. දැන් අපි සිහිපත් කලා ඒකාග්ගතාවය කුසල් සිතෙන් යෙදෙනවා, අකුසල් සිතෙන් යෙදෙනවා. එතකොට එකම ඒකාග්‍රතාවය. ඒකාග්‍රතාවය කුසල් සිතේ යෙදෙනකොට කුසලයට පක්ෂපාතීව ක්‍රියාත්මක වෙනවා. අකුසල් සිත් වල යෙදෙනකොට අකුසලයට පක්ෂපාතීව ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඊටපස්සෙ ඒකාග්‍රතාවය කුසල් සිතේ

දියුණු කලා වුනත් ඒ හැම ඒකාග්‍රතාවයක්ම නිර්වාණය පිණිස හේතුවෙන සමාධියක් වෙන්නෙ නෑ. සමාධි බොජ්ඣංගය බවට පත්වෙන්නෙ නෑ. සමාධි මාර්ගාංගය බවට පත්වෙන්නෙ නෑ. සමාධි බොජ්ඣංගය මාර්ගාංගය බවට පත්වෙන්නට නම් ඒ සමාධියට එකතු වෙන්නට ඕන මොනවාද? විචේක, විරාග, නිරෝධ, නිස්සංග්ග පරිණාම. ඒ සමාධිය විචේක නිශ්‍රිත ගතියෙන් යුක්ත වෙන්නට ඕන. විරාග නිශ්‍රිත ගතියෙන් යුක්ත වෙන්නට ඕන. නිරෝධ නිශ්‍රිත ගතියෙන් යුක්ත වෙන්නට ඕන. නිස්සංග්ග පරිණාමී කියලා කීව්වෙ නිවනට යොමු වූ ලක්ෂණයෙන් යුක්ත වෙන්න ඕන. එතකොට මේ ලක්ෂණත් එක්කලා මුහුටුනාම තමයි ඒ සමාධිය සමාධි බොජ්ඣංගයක් බවට පත්වෙන්නෙ. සමාධි මාර්ගාංගයක් බවට පත්වෙන්නෙ.

එතකොට දැන් මේ ටික හඳුනාගන්නෙ අර සංස්කාර ඥාණයෙන්. හේතු ප්‍රත්‍යය වශයෙන් දේවල් මත රඳන්නා ඥාණයෙන්. එහෙම වටහා ගන්නකොට ඒ තැනැත්තාට ඇතිවෙන්නට ඕන අනිත් පැත්තෙන් එහෙම නම් මේ සමාධියට මේ මේ දුර්වල ගති ලක්ෂණ එකතු වුනොත් එය බොජ්ඣංගයක් බවට පත්වෙන්නෙ නෑ. එය මාර්ගාංගයක් බවට පත්වෙන්නෙ නෑ. දැන් මාර්ගාංගයක් බවට, බොජ්ඣංගයක් බවට පත්නොවී යම්කිසි කෙනෙකුට ලෞකික තත්වයේ පමණක් රඳවලා තියන්නට ඒ සමාධිය හේතුවෙන්නට පුළුවන් මේ මේ ගති ලක්ෂණ නිසා. එතකොට අර තණ්හා නිශ්‍රිත, දැනි විරාග නිශ්‍රිත වෙනුවට රාග නිශ්‍රිත, නිරෝධ නිශ්‍රිත වෙනුවට ඒ තැනැත්තාට පැවැත්ම පිළිබඳ යම්කිසි ආකල්පයක්, නිස්සංග්ග පරිණාමී නිවන දෙසට නැමුනා වෙනුවට ආත්මය පිළිබඳ යම්කිසි සංකල්පයක් එක්ක මුහුටෙලා සමාධිය වඩනවා. එතකොට එහෙම වඩනකොට ඒ තැනැත්තාට සමාධිය දියුණු වෙනවා. නමුත් ඒක නිවැරදිව අවබෝධ කරන්නට සමත් වෙන්නෙ නෑ. කුමක් නිසාද, අර තණ්හා මාන දිට්ඨි ආදී අවශේෂ දුර්වලකම් වලින් විපරිත වෙලා. එතකොට සමාධිය තියෙනවා, හැබැයි අර මිශ්‍රණය වෙනස්. ඒ වෙනකොට එහි වෙනම තත්වයක් ගොඩනැගෙනවා.

මේ විදියට එකම ධර්මතාවය එක් එක් ආකාරයෙන් ප්‍රභේදගත වෙන ආකාරය හඳුනාගන්නවා සක්කාය ඥාණයෙන්. ඒ වගේම ඒ හැම තත්වයක්ම විකෘති කරලා විපරිත කරන්නට හේතුවෙන නිවරණ ධර්ම, ක්ලේශධර්ම ආදිය හඳුනාගන්නවා වෙනත් ආකාරයෙන්. ඊළඟට රූප ලෝකය ගත්තයින් පස්සෙ රූප ලෝකය අතිශයින්ම විවිධත්වයන් පවතිනවා. එය රූප ධර්මම තවත් රූප ධර්ම වලට විකෘති ඇති කරනවා.

දැන් රූප කියන්නෙම ගිනෝෂණයන්ගෙන් රොබ්බනයට පත්වෙන නිසා, විකාරයට පත්වෙන නිසා. එතකොට ගිනෝෂණ දෙකෙන් නිරන්තරයෙන් මේ රූප විපරීත වෙනවා, විකෘති වෙනවා. තමන්ගේ ස්වභාවය වෙනස් කරගන්නවා. එතකොට එහෙම නම් ගිනෝෂණ හෙවත්, ගිනෝෂණ කියන දෙකෙන් අදහස් කරන්නෙ උණුසුමේ අඩු බවනෙ සීතල කියලා කියන්නෙ. එතකොට උණුසුම එහෙම නම් තේජෝ ධාතුව කියලා කියන්නෙ මේ රූප විකෘති කරන්නා වූ විකාරයට පමුණුවන්නා වූ ධර්මයක්. එතකොට අන්න ඒ වගේ අර මානසික ගුණාංග වලට, යම් යම් ඒ චෛතසික ධර්මවලට විකෘතිය ඇති කරන, ඒවා විනාශ කරන, ඒවා අඛණ්ඩ කරන බාධක ධර්ම මොනවාද කියලා හඳුනාගැනීම තමයි විකාර කියලා හඳුන්වන්නෙ.

එතකොට තථාගතයන් වහන්සේ සමස්ත ලෝක ධර්මයම සංකාර වශයෙන් අවබෝධ කරනවා. ඒ වගේම විකාර වශයෙන් අවබෝධ කරනවා ඒවා විකෘති කරන බාධක ධර්ම මොනවාද කියලා නිවැරදි අවබෝධයක් තථාගතයන් වහන්සේ සතුව පවතිනවා. ඒ අනුව ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥාණය හා සමාන ඥාණයක් ඇති කරන්නට ශ්‍රාවකයෙක්ට නොහැකි වුනාට අපි වැයම් කරන්නට ඕන යමක් ඇතිවෙන්නා වූ හේතුප්‍රත්‍යය දකින්නට, හේතුවල දකින්නට, හේතු පැත්ත, හේතුවල කිව්වෙ හේතුවක් සහ එලය අතර සම්බන්ධය, හේතු ප්‍රත්‍යය කිව්වෙ මූල සාධකය සහ අවශේෂ සාධකය. එතකොට මේ හැම ආකාරයකින්ම දකිනවා වගේම එය විකෘති කරන්නට බලපාන විපරීත ධර්ම මොනවාද, නිවරණ ධර්ම මොනවාද, ඒකට බාධක ක්ලේශ ධර්ම මොනවාද ඒවා හඳුනාගන්නට ඕන.

දැන් මීට පෙරත් අපි පැහැදිලි කලා. මෙත්තාව ගැන කතා කරනකොට මෙත්තාවට බාධක ධර්මය ද්වේශය පටිගය විදියට බොහෝ දෙනා හඳුනාගෙන තියෙනවා. ද්වේශය පටිගය කියන්නෙ මෙත්තාවට සෘජුවම බාධක ධර්මය, ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මය. නමුත් අවශේෂ සියලුම නිවරණ ධර්ම, ක්ලේශ ධර්ම මෙත්තාවට බාධක වෙනවා. අවශේෂ හැම ක්ලේශ ධර්මයකින්ම අර මෙත්තාවට යමිකිසි බාධකයක් ඇති කරනවා. අවශේෂ නිවරණ ධර්ම වලින් බාධකයක් ඇති කරනවා. එතකොට නිවරණ ධර්ම වලින් සෘජුව විකෘතියක් ඇති කරනවා. විපරීත කරනවා. ඊළඟට අර සුක්ෂ්ම ක්ලේශ ධර්ම වලින්, තණ්හා මාන දිට්ඨි ආදී ක්ලේශ ධර්ම වලින් නිවැරදි පැත්තට යොමුවෙන්නට තියෙන එක වළක්වලා ඒ මෙත්තාව සසර පැවැත්ම සඳහා යොමු කරනවා.

එතකොට මේ වගේ කොහොමද මේ මනෝභාවයන් වෙනස් වෙන්නේ, විකෘති වෙන්නේ කොහොමද, ඒ එක් එක් තත්වයන් ගොඩනැගෙන්නේ කොහොමද. ඒවා පිළිබඳව ඇති කරගන්නා දොණය තමයි අර සංස්කාර දොණයට අමතරව විකාර දොණය යි කියලා හඳුන්වන්නේ. ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි ලක්ෂණ, ඒකත් ඉතාම වැදගත් කාරණයක්. ලක්ෂණ කියලා කිව්වහම එහි කොටස් දෙකක් තියෙනවා. සාධාරණ ලක්ෂණ සහ අනන්‍ය ලක්ෂණ. සාධාරණ ලක්ෂණ කියලා එහෙම නැත්නම් සාධාරණ ලක්ෂණ සහ අසාධාරණ ලක්ෂණ කියලා කියන්නත් පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් පොදු ලක්ෂණ සහ අනන්‍ය ලක්ෂණ කියලා කියන්නත් පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් සාමාන්‍ය ලක්ෂණ සහ විශේෂ ලක්ෂණ කියලා කියන්නත් පුළුවන්. ඔය කොයි විදියෙනුත් දහම් පොත පත් වල පැහැදිලි කරනවා. එතකොට සාධාරණ ලක්ෂණ සහ අසාධාරණ ලක්ෂණ; සාධාරණ ලක්ෂණ කියලා කියන්නේ සියලුම තාමරූප ධර්මයන්ට පොදු සාධක, පොදු ලක්ෂණ. ඒ මොනවාද? අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව. තාමධර්මත් රූප ධර්මත් භේතූප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන වහා බිඳී යනවා. ඒ වහා බිඳී යන ලක්ෂණය පඨවි ධාතුවටත් අදාළයි, ආපෝ තේජෝ වායෝ ආකාශ මේ සියල්ලටම අදාළයි. ඒ වගේම විඤ්ඤාණ ධාතුවට, චෛතසික ධාතුවට අදාළයි. ඒ චෛතසික ධර්මවලත් කුසල චෛතසිකයන්ටත් අකුසල චෛතසිකයන්ටත් අදාළයි. ලෝභයත් හටගෙන වහා නිරුද්ධ වෙනවා. ද්වේශයත් හටගෙන වහා නිරුද්ධ වෙනවා. ශ්‍රද්ධාවත් හටගෙන වහා නිරුද්ධ වෙනවා. ප්‍රඥාවත් හටගෙන යහා නිරුද්ධ වෙනවා. එහෙම නම් භේතූ ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන වහා බිඳී යන ලක්ෂණයෙන් මේ සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් සමානයි. එහෙම නැත්නම් අනිත්‍ය ලක්ෂණය සියලුම සංස්කාර ධර්මවලට පොදු සාධකයක්. පොදු ලක්ෂණයක්. ඒ ඒ හැමදේකම ප්‍රකට වෙන සාධාරණ ලක්ෂණයක්. සාධාරණයි කියලා කියන්නේ හැමෝටම එකයි කියන එකනෙ. එතකොට ඒ අර්ථයෙන්ම හැම සංස්කාර ධර්මයකටම ඒක පොදුයි. එක වගේ ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

ඊළඟට දුක්ඛ ලක්ෂණය. දුක්ඛ ලක්ෂණය කියලා කියන්නේ දැන් අපි හුඟක් දෙනා නිතරම මේ ගැන කතා කරනවා, දුක්ඛ කියලා හඳුනාගන්නේ තමන්ට දැනෙන දුකනෙ. මේ කතා කරන්නේ දැනෙන දුක ගැන නෙවෙයි දැනුනත් නොදැනුනත් එහි පවතින දුක්ඛ ලක්ෂණය. දැන් අපි පෙර දිනෙකත් සිහිපත් කලා අපි හිසට කුළු ගෙඩියකින් ගැහුවොත් ඔළු කටුව පොඩිවෙනකොට එහි තදබල වේදනාවක් දැනෙනවා. ගලකට කුළුගෙඩියකින් ගහනකොටත් ඒ ගල කුඩුවෙනකොට අර පීඩන

ලක්ෂණය, සන්නාප ලක්ෂණය ඒ තුලත් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. විපරිණාම ලක්ෂණය ක්‍රියාත්මක වෙනවා. හැබැයි ඒ ක්‍රියාත්මක වුනාට ගලෙහි විඤ්ඤාණයක් නැති නිසා ඒ පීඩනය හඳුනාගන්නට ක්‍රමයක් නෑ. අපි ඒකට පීඩන මාපකයක් හයි කලොත් කොච්චර ලොකු පීඩනයක්ද කියලා මනින්නට පුළුවන්. එතකොට අපේ හිසට කුළු ගෙඩියෙන් ගහනකොට පීඩන මාපකයක් වෙනම හයි කරන්න ඕන නෑ. තමන්ගේ විඤ්ඤාණය පීඩන මාපකයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට හරියට ඒ පීඩනයේ තියෙන පීඩාව අපිට දැනෙනවා විඤ්ඤාණයෙන්. එතකොට ඒ දැනෙන එක තමයි දුක හැටියට ගොඩක් වෙලාවට හඳුනාගන්නට පුරුදු වෙලා තියෙන්නේ. ඉතින් ඒ දුක හැටියට විඤ්ඤාණයෙන් ඒක මැනගන්නත් නැතත් අර ගලට කුළු ගෙඩියෙන් ගහනකොටත් ඒකම තමයි සිද්ධ වෙන්නේ. ඒ විපරිණාම ලක්ෂණය, පීඩන ලක්ෂණය ඒවා එහෙම්මම ප්‍රකට වෙනවා. ඒක මැනගන්නට මාපකයක් නැති ප්‍රශ්නය විතරයි. ඉතින් මාපකය ඇතත් නැතත් ඒ ලක්ෂණය එහි ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ නිසා දුක්ඛ ලක්ෂණ කියලා කියන්නේ සියලුම සංස්කාර ධර්මවල ආවේණිකව ප්‍රකට වන පොදු සාධකය, මොකද අපි නිතර කතා කරනවා එබදු ලක්ෂණ හතරක් තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා. සංකත, විපරිණාම, පීඩන, සංනාප.

සංකත කියලා කියන්නේ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා බව. ස්වාධීන බවක් නැති ගතිය. කිසිම සංස්කාර ධර්මයකට ස්වාධීනව ජනිත වෙන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. අදාළ හේතුප්‍රත්‍යයන් ගොඩ නැගුනොත් විතරමයි ඒවා ගොඩ නැගෙන්නේ. එතකොට අන්න ඒ පරාදීන ගතිය, හේතුප්‍රත්‍යයන් මත යැපෙන ගතිය, පරපෝෂිත ගතිය ඒක තමයි මේ සංකත ලක්ෂණය කියලා කියන්නේ. ඊළඟට ඒ සංකතයන්ගෙන් හටගන්න හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්න දේ වහා බිඳී යනවා. ඒ බිඳිලා යන බව තමය විපරිණාම ලක්ෂණය. ඊළඟට පීඩන ලක්ෂණය. නාම ධර්ම වලත්, රූප ධර්ම වලත් ඒ පීඩන ලක්ෂණය ක්‍රියාත්මක වෙනවා. සිතෙහිත් අපිට පීඩාකාරී බව දැනෙනවා. රූපධර්මයන්ගෙන් අවශේෂ රූප ධර්මයන්ගෙන් නාම ධර්මයන්ගෙන් පීඩාකාරී බව ඇතිකරනවා. ඒ තමයි පීඩන ලක්ෂණ. සංනාප කියලා කියන්නේ දවන තවන ගතිය. තේජෝ ධාතුවෙන් රූප කලාප දවනවා. තේජෝ ශක්තිය ජනිත කරන විදියේ මනෝභාවයන්ගෙන් නාම ධර්මයන් පීඩනයට සන්නාපයට පමුණුවනවා. එතකොට මේ විදියට මේ සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් ඒ බාහිර දේකින් සංනාපයට පැමිණුනත් නැතත් හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ජනිතව බිඳී යන ගතිය තුළම ඒ පීඩනය

සංභාපය ජනිත වෙනවා. ඒ නිසා යම් තැනක හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා බව බිඳී යන ගතිය නියෙනවා නම් එහිම පීඩන ලක්ෂණය සහ සන්නාප ලක්ෂණය එහිම සක්‍රිය වෙනවා. ඒවාට පිටින් තවත් එකක ආධාරයක් එතනට අවශ්‍ය වෙන්නෙ නෑ. එතකොට අන්න ඒ විදියට සියලුම සංස්කාර ධර්ම වල අනන්‍යව පවතින පොදු සාධකයක් හැටියට මේ දුක්ඛ ලක්ෂණය.

ඊළඟට අනාත්ම ලක්ෂණය. අනාත්ම කියන්නෙ ආත්ම වශයෙන් සාර වශයෙන් ගත යුතු කිසිම අවිඤාසී පදාර්ථයක් මේ කිසිදු සංස්කාරයක් සතුව පවතින්නෙ නෑ. හැම සංස්කාරයක්ම අදාල හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන කිසිවක් ඉතුරු නොවී නිරුද්ධ වෙනවා. එසේ නිරුද්ධ නොවී පවතින්නට පුළුවන් විදියේ කිසිදු පදාර්ථයක් සංස්කාර ධර්මයක් මේ කිසිවක් තුළ විද්‍යමාන වෙන්නෙ නෑ. එතකොට ඒකත් පොදු සාධකයක්. ඒකත් පොදු ලක්ෂණයක්. ඒ නිසා මේ අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම කියන මේ ලක්ෂණ තුන සාධාරණ ලක්ෂණ, පොදු ලක්ෂණ, එහෙම නැත්නම් සාමාන්‍ය ලක්ෂණ කියන නම් වලින් හඳුන්වනවා. ඊළඟට දෙවැනි කොටස තමයි විශේෂ ලක්ෂණ, එහෙම නැත්නම් අසාධාරණ ලක්ෂණ, එහෙම නැත්නම් අනන්‍ය ලක්ෂණ, එහෙම නැත්නම් ආවේණික ලක්ෂණ, එහෙමත් නැත්නම් පෞද්ගලික ලක්ෂණ. මේ එක් එක් සංස්කාර ධර්මයන්ට ආවේණික වූ අනන්‍ය ලක්ෂණ තියෙනවා. ඒ මොනවාද? ඒවා එකින් එකට වෙනස් වෙනවා. පඨවි ධාතුව වගේ නෙවෙයි ආපෝ ධාතුව. ආපෝ ධාතුව වගේ නෙවෙයි තේජෝ ධාතුව. තේජෝ ධාතුව වගේ නෙවෙයි වායෝ ධාතුව. ඒ වගේ නෙවෙයි ආකාශ ධාතුව. ඒ වගේ නෙවෙයි ප්‍රඥාව, ඒ වගේ නෙවෙයි ශ්‍රද්ධාව. එකකට එකක් වෙනස්කම් තියෙනවා. ඉතින් ඒ වෙනස්කම් අපි මීට ඉහතදින් බොහෝකොට සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා වඤ්චක ධර්ම ගැන එහෙම කතා කරනකොට මේ අනන්‍ය ලක්ෂණ, ආවේණික ලක්ෂණ, අසාධාරණ ලක්ෂණ, පෞද්ගලික ලක්ෂණ හරියට හඳුනාගන්නොත් විතරයි අපිට ඒ සංස්කාර ධර්මය අන්‍ය සංස්කාර ධර්මයන්ගෙන් වෙන්කොට හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

දැන් සංඥාවෙන් යම් ප්‍රමාණයකට ඒක ඇති කරනවා. විඤ්ඤාණයෙනුත් යම් ප්‍රමාණයකට ඒක ඇති කරනවා. හැබැයි ප්‍රඥාවෙන් තමයි ඒක හරියටම විනිවිද දකින්නෙ. අපි පසුගිය සතියේ කතා කලා සංඥාවෙනුත් හැඳිනීමක් කරන්නෙ. විඤ්ඤාණයෙනුත් හැඳිනීමක් කරන්නෙ. ප්‍රඥාවෙනුත් හැඳිනීමක් කරන්නෙ. දැන් සංඥාවෙන් කරන්නෙ බොහොම ලාමක හැඳිනීමක්. විඤ්ඤාණයෙන් කරන්නෙ ඊට වඩා ටිකක් තියුණු

හැඳිනීමක්. ප්‍රඥාවෙන් කරන්නේ හාත්පසින් ගන්නා ඉතා නියුණු ප්‍රකට දැන හඳුනාගැනීමක්, දැකගැනීමක්. එතකොට ඒ කියන පුළුල් දැක්මෙන්, හාත්පසින් දැක්මෙන් තමයි අපට මේ සංස්කාර ධර්මය අත්‍ය සංස්කාර ධර්මයන්ගෙන් වෙන්කොට හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම නැති හැම මොහොතකම අපි යම්කිසි ප්‍රමාණයකට ඒ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ලක්ෂණ හඳුනනවා. හැබැයි හඳුනන් නැති ගති ලක්ෂණත් තියෙන්න පුළුවන්. එහෙම තිබුණොත් මොකද වෙන්නේ? වෙනත් සංස්කාර ධර්මයක ඊට හා සමාන ගති ලක්ෂණයක් තිබුණොත් ඒකයි මේකයි පටලවගන්නවා. එබඳු අවස්ථාවක තමයි අපේ සිතට අපි රැවටෙන්නේ වඤ්චක ධර්ම වශයෙන් අපේ සිතට ඒ ඇතිවෙන මනෝභාවයන්ට අපි රැවටෙන්නවා.

අපි එබඳු අවස්ථාවල ඒ වඤ්චක ධර්ම පැහැදිලි කරනකොට තීරණ්තරයෙන් පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙනවා, සරල උදාහරණයක් කියන්නමි, ශ්‍රද්ධාව සහ රාගය. ශ්‍රද්ධාවෙන් තියෙනවා පහදින ගතියක්. රාගයෙන් තියෙනවා පහදින ගතියක්. ශ්‍රද්ධාවෙන් ප්‍රියශීලී ගතියක්. රාගයෙන් තියෙනවා ප්‍රියශීලී ගතියක්. ශ්‍රද්ධාවේ තියෙනවා උදව් කරන්න කැමැති ගතිය. රාගයෙන් තියෙනවා උදව් කරන්න කැමැති ගතිය. ශ්‍රද්ධාවේ තියෙනවා දකින්න, අහන්න, ඇසුරු කරන්න කැමැති ගතිය. රාගයෙන් තියෙනවා දකින්න, අහන්න, ඇසුරු කරන්න කැමැති ගතිය. දැන් එතකොට මේ මූලික මනෝභාවයන් සුක්ෂ්ම විදියට මතුවෙනකොට මේ ශ්‍රද්ධාවයි මේ රාගයයි කියලා කොහොමද වෙන් කරගන්නේ. දෙකේම එක වගේ ගති ලක්ෂණ. අන්න වෙන් කරගන්න නම් දීර්ඝ කාලයක් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා අධ්‍යයනය කරලා රාගයෙහි අත්‍යය ලක්ෂණ මොනවාද, ශ්‍රද්ධාවේ අත්‍යය ලක්ෂණ මොනවාද කියලා හඳුනාගෙන තියෙන මේ ලක්ෂණ ඥාණය ඇති කෙනෙකුට පමණයි ශ්‍රද්ධාව සහ රාගය වෙන්කොට හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ.

ඊළඟට ද්වේශය සහ තෛෂ්කර්මය. ද්වේෂයෙහිත් තියෙනවා අතහරින ගතිය. තෛෂ්කර්මයේත් තියෙනවා අතහරින ගතිය. ද්වේෂයේ තියෙනවා වැළඳ නොගන්නා ගතිය. තෛෂ්කර්මයේත් තියෙනවා වැළඳ නොගන්නා ගතිය. එතකොට ද්වේෂයේ තියෙනවා බැහැර කරන ගතිය, ඇලෙන්නේ නැති ගතිය. තෛෂ්කර්මයේත් තියෙනවා නොඇලෙන ගතිය. එතකොට මේ ගති ලක්ෂණ වලින් සුක්ෂ්ම ද්වේශය, දැන් ද්වේශය රළු විදියට තිබුණොත් දැනෙනවා ඒක ද්වේෂය කියලා. සුක්ෂ්ම විදියට ඇතිවෙනකොට ඒක අයින් කරන්නට ඕන, ඉවත් කරන්නට ඕන,

කළකිරෙන ගතිය වගේ එකක් අපිට ඇතිවෙනවා. එතකොට මේ ඇතිවෙන්නෙ ද්වේෂයද නෛෂ්කර්මයේ ලක්ෂණ ද. ඒක තෝරාගැනීම පහසු නෑ. ඒක තෝරාගන්නට නම් මේ ලක්ෂණ දොණය දීර්ඝ කාලයක් අපි ප්‍රගුණ කරලා තියෙන්නට ඕන, ද්වේෂයට ආවේණික ලක්ෂණ මොනවාද, ඒ වගේම නෛෂ්කර්මයට ආවේණික ගති ලක්ෂණ මොනවාද. ද්වේෂය කියන්නෙ අකුසලයක්, නෛෂ්කර්මය කියන්නේ කුසලයක්, ප්‍රඥාවෙන් හටගන්නා දෙයක් කියන බව අපි අහලා තියෙනවා හිතලා තියෙනවා. නමුත් මේ ප්‍රඥාව හා ද්වේෂය හාත්පසින්ම කරුණු දෙකක් වුනාට ඒවා ක්‍රියාත්මක වෙන ස්වරූපය ගන්නහම ඒ මනෝභාවයන්හි යම් යම් සමාන ගති ලක්ෂණ ප්‍රකට වෙන්නට පුලුවන්. ඉතින් ඒ සමානතා අතර අසමානතා ගති ලක්ෂණ හරියට වෙන්කොට ගන්නට තරම් දොණයක් තියෙනවා නම්, ප්‍රඥාව ප්‍රගුණ කරලා තියෙනවා නම් තමයි ඒ තැනැත්තාට පුලුවන් වෙන්නෙ ඒ ධර්මතා වෙන්කොට හඳුනාගන්න. මෙන්න මේ විදියට තුන්වෙනි කාරණය තමයි ලක්ෂණ දොණය.

අපි දැන් මේ පැහැදිලි කරගෙන යන්නේ පඤ්චවිධ නෙය්‍යමණ්ඩලය. පස් ආකාරයකින් ලෝකය අවබෝධ කරනවා, දොණනය කරනවා. ඒක ප්‍රඥාවෙන් උදව් වෙන්නෙ. ඒ පස් ආකාරය තමයි පළවෙනි එක සංස්කාර, දෙවෙනි එක විකාර, මේ තුන්වෙනි කාරණය තමයි අපි පැහැදිලි කලේ ලක්ෂණ. ඊළඟට හතරවෙනි කාරණය නිර්වාණ. නිර්වාණ කියලා කියන්නෙ මේ භේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් වහා බිඳී යනවා. ඒ නිසා සංස්කාර ධර්මයන් නිරෝධයට පමුණුවන්නට නිරුද්ධ කරන්නට ආයෙ කිසිවෙකුගේ මැදිහත් වීමක් අවශ්‍ය නෑ. කවුරුවත් අමුතුවෙන් උත්සාහ කරන්න ඕන නෑ. හටගත් සංස්කාර ධර්මයන් ස්වභාවයෙන්ම නිරුද්ධ වෙනවා. එතකොට මේ නිරෝධ දොණය කියලා කියන්නෙ මොකක්ද? නිරෝධ දොණයයි කියන්නෙ මේ හටගත් සංස්කාර ධර්ම නිරුද්ධ වුනාට නැවත සංස්කාර හටගන්නවා ඒවාට අදාළ භේතු ප්‍රත්‍යය තියෙන තාක් කල්. එතකොට හටගත් සංස්කාර ධර්ම නිරුද්ධ කරන්න අපිට අමුතුවෙන් වෙහෙසක් ගන්න ඕන නෑ. හැබැයි නැවත නැවත සංස්කාර ගොඩ නගන්නා වූ භේතු අහෝසි කලේ නැති නම් මේක නිමාවක් නැති ගමනක්. නාමරූප ධර්මයන් මරණයේදී අහෝසි විය යුතුයි. ඒ භේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගත් දේ නිරුද්ධ වෙන නිසා. නමුත් ඒ එතකොට මරණයට අපි අමුතුවෙන් පත්වෙන්න දඟලන්න ඕන නෑ. කවුරුත් මැරෙනවා. ඒකට අමුතු උත්සාහයක් ඕන නෑ. නමුත් ඒ මැරෙනකොටම යළි පඤ්චස්කන්ධයක් හැටියට ජනිත වෙනවා. කුමක්

නිසාද, පැවැත්ම පිළිබඳ ඕනෑකම කැමැත්ත භව තණ්හාව තවම ඉතුරු වෙලා තියෙන නිසා. එහෙම නම් මේ මූල සාධක මූලික හේතු ප්‍රත්‍යය ඉතිරිව තියෙන තාක් කල් හටගත් හටගත් සංස්කාර ස්වභාවයෙන් නිරුද්ධ වෙනවාට පැවැත්ම නිමාවෙන්නෙ නෑ. එහෙම නම් නැවත නොහටගන්නා ආකාරයෙන් නිරුද්ධ කරන්නට කුමක් කළ යුතු ද, ඒ සඳහා කළ යුතු දේ තමයි මේ නැවත නැවත ගොඩනගන්නා වූ හේතු ප්‍රත්‍යයන් හඳුනාගන්නට ඕන. ඒ හේතු ප්‍රත්‍යයන් කොහොමද අහෝසි කරන්නෙ කියලා හඳුනාගන්නට ඕන. ඒ අහෝසි වීම සඳහා අවශ්‍ය මග අනුගමනය කරන්නට ඕන.

අන්න ඒ විදියට දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග කියන මේ පියවර හතරෙන් ඒ හටගෙන නිරුද්ධ වෙන්නා වූ සංස්කාර ධර්මයන් යළි නොහටගන්නා තත්වයට, අපි මේක ඉතාම හොඳින් වටහාගන්න ඕන, හටගත් සංස්කාර ධර්මයන් නිරුද්ධ කරන්න අපිට දඟලන්න ඕනවෙත් නෑ. ඒවා නිරුද්ධ වෙනවා. අපි මේ වැයම් කරන්නෙ වීර්යය කරන්නෙ නැවත නොහටගන්නා තත්වයට පත්කරන්නටයි, නිරුද්ධ කරන්නට නෙවෙයි. ඒ නිසා නිවන අහේතු අප්‍රත්‍යය කරණයයි කියලා කියන්නෙ නිරුද්ධ වෙන බව සංස්කාරයන්ගේ ස්වභාවයයි, ඒක අමුතු හේතුවකින් සිද්ධ වෙන දෙයක් නෙවෙයි. ඒක එහි ලක්ෂණයක්. අපි මේ වැයම් කරන්නෙ යළි නොහටගන්නා තැනට පමුණුවන්නට. ඒකට හේතු හඳුනාගෙන අහෝසි කරන්නට. ඉතින් අන්න ඒ පිළිබඳ ඥාණය තමයි නිර්වාණ ඥාණය කියලා කියන්නෙ.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේට සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් ගොඩනැගෙන හැටි හේතුඵල වශයෙන් දකිනවා. එය විකෘති වෙන ආකාරය දකිනවා. ඒවාට සාධාරණ සහ අනන්‍ය ලක්ෂණ පැහැදිලිව දකිනවා. ඒවා නැවත නොහටගන්නා ආකාරයෙන් නිරුද්ධ කරන්නෙ කොහොමද කියලා දකිනවා. ඔය කරුණු හතර පරමාර්ථමය වශයෙන් ලෝකය අවබෝධ කරන ඥාණය. ඊටපස්සෙ පස්වෙනි එක තමයි ප්‍රඥප්ති. ඒකත් වැදගත්. මොකක්ද ප්‍රඥප්ති කියන්නෙ සම්මුති ඥාණය. එතකොට මේ පරමාර්ථ වශයෙන් ලෝකය දකිනවා වගේම ලෝක සම්මුතිය කුමක්ද කියලා හඳුනාගන්නටත් දක්ෂ වෙන්නට ඕන. ඒ දක්ෂතාවය නැතිවුනොත් අපිට ලෝකෙ පවතින්න බෑ. එතකොට ස්ත්‍රියක් නාමරූප ධර්ම ටිකක්, පුරුෂයාත් නාමරූප ධර්ම ටිකක් ඒක හරි. එතකොට එහෙම නම් ස්ත්‍රියක් ඝාතනය කලත්, පුරුෂයෙක් ඝාතනය කලත් එකම ඝාතනයක්. නමුත් මව ඝාතනය කලොත්, පියා ඝාතනය කලොත් ඒක ආනන්තරීය කර්මයක්.

මොකක්ද එහි නියෙන විශේෂත්වය, ඒත් ස්ත්‍රියක්නෙ, ඒත් පුරුෂයෙක්නෙ. එහි විශේෂත්වය ඇතිවෙන්නෙ අර නාමරූප ධර්ම ඒකරාශී වීම සහ අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාවය ඇතිවෙන විශේෂ අවස්ථාවක්.

ඒකයි අපි කිව්වෙ පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ එකම ධාතු කොටස් ටික වුනාට මේවා ගොනුවෙන ආකාරය මත රත්තරන්ද, රිදී ද, මුතු ද, මැණික්ද කියලා එහි අවස්ථාව වෙනස් වෙනවා. ඒ නිර්මාණය වෙනස් වෙනවා. ඒ වගේ හැම ස්ත්‍රියක්ම, හැම පුරුෂයෙක්ම නාමරූප ධර්ම වලින් නිර්මාණය වුනාට මවය, පියාය කියන සම්මුතිය ගොඩනගලා තියෙන්නෙ එතන විශේෂ සම්බන්ධතාවයක්. එතන විශේෂ ගොඩනැගීමක්. එහෙමනම් මේ ප්‍රඥප්තිය හුදෙක් බැහැර කළ හැකි කාරණයක් නෙවෙයි, ඒ ප්‍රඥප්තීන් කියලා සමහර පරමාර්ථවල විශේෂතා ඇතුලත් වෙනවා. ඒ පරමාර්ථවල විශේෂතා හඳුන්වන්නට අපි සම්මුති ගොඩනගා ගන්නවා. එහෙම නැත්නම් පරමාර්ථමය වශයෙන් ගත්තහම මව කිව්වත්, පියා කිව්වත්, ස්ත්‍රිය කිව්වත්, පුරුෂයා කිව්වත්, බිරිඳ කිව්වත්, සැමියා කිව්වත්, දුව කිව්වත්, පුතා කිව්වත් කොතනත් තියෙන්නෙ නාමරූප ධර්ම. එතකොට ඒ විදියට පරමාර්ථ විදියට දකිනවා වගේම ඒ පරමාර්ථ ධර්මයන්හි විශේෂ සම්බන්ධතා හඳුනාගන්නට ඕන. එය සම්මුති වශයෙන් හඳුනාගන්නට ඕන පැහැදිලිව. එතකොට තමයි අපිට ලෝක ධර්මතා අතික්‍රමණය නොකොට පවතින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඉතින් මේ සඳහා අපිට සම්මුති ඥාණය, විශේෂයෙන් භාෂාව පිළිබඳ දැනුම - භාෂාව කියන්නෙම සම්මත වශයෙන් අපි දේවල් හඳුනාගන්නා ක්‍රමයක්. විවිධ භාෂා, ඒ වගේම ශාස්ත්‍ර - ශාස්ත්‍ර විවිධ විද්‍යාවන්, එතකොට මේ ලෝකය පිළිබඳව යම්තාක් දැනුම් පද්ධතියක් තියෙනවාද ඒ සමස්ත දැනුම් පද්ධතිය පිළිබඳව යම් යම් ප්‍රමාණයකට පුළුල් වැටහීමක් තියෙනවාද මේ මේ කාරණයයි, මේ මේ කාරණයයි, මේ භාෂාවෙන් මේ වචනය කියන්නෙන් මේ සඳහායි, මේ මගේ පියා ය ආදී වශයෙන් ඒ අර්ථකතනය කරන්නෙ මේ හේතුව නිසයි, මේ විදියට මේ සමස්ත ලෝකයේ භාෂා ශාස්ත්‍ර විද්‍යාවල් ආදී වශයෙන් යම් තාක් දැනුම් සම්භාරයක් තියෙනවාද ඒ සමස්තය සම්මුතියයි, ඒ සමස්ත ප්‍රඥප්තියයි. ඒ ප්‍රඥප්තිය පිළිබඳව යම්තම් පමණකට හෝ වැටහීමක් ඇතිවෙනවාද එය ප්‍රඥප්ති ඥාණයයි. තථාගතයන් වහන්සේට ඒ සමස්ත ප්‍රඥප්තීන් පිළිබඳ ඥාණය පැවතුනා. ඒ සවඥීතා ඥාණය නිසා.

ඉතින් ශ්‍රාවකයෙක් හැටියට තම තමන්ගේ ඥාණය ඒ ඒ පැතිවලින් මෙහෙයවන මෙහෙයවන ප්‍රමාණයන් එක්කලා තමයි භාෂා, ශාස්ත්‍ර, විද්‍යාවන් පිළිබඳ ඥාණය ගැඹුරට මෙහෙයවන්න පුළුවන්. දැන් එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් සංස්කාර වශයෙන්, විකාර වශයෙන්, ලක්ෂණ වශයෙන්, නිවන් වශයෙන් පමණක් දකිමින් ප්‍රඥප්තිය හඳුනාගත්තේ නැතිනම් එතන පටලවිල්ලක් ඇතිවෙනවා. ප්‍රඥප්ති වශයෙන් දකිමින් අර සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිර්වාණ වශයෙන් හඳුනාගත්තේ නැතිනම් එතනත් පටලවිල්ලක් ඇතිවෙනවා. ඒ නිසා ඒ සමස්ත අර්බුදයන් නිරාකරණය වෙන්නේ මේ පැති පහෙන්ම අපේ ඥාණය අවදි වුනොත් පමණයි. ඒ නිසා අද දවසේ අපි මේ කතා කලේ, අවධානය යොමු කලේ ප්‍රඥාව එකක් ඥාණය තව එකක්. ප්‍රඥාව කියන්නේ දැකගන්නට සලස්වන ආලෝකයයි, ප්‍රභාවයි. ඒ ප්‍රභාවයන් එක් එක් කාරණා එක් එක් පැතිවලින් දැකගන්නා ආකාරය මත පුද්ගල ඥාණයේ විවිධත්වය තීරණය වෙනවා. එතකොට ඒ ඥාණයන්ගේ විවිධත්වය අසීමිතයි. ඒක අපිට මෙපමණයි කියලා ගණනය කරන්න බෑ. නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ ඒ අසීමිත වූ ඥාණයන් පැති පහකින් ක්‍රම පහකින් මතු කරගන්නා. අන්න ඒ පැති පහ පඤ්චවිධ නෙය්‍යමණ්ඩලය හැටියට හඳුන්වනවා, ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ ප්‍රමාණයෙන් ගොඩනගන්නට ශ්‍රාවකයෙකුට නොහැකි වුනාට ශ්‍රාවකයෙකුට හැකියි ඒ පැති පහෙන් තම තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් ඥාණයන් අවදි කරන්න. ඒ පිළිබඳවයි අද දවසේ අපි මේ කතාකලේ. ඉතින් කාලවේලාව ඉක්ම ගිහින් තියෙන නිසා අද දේශනාව මෙපමණකින් නිම කරනවා. එතකොට ප්‍රඥාවෙහි තවත් යම් යම් ප්‍රභේද ඒ වගේම ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට අපි අනුගමනය කළ යුතු වැඩපිළිවෙල ඒ සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධක මේවා පිළිබඳව අපි ඉදිරි සතිවලදීත් තවදුරටත් කතාබහ කෙරෙනවා.

11. ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය ගුණාංග සහ ප්‍රඥාව ක්‍රියාත්මක කරන, වැඩෙන පියවර පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නේ. අද දවසේත් අපි ප්‍රඥාව පිළිබඳවම කතා කරන්නේ තුන්වෙනි සතියටත්. පළමු සතියෙහිදී අපි ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ පිළිබඳව කතාබහ කලා, සාකච්ඡා කලා. ඒ වගේම දෙවන සතියෙහි ඒ ප්‍රඥාවෙන් අපි අවබෝධ කරගත යුතු

කරුණු මොනවාද කියන කාරණය පඤ්චවිධ නෙය්‍ය මණ්ඩලය පාදක කොටගෙන අපි සාකච්ඡා කලා. අද තුන්වෙනි සතියේ අපි නැවතත් ප්‍රඥාව පිළිබඳවම මාතෘකා කරගනිමින් අද දවසේ පැහැදිලි කරදෙන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ ප්‍රඥාව අවදි කරන්න, දියුණු කරන්න අත්‍යවශ්‍ය ගුණාංග එහෙම නැත්නම් සාධක මොනවාද, ඒ වගේම ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන වැඩපිළිවෙල කුමක්ද කියන මේ කාරණය තමයි අද දවසේ දේශනාව තුළින් සාකච්ඡාව තුළින් අපි කතාබහ කරන්නට අපි උත්සාහ කරන්නෙ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ බොහෝ සූත්‍ර දේශනා වල දක්වනවා, ඒ වගේම පටිසම්භිදා මග්ග ආදී ග්‍රන්ථ වලත් විශේෂ කොට දක්වලා තියෙනවා, යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට අවශ්‍ය නම් ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට අවශ්‍ය නම්, ඒ ප්‍රඥාව අවදි කිරීම සඳහා, ප්‍රඥාව දියුණු කිරීම සඳහා විශේෂයෙන්ම ඒ තැනැත්තාට උපකාරක වෙන අංග හතරක් පවතිනවා. ඒවා පින්වතුනි අහලා පළපුරුදු කාරණා. සත්පුරුෂ සේවනය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝමනසිකාරය සහා ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය. දැන් මේ කාරණා අපි ගොඩක් වෙලාවට අහලා තියෙන්නෙ සේවාත් මාර්ග ඥාණයට පැමිණීම සඳහා අංග හැටියට. එහෙම නැත්නම් සෝතාපත්ති අංග හැටියට. එතකොට සේවාත් එලයට පත්වෙනවා කියලා කියන්නෙත් ප්‍රඥාවේ වෘද්ධි අවස්ථාවක්. ඒ කියන්නෙ මාර්ගඵල ලාභී තත්වයට, පළමු මාර්ගඵලයට ප්‍රවිශ්ට වීම කියලා කියන්නේ ඒ ප්‍රඥාව මුහුකුරා යන පළමු අවස්ථාව. ඉතින් එතනට එන්න උපකාර වෙන ඒ කාරණා හතරම තමයි ඒ අංග හතරම තමයි යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාව මතු කරගන්නට, දියුණු කරගන්නට ප්‍රධාන වශයෙන් පාදක වෙන්නෙ කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ බොහෝ සූත්‍ර දේශනාවල දක්වලා තියෙනවා. එතකොට සත්පුරුෂ ආශ්‍රය, එතනදි අපි තේරුම් ගන්නට ඕන සත්පුරුෂයා කියන්නෙ කව්ද කියලා. එතකොට සද්ධර්ම ශ්‍රවණය ගැන කතා කරනකොට අපි ධර්මය අතර සද්ධර්මය කියන්නෙ කුමක්ද කියලා හරියට තේරුම් ගන්නට ඕන.

ඊළඟට යෝනිසෝමනසිකාරය පිළිබඳව අපි නිතර නිතර කතා කරලා තියෙනවා. යෝනිසෝමනසිකාරය කියන්නෙ කුමක්ද, මොන විදියට මෙනෙහි කිරීමද, මොන විදියට යමක් පිළිබඳව කල්පනා කිරීමද, ඊළඟට ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය හැටියට අදහස් කෙරෙන්නේ අපේක්ෂා කෙරෙන්නේ කුමක්ද කියන කාරණය. දැන් මේ විදියට මේ කරුණු හතර පැහැදිලි කරගන්නා අතරම ධර්මයෙහි පෙන්නා දෙනවා මේ කරුණු හතර

උපකාර කරගෙන අපි කොහොමද අනුපිළිවෙලින් මේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන වැඩපිළිවෙල ක්‍රියාත්මක කරන්නේ කියලා. ඉතින් ඒ වැඩපිළිවෙල විශේෂයෙන්ම පියවර තුනකින් දක්වලා තියෙනවා. සුතමය ඥාණ, චිත්තමය ඥාණ, භාවනාමය ඥාණ වශයෙන්. එතකොට ඔන්න ඔය කාරණා හත පිළිබඳව තමයි අද දවසේ අපි කතා කරන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය ගුණාංග හතර සහ ඒ ගුණාංග එහෙම නැත්නම් ඒ අංග හතර උපකාර කොටගෙන ප්‍රඥාව දියුණු කරන වැඩපිළිවෙලට අදාළ පියවර තුන.

එතකොට එහි පළමු කාරණය අපි සිහිපත් කලා ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට අත්‍යවශ්‍ය අංග අතර පළමු කාරණය තමයි සන්තප්තිය. සන්තප්තියා කියන්නේ කවුද කියලා තථාගතයන් වහන්සේ බොහෝ සූත්‍ර වල පැහැදිලි කරනවා එක් එක් ආකාරයෙන්. සන්තප්තියාගේ විශේෂ ගති ලක්ෂණ හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ පාප ධර්මයෙන් අසද්ධර්මයෙන් වැළකීම, සද්ධර්ම කුසල ධර්ම දියුණු කිරීම. එතකොට මේක තමයි සන්තප්තියාගේ ප්‍රධානම ලක්ෂණය හැටියට තථාගතයන් වහන්සේ දක්වන්නේ. එක් එක් සූත්‍ර දේශනාවල මේ පොදු කාරණය එක් එක් ආකාරයෙන් පැහැදිලි කරනවා. පඤ්ච දුෂ්චරිතයෙන් වැළකීම සහ පඤ්ච සුචරිතයෙහි නිරත වීම. මේ කරුණු යුගලය යම් කෙනෙක් ප්‍රගුණ කරනවා නම් ඒ තැනැත්තා සන්තප්තිය. ඊළඟට දස කුසල කර්මපථ දක්වන තැන්වල දක්වලා තියෙනවා දස අකුසල කර්ම පථයෙන් වැළකිලා දස කුසල කර්ම පථය සමාදන් වෙලා යම්කිසි කෙනෙකු කටයුතු කරනවාද ඒ තැනැත්තා සන්තප්තියෙක්. ඊළඟට ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය දක්වන තැන්වල පැහැදිලි කරනවා මිච්ඡා දිට්ඨි, මිච්ඡා සංකප්ප, මිච්ඡා වාචා, මිච්ඡා කම්මන්ත, මිච්ඡා ආජීව, මිච්ඡා වායාම, මිච්ඡා සනි, මිච්ඡා සමාධි මේ වැරදි අංග වලින් බැහැරවෙලා සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්පාදී යහපත් ගුණධර්ම පුරුදු කරන තැනැත්තා සන්තප්තියෙක් කියලා.

මේ විදියට එක් එක් ධර්ම කොට්ඨාශයන් දක්වන තැන්වලදී ඒ ධර්ම කොට්ඨාශයන්ට අදාළව අසද්ධර්මය බැහැර කරමින් සද්ධර්මය ඇසුරු කිරීම, අකුසලය බැහැර කරමින් කුසලය සමාදන්ව කටයුතු කිරීම කියන මේ ප්‍රධාන කාරණය තමයි සන්තප්තියාගේ ගති ලක්ෂණය හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. අසද්ධර්මයෙන් බැහැර වීමත්, සද්ධර්මය ප්‍රගුණ කිරීමත්. එතකොට ඒ වගේම සන්තප්තියාගේ හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ විස්තර කරනවා, සන්තප්තියා සහ සන්තප්තියාගේ. සන්තප්තියාගේ කියලා කියන්නේ වඩාත් ඉහළ මට්ටමේ

සත්පුරුෂයා. ඒ වඩාත් ඉහළ මට්ටමේ සත්පුරුෂයෙක් වෙන්නේ තමන් අසද්ධර්මයෙන් වැළකීලා අන් අයවන් අසද්ධර්මයෙන් වළක්වා ගන්නට ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් තමන් සද්ධර්මය ඇසුරු කරමින් අන් අයත් සද්ධර්මයෙහි යොදවන්නට උත්සාහවත් වෙනවා නම් අන්න ඒ තැනැත්තා තමයි සත්පුරුෂතරයා කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන්නේ. අසත්පුරුෂයා පිළිබඳවත් මේ කාරණා ඒ විදියට යෙදෙනවා. එතකොට අපි දැන් නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය තුළ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට ඕන නම් ඒ තැනැත්තා අර විදියේ සත්පුරුෂයින්ට ආශ්‍රය කරන්නට උත්සාහ කරන්නට ඕන. ඒ කියන්නේ තමනුත් අසද්ධර්මයෙන් වැළකීලා සද්ධර්මය ප්‍රගුණ කරන, ඉතින් ඒ තැනැත්තා සත්පුරුෂතරයෙක් වෙනවා නම් වඩාත්ම යෝග්‍යයි, මොකද ඒ අයට අසද්ධර්මයෙන් වැළකීලා අපවන් අසද්ධර්මයෙන් වළක්වාගන්නට උත්සාහවත් වෙනවා. ඒ අය සද්ධර්මයෙහි යෙදෙමින් අපවන් එහි යොදවන්නට උත්සාහවත් වෙනවා.

එතකොට දැන් මෙතනදි බුදුරජාණන් වහන්සේ සත්පුරුෂතරයා ගැන කතා නොකොට සත්පුරුෂයා පිළිබඳව කතා කරන්නේ, අපේ වගකීමක් තියෙනවා අපි යහපත් මාර්ගයට අවතීර්ණ කරගන්නට එතකොට සත්පුරුෂතරයාගේ ස්වභාවය තමයි තමනුත් අයහපතින් වැළකීලා අන් අයත් අයහපතින් වළක්වාගන්නට වැයම් කිරීම. ඒක ඒ තැනැත්තාගේ ගුණය. හැබැයි සත්පුරුෂතරයා ඒ සඳහා වැයම් කලාට පමණක් වැඩක් නැහැ, අපිට අසද්ධර්මයෙන් වැළකීමේ අවශ්‍යතාවයක් නැති නම්. සත්පුරුෂතරයා සද්ධර්මය ඇසුරු කරමින් අපවන් සද්ධර්මයෙහි යොදවන්නට වැයම් කරනවා, ඒක ඔහුගේ ගුණයක්. නමුත් අපිට ඒ සද්ධර්මය ඇසුරු කිරීමේ අවශ්‍යතාවය නැතිනම්, ඒ තුළ අපි උනන්දු වෙත් නැතිනම් ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ නැති නම් අර සත්පුරුෂතරයා ඒ සඳහා කොතෙක් ක්‍රියාත්මක වුනත් ඒක එතරම් ඵල දරන් නැහැ. ඒක ඔහුගේ ගුණයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා, නමුත් එයින් අපිට යහපතක් වෙන්නට නම් අපි අසද්ධර්මයෙන් වැළකීලා සද්ධර්මය ඇසුරු කරන්නට ඕන, අපි දුෂ්ප්‍රඥාවෙන් වැළකීලා ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට ඕන කියලා මේ උනන්දුව අපි සතුව තියෙන්නට ඕන.

එතකොට ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියෙහි ගමන් කරන්නට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට සෝවාන් මාර්ගයෙහි හැසිරෙන්නට වැයම් කරන කෙනෙකුට තමයි මේ අංග හතර බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. එතකොට එබඳු වැයම් කරන කෙනෙක් තුළ ඒ සඳහා දරන ප්‍රයත්නය තමන් තුළම පවතිනවා. එතකොට තමන් තුළම පවතින නිසා අර සත්පුරුෂයා විසින්

අපිව අසද්ධර්මයෙන් වළක්වන්නට වැයම් කිරීමේ ලොකු අවශ්‍යතාවයක් නෑ අපි තුළ ඒ අවශ්‍යතාවය ඒ උනන්දුව තියෙන නිසා සන්පූරුෂයා ආශ්‍රය කරමින් ඒ ඇසුර ලබමින් අසද්ධර්මයෙන් වළකින්නට ඒ ප්‍රතිපත්ති මාර්ගයට අවතීර්ණ වෙච්චි තැනැත්තාට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒ වගේම සද්ධර්මයෙහි යොදවන්නට ඒ තැනැත්තා අපිට බලපෑම් කරන්නට ඕන තැනෑ අපි සද්ධර්මයෙහි යෙදෙන්නට ඕන සද්ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට ඕන කියන කැමැත්තෙන් ඒ සඳහා අවශ්‍යතාවය ඇතිව, ඕනකම ඇතිව ඒ ගමන් මගට ප්‍රවිශ්ට වුනාට පස්සෙ මේ ගමන් මාර්ගය අපිට දායක වෙනවයි කියන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. එතකොට ඒ සන්පූරුෂයාගේ ආශ්‍රය කිරීම ම අපි තුළ උනන්දුව පවතින පවතින ප්‍රමාණයට අපිට අසද්ධර්මයෙන් වැළකිලා සද්ධර්මය ඇසුරු කරන්නට විශේෂ සහායක් වෙනවා. එතකොට අපි ඔය විදියෙන් තේරුම් ගන්නට ඕන සන්පූරුෂයා කවුද, අසන්පූරුෂයා කවුද කියලා. නමුත් හුඟක් වෙලාවට අපිට දැන් අර සන්පූරුෂයෙක් විසින් තමනුත් පවිකම් වලින් වැළකිලා අසද්ධර්මයෙන් වැළකිලා අනිත් කෙනා අසද්ධර්මයෙන් වළක්වන්නට උත්සාහවත් වෙනකොට හුඟක් වෙලාවට අපිට ඒ තැනැත්තා සන්පූරුෂයෙක්ය, කල්‍යාණමිත්‍රයෙක්ය කියලා හඳුනාගන්නට අපහසු වෙන තැන් තියෙනවා.

දැන් කල්‍යාණමිත්‍රයා කියලා කියන්නෙ සැබැවින්ම අර සන්පූරුෂතරයා. ඒ කියන්නෙ තමනුත් අසද්ධර්මයෙන් වැළකිලා අන් අයත් අසද්ධර්මයෙන් වළක්වාගන්නට වැයම් කරනවා. තමනුත් සද්ධර්මය ඇසුරු කරමින් අන් අයත් සද්ධර්මයෙහි යොදවන්නට වැයම් කරනවා, එබඳු කෙනෙක් තමයි කල්‍යාණමිත්‍රයෙක් වෙන්නෙ තව කෙනෙකුට. එතකොට දැන් සමාජයේ සමහර වෙලාවට අපිට එබඳු කල්‍යාණමිත්‍රයෝ හමුවෙනවා. හමුවුනාට ඒ අය කල්‍යාණමිත්‍ර ස්වරූපයෙන් හඳුනාගන්නට අපි ඇතැම් වෙලාවට දක්ෂ වෙන්නෙ නෑ සමාජයේ ගොඩක් දෙනා. ඒකට හේතුව තමයි හුඟක් වෙලාවට අර අපි රූපි කරන දේ, අපි කැමැති වෙන දේ, අපිට ඕන දේ, අපි නිවැරදි කියලා හිතන දේ කරන්නට තමයි අපේ මනස නිරන්තරයෙන් පෙළඹෙන්නේ. එතකොට කල්‍යාණමිත්‍රයෙක් අපිට පෙන්වාදෙන්නට උත්සාහ කරනකොට ඒක වැරදි ඒක කරන්න එපා කියලා, අපිට ඒ තැනැත්තා එතරම් ප්‍රිය වෙන්නෙ නෑ. ඔහු අපිට බාධා කරන කෙනෙක්, විරුද්ධ වෙන කෙනෙක් වගේ තමයි හැඟෙන්නේ. දැන් මේක අපිට ගොඩාක් වෙලාවට පෙනෙනවා මවිසියෝ සහ දරුවන් අතර. මවිසියන්ට ඕන වෙනවා දරුවන් අයහපතින් වළක්වලා යහපතෙහි යොදවන්නට.

හැබැයි යහපතෙහි යොදවන්නට යම් යම් අඩුපාඩු පෙන්වා දීලා වරදින් මුදවාගන්නට උත්සාහ කරනකොට ඒ දරුවන්ට හැඟෙන්නේ මව්පියෝ තමන්ට විරුද්ධ වෙනවා බාධා කරනවා, තමන්ගේ නිදහස අහුරනවා, තමන්ට සීමාව ඉක්මවා නීති දානවා, නිකං හණ්මිටි කරගහගෙන ඉන්නවා, මේ වර්තමාන ලෝකෙ යන හැටියට අපි යන්න ඕන එතකොට අන්න ඒ වගේ ආකල්ප ටිකක් තමයි ඒ දරුවට හුඟක් වෙලාවට ඇතිවෙන්නේ. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් අර දරුවා සිතන පනන විදියට කටයුතු කරන්න ඔහුව පොළඹවලා ඒකට අනුබල දෙනවා නම් අන්න ඒ තැනැත්තා තමයි තමන්ගේ හැබැ මිත්‍රයෙක් වගේ තමන්ට දැනෙන්නේ. ඒ කියන්නේ අපිට අර සහෘදයින්ව, සහෘදයින් කියලා කියන්නේ එක වගේ සිතන පනන එක වගේ කල්පනා කරන එක වගේ ආකල්ප තියෙන එහෙම අය තමයි දැනෙන්නේ මිත්‍රයින් හැටියට.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ ධාතු වශයෙන් සන්සන්දනය වෙනවා, ආකල්ප වශයෙන් සන්සන්දනය වෙනවා, සිතූම් පැතූම් වශයෙන් සන්සන්දනය වෙනවා. එතකොට එන්න එහෙම සැසඳෙන කෙනා තමයි නිකං මගේම ඡායාව වගේ, මගේම පිටපතක් වගේ, එහෙම නැත්නම් මට ගැලපෙනම මිත්‍රයා වගේ අපිට හොඳට දැනෙන්නේ ඒ අපි හිතන පනන විදියට, අපි ප්‍රතික්ෂේප කරන දේ ප්‍රතික්ෂේප කරමින් අපි කැමැති වන දේ කැමැති වෙමින් ඒ විදියට අපිත් එක්කලා එකට සාමාන්‍ය සමාජය පාවිච්චි කරන වචනයෙන් කියනවා නම් නිකං කදේ වැටිලා යන්න සූදානම් වෙනවා නම්, එහෙම නැත්නම් නිකං අඹයාළුවෙක් හැටියට අපිත් එක්කලා ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් අන්න එහෙම කෙනා තමයි අපිට දැනෙන්නේ. හැබැයි කලාණම්මිත්‍රයා කියන කෙනා අඹයාළුවෙක් හැටියට අපිට දැනෙන්නැති වෙන්නට පුළුවන්. අපිත් එක්කලා එකට කදේ වැටිලා යන කෙනෙක් නොවෙන්නට පුළුවන්. ඔහු හෝ ඇය හැමවිටම උත්සාහ කරනවා අපිව අයහපතින් වරදින් මුදවාගන්නට. අසද්ධර්මයෙන් වළක්වා ගන්නට. එතකොට අපේ මනසේ ප්‍රඥාව අවදි කිරීමේ ඕනෑකම, අවශ්‍යතාවය අපි අසද්ධර්මයෙන් වැළකිලා අසද්ධර්මය ඇසුරු කරන්න ඕන, අයහපතින් වැළකිලා යහපතෙහි යෙදෙන්න ඕන කියන මේ අදහස අපි තුළ අවංකවම අවදි වෙලා නැති නම් සන්පූරුෂයා අපිට බාධකයක් හැටියට තමයි දැනෙන්නේ. කලාණම්මිත්‍රයා අපිට බාධා කරන අපේ කටයුතු වලට අවහිරකම් කරන අපේ දියුණුවට අකුල් හෙලන කෙනෙක් වගේ තමයි අපිට පෙනෙන්න ගන්නේ දැනෙන්න ගන්නේ.

ඉතින් ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහි දේශනා කරන්නේ ප්‍රඥාව අවදි කිරීමේ අවශ්‍යතාවය යම්කිසි කෙනෙකුට මතු වූනොත් නිවන් දැකීමේ ඕනකම මතු වෙලා ඒ නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයට යොමු වෙනකොට තමයි ඒ තැනැත්තාට හැබැවටම සන්පූරුෂයා කලාණමිත්‍රයා හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම තමන්ට අයහපත්ත් වැළකිලා යහපතෙහි යෙදෙන්න, අසද්ධර්මයෙන් වැළකිලා සද්ධර්මයේ යෙදෙන්නට ඕනකමක් සහ ඒ සඳහා ප්‍රත්‍යවේක්ෂණයක් තමන් තුළ නැතිනම් හැමවිටම සන්පූරුෂයා කලාණමිත්‍රයා අපිට අවහිර කරන බාධා කරන කෙනෙක් හැටියට තමන්ට වැටහෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් ඒ නිසා සන්පූරුෂයින්ව හඳුනාගැනීම, කලාණමිත්‍රයින්ව හඳුනාගැනීම පහසු නෑ ලෝකය තුළ තමන් පවිකම් කරමින් පවිකම් නොකරනවා වගේ පෙනීසිටින අය, තමන් අසද්ධර්මයෙහි යෙදෙමින් සද්ධර්මයේ යෙදෙනවා වගේ පෙනී සිටින අය එහෙම ලෝකය තුළ රභපාන අය, තමන්ගේ ප්‍රතිරූපය වෙනත් ආකාරයකින් මවාපාන අය ලෝකයේ බහුලයි.

ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා **නවත්ත රුපේන නරෝජුජානෝ.** බාහිර පෙනුමින් පුද්ගලයෙක් මැනවින් හඳුනාගන්නට පුළුවන් කමක් නෑ. ඒ වගේම තථාගතයන් වහන්සේ දක්වනවා යම්කිසි කෙනෙක් නිවැරදිව හඳුනාගන්නට ඕන නම් දීර්ඝ කාලයක් ඒ තැනැත්තා ඇසුරු කරන්නට ඕන. ඒ වගේම හොඳට සිහි කල්පනාවෙන් සිහි නුවණින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන කෙනෙකුට විතරයි හඳුනාගන්නට පුළුවන්තේ, ප්‍රත්‍යවේක්ෂා නොකරන කෙනෙකුට නෙවෙයි. ඒ වගේම ප්‍රඥාව තියෙන කෙනෙකුට විතරයි හඳුනාගන්නට පුළුවන්තේ ප්‍රඥාව නැති කෙනෙකුට නෙවෙයි. ඒ නිසා පුද්ගල චරිත හඳුනාගෙන මේ සන්පූරුෂයෙක්ය, මේ අසන්පූරුෂයෙක්ය කියලා තෝරාබේරාගැනීම ටිකක් අපහසු වෙන්නට පුළුවන් ප්‍රඥාව අඩු තමන්ගේ සිතූම් පැතූම් ආකල්ප, රූපි අරුචිකම් එක්කලාම කටයුතු කරන්නට උත්සාහ කරන තමන්ගේ මනසම හරිසි කියලා හිතන එබඳු හැඟීම්බර පුද්ගලයාට සන්පූරුෂයා කවුද, කලාණමිත්‍රයා කවුද කියලා හඳුනාගන්නට පහසු නෑ. ඒ නිසා යම්කිසි කෙනෙකුට ඒ තමන් තුළ ජනිත වෙන හැඟීම් හැමවිටම නිවැරදි නැහැ ඒ වගේම තමන්ගේ සිතූම් පැතූම් ආකල්ප චිත්තනයන් හැමවිටම ස්ථාවර නැතක පවතින්නේ නැහැ. ඒ නිසා මගේ ළඟ තව අඩුපාඩු තියෙනවා, මම නිවැරදි වෙන්නට ඕන, මම සැකසෙන්නට ඕන, මගේ අඩුපාඩු සකස් කරගෙන මම වැඩෙන්නට ඕන කියන අන්ත ඒ විදියේ ආකල්පයක් ඇතිව යම් උත්සාහයක යෙදෙන කෙනෙකුට තමයි සන්පූරුෂයා කවුද,

කලාශාණ්ඛිත්‍රයා කවුද කියලා යම් ප්‍රමාණයකට හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය තමයි සද්ධර්ම ශ්‍රවණය. සද්ධර්ම ශ්‍රවණය කියලා කියන එකත් විශේෂයෙන් වැදගත් වෙනවා, දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ මේ විශ්ව ධර්මය. ඒ විශ්ව ධර්මය හේතුවල වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. ඒ හේතුවල ක්‍රියාවලිය තුළ සද්ධර්ම අසද්ධර්ම සියල්ලක්ම ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ කියන්නෙ හේතුවල වශයෙන් ගත්තහම ඒකට දහමය, අදහමය කියලා හේදයක් නෑ. දහම ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙත් හේතුවල දහම අනුව, අදහම ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙත් හේතුවල අනුව. එතකොට එහෙනම් කොහොමද ඒක දහමයි ඒක අදහමයි කියලා අපි වෙන් කරගන්නෙ. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් මෙහෙම, යම්කිසි කෙනෙක් සතෙකුගේ ජීවිතය විනාශ කරලා එහි කර්ම විපාකය වශයෙන් ඒ තැනැත්තා දුගතියෙහි උපදිනවා. දැන් මේ මොකක්ද සිද්ධ වුනේ, හේතුව සහ ඵලය. දැන් එතන පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය.

දැන් ඊළඟට තව කෙනෙක් සතෙකුගේ ජීවිතය ආරක්ෂා කරලා ජීවිතය රැකලා ඒ කුසල බලයෙන් දෙව්ලොව උපදිනවා. දැන් මොකක්ද මෙතන සිද්ධ වුනේ, එතන සිද්ධ වුනෙත් හේතුව සහ ඵලය. පටිච්ච සමුප්පාදය. දැන් මේ දෙකම සතෙක් ඝාතනය කරලා අපාගත වීමත්, සතෙකුගේ දිවි රැකලා දෙව්ලොව ඉපදීමත් කියන මේ කාරණා දෙකම හේතුවල ධර්ම වශයෙන් පොදු ධර්ම සිද්ධාන්තයයි. නමුත් එහි පැහැදිලි වෙනසක් තියෙනවා, එක් හේතුවල ක්‍රියාවලියක් තුළ තමන්ටත් ලෝකෙටත් අනර්ථයක් වෙලා තියෙනවා. එක් හේතුවල ක්‍රියාවලියක් තුළ තමන්ටත් ලෝකයටත් අර්ථයක් වෙලා තියෙනවා, යහපතක් වෙලා තියෙනවා. එහෙම නම් අර පොදුවේ ධර්ම හැටියට පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම, හේතුවල ධර්ම, ලෝක ධර්ම හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන මේ ධර්ම සිද්ධාන්තයත් තුළ යම් ආකාරයට හේතුවල ගොනු කරනකොට තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් වෙනවා නම් අන්න ඒ හේතුවල ක්‍රියාවලිය අසද්ධර්ම කියලා හඳුන්වනවා.

යම් ආකාරයකට හේතුවල ක්‍රියාත්මක වෙනකොට තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථයක් සිද්ධ වෙනවා නම් ඒ වැඩපිළිවෙල සද්ධර්ම කියලා හඳුන්වනවා. එතකොට සද්ධර්ම ශ්‍රවණයයි කියලා කියන්නෙ අර මෙන්න මේ විදියයි අනර්ථය සිද්ධ වෙන්නෙ, ඒ අනර්ථය සිද්ධ වෙන්නෙ මේ මේ විදියට

හේතුඵල ක්‍රියාත්මක වෙනකොටයි එයින් වළකින්නේ මෙහෙමයි, ඒ වගේම යහපත ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ මෙන්න මේ විදියට හේතුඵල ගලපනකොටයි. ඒ වගේම ඒ යහපත දියුණු කරගන්නේ මෙහෙමයි, මෙන්න මේ විදියට අයහපතින් වළකින්නටත් යහපත වර්ධනය කරගන්නටත්, තමන්ටත් ලෝකයටත් සිද්ධ වෙන ආත්ම අනර්ථ තම අනර්ථ කියන මේ උභය අනර්ථයෙන් වැළකිලා ආත්ම අර්ථ පරඅර්ථ කියන මේ යහපතෙහි යෙදෙන්නට නිවැරදිව මග පැහැදිලි කරලා දෙනවා නම් ඒක සිද්ධර්ම දේශනාවක්. හැබැයි එපමණකින් නවතින්නේ නෑ තවත් පියවරක් ඉදිරියට යනවා, අපි නිතරම කතා කරන දෙයක් තමයි අකුසලයෙන් වැළකීම, කුසලය වැඩිදියුණු කිරීම වගේම ලෝක ධර්මතා අවබෝධ කරගැනීම. එතකොට ලෝක ධර්මතා අවබෝධ කරනවා කියලා කියන්නේ හේතුඵල, ත්‍රිලක්ෂණ, චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය. මේ මූලික සිද්ධාන්ත නිවැරදිව විවරණය වෙන ආකාරයට යම්කිසි ධර්ම කාරණයක් පැහැදිලි කරනවා නම් ඒ දේශනාව සිද්ධර්ම දේශනාවක්.

උදාහරණයක් හැටියට මෙහෙම හිතන්න, දැන් අපි හිතමු පටාචාරා කතාව අපිට කියන්නට පුලුවන් මිනිස්සු තුළ හැඟීම් ඇවිස්සෙන විදියට, ඒ කියන්නේ ශෝකය මතුවෙන විදියට, ඒ වගේම දුක මතුවෙන හැටියට, සංවේදී බව අවදි වෙන හැටියට ඒ පටාචාරා කතාව කියන්න පුලුවන්. එහෙම කිව්වයි කියලා කතන්දරේ අහගෙන ඉන්න අයට අමුතු දහමක් අවදි වෙන්නේ නෑ. ඒ අයගේ සුපුරුදු හැඟීම් මත තමයි දෝලනය වෙන්නේ. නමුත් අපිට පටාචාරා කතාවම කියමින් ඒ තුළ පවතින යම් යම් කරුණු පිළිබඳ හේතුඵල සම්බන්ධතාවය මතු කරන්නට පුලුවන් නම්, එහි පවතින ත්‍රිලක්ෂණ ධර්ම මතුකරන්න පුලුවන් නම්, එහි පවතින චතුරාර්ය සත්‍යයට අදාළ කාරණා මතු කරන්නට පුලුවන් නම් අර ඒ කතාව තුළින් අපි හිතමු පටාචාරාව කියලා කියන්නේ සිටු කාන්තාවක්. එතකොට ඒ සිටුකාන්තාව ආදරෙන් බැඳෙන්නේ ගෙදර හිටපු වැඩ කරන මනුස්සයන් එක්කලා. එතකොට මේ අයනා සම්බන්ධයක් හැටියට තමයි සමාජයෙන් මේක හඳුනාගන්නේ. පවුලේ අයත් එහෙමයි හඳුනාගන්නේ. ඒ නිසා නිවසේ අයගෙන් මේකට අනුමැතියක් ලැබෙන්නෑ සිටුමැදුරෙන්. ඒ නිසා මේ අය රහසේ පැන යනවා.

එතකොට මේ මට්ටමට තමන්ට නුසුදුසු විවාහයක් කරගන්නා තැනට කරුණු ගොනුවෙන්නේ කොහොමද. අර පුද්ගලයෙක්, එකම පුද්ගලයෙක් නිතර නිතර දකිනකොට නිතර නිතර මුණගැහෙනකොට ඒ සම්බන්ධතා ගොඩනැගෙන හැටි, ඊළඟට යම්කිසි පුද්ගලයෙක් පිළිබඳව ඇතිවෙන

කරුණාව අනුකම්පාව තුළ අපිට නොදැනුවත්ව රාග නිශ්ශ්‍රිත ගතියක් තියෙන්නට පුළුවන්. එතකොට වඤ්චක ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි, දැන් මුලදි පෙනෙන්නෙ අර වෙහෙස මහන්සි වෙලා වැඩ කරන පුරුෂයා පිළිබඳව අනුකම්පා සහගත හැඟීමක්, ඔහු මහන්සි වෙලා වැඩ කරනවා, වෙහෙසිලා වැඩ කරනවා, තේ ටිකක් දෙන්න ඕන, කන්න ටිකක් දෙන්න ඕන. ඒ මනුස්සයා ගැන හොයලා බලන්න ඕන, සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන, කවුරුත් එයා ගැන හොයන්න කෙනෙක් නෑ දැන් මේ අදහස් නරක දේවල් නෙවෙයි. නමුත් මේ අදහස් ටික තුළ අපිට නොදැනුවත්ව යම්කිසි සරාගී ගතියක්, දර්ශන රාගය - නැවත නැවත දකින්න කැමැති බව, සවන රාගය - නැවත නැවත ඒ කටහඬ අහන්න කැමැති බව, සමුල්ලපන රාගය - නැවත නැවත කතාබහ කරන්න කැමැති බව මෙබඳු සරාගී මනෝභාවයන් අර තුළ තියෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ මනෝභාවයන් ඔස්සේ තමයි නැවත නැවත අර වැඩ කරන මනුස්සයා හමුවෙන්නට යනවා, කන්න ටිකක් දෙන්නට යනවා, තොරතුරු අහනවා, අනුකම්පා කරනවා එහෙම තමයි දැනෙන්නෙ. නමුත් ඒ ඇතුලත අර බන්ධනයන් වැඩෙනවා. ඊළඟට මේකට සාංසාරික බන්ධන කොහොමද හේතුවෙන්නෙ. සසරේ දිගුකලක් ඇසුරු කරලා තිබීම. ඒ ඇසුර නිසා ඔහුගේ තරාතිරම නොබලා ඒ ප්‍රියමනාප බව ඇතිවීම. මේ විදියට මේ සිදුවීමක් වෙන්නට ඒකට අදාළ කම්ම නියාම, චිත්ත නියාම, බීජ නියාම, සෘතු නියාම, ධම්ම නියාම මේ විවිධ පැතිවලින් කොහොමද මේ හේතුවල සම්බන්ධතාවය ගොඩනැගෙන්නෙ.

ඊළඟට ඒ සිදුවීම තුළ ඊළඟට විවාහ වෙලා සැමියා නැතිවෙලා, දරුවෝ නැතිවෙලා අවසානෙ අසරණ වෙන හැටි, එතකොට ඒ මට්ටමට පත්වෙන්නට කම්ම නියාමය බලපාන හැටි, ලෝකයේ අනිත්‍ය ධර්මය, ඊළඟට ආයුෂ අවසාන වීම, කර්ම ශක්තිය අවසාන වීම, මේවා කොහොමද එතන ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. ඊළඟට ඒ තත්වය දරාගත නොහැකිව පටාචාරාව උමතුවෙන්නෙ. එතකොට ඒ උන්මත්තක භාවය ඇතිවෙන්නෙ ඒ මානසික පරිවර්තනය සිද්ධ වෙන්නෙ මොන විදියෙන් කල්පනා කරනකොටද. එතකොට නැවත සිහිය පිහිටුවාගෙන දුක, දුකට හේතුව, එයින් නිදහස් වීම, ඒ සඳහා මග කියන මේ චතුරාර්ය සත්‍යය දකිනකොට ඇය සියලු දුකින් නිදහස් වෙන ආකාරය. දැන් එතකොට මේ පටාචාරා කතාව තුළ අපිට පුළුවන් හේතුවල ධර්මතාවය මතුකරගන්නට, ඒ වගේම ත්‍රිලක්ෂණ ධර්මය මතුකරන්නට, චතුරාර්ය සත්‍යය මතුකරන්නට, මේ සියලු ධර්මතා අපිට මේ කතා ප්‍රවෘත්තියක් තුළින් අවදි

කරගන්නට පුළුවන්. එහෙම ශ්‍රාවකයාට ඒ ඒ ධර්මතාවයන් ස්පර්ශ වෙන හැටියට ඒවා මතුකරමින් යම් දේශනාවක් කෙරෙනවා නම් තමයි ඒක සද්ධර්ම දේශනාව. එහෙම නැතිනම් ඒක නිකං ඕපද්‍යපයක් විතරයි.

දැන් අපි හිතමු පටාචාරා කතාව කියන එක බණ පොතේ තියෙන නිසා අපිට බණ කතාවක් කියන සංඥාවක් තියෙනවා. ඒ පටාචාරා කියන නම අයින් කරලා අර අනික් සිටුවරුන්ගේ, රජවරුන්ගේ කාලවකවානු වල තිබිච්ච නම්, ඒ ස්ථාන නාමයන් අයින් කරලා මේ සිද්ධිය කිව්වා නම් පොහොසත් පවුලක ගැණු ලමයෙක් සිටියා, ඒ ගෙදර වැඩකරන මනුස්සයෙක් හිටියා, අර වැඩකාරයා මේ ගැණු ලමයන් එක්කලා රහසිගත ප්‍රේමසම්බන්ධයක් ඇතිකරගන්නා, අවසාන දෙන්න පැනලා ගියා, ඊටපස්සෙ ඒ අයට දරුවෝ දෙන්නෙක් ලැබුනා. අවසාන අර ස්වාමියා සර්පයෙක් දුෂ්ට කරලා මියගියා. දරුවෝ දෙන්නගෙන් එක්කෙනෙක් සතෙක් අරන් ගියා, අනෙක් එක්කෙනා වතුරේ ගහගෙන ගියා, ඉතින් ඒ පීඩාව දරාගන්න බැරිව අර මව ශෝකයෙන් උමතු වුනා. දැන් මේ කතන්දරය අල්ලපු ගෙදර සිද්ධ වෙච්ච සිද්ධියක් හැටියට, පන්තරේ තිබ්බ සිද්ධියක් හැටියට ප්‍රවෘත්තියට ගිය සිද්ධියක් හැටියට අපිට ඕන නම් කතා කරන්න පුළුවන්. එතකොට එහෙම කතා කලොත් ඒක ඕපද්‍යපයක්ද. එතකොට ඒ සාමාන්‍යයෙන් අල්ලපු ගෙදර සිද්ධියත් මේ පටාචාරා සිද්ධියත් එකම වගේ සිද්ධියක්. එතකොට ඒ සිද්ධිය බණ පොතේ තිබිච්ච නිසා බණ කතාවක් වෙන්නටත්, අල්ලපු ගෙදර වෙච්ච නිසා ඕපද්‍යපයක් වෙන්නටත් එහෙම වෙන්නෙ නෑ.

බණ පොතේ තිබ්බ පමණට ඒක බණ කතාවක් වෙන්නෙ නෑ. ඒක සද්ධර්ම කතාවක්, සද්ධර්ම දේශනාවක් වෙන්නෙ ඒ තුළ අදාළ ධර්මතා මතුකරගන්නට පුළුවන් නම් පමණයි. අල්ලපු ගෙදර සිද්ධිය ප්‍රවෘත්ති පත්‍රයේ සිද්ධ වෙච්ච සිද්ධිය ඒ අල්ලපු ගෙදර සිද්ධ වුනු නිසා වර්තමාන කතාවක් නිසා ඒක ඕපද්‍යපයක් වෙන්න නෑ එහි පවතින ධර්මතා මතු කරගන්නට පුළුවන් නම්. එහි හේතුවල සම්බන්ධය කොහොමද ගොඩනැගෙන්නෙ, ත්‍රිලක්ෂණ ධර්ම කොහොමද ප්‍රකට වෙන්නෙ, චතුරාර්ය සත්‍යය කොහොමද ප්‍රකට වෙන්නෙ, මේ විදියට සද්ධර්ම දේශනාවක් කියලා කියන්නෙ නිකං සිදුවීමක් ප්‍රකාශ කිරීම නෙවෙයි. අවස්ථා ගැන ප්‍රකාශ කිරීම නෙවෙයි. කරුණු දැක්වීම විතරක් නෙවෙයි. සද්ධර්ම දේශනාවක් තුළ මේ හේතුවල ගැලපීම, ඒ හේතුවල ගැලපීම වෙනකොට යහපතක් වෙන්නෙ කොහොමද, විපතක් වෙන්නෙ කොහොමද, අර්ථයක් වෙන්නෙ කොහොමද, අනර්ථයක් වෙන්නෙ

කොහොමද, ඊළඟට එනන ත්‍රිලක්ෂණ ධර්මය චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය කොහොමද අපි හඳුනාගන්නෙ. මෙන්න මේ විදියට සිද්ධියක් හෝ කරුණු ටිකක් හෝ කවර කාරණයක් හෝ අපි ගන්නා මාතෘකාව අපි ගන්නා සිදුවීම් දාමය ඒවා පාදක කොටගෙන මේ කියන කරුණු මතුකරගන්නට මතුකරදෙන්නට ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් අන්න ඒ දේශනාව තමයි සද්ධර්ම දේශනාවක් වෙන්නෙ.

එහෙම නැතිනම් ඉතින් නිකං කතන්දර ඇහීමක්, ඕපදූප ඇහීමක් වෙන්නට පුළුවන්, දැන් අර අපි මුලින් කීව්වා වගේ පටාවාරා කතාව අහලා, නැත්නම් වෙස්සන්තර කතාව අහලා මනසට දැනෙන්නෙ ශෝකය විතර නම්, හැඟීම්බර වීම නම්, මනස ව්‍යාකූල වෙනවා නම් ඒක අහලා තමන්ට තිත්ද යන්නෙ නැතිනම් එනන වෙලා තියෙන්නෙ ධර්මය මතුකිරීමක් නෙවෙයි, නිකං ඕපදූප ටිකක් ඔළුවේ පුරවාගැනීම. ඒ නිසා අපිට රූපවාහිනියේ යන ටෙලිනාටයයක්ද, චිත්‍රපටියක්ද, අල්ලපු ගෙදර සිද්ධ වෙච්ච ඕපදූප කතාවක්ද, හාමුදුරුවෝ බණට කීව්ව කතාවක්ද, ත්‍රිපිටකයේ තිබ්බ එකක්ද, අට්ට කතාවේ තිබ්ව්ව එකක්ද මේක නෙවෙයි වැදගත් වෙන්නෙ අපිට. වැදගත් වෙන්නෙ ඒ සිදුවීම තුළ හේතු එල ගැලපෙන කොට කොහොමද තමන්ටත් ලෝකයටත් අනර්ථය සැලසෙන්නෙ, කොහොමද අර්ථය සැලසෙන්නේ, කොහොමද ත්‍රිලක්ෂණය තුළ මතු වෙන්නෙ, කොහොමද චතුරාර්ය සත්‍යය මතුකරගන්නෙ, මෙන්න මේ කාරණා අපිට අවදි කරගන්නට පුළුවන් විදියට මඟපෙන්වන දේශනා, ඒ විදියට මඟපෙන්වන පොතපත මේවා තමයි සද්ධර්ම ශ්‍රවණයයි කියලා හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. එතකොට අර සන්තප්පරුෂ ආශ්‍රය වැදගත් වෙන්නෙ මේ කියන සද්ධර්ම ශ්‍රවණයෙන්.

දැන් ඔය කරුණු දෙක එකතු වෙනකොට තමයි අපි අර කීව්වානෙ මේ ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තිය ප්‍රගුණ කරන අනුපිළිවෙලක්. සුතමය ඥාණ, චිත්තමය ඥාණ, භාවනාමය. දැන් ඔය සුතමය ඥාණ කියන තැන පූර්ණ වෙන්නෙ ඔය විදියට සන්තප්පරුෂ ආශ්‍රය සහ සද්ධර්ම ශ්‍රවණය කින මේ කාරණා දෙක එකතු වෙලා. සන්තප්පරුෂයෝ ඇසුරු කළේ නැතිනම් අපිට සද්ධර්ම ශ්‍රවණය කරන්නට අවකාශ ලැබෙන ඉඩකඩ අඩු වෙනවා. ඒ නිසා ආශ්‍රයේ හැටියට, පුද්ගල ආශ්‍රයේ හැටියට සන්තප්පරුෂ ආශ්‍රයක් තියෙන්නටත් ඕන. සද්ධර්ම දේශනාවන් දැනට ඒ පුද්ගලයෝ අපිට ඇසුරු කරන්නට අවකාශ නැතත් උන්වහන්සේලාගේ දේශනා, උන්වහන්සේලාගේ පොත පත ආදිය තුලින් අපිට සද්ධර්මය ශ්‍රවණයට

අවස්ථාව සලසාගන්නට පුළුවන්. එතකොට මේ අවස්ථාව තමයි අර සුතමය ඥාණය වර්ධනය කරන්නට හේතුවෙන්නෙ.

එතකොට සුතමය ඥාණය කියලා කිව්වහම ඒක නිකම්ම මේ බහුගුණ භාවය ඇතිකරගන්නවා කියලා මොන මොනවාහර් විෂයන් ටිකක් ඉගෙන ගෙන, භාෂා ශාස්ත්‍ර ටිකක් ඉගෙන ගෙන එපමණකින් ඒ තැනැත්තා බහුගුණයි කියලා කියන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. ඒ තැනැත්තා බාහිර ශිල්ප ශාස්ත්‍ර පිළිබඳව භාෂා ශාස්ත්‍ර පිළිබඳව බහුගුණ වෙන්නට පුළුවන්. නමුත් මේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාවේ බහුගුණභාවය කියලා කියන්නෙ තථාගත සද්ධර්මය පිළිබඳ බහුගුණ බව. එහෙම නැතිව වෙන වෙන ජාති පිළිබඳව බහුගුණ වෙලා අපිට නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයේ යන්නට බෑනෙ. වෙන වෙන කරුණු පිළිබඳව බහුගුණ වෙලා අපිට ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට බෑනෙ. ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට අවශ්‍ය විදියේ, නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය තුළ වැඩෙන විදියේ බහුගුණභාවයක් ඕන අපිට ඇතිකරගන්න. අපි මීට පෙරත් ධර්ම දේශනා වලදි පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙනවා සමහර කාරණා. දැන් අපි විශේෂයෙන් **ධම්මො භවෙ රක්ඛති ධම්මචාරි** කියන ගාථාව පාදක කොටගෙන කරපු දේශනා වල සාකච්ඡා වල අපි මේවා කතාබහ කලා.

එක හේතුවක් සම්පාදනය කරපු පමණින් අනික් සියල්ලම සම්පූර්ණ වෙන්නෙ නෑ. යම්කිසි කෙනෙක් ව්‍යාපාරයක් කරනවා නම් ඒ තැනැත්තා පන්සිල් රැක්කයි කියලා අර ව්‍යාපාරය සාර්ථක වෙන්නෙ නෑ. පඤ්චසීලය රැකීමෙන් ලැබෙන ප්‍රතිඵලය, ප්‍රතිචාරය යහපත වෙනම කාරණයක්. හැබැයි ව්‍යාපාරය සාර්ථක කරගන්න ඕන නම් ඒ ව්‍යාපාරික ඥාණය ඇති කරගන්න ඕන. ඒ වගේම අපි මතක තියාගන්න ඕන ව්‍යාපාරික ඥාණය ඇති කරගෙන ඒ පිළිබඳ විචක්ෂණ වෙච්චි පමණින්ම ඒ තැනැත්තා සද්ධර්මය පිළිබඳව විචක්ෂණ වෙන්නෙ නෑ. ඒ තැනැත්තා නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය පිළිබඳව බහුගුණයෙක් වෙන්නෙ නෑ.

දැන් වර්තමානයේ මේ කාරණා හරියට පටලවාගෙන තියෙනවා දොස්තර විභාගය සමත් වෙලා අනිත් අයට ප්‍රතිකාර කරන අය ටික කාලයක් යනකොට බණ කියන්න පටන් ගන්නවා, ඊටපස්සෙ ඒ ගොල්ලො බණ පොත් ලියන්න පටන් ගන්නවා, ඒ ගොල්ලො තමයි ඊටපස්සෙ ධර්ම දේශකයෝ, ඒ ගොල්ලො තමයි ඊටපස්සෙ නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය කියන්නෙ. ටික කාලයක් ඉංජිනේරු ශිල්පය ඉගෙන ගෙන ඉංජිනේරු විභාගය පාස් කරලා ඊටපස්සෙ ඉංජිනේරුවක් හැටියට වැඩ කරලා

පස්සෙ කාලෙක බණ කියන්න පටන් ගන්නවා, අභිධර්මය පැහැදිලි කරන්න පටන් ගන්නවා, විනය කියාදෙන්න පටන් ගන්නවා. එතකොට ශාසනය පවත්වන හැටි කියාදෙන්නට යනවා. දැන් මේ මොකක්ද මේ පටලැවිල්ල, ඒ අයට ඒ අයගේ දැනුමට නිග්‍රහ කරනවා නෙවෙයි. ඒ අයට වෛද්‍ය විද්‍යාව පිළිබඳව දැනුමක් තියෙනවා නම් ඒ පිළිබඳව විශාරද බවක් තියෙනවා නම් ඒක ප්‍රශස්තයි, ඒක අගය කළ යුත්තක්. ඉංජිනේරු ශිල්පය පිළිබඳව දැනුමක් තියෙනවා නම් ඒ පිළිබඳව විශාරද බවක් තියෙනවා නම් ඒක අගය කළ යුත්තක්. හැබැයි ඒ බහුග්‍රාහභාවය මේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ කරුණු පැහැදිලි කරන්නට අදාළ වෙන විශේෂඥභාවයක් නෙවෙයි. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ අදහස් පැහැදිලි කරන්නට ඒ සම්බන්ධව සද්ධර්ම දේශනාවක් කරන්නට ඒ මග පැහැදිලි කරන්නට, ඒ භාවනාව පැහැදිලි කරන්නට මේ භාමුදුරුවො වෛද්‍ය විභාගයත් පාස් කරපු කෙනෙක්, මේ භාමුදුරුවො ගිහිකාලෙ ඉංජිනේරු විභාගෙන් පාස් කරපු කෙනෙක්, එතකොට මේ භාමුදුරුවන්ට තියෙනවා විද්‍යාවේදී උපාධියක් තියෙනවා. එතකොට ඒ විද්‍යාවේදී උපාධියෙන් වත්, එහෙම නැත්නම් වෛද්‍ය උපාධියෙන්වත්, ඉංජිනේරු උපාධියෙන්වත් ඒ තැනැත්තාට මේ ශාසනික ප්‍රතිපදාව පිළිබඳව කොච්චර පරිණත බවක්, විචක්ෂණ බවක් තියෙයිද කියලා තීරණය කරන්න බෑ. ඒක ඒ විෂයට අදාළ බහුග්‍රාහ භාවය. ඒවා මෙතෙක්ට සහාය කරගන්න පුළුවන් යම් ප්‍රමාණයකට. නමුත් ඒක එකම නිර්ණායකය හෝ එකම මිනුම් දණ්ඩ වෙන්නෙ නෑ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ බහුග්‍රාහ භාවය මංගල කාරණයක් වෙනවා බහුග්‍රාහ භාවයම ආසවට්ඨානීය ධර්මයක් වෙනවා. බහුග්‍රාහ භාවය මංගල කාරණයක් වෙන්නෙ කොහොමද, මේ කියන ලද ආකාරයට හේතු එලය, ත්‍රිලක්ෂණය, චතුරාර්ය සත්‍යය ආදිය මතු කරගන්නට මේ තථාගත සද්ධර්මය පිළිබඳව බහුග්‍රාහභාවය ඇති කරගන්නොත් ඒ තැනැත්තාට ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියෙහි හැසිරිලා මෙලොව පරලොව ජයගන්නට, නිවන් මග හැසිරෙන්නට ඒ බහුග්‍රාහභාවය උපකාර වෙනවා. එය මංගල කාරණයක්. හැබැයි අර වෙනත් වෙනත් විෂයන් පිළිබඳව පණ්ඩිතකම් ඇතිකරගෙන, ඒ වගේම මේ දහමත් තමන් ප්‍රගුණ කරන්නැතිව ඒ දැනුම විතරක් ඇති කරගෙන ඒ දැනුමෙන් අනිත් අයත් එක්කලා වාද විවාද කරන්න, ඒ වගේම ගැටෙන්න, තමන්ගේ පණ්ඩිතකම් පෙන්වන්නට යනවා නම් ඒක මේ ශාසනයේ ආසවට්ඨානීය ධර්මයක්.

ඒ වගේ අය තමයි අර බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ සිටිය සමයේ හිටිය පෝට්ල හාමුදුරුවෝ වගේ අය. එතකොට පෝට්ල හාමුදුරුවෝ මේ ධර්ම කරුණු පිළිබඳව බහුග්‍රහැයි. බාහිර විෂයන් පිළිබඳව නෙවෙයි. හැබැයි ඒ ධර්ම කරුණු පිළිබඳව තිබිවිව බහුග්‍රහ භාවය කොතෙක් පුළුල් වුනත් ඒ බහුග්‍රහභාවයෙන් ඇති කරගත්තු ධර්ම දොණය තුළ උන්වහන්සේ ක්‍රියාත්මක වෙන්න නෑ, පුහුණු වෙන්නෙ නෑ, යෙදෙන්නෙ නෑ. එතකොට ඒ යෙදෙත් නැති වෙනකොට උන්වහන්සේට අනිත් අයත් එක්ක තර්ක විතර්ක කරන්න පුලුවන්. රහතන් වහන්සේලාටවත් බෑ පෝට්ල හාමුදුරුවෝ අහන සමහර ප්‍රශ්න වලට උත්තර දෙන්න. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෝට්ල හාමුදුරුවන්ව හඳුන්වන්නෙ තුවිෂ් පෝට්ල කියලා, හිස් පෝට්ල. ඇයි හිස් පෝට්ල කියලා කියන්නෙ අර බහුග්‍රහභාවය, පණ්ඩිතකම ගොඩක් තිබුනා වුනාට ඒ තුළ තමන්ගේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය හසුරුවාගන්නට ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ නැතිනම්, ඒක තමන්ගේ ජීවිතය තුළ ප්‍රායෝගික නැතිනම් ඒ බහුග්‍රහභාවය ගැටළු මතුකරන්නට විතරයි හේතුවෙන්නෙ මෙලොව පරලොව දියුණුවට නෙවෙයි. ඉතින් ඒ නිසා අපි මේ පැතිකඩවල් හඳුනාගන්නට ඕන. බහුග්‍රහභාවය ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ බහුග්‍රහභාවය යනු බාහිර විෂයන් පිළිබඳව ඇතිකරගන්නා වූ බහුග්‍රහභාවය නොවේ. ඒවා මේකට යම් සහායක් වෙන්නට පුලුවන්. නමුත් ඒ බාහිර විෂයන් තුළ බහුග්‍රහභාවය වෙනම එකක්. මේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ තථාගත සද්ධර්මය පිළිබඳව බහුග්‍රහභාවය වෙනම කාරණයක්.

ඒ බහුග්‍රහභාවය ගැන කියනකොට තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේම සුත්ත වෙය්‍ය වෙය්‍යාකරණ ගාථා උදාන ඉතිඋත්තක ආදී වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ආදිකල්‍යාණ, මධ්‍යකල්‍යාණ, පරියෝජානකල්‍යාණ වශයෙන් දෙසූ අර්ථ සහිත, ව්‍යඤ්ජන සහිත මේ බ්‍රහ්මචරියාව පිළිබඳව දේශනා කල මේ ධර්මය පිළිබඳ බහුග්‍රහභාවය. එහෙමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ බහුග්‍රහභාවය අර්ථ දක්වන්නෙ. එහෙම නැතිව ගොඩාක් විෂයන් දැනගෙන තියෙනවා, ගොඩාක් භාෂාවන් දැනගෙන තියෙනවා, ගොඩාක් ශාස්ත්‍රයන් දැනගෙන තියෙනවා, ගොඩාක් ශිල්ප දැනගෙන තියෙනවා කියන කාරණය නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයේ අදහස් කෙරෙන බහුග්‍රහභාවය නෙවෙයි.

ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය තමයි මේ සුත්ත වෙය්‍ය වෙය්‍යාකරණ ගාථා උදාන ඉතිඋත්තක ආදී වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා

කල නවාංග ශාස්තෘ ශාසනය පිළිබඳව මේ බ්‍රහ්මවර්යාව පිළිබඳව බොහෝ දේ දැනගෙන තිබුනා වුනත් තමන් ඒ තුළ ප්‍රායෝගිකව යෙදෙන්නෙ නැත්නම් ඒ බහුග්‍රාහභාවයත් අර්බුද ඇති කරන්නට විතරයි හේතුවෙන්නෙ. වාද විවාද ඇතිවෙන්නට, ඒ වගේම පරස්පරතා ඇතිවෙන්නට, අනිත් අයට අභියෝග කරන්නට පමණයි ඒ බහුග්‍රාහභාවයත් හේතුවෙන්නෙ. ඉතින් ඒ නිසා මේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ ග්‍රාහමය ඥාණ කියලා කියන්නෙ මොනවාහර් අහලා තියෙනවා දැනගෙන තියෙනවා කියන එක නෙවෙයි, මේ තථාගත සද්ධර්මය පිළිබඳව මේ සද්ධර්ම මාර්ගය පිළිබඳව, මෙහි න්‍යාය සහ ප්‍රායෝගික ප්‍රතිපදාව පිළිබඳව යම්තාක් දුරට අහලා තේරුම් අරගෙන, දරාගෙන තියෙනවා නම් එය තමයි මේ ශාසනික ව්‍යවහාරයේදී සුතමය ඥාණය හැටියට හඳුන්වන්නෙ.

එතකොට ඒ සුතමය ඥාණය කියලා කියන්නෙ ඒ ඇසීම තුළ ඒ කියවීම තුළ, ඒ පොත පත පරිශීලනය කිරීම තුළ ඒ තැනැත්තාගේ යම්කිසි ප්‍රඥාවක් අවදි වෙනවා. ඒ ඇසීම තුළ කියවීම තුළ අවදි වෙන්නා වූ ඒ සද්ධර්මය ග්‍රවණය කිරීම තුළ ඇතිවෙන්නා වූ අවදි වීම තමයි අපි දැන් මුලින් හැඳින්වූවානෙ පසුගිය සතියට මුලින් සතියේ අපි පැහැදිලි කලා ප්‍රඥාවේ ලක්ෂණ. ඕහාෂණ ලක්ෂණය. ඒ කියන්නෙ ප්‍රභාමත් කරන ආලෝකමත් කරන, දීප්තිමත් කරන දේවල් පැහැදිලිව ප්‍රකට කරන ගතිය. එතකොට අපි දේවල් මෙතෙක් නොඅසූ දහම් කරුණු අහනකොට කියවනකොට අපිට ඒ මෙතෙක් අහලා නැති යම් යම් කරුණු පිළිබඳව, මෙතෙක් අපිට පැහැදිලි වෙලා නොතිබුනු කාරණා පිළිබඳව යම්කිසි පැහැදිලි බවක් යම් ප්‍රකට බවක්, යම් ප්‍රභාවක් අපිට ඒවා පිළිබඳව ඇතිවෙනවා. එතකොට ඒ ඇතිවෙන ප්‍රභාව තමයි සුතමය ඥාණ කියලා හැඳින්වෙන්නෙ. ඊළඟට දැන් අර ගුණදහම් වඩන්නට අත්‍යවශ්‍ය අංග හතරක් සිහිපත් කලානෙ සන්පූරුෂ සේවනය, සද්ධර්ම ග්‍රවණය, තුන්වෙනි කාරණය තමයි යෝනිසෝමනසිකාරය. අන්න යෝනිසෝමනසිකාරය කියන කාරණය තමයි අර සුතමය ඥාණ, චිත්තාමය ඥාණ, භාවනාමය ඥාණ කියලා කියනකොට චිත්තාමය ඥාණ හැටියට වර්ධනය වෙන්නෙ අර යෝනිසෝමනසිකාරය. එතකොට යමක් හරියට නැවත නැවත ඒ අහපු කාරණා හෝ එහෙම නැත්නම් තමන්ගේ ස්වශක්තියෙන් තමන්ට දැනෙන හැඟෙන කාරණා එතකොට මේ දෙවිදියෙන්ම චිත්තාමය ඥාණය අවදි කරන්නට පුලුවන්, තමන්ට දැනෙන හැඟෙන කාරණා පිළිබඳව සති සම්පජ්ඣයෙන් යුක්තව, ඒ කියන්නෙ

යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් යුක්තව විමසා බලන්නටත් පුළුවන්. අහපු කියවපු ධර්ම කාරණා පිළිබඳව අපිට සති සම්පජ්ඣායෙන් යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් විමසා බලන්නටත් පුළුවන්. එතකොට ඒ විදියෙන් විමසා බලනකොට තමයි චිත්තාමය ඥාණය වර්ධනය වෙන්නෙ.

දැන් අපි යම් යම් ධර්ම කරුණු හේතුඵල පිළිබඳව, ඒ හේතුඵල ධර්ම න්‍යාය තුළ තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් වෙන අසද්ධර්මය පිළිබඳව, ඒ වගේම තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථයක් වෙන සද්ධර්මය පිළිබඳව, ඒ වගේම ත්‍රිලක්ෂණය, චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව, අපි යම් යම් කරුණු අහලා තියෙනවා නම් ඒවා පිළිබඳව සිහිය නුවණ යොදාගෙන නැවත නැවත ගැඹුරින් සිතා බැලීම, කල්පනා කරලා බැලීම. එතකොට මේ චිත්තාමය ඥාණය තුළත් වැදගත්ම අපේ අවධානය යොමු වෙන්නට ඕන කාරණය තමයි දැන් අපි මොන මොනවාහරි කල්පනා කරන්න දක්ෂ වෙච්චි පමණට හිතන්න දක්ෂ වෙච්ච පමණට ඒක චිත්තාමය ඥාණයක් බවට පත්වෙන්නෙ නෑ. ඒක චිත්තාමය ඥාණයක් වෙන්නෙ යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් කල්පනා කලොත් පමණයි. යෝනිසෝමනසිකාරය කියන්නෙ සති සම්පජ්ඣායෙන් යුක්තව. සිහිය සහ නුවණ, සිහිය සහ විමසිලිමත් ප්‍රඥාව. ඒ සිහිය සහ විමසිලිමත් ප්‍රඥාව තියෙන්නට ඕන, ඒ සිහිය සහ විමසිලිමත් ප්‍රඥාවෙන් විමසා බලන්නේ මොනවාද, අර රැස් වූ සද්ධර්ම කරුණු පාදක කොටගෙනයි සිතන්නෙ. හේතුඵල ධර්ම න්‍යායය, ත්‍රිලක්ෂණය, චතුරාර්ය සත්‍යය ආදී මේ දහම් කරුණු පාදක කොටගෙන තමයි සිතන්නෙ. එහෙම නැතිව තමන්ට හිතෙන හිතෙන විදියට නෙවෙයි.

දැන් ඔය මානසික රෝගීන් ඉන්න රෝහල් වලට ගිහින් බැලුවයිත් පස්සෙ ඒ තැන්වල ඉන්නවා හුඟාක් දැන උගත් අය. ඒ දැන උගත් අය ඒ ගොල්ලො සිතන පනන ආකාරය බැලුවයිත් පස්සේ හරිම පුළුල් විදියට සමහර දේවල් ගැන හිතනවා. නමුත් එහෙම හිතුවට ඒ ගොල්ලො මානසික රෝගීන් හැටියට හඳුනාගෙන ඒ අයට ප්‍රතිකාර කරනවා. කුමක් නිසාද, ඒ ගොල්ලන්ගේ චිත්තනය පදනම් වරහිනයි. එක් දේක පිහිටා ඒ දේ තුළ ගැඹුරට යන්නට බෑ. එකක් මෙහෙත් හිතනවා, තව එකක් තව තැනකින්, තව එකක් තව තැනකින්. එකකට එකක් සම්බන්ධ වෙන්නෑ, ඒකෙ පිළිවෙලක් නෑ ක්‍රමානුකූල බවක් නෑ. ඒ වගේම සාමාන්‍ය ලෝකයේ පියවි ලෝකයේ ස්පර්ශ කරන්නට පුළුවන් කාරණා නෙවෙයි. මේ විදියට විවිධ පැතිවලින් බැලුවයිත් පස්සෙ ඒ අයගේ චිත්තනය අක්‍රමිකයි, පදනම් වරහිනයි. නිවැරදි ඕඩරයකට නෑ එතන. ඉතින් එහෙම වෙනකොට ඒ

ගොල්ලො මානසික රෝගීන්. ඒ නිසා දේවල් හිතපු පමණට කල්පනා කරපු පමණට එතන ඥාණය, ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නෙ නෑ. ඒවා ධර්මයේ හඳුන්වන්නේ මඤ්ඤානා කියලා. එතකොට මඤ්ඤානා කියලා කියන්නෙ තමන්ට හිතෙන හිතෙන හැටියට ඔහේ හිතනවා, කල්පනා කරනවා. එහෙම නැතිනම් ඒවා හඳුන්වනවා ප්‍රපංච කියලා.

දැන් අපිට අෂ්ට මහාපුරුෂ විතර්ක වල ඊළඟට අටවෙනි කාරණය හැටියටත් කතා කරන්න තියෙන්නෙ ප්‍රපංච ගැන. එතකොට ඒ ප්‍රපංච හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ සති සම්පජ්ඤායෙන් තොරව කල්පනා කරනවා. එතකොට එතනදි තණ්හා, මාන, දිට්ඨි තමයි මූලික වෙන්නෙ. එතකොට තණ්හා, මාන, දිට්ඨි මූලික කරගෙන යම්කිසි කෙනෙක් දේවල් හිතුවා කියලා, කල්පනා කලා කියලා ඒක චිත්තාමය ඥාණයක් වෙන්නෙ නෑ. ඇයිද චිත්තාමය ඥාණයක් වෙන්නෙ නැත්තෙ, අර යෝනිසෝමනසිකාරය කියන සාධකය එතෙත්ට එකතු වෙලා නෑ. අර සද්ධර්මය පාදක කොටගෙන නෙවෙයි ඒ තැනැත්තා සිතන්නෙ කල්පනා කරන්නෙ. ඒ නිසා මේ සුතමය ඥාණය සද්ධර්මය පිළිබඳව අහන්නට ඕන, චිත්තාමය ඥාණයෙන් ඒ සද්ධර්ම කාරණා පාදක කොටගෙන සිහියෙන් සහ නුවණින් සිතා බලන්නට ඕන. එහෙම සිතලා කල්පනා කරලා යමක් වටහා ගන්නකොට තමයි ඒක චිත්තාමය ඥාණයක් වෙන්නෙ. ඊළඟට භාවනාම ඥාණය. භාවනාමය ඥාණය සඳහා අර අපි මුලින් කීව්ව කාරණා හතරේ අන්තිම කාරණය මොකක්ද, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, සන්පුරුෂ ආශ්‍රය, යෝනිසෝමනසිකාරය, හතරවෙනි කාරණය ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්ති. අන්න ඒ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළ හැසිරෙනකොට තමයි භාවනාමය ඥාණය අවදි වෙන්නෙ.

ඒකයි අපි මුලින්ම සඳහන් කලේ මේ ප්‍රඥාව අවදි කරන අංග හතර සහ මේ ප්‍රඥාව අවදි කරන පියවර තුන එකකට එකක් සම්බන්ධයි. අතන අංග හැටියට සද්ධර්ම ශ්‍රවණය කියවෙනකොට ඒ සද්ධර්ම ශ්‍රවණය නිසා සුතමය ඥාණය ගොඩනැගෙනවා. ඒ අංගවල යෝනිසෝමනසිකාරය කියවෙනකොට ඒ යෝනිසෝමනසිකාරය නිසා චිත්තාමය ඥාණය ගොඩනැගෙනවා. ඊළඟට අංග හතර තුළ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය කියන අංගය කියවෙනකොට ඒ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තුළින් තමයි භාවනාමය ඥාණය ගොඩනැගෙන්නෙ.

එතකොට මොකක්ද ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියයි කියලා කියන්නෙ. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය කියලා කියන්නෙ දැන් අර මුලින් සඳහන්

කලානෙ මේ සමස්ත විශ්ව ධර්මය තුළ සද්ධර්මයන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා අසද්ධර්මයන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට දැන් අපි මූලිකම තථාගත දේශනාවට අනුකූලව හේතුඵල වශයෙන් අහලා දැනගන්නවා මෙන්න මේ විදියට හේතු ගොඩනැගුවොත් තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් වෙනවා. මේ විදියට හේතු ගොඩනැගුවොත් තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථයක් වෙනවා. දැන් මේවා අපි අහලා තේරුම් ගන්න ඕන. තේරුම් අරගෙන අපි ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියයි කියන භාවනාමය ඥාණය ගොඩනැගෙන්නේ ඒ අහගත්තු දැනගත්තු තේරුම් ගත්තු කාරණා තුළ තමන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට උත්සාහ කරනවා. සතෙක් මැරීම නිසා තමන්ගේ සිත කිළිටි වෙනවා, සනාටත් හානියක් වෙනවා. මෙලොවත් තමන්ට අනර්ථයක් වෙනවා, පරලොවත් තමන්ට අනර්ථයක් වෙනවා. සනාටත් ඒකෙන් අනර්ථයක් වෙනවා. එතකොට ඒ චේතනාව අනුව ඒ හැඟීම අනුව ඒ මනෝභාවය අනුව තමන්ගේ ගත සිත ක්‍රියාත්මක කිරීම තමන්ටත් ලෝකෙටත් අනර්ථයක්. මෙලොවටත් පරලොවටත් අනර්ථයක්. එතකොට ඒ අනර්ථයෙන් අපේ මනස තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන්නට නොදී තමන් සම්බන්ධව ඒක ක්‍රියාත්මක වෙන්නට නොදී ඒකට අදාළ හේතු කාරණා මතුවෙනකොට ඒවා සිහිනුවණින් කල්පනා කරලා දුරු කරන්නට පුළුවන් නම් ඒ අයහපත වළක්වාගන්නට පුළුවන් නම් අන්න ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය.

අපි මූලිකම මේකයි අයහපත සිදුවෙන ක්‍රමය කියලා අහනවා. දෙවනුව ඒ ගැන හිතනවා. තුන්වෙනුව ඒ අයහපත මතුවෙන්නට සාධක ක්‍රියාත්මක වෙනකොට ඒවා දැනගෙන දුරු කරලා අයහපතින් වළකිනවා. අන්න ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය වැඩෙනවා. එතකොට ඒ ප්‍රායෝගික චලනය තුළ, ඒ ප්‍රායෝගික ක්‍රියාවලිය තුළ තමයි භාවනාමය ඥාණය වැඩෙන්නේ. මොකක්ද එතන වැඩෙන භාවනාමය ඥාණය. එතන වැඩෙන භාවනාමය ඥාණය අර කියපු හැම පැත්තකින්ම වැඩෙන්නට පුළුවන්. මොකක්ද, හේතුව ඵලය පිළිබඳ භාවනාමය ඥාණය. සද්ධර්මය අසද්ධර්මය පිළිබඳ භාවනාමය ඥාණය. ඊළඟට ගැටළුව ගැටළුවට හේතුව ඒ හේතුව වෙනස් කරලා ප්‍රශ්නය නිරාකරණය කිරීම එහෙම නැත්නම් ඒ අර්බුදය විසඳීම ඒ සඳහා අනුගමනය කළ මාර්ගය එතකොට දැන් අපි අකුසලයකින් වැළකීම ප්‍රායෝගිකව පුහුණු කරනකොට චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳවම යම්කිසි ප්‍රායෝගික ඥාණයක් අපි තුළ අවදි වෙනවා. ඒ චතුරාර්ය සත්‍යය පදනම නැතිව, ඒ අනුපිළිවෙල හරියට ක්‍රියාත්මක නොවී අපිට අසද්ධර්මයෙන් වළකින්නට බෑ. පාපයෙන් වළකින්නට බෑ, අකුසලයෙන් වළකින්නට බෑ.

අකුසලයෙන් අපි නිසි විදියට වැළකුනා කියනවා නම් ඒ වැළකීම තුළ අර චතුරාර්ය සත්‍යයම සක්‍රීය වෙලා තියෙනවා. ඒ චතුරාර්ය සත්‍යයම අපි ප්‍රායෝගිකව පුහුණු කරලා තියෙනවා. එතකොට හේතුඵල පිළිබඳව යම් වැටහීමක් ඇතිකරගෙන තියෙනවා. එතකොට අර අහපු කාරණා හිතපු කාරණා දැන් අපි ප්‍රායෝගිකව යොදාගන්නට උත්සාහ කරනකොට අපේ මනස තුළ අර සති සම්පජ්ඣාදිය අවදි වෙන්නට පටන් ගන්නවා ප්‍රායෝගික චලනය තුළින් අපේ මනසේ ප්‍රභාව වැඩෙන්න පටන් ගන්නවා. හරියට අර මැණික් ගලක් ඔපමට්ටම් කරන්නා වගේ පොලිෂ් කරන්නා වගේ ඒ යෙදෙන්න යෙදෙන්න, ස්පර්ශ වෙන්න වෙන්න අපේ මනසේ ප්‍රභාමත් ගුණය ආලෝකය අවදි වෙන්නට පටන් ගන්නවා. එතකොට ඒක තමයි ප්‍රායෝගික ඥාණය. ඒක තමයි භාවනාමය ඥාණය.

ඊටපස්සෙ දෙවැනි පියවර හැටියට දැන් ඔය අපි කතා කලේ මේ අසද්ධර්මයයි කියලා දැනගෙන, තමන්ටත් අනුන්ටත් අතර්ථය වෙන කාරණා දැනගෙන ඒවා තේරුම් අරගෙන ඒකෙන් වළකින්න. ඊළඟට සද්ධර්මය, මේ මේ විදියට හේතුඵල ගොඩනැගෙනකොට තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථයක්. සතෙකුගේ ජීවිතය රකිනකොට, රකින්නට සිතනකොට ඒ සදහා ක්‍රියාත්මක වෙනකොට, ඒ සදහා කැපවෙනකොට ඒකෙන් තමන්ටත් අනුන්ටත් යහපතක් මෙලොවටත් පරලොවටත් යහපතක්. දැන් ඒ තුළ තමන් ප්‍රායෝගිකව අවශ්‍ය තැනදි ක්‍රියාත්මක වෙනකොට හේතුඵල වශයෙන් තමන්ගේ මනස වැඩෙන හැටි ඒවගේම එතන අදාළ ඵලය, ඒ ඵලයට අදාළ හේතුව, ඒ හේතුව ගොඩනැගීම, ඒ සදහා ක්‍රියාත්මක වීම කියන මේ වැඩපිළිවෙල එතන ප්‍රායෝගිකව ක්‍රියාත්මක වෙලා තියෙනවා. අන්න එහෙම ක්‍රියාත්මක වෙනකොට තමයි යහපත් මනෝභාවයන් අවදි කරන්නෙ කොහොමද, ඒ යහපත් මනෝභාවයන් තුළ සක්‍රීය වෙන්නෙ කොහොමද, අවශ්‍ය තැනදි කරුණාව අවදි කරගන්නෙ කොහොමද, අවශ්‍ය තැනදි මෛත්‍රිය අවදි කරගන්නෙ කොහොමද, අවශ්‍ය තැනදි ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නෙ කොහොමද, අවශ්‍ය තැනදි අධිෂ්ඨානයෙන් අවශ්‍යම තැනදි අනිත් අය වෙනුවෙන් කැප වෙන්නෙ කොහොමද, මේ කාරණා ප්‍රායෝගිකව තමන් තුළ වැඩෙන්න පටන් ගන්නෙ අර සද්ධර්මය පිළිබඳව අහපු කරුණු ප්‍රායෝගිකව ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය හැටියට පුහුණු කිරීමෙන්.

ඊළඟට තුන්වෙනි පියවර තමයි අර විදියට හේතුඵලය, ත්‍රිලක්ෂණය, චතුරාර්ය සත්‍යය ආදී මේ ධර්මතා පිළිබඳව විචක්ෂණ අවබෝධය. එතකොට ඒ අවබෝධය අපිට කරුණු පැමිණෙන, පැමිණෙන අවස්ථාවලදී

යමක් අනිත්‍ය වෙනකොට එනකොට, දැන් අපි හිතමු අපි වයස්ගත වෙනවා, කන් දෙක ඇහෙන්නෙ නැතිව යනවා, ඇස් පෙනීම අඩුවෙනවා, අපි කැමැතිම කෙනෙක් මරණයට පත්වෙනවා, දැන් අපිට මෙතනදි වළක්වන්නට හෝ වැඩිදියුණු කරන්නට දෙයක් නෑ. අපිට තියෙන්නෙ එතනදි ඒ සිදුවීම අවබෝධ කරගන්නට. කුමකට අනුවද? හේතුඵල දහමට අනුව, ත්‍රිලක්ෂණ ධර්මයට අනුව, චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මයට අනුව. එතකොට මේ ධර්මතා පාදක කොටගෙන අපි කොහොමද ඒ පැමිණි කාරණය, පැමිණි සිද්ධිය, පැමිණි අරමුණ ඒ සංස්කාර ධර්මය කොහොමද අපි විශ්ලේෂණය කරගන්නේ. ඒ සිදුවීම කොහොමද නිවැරදිව විශ්ලේෂණය කරගන්නෙ. ඒකෙදි අපිට කරන්න කියලා අමුතු දෙයක්, එහෙම නැත්නම් වළක්වන්නට හෝ වැඩිදියුණු කරන්නට කියලා දෙයක් සමහර තැන්වලදි නෑ. අපිට තියෙන්නෙ ඒ දේ අවබෝධ කරගෙන ඒකට ඔරොත්තු දෙන්න මනස පුහුණු කරන්න. එහෙම නම් ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියයි කියලා කියන්නෙ ඔය වැඩ තුන.

හේතුඵල වශයෙන් තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථකාරී දේවල් ගොඩනැගෙන්නෙ කොහොමද කියලා හදුනාගෙන ඒවා වළක්වාගැනීම. හේතුඵල වශයෙන් තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථය ගොඩනැගෙන්නේ කොහොමද කියලා හදුනාගෙන ඒවා ප්‍රගුණ කිරීම. ඒ වගේම මේ විෂය තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන ධර්ම සිද්ධාන්තයන් විශ්ලේෂණය කරලා එහි ක්‍රියාත්මක වෙන ධර්ම න්‍යායන් නිවැරදිව අවබෝධ කරගැනීම. එතකොට මේක තමයි අපි හැමදාම කතා කරන **සබ්බ පාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්ඨා සවිත්ත පරියොදපනං** කියන මේ පියවර තුන. දුර්ගුණ දුරු කිරීම, යහගුණ අවදි කිරීම, ප්‍රඥාවෙන් ලෝක ධර්ම වටාහා ගැනීම. එතකොට මේ වැඩපිළිවෙල තුළ තමයි අපිට භාවනාමය ඥාණය අවදි වෙන්නෙ. ඒවා තුළ යෙදෙන්න යෙදෙන්න පුහුණු කරන්න, පුහුණු කරන්න ක්‍රියාත්මක වෙන්න වෙන්න තමයි අපේ මනසේ ප්‍රායෝගිකව අර ප්‍රභාව බොහොම තීව්‍රව මතු වෙන්නට ගන්නෙ. අර සුතමය ඥාණයෙහුත් යම්කිසි ප්‍රභාවක් මතුවෙනවා. චිත්තාමය ඥාණයෙහුත් යම් ප්‍රභාවක් මතුවෙනවා. මේ ප්‍රතිපදාව තුළ චලනය තුළ අපි ඒක තුළ සක්‍රීය වෙනකොට තමයි අපේ සිතුවිලි වචන ක්‍රියා කොහොමද නිවැරදි දේට හසුරුවගන්නෙ, කොහොමද ලෝකයට ඔරොත්තු දෙන්න පවත්වගන්නෙ, එතනදි තමයි හැබැවටම සති සම්පජ්ඣාදිය තුළින් ප්‍රායෝගිකව දේවල් ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි අපිට ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙන්නෙ සහ ඒ තුළ ඥාණය අවදි වෙන්නෙ. ඥාණය අවදි වෙන්න අවදි වෙන්න

ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තීව්‍ර වෙනවා. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය තීව්‍ර වෙන්න තීව්‍ර වෙන්න ප්‍රඥාව අවදි වෙනවා. මේවා අන්‍යෝන්‍යව ප්‍රත්‍ය වෙමින් යැපෙනවා, වැඩෙනවා.

ඔය විදියට තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ලද, දැන් අද දේශනාව තුළින් අපි මේ කතා කලේ ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය අංග හතරක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඒක බොහෝ සූත්‍ර වල දේශනා කරලා තියෙනවා. ඒ තමයි සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, සත්පුරුෂ ආශ්‍රය, යෝනිසොමනසිකාරය සහ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය. එතකොට සත්පුරුෂ ආශ්‍රය කියන්නේ මොකක්ද කියලා අපි පැහැදිලි කලා. අයහපතින් තමන් වළකිනවා, යහපතෙහි යෙදෙනවා. අසද්ධර්මයෙන් වළකිනවා, සද්ධර්මයෙහි යෙදෙනවා. එබඳු කෙනා තමයි සත්පුරුෂයා. එබඳු සත්පුරුෂයින් ඇසුරු කිරීම. සද්ධර්ම ශ්‍රවණය කියලා කිව්වේ අර ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියත්, ධර්ම න්‍යායත් පිළිබඳව නිවැරදිව කරුණු මතුකරගෙන එබඳු දේශනා එබඳු පොත පත පරිශීලනය කිරීම. යෝනිසොමනසිකාරය කිව්වේ සිහිය සහ නුවණ. සතිසම්පජ්ඣයෙන් යුක්තව යමක් පිළිබඳව කල්පනා කිරීම. ඊළඟට ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියයි කියලා කිව්වේ තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථකාරී දේවල් වළක්වාගැනීම, තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථ සම්පන්න දේ පවත්වා ගැනීම. මේ සමස්ත ලෝකය තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන ධර්මනා පිළිබඳව නිවැරදිව අවබෝධ කරගැනීම. එතකොට මේ කියන අංග හතර තුළ තමයි, ඒ අංග හතර ඇසුරු කිරීම තුළ තමයි අපේ ප්‍රඥාව වැඩෙන්නේ. ඒ ප්‍රඥාව වැඩෙන්නේ පියවර තුනකින්. ඒ පියවර තුන තමයි සුතමය ඥාණ, චිත්තමය ඥාණ, භාවනාමය ඥාණ හැටියට හඳුන්වන්නේ. එතකොට අර කියන ලද සද්ධර්ම ශ්‍රවණය කියන කාරණය තුළින් තමයි මේ සුතමය ඥාණය වැඩෙන්නේ. යෝනිසොමනසිකාරය කියන කාරණය තුළින් තමයි චිත්තමය ඥාණය වැඩෙන්නේ. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය කියන කාරණය තුළින් තමයි භාවනාමය ඥාණය වැඩෙන්නේ. එතකොට ඔන්න ඔය විදියට තමයි මේ දහම තුළ ප්‍රඥාව අවදි කරන, ප්‍රඥාව වැඩිදියුණු කරන ප්‍රතිපත්ති මාර්ගය සහ ඒකට අවශ්‍ය සාධක ගොනු කරගන්නා ආකාරය බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ.

12. ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට කෙනෙකු තුළ තිබිය යුතු අත්‍යවශ්‍ය ගති ලක්ෂණ සහ සුදුසුකම් මොනවාද යන්න පැහැදිලි කරන්න. (මෙම ධර්ම දේශනාවෙන් පටිසම්භිදා මග්ග

පාළියේ සඳහන් ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට කෙනෙකු තුළ තිබිය යුතු අත්‍යාවශ්‍ය ගති ලක්ෂණ සහ සුදුසුකම් මොනවාද යන්න පැහැදිලි කෙරේ.)

තෙරුවන් සරණයි සියලුදෙනාටම. අද දවසේත් අපි ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. සුපුරුදු පරිදි අපේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ අද දවසට නියමිත මාතෘකාව සිහිපත් කරන්නට යෙදුනා. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ අෂ්ට මහා පුරුෂ විතර්ක අතර හත්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය. පඤ්ඤාවනෝ අයං ධම්මෝ නායං ධම්මෝ දුප්පඤ්ඤස්ස. මේ ධර්මය ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි, ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය පාදක කොටගෙන පළමු සතියේ අපි කතාබහ කලා ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ පිළිබඳව. දෙවන සතියේ අපි කතා කලා ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන කරුණු මොනවාද කියලා. පසුගිය තුන්වැනි සතියේ අපි කතා කලා ප්‍රඥාව දියුණු කරන ක්‍රමෝපායයන් මොනවාද කියලා. ඒ වගේම එහිදී අනුගමනය කළ යුතු වැඩපිළිවෙල සහ ඒ සඳහා සහාය වෙන සාධක පිළිබඳව. අද මේ සිව්වැනි සතියේ අපි සාකච්ඡා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට උත්සාහ කරන කෙනෙක් සතුව තිබිය යුතු ගතිලක්ෂණ පහළොවක් පිළිබඳව පරිසම්භිදාමග්ග පාළියෙහි දක්වලා තියෙනවා. මේ කාරණා පහළොව ඉතාමත්ම වැදගත් වෙනවා මේ ගැන අවධානය යොමු කරනකොට තමයි අපිට ඇත්තටම දැනෙන්න ගන්නෙ යම්කිසි කෞශල්‍යයක්, යම්කිසි ගුණයක් දියුණු කරගන්න ඕන නම් අපේ මනස කොහොමද අපි ඒකට සකස් කරගන්න ඕන කියලා. විශේෂයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ සෘද්ධිපාද ධර්ම හැටියට දේශනා කරනවා, සෘද්ධි කියලා කියන්නෙ විශේෂ කෞශල්‍යයන්, විශේෂ හැකියාවන්. අන් අයට සාධාරණ නොවන සුවිශේෂ හැකියාවන් වලට කියනවා සෘද්ධි කියලා.

එතකොට එබඳු සෘද්ධි උපදවාගන්නට එබඳු විශේෂ කෞශල්‍යයන් උපදවාගන්නට අත්‍යවශ්‍ය කාරණා හතරක් දේශනා කරනවා ඡන්ද, චිත්ත, චිරිය, විමංසා කියලා. එතකොට මේ කාරණා සෑම යහපත් ගුණාංගයක් දියුණු කරගන්නටම, ඕනෑම යහපත් කෞශල්‍යයක් ප්‍රගුණ කරගන්නට ඒ ඡන්ද, චිත්ත, චිරිය, විමංසා - ඡන්දය කියලා කියන්නෙ ඒ පිළිබඳ කැමැත්ත, චිත්ත කියලා කියන්නෙ නිරන්තරයෙන් ඒ පිළිබඳව සිතන කල්පනා කරන එහි සිත යොදවන ගතිය, චිරිය කියලා කියන්නෙ ඒ සම්බන්ධව ඒ අදාළ පරමාර්ථය සම්බන්ධව ගොඩනැගෙන කායික මානසික උත්සාහය. විමංසා කියලා කියන්නෙ අදාළ පරමාර්ථය ඊට

අවශ්‍ය සාධක ඊට අදාළ බාධක ඒ වගේම අවස්ථාව ප්‍රමාණය පුද්ගලයන් පරිසරය මේ සියල්ල පිළිබඳව නිවැරදිව විමසා බලලා අදාළ කාර්යය කරන්නට පුළුවන් හැකියාව තමයි හතරවෙනි කාරණය විමසාවයි කියලා හදුන්වන්නේ. එතකොට මෙන්න මේ කාරණා කෙනෙක් සතුව දියුණු කරගන්නොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට විශේෂ කෞශල්‍යයන් ඇති කරගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඉතින් දැන් මේ ප්‍රඥාව ප්‍රගුණ කරනවා කියන එකත් අපේ ජීවිත වල විශේෂ කෞශල්‍යයක්, විශේෂ හැකියාවක්, විශේෂ ගුණයක් අපි දියුණු කරන. ඇයි ඒක විශේෂ වෙන්නේ, සාමාන්‍යයෙන් මේ පාඨශ්‍රීත සත්වයා පරිච්ඡේදගාමීවයි නිරන්තරයෙන් මනස ක්‍රියාත්මක වෙන්න.

මේ අනන්ත සසරෙහි අපේ මනස සැකසිලා තියෙන්නෙම කාමයන්ට ගිජුව ඒ කාමයන් ආශ්වාදනය කරමින් කාමගරුක ස්වභාවයෙන් සසරෙහි පවතින්නට. එතකොට එබඳු කෙනෙක් ප්‍රඥාගරුක භාවයෙන් යුක්තව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පෙළඹුනොත් පමණයි ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඉතින් ඒ සඳහා කෙනෙක් තුළ පුරුදු පුහුණු කරගත යුතු, අවදි කරගත යුතු විශේෂ ගුණ පහළොවක් පිළිබඳව ඇත්තටම ඒවා ගොඩාක් දුරට එකින් එක සමානයි, නමුත් මේ පහළොවම පිළිබඳව අපි හොඳට අධ්‍යයනය කරනකොට තමයි කොයි විදියේ කැපවීමක්, නැඹුරුවීමක්ද අපිට අවශ්‍ය වෙන්නේ මේ විශේෂ ගුණාංගයක් දියුණු කරගන්න කියලා තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ නිසා අද ධර්ම විග්‍රහය තුළ ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට කෙනෙක් සතුව අවදි කරගත යුතු සුදුසුකම් කියන මාතෘකාව යටතේ අපි මේ කාරණාව පැහැදිලි කරදෙන්නට අදහස් කළේ.

එහි දැක්වෙනවා මේ විදියට කරුණු පහළොවක්, ප්‍රඥාගරුක බව, ප්‍රඥා චරිත ඇති බව, ප්‍රඥාආශය ඇති බව, ප්‍රඥා අධිමුක්තිය ඇති බව, ප්‍රඥාව ධර්ම කොට ඇති බව, ප්‍රඥාව කේතු කොට ඇති බව, ප්‍රඥාව අධිපති කොට ඇති බව, දහම් විමසීම් බහුලකොට ඇති බව, ප්‍රඥාවෙන් බැසගෙන දහම් ප්‍රකට කිරීම් බහුලකොට ඇති බව, මනාව ප්‍රකට කිරීම් බහුල කොට ඇති බව, ධර්මයන් මනාකොට දක්නා ස්වභාව ඇති බව, ඒ වගේම විභූත විහරණ ඇති බව, ප්‍රඥාවට නැඹුරු වූ බව, ප්‍රඥාවට නැමුණු ස්වභාව ඇති බව, ප්‍රඥාවට බරවුණු ස්වභාව ඇති බව කියන මේ කාරණා ඔය විදියෙන් පහළොවක් දක්වලා තියෙනවා, ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට නම් මෙන්න මේ කියන ගුණාංග වලින් යුක්ත වෙන්නට ඕන. මෙබඳු කැපකිරීමක් කරන්නට ඕන. ඉතින් මේ කාරණා ටික මුලින්ම කියවනකොට දැනගන්නකොට අපේ

මනසට හරිම තද විදියට ඒක ස්පර්ශ වුනා, ඒ මොකද. අපි හුඟක් දෙනෙකුට යම්කිසි ගුණයක් වර්ධනය කරගන්න දියුණු කරගන්න කියලා කොච්චර කිව්වා වුනත් ඒ සඳහා මොකක්ද කරන්න ඕන කියලා පැහැදිලි වැටහීමක්, පැහැදිලි මාවතක්, පැහැදිලි පදනමක් අපි හුඟක් දෙනෙකුට වැටහෙන්නෙ නෑ. ඉතින් එහෙම තත්වයක් තුළ අපි කොච්චර ඒවා ගැන කතා කලත් අපි වර්ධනය වෙනවා අඩුයි. ඉතින් ඒ නිසා තමයි අපි මේ ප්‍රඥාව ගැනත් මෙහෙම දිගින් දිගට කතා කරන්න හිතුවෙ. මෙහෙම කතා කරනකොට තමයි අපි ඒකෙ පසුබිම, ඒකෙ ගමන් මග, ඇත්තටම අපි එතනදි මොකක්ද කරන්න ඕන කියන එක හරියට වැටහෙන්න ගන්නෙ, දැනෙන්න ගන්නෙ. ඉතින් මේ කාරණා පහළොව ගැන කතා කරනකොට තමයි, ඒ ගැන අවධානය යොමු කරනකොට තමයි අපිට හොඳට දැනෙන්නෙ මේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්න ඇත්තටම අපේ මනස කොහොමද හසුරුවගන්න ඕන කියන කාරණය.

දැන් අපි මුල්ම සතියේ කතා කලා ප්‍රඥාවේ ගතිලක්ෂණ මොකක්ද කියලා. එතකොට ප්‍රඥාව කියන චෛතසික ධර්මය අපි කොහොමද හදුනාගන්නෙ, අපේ මනස තුළ ඒක අවදිවෙනවද නැද්ද කියලා හදුනාගන්න නම් එහි ගති ලක්ෂණ හදුනාගන්න පුළුවන් වෙන්න ඕනෙන. ඊළඟට ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන්නෙ මොනවාද, ඒකෙන් කෙරෙන කාර්යය මොකක්ද, කෘත්‍යය මොකක්ද, ඒක හරියට හදුනාගන්න නැත්නම් ප්‍රඥාව ප්‍රඥාව කියලා කතා කලාට ඒකෙන් අදාළ කාර්යය භාරය හරියට සිදුවෙන්නෙ නැතිනම් එතන ඒ ක්‍රියාවලිය සාර්ථක වෙන්නෙ නෑ. ඊළඟට ඒ ප්‍රඥාව ගොඩනගාගැනීම සඳහා අවශ්‍ය සාධක, වටපිටාව අපි කොහොමද හදාගන්නෙ සහ ඒක ප්‍රගුණ කරන අනුපිළිවෙල, ප්‍රතිපදාව මොකක්ද කියලා අපි කතා කලා. එතකොට ඔය ටික ඔක්කොම කතා කරලා අද අපි මේ සාකච්ඡා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ, පැහැදිලි කරගන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ ඒ සඳහා අපේ මානසික නැඹුරුව කවර ආකාරයකින් අපි හදාගන්න ඕනද කියන බව. එතකොට මේ කාරණා පහළොවේ පළවෙනි කාරණය තමයි ප්‍රඥාගරුක බව.

එතකොට ප්‍රඥාගරුක බව කියලා කියන්නෙ මොකක්ද, දැන් අපි සරල උදාහරණයක් ගත්තොත් අපි හිතමු යම්කිසි කෙනෙක් වාහනවලට කැමැතියි කියලා. අපි හිතමු කාර්වලට කැමැති තරුණයෙක් ඉන්නවා. එතකොට මේ තැනැත්තා කාර් වලට කැමැති නම් ඔහු අන්තර්ජාලය පරීක්ෂා කලත් කාර් ගැන තමයි හොයන්නෙ. මහපාරේ ගියත් කාර් ගැන තමයි බලන්නෙ. ඒ වගේම කවුරුහරි එක්කලා කතා කලත් සාකච්ඡා

කලත් කාර් ගැන තමයි සාකච්ඡා කරන්නේ. පොතක් පතක් සඟරාවක් බැලුවත් ඒකෙ තියෙන අර කාර්වල පින්තූර ඒවා පිළිබඳව තමයි හොයන්නේ. එතකොට මෙහෙම කාලයක් යනකොට ඔහු ඒ කාර් ගැනම හොයලා හොයලා ඒවායේ එක් එක් නිෂ්පාදනය කරන රටවල්, ඒවායෙහි තියෙන පහසුකම් ආදී වශයෙන් විවිධ ඇතිවලින් ඒවායේ තියෙන ගුණදොස් හැමදෙයක් පිළිබඳවම ඔහු එක්තරා ගැඹුරු පරිචයක් ඇති කෙනෙක් බවට, ඒ පිළිබඳව එක්තරා විශාරද දැනුමක් ඇති කෙනෙක් බවට පත්වෙනවා. මොකද ඒවා ගැනම හොයනවා, ඒවා ගැනම කියවනවා, ඒවා ගැනම සාකච්ඡා කරනවා. එතකොට ඔහුගේ මනසේ වැඩි අවධානය යොමුවෙන්නේ ඒ වාහන ගැන.

එතකොට අන්න ඒ වගේ මේ ලෝකයෙහි බොහෝ සත්වයෝ කාමගරුක පුද්ගලයෝ; කාමගරුක කියලා කියන්නේ තමන් කැමැති දේවල් හැමතිස්සේම හොයන්නේ. එතකොට දර්ශනයට කැමැති අය නම් හැමතිස්සේම ඒ ප්‍රියමනාප දර්ශන තමයි හොයන්නේ ඇස වෙහෙසවමින්. ශබ්දයට කැමැති අය නම් ඒ කන පිනවන්නට කැමැති අය නම් ඒවා ගැනම තමයි හොය හොයා යන්නේ. සංගීත සංදර්ශන තියෙන්නේ කොහෙද, ඒ වගේම ඒ ඒ පිළිබඳව යම් යම් ප්‍රසංග තියෙන්නේ කොහෙද, වැඩිපුර තමන්ට ප්‍රියමනාප සංගීතයක් අහන්න තියෙන්න මොන මොන තැන්වලින්ද ඒවා අපිට ගන්න පුළුවන් මේ විදියට ඒවා ගැනම හොයනවා. එතකොට ආඝ්‍රාහණය කැමැති කෙනා ඒ සුවද වර්ග ගැනම හොයනවා. රසය කැමැති කෙනා කෑම වර්ග, කෑම කඩ, හෝටල් ඒ තියෙන ඒවා ගැනම ඔහුගේ අවධානය යොමු වෙනවා. ස්පර්ශය කැමැති අය කොට්ට, මෙට්ට, ඇඳ ඇතිරිලි ඒ පහසුකම් ගැනම බලනවා. එතකොට සමස්තයක් හැටියට ගත්තහම පෘථග්ෂත සත්වයා මේ පඤ්චේන්ද්‍රියන්ගෙන්ම ලැබෙන මේ කාම වස්තූන් පිළිබඳව යම් යම් අඩු වැඩි වශයෙන් පොදුවේ බහුලව ඒවා පිළිබඳව උනන්දු වෙනවා. එතකොට ඒක තමයි කාමගරුකභාවයයි කියලා කියන්නේ. එතකොට ඒ කාමගරුක නිසා පෘථග්ෂත සත්වයා හැමවිටම තමන් කැමැති කැමැති දේවල් හොයලා හොයලා ඒවා පිළිබඳව විශාරද භාවයකට පත්වෙනවා.

දැන් ලෝකයේ විද්‍යාව දියුණු වෙනවා තාක්ෂණය දියුණු වෙනවා කියලා අනුක්‍රමයෙන් වර්ධනය වෙන තැනකට මිනිස් මනස ක්‍රියාත්මක වෙලා තියෙන්නේ ඒ තමන්ගේ පහසුව, තමන්ගේ සුවය, තමන් කැමැති දේ පවත්වා ගන්න මිනිස්සු විවිධ පර්යේෂණ කරමින් ඒවා පිළිබඳව උත්සුක වෙනවා. එතකොට ඒ ඒ දියුණු වෙන අංශය අද ලෝකයේ හඳුන්වනවා

භෞතික විද්‍යාවයි කියලා. එතකොට ඒ භෞතික විද්‍යාව ඇයිද දියුණු වෙන්නෙ, භෞතිකත්වය ගැන තමයි මිනිස්සු උනන්දු වෙන්නෙ. ඒ භෞතික දේවල් තමයි මේ ඉන්ද්‍රියන්ට හොඳට ගෝචර වෙන්නෙ, ඇහැ පිනවන්න, කණ පිනවන්න, නාසය පිනවන්න, දිව පිනවන්න, කය පිනවන්නෙ. ඉතින් මේවාට බහුලව ගෝචර වෙන්නෙ මේ භෞතික දේවල්. ඉතින් ඒ භෞතික දේවල් ගැනම හොයලා හොයලා කල්පනා කරලා හිතලා ඒ පිළිබඳව විවිධ විද්‍යාවන් නිර්මාණය කරලා, ඒ පිළිබඳව විවිධ තාක්ෂණික ක්‍රම ශිල්ප දියුණු කරලා දැන් මේ විදියට විද්‍යාව, තාක්ෂණය බහුලයෙන් දියුණු කරලා තියෙනවා කුමක් සම්බන්ධවද, භෞතික විද්‍යාව සම්බන්ධව. ඇයි ඒ? සත්වයෝ කාමගරුක නිසා.

ඉතින් අන්න ඒ වගේ යම්කිසි කෙනෙක් ප්‍රඥාගරුක වෙනවා නම් ඒ කියන්නෙ ප්‍රඥාව කියන්නෙ මොකක්ද, ප්‍රඥාවේ ගතිලක්ෂණ මොනවාද, ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නෙ කොහොමද, ප්‍රඥාව අවදි වෙනකොට දැනෙන්නෙ කොහොමද, එතකොට තමන්ගේ මනස ප්‍රඥාවෙහි පිහිටුවාගන්නේ කොහොමද, මේවා පිළිබඳව නිතරම ඒවා පිළිබඳ ධර්ම දේශනා අහන්න ඒවා ගැන කතා කරන්න සාකච්ඡා කරන්න සොයන්න, බලන්න, විමසන්න, ප්‍රඥාව වඩන්න මේ වෙනුවෙන් නිරන්තරයෙන් කැපවෙනවා ඔහුගේ ජීවිතයේ ප්‍රඥාව කියලා කියන්නෙ ප්‍රධාන මාතෘකාවක් බවට පත්වෙනවා. අන්න එබඳු තත්වයක් ඇතිවුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒක තමයි ප්‍රඥාගරුක භාවය කියලා කියන්නෙ. දැන් අර අපි ඉගෙන ගන්න කාලෙ ඇතැම් ගුරුවරු අපිට කියාදීලා තියෙනවා මොකක් හරි විෂයක් පිළිබඳව අපිට පරිණත වෙන්න ඕන නම්, එහෙම නැත්නම් ඒ පිළිබඳව හුඟක් ඉදිරියට, ඒ පිළිබඳව දක්ෂයෙක් වෙන්න ඕන නම් ඒක පිස්සුවක් කරගන්න කියලා. ඒ වචනය සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ පාවිච්චි කලාට ඒක අර්ථ වශයෙන් එව්වර ගැලපෙන්න නැතිවෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් ඒක පිස්සුවක් කරගන්න කියන්නෙ ඒකම, ඒකම ආයෙ වෙන දෙයක් ගැන කතා කරන්නෙ නෑ ඒක ගැනම හොයනවා. ඒක ගැනම යෙදෙනවා.

එතකොට යම්කිසි විෂයක්, යම්කිසි පාඨමක්, අපිට යම්කිසි තොරතුරු සෙවීමක්, ඒක පිස්සුවක් වගේ කරගන්නහම ඒක තුළ අපි නිරන්තරයෙන් යෙදීලා එහි පරිණත භාවයකට පත්වෙන්න පුළුවන් කියන බව. ඉතින් ඒ ගුරුවරු ඒ සාමාන්‍ය විදියට සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයෙන් පාවිච්චි කරලා ඒ අපිට කියන්න උත්සාහ කරන්නෙ මොකක්ද, මෙන්න මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ අපිට දේශනා කරන මේ ගරුකභාවය. යමක් අපිට දියුණු

කරන්න ඕන නම් ඒක තමයි අපේ මනසේ ප්‍රධාන කාරණය බවට පත්කරනගන්න ඕන. එතකොට අන්න ඒ මට්ටමට යම්කිසි කෙනෙකුගේ මනස ප්‍රඥාව පිළිබඳව උනන්දු වෙනවා නම් තමයි ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එතකොට එය තමයි ප්‍රඥා ගරුකභාවය කියලා කියන්නේ. එතකොට වාහන පිළිබඳව උනන්දු වෙන කෙනා ඒවාම හොයලා ඒ පිළිබඳව විශාරදයෙක් වෙනවා වගේ, ඊළඟට අපි හිතමු මල් පැලෑටි හදන්න කැමැති කෙනෙක් ඒවම ගැන හොයලා හොයලා ඒවා ගැන විශාරදභාවයට පත්වෙනවා, ඊළඟට රසට කැම උයන්න කැමැති කෙනෙක් නම් ඒවා හොයනවා, එතකොට ලස්සන අඳුම් ගැන කැමැති කෙනෙක් නම් ඒවා ගැන හොයලා හොයලා ඒවා ගැන විශාරදභාවයට පත්වෙනවා,

මේ විදියට අපිට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න ඕන නම් ඒ ගැනම සොයලා විමසලා කල්පනා කරලා, හිතලා අර මුලින් අපි සිහිපත් කරපු ආකාරයට ඡන්ද, චිත්ත, චිරිය, විමංසා මේ සියල්ලක්ම ප්‍රඥාව සම්බන්ධව මෙහෙයවුවොත් තමයි අපිට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න පුළුවන්. ඇයි එව්වර එහෙම කැපකිරීමක් ඕන වෙන්නේ. ඒකට හේතුව තමයි සාමාන්‍ය පෘථග්ෂත සත්වයා ප්‍රඥාගරුකයො නොවයි, කාමගරුක පුද්ගලයො. ඒ කියන්නේ මේ ඉන්ද්‍රිය පිනවීමට තමයි මේ අනන්ත සසරේ අපි කැමැති වෙලා තියෙන්නේ. ඒක තමයි අපේ ජීවිතේ ප්‍රධාන ඉලක්කය වෙලා තියෙන්නේ, ප්‍රධාන කර්තව්‍ය වෙලා තියෙන්නේ. එතකොට අපේ පිස්සුව වෙලා තියෙන්නේ, ඉස්සර ඒ ගුරුවරු කිව් ආකාරයට අපේ පිස්සුව වෙලා තියෙන්නේ මේ ඉන්ද්‍රිය පිනවීම, කාමයත් සෙවීම. ඒ නිසා පෘථග්ෂත සත්වයා කාමගරුකයො. ඉතින් ඒ ඇබ්බැහියෙන් මනස නිදහස් කරලා, අපේ සිත ප්‍රඥාව පිළිබඳව විචක්ෂණභාවයට පමුණුවන්නට නම් ඒ තැනැත්තා ප්‍රඥාගරුක පුද්ගලයෙක් වෙන්නට ඕන.

ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය තමයි ප්‍රඥා චරිත ඇති බව. ප්‍රඥා චරිත කියලා කියන්නේ යම්කිසි කෙනෙක් උත්පත්තියේදී ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රතිසන්ධියක් ලැබුවා නම් ඒ කියන්නේ ත්‍රිභේතක කුසලයකින් ඉපදුනා නම් ඒ පුද්ගලයාගේ භවාංග සිත, එහෙම නැත්නම් ප්‍රතිසන්ධි සිතමනෙ නැවත නැවත ජනිත වෙනකොට භවාංග සිත හැටියට හඳුන්වන්නේ. එයම මනෝද්වාරයයි කියලා හඳුන්වනවා. එතකොට ඒ මනෝද්වාරය ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත බවින් යුක්තයි. ඒ කියන්නේ අර අපි කිව්වේ ප්‍රඥාවේ ගතිලක්ෂණ ප්‍රභාව ඇති කරන බව. පැහැදිලිව දකින ගතිය, පෙනෙන ගතිය, ප්‍රකට කරන ගතිය. එතකොට අන්න ඒ ගති ලක්ෂණ වලින් ඔහුගේ

මනෝද්වාරය යුක්ත වෙනවා. එතකොට ඒ තැනැත්තා සෑම දේ පිළිබඳවම කටයුතු කරන්න උත්සාහ කරද්දී අර මනසේ ප්‍රකෘති ප්‍රභාව ඔහුට සහාය වෙනවා නිවැරදිව දේවල්දකින්නට තේරුම් ගන්නට. එතකොට ධර්මයෙහි දක්වනවා ඒ විදියට සාංසාරික වශයෙන් ප්‍රඥාව ප්‍රගුණ කිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් හැටියට, පෙර භවයන්හි ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසල් කිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් හැටියට, පෙර භවයේ මිය යනකොට අපිට ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසලයක් සිහිපත් වුනා නම් ඒ කුසලයෙන් අපි මේ ලෝකෙ උපන්නා නම් ඒ තැනැත්තාගේ මනෝද්වාරය ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත වෙනවා. එතකොට එබඳු පුද්ගලයෝ තමයි ප්‍රඥා චරිත ඇති අය හැටියට හඳුන්වන්නෙ විශේෂයෙන්.

දැන් ධර්මයේ දක්වනවා යම්කිසි කෙනෙක් උත්පත්තියේදී ප්‍රඥාව අඩුවෙනවා නම් ඒ මනසේ ප්‍රඥාව අඩුවෙන අඩුවෙන ප්‍රමාණයට ඒ තැනැත්තා මෝහ චරිතයක් බවට පත්වෙන්නට පුළුවන්. ඊළඟට ලෝභ ද්වේෂ කියන දෙක අඩුවෙන අඩුවෙන තරමට ඒ අය විශේෂයෙන්ම ශ්‍රද්ධා චරිත, බුද්ධි චරිත බිහිවෙන්නට පුළුවන්. නමුත් යම්කිසි කෙනෙකුගේ මනසේ ඒ උත්පත්ති සිතේ පරිත්‍යාගශීලී බව එහෙම නැත්නම් අලෝභය නැමැති චෛතසිකය ගොඩක් දුර්වල නම් ඒ දුර්වල වීම හේතුවකට ගෙන ඒ තැනැත්තාගේ මනසෙහි ඇලීම බැඳීම බහුලව මතුවෙන්නට පුළුවන්. මොකද ඒ තැනැත්තාගේ කුසල් සිත අලෝභ චෛතසිකය හුඟක් දුර්වලයි. දුර්වල නිසා ඒ තැනැත්තාගේ මනසේ ලෝභය මතුවීමේ ප්‍රවණතාවය වැඩියි. එතකොට එබඳු චරිත තමයි රාග චරිත. ඊළඟට යම්කිසි කෙනෙකුගේ අදෝෂ චෛතසිකය ගොඩක් දුර්වල නම්, උත්පත්තිය සඳහා බලපාපු සිතේ අදෝෂ චෛතසිකය ගොඩක් දුර්වල නම් ඒ තැනැත්තා නැවත නැවත ද්වේෂය බහුලව මතුවෙන චරිතයක් බවට පත්වෙන්නට පුළුවන්. එතකොට අර ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බව හුඟක් දුර්වල නම් ප්‍රඥාව දුර්වල නම් ඒ තැනැත්තාගේ මනස මෝහ ගති ලක්ෂණ නැවත නැවත මතුවෙන්නට පුළුවන්. මෙන්න මේ විදියට ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරනවා අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ කියන කුසල මූලයන් වඩාත් ප්‍රබල වෙනකොට වඩාත් ශක්තිමත් වෙනකොට ඒ සිත තමයි අර ශ්‍රද්ධා චරිත, බුද්ධි චරිත, විතක්ක චරිත බවට විශේෂයෙන්ම පත්වෙන්නෙ. එතකොට අර ක්ලේශ ධර්ම වඩාත් ශක්තිමත් නම් ඒ චරිත තමයි මෝහ චරිත, රාග චරිත ඒ වගේම ද්වේෂ චරිත බවට පත්වෙන්නෙ.

එතකොට මේ විදියට යම්කිසි කෙනෙක් තුළ මේ ගති ලක්ෂණ උස්පහන් වෙන්නට ඒ තැනැත්තාගේ උත්පත්ති සිතේ ස්වභාවය ප්‍රධාන වශයෙන් බලපානවා. එතකොට උත්පත්ති සිත තුළ ඒ ගති ලක්ෂණ ක්‍රියාත්මක

වෙනතෙ කවර පදනමක් මතද, පෙර භවයෙහි ඒ තැනැත්තාගේ මනස බහුලව හසුරුවලා තියෙන ස්වභාවය අනුව හෝ එහෙම තැන්නම් මරණාසන්න අවස්ථාවේ ඒ තැනැත්තාගේ සිත ක්‍රියාත්මක වුනු ස්වභාවයත් එක්කලා තමයි අර තත්වය තීරණය වෙන්නෙ, මේ භවයේ උත්පත්තිය හේතුවෙච්ච කුසල කර්මය කුමක්ද ඒ කුසල කර්මය තුළ අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ කියන මේ චෛතසික ධර්ම වඩා ප්‍රබල වෙලා තියෙනවාද නැද්ද කියන කාරණය තීරණය වෙන්නට ඒ පූර්වකෘත කර්ම ශක්තියේ ස්වභාවය තමයි බලපාන්නෙ. එතකොට ඒ අනුව තමයි ඒ තැනැත්තා ප්‍රඥා චරිතයක්ද නැද්ද කියලා තීරණය වෙන්නෙ. එතකොට ප්‍රඥා චරිත ඇති බව කියන්නෙ ඒ උත්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව යෙදුනු බව, ඒ වගේම ප්‍රඥාව සාංඝාරික වශයෙන් බහුලව ප්‍රගුණ කරලා තියෙන බව. ඒ සදහා නැවත නැවත යොමුවෙන එය මතුකරන්නට වැයම් කරන ගතිය. එතකොට ප්‍රඥාගරුක පුද්ගලයා තමයි ප්‍රඥා චරිතයක් බවට අනුක්‍රමයෙන් පරිවර්තනය වෙන්නෙ.

ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි ප්‍රඥා ආශය ඇති බව. ආශය කියලා කියනවා යමක් රඳෙන තැන. දැන් ආමාශය කියලා කියන්නෙ නොපැසුනු ආහාර රඳෙන තැන. මුත්‍රාශය කියලා කියන්නෙ මුත්‍ර එකතු වෙන තැන. මේ විදියට ආසය කියලා කියනවා යමක් ඒකරාශී වෙන තැන. එතකොට අපේ සිතේ යම්කිසි කෙනෙක් මිත්‍යාදෘෂ්ටිය ඇසුරු කොට පවතිනවා නම් ඒ තැනැත්තා මිත්‍යා දෘෂ්ටිය ආශය කරගත්තු කෙනෙක්. යම්කිසි කෙනෙක් තුළ සම්මා දිට්ඨිය පවතිනවා නම් ඒ තැනැත්තා සම්මා දිට්ඨිය ආශය කරගත්තු කෙනෙක්. එතකොට ඒ මිත්‍යා දෘෂ්ටිය ආශය කරගත්තු තැනැත්තා කවර දෙයක් දිහා බලුවා වුනත් ඒ තමන්ගේ දෘෂ්ටියෙන් තමයි බලන්නෙ. සම්මා දිට්ඨිය ආශය කරගත්තු තැනැත්තා කවර දෙයක් දිහා බලුවත් ඒ යහපත් දෘෂ්ටියෙන් යහපත් දැක්මෙන් තමයි බලන්නෙ. ඒක හරියටම අපි මේ දැපේ කණ්ණාඩියක් දාගත්තහම වර්ණ කණ්ණාඩියක් දාගත්තහම මොන දේ දිහා බලුවා වුනත් එතකොට අනිත් අයට ජේන හැම දෙයක්ම අපිටත් ජේනවා. ජේනවා වුනාට අපේ කණ්ණාඩියේ වර්ණය ඒකට මුසුවෙලා තමයි පෙනෙන්නෙ. අන්න ඒ වගේ තමයි වැරදි දෘෂ්ටි ඇති කරගත්තු තැනැත්තාට, අනිත් අය දකින දේවල්, අනිත් අයට ජේන දේවල් ඒ තැනැත්තාටත් ජේනවා. පෙනුනා වුනාට ඒ තැනැත්තා ඒ දේවල් දකින්නෙ අර සාමාන්‍ය ලෝකයා දකින විදිය එක්ක එකතු වෙනවා, ඊට අමතරව ඒ තැනැත්තාගේ මනසේ අර තියෙන දෘෂ්ටිය, අර කණ්ණාඩියේ

වර්ණය ඒකට එකතු වෙන්නා වගේ තමයි ඒ දෘෂ්ටිය ඒ හැම එකකටම පතිත වෙන්නෙ.

එතකොට සම්මා දිවියේ ඇති කෙනෙකුගේ ආශය වෙන්නේ ඒ යහපත් දැක්ම. එතකොට ප්‍රඥාව අවදි කරන කෙනෙක්, ප්‍රඥාගරුක පුද්ගලයෙක්, ප්‍රඥා චරිත ඇති කෙනෙක් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත උත්පත්තියක්, ත්‍රිභේදාක උත්පත්තියක් ඇති කෙනෙක් ඒ තැනැත්තාගේ ආශය බවට පත්වෙන්නෙ ඒ නිවැරදි දැක්ම. යහපත් දැක්ම. නිවැරදිව දකින්න උත්සාහ කරන ගතිය. එතකොට ඒ තැනැත්තා හොඳ පැහැදිලි කණ්ණාඩියක් දාගන්නා වගේ බාහිර ලෝකෙ පෙනෙනවා බොහොම පැහැදිලිව. වැරදි දෘෂ්ටිය ඇතිකෙනාගේ ආශය ඒ තමන්ගේ දෘෂ්ටියට අනුව වර්ණ කණ්ණාඩියක් දැමීමා වගේ බාහිර ලෝකෙ පෙනෙනවා. හැබැයි ඒ තමන්ගේ වර්ණයත් ඒකට මුහු වෙලා. ඉතින් එතකොට ප්‍රඥා ආශය කියලා කියන්නෙ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බව තමන්ගේ ප්‍රකෘතිය කොටගෙන තමන්ගේ ස්වභාවය කොටගෙන හැම කරුණක් දිනාම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව බලන්නට උත්සාහ කරන ගතිය තමයි ඒ සම්මා දිවියේ පුද්ගලයාගේ ස්වභාවය. එතකොට අන්න ඒ ගතිය තමයි ප්‍රඥා ආශය ඇති බව කියලා හඳුන්වන්නෙ. ඊළඟට ප්‍රඥා අධිමුක්තිය ඇති බව. අධිමුක්තිය කියලා කියනවා යමක් කෙරෙහි යොමුවුනු බව. ඒ සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙන ගතිය. අධිමුක්තිය. එතකොට ශ්‍රද්ධා අධිමුක්තිය කියලා කියන්නෙ දේවල් දිනා බලන්නෙ ශ්‍රද්ධාවෙන් යුක්තව. ප්‍රඥා අධිමුක්තිය කියලා කියන්නෙ දේවල් දිනා බලන්නෙ ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව. විමර්ශනාත්මකව තමයි දේවල් දිනා බලන්නෙ. විමසිලිමත් ස්වභාවයෙන් තමයි දේවල් දිනා බලන්නෙ.

එතකොට දැන් අපිට ඒක පේනවා සමාජය දිනා බැලුවම එබඳු චරිත. සමහරු ඉන්නවා දැන් පුද්ගලයෙක් කෙරෙහි පහදිනකොට ඔහු කියන දේ හරිද, වැරිදිද, ඔහුගේ චරිත ස්වභාවය මොකක්ද, ඔහු මේ බාහිර ලෝකය රවට්ටන්න උත්සාහ කරනවාද මේවා පිළිබඳව හුඟාක් සොයලා විමසලා බලනවා. ඒ පුද්ගලයා පිළිබඳව අවඥා සහගතව තෙවෙයි. ඒ පුද්ගලයා ඇත්තටම මොන විදියේ කෙනෙක්ද, මොන විදියේ පදනමක් මතද මෙහෙම කතා කරන්නෙ කියලා සොයලා විමසලා බලන ගතිය වැඩියි. සමහරු එහෙම මොකක්වත් නෑ අර කියන දේ කිව්ව විදියටම පිළිගන්නවා. එතකොට ආශ්වයඹී අදහන විදියට ඒවා ග්‍රහණය කරගන්නවා. ඒ තමයි අර ශ්‍රද්ධාවෙන් දේවල් පිළිබඳව සිතන ගතිය. ශ්‍රද්ධා අධිමුක්තිකයාගේ ස්වභාවය ඒ විදියට විවාර පූර්වක බවක් නෑ බොහෝම ශ්‍රද්ධා සම්ප්‍රයුක්තව දේවල් පිළිගන්නා ගතිය. බොහොම ඉක්මණට

නැවෙන අවනත වෙන ගතිය. නමුත් අර ප්‍රඥා අධිමුක්තිය ඇති පුද්ගලයාගේ ස්වභාවය එහෙම නෙවෙයි, හැමදෙයක්ම ප්‍රඥාවෙන් විමසා බලන ගතිය. විමසලා බලලා සොයලා බලලා තමයි දේවල් හඳුනාගන්නේ. ඉතින් දැන් අපි එතනදිත් පරිස්සම් වෙන්නට ඕන ඒවා වඤ්චක ධර්ම හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්න වුනත් පුලුවන්. අපි මීට ඉහතදී බොහෝ තැන්වලදි කතා කලා.

එතකොට ප්‍රඥාවෙන් දකිනවා වගේ දකින්නට උත්සාහ කරනවා. හැබැයි අර අනුන්ගේ වැරදි හොයන ගතිය, අනුන්ගේ දුර්වලකම් හොයන ගතිය, එහෙම නැත්නම් තමන් පිළිබඳව ඇතිවෙන සෙය්‍යමානය නිසා මම උසස්, මට වැටහෙන තරමට අනිත් අයට වැටහෙන්නෑ ඒ ගොල්ලො පල්ලෙහා මට්ටමක ඉන්නේ කියලා ඒ සෙය්‍යමානය නිසා එහෙම දකින්නට පුලුවන්. ඊළඟට අර විදියට තමන් සන්නක දේ නොදී ඉන්නා අදහසින් ඒ විදියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුලුවන්. මේගොල්ලො සිලවන්නයො නෙවෙයි, මේගොල්ලො කිසි ගුණයක් ඇති අය නෙවෙයි, ඒ ගොල්ලන්ට දෙන්න සුදුසු නෑ, සොයලා බලලා දෙන්න ඕන, විමසලා බලලා දෙන්න ඕන. මේ විදියට ඒ විමසිලිමත් භාවය කියන එක වඤ්චක ධර්ම හැටියට අපේ මනසේ ක්‍රියාත්මක වෙන්නටත් පුලුවන්. නමුත් හැබැවට මධ්‍යස්ථව අපට ප්‍රඥාව අවදි කිරීමේ ස්වරූපයෙන්, යථාර්තය වටහා ගැනීමේ පදනම මත, ලෝකය තුළ සැබැවින්ම සිද්ධ වෙන්නේ මොකක්ද කියලා හේතුඵල විමසා බැලීමේ පදනමක් මත අපිට යමක් පිළිබඳව විමර්ශනාත්මකව බලන්න පුලුවන් නම්, දකින්න පුලුවන් නම් ඒක තමයි ප්‍රඥා අධිමුක්ති ඇති බව කියලා සඳහන් කරන්නේ.

ඊළඟට ප්‍රඥාව ධූෂ කොට ඇතිබව. ප්‍රඥා ධූෂ කියලා කියන්නේ, දැන් ධූෂ කියලා කියනවා තමන්ගේ සංකේතය. එතකොට දැන් අර ධූෂග්‍ය සූත්‍රය දේශනා කරන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් අවස්ථාවක දෙවියන් සහ අසුරයන් අතර යුද්ධයක් ඇතිවෙලා සක්‍ර දේවේන්ද්‍රයා කතා කරලා කියනවා අනෙකුත් දෙව්වරුන්ට, අසුරයන් සමඟ යුද වදිනකොට භයක් තැනිගැන්මක් ඇතිවුනොත් මගේ කොඩිය දිහා බලන්න. එතකොට ඒක තමයි සක්‍රයා තමන් කිට්ටුවක අහල පහලක තමන්ගේ ආරක්ෂාවට ඉන්නවා කියන බවට සංකේතය. එතකොට කෙනෙකුගේ කොඩිය කියලා කියන්නේ ඒ තැනැත්තා නියෝජනය කරන සංකේතය. එතකොට ප්‍රඥාව ධූෂ කොට ඇති බව කියලා කියන්නේ, ප්‍රඥාව තමන්ගේ සංකේතය බවට පත්කරගන්නට ඕන ප්‍රඥාව. එතකොට තමන්ගේ සංකේතය විය යුත්තේ අඤාණකම නෙවෙයි. හැඟීමිබර බව නෙවෙයි. තමන්ගේ සංකේතය බවට

පත්විය යුත්තේ කාමගරුක බව නෙවෙයි, එතකොට තමන්ගේ සංකේතය කරගන්නට ඕන විමසා බලා කටයුතු කරන ගතිය, යමක් පිළිබඳව සහේතුකව විමර්ශනය කරන ගතිය, හේතුඵල වශයෙන් යෝනිසොමනසිකාරයෙන් විමසා බලන ගතිය. එතකොට එහෙම නම් හැඟීම් වලට වහල් නොවී අයෝනිසොමනසිකාරයෙන් ක්‍රියා කරන්නේ නැතිව ලාමක විදියට කටයුතු කරන්නේ නැතිව මම හැමවිටම ප්‍රඥාවෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට ඕන කියන ස්වභාවයෙන් යුක්තව තමන්ගේ සංකේතය බවට පත්කරගන්නවා ප්‍රඥාව. එතකොට තමන් යම් තැනක ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් ඒ හැමතැනකම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ක්‍රියාත්මක වෙන්නට ඕන. එය තමයි එහි සංකේතය විය යුත්තේ. එය තමයි හොඳ තරක තීරණය කිරීමේ ප්‍රධාන සංකේතය බවට පත්විය යුත්තේ. අන්න ඒ විදියට ප්‍රඥාවම ධජයක් කොටගෙන කටයුතු කරන ස්වභාවය. ඉතින් මං කිව්වේ ඒකයි මේ වචන වල ගොඩාක් සමානතා තියෙනවා, ඒ වචන යම් ප්‍රමාණයකින් හෝ පැහැදිලි කරගන්න උත්සාහ කිරීමෙන් ලොකු අදහසක් අපිට ගන්නට පුළුවන්, අපි කොයි තරම් කැප කිරීමක් මානසිකව කරන්න ඕනද ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න. එතකොට පස්වෙනි කාරණය තමයි අපි ඔය සිහිපත් කලේ. ප්‍රඥාව ධජ කොට ඇති බව.

ඊළඟට හයවෙනි කාරණය, ප්‍රඥාව කේතු කොට ඇති බව. කේතුව කියලා කියන්නේ යමක මුදුන් තුඩ. එතකොට මුදුනේම තියෙන තුඩ තමයි කේතුව කියලා කියන්නේ. එතකොට යම්කිසි කාරණයක මුදුන එහෙම නැත්නම් එහි කෙළවර, එහි උසම තැන කේතුව හැටියට එහෙම නැත්නම් කොන හැටියට හඳුන්වනවා. එතකොට ප්‍රඥාව අපේ කේතුව බවට පත්කොටගෙන, අපේ මුදුන් කොන බවට පත්කරගෙන එතකොට ඒක මුදුනේ තියාගෙන, ඒක ඉලක්ක කොටගෙන එතනට අවතීර්ණ වෙන්නට තමයි අපි හැමවිටම උත්සාහවත් වෙන්නේ. එතකොට ඒක තමයි අපේ මුදුනත වෙන්නේ. අපේ ඉලක්කය බවට පත්වෙන්නේ. අපේ පරමාර්ථය බවට පත්වෙන්නේ. ඒක තමයි අපේ අවසාන නිෂ්ටාව බවට පත්වෙන්නේ. එතකොට අන්න ඒ විදියට ඒ ප්‍රඥාව ඉලක්ක කොටගෙන ප්‍රඥාව කේතු කොටගෙන එය තමන්ගේ මූලික අභිප්‍රාය කොටගෙන කටයුතු කරන්නට යම්කිසි කෙනෙක් පෙළඹෙනවා නම් ඒ තැනැත්තාට තමයි ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

ඊළඟට හත්වෙනි කාරණය තමයි ප්‍රඥාව අධිපති කොට ඇති බව. දැන් මේ කාරණය අපි මං හිතන්නේ මීට ඉහතදින් සාකච්ඡා කලා, අධිපති ධර්ම. දැන් සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා කියන මේ කාරණා හඳුන්වනවා

ඉන්ද්‍රිය ධර්ම කියලා. ඉන්ද්‍රිය ධර්ම කියලා කියන්නේ ඒවා අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් තමන්ට අනුකූල කොටගෙන කටයුතු කරන්නට හැකි අධිපති ධර්ම බවට පත්වෙනවා. ඒවා ආධිපත්‍යය දරනවා අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයෙන් තමන්ට අනුකූලව හසුරුවන්නට. එතකොට ප්‍රඥාව අධිපති කොට පවතිනවා කියන්නේ ඒක තමයි තමන්ගේ චිත්ත චෛතසික පරම්පරාව හසුරුවන ප්‍රධාන නිර්ණායකය බවට පත්වෙන්නේ. ඒ ප්‍රඥාව විසින් හසුරුවන දිශාවට තමයි තමන් ගමන් කරන්නේ. තමන්ගේ මනෝභාවයන්, තමන්ගේ චිත්තනය, තමන්ගේ ආකල්ප, තමන්ගේ සිතූම් පැතූම්, තමන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වය මේ සියල්ලක්ම හසුරුවන්නේ කවර දිශාවකටද, අර ප්‍රඥාවෙන් පෙන්නන දිශාවට. එතකොට ප්‍රඥාව තමයි තමන්ගේ අධිපතියා.

දැන් හුඟක් වෙලාවට පෘථග්ජන පුද්ගලයාගේ අධිපතියා බවට පත්වෙන්නේ ඉන්ද්‍රියන්. පංචේන්ද්‍රියන්. ඇස අධිපති කොට, ඒ ඇස නිසා ලැබෙන රූපය අධිපති කොට, ඒ නිසා ඇතිවෙන කාමච්ඡන්දය අධිපති කොට. එතකොට හැමතිස්සේම ඒ ඇස විසින් හසුරුවන විදියට තමයි අපි දෝලනය වෙන්නේ. ඒ ඇසට පෙනෙන රූපය හසුරුවන විදියට තමයි අපි දෝලනය වෙන්නේ. ඒ නිසා ඇතිවෙන කාමච්ඡන්දයට අනුව තමයි අපි දෝලනය වෙන්නේ. ඒ කාමච්ඡන්දය විසින් හසුරුවන දිශාවට තමයි අපි යන්නේ. මේ විදියට සෝත, ඝාත, ජීවිහා, කාය, මන මේ ෂඩ්චන්ද්‍රියන්ගෙන්ම අපිව මෙහෙයවනවා. ඒවාට අවශ්‍ය දිශාවට අපිව ඇදගෙන යනවා. ඉතින් එහෙම වෙනකොට ඒ තැනැත්තා පටිසෝතගාමී, පහළට තමයි විනාශය පැත්තට පිරිහෙන පැත්තට තමයි ඇදී යන්නේ. ඒ මොකද, අර ඉන්ද්‍රියන් අධිපති කොට, මේ පංචේන්ද්‍රියන් එහෙම නැත්නම් චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීවිහා, කාය කියන මේ භෞතික ඉන්ද්‍රියන් අධිපති කොට ඇති බව. එතකොට අර සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා කියන මානසික ඉන්ද්‍රියන් අධිපති කොට පවතින කෙනෙක් තමයි නිර්වාණය දිශාවට ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. පින්වතුනි මෙනත ඉතාම වැදගත්ම කාරණයක් තියෙනවා, ඒ තමයි. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවානේ මෙහි සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක්, ආත්මයක් නැහැයි කියලා. එතකොට දැන් සත්වයෙක් නැතිනම්, පුද්ගලයෙක් නැතිනම්, ආත්මයක් නැතිනම් දැන් මම තිවන් දකින්න ඕන කියලා උත්සාහ කරන්නේ කවුද, කවුද මේ සදහා කැපවෙන්නේ, කවුද මේ සදහා ප්‍රයත්න කරන්නේ. එතකොට ඇත්තටම මෙනත සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක්, ආත්මයක් නැහැ. එහෙම නම් කවුද මේක හසුරුවන්නේ? අර සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා කියන ඉන්ද්‍රිය

ධර්ම. එතකොට ඒ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම අධිපති කොට කටයුතු කරන්න පුළුවන් නම් තමයි ඒ අනුව අපේ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන දිශාවට පරිච්ඡේදනයාමිව, විමුක්තිය පැත්තට නැඹුරු වෙන්නට පටන් ගන්නෙ.

එහෙම නැතිව චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීවිහා, කාය, මන කියන මේ ඉන්ද්‍රියන්ට අනුව නම් අපි සිත හසුරුවන්නෙ ඊළඟට සුඛ සෝමනස්සයන්ට අනුව නම් අපේ සිත හසුරුවන්නෙ, කාමච්ඡන්ද ව්‍යාපාද වලට අනුව නම් අපේ සිත හසුරුවන්නෙ එතකොට ඒ තැනැත්තා ඒවා තමයි අධිපතිකොට පවතින්නෙ. ඒවා අධිපති කොට පවතිනකොට ඒ තැනැත්තාගේ සිතූම් පැතූම් ආකල්ප මනෝභාවයන් මේ සියල්ලක්ම පරිච්ඡේදනයාමි දිශාවට තමයි හැරෙන්නෙ. නිවනට නෙවෙයි සසර පැත්තට. දැන් එතකොට මෙතන පුද්ගලයෙක් නැහැ, පුද්ගලයෙක් නැතිවුනාට යම් ධර්මයක් අධිපතිභාවය ගන්නවාද, ඒ අධිපතිභාවය ගන්නා වූ ධර්මයන්ට අනුකූලව අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පටන් ගන්නවා. එතකොට මෙතන යම් යම් ශක්තීන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. දැන් කාන්දම ගත්තයිත් පස්සෙ කාන්දමේ අද්දගන්නා පැත්තට හසුවෙන සෑම දෙයක්ම එතනට අද්ද ගන්නවා. ආකර්ශනය වෙන පැත්තට. විකර්ශනය වෙන පැත්තට ඒ සියල්ලක්ම ලෝහ වර්ග බැහැර කරනවා, ඉවතට තල්ලු කරනවා. අර ආකර්ශනය වෙන පැත්තට ලෝහ වර්ග අද්දගන්නවා, ඇලෙනවා. එතකොට දැන් මේක කාන්දම මම මේවට තමයි කැමැති, මේවට අකැමැතියි, මේවා නම් මට එපා, මේවා තමයි මට ඕන. එහෙම එකක් කාන්දමට නෑ. එහෙම සවිඥාණික බවක් නෑ ඒ කාන්දමෙහි ආකර්ෂණ විකර්ශන ශක්තිය ක්‍රියාත්මක වෙන ආකාරයයි. එතන සත්වයෙක්වත්, පුද්ගලයෙක්වත්, ආත්මයක් නිසාවත් එහෙම වෙනවා නෙවෙයි.

එතකොට අන්න ඒ වගේ මේ නාමරූප ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍යය ස්වභාවයෙන්. දැන් නිවන දිහාවට මේ ටික හසුරුවනවාද, සසර දිසාවට හසුරුවනවාද කියලා තීරණය වෙන්නෙ අර ආකර්ශණ විකර්ශණ වගේ මේ මනසේම ගොඩ නැගෙන ශක්තීන් තමයි ඒවට පාදක වෙන්නෙ. එතකොට ඒවා තමයි මේ අධිපති ධර්ම හැටියට, ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට ඊළඟට සුවිසි ප්‍රත්‍ය වල ඒ අධිපති ප්‍රත්‍යය හැටියට මේ විදියට දක්වලා තියෙන්නෙ බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් එක් තැන එක් එක් ආකාරයෙන් මේ ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන ඒවායින් කෘත්‍යය ඒවායින් කෙරෙන කාර්යය භාරය. එතකොට ඒ කෙරෙන කාර්ය භාරය එක්

එක්කෙනාට වෙනස්. එතකොට දැන් ආපෝ ධාතු වෙන් දේවල් අලවනවා, බන්ධනය කරනවා. තේජෝ ධාතු වෙන් දවනවා පුලුස්සනවා. වායෝ ධාතු වෙන් පුම්බනවා, නෙපුල් දෙනවා. පඨවි ධාතු වෙන් තද කරනවා පඨවි ගුණය ඇති කරනවා. එතකොට මෙහෙම එක් එක් දෙයින් කෙරෙන කාර්යය භාරය වෙනස්. අන්න ඒ වගේ ප්‍රඥාවෙන් කෙරෙන කාර්යය භාරය අපි මුලින් කතා කලා ප්‍රභාමත් කරන ගතිය, පැහැදිලිව දර්ශනය කරන ගතිය, ඒ වගේම කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන, කෙලෙස් ඡේදනය කරන ගතිය. ඡේදන ලක්ෂණය සහ ඕභාෂණ ලක්ෂණය ප්‍රඥාවේ තියෙන්නෙ. එතකොට ඒ ඕභාෂණ ලක්ෂණය සහ ඡේදන ලක්ෂණය ඇති එහෙම නැත්නම් සංස්කාරයන්ගේ යථා ස්වභාවය ප්‍රකට කරන සහ අකුසල ධර්ම අසද්ධර්ම ක්ලේශ ධර්ම බන්ධනය කරන අහෝසි කරන ස්වභාවය ඇති ප්‍රඥාව අපිට ආධිපත්‍යයෙනි තබාගන්නට පුලුවන් නම් ඊට අනුරූපව තමයි චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට අධිපතියා කියලා කියන්නෙ එතන මූලිකත්වය ගන්න කෙනා, ප්‍රධානියා. එතකොට යම් කෙනෙක් යම් තැනක ප්‍රධානියෙක් වෙනවාද අවශේෂී එය ඔහුට අනුරූපව තමයි කටයුතු කරන්නෙ. එතකොට අපේ මනසේ ප්‍රඥාව අධිපති ධර්මයක් බවට පත්වෙනවා නම්, ප්‍රධානියෙක් වෙනවා නම් ඊට අනුරූපව තමයි චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාව අධිපති කොට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුලුවන් නම් ඒ තැනැත්තාට තමයි ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට, ප්‍රඥාවෙන් වැඩෙන්නට, ප්‍රඥාවෙන් බාහුලයට පත්වෙන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ.

ඊළඟට අටවෙනි කාරණය තමයි දහම් විමසීම් බහුලකොට ඇති බව. ඒ කියන්නෙ දැන් ප්‍රඥාව බහුල කරන්න, ඇති කරන්න, දියුණු කරන්න උනන්දු වෙන කෙනා නිරන්තරයෙන් මේ ධර්ම කරුණු විමසන ගතියෙන් යුක්තයි. එතකොට මොනවද දහම් විමසනවා කියලා කියන්නෙ, දේවල් හේතුඵල වශයෙන් විමසා බලන්නට උත්සාහ කරනවා. අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් විමසා බලන්නට උත්සාහ කරනවා. ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන වශයෙන් විමසා බලන්නට උත්සාහ කරනවා. චතුරාර්ය සත්‍ය වශයෙන් විමසා බලන්නට උත්සාහ කරනවා. මේ විදියට මේ ධර්මයේ මූලික සිද්ධාන්ත පාදක කොටගෙන, ඒ මූලික ධර්ම සිද්ධාන්තව වලට අනුව මේ සංස්කාර ධර්මයන් ආරම්භණයත් අප්පත්ත බහිද්ද වශයෙන් තමන් පිළිබඳවත්, අනුන් පිළිබඳවත් ඒ හැම දෙයක්ම නිතර නිතර විමසා බලා කටයුතු කරන්නට වැයම් කරනවා. එතකොට එහෙම නොවිමසා ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ නෑ. දැන් අර අපි පෙර දිනයෙනි සිහිපත් කලා,

සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානයේ චතුසම්පජ්ඣේ භැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා කාරණා හතරක්. එතකොට සතිපට්ඨානය ප්‍රගුණ කරන තැනැත්තා ඇස් දෙක ඇරලා බලුවත්, අනපය දිගහැරියත්, නැගිටිටත්, ඉදිරියට ගියත්, පසුපසට ආවත් මේ හැම දෙයක්ම කරන්න කලින් විමසා බලන්නට ඕන ක්‍රම හතරකට. සාර්ථක සම්පජ්ඣේඤා, ඒ වගේම සප්‍රාය සම්පජ්ඣේඤා, ගෝචර සම්පජ්ඣේඤා සහ අසම්මෝහ සම්පජ්ඣේඤා. සාර්ථක සම්පජ්ඣේඤා කියලා කිව්වේ මේ කරන ක්‍රියාව කොච්චර අර්ථ සම්පන්නද තමන්ටත් අනුන්ටත්, එහෙම නැත්නම් මේක අනර්ථය පිණිස පවතිනවාද. අනර්ථය පිණිස පවතිනවා නම් ඉදිරියට යන්න හිතූනට යන්නේ නෑ. ඒ යාම, ඒ පා එසවීම තමන්ටත් අනුන්ටත් යහපත පිණිස පවතිනවා නම් අර්ථ සම්පන්න නම් තමයි ඉදිරියට යන්නේ. කතා කරන්න හිතූනු පමණට කතා කරන්න වචන පිට කරන් නෑ. ඒක අර්ථ සම්පන්නද, ඒකෙන් යහපතක් වෙනවාද විමසා බලනවා. එහෙම නැත්නම් කතා කරන් නෑ, නිහඬ වෙනවා. තුෂ්ණිමිභාවය. අවශ්‍ය නම් ක්‍රමානුකූල දෙයක් තමන්ටත් අනුන්ටත් වැඩදායක ලෙස මතුකරන්නට පුලුවන් නම් එතනදි කතා කරනවා. එතකොට ඒක තමයි සාර්ථක, අර්ථය විමසා බලනවා. සාර්ථක සම්පජ්ඣේඤා.

සප්‍රාය සම්පජ්ඣේඤා, කතා කරන එක අර්ථ සම්පන්න වුනාට මේක මෙනතට ගැලපෙනවාද, අවවාදය දෙන එක හොඳයි, ඒකෙන් යහපතක් වෙනවා. හැබැයි මේ අවස්ථාවේ අවවාදය යෝග්‍යද, මේ පරිසරයත් එක්කලා මේ පුද්ගලයා ඉන්න මානසික තත්වයත් එක්කලා, මෙනතට ඒක කොච්චර දුරට උචිතද, ඒක එල දරනවාද නැද්ද, එතකොට එතන සප්‍රාය අසප්‍රාය භාවය, යෝග්‍ය අයෝග්‍යභාවය විමසා බලන්නට පුලුවන් වෙන්නට ඕන. ඊළඟට ගෝචර සම්පජ්ඣේඤා, ගෝචර කියලා කිව්වේ අපි තමන්ගේ මනෝභාවය ගැනත් බාහිර ලෝකය ගැනත් මේ අප්පන්න බහිද්ද කියන දෙපස පිළිබඳවම සති සම්පජ්ඣේඤායෙන් පවතිමින්ද මේ කාර්යය කරන්නට යන්නේ. මේ අනපය දිගහරින්න යන්නේ මේ කතා කරන්න යන්නේ, මේ උපදෙස් දෙන්න යන්නේ මේ අනික් කෙනාව බේරගන්න යන්නේ, අනිකාව වරදින් මුදවාගන්න යන්නේ මං මේ හොඳ සිහිකල්පනාවෙන්ද, නැත්නම් හැඟීමිබරවද. එතකොට මේ අවස්ථාවේ මම සති සම්පජ්ඣේඤායෙන්ද කටයුතු කරන්නේ. ඒක තමයි ගෝචර සම්පජ්ඣේඤා කියලා සඳහන් කරන්නේ.

ඊළඟට හතරවෙනි කාරණය අසම්මෝහ සම්පජ්ඣේඤා කියලා කිව්වේ සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයෙන් විනිර්මුක්ත වූ ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන වශයෙන් තමනුත් අනුනුත් දකිමින්ද මං මේ කාර්යය කරන්නට යන්නෙ. ඔන්න ඔය විදියට සති සම්පජ්ඣේඤා අවදි කරන කෙනා සාර්ථක සම්පජ්ඣේඤා, සප්ත සම්පජ්ඣේඤා, ගෝචර සම්පජ්ඣේඤා, අසම්මෝහ සම්පජ්ඣේඤා කියන මේ චතුසම්පජ්ඣේඤායෙන් විමසා බලමින් තමන් කරන කියන දේවල් කළ යුතුයි, කිවයුතුයි, ඒ සඳහා උත්සුක විය යුතුයි කියන බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ චතුසම්පජ්ඣේඤායේදී දේශනා කළේ. එතකොට අන්න ඒ විදියට නිතරම විමසා බලනවා. එතකොට මෙතනදි ප්‍රධාන වශයෙන් ඒ සම්පජ්ඣේඤායේ කතාවේදී කිව්වා වගේ හේතුඵල වශයෙන්, එතකොට මේ හේතුවෙන් මේ ඵලය එතකොට ඒ ඵලය අර්ථවත්ද, අනර්ථවත්ද. මේ ඵලය ගොඩ නැගුනේ කවර හේතුවකින්ද, ඒ සඳහා හේතුප්‍රත්‍යය වුනේ මොනවාද. මේ විදියට ඵලය දකිනකොට හේතුව, හේතුව දකිනකොට ඵලය අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් විමර්ශනය කරලා බලනවා. එතකොට ඒ හේතුඵල ක්‍රියාවලිය තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම ස්වරූපය, ස්කන්ධ ධාතු ආයතන ස්වරූප, ඊළඟට චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්ම, මේ විදියට නිරන්තරයෙන් තමන් පිළිබඳවත් අනුත් පිළිබඳවත් විමසා බලන මූලික ධර්ම සිද්ධාන්තයන්ට අනුකූලව විමසා බලන ගතිය, එහෙම තැනැත්තාට තමයි මේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඊළඟට නවවෙනි කාරණය තමයි ප්‍රඥාවෙන් බැසගෙන දහම් ප්‍රකට කිරීම් බහුලකොට ඇති බව. එතකොට දැන් සමහර කෙනෙක් ධර්මය විමර්ශනය කරන්න බලන්න, ඒවා උද්දීපනය කරන්න, මතු කරන්න උත්සාහ කරනවා හැබැයි ප්‍රඥාවෙන් බැසගෙන නෙවෙයි. තම තමන්ට හිතෙන හැටියට. දැන් අද කාලේ මේ ධර්ම විග්‍රහයන් බොහෝම විකෘති වෙමින් එක් එක් දිසාවට ඇදී යන ස්වභාවයක් අපිට පෙනෙන්නෙ කුමක් නිසාද, ඒ ගොඩක් දෙනා, ගිහි පැවිදි ගොඩක් දෙනා මේ ධර්මය ප්‍රකට කරන්න උත්සාහ කරනවා. එතන පවතින යම්කිසි ධර්මතාවයක් මතු කරන්න උත්සාහ කරනවා. මතු කරලා දකින්නට සහ අනිත් අයට ප්‍රකට කරන්නට උත්සාහ කරනවා. හැබැයි ඒ ප්‍රකට කරන්නෙ ප්‍රඥාවෙන් බැසගෙන නෙවෙයි. තමන්ගේ සිතූම් පැතූම් වලට අනුව, තමන්ගේ රුචි අරුචිකම් වලට අනුව, තමන්ගේ ඇබ්බැහිවීම් වලට අනුව, තමන් හිතන පතන විදියත් එක්ක, තමන්ගේ ආකල්ප වලට අනුව අන්න එහෙම එක්තරා පටු සීමාවක් තුළ ඉඳගෙන තමයි අර දහම් ප්‍රකට කරන්න

උත්සාහ කරන්නේ. තමන් ප්‍රකට කරන්නන් අන් අයට ප්‍රකට කරලා දෙන්නත් උත්සාහ කරන්නේ එබඳු පටු සීමාවක ඉඳලා. එතකොට එහෙම නෙවෙයි, ප්‍රඥාව දියුණු කරන තැනැත්තා ප්‍රඥාවේ බැසගෙන දහම් ප්‍රකට කරන්න උත්සාහ කරනවා. අර මුලින් කිව්වා වගේ සාර්ථක සම්පජ්ඣය, සප්‍රාය සම්පජ්ඣය, ගෝවර සම්පජ්ඣය, අසම්මෝහ සම්පජ්ඣය ආදී මේ සම්පජ්ඣයන්ගෙන් යුක්තව නිරන්තරයෙන් තමන් ගැනත් අනුන් ගැනත් නිතරම ඒ අවදිමත් බවින් යුක්තව තමයි ඒ තැනැත්තා අර දහම් ප්‍රකට කරන්නට වැයම් කරන්නේ. ඒක තමයි ප්‍රඥාවේ බැසගෙන ධර්මය ප්‍රකට කරනවා කියලා කියන්නේ.

ඊළඟට දහවෙනි කාරණය, මනාව ප්‍රකට කිරීම් බහුලකොට ඇත්තේය. ඒ ප්‍රඥාවේ බැසගෙන ප්‍රකට කිරීමත් නිකං උඩින් පල්ලෙන් නෙවෙයි, මනාව මැනවින් විභජනය කරලා මැනවින් විශ්ලේෂණය කරලා. එතකොට ඒ කරුණු තුළ තව තවත් විනිවිද ගිහිල්ලා තව තවත් ඒවා ඇතුලේ ඇතුලේ තියෙන සියුම් කාරණා මතු කරමින් ප්‍රකට කරමින්. එතකොට මේ කියන්නේ පින්වතුන් අතින් අයට බණ කියන්න ඕන මෙහෙම කියන එකම නෙවෙයි. මේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන කෙනා තමන් එහෙම ගැඹුරට විනිවිද විනිවිද කිඳා බසින්න දක්ෂ වෙන්නට ඕන. අතින් අයට කියාදෙන්න ඕනැත්තේ ඒගොල්ලන්ට වැටහෙන ප්‍රමාණයෙන්. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ සඵඥතා ඥාණයෙන් අවබෝධ කරගත් සියලු දේ ලෝකයට කියන්නට ගියේ නැත. ඒ මොකක් නිසාද, ඒක අවබෝධ කරගන්නට තරම් සුක්ෂ්ම සඵඥතා ඥාණයක් අතින් අයට නැහැනේ. ඒ නිසා ලෝකයාට අපි දේවල් පහදා දිය යුත්තේ ඒ අයට ගෝවර වන ප්‍රමාණයෙන්. හැබැයි තමන්ගේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට වඩා ගැඹුරට, ගැඹුරට විනිවිද ගැන එහිම කිඳා බසිමින්, වඩ වඩාත් සියුම් තැන් මතුකොට දකින්නට උත්සාහ කළ යුතුයි. අන්න ඒක තමයි මනාව ප්‍රකට කිරීම් බහුල කොට ඇත්තේය කියලා දහවෙනි කාරණය හැටියට දක්වන්නේ.

ඊළඟට එකොළොස්වෙනි කාරණය. ධර්මයන් මනාකොට දක්නා ස්වභාව ඇති බව. එතකොට ඒ යම්කිසි කාරණයක් පිළිබඳව නිකම්ම නිගමන දෙනවා නෙවෙයි. නිකං හිතළු ප්‍රකාශ කරනවා නෙවෙයි. මෙහෙම ලු, මෙහෙම ඇතිවෙන්න පුලුවන්, දැන් මේක මෙහෙම නම් මේක මේ විදියේ විය යුතුයි ඒවා තර්ක හෝ වාද හෝ, එහෙම නැත්නම් උපකල්පන හෝ නෙවෙයි, ඒවා පැහැදිලිව දකින්නට උත්සාහ කරනවා. එතකොට පැහැදිලිව තමන්ගේ මනසට ප්‍රඥාවට ඒවා ගෝවර කරගන්න උත්සාහ කරනවා. එතකොට හැමතිස්සේම ඒ දක්නා බව, දැන් අපිට ඇස් දෙක

නිබ්බානාට හැමනිස්සේම අපිට පෙනෙන්නේ නෑනේ. ඇයි ඒ ඇස් දෙක ඇරියොත් තමයි පෙනෙන්නේ. ඇරියා වුනත් අපි අවධානය යොමු කලේ නැත්නම් පේන්නේ නෑනේ. දැන් සමස්තයක් වශයෙන් අපිට යම්කිසි කෝණයක් තුළ ඉදිරිපස පෙනෙනවා. පෙනුනා වුනාට අපි අවධානය යොමු කරලා ඇත්තටම දේවල් බලන්න උත්සාහ කරනවා නම් විතරයි ඒවා ප්‍රකට කොට පෙනෙන්නට ගන්නේ. ඒවා බලන්න උත්සාහ කරන් නැත්නම් සමස්ත දර්ශනයක් අපිට තියෙනවා. හැබැයි ඒවා තුළ තියෙන සියුම් කාරණා, සියුම් දේවල් අපිට ප්‍රකට වෙන්නේ නෑ. එහෙම ප්‍රකට වෙන්නට නම් ඒ දක්වන ස්වභාවය ඒ පුංචි පුංචි දේවල් පිළිබඳව අවධානය යොමු කරන ගතිය වැඩිවෙන්නට ඕන. අන්න ඒ වගේ අපිට ප්‍රඥාව නිබ්බානයි කියලා ඒක වර්ධනය වෙන්නෑ, ඒක නැවත නැවත ක්‍රියාවෙහි යොදවන්නට ඕන. නිතරම ඒ ප්‍රඥාවෙන් දකින්නට උත්සාහ කරන්න ඕන, දේවල් ඉතාම සුක්ෂ්ම විදියට විනිවිදිමින්. එහෙම නැත්නම් අපේ ප්‍රඥාව මොටවෙලා යනවා. දැන් අපි ඉගෙන ගත්තු දෙයක් වුනත් නැවත නැවත භාවිත කලේ නැත්නම් ඒක ප්‍රගුණ වෙන්නේ නෑනේ. ඒක නිකාමිම ඔහේ තිබ්ලා කාලයක් යනකොට අභාවයට යනවා. එතකොට අසජ්ඣාය මලාමන්ත්‍රා - මන්ත්‍ර සජ්ඣායනා කලේ නැත්නම් ඒවා අමතක වෙලා යනවා. එතකොට අපේ අධ්‍යයන කටයුතුන් ඒ වගේ. ඒවා නැවත නැවත මතු කලේ නැත්නම්, සිහි කලේ නැත්නම්, සජ්ඣායනා කලේ නැත්නම් ඒවා අමතක වෙලා යනවා. එතකොට ප්‍රඥාවත් එහෙම තමයි. ඒක නැවත නැවත යෙදව්වේ නැත්නම් ඒවා මොටවෙලා නිෂ්ක්‍රිය වෙලා යනවා. ඉතින් නිවන් දකින මොහොත දක්වාම අපි ඒවා නැවත නැවත සක්‍රිය කරන්නට ඕන. ප්‍රගුණ කරන්නට ඕන. ඒක තමයි එකොළොස්වෙනි කාරණය කිව්වේ, ධර්මයන් මනාකොට දක්නා ස්වභාව ඇති බව. ඒ දකින්නට හැමනිස්සේම උත්සුක වෙන ගතිය. ඒ දකින ගතිය මනසෙහි පවත්වාගන්නට වැයම් කරනවා.

දොළොස්වෙනි කාරණය තමයි විභූත විහරණ ඇති බව. විභූත අවිභූත කියලා වචන දෙකක් තියෙනවා. අවිභූත කියලා කියන්නේ අප්‍රකට බව. විභූත කියලා කියන්නේ ප්‍රකට බව. එතකොට තමන්ගේ විහරණයන්, තමන් ඉරියව් පවත්වන ආකාරය, තමන් ක්‍රියා කරන ආකාරය බොහොම පැහැදිලි වෙන්නට ඕන, ප්‍රකට වෙන්නට ඕන. ඒ කියන්නේ දැන් දේවල් අපි කරනකොට, සමහර දේවල් කොහොමද සිද්ධ වෙන්නේ කියලා අපිට නිතව් නෑ. අග මූල පැහැදිලි නෑ. මේකට අදාළ හේතුප්‍රත්‍යය කොහොමද ගොඩනැගුනේ. උදාහරණයක් හැටියට යම්කිසි වේදනාවක් මතුවෙනවා නම් දැන් මේ වේදනාව මතුවුනේ මොකක් නිසාද. දැන් යම් මාංශපේශියක්

ඇදිලා, එතකොට ඒක ඇදුනේ කොයි වෙලාවේද, මොකක් කරන්න ගිහිල්ලාද ඒක ඇදුනේ. එහෙම නිතව් නෑ සමහර වෙලාවට. තමන්වත් දන්නෙ නෑ මොකක්ද වෙලා තියෙන්නෙ කියලා. ඇයි එහෙම වෙන්නෙ, අර තමන්ගේ විහරණයන් ප්‍රකට නෑ. ඒව් පිළිබඳව සති සම්පජ්ඣේඤායෙන් කටයුතු කරලා නෑ. එතකොට විභූත විහරණ ඇති බව කියලා කියන්නෙ සති සම්පජ්ඣේඤායෙන් යුක්තව තමන්ගේ ඉරියව් පවත්වාගන්නට ඕන. ඒ වගේම අර සැඟවුණු කටයුතු නෑ. වඤ්චනික විදියට, ලෝකයාගෙන් සඟවාගෙන, ඒ ලෝකයාගෙන් සඟවන්නට වෙන්නෙ කුමක් නිසාද, තමන් ධර්ම සංඥාවෙන් සති සම්පජ්ඣේඤායෙන්, ප්‍රඥාවෙන් ක්‍රියාත්මක නොවෙනකොට. එතකොට ඒවා ලෝකෙට හැමදෙයක්ම විවරණය කරන්න ඕන කියන එක නෙවෙයි, තමන් කරන කියන ඉරියව් පවත්වන ආකාරය තමන්ට හැමවිටම විවෘත වෙන්නට ඕන, ප්‍රකට වෙන්නට ඕන. ඉතින් තමන්ට විවෘත වෙන්නෙ සතියෙන් සහ සම්පජ්ඣේඤායෙන් යුක්ත වුනොත්. එහෙම නොවුනොත් තමන්ගේ ඉරියව් පැවැත්වීම තමන්ට ප්‍රකට නෑ. මොකක්ද වුනේ, කොහොමද වුනේ, මොකක්ද වුනේ, දැන් එතෙත්ට ගියාද, යතුර නිබ්බාද නැද්ද, දොර වැහුවාද නැද්ද, දැන් ඉස්සරහට ගිහිල්ලා දොර වහලාද ආවෙ, දැන් මේවා නිතව් නෑ. ඒ තමන්ගේ විහරණයන් ප්‍රකට නෑ. දැන් තමන් ඉස්සරහට ගිහිල්ලා දොර වහලා ආවා කියන එක සති සම්පජ්ඣේඤායෙන් නෙවෙයි ඒක පවත්වලා තියෙන්නෙ. එතකොට තමන්ගේ විහරණය තමන්ටම ප්‍රකට නෑ. අන්න ඒ විදියට විභූත විහරණ ඇති බව කියලා කියන්නෙ, තමන් නිවැරදි ඉරියව් පැවැත්වීම, තමන්ට මනාව සති සම්පජ්ඣේඤායෙන් ප්‍රකට වෙන්නට ඕන.

ඊළඟට දහතුන්වෙනි කාරණය, ප්‍රඥාවට නැඹුරු වූ බව. දාහතරවෙනි කාරණය, ප්‍රඥාවට නැඹුණු බව, පහළොස් වෙනි කාරණය ප්‍රඥාවට බර වූ ස්වභාව ඇති බව. එතකොට මේ කාරණා තුනෙන්ම එකම වගේ අදහසක් කියන්නෙ. ප්‍රඥාවට නැඹුරු වූ බව කියන්නෙ, දැන් අපි හිතමු යම්කිසි නිමිතයක් ගත්තයින් පස්සෙ එක පැත්තකට ඒක අනුක්‍රමයෙන් පහත් වෙලා පහත් වෙලා ගිහිල්ලා තියෙනවා. එතකොට ඒ ගැඹුරු පැත්තට අනුක්‍රමයෙන් කන්දක් පහත් වෙනවා. පොළොව පහත් වෙනවා. ඒක තමයි නැඹුරු වූ ස්වභාවය කියලා කියන්නෙ. ඊළඟට නැඹුරු බව කියලා කියන්නෙ අපි හිතමු උදාහරණයක් හැටියට දැන් කන්දකින් පල්ලෙහා තියෙන දෙයක් බලන්නට නම් අපි ඒ පැත්තට හැරිලා අවධානය යොමු කරන්නට ඕන. ඊළඟට යම්කිසිවක් අපි අතින් අල්ලලා ගන්නට නම් ඒ දිසාවට ඒ පැත්තට නැවෙන්නට ඕන. අන්න ඒ වගේ යම් පැත්තකට නැඹුණු

බව, එතකොට අපි මොන පැත්තටද නැමෙන්න උත්සාහ කරන්නේ, ප්‍රඥාවේ පැත්තට. අනිත් පැත්තට නෙවෙයි නැව්ලා තියෙන්නේ. එතකොට අපි නැමුරුවෙලා තියෙන්නේ අනුක්‍රමයෙන් අපි අවතීර්ණ වෙන්නට මේ උත්සාහ කරන්නේ ප්‍රඥාව පැත්තටයි, වෙන පැත්තකට නෙවෙයි. එතකොට මේ ප්‍රඥාව නැමැති සාගරයට බැසගන්නට තමයි අපි ටිකෙන් ටික, ටිකෙන් ටික නැමුරුවෙලා අනුක්‍රමයෙන් ඒ දිශාවට තමයි යන්නේ. ඒ පැත්තට තමයි අපි නැමීගෙන යන්නේ. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, යම්කිසි වෘක්ෂයක් යම් දිශාවකට නැමීලා තියෙනවා නම් ඒක කැපුවොත් මොන පැත්තටද වැටෙන්නේ, වැටෙන්නේ නැමුණු පැත්තට. අන්න ඒ වගේ යම්කිසි කෙනෙක් මේ සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා ආදී මේ ගුණාංග දියුණු කරනවා නම්, එතකොට ඒ තැනැත්තා හදිසියේ මියගියත් ඒ දියුණු කරපු පැත්තට තමයි වැටෙන්නේ, වෙන පැත්තකට නෙවෙයි. ඉතින් අන්න ඒ වගේ අපි උත්සාහ කරන්නට ඕන ප්‍රඥාව පැත්තට නැමීගෙන ජීවත් වෙන්න. අපේ මනස වැඩිපුර නැවෙන්නේ, නැමුරු වෙන්නේ, අවධානය යොමු වෙන්නේ ප්‍රඥාව පැත්තට, වෙනත් පැත්තකට නෙවෙයි. ඊළඟට ප්‍රඥාවට බරවුණු ස්වභාවය. එතකොට බරවෙලා තියෙන්නේ ඒ පැත්තට. පතිත වුනොත් පතිත වෙන්නේ ප්‍රඥාව පැත්තට, ආයෙ වෙන පැත්තකට නෙවෙයි.

අන්න ඒ විදියට මේ කාරණා පහළොවෙන්ම ගොඩාක් සමාන වචන මේකෙ තිබුනාට ඒ සියල්ලම කියවලා බලනකොට තමයි මේ පටිසම්භිදා මග්ගයෙන් කොච්චර උත්සාහයක් අරන් තියෙනවාද පුද්ගලයාට මේ ප්‍රඥාව දියුණු කිරීම සඳහා මානසික සුදුසුකම් ඇති කරගන්නේ කොහොමද කියලා පැහැදිලි කරන්නේ. ඉතින් තථාගත දේශනාව අනුව, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් විවිධ තැන්වල දේශනා කරපු කාරණා තමයි මේ ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ වල අන්තර්ගත වෙන්නේ. පටිසම්භිදා මග්ගය කියලා කියන්නේ සූත්‍ර පිටකයේ, බුද්ධක නිකායට අයත් ධර්ම ග්‍රන්ථයක්.

එතකොට පටිසම්භිදා මග්ග කියලා කියන්නේ, පටිසම්භිදා කියලා කියන්නේ ප්‍රතිසංවිධාන. ඒ කියන්නේ සිව්පිළිසිඹියා, චතුර්පටිසම්භිදා. සිව්පිළිසිඹියා අවදි කරගන්නට අවශ්‍ය කාරණා තමයි ඒ ග්‍රන්ථයෙහි දීර්ඝ වශයෙන් පැහැදිලි කරන්නේ. එතකොට එහි අර්ථ, ධර්ම, නිරුක්ති, පටිභාණ කියන මේ සමස්ත පිළිසිඹියාවන්ම රඳා පවතින්නේ ප්‍රඥාවේ විශේෂත්වය මත. ඒ නිසා ප්‍රඥාව පිළිබඳව හැමවිටම මතු කරලා කතා කරලා තියෙනවා, කොහොමද පුද්ගලයෙක් තුළ ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ක්‍රියාත්මක වෙන්න ඕන, කැපවෙන්නට ඕන කියන කාරණාව.

ඉතින් එතකොට මේ කාරණා සිත්හි හැකි පමණින් දරාගෙන ඉතින් මේ කරුණු බොහොම කටපාඩම් කරගෙන නියාගත්තත් වටිනවා. ඉතින් එහෙම මේ වචන ටික කටපාඩම් කරගැනීම නෙවෙයි ඇත්තටම වැදගත් වෙන්නේ, මේ සමස්තය කියවනකොට අහගෙන ඉන්නකොට අපිට දැනෙන්නට ඕන මේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න අපි කොච්චර මානසික කැපකිරීමක්, යම් හුරුවක්, පුහුණුවක් ඇති කරන්නට ඕනද කියන එක. අන්න ඒ දැඩි හැඟීම අපි තුළ ඇතිවුනොත් තමයි අපිට අනුක්‍රමයෙන් ප්‍රඥාව දියුණු කරන තැනට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ අදහසයි මේ සමස්ත දේශනය තුළින් පින්වතුන්ට ඒත්තු ගන්වන්නට ඕන වුනේ. ඉතින් කෙනෙකුට අවශ්‍ය නම් කෙනෙකුට ධර්ම යාත්‍රා ගෘහස්ථ එකේ මේ කාරණා ටික අනුපිළිවෙලින් ටයිප් කරලා එහි පල කරන්නට පුළුවන් අවශ්‍ය කෙනෙකුට සටහන් කරගන්නට.

13. ප්‍රඥාව ඇති කරගැනීමට උපකාරක හේතු මොනවාද යන්න පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න.

(අනිපූජනීය රේරුකානේ චන්ද්‍රවිමල හිමියන් විසින් සම්පාදිත පාරමිතා ප්‍රකරණය ධර්ම ග්‍රන්ථයේ ඇතුළත් කරුණු 20කින් ප්‍රථම කරුණු 5 පිළිබඳව මෙහිදී දේශනා කෙරිණි. එම කරුණු පටිසම්භිදා මග්ගය, චරියා පිටක අටුවාව, ධම්ම විචය සම්බොජ්ඣංගය දියුණු කිරීමට එහි අටුවාවේ දක්වා ඇති තොරතුරු ඇතුළු විවිධ තැන වල දැක්වෙන තොරතුරු වලින් උපුටා ගන්නා ලද කරුණු වේ.

ජීවිතයෙන් තොර වූ ශරීරය කිසිවක් කිරීමට සමත් නොවන්නාක් මෙන් ද, විඤ්ඤාණයෙන් තොර වූ චක්ඛුවාදය දර්ශනාදය සිදු කිරීමට සමත් නොවන්නාක් මෙන් ද, ප්‍රඥාවෙන් තොර වූ ශ්‍රද්ධාදී ධර්මයෝදානාදී ක්‍රියා මැනවින් කිරීමට සමත් නොවෙති. එබැවින් නිවන් මග ප්‍රගුණ කරන්නට ප්‍රඥාවම ප්‍රධාන වේ. අදත් සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා දින ධර්ම සාකච්ඡාවෙන් අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි හත්වන මහාපුරුෂ චිත්තර්කය ප්‍රඥාව පිළිබඳව ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට මේ ගෞරවණීය ආරාධනය පොකුණුවිට ශ්‍රී විනයාලංකාරාමාධිපති පූජ්‍ය කුකුල්පතේ සුදස්සි ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේටයි. ඔබවහන්සේට මගේ උත්තම නමස්කාරය, අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. අද අපේ අනුරුද්ධ භාමුදුරුවෝ භාවනා වැඩසටහනක නිරතව සිටින නිසා උන්වහන්සේට සහභාගි වෙන්නට අවකාශ නැති බව දැනගන්නා. එහෙමනම් අපි සුපුරුදු විදියට අද දවසේත් සාකච්ඡා කිරීමට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ අපේ මහාපුරුෂ විතර්කයන් අතර හත්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය වූ **පඤ්ඤවතො භික්ඛවෙ අයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස** - මේ දහම ප්‍රඥාවන්තයාටයි, ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය.

එතකොට මේ වනවිට අපි සති හතරක් මුළුල්ලේ මේ පිළිබඳව යම් යම් කරුණු සාකච්ඡා කලා. මූලික වශයෙන් ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ කතාබහ කලා. දෙවෙනි සතියේ අපි ඒ ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන කරුණු පිළිබඳව කතා කලා. තුන්වෙනි සතියේ ඒ ප්‍රඥාව උපදවාගැනීමට අවශ්‍ය පසුබිම සහ ඒවාට සාධක ධර්ම කතාකලා. හතරවෙනි සතියේ ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරගැනීමට සහ දියුණු කරගැනීමට කෙනෙක් තුළ තිබිය යුතු සුදුසුකම් පහළොවක් පිළිබඳව අපි කතා කලා. අද දවසේත් අපි කතාබහ කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ මේ ප්‍රඥාව ඇති කරගන්නට උපකාරක හේතු, විවධ ධර්ම ග්‍රන්ථවල සඳහන් වෙන කාරණා, අපේ රේරුකානේ චන්දවිමල මහානායක භාමුදුරුවන්ගේ පාරමිතා ප්‍රකරණය කියන ධර්ම ග්‍රන්ථයේ ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ සංග්‍රහ කරලා තියෙනවා කාරණා විස්සක්. එතකොට ඒවා පටිසම්භිදා මග්ග පාලියට අදාළ තොරතුරු ඒ වගේම චරියාපිටක අට්ඨ කතාවෙහි සඳහන් වෙන තොරතුරු ඒ වගේම විශේෂයෙන් සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ ධම්මවිජය සම්බෝජ්ඣංගය දියුණු කරගන්නට අවශ්‍ය කරන කරුණු හැටියට එහි අට්ඨකතාවේ දක්වලා තියෙන තොරතුරු මේ විදියට විවිධ තැන්වල දැක්වෙන කරුණු, ඊළඟට විභංග ප්‍රකරණයේ ඥාණ විභංගයට අදාළව කියවෙන තොරතුරු ආදී මේ සියල්ලක්ම ඒකරාශී කරගෙන උන්වහන්සේ කරුණු විස්සක් දක්වලා තියෙනවා ප්‍රඥාව ඇතිවීමට හේතු වන කරුණු හැටියට. එතකොට අපිට අර අට්ඨකතාවල සහ ඒ ධර්ම ග්‍රන්ථ වල තියෙන කරුණු වෙන වෙනම සාකච්ඡා කරනවාට වඩා රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ විසින් ඒ පාරමිතා ප්‍රකරණය නැමැති ග්‍රන්ථයේ ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ ගොනු කරලා තියෙන මේ කාරණා විස්ස එකම තැන අරගෙන කතාබහ කිරීම කාටත් වඩා පහසුවෙන් තේරුම් ගන්නට සහ ධාරණය කරගන්නට

උපකාර වෙන නිසා, උන්වහන්සේ දක්වලා තියෙන අනුපිළිවෙලට ඒ කාරණා විස්ස අපි මෙහිදී පැහැදිලි කරදෙන්නට අදහස් කලේ.

එහි පළමු කාරණය උන්වහන්සේ සිහිපත් කරන්නේ, ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ඇති බව. අපි මේ කාරණය ගැන නිතරම ධර්ම සාකච්ඡාවේදී සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා. යම්කිසි කෙනෙක් උත්පත්තිය ලබන අවස්ථාවේදී ඒ උත්පත්තියේදී ඇතිවෙන ප්‍රථම සිත, එහෙම නැත්නම් ප්‍රතිසන්ධි සිත ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතක් වුනොත් ඒ තැනැත්තා තමයි ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධිකයෙක් කියලා හඳුන්වන්නේ. ඒ මොකද කුසල් ජනිත වීම සඳහා හේතු තුනක් මූලික වෙනවා. අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ. එතකොට අලෝභ, අද්වේෂ දෙක සෝබන සාධාරණ වෙතසික. ඒ කියන්නේ සෑම කුසල් සිතකම අනිවාර්යයෙන් යෙදෙන වෛතසික දෙකක්. ඒ නිසා හැම කුසලයක්ම හේතු දෙකකින් යුක්තයි. නමුත් තුන්වෙනි හේතුව වන ප්‍රඥාව කියන කාරණය හැම කුසල් සිතකම යෙදෙන්නේ නෑ. ඒක කලාතුරකින් කුසල් සිතක, එහෙම නැත්නම් විශේෂිත වූ සිත් වල පමණයි, ප්‍රඥාව යෙදෙන සිත් තුළ පමණයි ඒ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එතකොට ඒ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බවින් හෙවත් ප්‍රඥාව නැමැති හේතුව යෙදුනු කුසල් සිත් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කියන නමිනුත් හඳුන්වනවා, ත්‍රිභේතුක කියන නමිනුත් හඳුන්වනවා. එතකොට ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රතිසන්ධියක් කියලා කිව්වත් ඒකෙන් අදහස් කරන්නේ ඒ අදහසමයි. ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් කියලා කිව්වොත් එයින් අදහස් කරන්නේත් එයමයි. මොකක්ද අදහස, උත්පත්ති සිතෙහි ප්‍රඥාව යෙදී තියෙන බව.

එතකොට මෙහෙම උත්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව යෙදුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරන්න සහ දියුණු කරන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් ඒ තැනැත්තාට සාමාන්‍යයෙන් ලෝකයේ දැන උගත්කම් ඇති කරගෙන, තර්කානුකූල දැනුමක් බුද්ධියක් ඇති කරගෙන ලෝකය තුළ ජීවත් වෙන්නට ඔහුට බාධාවක් නැහැ. නමුත් සියුම් කරුණු ධ්‍යාන, අභිඤා, මාර්ගඵල වැනි සුක්ෂ්ම කාරණා වලට මනස යොමු කරන්නට, එහෙම නැත්නම් එහි පිහිටවන්නට ඒ තැනැත්තාට පුළුවන්කමක් නෑ. මොකද සියුම් ධර්ම ඥාණය ග්‍රහණය කරන්නට ඔහුගේ මනෝද්වාරය තීව්‍ර නෑ. එහෙම නැත්නම් අපි දැන් මුලදීම කතා කලානේ ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණයනේ ඕභාෂණ ලක්ෂණය. ඒ කියන්නේ ප්‍රභාමත් කරනවා. පැහැපත් කරනවා, සැමදෙයක්ම දකින්නට සලස්වනවා. එතකොට දැන් අර ප්‍රඥාව නැති සිතෙන් දේවල් වටහාගන්නට පුළුවන්, දේවල්

හඳුනාගන්නට පුළුවන් නමුත් නිවැරදිව, පැහැදිලිව දැකින්නට පුළුවන්කමක් නෑ. දැන් අර ත්‍යාගී දූව මුලින් වාක්‍යයක් සිහිපත් කලේ රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව උන්වහන්සේගේ ධර්ම ග්‍රන්ථයෙහි පැහැදිලි කරන ප්‍රඥාවෙහි තියෙන වැදගත්කම, ප්‍රඥාවේ තියෙන අවශ්‍යතාව උන්වහන්සේ පැහැදිලි කරන ධර්ම පාඨයක් තමයි සිහිපත් කලේ. එතකොට මේ විදියට අපිට කයින් කටයුතු කරන්නට යම් ශක්තියක් අවශ්‍ය වෙනවා වගේම, ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් කටයුතු කරන්නට යම් අවශ්‍ය වෙනවා වගේම අපිට මානසික ගුණාංග නිවැරදිව මෙහෙයවලා එයින් නිවැරදි දැක්මක් ඇති කරගන්නට ප්‍රඥාව අපිට අත්‍යවශ්‍ය වෙන සාධකයක් කියන බව. එතකොට ඒ ප්‍රඥාව උපදින්නට, එහෙම නැත්නම් ප්‍රඥාව දියුණු වෙන්නට ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ ඒ උත්පත්ති සිතෙහි එහෙම නැත්නම් භවාංග සිතෙහි; උත්පත්ති සිත තමයි භවාංග සිත හැටියට නැවත නැවත ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. මනෝද්වාරය කියලා හඳුන්වන්නෙත් එයමයි.

එතකොට එහි ස්පර්ශ වෙන්නා වූ ආරම්භණ ඉතා සුක්ෂ්ම විදියෙන් හඳුනාගන්නට හැකිවෙනවා අර ඕභාෂණ ලක්ෂණය වඩා තීව්‍ර නම්. ඒක රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ උපමාවකින් දක්වනවා, හරියට ඉතාම පැහැපත් කණ්ණාඩියක් වගේ, කැඩපතක් වගේ. දැන් අපිට වතුර බඳුනකිනුත් අපේ මුහුණ බලන්නට පුළුවන්. ඊළඟට හොඳට ඔපමට්ටම් කල ඕනම පෘෂ්ඨයකින් අපිට යම් ප්‍රමාණයකට අපේ ඡායාවන් හඳුනාගන්නට පුළුවන්. නමුත් ඒ සාමාන්‍යයෙන් ඔපමට්ටම් කල පෘෂ්ඨයකින් අපේ ඡායාව දැක්කට, වතුර බඳුනකින් අපේ ඡායාව දැක්කට අර සියුම් සියුම් දේවල් පැහැදිලිව පෙනෙන්නෙ නැහැ. නමුත් කැඩපතක් ලඟට ගියාම ඉතා සියුම් දේවල් පවා පැහැදිලිව පෙනෙන්නට ගන්නවා. ඒක තමයි කැඩපතෙහි තියෙන තීව්‍රතාවය. ඒ ඕභාෂණ ලක්ෂණය. අන්න ඒ වගේ තමයි යම්කිසි කෙනෙකුට උත්පත්තියෙන් ප්‍රඥාව පිහිටියොත්, ඒ කියන්නෙ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතක ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධිකයෙක් හැටියට උත්පත්තිය ලැබුවොත් ඒ තැනැත්තාගේ මනෝද්වාරය ඕභාෂණ ගුණයෙන් තීව්‍රයි. එතකොට අර අවශේෂ ඔපමට්ටම් පෘෂ්ඨයකින් අපේ ඡායාව බැලුවත් යම් ප්‍රමාණයකට පේනවා. නමුත් කැඩපතකින් බලනකොට ඉතාම සියුම් දේවල් පවා පැහැදිලිව පේන්නට ගන්නවා. අන්න ඒ වගේ ප්‍රඥාව නොයෙදුනු සිතකින් ධර්ම කරුණු වටහා ගන්නවාට වඩා ඉතා සුක්ෂ්ම විදියට තීව්‍ර විදියට සියුම් සියුම් කරුණු පිළිබඳව වඩා

මැනවින් අවබෝධ කරගන්නට නම් උත්පත්ති සිතේ ප්‍රඥාව යෙදිලා තියෙන්නට ඕන.

ඉතින් ඒ නිසා නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී උන්වහන්සේගේ මනසක් හැටියට නෙවෙයි මෙය ප්‍රකාශ කරන්නේ, අවශේෂ ධර්ම ග්‍රන්ථවල පැහැදිලි කරලා තියෙන කාරණා වල එකතුවක් උන්වහන්සේ මේ කරුණු විස්සක් හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ. එහි පළමු කාරණය නමයි ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ඇති බව. ඉතින් ඒක අපිට ඉපදුනාට පස්සෙ කරන්න පුළුවන් වැඩක් නෙවෙයි. උපදිනකොටම විය යුතු පිහිටිය යුතු ගති ලක්ෂණයක්. ඉතින් ඒකට හේතුවෙන්නේ පෙර භවයේ මරණාසන්න අවස්ථාවේදී සිතට අරමුණු වුනු කුසලය ත්‍රිභේතුක කුසලයක්ද නැද්ද කියන කාරණය. ඉතින් ඔය නිසා නමයි අපි පසුගිය සාකච්ඡාවක් අපි වෙනම කලා, මරණාසන්න අවස්ථාවේදී කොහොමද සිත සකස් කරගන්නේ කියලා. එහිදී අපි නැවත නැවත සිහිපත් කලා විශේෂයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙන සංකාරඋත්පත්ති සූත්‍රයත් පාදක කොටගෙන එහි කරුණුත් ගොනු කරගෙන අපි පැහැදිලි කලා යම්කිසි කෙනෙකුට මේ ජීවිතේ සෝවාන් ඵලයට පත් නොවී මිය යනවා නම් ඒ තැනැත්තා සිත පුහුණු කරගන්නට ඕන, අධිෂ්ටාන කරගන්නට ඕන, තමන්ගේ ජීවිතේ සිද්ධ කරන ලද ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසලයක් මරණාසන්න මොහොතේ සිහිපත් කරගන්නට ඔහුගේ මනස වටපිටාව සකසා ගැනීම වැදගත් වෙනවා, ඒ සඳහා කොහොමද අපි උපායශීලීව කටයුතු කරන්නේ කියන බවත් අපි එහිදී සාකච්ඡා කලා.

එතකොට ඒ කරුණු ඒ විදියට පැහැදිලි කලේ මෙන්න මේ හේතුව නිසා. අපි අනිත්‍යය මෙනෙහි කරනවා, දුක මෙනෙහි කරනවා, අනාත්මය මෙනෙහි කරනවා, අපි විදර්ශනා කරනවා, අපි භාවනා කරනවා කියලා හිතුවට මරණාසන්න මොහොතේදී අපිට ඒ විදර්ශනා ප්‍රඥාව අවදි වුනේ නැති නම් ඊළඟ ප්‍රතිසන්ධියත් දුර්වල ප්‍රතිසන්ධියක් වෙන්න පුළුවන්. ඉතින් එතකොට මේ ජීවිතේ කොච්චර අපි විදර්ශනා වඩලා මනස සකස් කරගන්න උත්සාහ කලත් ඊළඟ භවය තුළ අපිට ඒ කියන තීව්‍රතාවය ඇතිකරගන්න බැරිවෙන්න පුළුවන්. ඉතින් මේ භවයේ ගොඩනැගුනු දේ හෝ ඊටත් වැඩිපුර හෝ ඊළඟ භවයේ අපිට ඉදිරියට යන්න, ඊට වඩා වැඩිපුර එහාට යන්න පුළුවන්නේ අපි වැඩෙනවා කියලා කියන්නේ. එහෙම නැත්නම් දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ භානභාගී ජීවිත වෙන්නට පුළුවන්, ධීනභාගී ජීවිත වෙන්නට පුළුවන්, විශේෂභාගී ජීවිත වෙන්නට පුළුවන්.

හානභාගී ජීවිත කියලා කියන්නෙ අනුක්‍රමයෙන් ටිකෙන් ටික දුර්වල වෙලා පරිහානියට පත්වෙනවා. අපි මනුෂ්‍ය ලෝකෙන් නිරිසන් ලෝකෙට, ශ්‍රේත ලෝකෙට ඊළඟට අසුර ලෝකෙට, නිරයට ඇදගෙන වැටෙනවා නම් අපේ ජීවිත හානභාගී ජීවිත. ඒ වගේම මනුෂ්‍ය ලෝකෙන් අපි නැවත මනුෂ්‍ය ලෝකයට හෝ දිව්‍යලෝකයට පැමිණෙනවා, නමුත් අභිවාද්ධියක් ඇතිවෙන්නෙ නෑ විශේෂත්වයක් ඇතිවෙන්නෙ නෑ. එතකොට ධීනභාගී ජීවිත. එකම මට්ටමින් පවත්වාගෙන යනවා. විශේෂභාගී ජීවිත කියන්නෙ පියවරෙන් පියවර අපි වැඩෙනවා. එතකොට තමයි ඒක පාරමිතාවක් හැටියට සම්පූර්ණ වෙන්නෙ, ශක්තිමත් වෙන්නෙ. විමුක්ති මග තුළ අපි පියවරෙන් පියවර ඉදිරියට යන්නට ඕන. ඉතින් එහෙම නොයනවා නම් මේ සසර ගමන බරපතල විදියට ප්‍රමාදී බවක් හැටියටයි හඳුනාගන්නට වෙන්නෙ. ඉතින් මෙතනින් අපි නික්මෙනකොට අපි අර්හත්වයට පත්වෙන්නට බැරිවුනත් සෝවාන් ඵලය පැමිණෙන්නට නොහැකි වුනත්, ඒ කියන්නෙ අපි ඒ සඳහා වැයම් කළ යුතුයි. නමුත් ඒ නිෂ්ටාවට පැමිණෙන්නට පෙරාතුව අපි මියගියොත් අපි අවම වශයෙන් අර හානාභාගී ජීවිතයකට වැටෙන්නෙ නැතිව, ධීනභාගී ජීවිතයකට වැටෙන්නේ නැතිව විශේෂභාගී ජීවිතයක් හැටියට ඊළඟ භවයේ දොණ සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රතිසන්ධියක්වත් ලබාගන්නොත් අපිට පුළුවන්කම තියෙනවා, මේ භවයේ නැවැත් වූ තැන ඉඳලා ඉදිරියට අපේ ප්‍රඥාව වැඩිදියුණු කරන්න.

ඉතින් ඒ නිසා මේ ජීවිතේ අපි දොණ සම්ප්‍රයුක්ත හෙවත් ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලබලා තියෙනවා නම් ඒක විශිෂ්ටයි. හැබැයි මේවා අපිට තීරණය කරන්න පුළුවන් පහසු කාරණා නෙවෙයි. දැන් තම තමන්ට හිතලා කල්පනා කරලා බලලා හාමුදුරුවනේ දැන් මම ත්‍රිභේතුකක ප්‍රතිසන්ධිකයෙක්ද කියලා කොහොමද බලාගන්නෙ කියලා ඒකට පරීක්ෂණයක් කරන්න බැහැ. ඒකට අමුතු උපකරණයක් හෝ අමුතු ක්‍රමයක් නැහැ. අපේ මනස විනිවිද දකින්නට පුළුවන් අපිට වඩා ප්‍රඥාව වැඩුණු උත්තමයෙකුට නම් අපි ත්‍රිභේතුක ද, ද්විභේතුක ද කියලා හඳුනාගත හැකියි. නමුත් එබඳු කෙනෙක් අපිට හමුවෙන්නෙ නැති නම් අපි ඒ මනසේ ක්‍රියාකාරීත්වය ගැන, අපේ මනෝභාවයන් ගැන අපේ මනසේ ගොඩනැගෙන චෛතසික ධර්ම පිළිබඳව අපි සියයට සියක් විවක්ෂණ වෙලත් නැතිනම් පහසු නැහැ අපේ උත්පත්ති සිත, එහෙම නැත්නම් මනෝද්වාරය කොයි තරම් තීව්‍රතාවයකින් යුක්තද කියලා අපි මතුපිටින් තීරණය කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ.

ඉතින් ඒක අපට යම් ප්‍රමාණයකට හඳුනාගන්නට වෙන්නෙ ක්‍රියාත්මක වීම තුළමයි. නැවත නැවත ක්‍රියාත්මක වෙමින් පුහුණු කරමින් යන ගමනේදී තමයි යම් ප්‍රමාණයකට හෝ හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඉතින් අපි මීට පෙරත් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලැබුවා වුනත් උත්පත්තිය දොණසම්ප්‍රයුක්ත වුනත් පුහුණු කලේ නැත්නම්, ඒ කියන්නේ සන්පුරුෂ ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝමනසිකාරය, ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය කියලා අපි මීට ඉහතදී ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට උපකාරී වෙන සාධක හතරක් ගැන කතා කලා. ඒ සාධක තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ නැතිනම් උත්පත්තිය ත්‍රිභේතුක වුනත් ඔහුගේ ප්‍රඥාව මොට වෙන්නට පුළුවන්. දැන් මහධන සිටුපුත්‍රයාගේ කතාව අපි එතනදී උපමාවට අරගෙන සාකච්ඡා කලා. එතකොට ඔහු ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියෙක්. සසරේ වැඩි පාරමිතා ඇති, වැඩු බෝධිපාක්ෂික ධර්ම ඇති කෙනෙක්. නමුත් ඔහුගේ ප්‍රඥාව යටපත් වුනා. ඇයි ද ඒ? ඒ ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලබලා තිබුනාට අර කියන කරුණු හතර සන්පුරුෂ ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝමනසිකාරය, ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය කියන මේ කරුණු ඔහු මේ භවය තුළ ප්‍රගුණ කලේ නැති නිසා. ඒ නිසා ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධිය කියන එක ප්‍රධාන සාධකයක්, ඔය උත්පත්ති සාධකයක්. එය ඉපදුනාට පස්සෙ අපිට සංශෝධනය කරන්නට බැහැ. ඊළඟ උපතක් සඳහා අපි යොමු වෙනවා නම්, මේ ජීවිතේ අර්හත්වයෙන් නිමා නොවෙනවා නම් අපි ඊළඟ භවයේ හෝ ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් සඳහා සැලසුම් කරගන්නට ඕන. මේ ජීවිතය තුළ ත්‍රිභේතුක ද, ද්විභේතුක ද කියලා අපිට මැන බලන්නට ක්‍රමයක් නැති නිසා අර කියන ලද සන්පුරුෂ ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝමනසිකාරය, ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය කියන මේ සාධක ගොනු කරගෙන හැකිතාක් ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය පුහුණු කරන්නට වැයම් කිරීම තමයි වඩාම දොණ සම්ප්‍රයුක්ත ක්‍රමය වෙන්නෙ. එහෙම කරගෙන යද්දි තමයි අපිට තියෙන ප්‍රඥාව යම් ප්‍රමාණයකට දියුණු කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඊළඟට දෙවෙනි කාරණය නායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා ඒකත් ඉතාම වැදගත් කාරණයක්. ප්‍රඥාව පතා කල පින්කම් ඇති බව. ඒකත් ඉතාම සුවිශේෂ කාරණයක් ධර්මයෙහි පැහැදිලි කෙරෙන ආකාරයට අනුරුද්ධ මහරහතන් වහන්සේ දිවැස් ඇත්තවුන් අතර අගනැත්පත් වුනා. සැරියුත් මහරහතන් වහන්සේ ප්‍රඥාව ඇති භික්ෂූන් වහන්සේලා අතර අග්‍රස්ථානය ලැබුවා. උත්වහන්සේලාගේ පූර්ව ජන්ම ප්‍රවෘත්ති, එහෙම

තැන්තම් ජාතක ප්‍රවෘත්ති පිළිබඳව අධ්‍යයනය කරනකොට ජේතවා එක් එක් බුදුවරුන්ගේ ශාසනවල උන්වහන්සේලා ප්‍රඥාවෙන් අග්‍ර වෙන්නට ප්‍රාර්ථනා කරගෙන විවිධ පින්කම් කරලා තියෙනවා, ප්‍රඥාව දියුණුවෙන විදියේ පින්කම්. විශේෂයෙන්ම ආලෝක පූජාවන්, ප්‍රදීප පූජාවන්, එතකොට පහන් වැටවල් හදලා පූජා කරලා තියෙනවා, පහන් පූජා කරලා තියෙනවා, විශේෂයෙන් අවශ්‍ය තැන්වල. ඒ කියන්නේ අද කාලේ පහන් පූජාව අවශ්‍යයි කියලා කිව්වහම මද්දහනටත් පහන් පත්තු කරලා කොහොමහර් පහනක් පූජා කලා කියන තැන සිතුවිලි ගොඩනගා ගන්නටනෙ උත්සාහ කරන්නෙ.

අපිට බුදුරජාණන් වහන්සේට ගෞරවයක් කරනවා කියන පදනමේ එහෙම කිරීම වරදක් කියලා අපිට ප්‍රතික්ෂේප කරන්න බැහැ. නමුත් අපිට ප්‍රඥාව උපදවන්න නම් පහන් දල්වන්නේ ඒ කරන කාර්යයන් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වෙන්නට ඕන. දැන් ප්‍රඥාව උපදවන්න කරන මූලයම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත නැති නම්, එතන නිකං ගතානුගතික විදියට අන්ධ විදියට නම් කටයුතු කරන්නේ ඒ කරන කුසලය ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත උත්පත්තියක් ලබන්න ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්න කොහොමද අපිට සහාය වෙන්නෙ. ඒ නිසා ප්‍රදීප පූජාව, ආලෝක පූජාව, අඳුර ඇති තැන ආලෝකය දල්වන්නට සැලැස්වීම, දැන් විශේෂයෙන් වර්තමානයේ අපිට ඒ වගේ විවිධ පින්කම් කරන්න පුළුවන්. බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ සිටින චෛත්‍යය ළඟ, බෝධීන් වහන්සේ ළඟ බුද්ධ මන්දිරයේ එබඳු තැන්වල අඳුර දුරු කිරීම සඳහා අපිට ප්‍රදීපාලෝකය දල්වන්නට සුදුසු ක්‍රම සකසලා තියෙනවා නම් එහෙම දල්වන්නට පුළුවන්. තැන්තම් විදුලි ආලෝකය. ඉතින් දැන් අපි හිතමු අපිට පහනක් පත්තු කරන්න ඕන බුදුහාමුදුරුවෝ වෙනුවෙන් කියලා, අපි ප්‍රඥාව ලබන්නයි මේක කරන්නෙ කියලා පන්සලේ ගිහිල්ලා අපිට ඕන ඕන තැන්වල පහන් පත්තු කරන්න ගියොත් තෙල් හැලිලා, කෑඹ පිරිලා ඊටපස්සෙ මහා ප්‍රශ්න ගොඩක් වෙනවා. ඊටපස්සෙ ඇතුලේ දැලි බැඳිලා ඒ තියෙන දේවල් විනාශ වෙලා බුදුපිළිමෙන් දැලි බැඳිලා මෙහෙම ගැටළු මතුවෙනවා. ඒ නිසා විහාරස්ථාන වල ඒ මිනිස්සුන්ගේ අවිචාරවත් බව නිසාම අද විහාරස්ථාන වල පහන් දල්වන්න වෙනම තැනක් සකස් කරලා තියෙනවා. ඒ වෙනම තැනක් සකස් කිරීම කිසි ගැටළුවක් නෑ, මොකද කොතන දැල්වුවත් දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ බුද්ධ මන්දිරයේ වැඩ ඉන්නෙ කියලා හිතාගෙන තෙවෙයි, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ගුණයටනෙ අපි පූජා කරන්නෙ. චෛත්‍යයේද, බෝධියේද, විහාර මන්දිරයේද බුදුහාමුදුරුවෝ ඉන්නෙ, කොතනකවත් උන්වහන්සේ නැතො

උන්වහන්සේ පිරිනිවන් පාලානෙ. එතකොට ඒ ගුණය සිහි කරගෙන අපිට ඕනෑම තැනක පහත දල්වන්න පුලුවන්.

ඉතින් ඒ නිසා ඒ පහන් දැල්වීම සඳහා වෙන් කරලා තියෙන පහන් වැටේ පහන් දැල්වීම, එහෙම තැන්නම් පහන් වැටවල් සුදුසු තැන්වල ඉදිකිරීම, ඊළඟට පහන් විතරක් නෙවෙයි පන්දම් ආදී නොයෙක් දේවල් වලින් සුදුසු විදියට ආලෝකය දල්වන්නට පුලුවන්. වර්තමානයේ හැටියට විදුලි ආලෝකය අපිට උපයෝගී කරගන්නට පුලුවන් ආලෝකය සඳහා. ඊළඟට හික්ෂුන් වහන්සේලාට පූජා කරනවා නම්, ඒ වගේ ආලෝකය දල්වන්නට අවශ්‍ය උපකරණ, විශේෂයෙන් දැන් අද කාලෙ තියෙනවානෙ විදුලිය ඇණහිටියාට පස්සෙ ආලෝකය දල්වාගන්නට අවශ්‍ය Emergency lamp කියලා ඉංග්‍රීසියෙන් හදුන්වෙන්නෙ හදිසි අවශ්‍යතා සඳහා ආලෝකය දල්වාගන්නට උපකරණ. එතකොට එබදු දේ ඒවා ඉතාම යෝග්‍ය කුසල්. ඒ කියන්නෙ දැන් මෙහෙම කියනකොට තෘෂ්ණාව ඇතිකරගෙන හරියන්නෙ නෑ. අපි නුවණින් කල්පනා කරලා එබදු අවශ්‍යතා තියෙන තැන් සොයලා බලලා ඕන පූජා කරන්නට, උන්වහන්සේලාට දැන් මේ විදුලිය ඇණ හිටින අවස්ථා වලදී පාවිච්චි කරන්න එහෙම අවශ්‍යතාවය තියෙනවා නම් සොයලා බලලා පූජා කිරීම සුදුසුයි. ඊළඟට විදුලිජනක යන්ත්‍ර අවශ්‍ය තැන්වලට පරිත්‍යාග කරන්න පුලුවන්. එතකොට හික්ෂුන් වහන්සේලාට විතරක් නෙවෙයි, රත්නත්‍රය වෙනුවෙන්ම කරන පූජාවන් හැටියටත් පුලුවන්. ඉතින් වෙනත් කෙනෙකුට අපි හිතමු ඉගෙන ගන්න දරුවන්ට, පාසලේ ඒ අවශ්‍ය අධ්‍යයන කටයුතු සිද්ධ කරගන්නට, එහෙම තැන්නම් වෙනත් අධ්‍යයන කරන කෙනෙකුට ඒ සඳහා අවශ්‍ය ආලෝකය සැපයීම, ඉතින් ඒ හැමදෙයක්ම ආලෝක පූජාවන් තමයි. බුදුහාමුදුරුවන්ට, හාමුදුරුවන්ට විතරක් නෙවෙයි අනිත් අයටත් ආලෝකය අවශ්‍ය තැන ආලෝකය සම්පාදනය කරලා දීම. එතකොට එබදු පින්කම් විශේෂයෙන්ම ප්‍රඥාව දියුණු වෙන විදියේ පින්කම්.

ඊළඟට තව ඉතින් විවිධ පින්කම් කරන්නට පුලුවන්, දහම් පොත පත ලිවීම, දහම් පොත පත මුද්‍රණය කිරීම, ඒවා බෙදා හැරීම, ධර්ම දේශනා පැවැත්වීම, අනිත් අයට බණ අහන්නට සැළැස්වීම, මේ විදියේ විවිධ ක්‍රම වලින් අපිට ප්‍රඥාව දියුණු වෙන විදියේ කුසල් දහම් සිද්ධ කරන්නට පුලුවන්. අපි ඉදිරියේදී ප්‍රඥා පාරමිතාව ගැන වෙනම කතා කරනවා. ඒ කතා කරනකොටත් අපි මේ කාරණා ඒක පාරමිතාවක් හැටියට භවයෙන් භවයට කොහොමද පුහුණු කරන්නෙ කියන කරුණු වලදීත් අපි මේවා නැවත නැවත කතාබහ කෙරෙනවා, අවධානයට ලක් කෙරෙනවා.

එතකොට මෙනනදි අපි මේ කතා කලේ ප්‍රඥාව ප්‍රාර්ථනා කරගෙන කරන පින්කම් හැටියට එතකොට අදුර ඇති තැන, නමුත් ආලෝකයේ යම් අවශ්‍යතාවයක් තියෙන තැන, ඒ අවශ්‍ය තැනදි ආලෝකය දැල්වීම. දැන් එතකොට කාලය අපට සැලකිලිමත් වීම හොඳයි, තැන අවස්ථාව අවශ්‍යතාවය ඒවා ගැන සැලකිලිමත් වීම හොඳයි, එතෙත්ට උචිත වෙන්නෙ කොහොමද ඒවා ගැන සැලකිලිමත් වීම හොඳයි මේ විදියට ඒ කරන කුසලයන් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තවම කරන්නට ඕන.

දැන් පහුගිය දවසක මීට මං හිතන්නෙ දැන් අවුරුද්දකටත් වැඩියි. එක ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් අපිට කතා කරලා කීව්වා. රුවන්වැලිසෑය ළඟ ආලෝක පූජාවක් කරන්න හිතලා තියෙනවා මං හිතන්නෙ උන්වහන්සේගේ ජන්මදිනය වෙනුවෙන්. උන්වහන්සේ ඒකට ඔහු වර්ග විශාල ප්‍රමාණයකින් තෙලක් සකස් කරලා ඒ ඔහු තෙල් වලින් තමයි පහන් දල්වන්නට සැලසුම් කරලා තිබුනෙ. ඊටපස්සෙ මම උන්වහන්සේ මට ඔය පිළිබඳව, මම උන්වහන්සේ කවුද කියන්න දැකලා කරලා ලොකු සම්බන්ධතාවයක් නෑ. කොහොමහරි අපිට උන්වහන්සේ ඒ අන්තර්ජාලය හරහා සංසරණය වුනු පණිවිඩයක් අපිට ඇවිත් තිබුනා. පස්සෙ අපි උන්වහන්සේගෙන් විමසලා යැව්වා මේ ඔහු වට්ටෝරුව කවරුහරි වෛද්‍යවරයෙක් විසින් වෙද මහත්මයෙක් විසින් තහවුරු කරපු ඔහු වට්ටෝරුවක්ද කියලා. ඒ කියන්නෙ අර බෙහෙත් තෙල සකස් කරන්න ගන්න ඔහු. එතකොට උන්වහන්සේ සිහිපත් කරලා එව්වා එහෙම මොනම වට්ටෝරුවකටවත් මම කොටුවෙන්නෙ නැහැ විවිධ ඒ කියන්නෙ ඒ වට්ටෝරුවලින් පිට බොහෝ බෙහෙත් වර්ග එකතු කරලා සිය ගණනක්, සමහර විට දහස් ගණනක්ද මන්දා උන්වහන්සේ කියලා තිබුනෙ, ඒ වගේ එකතු කරලා මේ ඔහු තෙල සකස් කරන්නයි හිතලා තියෙන්නෙ. ඊටපස්සෙ මම උන්වහන්සේට පැහැදිලි කලා ඔබවහන්සේගේ ආකල්පය හොඳයි, බුදුරජාණන් වහන්සේට උසස් පූජාවක් කරන එක. හැබැයි අපි පරිස්සම් වෙන්න ඕන, දැන් අර වට්ටෝරුවලට අපි කොටුවෙන්නෙ නැතිව ඒකෙන් පිටට යනවා කියන අදහසත් හොඳයි, මොකද බුදුරජාණන් වහන්සේ සීමාසහිත චරිතයක් නෙවෙයිනෙ, සීමාරහිතයිනෙ. ඉතින් උන්වහන්සේගේ අදහස තමයි සීමාරහිත වූ ඥාණයක් ඇති බුදුහාමුදුරුවන්ට පූජා කරන දේවල් ඇයි අපි සීමා කරන්නෙ. ඇයි අපි කොටු කරන්නෙ, යම්කිසි වට්ටෝරුවකට ඇයිද අපි ගොනු කරන්නෙ. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අනන්ත ප්‍රඥාවට

අපි සීමාරහිත වූ පූජාවක් කරන්න ඕන වගේ අදහසක් තමයි ඉතින් ඒ අදහස ආකල්පය හොඳයි.

නමුත් අපි එහිදී සිහිපත් කලා, ඔබවහන්සේගේ අදහස හොඳයි, හොඳ වුනාට දැන් ඒකෙන් ඇතිවෙන ඵලය, දැන් අපි අපේ චේතනාව වගේම ඒ චේතනාව මුල්කොට ගෙන අපි කරන දෙයින් ලෝකයට ඇතිවෙන ඵලය මොකක්ද කියන එකත් ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය, තමන්ට හානියක් නොවෙන්නත් ඕන අනුන්ට හානියක් නොවෙන්නත් ඕන. එතකොට තමන්ගේ චේතනාව පිරිසිදු වෙන්නත් ඕන, ඵලය හොඳ වෙන්නත් ඕන. කොච්චර හොඳ චේතනාවෙන් කලා වුනත් අයහපත් ඵලයක් ඇතිවෙනවා නම් ඒක ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසලයක් නෙවෙයි. ඉතින් අපි උන්වහන්සේට සිහිපත් කලා දැන් බැරිවෙලාවත් ඔය වට්ටෝරුවලින් පිටස්තරවයි මං මේ ඔහුම ටික අරගෙන මේ තෙල සම්පාදනය කරන්නෙ කියලා හිතුවට දැන් ඒ එකතු වෙන සමහර ඔහුම වර්ග එකකට එකක් විරසක වෙනවා නම් විස වෙනවා නම් එතකොට ඒවා දැල්වෙනකොට නික්මෙන ගන්ධය ඒක විස සහිත නම්, එතකොට මනුස්සයින්ට විතරක් නෙවෙයි මනුස්සයින්ට ඒක සිහිමුර්ජා නොවෙන්නට පුළුවන්. නමුත් මේ අවකාශය තුළ දිව්‍ය, යක්ෂ, භූත ආදී අමනුස්ස කොට්ඨාශ මේ අවකාශය පුරා සිසාරා. එතකොට ඒ ගොල්ලන්ට දරන්න බැරිවෙන මට්ටමට ඒ ගොල්ලන් විපරීත වෙන විදියේ ආඝ්‍රාණයක් නම් ඒකෙන් නිකුත් වෙන්නෙ, මනුෂ්‍යයින්ට මනුස්ස ජීවිතයට අහිතකර විදියේ ආඝ්‍රාණයක් නම් ඒකෙන් නිකුත් වෙන්නෙ, එතකොට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥාණය අසීමනයි, ඒ නිසා උන්වහන්සේට අසීමිත වූ සීමාරහිත වූ පූජාවක් කරන්නට ඕන කියලා හිතන සංකල්පය හොඳ වුනාට දැන් ඒ පූජාව තුළින් අවසානයේ සිද්ධ වෙන්නෙ අර විදියට පරිසර විකෘතියක් නම්, වායුව විකෘතිවීමක් නම් මිනිස්සුන්ට නිදහසේ හුස්ම ගන්නට බැරිවීමක් නම්, අවශේෂ සත්ව කොට්ඨාශයන්ට පීඩාවක් නම්, එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥාවට පූජා කරන්නට ඒ කරපු පූජාව ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසලයක් වෙන්නෙ නෑ, ඒ නිසා මේ පූජාව කරද්දි අනිවාර්යයෙන්ම ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙනුවෙන් දේවල් සීමාරහිතව පූජා කරන්න ඕන කියන ආකල්පය හොඳයි, හැබැයි අපි මේ සංයෝග කරන්නෙ ඔහුම වර්ග, ඒ ඔහුම වර්ග නිසි විදියට සංයෝග නොකළොත් ඒකෙන් විකෘති ගොඩනැගෙන්නට පුළුවන්, එය ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත බවක් නෙවෙයි. ඒ නිසා ඔබවහන්සේ ප්‍රඥාව අපේක්ෂා කරන්නෙ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාව උදෙසා මේ පූජාව කරනවා නම් ඔබවහන්සේ කරන

පූජාවත් ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත වෙන්නට ඕන. එහෙම වුනොත් තමයි ඒක ප්‍රඥාව අවදි කරන්න උපකාරක කුසලයක් වෙන්නෙ. ඉතින් එහෙම පැහැදිලි කලාට පස්සෙ උන්වහන්සේ අපිට බොහොම කෘතඥ වෙලා ස්තූති කරලා, පුණ්‍යානුමෝදනා කරලා එවලා තිබුනා. උන්වහන්සේ ඒ විදියට ඒක යොදාගන්නම්, උන්වහන්සේගේ අවධානය යොමු නොවුනු පැත්තක් ඒක, ඒක සිහිපත් කරපු එක ගොඩක් වටිනවා කියලා, ඉතින් අපිත් ඒක හරියට අගය කලා මොකද සමහර ගිහි උනත්, පැවිදි වුනත් තමන්ගේ මතයේම එල්බගෙන ඉන්නවා විනා තව කෙනෙක් කරුණු සහේතුකව පැහැදිලි කරලා දුන්නත් ඒවා පිළිගන්න ලැහැස්තිත් නැතෙ. උන්වහන්සේ එහෙම නෑ උන්වහන්සේ බොහොම අනනිමානීව ඒක පිළිගෙන උන්වහන්සේ කිව්වා මම දැනටමත් එහෙම වෛද්‍යවරු කිහිපදෙනෙක් සම්බන්ධ කරගෙන ඉන්නවා, ඉතින් අවසාන වශයෙනුත් ඒ අයගේ පූර්ණ දැනුවත්වීමක් වෙලා අවශ්‍ය මගපෙන්වීම් අරගෙනම මං මේ තෙල සකස් කරන්නම් කියලා උන්වහන්සේ ඒක බොහොම ගෞරවයෙන් පිළිගන්නා.

ඉතින් මේ විදියට දැන් මේ උදාහරණයක් අපි සිහිපත් කලේ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාව උදෙසා අපි යම් පූජාවක් පවත්වනවා නම්, ඒ වගේම ප්‍රඥාව ප්‍රාර්ථනා කරමින් යම්කිසි පින්කමක් කරනවා නම් ඒ කරන පින්කම් විශේෂයෙන් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව කරන්නට සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන, එහෙම නොවුනොත් එතන පදනමම ගිලිහිලා යනවා. දැන් අපි නිතර අහලා තියෙන දෙයක්නෙ දන් දෙනකොට ධාර්මික දාන වස්තුවක් සපයා ගන්න කියලා. ඇයි ඒ? හොරකම් කරලා වුනත් කෙනෙකුට ඉතින් දානයක් දෙන්න පුළුවන්. ඒක දානයක් හැටියට තමන් සන්නක දේ පූජා කරන්නට පුළුවන්. හැබැයි දානයේ පරමාර්ථය මොකක්ද, තමන් සන්නක දෙයින් අනුන්ට යහපතක් කිරීම. එතකොට අනුන්ට යහපතක් කරන්න නම් අපි දන් දෙන්නෙ හොරකම් කිරීම කියන එක ලෝකයට යහපතක් නෙවෙයි. එතකොට අනුන් පුවපත් කිරීම සඳහා කරන දානය, අනුන්ට විපතක් කරලා ගත්තු දේකින් නම් කරන්නෙ එතනම පරමාර්ථ විරෝධීයි, ධර්ම විරෝධීයි. ඒ නිසා තමයි අධාර්මිකව අයථා විදියට ලෝකෙට අනර්ථයක් කරලා උපයාගත්තු දේ ධාර්මික දානවස්තුවක් නොවෙන්නෙ. ඒක උසස් දානයක් නොවෙන්නෙ ඒ නිසයි. එහෙම නැත්නම් හොරකම් කරලාද ගත්තෙ, මංකොල්ල කාලද ගත්තෙ කියන එක අදාළ නෑ කාටහරි යමක් පරිත්‍යාග කරනකොට.

දැන් ඔය අපේ රටේ වුනත් කලින් කලට ඒ විදියට වීරවරයෝ හැටියට අදටත් සැලකෙන සමහරු ඉඳලා තියෙන්නෙ ගම්වල පොහොසත් මිනිස්සුන්ගෙන් හොරකම් කරලා දුප්පත් මිනිස්සුන්ට බෙදලා දෙන අය. එතකොට සමාජ සත්කාරයක් හැටියට ඒගොල්ලෝ ඒක කලා වෙන්නට පුලුවන්. ඒ නිසා අසරණයින්ට යම්කිසි ප්‍රතිලාභයක් ලැබුනා, ඒ ගොල්ලෝ සතුටු වුනා, අදටත් ඒ අය වීරවරයින් හැටියට සළකනවා, ඒකෙ ගැටළුවක් නෑ. නමුත් කුසල් සිතක් හැටියට ගත්තහම අපි ඒක ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව කටයුතු කරනවා නම්, අපි දැන් මේ කටයුතු කරන්නෙ මිනිස්සුන්ගේ බඩගිනි නිවන්න කියන ඒ ය කරපු විදියේ වැඩක් නෙවෙයි, ඒ අයට මේ ප්‍රඥාව ඉපදවීමේ අදහසක්වත්, නිවන් අවබෝධ කිරීම සඳහා වැඩපිළිවෙලක්වත් නෙවෙයි, ඒ අය ඒ වෙලාවේ කල් අර සමාජය තුළ පීඩනයට ලක්වෙලා ඉන්න පිරිසට මටත් කරන්න පුලුවන්, දෙන්න පුලුවන් සහයෝගය මොකක්ද. ඉතින් මිනිස්සු බහුලව ඒ විදියට මේ පුද්ගලයා භෞතික වශයෙන් පීඩාවට පත්වෙලා ඉන්න එක තමයි මිනිස්සුන්ට දැනෙන්නෙ. බඩගින්නෙ ඉන්න එක, ලෙඩවෙලා ඉන්න එක, අඳුමක් නැතිව ඉන්න එක, ගෙයක් නැතිව ඉන්න එක මේ මූලික අවශ්‍යතා ටික නැති බව තමයි අපිට ගොඩාක් වෙලාවට සමාජය තුළ පෙනෙන්නෙ. ඒ නිසා දන්දෙන්න පරිත්‍යාග කරන්න ඉදිරිපත් වෙන බොහෝ දෙනා ආහාර නිවාස අඳුම් ඖෂධ ආදී මේ කය සුවපත් කරන්න අවශ්‍ය දේවල් ටික තමයි බොහෝ කොට දන් දෙන්නට ඉදිරිපත් වෙන්නෙ.

නමුත් අපි ප්‍රඥාව වැඩෙන්න වැඩෙන්න අපිට දැනෙන්න ගන්නවා පුද්ගලයෙකුගේ කය සුවපත් කරන්නත් ඕන, හැබැයි ඒ කය සුවපත් කරන්නෙ කුමක් සඳහාද, ඒ තැනැත්තාගේ ගුණය සහ නුවණ අවදි කරන්න. එතකොට අපි කය සුවපත් කරන්න ගිහිල්ලා ඒ තැනැත්තාගේ ගුණය සහ නුවණ අවදි නොවෙනවා නම් ඒක තියෙන එකත් මොටවෙනවා නම්, අපේ දීමනාව නිසා අපේ පරිත්‍යාගය නිසා ඒ තැනැත්තා වංචනිකයෙක් වෙනවා නම්, ඒ තැනැත්තා කපටියෙක් වෙනවා නම්, ඒ තැනැත්තා පරපෝෂිතයෙක් වෙනවා නම්, බොරු කිය කියා අනුන්ගෙන්ම යැපෙන තැනට ඒ තැනැත්තා මන්දමානසිකත්වයට වැටෙනවා නම් එතකොට ඒ අපේ දීමනාවෙන් ඔහුට යහපතක් වෙලා නෑ. එහෙම නම් අපි හොරකම් කරලා මැරකම් කරලා වංචා කරලා අනුන්ට දෙන එක සුදුසුත් නෑ. ඒ වගේම අපි කොච්චර ධාර්මික දෙයක් දුන්නා වුනත් ඒ දෙන දෙයින් අනුන්ට යහපතකට වඩා විනාශයක් වෙනවා නම් පොඩි ප්‍රතිලාභයක් ඒ වෙලාවේ කුසගිනි නිවලා තෘප්තිමත් වෙලා

නියෙනවා, නමුත් ඊට වඩා සාංසාරික වශයෙන් අතර්ථයක් වෙනවා නම් ඒ අතර්ථය වළක්වලා අර්ථයක් වෙන හැටියට ඒ තැනැත්තාට ඒ සංග්‍රහය කරන්න අපි සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන. එතකොට තමයි ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසලයක් වෙන්නෙ.

එතකොට අපි නිතරම ඒකයි කියන්නෙ අපි කරන පින්කමේ පරමාර්ථය මොකක්ද, මොකක්ද ඒකෙන් බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ. එතකොට මට ප්‍රඥාව උපදවන්නටයි මේක කරන්නෙ කියන එක නෙවෙයි ඒ වෙලාවේ ඒ කරන කාර්යයේ අවශ්‍යතාවය. ඉතින් ඒ කරන ක්‍රියාවේ අවශ්‍යතාවය මොකක්ද, මොන විදියේ එලයක්ද ලෝකයට අත්පත් කරදෙන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ. අන්න ඒ එලය නිවැරදිව ගොඩනගන්නටයි අපි දක්ෂ වෙන්නට ඕන. ඉතින් ඒ ප්‍රතිඵලය නිවැරදිව ගොඩනැගෙනවා නම් තමයි අපි කරන කාර්යය ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වෙන්නෙ. ඒ නිසා ප්‍රඥාව කියන එක ප්‍රාර්ථනා කරලා විතරක් ගන්න පුළුවන් දෙයක් නෙවෙයි. දැන් මෙතන ප්‍රඥාව ප්‍රාර්ථනා කරමින් කරන පින්කම් කියලා කියන්නෙත් ඒ ප්‍රාර්ථනාව සඵල වෙන්නට අවශ්‍ය ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සාධක ගොඩනගන්නට. ඒ සාධක හරියට ගොඩනැගුවොත් තමයි ඒ ප්‍රාර්ථනාව ඉටුවෙන්නෙ. එතකොට දැන් අපිට ආහාරපාන පරිත්‍යාග කලා වුනත් ඒ ආහාරය වුනත් ප්‍රඥාව වැඩෙන්නට උපකාර වෙන ආහාරපාන වර්ග ආදිය අපිට ඕන නම් සම්පාදනය කරලා දෙන්නට පුළුවන්. කෙනෙකුගේ ඥාණය වර්ධනයට, බුද්ධි වර්ධනයට උපකාරී වෙන ඖෂධ වර්ග, ආහාර වර්ග. විශේෂයෙන්ම ඉතා සුක්ෂ්ම, එහෙම නැත්නම් ප්‍රණීන ආහාර වර්ග සඳහන් වෙනවා එහෙම වෙනවා ශරීරයේ සියුම් රූප කොටස් වර්ධනය කරන්නට හේතුවෙන බව.

එතකොට ඊළඟට ආයුර්වේදයේ විශේෂයෙන් කියවෙනවා ලුණුවිල වගේ ඖෂධ වර්ග, ඒවා ආහාර හැටියට ගන්න පුළුවන් ඖෂධ හැටියට ගන්න පුළුවන්, ඒවා ප්‍රඥාව අවදි කරන ආහාර හැටියට ඖෂධ හැටියට. එතකොට ඒ වගේ අපේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් සොයලා බලලා විමසලා, ඊළඟට දන්නා අයගෙන් අහලා බලලා ඉතින් දැන් අපි දෙන ආහාරය ප්‍රඥාව වැඩෙන්නට උපකාර වෙනවා කියලා වළඳන්න බැරි දෙයක්, කන්න බැරි දෙයක් දීලා හරියන්නෙත් නෑ. එතකොට ඒක ඒ අවශ්‍ය කාර්යය කෙරෙත් නෑනෙ. එතකොට ආහාර කෘත්‍යය කෙරෙන්නටත් ඕන. ඖෂධයක් නම් ඖෂධ කෘත්‍යය කෙරෙන්නටත් ඕන. එතකොට ඒකෙන් අර විදියට ඥාණය වැඩෙන්නට යම්කිසි සහායක් ලැබෙනවා. මේවා ඉතා පරිස්සම්ව සිතා බලන්නට ඕන. තමන්ට තනියෙන් හිතන්න බැරිනම් ඒවා

පිළිබඳව ප්‍රඥාව තියෙන අයත් එක්ක කතාබහ කරන්න ඕන. දැනුවත් වෙන්නට ඕන. දැනුවත් වෙලා කරන්නට ඕන.

ඉතින් මේ විදියට අපිට ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත පින්කමක් කරනවා කියන එක, ඒක ලෙහෙසි පහසු වැඩක් නෙවෙයි. මොකක් හරි එකක් කරලා මට නිවන් පිණිස හේතු වේවා, මට ප්‍රඥාව ලබන්න හේතුවේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කලාට විතරක් වැඩක් නෑ. ඒක අපි නිතරම කියන්නෙ ඒකයි, ඒක ලෙඩේට අදාළ නොවන මොකක් හරි බෙහෙතක් ගෙනල්ලා තමන් පාවිච්චි කරනවා, මේ බෙහෙතෙන්ම මගේ රෝගය සුව වේවා කියලා. ඉතින් හොඳ ප්‍රාර්ථනාවක් ඇති කරගෙන හොඳට බෙහෙත් ටික බොනවා. එතකොට ඒක බොහොම කීකරුවා හොඳට කැපවීමෙන් කරලා තියෙනවා. කරාවුනාට ඒ ලෙඩේ සුවවෙන්නෙ නෑ ඇයි ඒක ලෙඩේට අදාළ ඖෂධය නෙවෙයි. ඒ පවතින රෝග සුව කිරීමේ, ඒවා දුරු කිරීමේ ඖෂධීය ගුණය අර බොන ඖෂධ වල නෑ. ඒකත් මොකක් හරි ඖෂධයක් තමයි. හැබැයි අර තියෙන රෝග නිධානයට අදාළවෙන්නෑ. ඒ තියෙන රෝග දුරු කරන්නට හේතු වෙන ඖෂධ වර්ග නෙවෙයි. එහෙම නැතිනම් ඉතින් හොඳ ප්‍රාර්ථනාවක් කලා වුනාට මෙයින්ම මගේ රෝගය සුව වේවා, සියලු රෝග නිවාරණය වේවා කියලා හිතාගන්නාට ප්‍රාර්ථනා කලාට ඒ පැතුම ඉටුවෙන්නෑ. ඒකට අදාළ සාධක නැතිව. ඉතින් ඒ නිසා මේ ප්‍රඥාව ප්‍රාර්ථනා කරමින් කුසල් දහම් කරනවා කියන එක ඉතාම පුළුල් කාරණයක්. ඉතාම සියුම් කාරණයක්. එතනදි අපට අර පොදුවේ ලෝකයා කරන විදියට තෘෂ්ණාමූලිකව ඒ කටයුතු කරන්නට බෑ, මොකද තෘෂ්ණා මූලිකව කරනවා නම් එතන ප්‍රඥාව නෑ. ඉතින් ඒ නිසා ප්‍රඥාව උදෙසා කෙරෙන කුසල් දහම් ප්‍රඥාවෙන්ම කරන්නට ඕන. ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තවම කරන්නට ඕන. ඒක තමයි විශේෂයෙන් වැදගත් වෙන්නෙ.

ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි, අංගසම්පූර්ණ ශරීර ඇති බව. ඒ කියන්නෙ දැන් නායක භාමුදුරුවො එතන සිහිපත් කරන්නෙ හොඳට වැඩුණු නිවැරදිව වැඩුණු සම්පූර්ණව වැඩුණු අංගසම්පූර්ණ ශරීර ඇති බව. ඒ කියන්නෙ දැන් සමහරු උත්පන්නියෙන්ම යම් යම් අංග විකෘති වෙනවා. ඊළඟට සාමාන්‍ය පුද්ගලයෙක් වගේ බුද්ධිමත්ව කටයුතු කරන්න බැරි මට්ටමින් සමහරු උත්පන්නියේදීම යම් යම් ස්නායු පද්ධතියේ දෝෂ, මොළයේ දෝෂ, ඉන්ද්‍රිය වල යම් යම් විකෘතිතා, නොවැඩුණු ස්වභාවය. එතකොට ඒ නොවැඩුණු බව හෝ යම් විකෘතිතාවයක් කායික වශයෙන් ඇතිවුනොත් ඒක බලපානවා ප්‍රඥාව වඩවන්නට. ඇයි ඒක බලපාන්නෙ, දැන් අපි සාමාන්‍යයෙන් ලෝකෙ කතා කරන උමතුබව, උමතු බව

ඇතිවෙන ක්‍රම දෙකක් තියෙනවා. එකක් තමයි ඔය මොළය ස්නායු පද්ධතියේ ඒ ඉන්ද්‍රියන්ගේ ඇතිවෙන යම් යම් විකෘතිතා. එතකොට මනස නෙවෙයි විකෘති වෙලා තියෙන්නෙ, අර ඉන්ද්‍රිය. හැබැයි ඉන්ද්‍රිය විකෘතිතා නිසා ඒ තැනැත්තාට බාහිරින් ගන්න සංඥා සටහන් නිවැරදිව ඇතුලට ගන්නත් බෑ. ඇතුලේ ඇතිවෙන ආකල්ප මනෝභාවයන් නිවැරදිව පිටට දිගන්නත් බෑ. එතකොට දැන් බාහිර සටහන් නිවැරදිව ඇතුලට ගන්නට බැරි නම් ඒ ඉන්ද්‍රිය හරහා නිවැරදිව සන්නිවේදනය වෙන්නෙ නැති නම් ඔහුට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න, ප්‍රඥාව අවදි කරන්න බැහැ එතන. ඒ මොකද දැන් අපිට ඇසෙත් රූපය නිවැරදිව ගන්න පුළුවන් නම්, ඇහැ තීව්‍ර නම්, ඒ ඇහැ තීව්‍ර වෙන්නෙ අපි සසරේ කරන ලද කුසල විපාකයක් හැටියට. එතකොට ඇහැ කියන්නෙ සංසාර් ධර්මයක් තමයි, එය උපාදාන කරගැනීම දුකට හේතු වෙනවා. එයින් රූප දැකලා ඒවා උපාදාන කරගැනීම දුකට හේතුවෙනවා. ඒ ඔක්කොම හරි, නමුත් ඇහැ ලැබිලා තියෙන්නෙ අකුසලයෙන් නෙවෙයි. ඒක කුසලයෙන්, අපිට අකුසල විපාකයක් මතුවුනා නම් එහෙම ඇහැ අන්ධ වෙන්නට පුළුවන්, ඇහැ නොපිහිටන්නට පුළුවන්. ඒ නිසා ඇහැ ලැබිලා තියෙන්නෙ කුසල බලයෙන් කුමකටද, ලෝකය නිවැරදිව දැකලා අවබෝධ කරන්න. කණ ලැබිලා තියෙන්නෙ කුසල බලයෙන්.

එතකොට ඒ කුසල බලයෙන් ලැබුණු කණ කුමක් සඳහාද, ලෝකය නිවැරදිව අහලා අවබෝධ කරන්න. නාසය ලෝකය ආඝ්‍රාහණය කරලා අවබෝධ කරන්න. දිව ලෝකය රස විඳලා අවබෝධ කරන්න. කය ලෝකය ස්පර්ශ කරලා අවබෝධ කරගන්න. මේ පංචේන්ද්‍රියන්ගෙන්ම අපි ගන්නා අරමුණු සංඥා සටහන් නිවැරදිව සන්නිවේදනය වුනොත් තමයි මනසින් ඒවා නිවැරදිව විශ්ලේෂණය කරගන්න පුළුවන්. එහෙම කරනකොට තමයි ප්‍රඥාව නැමැති ඉන්ද්‍රිය අවදි වෙන්නෙ. එතකොට ෂඩ්චේන්ද්‍රියන් නිවැරදිව ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ නැතිනම්, ඒ ඉන්ද්‍රියන්ගේ උණ වර්ධනයක් නම් පවතින්නේ විකෘතිතාවයක් නම් පවතින්නෙ ඒ තැනැත්තාට නිවැරදිව ප්‍රඥාව නැමැති සත්වැනි ඉන්ද්‍රිය අවදි කරන්නට බැහැ. අර ප්‍රභාව, අර සියල්ල දකින ගතිය ඒ තැනැත්තාගේ මනසේ ගොඩ නැගෙත් නෑ. ඕභාෂණ ගුණය තීව්‍ර කරන්නට බැහැ. ඉතින් ඒ විදියට උත්පත්තියෙන්ම ඉන්ද්‍රිය විකෘතිතා ඇතිවෙනවා නම් එය සාංසාරික වශයෙන් කරන ලද කර්ම විපාකයක් වශයෙන් තමයි ඒ විදියේ යම් යම් උණනා ඇතිවෙන්නෙ.

අපි හිතමු ඉපදිලා ටික කාලයක් ගතවෙනකොට ඒ තැනැත්තාගේ යම්කිසි ඉන්ද්‍රිය විකලත්වයක් ඇතිවෙනවා, එහෙම නැත්නම් ස්නායු පද්ධතියේ

මොළයේ යම් යම් ආබාධ ඇතිවෙනවා. ඉතින් එහෙම වුනොත් එතනින් එහාට ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පහසු නෑ. ඒ විතරක් නෙවෙයි පින්වතුනි, දැන් මොළයේ ස්නායු පද්ධතිය කියලා කියන්නෙ අපි අරමුණු ගන්න සෘජුවම පාවිච්චි කරන පද්ධතිය, ඒ විතරක් නෙවෙයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පැවිදි කරනකොට යම්කිසි කෙනෙක් ඒ තැනැත්තාගේ අත් පා, කන්, නාසා ආදිය එහෙම කපලා තියෙනවා නම් එහෙම කෙනත් පැවිදි කරන්නට එපයි කියලා දේශනා කලා. එහි කාරණා ගොඩක් තියෙනවා. එකක් තමයි අර පැවිද්දා කෙරෙහි සමාජයේ ඇතිවෙන වැරදි විකෘති ආකල්පය, ඒකෙන් පැවිද්දා කෙරෙහි තියෙන ප්‍රසාදනීය ගතිය නැතිවෙන්නට පුලුවන්. ඉතින් මහජනයා අතර භික්ෂුව කෙරෙහි තියෙන ප්‍රසාදය ගිලිහිලා ගියොත් ගිහි පැවිදි සම්බන්ධය හොඳින් ධර්මානුකූලව පවත්වන්න බැරිවෙනවා. එතකොට ඒ පැවිද්ද තුළ ශාසනය ඉදිරියට ගෙනයන්නට ඒ භික්ෂුවට යම් යම් ගැටළු මතුවෙනවා. ඒක එක හේතුවක්. ප්‍රධාන හේතුව තමයි එහෙම යම් යම් ඉන්ද්‍රියන්ගේ විකෘතිතා ඇතිවෙනකොට අපිට නොදැනුනාට ඒක අර යම් උණනාවයක් හැටියට බලපානවා මනසින් දේවල් නිවැරදිව හඳුනාගෙන, තහවුරු කරගෙන තීව්‍ර තැනකට යන්න ඒ කයේ ඇතිවෙන උණනාවය ඒ තැනැත්තාගේ මනසට යම් බලපෑමක් ඇති කරනවා. මොකද මේ සමස්ත පද්ධතියම එකට ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. ඒ ක්‍රියාකාරීත්වය හරිම තීව්‍ර වුනොත්, නිවැරදි වුනොත්, සමබර වුනොත් තමයි එතන අර ප්‍රභාව මතුවෙන්නෙ.

දැන් අපි නිතර කතා කරන දෙයක් තමයි ඉන්ද්‍රිය සමනාවය. දැන් ඉදිරියට නායක භාමුදුරුවෝ ඒ කරුණුත් පැහැදිලි කරනවා. එතකොට ඉන්ද්‍රිය සමනාවය ශ්‍රද්ධා, චිරිය, සති, සමාධි කියන මේ ඉන්ද්‍රිය සමනාවයට පත්වුනොත් තමයි ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය අවදි වෙන්නෙ. එතකොට ඒ ඉන්ද්‍රිය සමනාවයට පත්වුන් නැත්නම් ප්‍රඥාව අවදි වෙත් නෑ. ඒ වගේම තමයි කායික ඉන්ද්‍රියන් සමබර නොවුනොත් ඒ තැනැත්තාගේ කය නිවැරදිව වැඩිලා නැතිනම් අංග ප්‍රත්‍යංග විකෘති නම් ඉන්ද්‍රිය දුර්වල නම් ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න ඒක ප්‍රධාන බාධකයක් වෙනවා. ඒක තමයි නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී පැහැදිලි කරන තුන්වෙනි කාරණය.

හතරවෙනි කාරණය තමයි නිරෝගී බව. එතකොට දැන් අංග ප්‍රත්‍යංග නිවැරදිව වැඩිලා තියෙන්න ඕන විකෘති නොවෙන්න ඕන කියන කාරණය එකක්, නිරෝගීකම තවත් එකක්. එතකොට මොකක්ද නිරෝගීකමයි අංග විකෘතිතාවයයි කියන්නෙ. අංග විකෘතිතාවය කියලා කියන්නෙ

යම්කිසි උග්‍රණතාවයක්. ඒ පිහිටීමේ අඩුව. රෝගී බව කියලා කියන්නෙ පුද්ගලයා අංග සම්පූර්ණව ඉපදුනා වුනත් ඔහුගේ ඉන්ද්‍රිය පද්ධතිය සියල්ලම හොඳින් සක්‍රියව පවතිනවා, හැබැයි ඒවායේ ක්‍රියාකාරීත්වයේ උග්‍රණ හෝ උච්ඡතාවයක් ඇතිවෙනවා. එතකොට රෝගීයි. ඒක වෙන්නට පුළුවන් වාතය කිපීම නිසා, පිත කිපීම නිසා, සෙම කිපීම නිසා, වා පිත් සෙම් කියන තුන්දොස්ම කිපීම නිසා. මේ කවර හෝ සාධකයක් නිසා වෙන්නට පුළුවන්. සීතල, උෂ්ණය අඩුවැඩි වීම මත ඒ තැනැත්තාගේ ඉන්ද්‍රිය පද්ධතියේ සමතුලිත ක්‍රියාකාරීත්වය ගිලිහෙන්නට පුළුවන්. දැන් අපි සාමාන්‍යයෙන් කෙනෙක් වුනත් දන්නවා ඇහේ රුධිර පීඩනය වැඩිවෙනකොට ඒ තැනැත්තාට දර්ශන ගැනීම නිවැරදි වෙන්නෙ නෑ. එතකොට වෛද්‍යවරු කියනවා ඇහේ ප්‍රෙෂර් එක වැඩියි. ඒ නිසා තමයි මේ හරියට පේන් නැත්තේ. ඒ නිසා තමයි නිවැරදිව අකුරු කියවගන්න බෑ. එතකොට රුධිර පීඩනය වැඩිවෙනකොට ඒ එන කම්පනයන් එක්කලා අර ගන්න සංඥා නිවැරදිව ගන්න බැරිව යනවා. ඊළඟට ඒ තැනැත්තාගේ ශරීරයේ පවතින ශරීර උෂ්ණත්වය ඉහළ ගිහිල්ලා නම්, දැන් ඒක අපි හුඟාක් අපේ ජීවිතේ අත්දැකලා තියෙනවා. ඇහේ උෂ්ණත්වය වැඩිවුනාම ඇස් දෙකේ පෙනීම පැහැදිලි වෙනසක් ඇතිවෙනවා. ඇස් පෙනීමේ තීව්‍රතාවයේ පැහැදිලි වෙනසක් ඇතිවෙනවා. ඒ කියන්නෙ උග්‍රණ වෙනවා. නිකං බොද වෙච්චි ගතියකින් අර පැහැදිලිව තීව්‍රව දකින්න පුළුවන් ගතිය නැතිවෙනවා ඇහේ උෂ්ණත්වය වැඩිවෙච්චි ගමන්. එතකොට වාතය කිපිච්චි ගමන් ඒක වෙනස් වෙනවා. ඊළඟට සෙම කිපිච්චි ගමන් සම්පූර්ණයෙන්ම ඇහේ දර්ශනය බොහෝ කොට වෙනස්වෙන්නට ඒක ප්‍රධාන කාරණයක් වෙනවා. මේ විදියට වාතය, පිත, සෙම මේවා මත තමයි අපේ ශරීරය රඳා පවතින්නෙ. හැබැයි ඒවායේ උග්‍රණ භාවයක් හෝ උච්ඡ භාවයක් ඇතිවුනොත් එතන අසමතුලිත බවක්, එතන විකෘතිතාවයක්. ඒක තමයි රෝගී බව කියලා කියන්නෙ. අඩුවීම හෝ වැඩිවීම. පවතින්නට ඕන ප්‍රමිතිය උස් පහත් වෙලා. එතකොට අංග ප්‍රත්‍යංග වශයෙන් විකෘති වීම එක ප්‍රශ්නයක්. අංග ප්‍රත්‍යංග සියල්ලක් සම්පූර්ණ වුනත් ඒ තැනැත්තාගේ සිතෝෂ්ණ සමතුලිත නොවීම, වා පිත් සෙම් කැළඹීම, උච්ඡ හෝ උග්‍රණතාවයට පත්වීම, පවතින නිවැරදි ප්‍රමිතියෙන් ගිලිහීම, ඒක තමයි රෝගී බව කියලා කියන්නෙ. එතකොට එබඳු රෝගී තත්වයකට පත්වුනොත් ඒ තැනැත්තාගේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට කායික වශයෙන් අවශ්‍ය සමබර බවක් නෑ, සමතුලිත බව නෑ. එතකොට මේක මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් කියලා කියනකොට මානසික ගුණාංග විතරක් නෙවෙයි, මේ

අවශේෂ සාධකත් සමබර වීමේ වැදගත්කම, ඒ මොකද දැන් මෙනන මමය, පුද්ගලයෙක්ය, සත්වයෙක්ය කියලා කරන වැඩක් නෙවෙයිනෙ. මේ නාමරූප ධර්මයන්ගේ අන්‍යෝන්‍ය හේතු ප්‍රත්‍යය වශයෙන් ක්‍රියාකාරීත්වය. ඉතින් නාමධර්මයන්ගේ සමතුලිත ක්‍රියාකාරීත්වයට රූප ධර්මයන්ගේ සමබර සහයෝගය අත්‍යවශ්‍යයි. මොකද නාම ධර්ම අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍යය වෙලා ක්‍රියාත්මක වෙන නිසා. ඒ නිසා නෑ කය ගැන සැලකිලිමත් වෙන්න ඕන නෑ කය පැත්තකට දාලා මං මනසින් ක්‍රියාත්මක වෙනවා කියලා හිතුවට හරියත් නෑ. ඉතින් එහෙම හිතපු අය අතීතයේ හිටියා. මහාබෝසනාණන් වහන්සේ සිද්ධාර්ථ මහාබෝසනාණන් වහන්සේත් ඒ අය අනුගමනය කරපු ඒ හැම ක්‍රමයක්ම අනුගමනය කලා. කයට පීඩා ඇති කලා, එතකොට උන්වහන්සේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කලා. එහෙම මේ කයට පීඩා ඇති කරලා කය වෙහෙසට පත් කරලා එහෙම ප්‍රඥාව සමබරව අවදි කරන්න බෑ කන්න නොදී ඉඳලා හුස්ම ගන්නැත්ව ඉඳලා ඉරියව් මාරු කරන්නැත්ව එක ඉරියව්වේම ඉඳලා, එහෙම හිර කරගෙන තද කරගෙන කයට වද දීලා ප්‍රඥාව අවදි කරන්න බෑ. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ බෝසනාණන් වහන්සේ ඒ ක්‍රමය සම්පූර්ණයෙන් උන්වහන්සේ අනුගමනය කරලා කරලා ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත්තා, එහෙම කරන්න බෑ මෙනන සමබරතාවය අවශ්‍යයි. ඉන්ද්‍රිය සමතාවය, එතකොට ධාතු සමතාවය, වා පින් සෙම් ආදිය සමතුලිත වෙන්නට ඕන. එතකොට නිරෝගීකම අත්‍යවශ්‍යයි අර මානසික ගුණාංග සමතුලිතව අවදි කරන්න. ඒ නිසා හතරවෙනි කාරණය හැටියට නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී දක්වනවා නිරෝගී බව.

ඊළඟට පස්වෙනි කාරණය නමයි ප්‍රඥාව ආවරණය කරන අතීත අකුසල කර්ම නැති බව. ඒකත් ඉතාම වැදගත් කාරණයක්. දැන් අර පෙර භවයේ අපිට ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කුසලයක් සිහිවුනොත් නමයි අපි උත්පත්ති වශයෙන් නියුණු මනසක් ඇතිව උපදින්නෙ. ඒ වගේම නමයි අපිට සාංසාරික වශයෙන් කරන ලද කර්ම විපාක, එතකොට කර්ම සාධකය හැටියට අපිට සහාය තියෙන්නට ඕන සහයෝගයක් ලැබෙන්නට ඕන ප්‍රඥාව අවදි කරන විදියේ කර්ම. ඒක නමයි අර දෙවෙනි කාරණය හැටියට අපි සාකච්ඡා කළේ ප්‍රඥාව ප්‍රාර්ථනා කරමින් කරන ලද පින්කම් ඇති බව. පින්කම් තියෙන්නටත් ඕන, ඒ වගේම ප්‍රඥාව මොට වෙන විදියේ ප්‍රඥාවට බාධා වෙන විදියේ අකුසල කර්ම අපි සසරේ කරගෙන නැතිවෙන්නටත් ඕන. ඒ දෙකම අවශ්‍යයි. සාධකය ගොඩනගලා තියෙන්නටත් ඕන, බාධකය යටපත් කරලා තියෙන්නටත් ඕන. සාධකය තිබුනා වුනත්

බාධකයක් එතෙන්ට ආවොත් එහෙම ඒ දෙකේ ගවිඨනයෙන් අර සාධකය දුර්වල වෙනවා. එතකොට ප්‍රඥාව ප්‍රාර්ථනා කරගෙන කුසල් කරලා තියෙන්නටත් ඕන, ඒ කුසලය සක්‍රිය වෙලා අවශ්‍ය සාධක ටික ගොඩ නැගෙන්න නම් බාධක ධර්ම යටපත් කරලා බැහැර කරලා තියෙන්නටත් ඕන. එතකොට ඒ තැනැත්තාට අර විදියට ප්‍රඥාව ආවරණය කරන විදියේ ආවරණය අකුසල කර්ම නොකරලා තියෙන්න ඕන. මොනවද එබඳු අකුසල කර්ම අත් අයගේ ප්‍රඥාව විකෘති කරන්නට, මොට කරන්නට යම් යම් විදියට අපි මැදිහත් වෙලා තියෙනවාද. ඒ කියන්නෙ දැන් ඔය දඬුවම් දීම් ආදී වශයෙන් සමහරුන්ගේ ස්නායු පද්ධතියට හානි වෙන විදියේ, මොළයට හානි වෙන විදියේ, ඉන්ද්‍රිය විකෘති වෙන විදියේ එහෙම බාධා කිරීම් ඒ විදියේ දඬුවම් කිරීම් කරන්න ගියොත් ඒ කර්ම ශක්තියත් අපිට ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට යම් බාධකයක් වෙනවා.

ර්ලභට අනිත් අය ඉගෙන ගන්න එකට අපි අකුල් හෙලලා, අනිත් කෙනා ඉගෙන ගන්න එකට බාධා කරලා, ඉගෙන ගන්න එක වළක්වලා ඒ කියන්නෙ දැන දැනම ඒ තැනැත්තා පහළ දාන්නට ඉගෙන ගැනීම වළක්වලා, ඒවාට බාධා කරලා. දැන් අර චුල්ලපත්ථක භාමුදුරුවන්ට ඒ විදියටනෙ. කෙනෙකුට උසුළු විසුළු කරලා සිනාසිලා අවඥා සහගතව කටයුතු කිරීම හේතුකොටගෙනනෙ උන්වහන්සේට මාස හතරක් ගිහිල්ලත් එක ගාථාව කටපාඩම් කරගන්න බැරිවෙන්නෙ. නමුත් උන්වහන්සේ තියුණු ප්‍රඥාවක් ඇති කෙනෙක්. අර ඒ බහුශ්‍රැතභාවය, එහෙම නැත්නම් ධාරණය ඒක හරියට පිහිටන් නෑ අර කර්ම ශක්තියෙන් ඒක ආවරණය කරනවා. ඉතින් ඒ වගේ අපි අනිත් අයගේ අධ්‍යාපනය කඩාකප්පල් කරන්න, අනිත් අය කරන භාවනාව වළක්වන්න, අනිත් අයගේ ප්‍රතිපත්තිය කඩාකප්පල් කරන්න, ඒ විදියට යම් යම් දේවල් කරලා තියෙනවා නම්, ඒ විදියට අනිත් අය බණක් අහන එක වළක්වන්න, අනිත් අය ධර්ම දේශනා කරන එක වළක්වන්න, අනිත් කෙනා ධර්ම ග්‍රන්ථයක් රචනා කිරීම වළක්වන්න, ඒ තැනැත්තා ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණය කිරීම වළක්වන්න, හිතාමතාම අපි ඒ වගේ දේවල් වලට සම්බන්ධ වෙලා තියෙනවා නම් ඒ කර්ම අපිට හේතුවෙන්න පුලුවන් අපේ ප්‍රඥාව මොට කරන්න බහුශ්‍රැත භාවය මොට කරන්න. ඉතින් එබඳු අකුසල කර්ම අපේ සසරේ රැස් කරගෙන නැතිනම් ඒ වගේ අපරාධ කරගෙන නැතිනම් ඒ තැනැත්තාට ඒ අකුසල කර්මයන්ගේ නැති බව මේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට ලොකු සහයෝගයක්, හොඳ පසුබිමක් හදලා දෙනවා ඥාණය අවදි කරන්න. ඉතින් මේ විදියට කාරණා විස්සක් උන්වහන්සේ පැහැදිලි

කරනවා. අදට අපිට කතා කරන්න පුළුවන් වුනේ කාරණා පහයි. අපි ලබන සතියේ ඉතුරු ටික කතාබහ කරමු. තව අපිට මේ ප්‍රඥාවට බාධක වෙන කරුණු වෙනම දිනයක අපි සාකච්ඡා කරනවා. ඒ වගේම ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට කොහොමද වැඩිදියුණු කරන්නේ කියන කාරණා අපි තව ඉදිරියට සාකච්ඡා කරනවා. එහෙම නම් අද දවසේ දැන් රාත්‍රී අටයි වෙලාව අපි අද දේශනාව මෙපමණකින් නිමා කරලා අපි සත්‍යක්‍රියාවට යොමුවෙමු. සත්‍යක්‍රියාවෙන් පසුව සුපුරුදු පරිදි ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ වෙනවා.

14. ප්‍රඥාව ඇති කරගැනීමට උපකාරක හේතු මොනවාද යන්න පිළිබඳව තවදුරටත් පැහැදිලි කරන්න.

අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස, අදත් සුපුරුදු පරිදි අපේ සෙනසුරාදා රාත්‍රී ධර්ම සාකච්ඡාව සඳහා අපි සූදානම් වෙන්නෙ. අදත් සුපුරුදු පරිදි අපේ පින්වත් අවසරයි පූජ්‍ය කුකුල්පතේ සුදස්සී ස්වාමීන් වහන්සේ අපින් එක්ක සාකච්ඡාව සඳහා සම්බන්ධ වෙලා ඉන්නවා. අපි ස්වාමීන් වහන්සේව ඉනාම මෙන් සිතින් යුක්තව, පාද නමස්කාරකව පිළිගනු ලබනවා. ස්වාමීන් වහන්ස, අපි දැන් මං හිතන්නේ මාස එකහමාරකට වගේ ආසන්න කාලයක් තිස්සේ මේ මාතෘකාව හැටියට කතා කලේ අනුරුද්ධ සූත්‍රය. අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ ප්‍රඥාව කියන කොටස තමයි අපි සාකච්ඡා කරමින් හිටියේ. අදත් අපිට ඒ සඳහා තමයි ඔබවහන්සේගෙන් අවශ්‍ය කරන ධර්ම දැනුම ඒ අවශ්‍ය කරන මඟපෙන්වීම සිද්ධ කරගන්න තියෙන්නෙ. ඉතින් ඉනාමත් මෙන් සිතින් අපි ආරාධනා කරනවා ස්වාමීන් වහන්ස අපේ සාකච්ඡාව සඳහා ඔබවහන්සේගේ ඒ වටිනා ධර්මය, මඟපෙන්වීම ලබාදෙන ලෙස.

හොඳයි, තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නෙ. මං හිතන්නේ මාසයකට පමණ ආසන්න කාලයක් අපිට ධර්ම සාකච්ඡාව පවත්වන්න කාලයක් සැලසුනේ නෑ. මං හිතන්නේ සති හතරක් පමණ. විදුලි කප්පාදුව නිසා බොහෝ දෙනාට ඇතිවෙන අවහිරතාවය නිසා අපි දවස් කීපයක් නවත්වන්නට සිදුවුනා. ඒ වගේම පොහොය දින යෙදීමත් හේතුකොටගෙන තවත් දවසක් අපිට නවත්වන්නට සිදුවුනා. ඒ අනුව අපි පසුගිය මාසෙ, මාර්තු මාසෙ 26 වෙනිදා ධර්ම සාකච්ඡාව සිදු කලාට පසුව අද තමයි නැවත වරක් ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නෙ. මේ කාරණය

අපි මුලින්ම සිහිපත් කලේ යුටියුබ් එක ඔස්සේ පසුව මේ සාකච්ඡාවන්ට ඇහුම්කන් දෙන පින්වතුන්ට සමහර විට මේ අතරතුර දින ගණනාවක් ධර්ම සාකච්ඡාව සටහන් නොවී තිබීම, මගහැරී තිබීමක්ද අතපසුවීමක්ද කියලා හිතෙන්න පුලුවන්. ඒ නිසායි මේ කාරණය මුලින්ම සිහිපත් කලේ. මාර්තු මාස 26 වෙනිදා අපි ධර්ම සාකච්ඡාව නිමා කල නැතිත් තමයි අද මේ අප්‍රේල් මාස 23 වෙනිදා නැවත අපි සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නෙ.

එතකොට අපි පසුගිය සති ගණනාවකම සාකච්ඡාවට බදුන් කලේ අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයෙහි අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන අශ්ට මහාපුරුෂ විතර්ක පිළිබඳ. එහි හත්වැනි මහාපුරුෂ විතර්කය **පඤ්ඤවතො අයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස** - මේ දහම ප්‍රඥාවන්තයාටයි, ප්‍රඥාව නැති නැතැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය අපි සති කිහිපයක් සාකච්ඡා කලා. ඒ මොකද විශේෂයෙන්ම ප්‍රඥාව අපි හැම කෙනෙකුටම ප්‍රඥාව අපි හැම කෙනෙකුටම දියුණු කරගැනීම අත්‍යවශයයි නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයෙහිදී. නමුත් ප්‍රඥාව කියන්නෙ කුමක්ද, එය දියුණු කරගන්න කුමවේදය කුමක්ද කියලා බොහෝ දෙනා නිවැරදිව තේරුම් ගෙන නැතිකම නිසා ඒ ප්‍රඥාව පිළිබඳව කොතෙක් කතාබහ කලා වුනත්, ධර්ම කාරණා ශ්‍රවණය කලා වුනත් බොහෝ දෙනාට ඒ පිළිබඳව පැහැදිලි අදහසක් තියෙන බව පෙනෙන්නෙ නෑ. ඉතින් මේ කාරණය නිසා තමයි අපි ප්‍රඥාව පිළිබඳව ටිකක් වැඩිදුර පුළුල්ව, දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කරන්නට තීරණය කලේ. ඒ අනුව අපි මේ වෙනකොට සති පහක් මුළුල්ලේ මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව කතාබහ කලා. පළමු සතියේ අපි කතා කලේ ප්‍රඥාව හදුනාගන්නා ගති ලක්ෂණ මොනවාද කියන බව. ඊළඟට දෙවන සතියේ අපි කතා කලා ඒ ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන කරුණු මොනවාද කියන බව. පඤ්චවිධ ඤෙය්‍ය මණ්ඩලය පාදක කොටගෙන අපි ඒ දෙවෙනි සතිය සාකච්ඡා කලා. ඒ වගේම තුන්වෙනි සතියේ අපි කතාබහට ලක් කලේ ප්‍රඥාව අවදි කරගැනීම සඳහා පසුබිම් වෙන අංග වෙන කාරණා හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙන කාරණා හතරක් සහ ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන අනුපිළිවෙල ප්‍රතිපදාව පිළිබඳව. ඊළඟට හතරවෙනි සතියේ අපි කතාබහ කලා සාකච්ඡා කලා ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන කෙනෙකු තුළ තිබිය යුතු සුදුසුකම් මොනවාද කියලා, ඒ පිළිබඳව කාරණා පහළොවක් අපි සාකච්ඡා කලා, ප්‍රඥාව දියුණු කරගැනීමට අවශ්‍ය සුදුසුකම් පිළිබඳව පටිසම්භිදා මග්ග පාලියේ පඤ්ඤා කථා යටතේ දැක්වෙන කාරණා පහළොවක් පිළිබඳව අපි කතාබහ කලා. ඊළඟට පසුගිය සතියේ ඒ කියන්නෙ පස්වෙනි සතියේ අපි

කතාබහ කලේ ප්‍රඥාව දියුණු කරගැනීම සඳහා කෙනෙක් තුළ තිබිය යුතු සාධක, එහෙම නැත්නම් ඒ සඳහා හේතුවෙන කරුණු මොනවාද කියන බව.

ඉතින් ඒ කාරණා විවිධ ධර්ම ග්‍රන්ථ වල පැහැදිලි කරලා තියෙනවා, විශේෂයෙන් පටිසම්භිදා මග්ග පාලියේ, ඒ වගේම වරියා පිටක අවධි කතාවේ, ඒ වගේම මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍ර අවධි කතාවේ ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංගය පැහැදිලි කරන තැන, ඒ වගේම විභංග ප්‍රකරණයේ පඤ්ඤා විභංගය, ඥාණ විභංගය යටතේ ඒ කරුණු දක්වලා තියෙනවා. එතකොට ඒ සියලුම කරුණු ඒකරාශී කරලා රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ විසින් රචනා කරලා තියෙන පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයේ ප්‍රඥා පාරමිතාව දක්වලා තියෙන තැන මේ සියලුම ග්‍රන්ථවල දැක්වෙන, අවධි කතාවල දැක්වෙන කාරණා ගොනු කරලා කාරණා විස්සක් දක්වලා තියෙනවා ප්‍රඥාව දියුණු කරගැනීමට හේතු වෙන කරුණු හැටියට. ඉතින් අපි කාටත් පහසුව සඳහා එක් එක් ධර්ම ග්‍රන්ථ වල තියෙන කාරණා වෙන වෙනම කතා කරනවා වෙනුවට ඒ සියල්ල ගොනු කරලා කරුණු විස්සක් හැටියට දක්වලා තියෙන රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවන්ගේ පාරමිතා ප්‍රකරණයේ ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ දක්වලා තියෙන ඒ කාරණා විස්ස පිළිබඳව තමයි පස්වෙනි සතියේ අපි කතාබහ ආරම්භ කලේ.

නමුත් අපිට ඒ පස්වෙනි සතියේදී ඒ කරුණු විස්සෙන් කරුණු පහක් පමණයි සාකච්ඡාවට බඳුන් කරන්නට අවකාශ ලැබුණේ. ඒ තමයි ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ඇති බව. ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට නම් ප්‍රධාන හේතුවක් වෙනවා, ප්‍රධාන සාධකයක් වෙනවා ඒ තැනැත්තා මේ ජීවිතේ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත උත්පත්තියක් ලබාතිබීම. ඒ තමයි ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධිය කියලා කියන්නේ. එතකොට ඒ උත්පත්ති ප්‍රඥාවක් ඇති කෙනෙකුට තමයි ප්‍රඥාව අවදි කරන්න, දියුණු කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ කියන බව අපි දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කලා. ඊළඟට එහි දෙවන කාරණය තමයි ප්‍රඥාව ලැබීමට ප්‍රාර්ථනා කරමින් ඒ වෙනුවෙන් කරන ලද පින්කම් ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට හේතුවෙනවයි කියන බව. ඒ ප්‍රාර්ථනාව සහ ඒ ප්‍රාර්ථනාව පිණිස කරන ලද කුසල් ධර්ම අපිට ඒ සඳහා උපනිශ්‍රය වෙනවා. ඒකත් අපි දීර්ඝ වශයෙන් කතා කලා. ඊළඟට අංගසම්පූර්ණ ගරීරයක් ඇති බව. ඒ කියන්නේ අංගවිකල නොවී, මන්දබුද්ධික නොවී, කායික අංග ප්‍රත්‍යංග විශේෂයෙන්ම මොළය ස්නායු පද්ධතිය සම්බන්ධ ඒ කරුණු ඒ අංග නිවැරදිව පිහිටා තිබීම ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් හැටියට. ඊළඟට හතරවෙනි කාරණය තමයි නිරෝගී බව. විවිධ

රෝගාබාධ වාතය අඩුවීම වැඩිවීම, පිත අඩුවීම වැඩිවීම, සෙම අඩුවීම වැඩිවීම, වා පිත් සෙම් කිෂිම ඇතුළු විවිධාකාර කායික මානසික රෝගී තත්වයන් අපිට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න ප්‍රබල බාධකයක් වෙනවා. මානසික රෝගී තත්වයන් සෘජුවම බාධා ඇති කරනවා. කායික රෝගී තත්වයන් චක්‍රාකාරයෙන් බලපෑම් ඇති කරනවා. මේ දෙකම ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට බාධක ධර්ම. ඒ නිසා නිරෝගී බව, කායික නිරෝගීභාවය සහ මානසික නිරෝගීභාවය කෙනෙකුට අත්‍යවශ්‍යයි ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට.

ඊළඟට පස්වෙනි කාරණය හැටියට කතා කලේ එහිදී ප්‍රඥාව ආවරණය කරන අතීත අකුසල කර්ම නැති බව. ඒ කියන්නේ කයමිකිසි කෙනෙක් ප්‍රඥාවට බාධා වෙන විදියේ අකුසල කර්ම සසරේ කරලා තියෙනවා නම් දැන් අපි අහලා තියෙනවානෙ චුල්ලපන්ථක භාමුදුරුවන්ට එක ගාථාවක් මාස හතරක් උත්සාහ කරලත් පාඩම් කරගන්නට බැරිවුනා කියලා. ඒ සාංඝාරිකව කරන ලද අකුසල කර්මයක් නිසා. නමුත් උන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට එබඳු බාධකයක් නොතිබුණු නිසා උන්වහන්සේට පුළුවන් වුනා ඒ ජීවිතේ අර්හත්වයට පත්වෙන්න මනෝමය සෘද්ධි ඥාණයෙන් අග්‍රව. අර ධාරණ ශක්තියට යමිකිසි බාධකයක් ඇතිවුනා සාංඝාරික කර්මයක් හැටියට. ඉතින් අන්න ඒ වගේ සමහරුන්ට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට බාධක වෙන සාංඝාරික අකුසල කර්ම තිබුනොත් ඒ අකුසල කර්ම විපාකය ඒ තැනැත්තාගේ ප්‍රඥාව මොට කරන්න, යට කරන්න, අවදි නොවෙන්න යම් බාධකයක් ඇති කරනවා. ඉතින් එබඳු අකුසල කර්ම නැති බව ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට හේතුවක් හැටියට පස්වෙනි කාරණය හැටියට අපි කතාබහ කලා. ඔය කරුණු පහ තමයි පසුගිය සතියේ අපි ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු හැටියට පාරමිතා ප්‍රකරණය රේරුකානේ චන්දවිමල භාමුදුරුවන්ගේ පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථය ඇසුරෙන් සටහන් වෙලා තියෙන කරුණු විස්සෙන් ඔය කරුණු පහ තමයි පසුගිය සතියේ අපි කතාබහට ලක් කලේ.

එතකොට අද දවසේමේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව කතා කරන හයවෙනි සතියේ අපි කතා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ ඒ ප්‍රඥාව ඇති කරගන්නට හේතුවෙන ඉතිරි කාරණා පහළොව පිළිබඳව. එහි අද දවසට හැකි ප්‍රමාණයක් අපි කතාබහට බඳුන් කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙනවා. එතකොට එහි දක්වලා තියෙන හයවෙනි කාරණය තමයි නානාශිල්ප ශාස්ත්‍ර දන්නා බව. දැන් යමිකිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්න ශිල්පශාස්ත්‍ර පිළිබඳව ඇති දැනුමත් උපකාර වෙනවයි කියන බව දහම් පොත පත වල පැහැදිලි කරනවා. එතකොට මොනවද ශිල්ප කියන්නෙ,

මොනවද ශාස්ත්‍ර කියන්නේ. ශිල්ප කියලා කියනවා, කෙනෙකු තමන්ගේ කුසලතාවය මතුකොටගෙන කරන ක්‍රියාවන්. ඉතින් ඒවා ක්‍රීඩා හැටියට වෙන්නත් පුළුවන්. ඒ වගේම වෘත්තීමය කුසලතා හැටියට වෙන්නටත් පුළුවන්. ඒ වගේ ශිල්පීය දක්ෂතා තමන්ට වෘත්තීය සඳහා යොදාගන්නටත් පුළුවන්, ක්‍රීඩා හැටියට පාවිච්චි කරන්නටත් පුළුවන්, එතකොට ක්‍රීඩා හැටියට ගත්තහම අද කාලෙ හැටියට, එහෙම නැත්නම් එදාකාලෙ හැටියට ගත්තහම හස්ති ශිල්ප, අශ්ව ශිල්ප, දුනු ශිල්ප, කඩු ශිල්ප ආදී එබඳු ශිල්ප. එතකොට ඒවා ක්‍රීඩා හැටියට වගේම වෘත්තීය හැටියටත් සමහරු පාවිච්චි කරලා තියෙනවා. ඉතින් අද කාලෙ ඒ වගේ ශිල්ප එතරම් ප්‍රකට නැති වුනාට සාමාන්‍ය ජීවිතේ පවත්වාගන්නට උපකාර වෙන විවිධ ශිල්ප, ඒ කියන්නේ අපි හිතමු වඩු කර්මාන්තය, පෙදරේරු කර්මාන්තය, ඉංජිනේරු ශිල්පය, වෛද්‍ය ශිල්පය, එහෙම නැත්නම් ඒ වෛද්‍යවරයෙක් හැටියට ශල්‍යකර්ම ආදිය කරන්නට තියෙන ශිල්පීය දක්ෂතාවය මේ වගේ විවිධ කාරණා පිළිබඳව ඒ ශිල්පීය කුසලතාවයන් දියුණු කරගන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. එතකොට කෙනෙකුට චිත්‍ර අඳින්නට, ර්ලඟට ගීත ගායනා කරන්නට, එහෙම නැත්නම් රංගනය සඳහා ඇති කෞශල්‍යය, මේ කවර හෝ ආකාරයකින් තමන්ගේ ශිල්පීය කුසලතා දියුණු කරගන්නට පුළුවන්, ඒවා ක්‍රීඩාවක් හැටියට හෝ එහෙම නැත්නම් වෘත්තීය කෞශල්‍යයක් හැටියට දියුණු කරගන්නට පුළුවන්. එතකොට ශාස්ත්‍ර කියලා කියන්නේ අපිට විවිධ දැනුම් පද්ධති, යම්කිසි න්‍යායක් පදනම් කොටගෙන කරන අධ්‍යයනයන්. දැන් අපි හිතමු ගණිතයට යම්කිසි සිද්ධාන්තයක් පාදක කොටගෙන තමයි ගණිත විෂය ඉගෙන ගන්නේ. එතකොට ඒක එක්තරා ශාස්ත්‍රයක්. එතකොට ගණිතය සම්බන්ධව අපි කටයුතු කරනවා නම් ඒ ගණිත ශාස්ත්‍රයට අනුගතව ඕන ඒ කටයුතු කරන්න, වෙනත් දේකට අනුගතව නෙවෙයි. එතකොට අපි හිතමු අපි භෞතික විද්‍යාව හදාරනවා නම් ඒ භෞතික විද්‍යාවේ මූලධර්ම වලට අනුව ඕන අපි ඒ විද්‍යාව හදාරන්න. එතකොට ජීව විද්‍යාව හදාරනවා නම් එහි මූලික සිද්ධාන්ත වලට අනුව, ර්ලඟට ජ්‍යොතිෂය හදාරනවා නම් එහි මූලික සිද්ධාන්ත වලට අනුව. මෙන්න මේ විදියට එක් එක් ශාස්ත්‍ර පවතිනවා, එතකොට ඒ ශාස්ත්‍රයන් හැදෑරීම ඒ ශාස්ත්‍රයට අනුකූලව හදාරන්නට ඕන. එතකොට තමයි ඒක ශාස්ත්‍රීය අධ්‍යයනයක් බවට පත්වෙන්නේ. එතකොට අද කාලෙ කියන්නේ ශාස්ත්‍රීය අධ්‍යයනයන් කියලා. එතකොට ශාස්ත්‍රීය අධ්‍යයනයක් කියලා කියන්නේ යම් කිසි ශාස්ත්‍රයකට අනුගතව යම්කිසි අධ්‍යයනයක් සිද්ධ

කිරීම. එතකොට ඒ සඳහා භාෂා නිපුණත්වය වැදගත් වෙනවා. ඒ වගේම ඒ ශාස්ත්‍රය පිළිබඳව පරිණතභාවය වැදගත් වෙනවා.

එතකොට මේ විදියට දැන් මේ කාරණා කතා කරනකොට පින්වතුන්ට හිතෙන්න පුළුවන් ඉතින් ඒවා අපිට නිවන් දකින්න උදව් වෙනවාද කියලා. මේ ප්‍රඥාව ගැන අපි කතා කරද්දි මුලින්ම ඒකයි සිහිපත් කලේ, නිවන් දකින්නට උපකාර වෙන ප්‍රඥාව විතරක් නෙවෙයි ප්‍රඥාව කියන්නෙ, මේ ලෝක ධර්මතා පිළිබඳව නිවැරදිව අවබෝධ කරගන්න යථා ස්වභාවයෙන් අවබෝධ කරගන්න උදව් වෙන මානසික ආලෝකයනෙ අපි ප්‍රඥාව කියලා හඳුනාගන්නෙ. එතකොට එහිදී ප්‍රධාන වශයෙන් හේතුඵල ප්‍රඥාව, අපි අර දෙවෙනි සතියේදී කතා කලානෙ සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිර්වාණ, ප්‍රඥප්ති කියලා. එතකොට ඒකෙ සංස්කාර කියලා කිව්වෙ හේතු ප්‍රත්‍යය වශයෙන්. එතකොට දැන් යම්කිසි ශිල්පයක් හදාරනවා නම්, යම්කිසි ශාස්ත්‍රයක් හදාරනවා නම් ඒ පිළිබඳව නිපුණත්වය ඇති කරගන්න එහි ක්‍රියාත්මක වන හේතුඵල සම්බන්ධතාවය හොඳට අධ්‍යයනය කරන්නට වෙනවා. එතකොට ඒ අදාළ කෞශල්‍යය දියුණු කරගන්නට, අදාළ හැකියාවන් දියුණු කරගන්නට සාධක මොනවාද. ඒ සඳහා බාධක මොනවාද. එතකොට ඒවා හොඳට අධ්‍යයනය කරන්න කරන්න මේ පුද්ගලයාට නාමරූප ධර්මයන් ක්‍රියාත්මක වෙන හේතුඵල ක්‍රියාවලිය නිවැරදිව වටහාගන්නට ඒ හැම එකක්ම උදව් වෙනවා. එතකොට ඒ ඒ ඵල ගොඩනගන්නට අදාළ වෙන හේතුප්‍රත්‍යය මොනවාද. එතකොට ඒ සංස්කාර ඥාණය, එහෙම නැත්නම් ඒ පිළිබඳව හේතුඵල ඥාණය ඒ තුළින් වර්ධනය වෙනවා. එතකොට අපිට නිවන සඳහා සෘජුවම උපකාර වෙන්නෙ ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රඥාව සහ චතුරාර්ය සත්‍යය ප්‍රඥාව. එතකොට ඒ ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රඥාව තමයි අර පඤ්චවිධ ඤෙය්‍ය මණ්ඩලය පිළිබඳව අපි කතා කරනකොට කිව්වෙ ලක්ෂණ, ලක්ෂණ කියලා කියනකොට ත්‍රිලක්ෂණය තමයි සාමාන්‍ය පොදු ලක්ෂණ හැටියට කතා කලේ.

ඊළඟට අන්‍යය ලක්ෂණ. එතකොට දැන් මේ ශිල්ප ශාස්ත්‍ර හැදෑරීමේදී කෙනෙකුට ඒවාට ආවේණික ගති ලක්ෂණ ඒ ඒ සාධක වලට අන්‍යය වූ ලක්ෂණ හඳුනාගන්නට සිද්ධ වෙනවා. ඒ තුළින් ප්‍රඥාව වැඩෙනවා. ඒ වගේම ඒවා තුළ පවතින පොදු ලක්ෂණ හඳුනාගන්නකොට තමයි අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව එතන තමයි විමුක්තියට අපේ මනස නැඹුරු වෙන තැන. ඊළඟට නිර්වාණ කියලා ඒ පඤ්චවිධ ඤෙය්‍ය මණ්ඩලය ගැන අපි කතා කරනකොට නිර්වාණ කියලා කතා කලේ ඒ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා ධර්ම නැවත නුපදින ආකාරයට

පමුණුවන්නේ කෙසේද? එතකොට ඒක කරන්නෙ චතුරාර්ය සත්‍යය පාදක කොටගෙන, ඒකයි අපි සිහිපත් කලේ, ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රඥාව සහ චතුසච්ච ප්‍රඥාව තමයි අපිට ප්‍රධාන වශයෙන්ම විමුක්තිය සඳහා උපකාර වෙන්නෙ. හේතුඵල ප්‍රඥාව විවිධ ක්‍රමවලට අපිට දියුණු කරන්නට පුලුවන්, අපි මුල් අවස්ථාවේදීම පැහැදිලි කලා විශේෂයෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාව වඩා පුළුල් වෙන්නෙ, උන්වහන්සේගේ ප්‍රඥාව අවශේෂ රහතන් වහන්සේලාට වඩා සුවිශේෂ වෙන්නෙ මේ හේතුඵල ප්‍රඥාවේ තියෙන විශිෂ්ටත්වයත් එක්කලා. එතකොට එතන හේතුඵල ප්‍රඥාව පමණක් නෙවෙයි, තව බොහෝ පැතිකඩ තියෙනවා. බොහෝ වශයෙන් හේතුඵල ප්‍රඥාව තමයි එතන මූලික වෙන්නෙ.

එතකොට දැන් අර ශිල්ප ශාස්ත්‍ර හදාරන තැනැත්තාට ඒවා පිළිබඳව මැනවින් අධ්‍යයනය කොට විවිධ ශිල්ප, විවිධ ශාස්ත්‍ර පිළිබඳව අධ්‍යයනය කරනකොට ඒ හැම කාරණයක් සම්බන්ධවම මේ හේතුඵල ක්‍රියාවලිය අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් නාමරූප ධර්මයන්ගේ පවතින අන්‍යෝන්‍ය බැඳීම, අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් නාමරූප ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන ආකාරය, මොකද ශිල්ප හැදෑරුවත් ශාස්ත්‍ර හැදෑරුවත් අපිට නාමරූප ධර්ම තමයි හසුරුවන්න වෙන්නෙ ඒ කෞශල්‍යය දියුණු කරන්න. ඉතින් එතනදී මේ නාමරූප ධර්ම වල ක්‍රියාකාරීත්වය අපිට මනාව ගැඹුරින් අධ්‍යයනය කරන්නට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ඒ හැදෑරීම උපකාරී වෙනවා මැනවින් හදාරනවා නම්. එතකොට දැන් අන්න ඒ විදියට, ඊළඟට අපි සඳහන් කලා අර පඤ්චවිධ ඤෙය්‍ය මණ්ඩලය ගැන කතා කරනකොට අවසානයට කතා කලා ප්‍රඥප්ති. එතකොට ඒ ප්‍රඥප්ති පිළිබඳව, ඒ කියන්නෙ ලෝක සම්මුතීන් පිළිබඳව නිවැරදි වැටහීමත් අපිට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නා එක ක්‍රමයක්. එතකොට දැන් මෙතන ශාස්ත්‍ර හදාරනකොට අපි කිව්වා භාෂා නිපුණත්වය. ඉතින් භාෂා කියලා කියන්නෙ සම්පූර්ණ සම්මුති, ඒ ඒ භාෂා වල එක් එක් දේ හඳුනාගන්නට මොන විදියේ සම්මුතියක්ද පවත්වාගෙන යන්නෙ. ඉතින් ඒ නිසා මේ ශිල්ප ශාස්ත්‍ර පිළිබඳව ඇති නිපුණත්වය කියන කාරණය ප්‍රධාන වෙනවා අපිට ප්‍රඥාව උපදවාගන්න. විශේෂයෙන් හේතුඵල ප්‍රඥාව.

දැන් අපි රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ වැඩ ඉන්න කාලෙ උන්වහන්සේ සිහිපත් කරලා තියෙනවා, උන්වහන්සේට ජ්‍යොතිෂය පිළිබඳව පොත් පත් උන්වහන්සේ ගොඩාක් කියවලා අධ්‍යයනය කරලා තියෙනවා. එතකොට ආයුර්වේදය පිළිබඳව පොත්පත් උන්වහන්සේ කියවලා අධ්‍යයනය කරලා තියෙනවා. එතකොට උන්වහන්සේ සිහිපත්

කරන කාරණයක් තමයි මම විවිධ විෂයන් පිළිබඳව පොත පත කියවලා අධ්‍යයනය කරලා හදාරලා තියෙනවා. නමුත් උන්වහන්සේ ඒ ජ්‍යොතිෂ කටයුතු කරන්න ගියෙත් නෑ, එහෙම නැත්නම් වෙදකම් කරන්න ගියෙත් නෑ, මොකද ඒවා භික්ෂූන් වහන්සේ තමකට උචිත දේ නෙවෙයි. මුදල් හම්බ කිරීමේ පදනමේ හෝ ප්‍රත්‍යලාභ ලැබීමේ පදනමේ වෙදකම් කිරීම, ජ්‍යොතිෂ කටයුතු කිරීම භික්ෂුවකට තිරස්ථිත විද්‍යාවන් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වලා තියෙනවා. නමුත් ඒවා ඉගෙන ගැනීම, අධ්‍යයනය කිරීම, ඒ විෂය පිළිබඳව ඇති කරගන්නා කෞශල්‍යය බුදුරජාණන් වහන්සේ කොතැනකවත් තහනම් කරලා නෑ. ඒක අධ්‍යයනය නොකළ යුතුයි, මෙන්න මේ විෂය කොට්ඨාශය පිළිබඳව දැනුම නොතිබිය යුතුයි කියලා එහෙම එකක් ධර්මයේ පැහැදිලි කරන් නෑ. කවර කාරණයක් පිළිබඳව වුනත් අපිට ගැඹුරින් හේතුවල වශයෙන් අධ්‍යයනය කරන්නට පුළුවන් නම්, විමසා බලන්නට පුළුවන් නම් ඒ හැම එකක්ම ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට උපකාර වෙනවා.

දැන් අපි චිත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානය ගැන කතා කරනකොට විශේෂයෙන් පැහැදිලි කලා අපේ මනසේ ඇතිවෙන ද්වේෂය රාගය වැනි අකුසල මනෝභාවයන් පවා නිවැරදිව අධ්‍යයනය කිරීම අපේ ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට යථාවබෝධය ඇතිකරගන්නටයි උදව් වෙනවා. ඒ කියන්නේ ඒවට වහල් වීම කියන එක නෙවෙයි, ඒ දුර්වල මනෝභාවයන් පවා අධ්‍යයනය කිරීම අවශ්‍යයි අපිට ඒ පිළිබඳව හේතුවල ඥාණය දියුණු කරගන්න. ඉතින් අන්න ඒ විදියට මේ ලෝකෙ තියෙන විෂය ක්ෂේත්‍රයක් පිළිබඳව, ඕනෑම ශිල්පයක් පිළිබඳව දැනුවත් වීම වරදක් නෙවෙයි ඒ ශිල්පය හෝ ශාස්ත්‍රය හෝ තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා පරිහරණය කිරීම වරදක් නෙවෙයි, භික්ෂූන් වහන්සේ තමක් හැටියට ඒ හැම ශිල්පයක්ම හැම ශාස්ත්‍රයක්ම පාවිච්චි කිරීම යෝග්‍යයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ නෑ. භික්ෂුවක් හැටියට අපිට පරිහරණය කරන්නට පුළුවන් සීමාවක් තියෙනවා භික්ෂූන් වහන්සේලාට. එතකොට ගිහියෙකුට තමන්ගේත් අනුන්ගේ යහපත සඳහා ඒ තමන් දන්නා ඕනෑම ශිල්පයක්, ඕනෑම ශාස්ත්‍රයක් තමන්ගේත් අනුන්ගේත් අභිවාද්ධිය පිණිස, යහපත පිණිස, අර්ථය පිණිස පාවිච්චි කිරීම වරදක් වෙන්නේ නෑ. එතකොට ඒ හැම එකක්ම හේතුවල ඥාණය ඒ කියන්නේ සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, ප්‍රඥප්ති මේ කියන කරුණු අපිට අවබෝධ කරගන්න විශේෂයෙන්ම උපනිග්‍රය වෙනවා. එතකොට දැන් මේ කරුණු විස්සේ හයවෙනි කාරණය තමයි නානාශිල්ප ශාස්ත්‍ර දන්නා බව.

ඊළඟට හත්වෙනි කාරණය තමයි ධර්මය දන්නා බව. දැන් ඔන්න ඉතාම වැදගත් තැනකට අපි එනවා. දැන් මේ තානාශිල්ප ශාස්ත්‍ර දන්නා බව සහ ධර්මය දන්නා බව කියලා වෙන් කලාහම එතකොට මොනවද ධර්මය කියලා කියන්නේ. ශිල්ප ශාස්ත්‍ර දැනුමත් තියෙනවා, ඒ වගේම දහම් දැනුම. මොකක්ද දහම් දැනුම කියලා කියන්නේ? දැන් අපි සිහිපත් කලා අර ශාස්ත්‍ර හදාරනකොට දැන් ගණිතය සම්බන්ධ විෂයන් හදාරනකොට ඒ ගණිතය පිළිබඳ මූලධර්ම අපි හරියට ඉගෙන ගෙන තියෙන්න ඕන. එතකොට ඒ ගණිතයේ මූලධර්ම ඒ අනුව තමයි ඒ පිළිබඳව අපි අධ්‍යයනයක් කරන්නේ. එතකොට අපි හිතමු වෛද්‍ය විද්‍යාව නම් ඒ වෛද්‍ය විද්‍යාවේ මූලධර්ම පිළිබඳව අපිට මූලික වැටහීමක් දැනීමක් තියෙන්නට ඕන. ඒවා පාදක කොටගෙන තමයි අපි ඒ අධ්‍යයනය කරන්නේ. අන්න ඒ වගේ අපිට මේ විශ්වධර්මය අධ්‍යයනය කරන්නට ඕන නම් ඒ ධර්මයේ මූලික සිද්ධාන්ත පිළිබඳව අපිට යම්කිසි වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. එතකොට මොනවද ධර්මයේ මූලික සිද්ධාන්ත වෙන්නේ? භේතුඵල, ත්‍රිලක්ෂණ, චතුරාර්ය සත්‍යය කියන මේ කාරණා තුන තමයි ප්‍රධාන වෙන්නේ මේ ධර්මය අධ්‍යයනය කිරීමේදී.

එතකොට තව වඩා පුළුල් විදියට ගන්නකොට අපි අර කතා කරපු පඤ්චවිද ඤෙය්‍ය මණ්ඩලය; සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිර්වාණ, ප්‍රඥප්ති කියන මේ පැති පහෙන්ම අපිට යමක් දිහා බලන්නට පුළුවන් වඩා නිරවුල්ව, නිවැරදිව හඳුනාගන්නට අවම වශයෙන් අපි අර මූලික කාරණා තුන. භේතුඵල කියන මූල සිද්ධාන්තය, ත්‍රිලක්ෂණ කියන ඒවායෙහි ප්‍රකට වෙන ලක්ෂණ, චතුරාර්ය සත්‍යය කියන දුක් නිවාරණය කිරීමේ ගැටළු නිවාරණය කිරීමේ ක්‍රමෝපාය. එතකොට භේතුඵලය පිළිබඳව අපිට යම් ගැඹුරු අධ්‍යයනයක් අපිට තියෙන්නට ඕන. භේතුඵල වශයෙන් යමක් දිහා බලන්නට පුළුවන් වෙන්න ඕන. එහෙම භේතුඵල වශයෙන් යමක් දිහා බලනවා නම් ඒක ධර්මානුකූල දෘෂ්ටියක්, ධර්මයන්ට අනුව බැලීමක්. ඊළඟට ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් යමක් විමසා බලනවා නම් ඒක ධර්මානුකූල දෘෂ්ටියක්. ඊළඟට චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් යමක් විමසා බලනවා නම් ඒක ධර්මානුකූල දෘෂ්ටියක්. දැන් අපි හිතමුකො මේ වෙලාවේ ලංකාවේ තියෙන මේ ආර්ථික අර්බුදය. එතකොට මේ පිළිබඳව කෙනෙකුට දේශපාලන දෘෂ්ටිකෝණයකින් බලන්නට පුළුවන්. ඒ වගේම ආර්ථික දෘෂ්ටිකෝණයකින් බලන්නට පුළුවන්. ඊළඟට වෙනත් වෙනත් විවිධ දෘෂ්ටිකෝණයන්ගෙන් මහජනයාගේ පැත්තෙන්, ඊළඟට කුසලාකුසල කර්මය පැත්තෙන්, විවිධ පැතිවලින් මේ පිළිබඳව අර්ථ විග්‍රහයන් කරන්නට

පුලුවන්. දැන් යම්කිසි කෙනෙකුට ඕන නම් මේ සමස්ත සිදුවීම් ධාරාව ධර්මානුකූලව විග්‍රහ කරගන්නටත් පුලුවන්.

එහෙම ධර්මානුකූලව විග්‍රහ කරනකොට ඒ නැතැත්තා මූලික වශයෙන් විශ්ලේෂණය කරගන්නට ඕන හේතුඵල වශයෙන්. එනකොට හේතුඵල වශයෙන් කියලා කිව්වයිත් පස්සෙ චිත්ත නියාම, කම්ම නියාම, බීජ නියාම, සෘතු නියාම, ධම්ම නියාම කියන මේ පැති පහින්ම ඒකට අදාළ සාධක අපි අධ්‍යයනය කරන්න ඕන. එනකොට චිත්ත නියාම වශයෙන් ගත්තයිත් පස්සෙ ඒ අර්බුදයට තුඩුදුන්න එහෙම නැත්නම් ඒකට මැදිවෙච්ච සම්බන්ධ වෙච්ච සියලු දෙනාගේ මනෝභාවයන්, පාලකයන්ගේ සහ පාලිතයන්ගේ මනෝභාවයන් මෙහිදී හැසිරෙන ආකාරය. එනකොට ඒකට වගකිව යුතු අයගේ චිත්ත ක්‍රියාකාරීත්වය මේ අර්බුදය ගොඩනගන්නට හේතුවෙච්චි හැටි. එනකොට රටවැසියන්ගේ කර්ම ශක්තිය මෙතනට හේතුවෙච්චි හැටි. එනකොට ඒ පාලකයන්ගේ කර්ම ශක්තිය එතනට හේතුවෙච්චි හැටි. එනකොට චිත්ත නියාම, කම්ම නියාම, බීජ නියාම වශයෙන් ඒ ඒ අයගේ ජානමය සම්බන්ධතා, තමන්ගේ සම්භවය ඒ අනුව තමයි ඒගොල්ලො හිතන පතන ආකාරය වෙනස් වෙන්නේ. ඒ ගොල්ලො අවංකව වැඩ කරනවාද, අවංක නැතිව වැඩ කරනවාද මේ සියල්ලක්ම ඒ ජානමය සම්බන්ධතාවයන් බලපවත්වනවා.

එනකොට සෘතුමය වශයෙන් සීතෝෂ්ණ වල බලපෑම්, එනකොට මේ ලෝක ස්වභාවිකව අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව කියන මේ ලෝක ධර්මතාවයන් එතනදි කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එනකොට මේ විදියට චිත්ත නියාම, කම්ම නියාම, බීජ නියාම, සෘතු නියාම, ධම්ම නියාම කියන පැති පහෙන්ම අධ්‍යයනය කලාම තමයි මේ කාරණා කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ කියලා අපිට මූලික වැටහීමක් ඇතිකරගන්නට පුලුවන් වෙන්නේ. ඉතින් එහෙම වටහාගන්නකොට ධර්මානුකූලව බලනකොට මෙතන සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයකින් ඔබ්බට ගිහිල්ලා අපිට මේ සාධක ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි වඩා පැහැදිලිව ප්‍රකටව දැනෙන්න ගන්නේ. දැන් අර සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයෙන් අපි බලනකොටනෙ කෝපය, වෛරය, ද්වේෂය, ආවේගය මේ සියල්ලක්ම මතුවෙන්නේ. එනකොට කෙනෙක් තර්ක කරන්න පුලුවන් ඉතින් ඔහොම දැකලා කොහොමද රටක ප්‍රශ්න විසඳන්නේ කියලා. ඒකයි මම කිව්වේ මේක දේශපාලන වශයෙන් දකින්නට පුලුවන්, ඊළඟට ආර්ථික විද්‍යාව තුළින් දකින්නට පුලුවන්, සමාජ විද්‍යාව තුළින් දකින්නට පුලුවන්, විවිධ පැති වලින් මේ

ප්‍රශ්නය දිහා බලන්න පුළුවන්. අපි ධර්මානුකූලව බලනකොට ඒ ධර්මානුකූල දැක්ම තුළ හැමවිටම නිවෙන ස්වභාවයකින් තමයි, ඒ නිවෙන ස්වභාවයකට පමුණුවාගෙන බලනවා කියන එක නෙවෙයි, ඒ යථාර්තය දකින්න දකින්න මෙනත සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයන්ගෙන් විනිර්මුක්තව ඒ අදාළ හේතු සාධක අන්‍යෝන්‍යව ප්‍රත්‍ය වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන ආකාරය පැහැදිලිව පෙනෙනකොට දැනෙනකොට කෝපය ආවේගය ඇති කරගන්නට පදනමක් නැතිවෙනවා. එතකොට ඒ කෝපය ආවේගය ඇතිවීම තුළ තමන්ම දැවෙන ආකාරය තමන්ට පෙනෙන්න ගන්නවා හේතුඵල වශයෙන්. ඒකෙන් අනුන්ට නෙවෙයි හානිය වෙන්නෙ තමන්ටමයි. එහෙම නම් රටේ ප්‍රශ්නය විසඳන්නට ඕන. ඒකට අදාළ කරුණු කාරණා ගොනු කරන්නට ඕන. හැබැයි රටේ ප්‍රශ්නය හේතු කරගෙන අපි මානසිකව දැවෙන්නට ගත්තොත්, කුපිත වෙන්නට ගත්තොත් ඉන් ආවේගකාරී වෙන්නට ගත්තොත් ඉන් රටේ ප්‍රශ්න විසඳන එක නෙවෙයි, තමන් විනාශ වෙන එක සිද්ධ වෙන්නෙ.

ඉතින් මේවා හේතුඵල වශයෙන් දකින්නට, ඊළඟට ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ දුක්බලක්ෂණය. එතකොට ආත්ම වශයෙන් මගේ කැමැත්තට අනුව දේවල් ලෝකෙ පවත්වන්නට බැරි බව, රචනකොට ඒ ගොඩනගන හැමදෙයක්ම නිත්‍ය ස්වභාවයෙන් ස්ථාවර තත්වයක් නොපවතින බව, එතකොට අපි මේ පුද්ගලයා මෙසේම කටයුතු කළ යුතුයි, මේ ධර්මතා මෙසේම පැවතිය යුතුයි කියලා හිතුවට ඒවා එහෙම ස්ථාවර ස්වභාවයක් නෑ. අදාළ හේතුප්‍රත්‍යය නියෙනකම් පවතිනවා, ඒ හේතුප්‍රත්‍යය වෙනස් වෙනකොට ඒවා වෙනස් වෙලා යනවා. එතකොට ඒ අනිත්‍ය ධර්මතාවය. ඊළඟට අපිට මෙනනදි වැදගත්ම වෙන කාරණය තමයි චතුරාර්ය සත්‍යය. ඒ මොකක්ද? ගැටළුව මොකක්ද, ඒ ගැටළුවට හේතු මොනවාද, ඒ හේතු වෙනස් කරන්නෙ කොහොමද, ඒ සඳහා අපි ක්‍රියාත්මක විය යුත්තේ කෙසේද. පෞද්ගලිකව තම තමන් ක්‍රියාත්මක වෙන්න ඕන කොහොමද, පොදුවේ සමාජයක් හැටියට රටක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්න ඕනෙ කොහොමද, ඒ වගේම සමස්ත දේශපාලන ක්‍රියාවලිය සහ මහජනතාව කියන මේ දෙපසින්ම මේ ගැටළුව නිරාකරණය කරන්නට අපි කොහොමද පිළියම් සොයන්නෙ. ඉතින් පිළියම් සොයන්නට නම් හරියට ප්‍රශ්නය වටහාගෙන ඉන්නට ඕන. ප්‍රශ්නය අර පුද්ගලවාදීව නොවෙයි හේතුඵල වශයෙන් හරියට විග්‍රහ කරගන්නට දක්ෂ වෙන්නට ඕන. එතකොට පුද්ගලවාදීව දකිනකොට හැමතිස්සේම ආවේග මතු වෙනවා. මේක හේතුඵල වශයෙන්

දකිනකොට අපිට මේ ගැටළු මතුවෙන්නේ හැබැ මූලයන් අපිට පෙනෙන්නට ගන්නවා. එතකොට ඒ මූලයන් පෙනෙන ප්‍රමාණයට තමයි අපිට ඒවා වෙනස් කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එතකොට සමස්තය අපිට වෙනස් කරන්න බැරිවුනාට අවම වශයෙන් අපේ පැත්තෙන් තමන්ගේ තැන ඉඳලා පටන් අරගෙන අපි කොහොමද මේවාට ටිකෙන් ටික, ටිකෙන් ටික විසඳුම් හොයන්නේ.

එතකොට පළවෙනි පියවර තමයි අපේ මානසික ආවේගකාරී බව සමනය කරගෙන අපි කොහොමද සන්සුන්ව, විචක්ෂණව, ප්‍රඥාවෙන් කාරණයක් දිහා බලන්නේ. එතකොට අපිට ප්‍රශ්නය දිහා හරියට බලන්නට තරම් නිදහස් මනසක් නැතිවුනොත් අපිට ප්‍රශ්නය මොකක්ද කියලාවත් තේරුම් ගන්නට බැ. එතකොට එක එක්කෙනා කියන කියන දේවල් එක්ක තමයි අපි හැඟීම්බර වෙන්නේ, ආවේගකාරී වෙන්නේ. ඒ නිසා මූලික වශයෙන් අපි ප්‍රශ්නයක් දිහා බලන්න අවශ්‍ය සැහැල්ලු මනසක් අපි ඇතිකරගන්නට ඕන. ඊටපස්සේ තමයි අපිට ඒක හේතු ගවේෂණය කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඊටපස්සේ තමයි අපිට ඒක වෙනස් කරන්න ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එතකොට මේ චතුරාර්ය සත්‍යය ක්‍රියාවලිය තුළ තමයි අපිට ලෝකේ ඕනෑම සාංසාරික ප්‍රශ්නයක් විසඳන්නට හෝ සමාජ ප්‍රශ්නයක් විසඳන්නට හෝ කායික ප්‍රශ්නයක් මානසික ප්‍රශ්නයක් මේ ඕනම ගැටළුවක් නිරාකරණය කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ අපිට අර චතුරාර්ය සත්‍යය න්‍යායන් එක්කලා. එතකොට හේතුඵල වශයෙන් සමස්තය ක්‍රියාත්මක වෙන ස්වභාවය හඳුනාගන්නවා. සන්වපුද්ගල කියන උපකල්පනයන්ගෙන් බැහැරව සැබෑවට හේතුසාධක වශයෙන් ලෝක ධර්මතා ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි හඳුනාගන්නවා.

ඊටපස්සේ ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් ලෝක ධර්මතා සක්‍රිය වෙන එහෙම නැත්නම් ඒවායේ ස්වභාවික ගතිලක්ෂණ හඳුනාගන්නවා, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් අපි තමන්ටත් අනුන්ටත් පීඩාකාරී නැත්, ගැටළු සහිත නැත්, දුක් සහිත නැත් නිරාකරණය කරලා තමන්ටත් අනුන්ටත් සහනය යහපත සළස්වන්නේ කොහොමද කියලා අපිට ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන්. දැන් ඔන්න ඔය විදියට අපිට ඕනෑම කරුණක් දිහා ධර්මානුකූලව දකින්නට පුළුවන් හැකියාව, ඒක තමයි දහම් දැනුම ධර්මය දන්නා බව. එතකොට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ඒ ධර්මය දන්නා බව උදව් වෙනවා. එහෙම නැතිවුනොත් අපි අර යම් යම් ශාස්ත්‍ර ඔස්සේ, යම් යම් තමන්ගේ දැනුම් පද්ධතිය ඔස්සේ, ශාස්ත්‍ර කියලා තෙමන කිව්වේ අර බටහිර විද්‍යාව හරි ගණිතය හරි, එහෙම නැත්නම් ආර්ථික විද්‍යාව හරි මේ මොනවාහරි

අපි ඉගෙන ගත්තු යම්කිසි ශාස්ත්‍රයක් පාදක කොටගෙන තමයි දැනුම් පද්ධතියක් පාදක කොටගෙන තමයි අපි ලෝකය දිහා බලන්න ගොඩක් වෙලාවට පෙළඹෙන්නෙ. එහෙම නැත්නම් තමන්ගේ හැඟීම් මත, එහෙම නැත්නම් තමන්ගේ ඇබ්බැහි මත, එහෙම නැත්නම් සමාජ පෙළඹවීම් මත ආවේගකාරීව.

එතකොට ඔය විදියේ ස්වභාවයක් තමයි පෘථග්‍ය සත්වයා තුළ පවතින්නෙ. එතකොට ඒ තත්වයෙන් නිදහස්ව ධර්මානුකූලව දකින්න නම් ධර්මය කියන්නෙ මොකක්ද, ධර්මයේ මූලික න්‍යායන් මොනවාද කියලා අපිට හොඳ වැටහීමක් මූලික වශයෙන් තියෙන්නට ඕන. ඉතින් වැටහීම නිබුනාට විතරක් මදි, ඒ මූලික සිද්ධාන්ත මත පිහිටලා ගැටළුවක් දිහා බලන්නට තරම් අපිට හොඳ පුහුණුවක් තියෙන්නට ඕන. අපි දැන් මූලික කරුණු වලදි, අපි ප්‍රඥාව ගැන කතා කරපු තුන්වෙනි සතියේදී අපි සාකච්ඡා කලා ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමේ ක්‍රමවේදය පිළිබඳව, එහිදී අපි පියවර තුනක් කතා කලා; සුතමය ඥාණ, චිත්තාමය ඥාණ, භාවනාමය ඥාණ. එතකොට ඉස්සෙල්ලාම අපි මේ ධර්ම න්‍යාය පිළිබඳව අහලා තියෙන්නට ඕන. හේතුඵල වශයෙන්, ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන්, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් අපි ලෝකය දිහා බලන්න ඕන කියන මේ කාරණය අපිට ඉස්සෙල්ලාම අපි අහලා තියෙන්නට ඕන. ඊටපස්සෙ ඒ ගැන හිතලා කල්පනා කරලා ඒ පිළිබඳව විචක්ෂණ බවක් ඇති කරගෙන තියෙන්නට ඕන. ඊටපස්සෙ අහපු හිතපු කාරණය මත පිහිටා සිටින්නට අපේ මනස පුහුණු කරන්නට ඕන දැන් අපිට මේ වගේ වෙලාවක පෙනෙනවා ගැටළුවක් අර්බුදයක් මතුවෙනකොට අපි කොච්චර ධර්මය දැනගෙන හිටියා වුනත් ඒ දන්නා දහම මත අපිට පිහිටා සිටින්න අමාරැයි. ඒ දන්නා දහම මත පිහිටලා ඉඳගෙන ප්‍රශ්නයක් දිහා බලන්න පහසු නෑ. ධර්මය දන්නැතිව නෙවෙයි. ධර්මය දන්නවා. හැබැයි ඒ දන්නා ධර්මය භාවිතයට ගන්න, ප්‍රායෝගිකව ඒ තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන්න, ඒ තුළ යෙදෙන්නට, ඒ තුළින් ලෝකය දිහා දකින්නට අපිට පහසු නෑ. ඒ මොකද, ඒක නැවත නැවත පුරුදු පුහුණු කලේ නැත්නම් ඒ හැකියාව අපි තුළ ගොඩනැගෙන්නෙ නෑ ධර්මය දැනගත්තු පමණට.

දැන් අපි නිතරම පැහැදිලි කරන කාරණයක් තමයි අනෙකුත් ශිල්ප ශාස්ත්‍ර හැම එකක්ම ඉගෙන ගන්නකොට අපි පිළිගන්නවා ඒකට යම්කිසි පුහුණු කාලසීමාවක් අවශ්‍යයි. වෛද්‍ය විද්‍යාව ඉගෙන ගත්තු ගමන්ම දොස්තරවරයෙක් හැටියට වැඩ කරන්න බැහැ. ඒකට පුහුණු කාලසීමාවක් තියෙනවා. එතකොට ඉංජිනේරුවෙක් හැටියට හෝ කවුරුහරි හැටියට ඒ

ශිල්පය ඉගෙනගත්තු පමණටම ඒ නැතැත්තා වැඩ කරන්න දක්ෂ වෙත් නෑ ඒ පිළිබඳව යම්කිසි පුහුණු කාලපරිච්ඡේදයක් අවශ්‍යයි. ඒ තුළ තමයි අර තමන්ගේ දැනුම භාවිතයට යොදවලා එහි යෙදෙන්නට පුහුණු වෙන්නෙ. එතකොට ඊටත් වඩා සුක්ෂ්මයි මේ ධර්මය ඉගෙන ගෙන එහි ඒ පිළිබඳව භාවිතය පුහුණුව තුළින් වටහා ගැනීම. නමුත් අපි ගොඩක් දෙනා හිතන්නෙ අපි බණ ඇහුවහම අපි බණ ගැන හිතුවහම අපිට ඒක තේරුණාම දැන් ඔක්කොම හරි වගේ අපිට හිතෙනවා. නමුත් අපිට වරදින නැත තමයි ඒ දන්නා දහම තුළ සැබැවටම ලෝකයෙහි ඒ දහම ක්‍රියාත්මක වෙනකොට, ඒ කියන්නෙ ඒ දහම අනිත්‍ය ධර්මය, අනාත්ම ධර්මය දැන් අපිට මේ සිද්ධ වෙලා තියෙන්නෙ අනාත්ම ධර්මයෙනෙ. ඒ කියන්නෙ මං කැමැති විදියට දේවල් පවතින්නෙ නෑ මට ඕන විදියට දේවල් පවතින් නෑ මං හිතන විදියට මං සැලසුම් කරන විදියට දේවල් පවතින් නෑ. එතකොට ඒ නිසානෙ මිනිස්සුන්ට මේ දැඩි පීඩනයක් දැඩි ආවේගකාරී බවක් ඇතිවෙන්නෙ.

එතකොට දැන් සියලු ලෝක ධර්මතා අනාත්මයි කියලා අපි අහලා තියෙනවා, හිතලා තියෙනවා. හැබැයි අනාත්ම ධර්මතා ක්‍රියාත්මක වෙනකොට අපිට ඒ තුළ පිහිටා සිටිමින් මධ්‍යස්ථ මනසින් ප්‍රශ්නයක් දැකලා ඒකට පිළියම් සොයන්නට තරම් අපේ මනස සන්සුන් වෙන්නැත්තෙ ඇයි, ලෝක ධර්මතා අනාත්මයි කියලා අහලා තිබුනාට මේ රටේ ලෝකෙ සිද්ධ වෙන ජාති ඇහෙන්න ඇහෙන්න අපි ආවේගකාරී වෙනවා, කූපිත වෙනවා. මොකද සත්ව පුද්ගල ස්වරූපයෙන්මයි අපි ප්‍රශ්නෙ දිහා බලන්න හැඟීමිබරව පෙළඹෙන්නෙ. එතකොට එහෙම සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් මෙතන නෑ කියලා කොතෙක් ඉගෙන ගෙන තිබුනත් කොතෙක් ඒ පිළිබඳව හිතලා තිබුනත් ඒ දැක්මෙන් ලෝකය දිහා බලන්න, මොකුත් ප්‍රශ්නයක් නැති වෙලාවට අපිට ඒ දන්නා ධර්මයත් එක්කලා ලෝකෙ ගැන හිත හිතා ඉන්නට පුළුවන්. හැබැයි ප්‍රශ්නයක් මතුවෙන වෙලාවට, අර්බුදයක් මතුවෙන වෙලාවට, පීඩාවක් මතුවෙන වෙලාවට අපිට අර දන්නා දහම තුළින් ඒ ප්‍රශ්නය දිහා බලන්න පුළුවන්ද. එතන තමයි පුහුණුව කියලා කියන්නෙ. ඒක ලේසි වැඩක් නෙවෙයි. ඒක මේ කියන තරම් මට්ටමින් පහසු නැහැ.

ඒ තුළ යෙදිලා යෙදිලාම අපි පුහුණු වෙන්නට ඕන, මොකද අවසානයේ කෙලෙස් නසනවා කියලා කියන්නෙ අෂ්ටලෝක ධර්මයෙන්ම අපේ මනස කෙලෙසෙත් නැති නැතකට ගෙනෙන්නට ඕන. එතකොට අෂ්ට ලෝක ධර්මයෙන් ලාභය නිසා, අලාභය නිසා, යසස නිසා, අයස නිසා, නින්දාව

නිසා ප්‍රශංසාව නිසා, සැප නිසා, දුක නිසා මේ කවරක් හෝ නිසා අපේ මනස කිළිටි වෙනවා නම් ඒ කියන්නේ අපි කෙලෙස් නසන්නට සුදුසුකම් තාම මදි අපිට. එතකොට ඒ අශ්ටලෝක ධර්මය තුළින්ම අපේ මනස නොකෙලෙසෙන තැනකට ගෙනෙන්නට නම් ඒ කෙලෙසෙන්නට කරුණු පැමිණෙන තැනදි අපේ මනස කෙලෙසෙත් නැතිව පවත්වාගන්න කොහොමද කියලා පුහුණු කරන්න ඕන. ඉතින් අන්න ඒ පුහුණුව සඳහා අපිට ධර්මය පිළිබඳව දන්නා බව අවශ්‍යයි. ඒ දන්නා බව මුලින්ම සුතමය ඥාණයක් හැටියට ඇතිවෙනවා. ඊටපස්සෙ චිත්තාමය ඥාණයක් හැටියට ඇතිවෙනවා. ඊටපස්සෙ ඒක භාවනාමය ඥාණයක් හැටියට ප්‍රගුණ වෙනවා. ඒ තුළින් තමයි පරිපූර්ණත්වයට පත්වෙන්නේ. ඒ නිසා හත්වෙනි කාරණය තමයි ධර්මය දන්නා බව. ශිල්ප ශාස්ත්‍ර පිළිබඳව දැනුමත් වැදගත් වෙනවා. ඒවා හේතුඵල වශයෙන් යමක් දකින්නට අපිට ප්‍රයෝජනවත් වෙනවා. ප්‍රඥප්ති වශයෙන් සම්මුති වශයෙන් දේවල් දැකගන්න හඳුනාගන්න ඒවා උදව් වෙනවා. හැබැයි අපිට ඒවා තුළ පවතින ධර්ම න්‍යාය, සිද්ධාන්තය හරියට තේරුම් ගන්නොත් තමයි හේතුඵල වශයෙන් ඒක දැනගන්නොත් තමයි අපිට ඒ දිහා ධර්මානුකූලව බලන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ධර්මානුකූලව පිළිපදින්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එහි පවතින අනිවාර්ය ලක්ෂණ වූ ත්‍රිලක්ෂණ ධර්මය පිළිබඳව අපිට වැටහීමක් තියෙනවා නම් තමයි ඒ කාරණය දිහා ත්‍රිලක්ෂණයට අනුව බලන්නට පුළුවන්. අපිට චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව පුහුණුවක් තියෙනවා නම් තමයි අපිට ඒ ප්‍රශ්නය චතුරාර්ය සත්‍යයට අනුව නිරාකරණය කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම නැතිනම් අපි වෙන වෙන කාරණත් එක්ක තමයි යමක් දිහා බලන්නේ, යමක් විසඳන්නට උත්සාහ කරන්නේ. එතනදි තමයි අපි ධර්මයෙන් පරිබාහිර වෙන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා ධර්මය දන්නා බව අපිට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ප්‍රධාන සාධකයක් වෙනවා.

ඊළඟට අටවෙනි කාරණය තමයි, විමසන බව. විමර්ශණශීලී බව. මොකක්ද විමසීම කියලා කියන්නේ. දැන් විමසනවා කියලා කිව්වහම හුඟාක් දෙනා හිතාගෙන ඉන්නවා නිකං කරුණු භායනවා, කරුණු අහනවා. දැන් අපි කාගෙන් හරි අහනවා මොකක්ද මෙන න වෙන්නේ, මොකක්ද මෙන වෙලා තියෙන්නේ. ඉතින් ඒ මොකක්ද වෙලා තියෙන්නේ කියලා ඇහුවහම අනිත් කෙනාට දැනෙන දේ තමයි කියන්නේ. ඊටපස්සෙ ඒක තමයි අපි අනිත් අයට කියන්නේ. එතන විමසීමක් නෙවෙයි, එතන අසා දැන ගැනීමක්. ඉතින් අසා දැනගන්නා දේ නිවැරදි වෙන්නත් පුළුවන්, වැරදි වෙන්නත් පුළුවන්. ඒක හැබැ විමර්ශනයක්

නෙවෙයි. විමර්ශනයක් සඳහා අසා දැනගැනීම ඉතාම අල්ප සාධකයක් පමණයි. ඒක එක සාධකයක්. ඒ එක සාධකය තුළ අපිට විමර්ශනය නිවැරදිව ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ නෑ. ඒක තහවුරු වෙන්නෙ නෑ. ඊළඟට අපි දැසින් දැකීම, ඒ දැසින් දැකීම තුළත් සර්ව සම්පූර්ණයෙන් විමර්ශනයකට ඒක ප්‍රමාණවත් වෙන්නෙ නෑ. ඇයි ප්‍රමාණවත් වෙන්නෙ නැත්තේ. අපි මීට පෙර ධර්ම දේශනා වලදී සාකච්ඡා වලදී බොහෝ අවස්ථාවලදී කතා කරලා තියෙනවා අපේ ඇස් දෙකින් අපි දකින්නෙ ඇත්තම නෙවෙයි, බාහිර ලෝකෙ සිද්ධ වෙන දේම නෙවෙයි අපි මනසින් දකින්නෙ. ඇයි ඒ? ඒ ඇහැට වැටෙන ඡායා මාත්‍රය අපි හඳුනාගන්නෙ මනසින්.

එතකොට ඒ වෙලාවේ අපි ඉන්න මානසික මට්ටම, අපි මීට ඉහතදී කතා කරලා ඇසින් යමක් දකිනකොට ඒ වෙලාවේ තියෙන ආලෝක මට්ටම අනුව අපි දකින දේ වෙනස් වෙන්නට පුළුවන්. අපි ඉන්නා තැන සහ ඒ අරමුණ අතර පවතින දුරප්‍රමාණයත් එක්කලා වෙනස් වෙන්නට පුළුවන්. ඒ මොහොතේ අපේ අක්ෂි පටලය කොයි විදියෙන්ද ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ, ඒක පැහැදිලිව විවෘතව ක්‍රියාත්මක වෙනවාද නැද්ද, ඒ මත අපේ දර්ශනය වෙනස් වෙන්න පුළුවන්. ඇහේ රුධිර පීඩනය මොන මට්ටමින්ද තියෙන්නෙ, ඒ මත වෙනස් වෙන්නට පුළුවන්, ඊළඟට අපේ ස්නායු පද්ධතිය කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ, මොළය කොහොමද වැඩ කරන්නෙ ඒ වෙලාවේ. මේ භෞතික සාධක බොහෝමයක් මත අපි දකින දේ වෙනස්වෙන්න පුළුවන්. ඊළඟට ඒ වෙලාවේ අපි ඉන්න මානසික තත්වය අපි ඉන්නෙ කෝපයෙන්ද, අපි ඉන්නෙ ද්වේෂයෙන්ද, අපි ඉන්නෙ සැකයෙන්ද, අපි ඉන්නෙ තෘෂ්ණාවෙන්ද, අපි ඉන්නෙ භීතියෙන්ද ඒ ඉන්න මානසික මට්ටම අනුවත් අපි දකින දේ වෙනස් වෙන්නට පුළුවන්. අපි භයෙන් නම් ඉන්නෙ අපිට පෙනෙන හැම දෙයක්ම බිය වෙන්නට කාරණා හැටියට පෙනෙනවා. අපි කෝපයෙන් නම් ඉන්නෙ අපි දකින හැමදේම කූපිත වෙන්නට කාරණා හැටියටයි අපි අර්ථකතනය කරන්නෙ. අපි ඉන්නෙ රාගයෙන් නම් අපි දකින හැමදෙයක්ම ඇලෙන්නට, බැඳෙන්නට, වැළඳගන්නට සුදුසු දේවල් හැටියට තමයි අපිට පෙනෙන්නෙ, දැනෙන්නෙ. අපි ඉන්නෙ ශෝකයෙන් නම් අපි දකින හැම දෙයක්ම අපි ශෝකී ස්වරූපයෙන් තමයි අර්ථකතනය කරගන්නෙ. එතකොට දැන් ඇහැට පෙනෙන්නෙ බාහිර ලෝකයේ තියෙන දේ වුනාට ඒක අර්ථකතනය කරන්නෙ මනස විසින්. එතකොට මම මේ විදියේ දෙයක් දැක්කා, මම මේ විදියේ දෙයක් මගේ ඇස් දෙකින්ම දැක්කා කියලා කිව්වට දැන් අපි සරල උදාහරණයක් ගත්තොත් අපි හිතමු තමන්ගේ සැමියා පිළිබඳව බිරිඳට

යම්කිසි සැකයක් ඇතිවෙනවා වෙනත් සම්බන්ධයක් තියේදෝ කියලා. ඊටපස්සෙ බිරිඳ ගෙදර ඉන්නකොට දැන් සැමියා වැඩ ඇරිලා හරි පාලෙ ඇතින් එනවා ජේනවා. ඒ එනවා පෙනෙනකොට ඊට අඩි කිහිපයක් පිටුපසින් අපි හිතමු තව කාන්තාවක් එනවා ජේනවා. දැන් අර බිරිඳ තමන්ගේ සැමියා වෙනත් කාන්තාවක් එක්ක සම්බන්ධකම් පවත්වනවා කියලා සැකමුසු මනසින් අර දර්ශනය බැලුවොත් ඒ කාන්තාවට අර තමන්ගේ සැමියා සහ පිටුපසින් එන කාන්තාව අතර පරතරය නොපෙනී යනවා, ඒක නොපෙනී ගිහිල්ලා අන්න ඇගේ හැප්පි හැප්පි එනවා, කතා කර කර එනවා, එනකොට ඇගේ ගැවි ගැවි එනවා වගේ ඇයට පෙනෙන්නට පුලුවන්. හැබැයි මේ දෙදෙනා අතර සැහෙන දුරප්‍රමාණයක් තියෙනවා. ඒ දුර ඇයට නොපෙනී යනවා කුමක් නිසාද, අර මනසේ සැකයන් එක්කලා. එනකොට ඇය අර්ථකතනය කරගන්නෙ ඔන්න කාන්තාවක් සමඟ ඇගේ හැප්පි හැප්පි දැවටි දැවටි මේ විදියට ආවා. එනකොට ඒක සත්‍යය නෙවෙයි. එනකොට එතන කාන්තාවක් හිටියා, තමන්ගේ පුරුෂයා හිටියා කියන බව ඇත්ත. එනකොට ඇහැට පෙනිව්ව දේ සර්ව සම්පූර්ණයෙන් බොරුවකුත් නෙවෙයි. හැබැයි ඒ පෙනුනු දේට අර්ථ දැක්වුයේ සැබෑ විදියට නෙවෙයි. ඊටපස්සෙ ඒ බිරිඳ තව කෙනෙකුට ඔය පිළිබඳව කිව්වොත් කියන්නෙ ඔය කාරණය.

ඊටපස්සෙ දැන් අපි විමසනවා කියලා ඒ කාන්තාවගේ කට්ත් කියන දේ නම් අහන්නෙ එනකොට අපින් අර වැරදි තීරණයට තමයි එන්නෙ. ඔන්න මේ මනුෂ්‍යයා වෙන කාන්තාවක් එක්කලා අතියම් සම්බන්ධතාවයක් පවත්වනවා කියන තැනට තමයි එනකොට අපේ විමර්ශනය යන්නෙ. එනකොට ඒවා නිවැරදි තීරණ නෙවෙයි. ඇයිද ඒක නිවැරදි තීරණයක් නොවුනේ අර තේත්‍ර දෘෂ්ටියෙන් අපි ගන්නා දේ මනසින් අර්ථකතනය කරන්නෙ හැමවිටම නිවැරදිව, තිරවුල්ව නෙවෙයි. කණට ඇහෙන දේ, ඒත් ඒ වගේ තමයි. ඒ වෙලාවේ ඇහෙන ශබ්දය නෙවෙයි අපි මනසින් අර්ථ ගත්වන්නෙ. ඊටපස්සෙ ඒකෙ හඬ උස්පහන් වෙන ස්වරූපයන් එක්කලා ඒ කියන දේ වෙනස් වෙන්නට පුලුවන්. නමුත් අපි ඉන්න මානසික තත්වයන් එක්කලා අපි ඒවා අර්ථකතනය කරගන්නෙ වෙන විදියකට. දැන් ඔන්න අම්මා අවවාදයක් දෙනවා දියණියට, එනකොට දියණිය ඒක ගන්නෙ මට බැන්නා කියලා. එනකොට අම්මා කලේ බැනපු එක නෙවෙයි අවවාදයක් කරපු එක. ඇයි ඒක බැන්නා කියලා ගන්නෙ, තමන් නුරුස්නා මනසින් තමයි ඒක අහගෙන ඉන්නෙ. එනකොට නුරුස්නා මනසින්, නොසතුවත් අහගෙන ඉන්නකොට තමන්ට බනිනවා කියන සංඥාවෙන්

තමයි ගන්නෙ. මේ විදියට ඇසින් දකින දේ, කණින් දකින දේ, නාසයෙන් ආඝ්‍රාහණය කරන දේ, දිවෙන් ගන්න දේ, කයින් ස්පර්ශ කරන දේ, සිතට සිතෙන දේ මේ හැම එකක්ම හැමවිටම නිවැරදි නෑ. ඒ නිසා තමයි අපිට මේ පංචේන්ද්‍රියන්ගෙන්ම ගන්නා දේ, එහෙම නැත්නම් ෂබ්දේන්ද්‍රියන්ගෙන්ම ගන්නා දේ එකට එකතු කරලා අපි විශ්ලේෂණය කරලා හේතුඵල වශයෙන් ගලපලා නැවත නැවත ඒ පැත්ත මේ පැත්ත පෙරලා මේවා අතර තියෙන සම්බන්ධතා විමර්ශනය කරනකොට තමයි අපිට හත්වෙනි ඉන්ද්‍රිය අවදි වෙන්නෙ. ඒ කියන්නෙ ප්‍රඥාව නැමැති ඉන්ද්‍රිය.

එතකොට ඇසින් දකින්නටත් ඕන, කණින් අහන කොටස ගන්නටත් ඕන, ආඝ්‍රාහණය කොටස ගන්නටත් ඕන, රස කොටස ගන්නටත් ඕන, ස්පර්ශ කොටස ගන්නටත් ඕන, මනසින් තමන් දන්නා දැනුම අනුව දේවල් උපකල්පනය කරලා හිතලා ගන්න කොටසත් ගන්නට ඕන. මේ සියල්ලම අරගෙන එකින් එක එකින් එක හේතුඵල වශයෙන් ගලපලා විමසලා බලනකොට තමයි අපිට මේකෙ පැහැදිලි සම්බන්ධතා මොනවද කියලා හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඉතින් අන්න ඒ විදියට යමක් දැක්ක පමණින්, දුටු පමණින්, ඇසූ පමණින්, හිතූ පමණින් තීරණය කරන්නෙ නැතිව ඒකට අදාළ සියලුම සාධක, ඒ සියලුම සාධක පිළිබඳව සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. ඒ සැලකිලිමත් වෙමින් සත්‍යය කුමක්ද කියලා නිරවුල්ව මතුකරගැනීමේ උනන්දුව හැමවිටම විමසිලිමත් බව තුළ තියෙන්නට ඕන. එතකොට අද අපි ගොඩක් දෙනා විමසනවා කියලා එක්කො කතා කරලා තව කෙනෙක්ගෙන් තොරතුරු අහන එක. එතකොට තොරතුරු දැනගැනීම කියන එක විමර්ශනයේ එක සාධකයක් විතරයි. ඊළඟට මේක මෙහෙම වෙන්න ඇති කියලා උපකල්පනය කරනවා. එතකොට උපකල්පනය කියන එක විමර්ශනයකට ඉතාම දුරින් සහාය වෙන එක කාරණයක් විතරයි. උපකල්පනය සම්පූර්ණයෙන් වැරදි වෙන්නට පුළුවන්.

එතකොට අපි වැරදි දෙයක් උපකල්පනය කරලා, අපි හිතමු මිනිහෙක් මරලා තියෙනවා. එතකොට මේ පුද්ගලයා ඝාතනය කලේ අහවලායි කියලා උපකල්පනය කරනවා. උපකල්පනය කලාම හැබැවිටම ඝාතනය කරපු කෙනා පැත්තක වෙන්නට පුළුවන්. අර තමන් උපකල්පනය කරපු අරමුණත් එක්ක ඒ පස්සෙන් යනවා. ගිහිල්ලා අවසානයේ ඒ මනුස්සයා තමයි මැරුවේ කියලා තහවුරු කරගන්න සාධක ගොනු කරනවා. දැන් අපේ රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා යම්කිසි සිදුවීමක් පිළිබඳව වැරදි දෘෂ්ටියක් ඇති කරගත්තොත් ඒක හරියට පාට කණ්ණාඩියක් දැමීමා වගේ, ඒ වර්ණයෙන්ම තමයි ඔක්කොම ජේන්න

ගන්නේ. අපි යම්කිසි කෙනෙක් වැරදිකාරයෙක් කියලා හිතුවොත් ඔහුගේ වරදට අදාළ සාධකම තමයි පෙනෙන්න ගන්නෙ. ස්වාමියා වෙත කාන්තාවක් සමඟ සම්බන්ධයක් පවත්වනවා කියලා සැක හිතුවොත් ඊටපස්සෙ එහෙම සම්බන්ධයක් තියෙන බවටම තමයි අපිට හැමතිස්සේම කරුණු පෙනෙන්න ගන්නෙ. ඇයි ඒ, අර යම් දෘෂ්ටියක් ගත්තු ගමන් ඒ දෘෂ්ටියට අදාළව තමයි අර හැම කාරණයක්ම මතුවෙව් මතුවෙව් පේන්න ගන්නෙ. ඇයි ඒ? අර පාට කණ්ණාඩියක් දැමීමහම අනිත් අයට පේන හැමදේම අපිට පේනවා. හැබැයි ඒ පේන හැම දේකටම අපේ කණ්ණාඩියේ වර්ණය මුසුවෙලා තමයි පේන්නෙ. එතකොට අනිත් අය දකින දේ අපිත් දකිනවා කියලා හිතාගෙන ඉන්නවා. ඒකෙ වැරද්දකුත් නෑ. නමුත් ඒකට තව අමතර දෙයක් එකතු වෙලා. මොකක්ද, අපේ කණ්ණාඩියේ වර්ණය. එතකොට අපිට ඒ දේ නිවැරදිව පෙනිලා නෑ. ඉතින් මෙබඳු දේවල් මානසිකව වෙනකොට ඒවා පැහැදිලි කරන්නට කොතෙක් උත්සාහ කලත් පහසු නෑ, ඒ නිසා මේ විමසිලිමත් බව කියන එක ප්‍රඥාව අවදිවීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක්.

දැන් මේක යෝතිසෝමනසිකාරයයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මයේදී පැහැදිලි කරනවා. සිහියෙන් සහ නුවණින් දේවල් විමසා බලා වටහා ගන්නා ගතිය. එතකොට ඒ විමසා බලනකොටත් අපි විමසා බලන්න ඕන සත්ව පුද්ගල ආත්ම වශයෙන් හෝ තමන්ගේ රුචි අරුචිකම් වශයෙන් නෙවෙයි. ඒ විමසා බැලීමත් කෙරෙන්න ඕන අර මුලින් කියාපු ධර්මානුකූලව. දැන් ධර්මය දැනගන්නම ධර්මයට අනුව තමයි විමසා බලන්නෙ. හේතුඵල වශයෙන් විමසා බලන්නට ඕන. ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් විමසා බලන්නට ඕන, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන් විමසා බලන්නට ඕන. ප්‍රධාන වශයෙන්ම හේතුඵල වශයෙන් යමක් විමසා බලනකොට තමයි අපිට ඒ පිළිබඳව හැබෑ තතු, එතන තියෙන ඒ නාමරූප ධර්මයන්ගේ අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතා, එහෙම නැත්නම් යම් ප්‍රශ්නයක් කොහොමද සිද්ධ වුනේ, යම් අර්බුදයක් ඇතිවුනේ කොහොමද, ගැටුමක් නිර්මාණය වුනේ කොහොමද, මේවා අපිට දකින්න පුලුවන් වෙන්නෙ අපි අර ඇහැට පෙනිව්ව දේට වත්, කණට ඇහිව්ව දේට වත්, අනුත් කියපු දේටවත් පමණක් සීමා වෙන්නෙ නැතිව හැම විටම සත්‍යය හෙළි කරගැනීමේ නිදහස් මනසකින් යුක්තව අර සියලුම සාධක ගලපා බලන්නට අපි උත්සාහවත් වෙන්නට ඕන. එතකොට හැබෑ විමර්ශනයක් කියන්නෙ එතන. එතකොට ඒ විමර්ශනය සඳහා අපේ මනසේ අවශ්‍ය තරම් සැහැල්ලුව නිදහස නැතිවෙනකොට අපි සැක කරන කාරණයක්,

උපකල්පනය කරන කාරණයක්, අනිත් අය කියපු දෙයක්, අපිට හිතුව දෙයක්, එහෙම නැත්නම් අපි දැකපු දෙයක්, අපේ කණට ඇහුනු දෙයක් ඒවා මන තමයි අවසාන තීරණය ගන්නෙ. ඉතින් ඒ තීරණ නිවැරදි නොවෙන්නට පුලුවන්. ඒ නිසා ප්‍රඥාව අවදි කිරීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වෙනවා විමසන බව.

ඊළඟට නවවෙනි කාරණය තමයි නුවණ මෙහෙයවා කළ යුතු කර්මාන්ත වල යෙදෙන බව. ඒ කියන්නෙ දැන් අපි කරන කර්මාන්තය නුවණ මෙහෙයවා කරන්නට සුදුසු කර්මාන්තයක් නම් එතනින් ප්‍රඥාව අවදි වෙනවා. දැන් ඔය බැංකුවල එහෙම වැඩකරන සමහරු අපිත් එක්කලා කියලා තියෙනවා ඒ බැංකුවේ අවශ්‍ය විදියට කාර්ය භාරයන් කෙරෙත් නැතිනම් තමන්ගේ දැනුම, තමන්ගේ දොණය නිසි විදියට පාවිච්චි වෙන්නෙ නෑ. එතකොට දැන් තමන්ට තනතුරක් දීලා තියෙනවා. හැබැයි ඒ තනතුරට අදාළ වැඩ කොටස නුවණින් කල්පනා කරලා මෙහෙයවලා එහෙම ක්‍රියාත්මක වෙන්නට ඉඩක් නෑ. එතකොට අර තමන්ගේ දොණය එන්න එන්න මොට වෙනවා. ප්‍රඥාව අවදි කරන ක්‍රියාවලියක් කරන්නට ඉඩක් නැතිවෙනවා. ඉතින් කවර ක්ෂේත්‍රයක වුනත් අපි හොඳට මනස මෙහෙයවලා වෙහෙසලා හිතලා කල්පනා කරලා සැලසුම් කරලා නැවුම් දේවල් අත්හදාබලලා අන්න එහෙම කරන්නට පුලුවන් කර්මාන්ත වල අපි යෙදෙනවා නම් දැන් යම්කිසි විචිත්‍රවත් විදියට දේවල් කරන්න, වඩා උසස් ප්‍රතිඵල ලැබෙන විදියට කරන්න තමන්ටත් අනුන්ටත් වඩා අර්ථයක් වෙන හැටියට දේවල් කරන්න, උනන්දු වෙන උනන්දු වෙන ප්‍රමාණයට තමයි අපේ ප්‍රඥාව ඒ පිළිබඳව මෙහෙයවෙන්නෙ.

එහෙම නැතිව දැන් අපි හිතමුකො යම්කිසි කෙනෙක් එදිනෙදා වේල හොයාගන්න යම්කිසි කුලී වැඩක නිරත වෙනවා. එතකොට ඒ කුලී වැඩක් කරනකොට නිකම්ම කොහොම කලත් හවසට පඩිය හම්බෙනවානෙ කියන මට්ටමින් අර නියමිත වැඩ ටික විතරක් ඕන නම් කරගෙන යන්නටත් පුලුවන්. හැබැයි ඒ කටයුත්ත ටිකක් හැඟීමක් ඇතිව මේකෙන් අදාළ මුදල ගන්නවා වගේම මේ මනුෂ්‍යයාටත් වඩා ඒකෙන් ප්‍රයෝජනයක් වෙන හැටියට මේක නිර්මාණශීලීව වඩා හොඳ විදියට වඩා ප්‍රශස්ත විදියට මේ කාර්යය කරන්නට ඕන කියලා හිතනවා නම් ඒ කටයුත්ත වුනත් ඒ තැනැත්තාට, ඒ කියන්නෙ කුලී වැඩක් කලා වුනත් එය වුනත් ඒ තැනැත්තාට නිර්මාණශීලීව ප්‍රඥාව අවදි වෙන හැටියට කරන්න බැරි කමක් නෑ. ඉතින් අර වඩාත්ම යම්කිසි ශිල්පයක් පිළිබඳව, ශාස්ත්‍රයක් පිළිබඳව ගැඹුරින් සිතලා අධ්‍යයනය කරලා සැලසුම් කරලා එහෙම කරන

කටයුතු වල නමත් නිරත වෙනවා නම්, එබඳු කර්මාන්තයක නමත් නිරත වෙනවා නම් ඒ කර්මාන්තය තුළ නමන්ට ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නට තියෙන ඉඩකඩ වැඩියි.

දැන් පින්වතුන් අහලා ඇති බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ සිටි සමයේ ගොවියන්ට දහම් කරුණු කියාදෙනකොට ඒ ගොවි කර්මයට අදාළ උපමා උදාහරණ නමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ අරගන්නේ. එතකොට රියකරුවෙකුට දහම් දෙසනකොට රථයට අදාළ උපමා උදාහරණ නමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ අරගන්නේ. රජුට දහම් දෙසනකොට රාජ්‍ය තන්ත්‍රයට අදාළ උපමා උදාහරණ නමයි අරගන්නේ. ඇයි ඒ? ඒ තැනැත්තා දීර්ඝ කාලයක් මේ ජීවිතෙන් සසර ගමනෙන් ඒ වෘත්තිය තුළ, ඒ ශිල්පය තුළ ඒ ශාස්ත්‍රය තුළ ඒ තනතුර තුළ දැඩි ප්‍රවීණතාවයක් තියෙනවා නම් වැඩි නිපුණතාවයක් තියෙනවා නම්, එතකොට ඒ තැනැත්තා එහි බොහෝ පැති පිළිබඳව බොහෝ හිතලා කල්පනා කරලා සැලසුම් කරලා තියෙනවා. එතකොට ඒ පිළිබඳව ඔහුගේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට පහසුයි. හේතුඵල ක්‍රියාත්මක වෙන ආකාරය පහදලා දෙන්නට ඔහුගේ ක්ෂේත්‍රය නමයි ඔහුට වඩාම හොඳින් විෂය වෙන්නේ. ඉතින් එහෙම වෙන්නේ මොකක් නිසාද, ඒ අය ගොවිකම කලා වුනත් ඒ ගොවිකම තුළ අර සැබවට ප්‍රඥාව අවදි වෙන හැටියට නිර්මාණශීලීව ඒ පිළිබඳව යෙදිලා තියෙනවා, ක්‍රියාත්මක වෙලා තියෙනවා. ඊළඟට රජකම් කලා නම්, එහෙම නැත්නම් වඩු කර්මාන්තය කලා නම්, පෙදරේරු කර්මාන්තය කලා නම්, එහෙම නැත්නම් රථ හඳුවා නම්, දුනු ඊතල හඳුවා නම් ඒ මොනවා කලා වුනත් ඒක තුළ ගැඹුරින් සිතලා කල්පනා කරලා මනස මෙහෙයවලා ඒවා අතර තියෙන අන්තර් සම්බන්ධතාවය ගැන තේරුම් අරගෙන එහෙම නිර්මාණශීලීව විවක්ෂණ විදියෙන් නමයි කටයුතු කරලා තියෙන්නේ. ගොවිතැන වුනත් ඒ විදියට කරන්න පුලුවන්. ඉතින් ඒ විදියට කරනවා නම් ඕනම කර්මාන්තයක් තුළ දැන් එහෙම ප්‍රඥාව අවදි වෙන විදියට තමන්ගේ ශාස්ත්‍රීය හැකියාව අවදි කරලා කරන්නට පුලුවන් කටයුතු විශේෂයෙන්ම තියෙනවා. ඒ කියන්නේ දැන් අපි හිතමුකො, ගුරු වෘත්තිය ගත්තයින් පස්සෙ ඒ ගුරු වෘත්තිය තුළ තමන්ගේ දැනුම ප්‍රඥාව නැවත නැවත අලුත් කරමින්, අවදි කරමින් කරන්නට පුලුවන් කාර්යයක්. එතකොට ඒ වගේ වෘත්තියක් ගත්තයින් පස්සෙ විශේෂයෙන් ප්‍රඥාව අවදි වීමේ ඉඩකඩක් තියෙනවා. හැබැයි අපි සාමාන්‍යයෙන් කුලී වැඩක් ගත්තයින් පස්සෙ එතන එහෙම ඉඩකඩක් නැතිවෙන්න පුලුවන්, හැබැයි අපිට අවශ්‍ය නම් ඒ ඉඩකඩ හදාගන්න පුලුවන්. ඒක මතු කරගන්න පුලුවන්. තමන්ගේ

දක්ෂතාවය, නිර්මාණශීලී හැකියාවන් එක්ක. ඉතින් කවරාකාරයෙන් හෝ තමන් කරන කාර්යය පිළිබඳව ගැඹුරින් හිතලා කල්පනා කරලා තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් නොවෙන හැටියට වඩා ඵලදායක වෙන හැටියට, නිර්මාණශීලී හැටියට යමක් කරන්නට පෙළඹෙනවා නම් ඒ හැමතැනකම ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

ඊළඟට දහවෙනි කාරණය තමයි ශාස්ත්‍රීය කටයුතු වල යෙදෙන බව. එතකොට ශාස්ත්‍රීය කටයුතු කියලා කියන්නේ මොකක්ද, යම්කිසි ශාස්ත්‍රයකට අනුගතව, අපි සිහිපත් කලා, දැන් ගණිතය විෂයට අදාළව අපි යමක් අධ්‍යයනය කරනවා නම් මේ ගණිත ශාස්ත්‍රයට අනුගතව ඕන ඒක කරන්න. එතකොට අපි හිතමු ආර්ථික විද්‍යාවට අදාළ විෂයක් සම්බන්ධව නම් අපි කටයුතු කරන්නේ ඒක ආර්ථික විද්‍යාවේ න්‍යායන්ට අනුගතව ඕන ඒක අධ්‍යයනය කරන්න. ඊළඟට අපි හිතමු ජ්‍යොතිෂය පිළිබඳව අපි අධ්‍යයනයක් කරනවා නම් ජ්‍යොතිර් විද්‍යාවේ කියවෙන මූලධර්ම වලට අනුගතව ඕන අපි ඒක කරන්න. ජීව විද්‍යාත්මක යම් පර්යේෂණයක් කරනවා නම් ඒ ජීව විද්‍යාවේ මූලික සිද්ධාන්ත වලට අනුගතව ඕන ඒ කටයුත්ත කරන්න. එතකොට අපි ඒ අධ්‍යයනය කරන ක්ෂේත්‍රය කුමක්ද, ඒ ක්ෂේත්‍රයට අදාළ ශාස්ත්‍රයට අනුගතව, ඒකයි ශාස්ත්‍රීය කියලා කියන්නේ. ශාස්ත්‍රීය කියලා කියන්නේ ඒ ශාස්ත්‍රයට අනුගතව ඒ කාර්යය සිද්ධ වෙන්නට ඕන. එතකොට අන්න ඒ විදියට යම්කිසි ශාස්ත්‍රයකට අනුගතව යම් යම් කටයුතු කරන්නට උනන්දු වීම තුළින් හැමවිටම ඒ ශාස්ත්‍රය පිළිබඳ පරිණත බවක් නිපුණත්වයක් ඇතිවෙනවා, වඩා නිවැරදිව කරුණු ගොනු කරන්නට අර්ථ දක්වන්නට එහිදී උත්සාහවත් වෙනවා. හේතුඵල ගලපා බලන්නට සොයන්නට සිතන්නට කල්පනා කරන්නට නිර්මාණය කරන්නට එතකොට අනිත් අය කියලා තියෙන, අනිත් අය ගොනු කරලා තියෙන සාධක වලට අනුව තව නැවුම් දෙයක් නිර්මාණය කරන්නට, ඒ විදියට අපේ අවධානය යොමු වෙනවා. ඒ නිසා ශාස්ත්‍රීය කටයුතු වල නිරත වීම විශේෂයෙන් ප්‍රඥාව අවදි වෙන ක්‍රමයක් හැටියට දක්වලා තියෙනවා. අපි අද දවසේත් අපිට කරුණු පහක් විතර තමයි අපි සාකච්ඡා කලේ. ඉතිරි කරුණු අපි ලබන සතියේ සාකච්ඡාවට යොමු කරගමු.

15. ප්‍රඥාව ඇති කරගැනීමට උපකාරක හේතූන් විස්ස පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නෙ. අපි පසුගිය සතියේ කතාබහ කළේ ප්‍රඥාව ඇතිවීමට බලපාන හේතු විස්සක් පිළිබඳව රේරුකානේ චන්දවිමල මහානායක ස්වාමීන් වහන්සේගේ පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයෙහි දක්වලා තියෙනවා. උන්වහන්සේ විවිධ අවස්ථා, ඒ වගේම සූත්‍ර පිටකය ඇසුරු කරමින් ඒවායෙහි විසිරී පවතින කාරණා ඒ විදියට එකට ගොනු කරලා දක්වලා තියෙන්නෙ. අපි පසුගිය සති දෙකේම කරුණු පහ බැගින් කාරණා දහයක් සාකච්ඡා කලා. අද දවසේ අපි ඉතිරි කාරණා දහය සාකච්ඡා කරලා ඒ කොටස නිම කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙනවා.

අපි පසුගිය සති දෙකේ කතාබහ කළේ ප්‍රඥාව ඇතිවීම සඳහා අවශ්‍ය හේතු හැටියට පළවෙනි කාරණය, ත්‍රිහේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලැබීම. දෙවෙනි කාරණය, ප්‍රඥාව ප්‍රාර්ථනා කරමින් සිදු කරන ලද කුසල ධර්ම ඇති බව. ඒ කියන්නෙ සසරේ විවිධ කුසල් කරලා, ඊට උචිත කුසල් කරලා ප්‍රඥාව ලබන්නට කරන ලද ප්‍රාර්ථනා ඇති බව. තුන්වෙනි කාරණය, අංග සම්පූර්ණ ශරීර ඇති බව. ඒ කියන්නෙ අංග විකෘති නොවූ සම්පූර්ණ ශරීර ඇති බව. හතරවෙනි කාරණය, නිරෝගී බව. පස්වෙනි කාරණය, ප්‍රඥාව ආවරණය කරන අතීත අකුසල ධර්ම නැති බව. යම් යම් අකුසල් වලින් ප්‍රඥාව ආවරණය කෙරෙනවා, එබඳු අකුසල ධර්ම නැති බව. හයවෙනි කාරණය, නානාශිල්ප ශාස්ත්‍ර දන්නා බව. හත්වෙනි කාරණය, ධර්මය දන්නා බව. අටවෙනි කාරණය, විමසන බව. ඒ කියන්නෙ විමසිලිමත් බවින් කටයුතු කිරීම හැමවිටම. නවවෙනි කාරණය නුවණ මෙහෙයවා කළ යුතු කර්මාන්ත වල යෙදෙන බව. දහවෙනි කාරණය ශාස්ත්‍රීය කටයුතු වල යෙදෙන බව. එතකොට අපි ඔය කාරණා දහය පසුගිය සති දෙකේදී සාකච්ඡාවට බඳුන් කලා, මූලික වශයෙන් මුල් පැය තුළ අපේ දේශනයේදී අපි ඒවා පැහැදිලි කරලා ඉන් අනතුරුව ඒ සම්බන්ධව සාකච්ඡාව සිද්ධ කලා. අද දවසේදී අපි ඉතිරි කාරණා දහයම සංක්ෂිප්තව හෝ කතාබහ කරලා නිමා කරන්නට අදහස් කරගත්තේ. මොකද අපිට ඉදිරි සතිවල තව ප්‍රඥාව පිළිබඳව ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට කොහොමද ප්‍රගුණ කරන්නෙ, ඒ වගේම ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද මොනවාද මේ කාරණා අපිට තව ඉදිරි සතිවල කතා කරන්න ඉතිරිව තියෙන නිසා අද දවසින් මේ ප්‍රඥාව

ඇතිවීමේ හේතු පැහැදිලි කරන කොටස නිමා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙනවා, ඉතිරි කරුණු දහයම සාකච්ඡා කරලා.

එතකොට අපි කරුණු දැන් දහයක් කතා කරලා තියෙන්නෙ, එතකොට එකොළොස්වෙනි කාරණය තමයි දහම් ඇසීම. ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට උපකාර වෙන ප්‍රධානම කාරණයක් සද්ධර්ම ශ්‍රවණය. දැන් පින්වතුන්ට මනක ඇති අපි පසුගිය සාකච්ඡා වලදී කතාබහ කලා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට දක්වලා තියෙන අංග හැටියට දක්වලා තියෙන කාරණා හතරක්. සත්පුරුෂ ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසොමනසිකාරය, ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය. එතකොට එතනත් ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට සද්ධර්ම ශ්‍රවණය දක්වලා තියෙනවා. ඒ වගේම සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවීම සඳහා අවශ්‍ය සාධක මොනවාද කියලා දක්වන සූත්‍ර දේශනා වල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රධාන කොට දක්වලා තියෙනවා පරතොභෝෂය සහ යෝනිසෝමනසිකාරය. එතකොට පරතොභෝෂය කියලා කියන්නෙන් අන් අයගෙන් මේ ධර්මය පිළිබඳව අසා දැනගැනීම. ඉතින් වර්තමානයේ හැටියට අපිට දහම් පොත පත කියවීම තුළින් ඒ වැටහීම ලබන්නට පුළුවන්, ඒ වගේම අපි ධර්මය ප්‍රගුණ කිරීමේ අනුපිළිවෙල එහෙම නැත්නම් ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමේ වැඩපිළිවෙල ගැන කතාබහ කරනකොට සාකච්ඡා කලා විශේෂයෙන්ම සූතමය ඥාණය හැටියට මේ කාරණය. ඒ කියන්නෙ අන් අය විසින් වටහාගෙන අවබෝධ කරගෙන තියෙන ධර්ම කාරණා අහලා හෝ කියවලා හෝ අප විසින් දැනුවත් වීම. එතකොට එහිදීත් අපි පැහැදිලි කලා මොකක්ද මේ ධර්මය ශ්‍රවණය කරනවා කියලා කියන්නෙ කියලා.

හේතුඵල සිද්ධාන්තය පිළිබඳව එහෙම නැත්නම් පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳව, ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව, චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය පිළිබඳව, ඊළඟට පාරමිතා ධර්ම, සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම, ඒ වගේම ඉන්ද්‍රිය ධර්ම, ඒ වගේම සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයෙන් විනිර්මුක්ත වූ මේ නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව ප්‍රභේදයන් නාමරූප වශයෙන් ආයතන වශයෙන් ධාතු වශයෙන් මේ විවිධ ක්‍රම වලින් මේ පඤ්චස්කන්ධය බෙදා බලන ආකාරය මෙන් මේ කාරණා පිළිබඳව වඩා ගැඹුරින් විග්‍රහයක්, එබඳු දේශනාවන්, එබඳු ලේඛනයන් කියවලා හෝ ශ්‍රවණය කරලා ඒවා පිළිබඳව ඇති කරගන්නා වැටහීම තමයි එතන ධර්ම ශ්‍රවණයයි කියලා හදුන්වන්නෙ. එතකොට ඒ ගැඹුරු ධර්ම කාරණා පිළිබඳව අපිට මූලිකව අහලා ඇති කරගන්නා දැනුම තමයි ඉන් අනතුරුව ප්‍රඥාව අවදි කරගැනීම සඳහා චිත්තාමය ඥාණ, භාවනාමය ඥාණ හැටියට උපකාර වෙන්නෙ. එතකොට

ඒ ධර්ම කොට්ඨාශයන් පිළිබඳව අපි අහලාවත් නැතිනම් ඒ පිළිබඳව ප්‍රඥාවක් අවදි කිරීම පහසු නෑ. එතකොට හේතුඵල ධර්මය, පටිච්ච සමුප්පාදය කියලා නිතර අපි වචන මාත්‍රයෙන් කතා කලාට ඒ පටිච්ච සමුප්පාදයේ අංග පිළිබඳව, එහෙම නැත්නම් හේතුඵල ධර්මයේ කියවෙන කම්ම නියාම, චිත්ත නියාම, බීජ නියාම, සෘතු නියාම, ධම්ම නියාම පිළිබඳව ප්‍රභේද ගතව විග්‍රහ කරලා කරන ලද දේශනා සහ පොත පත ආදිය තුළින් අපිට දැනුම ලබාගැනීම. ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව වඩා නිවැරදිව කරලා තියෙන දේශනා සහ පොත පත කියවීම. චතුරාර්ය සත්‍යය ප්‍රායෝගිකව භාවිත කරන ආකාරය පිළිබඳව කරන ලද ධර්ම දේශනා සහ පොත පත කියවීම, ඊළඟට ස්කන්ධ ධාතු ආයතන ආදිය පිළිබඳව කෙරුණු ධර්ම දේශනා පිළිබඳව ශ්‍රවණය කිරීම, ඒවා ඇසුරු කිරීම. ඊළඟට බෝධිපාක්ෂික ධර්ම හැටියට කියවෙන සතර සතිපට්ඨාන, සතර සමසප්පදාන, සතර සෘද්ධිපාද, පඤ්චඉන්ද්‍රිය, පඤ්ච බල, සජ්ත බොජ්ඣංග, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ග කියන මේ බෝධි පාක්ෂික ධර්ම පිළිබඳව දේශනාවන් අහන්න, ඒ වගේම ඒ පිළිබඳව ලියවුණු පොත පත කියවලා දැනුවත් වීම. මෙන්න මේ විදියේ ගැඹුරු දහම් කරුණු පිළිබඳව දේශනාවන් ශ්‍රවණය කිරීමත් පොත පත කියවා මූලික වැටහීමක් ඇතිකරගැනීමත් තමයි මෙතනදී දහම් ඇසීම හැටියට දේශනා කරන්නේ. ඒක විශේෂයෙන්ම ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය කාරණයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ බොහෝ සූත්‍ර දේශනා වලත් ඒ වගේම ප්‍රඥාව ගැන කතා කරන බොහෝ තැන්වල මේ කාරණය දක්වලා තියෙනවා.

ඊළඟට දොළොස්වෙනි කාරණය තමයි දහම් දෙසීම. මේකත් ඉතාමත්ම වැදගත් කාරණයක්. මෙතන දහම් දෙසනවා කියන එක ප්‍රධාන වශයෙන්ම, දැන් භික්ෂූන් වහන්සේලා විසින් තමයි සද්ධර්ම දේශනාවක් හැටියට ඒක චාරිත්‍රානුකූලව, සාම්ප්‍රදායිකව ඒ කටයුත්ත ලංකාවේ සිද්ධ කරන්නේ. නමුත් ඒකෙන් අදහස් කරන්නේ ගිහි කෙනෙකුට ධර්ම කරුණු කියාදෙන්න බැහැ කියන එක නෙවෙයි. ගිහියෙක් වුනත් තමන් නිවැරදිව වටහාගත්තු ධර්ම කාරණා තව කෙනෙකුට පැහැදිලි කරලා දෙනවා නම් ඒ අන් අයට දහම් කරුණු පැහැදිලි කරදීම තමන්ගේ ප්‍රඥාව දියුණු වෙන්නට හේතුවක් වෙනවා. දැන් මේක බොහොම ප්‍රසිද්ධ කාරණයක්නේ. ගුරුවරයා තමයි හැබෑ ශිෂ්‍යයා වෙන්නේ කියන එක. ඒ කියන්නේ ගුරුවරයෙක් හැටියට අනිත් අයට කියාදෙන්නට උත්සාහ කරනකොට තමයි අපිට කවර හෝ කාරණයක් පිළිබඳව වඩා ගැඹුරින් සිතන්න

කල්පනා කරන්න අවශ්‍ය වෙන්නේ. එතකොට එහෙම සිතන, කල්පනා කරන ඒවා ගොනු කරන ප්‍රමාණයට තමයි ඒවා පිළිබඳව වඩා ගැඹුරු වැටහීමක් තමන් තුළ ගොඩ නැගෙන්නේ. එතකොට ශිෂ්‍යයෙක් හැටියට ඉගෙන ගන්නවාට වඩා ගුරුවරයෙක් හැටියට අනිත් අයට කියා දෙන කොට ඕනම විෂයක් පිළිබඳව ගැඹුරු පරිණතභාවයක් ඇතිවෙනවා.

දැන් රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ විසින් සම්පාදනය කරලා තියෙන චත්තාලිස්ආකාර මහා විපස්සනා භාවනාව. ඒ කියන්නේ ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව සනලිස් ආකාරයකින් බෙදා බලන ක්‍රමය. එතකොට ඒ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කරද්දී නායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා අසුවැහි විය ඉක්මවමින් සිටින තමන් වහන්සේ ජීවිතේ අවසාන භාගයේ මේ චත්තාලිස් ආකාර විපස්සනා භාවනාව පුහුණු කිරීම සුදුසුයි කියලා තීරණය කලා. ඉතින් ඒක පුහුණු කරන්න ඒක පිළිබඳව හොඳ වැටහීමක් ඇතිකරගන්නට ඕන. ඒ වැටහීම ඇති කරගන්නට වඩා උචිත ක්‍රමයක් තමයි ඒ පිළිබඳව දේශනා පැවැත්වීම සහ පොත පත රචනා කිරීම. ඉතින් ඒ නිසා උන්වහන්සේ හොඳට ඒ කාරණා කියවලා තමන් වහන්සේ හිතට අරගෙන, තේරුම් අරගෙන අනිත් බොහෝ දෙනාගේ යහපත පිණිස ඒක ලියා තැබුවා එතකොට ඒ ලේඛනය උන්වහන්සේ සිද්ධ කරන්නේ අරමුණු දෙකක් ඇතිව. එකක් තමයි තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් අත් අයට මේ ධර්ම කාරණා පහදලා දීම. දෙවෙනි කාරණය තමයි තමන් වහන්සේට ඒ පිළිබඳව තියෙන පරිණතභාවය වඩාත් පුළුල් කරගැනීම, වඩා ගැඹුරු ඥාණයක් ඒ පිළිබඳව ඇතිකර ගැනීම. එතකොට අන්න ඒ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහිදී දේශනා කරන්නේ තමන් දන්නා ධර්ම කාරණා දේශනයක් හැටියට හෝ ලේඛනයක් හැටියට අත් අයට සන්නිවේදනය කිරීම අපේ ප්‍රඥාව දියුණු වෙන්නට ප්‍රධාන කාරණයක් වෙනවා.

ඉතින් මෙතනදී අපි පරිස්සම් වෙන්නට ඕන දේ තමයි තමන්ට නොවැටහෙන කාරණා අනිත් අයට දන්නවා වගේ කියන්න යන එක සුදුසු නෑ. ඒක ගිහියෙකුට විතරක් නෙවෙයි පැවිද්දෙකුටත් උචිත නෑ. ඉතින් අද අපිට පෙනෙනවා මේ හුඟාක් වෙලාවට ධර්ම කරුණු විකෘති වෙන්නට හේතුව, එහෙම නැත්නම් ඒවාට වැරදි අර්ථකතන දෙන්නට පෙළඹිලා තියෙන්නේ තමන්ටත් හරියට නොවැටහුනු, හරියට නොතේරුනු ගුරුවරයෙක් ඇසුරු නොකරගෙන ඉගෙන ගත්තු ධර්ම කාරණා විශාරදයින් හැටියට අනිත් අයට කියාදෙන්නට උත්සාහ කිරීමේදී තමන්ගේ වැරදි මතය තව බොහෝ දෙනෙක් වෙත සන්නිවේදනය

වෙනවා. ඒක බරපතල අපරාධයක්. ඒක ධර්මය පිරිහෙන්නට හේතු වෙන කාරණයක්. ප්‍රඥාව මොට වෙන්නට හේතු වෙන කාරණයක්. තියෙන ප්‍රඥාවත් නැතිවෙන්නට වගේම, සසර ගමනේ ප්‍රඥාව වළකින්නට හේතුවෙන කර්මයක් බවටත් පත්වෙනවා.

දැන් අපි අර පස්වෙනි කාරණය හැටියට පසුගිය සතියේ පැහැදිලි කලානෙ ප්‍රඥාව ආවරණය කරන අතීත අකුසල කර්ම පිළිබඳව. එතකොට දහම් කරුණු හරියට වටහා ගන්නෙ නැතිව, එහෙම නැත්නම් ඒවා වැරදි විදියට තමන් අර්ථකතනය කරගෙන ඒ තමන්ගේ මතය අනිත් අය වෙත ගන්වලා ඒ තවත් බොහෝ දෙනා ඒ වැරදි මත අනුගමනය කලොත්, ඒවායෙන් අනිත් අයගේ ප්‍රඥාව මොට වුනොත් ඒ කර්මය තමන්ට ප්‍රඥාව ආවරණය වෙන්නට හේතුවක් වෙනවා. එතකොට කෙනෙක් මෙහිදී තර්ක කරන්නට පුළුවන් ඉතින් තමන් හරියි කියලා හිතන නිසානෙ කියාදෙන්නෙ. එතකොට ඒ කාරණා මෙහිදී අදාළ වෙන්නෙ නෑ, මොකද මේ විශ්වය තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ හේතුවල න්‍යායක්. එතකොට අදාළ හේතුව තියෙනවා නම් අදාළ ඵලය ඇතිවෙනවා. ධර්මය පිළිබඳව තමන් යම් කිසි විකෘති අදහසක් ප්‍රකාශ කරනවා නම් එතකොට තමන්ට අනිත් අයගේ ප්‍රඥාව අවහිර කිරීමේ චේතනාව ඇතිවම ඒක කරනවා නම් වඩා බරපතලයි, එහෙම චේතනාවක් නැතිව වුනත් තමන් නිවැරදිව විමසා බලන්නෙ නැතිව හරියට නිවැරදිව වටහා ගන්නෙ නැතිව දන්නවා වගේ අනිත් අයට ඒකට සුදුසුකම් තියේද නැද්ද කියලා ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්නෙ නැතිව අවිචාරවත්ව තමන් යම් දෙයක් කරලා අනිත් අයට හානියක් වුනොත් ඒකෙ යම් කර්ම විපාකයක් තමන්ට භුක්ති විදින්නට සිද්ධ වෙනවා.

දැන් මීට පෙරත් අපි සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා චේතනාව වගේම කුසලාකුසල කර්මයන්ට බලපාන තව කාරණයක් තියෙනවා. ඒ මොකක්ද, අපි කරන දෙයින් ලෝකයට සිද්ධ වෙන්නෙ මොකක්ද කියන එක. චේතනාව තමයි ප්‍රධාන වෙන්නෙ. එතකොට ඒ චේතනාව මූලික වෙනවා වගේම මගේ චේතනාව පිරිසිදුයි මං හොඳ අදහසිනුයි කලේ කියලා විතරක් අපිට නිහඬ වෙන්න බෑ, අපි කරන දෙයින් ලෝකයට අත්වෙන ඵලය කුමක්ද කියලත් අපි විචාර පූර්වක වෙන්න ඕන. එහෙම නැතිනම් තමන් කරන කියන දේවල් වලින්, අපි හිතමු තමන් යම්කිසි තැනක සත්‍ය සිදුවීමක් ප්‍රකාශ කරනවා. එතකොට ඒකෙන් තව බොහෝ දෙනා ඔවුනොවුන් විරසක වෙලා කාකොටාගෙන ජීවිත හානි ඇතිකරගන්නවා. එතකොට අපිට කියන්න පුළුවන් නෑ ඉතින් අපි එහෙම

ඒගොල්ලො කාකොටාවට්ටන අදහසින් නෙවෙයි මං ඒක කිව්වෙ, කේලමක් කියන අදහසින් නෙවෙයි කිව්වෙ කියලා කියන්න පුළුවන්. ඇත්තටම එහෙම අදහසක් නොතිබෙන්න පුළුවන්. නමුත් තමන්ගේ අවිචාරවත් බව නිසා තමයි ඒ බරපතල විනාශය සිද්ධ වුනේ. එතකොට චේතනාත්මකව ඒ දේ කලා නම් ඒක තමන්ට ප්‍රතිසන්ධි විපාකයක් ඇති කරන්නෙ. ඒ කියන්නෙ නැවත උත්පත්තියක් සදහාත් එය හේතු වෙනවා, මනස දූෂ්‍ය වෙන්නට එය හේතුවෙනවා. ඒක මානසික විපාකයක් ඇති කරනවා. නමුත් එහෙම ඒ තැනැත්තා ඒ විදියේ අදහසකින් නෙවෙයි ඒක කරන්නෙ නමුත් ඔහු විචාරයක් නැතිව, අවිචාරවත්ව ඒ කටයුත්ත සිද්ධ කරනවා, එහෙම කිරීමේදී එතකොට මෝහය එතනට මූලික වෙනවා. මෝහය මූලික වෙලා තියෙනවා හැබැයි සෘජුව මං මෙහෙම විනාශයක් කරනවා කියන චේතනාවක් නෑ. ඒ මෝහ මූලිකව අවිචාරවත්ව කරපු ක්‍රියාව නිසා බොහෝ දෙනාට අනර්ථයක් වෙලා තියෙනවා. එහෙම වුනාම සසර ගමනේ ප්‍රවෘත්ති විපාක හැටියට බාහිරින් අපිට වැරදි මඟපෙන්වීම් ලැබෙන්නට, වැරදි මඟ අනුගමනය කරන්නට, ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට කලාසාණම්ත්‍ර ඇසුරක් නොලැබී යන්නට එතකොට ඉන්න කලාසාණම්ත්‍රයන්ගෙනුත් අපිට ධර්මය අහන්නට අවකාශ නොලැබීම, අර වැරදි පුද්ගලයන්ගේ වැරදි මතවාද වල එල්බගන්නට සිතුවිලි පෙළඹීම මේ විදියේ බාහිර ප්‍රශ්න ගොන්නක් අපිට එහි විපාක හැටියට මතු වෙන්නට ඉඩකඩ තියෙනවා. ඉතින් මේ හේතුවල ධර්මතාවය.

ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ අම්බලවිඳික රාහුලෝවාද සූත්‍රයේදී රාහුල භාමුදුරුවන්ට පැහැදිලි කරන්නෙ රාහුල ඔබ යමක් සිතනකොට, කරනකොට, කියනකොට දෙපැත්තක් ගැන හිතා බලන්නට ඕන. **න අත්තව්‍යාබාදාය සංවත්තති නපරබ්‍යාවාදාය සංවත්තති** - මේක තමන්ට අනර්ථය පිණිස පවතිනවාද, අනුන්ට අනර්ථය පිණිස පවතිනවාද. එතකොට තමන් වැරදි චේතනාවකින්, වැරදි අදහසකින් ඒක ප්‍රකාශ කරනවා නම් ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් තමන්ටම අනර්ථයක් වෙලා ඒ වැරදි මනෝභාවය නිසා, වැරදි චේතනාව නිසා. එතකොට ඒ මොන විදියේ චේතනාවකින් ඒක කලා වුනත් ලෝකෙට අනර්ථයක් වෙලා නම් එතකොට ඒකෙනුත් භාතියක් සිද්ධ වෙලා. ඒ නිසා අපට මගේ චේතනාව හොඳයි, මං එහෙම අදහසකින් නෙවෙයි කල්ේ කියලා විතරක් රැකෙන්න බෑ, බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලිව පෙන්නලා දීලා තියෙනවා යමක් කරන්න කලින්, යමක් කියන්න කලින් තමන්ගේ පැත්ත ගැන වගේම මේක කිව්වහම අනුන්ට මොකක්ද වෙන්නෙ, මේක කලාම ලෝකයට මොකක්ද

වෙන්නෙ ඇතිවෙන එලය මොකක්ද කියලා ඒක ගැනත් විමසා බලන්න. ඒක කිව්වහම අනුන්ට භානියක් වෙනවා කියලා තමන්ට දැනෙනවා නම් ඒක සුදුසු දෙයක් නෙවෙයි. එහෙම නැත්නම් එහෙම භානියක් වෙනවාද කියලා තමන් විවාර පූර්වක වෙන්නෙ නැතිනම් එතන ඒ කර්මයට, ක්‍රියාවට මෝහයයි මූලික වෙලා තියෙන්නෙ. එතකොට මෝහ මූලිකව කරන කටයුතු කරලා කියන්නෙ කුසල කර්ම නෙවෙයි.

ඉතින් මේ විදියට අපි බොහොම ප්‍රවේෂම් වෙන්නට ඕන, මට හිතෙන විදියට මට දැනෙන විදියට කියලාම දේවල් කරලා කියලා හරියන්නෙ නෑ විවාර පූර්වක වෙන්නට ඕන. මම මොන අදහසකින්ද මේක කියන්නෙ කියන එක ගැනත් ඒ වගේම මේක කිව්වහම අනිත් අයට මොකද වෙන්නෙ කියන එක ගැනත් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන. ඉතින් පසුකාලීනව හරි අපිට තේරෙනවා නම් මේ කියන දේවල් වලින් සමාජයට අයහපතක් සිදුවෙමින් පවතිනවා කියලා ඒවා සංශෝධනය කරගෙන, සකස් කරගෙන, නිවැරදි විදියට කියාදෙන්නට අපි උත්සාහවත් වෙන්නට ඕන. එහෙම නොවුනොත් ඒකෙන් බරපතල භානියක් වෙන්නට පුළුවන්. දැන් ඒ වගේ එක අවස්ථාවක් තමයි නම් වශයෙන් කීම උන්වහන්සේට අගෞරවයක් පිණිස නෙවෙයි එහෙම කරන්නෙ, බොහෝ දෙනාට දැනුවත් කිරීම සඳහායි. මහාවායඝී වල්පොල රාහුල ස්වාමීන් වහන්සේ, උන්වහන්සේ තරුණ විශේෂී උන්වහන්සේ ඔය බුද්ධ පූජාව පැවැත්වීම නිරර්ථක ක්‍රියාවක්ය කියන කාරණය මට මතක හැටියට සතොස්දය කියන ග්‍රන්ථයේ එහෙම උන්වහන්සේ එහෙම ප්‍රකාශන සටහන් වෙලා තියෙනවා, උන්වහන්සේ කරපු ඒ සටහන්. එතකොට ඒ කාල වකවානුවේ බුද්ධ පූජාව තිබීම අර්ථ සම්පන්න දෙයක් නෙවෙයි, ඊට වඩා වටිනවා ඒ කෑම ටික මනුස්සයෙකුට, කුසගින්නෙ ඉන්න මනුස්සයෙකුට දෙන එක කියන මේ අදහස මේ මතය උන්වහන්සේ දැඩිව සමාජයට ප්‍රකාශ කරලා තියෙනවා. ඉතින් පස්සෙ කාලෙක උන්වහන්සේ ඒක වැරදි බව වටහාගෙන උන්වහන්සේ ඒක සමාජයට කියලා තියෙනවා, යම් යම් සාකච්ඡා වලදී සැබැවින්ම ඒක ඒ විදියට කිව්වෙ ඉතින් ඒ කාලෙ වැටහුනු විදියටයි කියලා. නමුත් අර පොත පත වල සටහන් වෙච්ච ඒවා වෙනස් වෙලා නෑ. එතකොට ඒ ලේඛනයන් දිගින් දිගට මුද්‍රණය වෙමින් ඒවා සමාජගත වෙනවා. එතකොට උන්වහන්සේ පසුකාලීනව උන්වහන්සේගේ මතය වෙනස් කරගත්තා වුනාට ඒක අර ලේඛනවල සංශෝධනය වෙලා නැතිනම් බොහෝ දෙනාට ඒකෙන් අනර්ථයක් සිද්ධ වෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් මේක චෝදනාවක් හැටියට නෙවෙයි අපි මෙහිදී

සිහිපත් කලේ, නැවතත් අපි ඒක සිහිකරනවා. චෝදනාවක් හැටියට හෝ උන්වහන්සේට නිග්‍රහයක් හැටියට තෙවෙයි, උන්වහන්සේ ඒ තරුණ අවදියේදී කරපු ඒ ප්‍රකාශය උන්වහන්සේ පරිණත වෙද්දී උන්වහන්සේ අදහස වෙනස් කරගත්තා. හැබැයි වෙනස් කලාට අර ලේඛන වල නැතිනම් දැන් මේ වෙනකොට ඒවා වෙනස් කරලා තියෙනවාද කියන්න මම හරියටම දන්නෙ නෑ, එහෙම මේ වෙනකොටත් වෙනස් වෙලා නැතිනම් ඒ වෙනස් නොවීම හේතුකොටගෙන බරපතල හානියක් සමාජයට සිද්ධ වෙනවා. ඒ මතය දැඩිව ගන්න පිරිසක් ගිහිපැවිදි දෙපිරිස අතරම ඇතිවෙනවා. එතකොට ඒ අය අර බුද්ධ පූජාව හෙලා තලා දැකලා, බුද්ධ පූජාව තියන අය වළක්වලා එතකොට තමන් යම්කිසි පින්කමක් කරමින් හිටියා නම් ඒවා නවත්වලා මේ විදියට කුසලයෙන් පිරිහීමත්, අනික් අයගේ බුද්ධ පූජාවත් වළක්වලා ඒවාට නින්දා අපවාද කරලා අකුසල් සිද්ධ කරගැනීමත් එතකොට මෙහෙම බරපතල හානි ගොඩක් වෙන්නට පුළුවන්.

ඒ නිසා අපි ධර්ම දේශනා කිරීම ප්‍රඥාව වැඩෙන්නට හේතුවෙනවා, හැබැයි ඒ ධර්ම දේශනා කරනවා කියලා අපිට හිතෙන දේ, අපිට කැමැති දේ, අපිට රුචි දේ ප්‍රකාශ කරන්නට අයිතියක් නෑ, ගිහියෙක් වුනත්, පැවිද්දෙක් වුනත්, හේතුවල වශයෙන්, ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන්, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන්, ස්කන්ධ ධාතු ආයතන වශයෙන්, බෝධි පාක්ෂික ධර්ම වශයෙන් මේ කරුණු බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙන ආකාරය පිළිබඳව සැළකිලිමත් වෙලා, ධර්මයෙහි යොදලා බලලා විනයෙහි සන්සන්දනය කරලා බලලා අපි තීරණය කරගන්නට ඕන මේක නිවැරදි ද නැද්ද මේ මං දරන අදහස. එහෙම තීරණය කරගෙන තේරුම් අරගෙන විචාර පූච්ඡාව මේක ප්‍රකාශ කලාම මොකක්ද අනිත් අයට වෙන්නෙ කියලා හරියට දැනුවත්ව දේවල් සමාජගත කලේ නැතිනම් ඒ අපේ සන්නිවේදනය තුළ ලොකු අතර්ථයක් සමාජයට සිද්ධ වෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා ධර්ම දේශනාව පැවිද්දෙක් කලත්, ගිහියෙක් වුනත් ගිහියෙක් හැටියට හික්ෂුන් වහන්සේ නමක් කරන විදියට වටාපනක් අතට අරගෙන ධර්මාසනයකට ගොඩවෙලා මං ධර්ම දේශනාවක් කරනවා කියලා සාම්ප්‍රදායිකව හික්ෂු රූපිකාව අනුකරණය කරන්නට උත්සාහ කිරීම කොහෙන්ම යෝග්‍ය වෙන්නෙ නැහැ. නමුත් ගිහියෙකුට වුනත් පුළුවන්කම තියෙනවා තමන්ට වැටහෙන ප්‍රමාණයට අත් අයට ධර්ම කරුණු පැහැදිලි කරලා දෙන්නට. එතකොට ඒක ධර්ම දේශනාවක් හැටියට නම් කරන්නට අවශ්‍ය නැහැ ඒ ඒ පුද්ගලයාගේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට නොවැටහෙන කාරණා ධර්ම

කාරණා තමන් නිවැරදිව වටහාගෙන තියෙනවා නම්, තමන් යම්කිසි ධර්ම දේශනාවකින් ඒවා පැහැදිලි කරගන්නා නම් ඒ දේශනාව ඒ අයට ලැබෙන්න සලස්වනවා, යම් පොතකින් තමන් ඒවා නිවැරදිව වටහා ගන්නා නම් ඒ පොත පත අන් අයට ලැබෙන්න සලස්වන්නෙ. මේ විදියේ විවිධ ක්‍රම වලින් මේ ධර්ම සන්නිවේදනය ගිහියාටත් කරන්න පුළුවන්, අපි නැවතත් සිහිපත් කරනවා ගිහි වුනත් පැවිදි වුනත් අපි විශේෂයෙන් ප්‍රවේසම් වෙන්නට ඕන තමන්ගේ අදහස, තමන්ගේ මතවාදය අන් අය වෙත ගැන්වීම තෙවෙයි අවශ්‍ය වෙන්නෙ, විචාර පූජීකව අන් අයගේ ප්‍රඥාව අවදි කිරීමයි.

දැන් අපි අද දකිනවා බොහෝ දේශකයාණන් වහන්සේලා වුනත් උන්සාහ කරන්නෙ තමන්ගේ මතය ගන්වන්න. තමන්ගේ මතයට අනුගත වූ අනුගාමික පිරිසක් හදන්න. දැන් රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවන්ගේ පොත පත වල අපි විශේෂයෙන් දකින විශේෂත්වය තමයි උන්වහන්සේ යම් යම් කාරණා පැහැදිලි කරලා ඒවා ත්‍රිපිටකයේ අවධිකතාවල දක්වලා තියෙන ස්වභාවය සහ උන්වහන්සේ ඒවා තේරුම්ගත්තු ආකාරයත් මේ සියල්ල කැටි කරලා ධර්ම කාරණා පැහැදිලි කරලා යම් යම් තැන් ටිකක් ව්‍යාකූල තත්වයක් තියෙනවා නම් මේ පිළිබඳව මේ මේ විදියේ අදහස් තියෙනවා, නුවණැත්තෝ මෙය විමසන්න. එහෙම උන්වහන්සේ විවෘත කරලා තියෙනවා. ඊළඟට දැන් ඔය වඤ්චක ධර්ම පොතේ එහෙම උන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා මේ වඤ්චක ධර්ම ඕනෑම කෙනෙකුගේ සිත් වල ඇතිවෙන්නට පුළුවන්, එතකොට අපි මේ කියලා දෙන කාරණා අපේ මතයේ ඇතිවෙව්වි යම් වඤ්චක ධර්මයක් වෙන්නත් බැරිකමක් නෑ. ඒ නිසා ප්‍රඥාව ඇති අය ඒවා පිළිබඳව විචාර පූජීකව සිතන්න ඕන මේ මම කියන විදියටම මේවා භාරගන්නෙ නැතිව ඒවා පිළිබඳව විමසා බලන්නට ඕන. එතකොට දැන් දේශකයාණන් වහන්සේ කෙනෙකුගේ එහෙම නැත්නම් සද්ධර්මය අන් අයට සන්නිවේදනය කරන කෙනෙකුත් තුළ තිබිය යුතු පූර්විකාවක් ගුණයක් තමයි අර ශ්‍රාවකයා විවෘත කරන බව. ඒ ශ්‍රාවකයා මතවාද වල ගන්වෙත් නැතිව, අනුගාමිකයෙක් කරන්නෙ නැතිව, තමන්ගේ පස්සෙන් එන කෙනෙක් බවට පත්කරන්නෙ නැතිව, තමන්ම චිතරක් අනුකරණය කරන කෙනෙක් බවට පමුණුවන්නෙ නැතිව ඒ ශ්‍රාවකයා තුළ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට ක්‍රියාත්මක වීම සද්ධර්ම දේශනාවක තිබිය යුතු විශේෂම ගුණයක්. ඉතින් ඒ නිසා ගිහියෙකුට හෝ පැවිද්දෙකුට පුළුවන් තමන්ට වැටහෙන, තමන් වටහාගත්තු ධර්ම කාරණා අන් අයට පැහැදිලි කරලා දෙන්න, ඒක මහා

කුසලයක්. ඒක ප්‍රඥාව දියුණු වෙන සාධකයක්. නමුත් අපි කියාදෙද්දී මේ කරුණු ගැන විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් වෙන්නට අවශ්‍යයි.

ඊළඟට දහතුන්වෙනි කාරණය තමයි ගැඹුරු ධර්මය ගැන කල්පනා කිරීම. දැන් ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීම, ධර්මය දේශනා කිරීම වගේම, ගැඹුරු දහම් කරුණු පිළිබඳව නැවත නැවත ගැඹුරට කල්පනා කිරීම. එතකොට මේ කල්පනා කරනවා කියලා කියන්නේ මොකක්ද විතක්ක චෛතසිකය තමයි එතනදී බහුලව ඇතිවෙන්නේ. විතක්ක චෛතසිකයෙන් කරන්නේ ඒ ඒ අරමුණු වලට සිත යොමු කිරීම. එතකොට අපි කල්පනා කරනවා කියලා කරන්නේ අපි දන්නා අරමුණු වලට සහ මෙතෙක් අපි නොපැමිණි අරමුණු වලට සිත පමුණුවනවා. එතකොට තමයි අපිට අපි ළඟ මෙතෙක් තිබුණු දැනුමට වඩා වින්තාමය ඥාණයට වඩා අපේ වින්තාමය ඥාණය වඩා පුළුල් වෙන්නේ. ඉතින් ඒ වින්තාමය ඥාණය කියලා අපිට ඕන ඕන හැටියට සිතන කල්පනා කරන එක නෙවෙයි, අර ධර්ම කරුණු වලට අනුව හේතුවල වශයෙන්, ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන්, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන්, ඒ මූලික සිද්ධාන්තවලට අනුගතව තමයි අපි ඒවා පිළිබඳව සිතලා කල්පනා කරලා බලන්නේ. ඉතින් එතකොට අර ධර්ම කරුණු අහනවා වගේම ඒ අහපු ධර්ම කාරණා නැවත නැවත සිතීන් මතු කරමින් ඒවා බෙදා බලමින්, විග්‍රහ කරමින් නැවත සංයෝග කරමින් ඒ විවිධ ක්‍රමයෙන් ඒ ධර්ම කාරණා පිළිබඳව විචාර පූර්වකව සිතා බැලීම, කල්පනා කිරීම, විමසා බැලීම, ප්‍රඥාව අවදි වෙන කාරණයක්. ඉතින් ඒක යෝනිසොමනසිකාරය හැටියටත් සමහර තැන්වල ප්‍රධාන වශයෙන් දක්වනවා. යෝනිසොමනසිකාරය කියන්නේ මේ කරුණු පිළිබඳව නුවණින් කල්පනා කරලා බලන එක. නුවණින් විමසා බලන එක. එතකොට කල්පනා කරනවා කියන තැනදී අර තමන් නොපැමිණි අරමුණු පිළිබඳව විශේෂයෙන් අවධානය යොමු කරමින් විමසා බැලීමක් එතනදී සිද්ධවෙනවා. ඉතින් ඒ නිසා ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ඉතාම යෝග්‍ය ක්‍රමයක් තමයි අර විදියට ගැඹුරු ධර්ම කරුණු පිළිබඳව කල්පනා කිරීම, විමසා බැලීම, සිතා බැලීම.

ඊළඟට දහතරවෙනි කාරණය තමයි, පණ්ඩිතයන් සමඟ සාකච්ඡා කරන බව. එතකොට පණ්ඩිතයන් කියලා කියන්නේ කවුද? පණ්ඩිතයන් කියලා කියන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ බාල පණ්ඩිත සූත්‍රයේදී දක්වනවා පණ්ඩිතයාගේ ලක්ෂණ තුනක් තියෙනවා. **සුවින්නිත්ත වින්තීව හෝති, සුභාසිත භාසේව, සුගත කම්මකාරී.** එතකොට **සුවින්නිත්ත වින්තීව හෝති** - යහපත් දෙයක්ම සිතනවා. තමන්ටත්

අනුන්ටත් වැඩදායක දෙයක් නමයි ඥාණවත්තයා, පණ්ඩිතයා සිතන්නේ. අනුවණයාගේ, එහෙම නැත්නම් දුෂ්පාඥ පුද්ගලයාගේ ස්වභාවය, බාලයාගේ ස්වභාවය නමයි **දුස්චිත්තින වින්තිව හෝති** - තමන්ටත් අනුන්ටත් අවැඩදායක දෙයක්මයි හිතන්නේ. එතකොට පණ්ඩිතයා ඒකෙ අතින් පැත්ත. එතකොට බාලයා කතා කලොත් කතා කරන්නේ තමන්ටත් අනුන්ටත් අවැඩදායක දෙයක්. ප්‍රඥාවත්තයා තමන්ටත් අනුන්ටත් වැඩදායක විදියට දේවල් කතා කරනවා. ඊළඟට බාලයා තමන්ටත් අනුන්ටත් හානිදායක දේවල් කරනවා. ඥාණවත්තයා, පණ්ඩිතයා තමන්ටත් අනුන්ටත් අර්ථ සම්පන්න විදියට දේවල් කරනවා. එතකොට දැන් අපි හිතමු දැන් මේ කාලවකවානුව ගත්තොත් දැන් අපි පසුගිය සතියේත් කතා කලා දැන් මේ කාලවකවානුවේ ලංකාවේ බරපතල ආර්ථික අර්බුද, දේශපාලන අර්බුද පවතින කාලයක්. දැන් මේ කාලවකවානුවේ අපිට ඇහෙනවා, පෙනෙනවා බොහෝ දෙනා තම තමන්ට රැවි විදියට, තම තමන්ගේ සිතැති පරිදි අදහස් ප්‍රකාශ කරමින් බොහෝ දෙනාගේ සිතුවිලි අවුල් කරන, ව්‍යාකූල කරන, විනාශ කරන ආවේගකාරී ස්වභාවයක්. එතකොට ඒ මොකක්ද, කියන කාරණය සත්‍යය වුනත් ඒ සත්‍යය ප්‍රකාශ කරන්නේ අත් අයගේ ආවේගය ඇවිස්සෙන විදියට නම් ඒක පණ්ඩිතයෙකුගේ ලක්ෂණයක් නෙවෙයි. අපි නිවැරදි දේ වුනත් කියන්නට ඕන අතින් කෙනාව ආවේගකාරී නොවෙන හැටියට. අතින් කෙනා ඇවිස්සෙන්නේ කුලප්පු වෙන්නේ නැති විදියට. එතකොට එහෙම කරන්න පුළුවන් නම් තමයි අපි ප්‍රකාශ කරන දෙයින් තමන්ටත් ලෝකයටත් යහපතක් වෙන්නේ.

නමුත් දැන් වර්තමානයේ අපිට පෙනෙනවා සමහර කාරණා සැබැවින්ම ඒ ගොල්ලන්ගේ සිතූම් පැතුම් ඒවා සත්‍යයද නැද්ද කියන කාරණයක් නෑ ඒ ගොල්ලන්ට හිතෙන දේවල් කියනවා. සමහර අය ඇත්තටම සැබෑ කරුණු තමයි ප්‍රකාශ කරන්නේ. නමුත් ඒ ප්‍රකාශ කරන ඒවා ප්‍රකාශ කරන්නේ බොහෝ දෙනා ව්‍යාකූල වෙන හැටියට, ආවේගශීලී වෙන හැටියට, කුපිත වෙන හැටියට, හැඟීම්බර වෙන හැටියට තමයි ඒවා ප්‍රකාශ කරන්නේ. ඉතින් එතකොට ඒක පණ්ඩිතයෙකුගේ ලක්ෂණයක් නෙවෙයි. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා නිවැරදි දේ හිතන, නිවැරදි විදියට කතා කරන, නිවැරදි දේ කතා කරන්නත් ඕන, නිවැරදි විදියට කතා කරන්නත් ඕන. එතකොට නිවැරදි දේ කරන්නට ඕන, ඒක නිවැරදි විදියට කරන්නට ඕන. ඒවා තමයි පණ්ඩිතයාගේ ලක්ෂණ. එතකොට විශේෂයෙන්ම මේ ධර්මය පිළිබඳව හැසිරෙනකොට පණ්ඩිතයෙක්

හැටියට අපිට හඳුනාගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ ඒ පුද්ගලයාට හේතුඵල පිළිබඳව වැටහීම, ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව වැටහීම, චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව වැටහීම, ස්කන්ධ ධාතු ආයතන පිළිබඳව වැටහීම, අර කියන ලද බෝධි පාක්ෂික ධර්ම තිස් හත පිළිබඳව වැටහීම එතකොට මේ කාරණා පිළිබඳව සොයන විමසන ඒවා අධ්‍යයනය කරන, ඒවා ප්‍රගුණ කරන, ඒවා පිළිබඳව ගැඹුරු වැටහීමක් ඇති පුද්ගලයා තමයි මේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව තුළ සැබෑ පණ්ඩිතයෙක් වෙන්නෙ. එතකොට ඒ වගේ පණ්ඩිතයින් සමඟ නිතර නිතර සාකච්ඡා කිරීම, එතකොට තමයි ඒ ගැඹුරු දහම් කරුණු පිළිබඳව අපේ මනස අවදි වෙන්න පටන් ගන්නෙ. අර අපි මුලින් සඳහන් කලේ ධර්ම කරුණු පිළිබඳව කල්පනා කරනවයි කියලා, එතකොට ඒ කල්පනා කරන්නට තමන්ට තනියෙන් කල්පනා කරන්නට බැරි සීමාවන්ට අපේ අවධානය යොමු වෙනවා අපේ මනස අවතීර්ණ වෙනවා අර පණ්ඩිතයින් සමඟ ඒ ගැඹුරු දහම් කරුණු පිළිබඳව සාකච්ඡා කරනකොට.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා **කාලේන ධම්ම සාකච්ඡා** - සුදුසු කල්හි ධර්මය පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීම මෙලොව පරලොව අභිවෘද්ධියට හේතුවෙන මංගල කාරණයක් වෙනවා. ඒ වගේම සාකච්ඡාව ප්‍රඥාව හඳුනාගන්නා ක්‍රමයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඒ වගේම තමයි ධර්ම දේශනාවක් ශ්‍රවණය කිරීම වැදගත් කාරණයක්. ඒ ධර්ම දේශනාවක් ශ්‍රවණය කරනවාටත් වඩා සමහර අවස්ථා වලදී දහම් කරුණු පිළිබඳව සාකච්ඡාවකට අවතීර්ණ වීමෙන් අපේ අවධානය විවිධ පැති වලට යොමු කරන්නට පුළුවන් හැකියාව තියෙනවා. මොකද ධර්ම දේශනාවකදී දේශයාණන් වහන්සේ අපේ අවධානය යොමු කරන දිශාවට පමණයි යොමුවෙන්නෙ. සාකච්ඡාවේදී ශ්‍රාවකයාටත් පුළුවන්කම තියෙනවා තමන්ට වැටහෙන නොවැටහෙන තැන් මතු කරන්න. එතකොට ඒ අදහසින් එක්ක සංකලනය වුනහම වඩා විවෘතව, තමන්ට දැනගන්නට ස්පර්ශ කරන්නට අත්‍යවශ්‍ය පැති වලට ඒ ධර්මය විහිදී යනවා, ඒක තමයි සාකච්ඡාවක තියෙන විශේෂත්වය. ඉතින් පණ්ඩිතයෙක් සමඟ, ඥාණවත්තයෙක් සමඟ අපි ඒ සාකච්ඡාව කරනවා නම් සැබැවින්ම අර අපිට දැනගත යුතු අප විසින් මෙනෙක් ස්පර්ශ කරලා නැති බොහෝ ධර්ම කොට්ඨාශයන්ට අපේ අවධානය විහිදී යනවා, එය ප්‍රඥාව පුළුල් වෙන්නට පෘථුල වෙන්නට බහුල වෙන්නට ප්‍රධාන සාධකයක් වෙනවා. ඒ නිසා පණ්ඩිතයින් සමඟ සාකච්ඡා කිරීම විශේෂ කාරණයක් ප්‍රඥාව අවදිවෙන්න.

ඊළඟට පහළොස් වෙනි කාරණය තමයි, පණ්ඩිතයන් ඇසුරු කරන බව. දැන් ඇයි මේක ආයෙ වතාවක් කියන්නෙ. පණ්ඩිතයන් සමඟ සාකච්ඡා කිරීම සහ ඇසුරු කිරීම කියන්නෙ මොකක්ද? සාකච්ඡා කරනවා කියලා කියන්නෙ අර තමන්ට අවශ්‍ය කාරණයක් එහෙම නැත්නම් මතුවුනු කාරණයක් පිළිබඳව කතාබහ කිරීම. ඇසුරු කරනවා කියලා කියන්නෙ ඒ පුද්ගලයා සිතන පතන ආකාරය, කතා කරන ආකාරය, ක්‍රියා කරන ආකාරය, තීරණ ගන්න විදිය, වැඩ කරන විදිය, ලෝකයට ප්‍රතිචාර දක්වන විදිය මේ සෑම දෙයක්ම පිළිබඳව අධ්‍යයනය කරමින් ඒ පුද්ගලයාව ඇසුරු කිරීමේදී තමයි අපිට අර කතාවෙන් කියන දේ සැබැවින්ම මේ තැනැත්තා තුළ තියෙනවාද කියන බව ඔහු පිළිබඳ වැටහීමක් ඇති කරගන්නත් පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒ වගේම සැබැවින්ම අපි මේ කතා කරන දේවල් ප්‍රායෝගිකව ක්‍රියාවට නංවන්නෙ කොහොමද කියන බව අපිට අත්දකින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ පණ්ඩිතයින් ඇසුරු කිරීමෙන්. අපේ ජීවිතයේ අපිට එබඳු ගුරුවරු ගිහි පැවිදි දෙපිරිසම අතර අපිට හමුවෙලා තියෙනවා, කල්‍යාණමිත්‍ර ගුරුවරු. එතකොට සමහර කාරණා අපි දේශකයන් වහන්සේලා හැටියට සමාජයට ප්‍රකාශ කලා වුනත් ඒ කරුණු ප්‍රායෝගිකව මුහුණ දෙනකොට අපිට ඒ අපි කියාදෙන කාරණයේම කොච්චර දුරට පිහිටා සිටින්න පුළුවන්ද කියන බව අපිට අත්දකින්නට පුළුවන් වෙන්නෙ අපි දන්නා දේ සහ ඉන්නා තැන අතර කොච්චර පරතරයක් තියෙනවාද කියන බව තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ ඒ ඒ කියාදෙන දේවල් ප්‍රායෝගිකව අපේ ජීවිතේ අත්විඳින්නට ලැබෙනකොට.

ඉතින් අර ඥාණවත්තයින්, පණ්ඩිතයින් ඇසුරු කරනකොට අපිට පෙනෙනවා දැනෙනවා ඒ අය ඒ ප්‍රකාශ කරන දේ ක්‍රියා කරන දේ අතර පරතරය ගොඩාක් අඩුයි, එතකොට ඒ පරතරය අඩුවෙන්න අඩුවෙන්න තමයි අපේ ප්‍රායෝගික පුහුණුව වඩා ප්‍රශස්ත මට්ටමකට එන්නෙ. අපි දන්නා දේ බොහෝම පුළුල් වෙන්නට පුළුවන්. හැබැයි ඉන්නා තැන ප්‍රාථමික නම් ඒ දන්නා දේ ඉන්නා තැන අතර පරතරය ගොඩාක් බහුල නම් ඒ කියන්නෙ අපේ ඥාණය තාම ශක්තිමත් වෙලා නැහැ. අපේ ඥාණය ප්‍රායෝගිකව අවදි වෙන්නෙ නෑ. අපේ දැනුම විතරයි වර්ධනය වෙලා තියෙන්නෙ. එතකොට ඒ දැනුම අපිට ක්‍රියාවට නංවන්නට පුළුවන් නම් ප්‍රායෝගිකව එහි පිහිටා සිටින්නට පුළුවන් නම් අන්න එතන තමයි අපේ දැනුම සහ චලනය, ඥාණය සහ චලනය එකක් බවට පත්වෙන්නෙ. එතන තමයි හැබැවටම අපේ පරිණත බව, දහම තුළ කොච්චර දුරට අපි ස්ථාපිත වෙලා තියෙනවාද, ඉතින් මේවා අපිට වචන වලින් විතරක් තේරුම් ගන්න

පහසු නැ, අර විදියට පණ්ඩිතයින් ඇසුරු කරන්න ඇසුරු කරන්න ඒ විදියේ
 ඥාණවත්ත ගුරුවරු ඇසුරු කරන්න එබඳු ඥාණවත්ත කලාණම්මිත්‍රයින්
 සමීපව භජනය කරන්න, භජනය කරන්න තමයි ඇත්තටම ලෝකයට
 කොහොමද ප්‍රතිචාර දක්වන්න ඕන, අපි කොහොමද හිතන්න ඕන
 කොහොමද කතා කරන්න ඕන, කොහොමද ක්‍රියා කරන්න ඕන, ඒ වගේම
 විපත්ති අවස්ථාවක අපි කොහොමද ඒකට ප්‍රතිචාර දක්වන්න ඕන, හදිසි
 අනතුරකදි හදිසි කරදරයකදි අපේ මනස ව්‍යාකූල වෙන තැනකදි අපි
 කොහොමද ක්‍රියා කරන්න ඕන මේ හැම දෙයක් පිළිබඳවම අපිට ගැඹුරු
 අත්දැකීමක් ලබන්නට ඒ අත්දැකීම තුළින් අපිට ඒ තුළ පිහිටා සිටින්නට
 ලොකු පරිණත බවක් ඇතිවෙනවා පණ්ඩිතයන් ඇසුරු කිරීම නිසා. ඒ නිසා
 සාකච්ඡා කිරීමට එහා ගිය වඩා පුළුල් ක්‍රියාවලියක් තමයි ඇසුරු කරනවා
 කියලා කියන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා පණ්ඩිතයන් ඇසුරු කිරීම ප්‍රඥාව දියුණු
 වෙන ප්‍රධාන කාරණයක් හැටියට දක්වනවා.

ඊළඟට දහසය වෙනි කාරණය තමයි අනුවණයන්ගෙන් දුරුව වාසය
 කිරීම. අඥාණ පුද්ගලයෝ, බාලයින්, මෝඩ පුද්ගලයින් ඇසුරු කිරීමෙන්
 වැළකීම. දැන් මොකක්ද මේකෙන් කියන්නේ, දැන් මේක කියනකොටම
 අපි ගොඩක් දෙනෙකුට පුද්ගල වර්ජනයක්, පිල් බෙදීමක්, අපි ඇසුරු
 කරන්නෙ හොඳ අය විතරයි, අනිත් අය බැහැර කරන්න ඕන අන්න ඒ වගේ
 අදහසක් තමයි අපි ගොඩක් දෙනෙක් මේකෙන් ගන්නේ. දැන් විශේෂයෙන්
 බුදුරජාණන් වහන්සේ මංගල සූත්‍රයේදී දක්වනවා **අසේවනාව බාලානං**
 - බාලයින් ඇසුරු නොකිරීම මෙලොව පරලොව අභිවාද්ධියට
 හේතුවෙනවා. එතකොට මේ බාලයින් ඇසුරු කරන් නැහැ කියන්නේ
 මොකක්ද? එතනදි පුද්ගල වර්ජනයක් ගැන නෙවෙයි මේ කතා කරන්නේ,
 අපි දැන් කතා කලානෙ පණ්ඩිතයා ඇසුරු කරනවා කියලා කියන්නේ
 මොකක්ද. ඇසුරු කරනවා කියලා කියන්නේ ඒ පණ්ඩිතයා හිතන පනන
 විදිය, කතා කරන විදිය, ක්‍රියා කරන විදිය, ලෝකෙට ප්‍රතිචාර දක්වන විදිය,
 යම් යම් අවස්ථාවල තීරණ ගන්න විදියට ඒවා අධ්‍යයනය කරමින් ඒවා
 තුළින් අපි පරිණත වෙනවා. ඒවා තමයි පණ්ඩිතයා ඇසුරු කරනවා කියලා
 කියන්නේ. එතකොට බාලයෝ ඇසුරු කරනවා කියන්නේත් අන්න ඒකයි.
 බාලයෝ ඇසුරු කරනවා කියලා කියන්නේ ඒගොල්ලො සිතන පනන විදිය
 අපි ඒක අධ්‍යයනය කරමින් හෝ අධ්‍යයනය නොකරමින් හෝ අපි
 නොදැනුවත්වම අපි ඒක ඇසුරු කරන තත්වයට, දැන් ඒ අනුවණ පුද්ගලයා
 යම් ආකාරයෙන්ද හිතන්නේ අපිත් ඒ විදියට හිතන්න පෙළඹෙනවා. ඒක
 තමයි ඇසුරු කිරීම. එතකොට අනුවණ පුද්ගලයා යම් සේ ද කතා

කරන්නෙ අපිත් නොදැනුවත්වම වගේ ඒ විදියට කතාබහ කරන්න අපි පෙළඹෙනවා. අනුවණ පුද්ගලයා යම් සේ ද ක්‍රියා කරන්නෙ අපිත් නොදැනුවත්වම වගේ ඒ විදියට ක්‍රියා කරන්නට පෙළඹෙනවා. අඤාණ පුද්ගලයා යම් යම් අවස්ථාවලදී ලෝකෙට ප්‍රතිචාර දක්වන්නෙ කොහොමද, අපිත් ඒ විදියට ප්‍රතිචාර දක්වන්න පෙළඹෙනවා. ඒක තමයි අර බාලයිත් ඇසුරුකිරීම කියන්නෙ.

එතකොට බාලයිත් ඇසුරු කරන් නැහැ කියලා කියන්නෙ පුද්ගල වර්ජනයක් නෙවෙයි, පුද්ගලයො හැටියට ඒ අය සමඟ කතාබහ කරනවා, දුකේදී සැපේදී පිහිට වෙනවා, ඒ අයගේ අවශ්‍යතාවයක් තියෙනවා නම් අපිට පුළුවන් හැටියට ඉටු කරලා දෙනවා, අසරණ වුනු අවස්ථාවකදී පිහිට වෙනවා, කරුණා මෙමත්‍රියෙන් උදව් කරනවා, ඒ අය කොහොමහර් ගොඩගන්න පුළුවන් නම් ඒ සඳහා උත්සාහ කරනවා, ඒවා වැරදි නෙවෙයි, ඒවා අපරාධ නෙවෙයි. වරද වෙන්නෙ ඒ ගොල්ලො සිතන පතන හැටි, කතා කරන හැටි, ක්‍රියා කරන හැටි, ලෝකෙට ප්‍රතිචාර දක්වන හැටි අන්න ඒවා භෂ්‍යය කරන්නට යාම, ඒවා ඇසුරු කරන්නට යාම. එතකොට අපිටත් නොදැනුවත්වම අපිත් අනුවණයෙක් තත්වයට පරිවර්තනය වෙනවා. දැන් මේ සමාජයේ අපිට ගොඩාක් වෙලාවට පෙනෙනවා, අපි අර මුලින් සිහිපත් කලා වගේ සමහරු සත්‍යය කාරණා වුනත් ප්‍රකාශ කරන්නෙ අනිත් අයගේ හැඟීම් ඇවිස්සෙන හැටියට, ආවේගශීලීව. එතකොට ඒ වගේ ආවේගශීලී හැඟීම්බර පුද්ගලයො ඇසුරු කරන්න, ඇසුරු කරන්න අපිත් ඒ වගේ වහාම කිපෙනසුළු ස්වභාවයට, වහාම ආවේගකාරීව කටයුතු කරන තැනකට අපිට නොදැනුවත්වම අපි පැමිණෙනවා.

දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් පාසැල් පද්ධතිය තුළ ඉස්සර කාලෙ ගුරුවරු දරුවෙක් මොකක්හර් වැරද්දක් කලොත් ඒ දරුවාට සමහර වෙලාවට සැරෙන් බැන වදිනවා, දඩුවම් කරනවා. එතකොට ඒ දඩුවම් හැටියට දණ ගස්සවලා තියනවා, කෝටු පහර දෙනවා, ටොක්කක් අනිනවා මෙහෙම නොයෙක් විදියට ඒ දරුවාව වරදින් මුදවාගන්නට කටයුතු කලා. දැන් වර්තමානය වෙතකොට සමස්ත ලෝකය පුරාම මානව හිමිකම් කියන සංකල්පය වර්ධනය වෙමින් ඒ දරුවාට එහෙම හිංසා කරන්නට ගුරුවරයාට එහෙම අයිතියක් නෑ කියන එක්තරා සංකල්පයක් සමාජගත කරනවා. දැන් මේ සංකල්පය සමාජගත වෙතකොට එක් එක්කොතා තමන්ගේ වාසියට මේවා පාවිච්චි කරනවා. එතකොට ඒවා පාවිච්චි කරනවා දකිනකොට ඒවා ඇසුරු කරනකොට දැන් අපේ රටේත්

අර ගුරුවරයා කෙරෙහි ගෞරවය ඇතිව, භක්තිය ඇතිව, අම්මා තාත්තා කෙරෙහි ගෞරව භක්තිය ඇතිව කටයුතු කරනු දරුවෝ දැන් නොදැනුවත්වම අරවා අනුකරණය කරන්න පටන් අරන්. එතකොට ඒ ගොල්ලෝ තමන්ගේ වරද හදාගන්නවා වෙනුවට මට ගැහුවොත් මං පොලිසි යනවා, මට බැන්නොත් මං ඒකට නඩු දානවා, පොලිසි ගිහිල්ලා පැමිණිල්ලක් කරනවා. එතකොට ඒ මට්ටමට දැන් ඒගොල්ලන්ගේ මනස දඩබ්බර වෙමින් පවතිනවා. එතකොට මේ මොකක්ද වෙන්නෙ, නොදැනුවත්වම අර බාල සංකල්ප ඇසුරුකරලා.

එතකොට මානව හිමිකම් කියලා කාටත් යහපතක් වෙන ගුණාංග පද්ධතියක් තියෙනවා නම් අපි ඒවා අගය කරන්නට ඕන, ගරු කරන්නට ඕන, අපි ඒවා භජනය කරන්නට ඕන. හැබැයි මානව හිමිකම් කියලා අර සීමා අතික්රාන්තව දුර්වලයා තවත් දුබල කරන, එහෙම නැත්නම් හැඟීම් වලට වහල් කරන ඒ වගේ දේවල් ටිකක් නම් සමාජගත කරන්නෙ, එතකොට ඒවා අනුකරණය කරන්න යාම තුළින් අපේ මනුෂ්‍ය ගති නෙවෙයි සත්ව ගති ඇතිවෙන්නෙ. තව උදාහරණයක් ගත්තොත් අපි හිතමු දැන් බටහිර රටවලට ගියායින් පස්සෙ ඒ රටවල මානව හිමිකම් කියලා දැන් ඕනම තරුණියකට, තරුණයෙකුට තමන් කැමැති විදියට ඒ අය ඇසුරු කරන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒවාට බාධා කරන්න ඒ නියමිත වයස සම්පූර්ණ වෙනකොට ඒවාට බාධා කරන්නට නොයා යුතුයි. එතකොට ඒක ඒගොල්ලන්ගේ අයිතිය. හරි අයිතිය කියමුකො. ඊටපස්සෙ මහමග ද, බස් එකේද, කෝච්චියේදී ද, සෙනඟ රැස් වෙලා ඉන්න තැන ද ඒ ගොල්ලන්ට යම් රාශික හැඟීමක් මතුවුනොත් අර සත්තු සිපාවෝ වගේ ඒ ගොල්ලෝ ඕන තැනක සිප වැළඳගෙන ඒ විදියට ක්‍රියා කරන්නට පෙළඹෙනවා. එතකොට දැන් ඒක දැන් ඒ ගොල්ලන්ගේ හිමිකමක්. ඒක මානව හිමිකම් කියලා එතකොට ඒවට කාටවත් මොනවත් කියන්නට බෑ.

එතකොට දැන් මේ කොතනටද යන්නෙ මානව හිමිකම් කියලා, අර සත්තු සිපාවෝ වගේ ලැජ්ජා භය නැති තැනකට. දැන් සුනඛයෙකුට රාගී අදහසක් ඇතිවුනොත් උගට පන්සලද, හාමුදුරුවෝ ඉස්සරහද, පෝය දවසද, මහ පාරේද, සෙනඟ බලන් ඉන්නවාද උගට ඒවා අදාළ නෑ. උගට ඒ ඇතිවෙච්ච ඒ සරාගී මනෝභාවය එහෙම්මම ක්‍රියාවට නංවනවා. එතකොට ඒ මට්ටමට මිනිස්සු එතකොට ඒවා මානව හිමිකම් ද, ඒවා සත්ව හිමිකම්. එතකොට මෙන්න මේ විදියට සමහර කාරණා සමාජගත වෙලා තියෙනවා බොහෝම සාවද්‍ය විදියට. සාවද්‍ය විදියට සමාජගත වෙනකොට ඒ බාල ලක්ෂණ අපිට නොදැනුවත්වම අපි භජනය

කරන්නට යනවා. භජනය කරනකොට ඒ තැනැත්තා පණ්ඩිතයෙක් වෙන එක, ඥාණවත්තයෙක් වෙන එක නෙවෙයි සිද්ධ වෙන්නෙ, තමන් බාල ගති ඇති අර මනුස්සත්වයෙන් පිරිනුණු සත්ව ගතිය පෙළඹිවිටි කෙනෙක් බවට පත්වෙනවා. ඉතින් ඒ කියන මානව හිමිකම්, ඒ කියන ධර්ම ඒවා වඩාත් උසස් නම් ප්‍රශස්ථ නම්, ඒවා තුළින් වඩා උසස් සමාජයක් ගොඩනැගෙන්නට ඕනනෙ. එනකොට ඒ වෙනුවට දැනටගත්කම් වලින් තර්ක විතර්ක වලින් බොහෝම පිරිපුන් සමාජයක් තියෙනවා, හැබැයි මනුස්සකම් වලින් එන්න එන්න පරිහානියට පත්වෙනවා. ඒ කුමක් නිසාද අර සංකල්ප තුළින් එහෙම නම් පුද්ගලයාගේ ඥාණය වර්ධනය කරනවා වෙනුවට අර බාල ගති ලක්ෂණ ආරුඪ කෙරෙන තැනකට පසුබිම සැකසිලා තියෙනවා. ඉතින් මේ අපි කීපයක් පමණයි අපි ඔය කතා කලේ.

දැන් ඔය බාලයින් ඇසුරු කරනවා කියලා කියන්නෙ, එහෙම නැත්නම් බාලයින් ඇසුරු නොකරනවා කියලා කියන්නෙ එනකොට ඒ සමස්ත සමාජයම වර්ජනය කරනවා කියන එක නෙවෙයි. අපි ඒ ගොල්ලොත් එක්කලා දබර කරගන්න ඕන, ඒ ගොල්ලො ප්‍රතික්ෂේප කරන්න ඕන කියන එකක් නෙවෙයි. අපිට සමාජයක් හැටියට ජීවත් වෙනකොට බටහිර අයත් ඇසුරු කරන්න වෙනවා, අපේ අයත් ඇසුරු කරන්න වෙනවා, හැම ජාතියකම, නුවණ ඇති, නුවණ නැති හැමෝම ඇසුරු කරන්නට සිද්ධ වෙනවා. නමුත් අර පරිස්සම් වෙන්නට ඕන ඒ අයගේ බාල ලක්ෂණ, බාල විදියට හිතන, බාල විදියට කතා කරන, බාල විදියට ක්‍රියා කරන දේවල් භජනය කරන්නැති වෙන්නට අපි ප්‍රවේසම් වෙන්නට ඕන. ඒක ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඊළඟට දාහත්වෙනි කාරණය තමයි සමාධිය වැඩීම. සමාධිය කියලා කියන්නෙ කුසල චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය.

සමාධිය අපි මීට පෙර බොහෝකොට කතා කරලා තියෙනවා, සමාධි කියන චෛතසිකය. සමාධි කියලා කියන්නෙ ඒකාග්‍රතාවය චෛතසිකය. ඒකාග්‍රතාවය කුසල් අකුසල් ක්‍රියා සෑම සිතකම යෙදෙනවා, සබ්බ චිත්ත සාධාරණ චෛතසිකයක් තමයි ඒකාග්‍රතාවය. එනකොට ඒ ඒකාග්‍රතාවය අකුසල් සිතෙහින් යෙදෙනවා. අකුසල් සිතෙහි යෙදෙන ඒකාග්‍රතාවය ප්‍රඥා සිත දියුණු කරන්න හේතුවෙන්නෙ නෑ. කුසල චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය එහෙම නැත්නම් කුසල සමාධිය තමයි ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න ප්‍රධාන වශයෙන් හේතුවෙන්නෙ. එනකොට මීට ඉහතදි අපි කතාබහ කලා කොහොමද සමාධිය, ප්‍රඥාව අවදි කරන්න හේතුවෙන්නෙ කියලා. අපි උදාහරණයක් හැටියට සිහිපත් කලා වාහනයකින් අපි වේගයෙන්

යනකොට ජනේලෙන් අපි බාහිර බැලුවාට අපිට ඒ අරමුණු ඉක්මණට පහුවෙලා යන නිසා ඒවා පිළිබඳ පැහැදිලි අධ්‍යයනයක් කරන්න බෑ දැන් වේගය අඩු කරන්න අඩු කරන්න වඩා හොඳින් ඒවා පෙනෙන්න ගන්නවා, නැවැත්තුවාම, නවත්තලා සැහෙන වෙලාවක් එකක් දිහා බලාගෙන හිටියොත් අපිට ඒ පිළිබඳව හොඳට ඒ සටහන් හඳුනාගෙන ඒ පිළිබඳව හොඳ අධ්‍යයනයක් කරන්න පුළුවන්.

අන්න ඒ වගේ වහාම විවිධ විවිධ අරමුණු වලට අපේ සිත වේගවත්ව යනකොට එක් අරමුණක් පිළිබඳවත් අපිට පැහැදිලි වැටහීමක් ඇති කරගන්න පහසු නෑ. එක් අරමුණක් තුළ අපිට බොහෝ වේලාවක් ගැඹුරු අධ්‍යයනයක යෙදෙන්නට පුළුවන් නම් තමයි අපිට ඒ පිළිබඳව හේතුඵල වශයෙන්, ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන්, චතුරාර්ය සත්‍යය වශයෙන්, ස්කන්ධ ධාතු ආයතන වශයෙන් මෙහෙම විවිධ පැතිවලින් ඒ පිළිබඳව අපිට අධ්‍යයනය කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. එබඳු අධ්‍යයනයකට යොමු වෙන්නට නම් අපිට එක් අරමුණක් පිළිබඳව ඒකාග්‍ර වූ ස්වභාවය පවත්වාගන්නට පුළුවන් වෙන්නට ඕන. අන්න එහෙම බලවත් වූ ඒකාග්‍රතාවය තමයි සමාධිය කියලා කියන්නෙ. ඉතින් කුසලේ සිතෙනි බලවත් වූ ඒකාග්‍රතාවය කුසල ඒකාග්‍රතාවය, එහෙම නැත්නම් කුසල සමාධිය කියලා හඳුන්වනවා, ඒ කුසල සමාධිය අපිට ගැඹුරු ප්‍රඥාවක් අවදි කරන්නට විශේෂයෙන් උපකාර වෙනවා. ඒ නිසා සමාධිය දියුණු කිරීම ප්‍රඥාව වැඩිමේ ප්‍රධාන හේතුවක් හැටියට දක්වනවා.

රතන සූත්‍රයේ දේශනා කරන්නේ ආන්තරික සමාධිය. එතකොට ඒ ආන්තරික සමාධියයි කියන්නෙ යම් සමාධියක් අවශ්‍ය උපරිම මට්ටමට ඒ ලෝකෝත්තර ගති ලක්ෂණ වලින් යුක්තව වර්ධනය වුනාම ඒ සමාධිය අනිවාර්යයෙන් ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව උපදවන්නට හේතු වෙනවා. එතකොට ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වුනත් සම්මා දිට්ඨි, සංකප්ප, වාචා, කම්මන්ත, ආජීව, වායාම, සති, සමාධි. එතකොට අවසානයේ ඒක නිම කරලා තියෙන්නෙ සමාධියෙන්. එතකොට සමාධිය කියන තැනට පස්සෙ තව අංග දෙකක් එකතු වෙනවා. සම්මා ඥාණ, සම්මා විමුක්ති. එතකොට සමාධියෙන් පස්සෙ ඊළඟට එන්නෙ ඥාණ. එතකොට ඒ ඥාණය උපදවන්නට ඥාණය කියලා කියන්නෙ ප්‍රඥාවෙන් කරුණු අවබෝධ කරගන්නා ස්වභාවය, එතකොට ඥාණය කියන තැනට යන්න අපිට සමාධිය විශේෂයෙන් අවශ්‍ය වෙනවා ඒ නිසයි මෙහිදීත් දක්වන්නේ ප්‍රඥාව අවදි කිරීමේ ප්‍රධාන සාධකයක් හැටියට කුසල සමාධිය. ඊළඟට දහඅටවෙනි කාරණය තමයි කෙලෙස් තුනී කරගැනීම.

දැන් අපේ සිනෙහි කෙලෙස් බහුල නම්, රාග බහුල නම්, ද්වේෂ බහුල නම්, ඊර්ෂ්‍යාව බහුල නම්, මානය අධික නම්, අනිමානී නම් එබඳු දුර්වලකම් එබඳු ක්ලේශයන් ප්‍රඥාව ආවරණය කරනවා. නීවරණ ධර්ම හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන ආවරණය ධර්ම හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. සියලුම අකුසල ධර්ම, සියලුම පාප ධර්ම, සියලුම ක්ලේශ ධර්ම ප්‍රඥාවට ප්‍රතිවිරුද්ධයි. මොකද කවර හෝ ක්ලේශ ධර්මයක් මතු වෙනකොට එතන ප්‍රඥාව ජනිත වෙන්නෙ නෑ. එතකොට කෙලෙස් තුනී කිරීම කියලා කියන්නෙ මොකක්ද, දැන් ක්ලේශ ධර්මයන්ගේ අවස්ථා තුනක් තියෙනවා. අනුසය, පරිඋච්ඡාන, ව්‍යතික්‍රමණ කියලා. එතකොට අනුසය අවස්ථාව කියලා කියන්නෙ මූල අවස්ථාව. ඒ මූල අවස්ථාව අපිට ගලවා ඉවත් කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ මාර්ග ඥාණයෙන් පමණයි. සෝවාන්, සකෘදාගාමී, අනාගාමී, අර්හත් කියන මාර්ග ඥාණයන්ගෙන් පමණයි අර ක්ලේශයන්ගේ මූලය උදුරලා දාන්න පුළුවන්නෙ. මුලිනුපුටා දාන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒ කියන්නෙ අනුසය දුරු කරන්නට පුළුවන්නෙ.

එතෙක් අපිට කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ අර ක්ලේශයන් පරිඋච්ඡාන, ව්‍යතික්‍රමණ වශයෙන් ක්‍රියාකාරී වීම පුළුවන් තරම් අවම කරලා ඒ ක්ලේශය තුනී කිරීම. තුනී කරනවා කියලා කියන්නෙ ඒක තනුක කිරීම, ඒක දුර්වල කිරීම, ඒක අවම කිරීම, ඒක ශක්තිය හීන කිරීම. එතකොට ඒ ශක්තිය හීන කලා වුනාට ක්ලේශය තියෙනවා මාර්ග ඥාණය ඇතිවෙන තෙක්ම ඒ ක්ලේශය තියෙනවා. තිබුනා වුනාට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට අපිට බාධාවක් නැහැ ක්ලේශය තුනී වුනාම. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් අපි නිතර කතා කරනවානෙ, මේ දේශනාවෙන් අපි මුලින්ම පළමු කාරණය හැටියට දැක්වුවේ ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියනෙ. එතකොට ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියයි කියන්නෙ ත්‍රිභේතුක කුසලයකින්. ත්‍රිභේතුක කුසලයයි කියන්නෙ අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ. එතකොට අලෝභ අද්වේෂ කියන චෛතසික දෙක සෝඛන සාධාරණයි, ඒ කියන්නෙ සියලුම කුසල් සිත් වල යෙදෙනවා. ප්‍රඥාව ඇතැම් කුසල් සිත්වල පමණයි යෙදෙන්නෙ. එතකොට ඒ අමෝහ කියන්නෙ ප්‍රඥාව. ඒ ප්‍රඥාව යෙදුනු සිත තමයි ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිත හෝ එහෙම නැත්නම් ත්‍රිභේතුක සිත හැටියට හඳුන්වන්නෙ.

දැන් එතකොට ඒ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත එහෙම නැත්නම් මේ ප්‍රඥාව යම් සිතක යෙදෙනකොට ඒ තැනැත්තා අවිද්‍යාව දුරු කරපු කෙනෙක් නෙවෙයි, තාම ඔහු අර්හත්වයට පත්වෙලා නැහැ. සමහර විට සෝවාන් ඵලයට පත්වෙලාවත් නැහැ. පෘථග්ජනයෙක් හැටියටයි පවතින්නෙ.

පෘථග්ජනයෙක් හැටියට පවතිනවා නම් තවම ඔහු තුළ අවිද්‍යාව තියෙනවා, මෝහය තියෙනවා. දැන් අවිද්‍යාව, මෝහය තිබුණා වුණාට ඒ මොහොතේ ඔහුගේ මනසේ ඒ අවිද්‍යාව, මෝහය උත්සන්න වෙලා නැතිනම් ඒ සිතේ ප්‍රඥාව ජනිත වෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා දැන් අපි කුසල් සිත් ඇති කරන හැම මොහොතකම අපි කෙලෙස් නසලා නෑ, කෙලෙස් නසලා නැති වුණාට කෙලෙස් තුනී කරලා අර අනුසය අවස්ථාව තියෙනවා. හැබැයි පරිඋච්ඡාන, ව්‍යතික්‍රමණ කියන අවස්ථාවලට පත්වෙන්නෙ නෑ. ඒ පරිඋච්ඡාන, ව්‍යතික්‍රමණ කියන; පරිඋච්ඡාන කියන්නෙ - නැගී සිටින අවස්ථාව. ව්‍යතික්‍රමණ කියන්නෙ - කායිකව වාචිකව හෝ මානසිකව ක්‍රියාවට නැංවෙන අවස්ථා. එතකොට ඒ ක්‍රියාකාරී තත්වයෙන් සහ නැගී සිටින තත්වයෙන් අපේ සිතේ ක්ලේශ ධර්මයන් අපිට යටකරගන්න පුළුවන් නම් අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ කියන මේ කුසල මූලයන් ජනිත කරමින් ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට දොණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතුවිලි ඇති කරන්නට බාධාවක් නෑ. ඒකයි මෙතන සදහන් කරන්නෙ. මාර්ග දොණයෙන් තමයි කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නෙ. එතෙක් අපිට කරන්න පුළුවන්නෙ කෙලෙස් ධර්ම තුනී කරමින් ප්‍රඥාව අවදි කරන්න මග සැලසීම.

එතකොට දහනව වෙනි කාරණය, ශරීරය ඇඳුම් වාසස්ථාන පිරිසිදුව තබාගැනීම. එතකොට මේක ධර්මයේ සදහන් වෙනවා වස්තු විසද පිරියතාව හැටියට හඳුන්වන්නෙ. ඒ කියන්නෙ තමන්ගේ මනසනෙ දැන් මේ පිරිසිදු කරන්න උත්සාහ කරන්නෙ. ප්‍රඥාව අවදි වෙන්න මනස පිරිසිදු වෙන්නට ඕන. එතකොට කෙලෙස් ධර්ම තුනී වෙන්නට ඕන. දැන් මනස පිරිසිදු කරන්නට නම් අපිට බාහිර පිළිබඳ යම් පවිත්‍රතාවයක් ඇති කරගැනීම වැදගත් වෙනවා. දැන් විනයෙහි සදහන් වෙන්නෙ **වත්තං න පරිපූරෙත්තු න සීලං පරිපූරති** - එතකොට වත්පිළිවෙන් සම්පූර්ණ නොකරන තැනැත්තා සීලය සම්පූර්ණ කරන්නෙ නෑ. එතකොට **අසුද්ද සීලො දුප්පඤ්ඤො දුක්ඛා න පරිමුජ්ඣති** - එතකොට සීලය පිරිසිදු නැත්නම් ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නෙ නැත්නම් ඒ තැනැත්තා දුක් කෙළවර කරන්නට සමත් වෙන්නෙ නෑ. එතකොට මේක අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාවක්. මුලින්ම අපි වගාවක් කරන්න ඕන නම් එතන තියෙන කුණුරොඩු ටික අයිත් කරලා එහෙම නැත්නම් කොටලා ගල්වැලි බොරළු අයිත් කරලා බිම සකස ගන්න ඕන. එහෙම නැතිව එකපාරට ගිහිල්ලා අර තියෙන අකුල් ගොඩේ අපි මොනවාහරි බීජ හැලුවට ඒක සාර්ථකව ඵලදරන්නෙ නෑ. අන්න ඒ වගේ අපේ මනස පිරිසිදු කරන්නට උත්සාහ කරනකොට ඒ තැනැත්තාට කායික පිරිසිදු බව පිළිබඳව, තමන් අදින පළඳින වස්ත්‍ර

පිළිබඳව පිරිසිදු බව, ස්ථානීය පිරිසිදු බව එතකොට මේවා පිළිබඳව සැලකිලිමත් වීම අපේ චිත්ත පාරිශුද්ධිය ඇති කරන්නට අපිට ලොකු සහායක් වෙනවා. හැබැයි මෙතනදීත් සැලකිලිමත් වෙන්නට ඕන සීමා අතික්රාන්තව යාම නෙවෙයි. අපි මීට ඉහතදීත් කතා කරලා තියෙනවා පිරිසිදු බව කිව්වහම සමහරු කොච්චරහර් අත හෝදනවා, කොච්චරහර් තානවා, කොච්චරහර් ඇඳුම් හෝදනවා, එතකොට එහෙම කරන්න ගියොත් එහෙම ප්‍රඥාව අවදි කරන්න වෙලාවක් හිටිත් නෑ, ඒක මානසික ව්‍යාධියක තත්වයට පත්වෙන්නට පුළුවන්. එහෙම කරන එක නෙවෙයි, අවශ්‍ය පමණට ගඳ ගහන් නැතිවෙන්න අපවිත්‍ර නොවෙන්න, දකින කෙනෙකුට ප්‍රියමනාප වෙන්නට වගේම තමන්ට තමන් පිරිසිදුව ඉන්නවා කියන ඒ ආකල්පය ඇතිවෙන මට්ටමට කායික ඒ වගේම ඇඳුම් පැළඳුම් වාසස්ථාන ආදිය පිරිසිදුව තබා ගැනීම කෙනෙකුට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න හේතු වෙනවා. මේකට උදාහරණ හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ දැන් අපි පහතක් දල්වනකොට පහත් වැටිය පිරිසිදු නැතිනම්, තෙල් පිරිසිදු නැති නම්, ඒ වගේම පහත පිරිසිදු නැති නම් එබඳු තැනක දල්වන පහත ආලෝකය පිරිසිදු ආලෝකයක් වෙන්නේ නෑ, අර ඔක්කොම හොඳට පවිත්‍ර වුනොත් තමයි, පිරිසිදු වුනොත් තමයි ආලෝකය පිරිසිදු වෙන්නේ. අන්න ඒ වගේ අපිට ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට මේ ශරීරයත්, ඒ වගේම වස්ත්‍ර වාසස්ථාන ආදියෙහි පිරිසිදු බව උපකාරක ධර්මයක් හැටියට දැක්වෙනවා.

ඊළඟට විසිවෙනි කාරණය තමයි ප්‍රඥාව වැඩෙන බෙහෙත් ආහාර ආදියත් අනුභව කිරීම. අපි මීට ඉහතදීත් කතාබහ කරලා තියෙනවා, තථාගතයන් වහන්සේගේ දේශනාව අනුව ආහාරය ආයු, වර්ණ, සැප, බල, නුවණ වැඩෙන සාධකයක් හැටියට ආහාරය. එතකොට ආහාර අනුභව කරන තැනැත්තාට ඒ ප්‍රතිඵල ලැබෙනවා. එතකොට ආහාර කෙනෙකුට පරිත්‍යාග කලොත් ඒ කුසලයෙනුත් ඒවා ලැබෙනවා. ඒ කුසලයෙන් ඒවා ලැබෙන්නේ ඇයි, අර ආහාර අනුභව කරන තැනැත්තාගේ දීර්ඝායුෂ වැඩෙනවා, ශරීර වර්ණය, කාය ශක්තිය, සැපය වගේම ප්‍රඥාව වැඩෙන්න ආහාරය හේතුවෙනවා. එතකොට කවර ආහාරයක් වුනත් යම් ප්‍රමාණයකට ප්‍රඥාව වැඩෙන්නට හේතු වෙනවා, නමුත් ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න ඕන නම්, ප්‍රඥාව දියුණු වෙන විදියේ ඔෟෂධ වර්ග සහ ඒකට යෝග්‍ය ආහාර වර්ග, අපි මීට ඉහතදීත් සඳහන් කලා ආයුර්වේදයෙහිත් සඳහන් වෙනවා විශේෂයෙන් ඔය ලුණුවිල, බ්‍රාහ්මී කියලා දක්වන්නේ. ඒවා විශේෂයෙන් ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට උපකාරක ඔෟෂධ හැටියට. ඉතින් ඒ

වගේ යම්කිසි කෙනෙකුට ඒ පිළිබඳව උනන්දු වෙනවා නම් ඒ පිළිබඳව ලියවුණු පොත පත, රිද්මයට වෛද්‍යවරු, වෛද්‍යවරුන්ගේ යම් යම් මගපෙන්වීම් ඇතිව ප්‍රඥාව දියුණු වෙන්නට, බුද්ධිය වැඩෙන්නට උපකාර වෙන ආහාරපාන වර්ග මොනවාද කියලා අහලා තමන්ගේ කායික වශයෙන් පවතින යම් යම් රෝග හෝ උස්පහන් වීම් වලට බාධාවක් නොවෙන හැටියට අර ආහාර වර්ග අපිට පාවිච්චි කරන්න පුළුවන් නම් එයත් බාහිර වශයෙන් ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට සාධකයක් වෙනවයි කියනවා. එතකොට මේ කාරණා විස්ස තමයි ප්‍රධාන වශයෙන්ම රේරුකානේ නායක හාමුදුරුවෝ පාරමිතා ප්‍රකරණයේ දක්වලා තියෙන්නේ, මේ කාරණා විස්ස ගොනු කරලා තියෙන්නේ.

අපි අර මුලින් සිහිපත් කලා වගේ විවිධ තැන්වල පටිපසම්භිදා මග්ග පාලියෙහි, ඒ වගේම වරියා පිටක අට්ඨ කතාවේ, රිද්මයට සනිපට්ඨාන සූත්‍ර වර්ණනාවේ ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංගය යටතේ දැක්වෙන කාරණ, රිද්මයට විභංග ප්‍රකරණයේ ඥාණ විභංගයේ දැක්වෙන කාරණා මේ සියල්ලක්ම කැටි කරලා තමයි මේ කරුණු විස්ස දක්වලා තියෙන්නේ. එතකොට අපි ඔය කතා බහ කරලා නිම කලේ ප්‍රඥාව ඇතිවීමට අපි තුළ ගොනු කරගන්නට ඕන කරන හේතු සාධක. එතකොට අපි රිද්ම සනිවලදී තව අපිට කතා කරන්න තියෙනවා ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කරන්නේ කොහොමද, ප්‍රඥාවේ විවිධ ප්‍රභේද මොනවාද, ඒ ප්‍රභේද දියුණු කරගන්නේ කොහොමද මේ කාරණා අපි ඉදිරි සනිවලදී සාකච්ඡා කරනවා, එහෙම නම් අද දවසේ අපි ඒ මූලික ධර්ම විග්‍රහය නිමාවට පත්කරලා සුපුරුදු පරිදි විනාඩි පහක් පමණ අපි සත්‍යක්‍රියාවට යොමුවෙමු. ඉන් අනතුරුව ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ වෙනවා.

16. ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු මොනවාද යන්න පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි ඔබහැමදෙනාටම. දැනගන්නා දෙය ඇති සැටියටම දැන ගැනීමත්, හැම පැත්තෙන්ම දැන ගැනීමත් ඇතුළු පිට දෙකම දැන ගැනීමත් ඉදිකටු තුඩ සේ ඉතා සියුම් තැනටත් පැමිණ ඉතා සියුම් දෙය දැන ගැනීමත් ප්‍රඥාවේ ලක්ෂණයයි යන්න අනිපූජනීය රේරුකානේ චන්දවිමල නාහිමිපාණන් වහන්සේ සඳහන් කළ සේක. සුපුරුදු පරිදි ආරම්භ කරන්නට යෙදුණු සෙනසුරාදා දින ධර්ම සාකච්ඡාව ප්‍රඥාව මාතෘකා ගත කොටගෙන ආරම්භ කරන්නට මේ ගෞරවනීය ආරාධනය පොකුණුවිට

ශ්‍රී විනයාලංකාරාම වාසී අනිපුෂ්‍යනීය ආවායඝී කුකුල්පතේ සුදස්සි ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේටයි. ඔබවහන්සේට මාගේ උත්තම නමස්කාරය, අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ට තව අත්‍යවශ්‍ය කටයුත්තක නිරත වෙන්නට සිදුවීම නිසා උන්වහන්සේට අද ධර්ම සාකච්ඡාවට සහභාගි වෙන්නට අවකාශ නැති බව සිහිපත් කලා. ඒ අනුව අද දවසේ අපි ධර්ම සාකච්ඡාව සුපුරුදු පරිදි ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ, පසුගිය සති ගණනාවකම සති හතක් මුළුල්ලේම අපි කතා බහට ලක්කලේ අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන මහාපුරුෂ විතර්කයන්හි හත්වෙනි මහාපුරුෂ විතර්කය, **පඤ්ඤවතො භික්ඛවෙ අයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස** - මහණෙනි, මේ ධර්මය ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි, ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවේ කියන මේ කාරණය අපි දීර්ඝ වශයෙන් සති හතක් මුළුල්ලේම සාකච්ඡා කලා. අපි නැවත නැවත එහිදී සිහිපත් කලා ප්‍රඥාව මේ ශාසනික ප්‍රතිපදාවෙහි නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයෙහි ප්‍රධානතම කාරණයයි, ඒ නිසා අපි කාලය කොතෙක් ගතවුනත් ඒ පිළිබඳව විවිධ පැතිවලින් හාත්පසින් නිවැරදි වැටහීමක් ඇති කරගන්නට ඒ පිළිබඳව සාකච්ඡා පවත්වන්නට බලාපොරොත්තු වෙන බව. ඒ අනුව දැන් අපි සති හතක් මුළුල්ලේ ඒ පිළිබඳව සාකච්ඡා කලා ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ, ඒ වගේම ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගන්නා කාරණා, ඊළඟට ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන ක්‍රමවේදය, ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අත්‍යවශ්‍ය අංග, ඊළඟට ප්‍රඥාව දියුණු කරන කෙනෙක් සතුව තිබිය යුතු ගති ලක්ෂණ, ඊළඟට ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට අපි මතු කරගත යුතු හේතු සාධක කියන මේ කාරණා අපි සති හතක් මුළුල්ලේම සාකච්ඡා කලා.

පසුගිය සතියේ අපි සිහිපත් කලා තව ඉදිරියටත් අපිට මේ පිළිබඳව සාකච්ඡා කළ යුතු කරුණු තියෙනවා, ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට අපි දියුණු කරන්නෙ කොහොමද, ඒ වගේම ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද මොනවාද කියන මේ කාරණා අපි තවදුරටත් ඉදිරියට කතා කළ යුතුව පවතින බව. එතකොට ප්‍රඥා පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කිරීම සම්බන්ධව ඉතාම වටිනාම ධර්ම ග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කරලා තියෙන්නෙ අපේ මහාවායඝී අනිපුෂ්‍යනීය රේරුකානේ චන්දවිමල මහානායක ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ විසින්. එතකොට එහි පාරමිතා දහය පිළිබඳව ඉතා පුළුල් විග්‍රහයක් දැක්වෙනවා. එහි ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ මහනායක හාමුදුරුවෝ මූලික වශයෙන් පැහැදිලි කරනවා ප්‍රඥාව හඳුනාගන්නේ කොහොමද කියන බව,

ඉන්පසුව අපි පසුගිය සති දෙකක් මුළුල්ලේම කතා කරපු ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට කෙතෙක් සතුට තිබිය යුතු හේතු සාධක, ප්‍රඥාව දියුණු වීමේ ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු මොනවාද කියන බව උන්වහන්සේ ඉන් අනතුරුව පැහැදිලි කරනවා. එතන කරුණු විස්සක් දැක්වෙනවා. විශේෂයෙන්ම අවධිකතා වල ඒ වගේම අභිධර්ම පිටකයෙහි, ඒ වගේම පටිසම්භිදා මග්ග පාලි සූත්‍ර පිටකයට අයත් පටිසම්භිදා මග්ග පාලියේ මේ නොයෙක් තැන තියෙන කාරණා ඒකරාශී කරලා තමයි උන්වහන්සේ මේ කරුණු විස්ස ගොනුකරලා දක්වලා තියෙන්නේ. එතකොට අපි පසුගිය සති දෙකක් මුළුල්ලේ, සති තුනක් මුළුල්ලේ සාකච්ඡා කරලා ඒ කරුණු විස්ස අපි කතාබහ කරලා නිමාවට පත්කලා, මොනවද ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු කියන කාරණය.

දැන් ඊළඟට මහානායක භාමුදුරුවෝ ඒ ප්‍රඥා පාරමිතාව දියුණු කිරීම සම්බන්ධව ඉන් අනතුරුව දක්වන මාතෘකාව තමයි ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු මොනවාද කියලත් ප්‍රඥා පාරමිතාව පුරන කෙතෙක් දැනගෙන තිබිය යුතු වෙනවා. දැන් මේ කාරණය අපි බොහෝ අවස්ථාවලදී පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙනවා යම් පරමාර්ථයක් සාධනය කරගන්නට නම් මුලින්ම ඒ පරමාර්ථය කුමක්ද කියලා, නැත්නම් ඒ අරමුණ කුමක්ද කියලා අපිට පැහැදිලි වැටහීමක් තියෙනවා. ඊළඟට ඒ අරමුණ සාධනය කරන සාධනීය කරුණු එහෙම නැත්නම් සාධක මොනවාද කියලා අපිට හොඳ වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. ඊළඟට ඒ පරමාර්ථ එහෙම නැත්නම් ඒ අරමුණ සාධනය කරගන්නට බාධා වෙන බාධක කරුණු මොනවාද කියලා වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. ඉන් අනතුරුව ඒ බාධක දුරු කරලා සාධක අවදි කරලා ගොනු කරලා සංවර්ධනය කරලා අදාළ පරමාර්ථය සාක්ෂාත් කිරීමේ ක්‍රමවේදය කුමක්ද කියලා අපිට වැටහීමක් තියෙන්නට ඕන. ඔන්න ඔය කාරණා හතර පිළිබඳව හොඳ වැටහීමක් තිබුණොත් තමයි අපිට පුළුවන් වෙන්නේ යම් පරමාර්ථයක් යම් අරමුණක් සඳහා කරගන්න.

ඉතින් ඒ කරුණු ටික මහානායක භාමුදුරුවෝ මේ ප්‍රඥා පාරමිතාව සම්බන්ධවත් දක්වනවා. මුලින්ම දැන් අපිට දියුණු කරගන්න ඕන කරන්නේ ප්‍රඥාව නම් ඒ පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කරනවා කියන එකේ තේරුම, භවයෙන් භවය මේ භවයේ නැවැත්වූ තැන ඉඳලා ඊළඟ භවයේ වර්ධනය කරනවා පිරිහෙන්නට නොදී. මොකද එහෙම පිරිහුණොත් ඒ තැනැත්තාට ඒ පිරිහුණු ටික නැවත ගොඩ ගන්නට, නැවත මතු කරගන්නට තවත් බොහෝ කාලයක් ගතවෙනවා. ඒ නිසා පාරමිතා කියලා කියන්නේ පරතෙරට පමුණුවන්නට සමත් වූ කුසලය, එහෙම

නැත්තම් ගුණය. පරතෙරට පමුණුවනවා කියලා කියන්නේ මේ සංසාර සාගරයෙන් එතෙර කරන්නට, සසර කතරින් එතෙර කරන්නට උපකාරක කරුණු තමයි පාරමිතා කියලා කියන්නේ. අපාර කියලා කියනවා නෙපිටට, පාර කියලා කියනවා එපිටට. එතකොට මෙපිට ඉන්න අපි මේ සැඩ පහරින්, එහෙම නැත්තම් මේ සසර කතරින් එහෙම නැත්තම් සංසාර සාගරයෙන් එතෙරට පමුණුවන්නට උපකාරක ධර්ම කියන අර්ථයෙන් තමයි පාරමි කියලා කියන්නේ. එතකොට යම් ධර්මයක් පාරමි බවට පත්වෙන්නේ ඒක භවයෙන් භවය සංවර්ධනය වෙලා අර ක්ලේශ ධර්ම ප්‍රභාණය කරන්නට, ඒ සංසාර ප්‍රවෘත්තිය සිද්ධ කරන අවිද්‍යා, තෘෂ්ණා ප්‍රභාණය කරන්නට සමත් වෙන ආකාරයෙන් ඒ ගුණය අවදි කරන්නට අපි දක්ෂ වෙන්නට ඕන. එතකොට තමයි ඒ ගුණය පාරමිතාවක් හැටියට පූර්ණත්වයට පත්වෙන්නේ, සක්‍රිය වෙන්නේ. එහෙම නැතිව ඒ ගුණය මතුකරගත්තු පමණට ඒක පාරමිතාවක් වෙන්නේ නෑ, අවිද්‍යා තෘෂ්ණා ප්‍රභාණය කරන්නට ප්‍රමාණවත් පරිදි එය අවදි කලොත් තමයි එය සංසාරය නැමැති සාගරයෙන් අපි මෙතෙර සිට එතෙරට පමුණුවන්නට, සැඩපහර තරණය කරන්නට, සසර කතර තරණය කරන්නට සමත් වුනා කියලා කියන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එතකොට ඒ අර්ථයෙන් තමයි පාරමි කියලා මේ ගුණාංග හඳුන්වන්නේ. එතකොට එබඳු ගුණාංග දහයක් දැක්වෙනවා දස පාරමිතා හැටියට. එහි ප්‍රඥා පාරමිතාව ප්‍රධානම සාධකයක් වෙනවා.

එතකොට දැන් අපි ප්‍රඥා පාරමිතාව දියුණු කරන්නට අවශ්‍ය නම් ඒ පුද්ගලයා මේ භවය තුළ ඒ ප්‍රඥාව යම් ප්‍රමාණයකට ඒ ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ හඳුනාගන්නට ඕන, ප්‍රඥාවේ ස්වභාවය තේරුම් ගන්නට ඕන, ඊටපස්සේ ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධක මොනවාද කියලා හඳුනාගන්නට ඕන. ඊට පවතින බාධක මොනවාද කියලා හඳුනාගන්නට ඕන. ඊළඟට ප්‍රඥාවේ වටිනාකම, වැදගත්කම නැවත නැවත මෙනෙහි කරමින් සිහි කරමින් උනන්දු වෙමින් තීව්‍ර කරමින් අර බාධක දුරු කරමින්, සාධක ගොඩ නගමින් ඒ ගුණය අවශ්‍ය පමණට සංවර්ධනය කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය අනුගමනය කරන්නට ඕන. ඉතින් මේ ජීවිතේ එහෙම කරගෙන ගිහිල්ලා ඊළඟට ඊළඟ භවයේත් අපි එතනින් පටන් ගන්න ඕන. දැන් අපි මේ ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු ගැන කතා කරනකොට විශේෂයෙන් සිහිපත් කලා ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලැබීම.

දැන් මේ භවයෙන් අපි මියගිහිල්ලා ඊළඟ භවයක උත්පත්තියක් ලබනකොට ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලැබුවොත්, ඒ කියන්නේ

උත්පත්තිය ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වුනොත් තමයි අපිට මේ නවත්නපු තැන ඉඳලා ඊළඟට පටන් ගන්න පුලුවන් වෙන්නෙ. එහෙම නැතිවුනොත් ඊළඟ භවයේ ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත උත්පත්තියක් නොවුනොත් ඒ තැනැත්තා මේ ජීවිතේ කොතෙක් ප්‍රඥාව දියුණු කලා වුනත් ඊළඟ භවයේ ඒ තැනැත්තාගේ ප්‍රතිසන්ධි සිතේ ප්‍රඥාව පිහිටියේ නැතිනම් ඔහු කොතෙක් උත්සාහ කලත් අවශ්‍ය පමණට ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ නෑ. ඒක බාධකයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඉතින් අන්න ඒ වගේ හරියට මේ ප්‍රඥාව අඛණ්ඩව ඉදිරියට පවත්වාගෙන යාමේ සාධක මොනවාද, ඒකෙ බාධක මොනවාද. අන්න එහෙම හරියට තේරුම් ගත්තු කෙනෙකුට තමයි එය පාරමිතාවක් හැටියට භවයෙන් භවය දියුණු කරන්නට පුලුවන් වෙන්නෙ. එහෙම නැතිනම් ලෝකෙ බොහෝ දෙනා අතින් සාමාන්‍යයෙන් සිද්ධ වෙන්නෙ සත්පුරුෂයෝ ඇසුරු කරන්න ලැබුනහම, කල්‍යාණමිත්‍රයෝ ඇසුරු කරන්න ලැබුනහම ඒ ආශ්‍රය හේතුකොට ගෙන යම් ප්‍රමාණයකට ප්‍රඥාව පිළිබඳව සිතනවා, කල්පනා කරනවා, දහම් අසනවා, පොතපත කියවනවා, ඒවාට යොමුවෙනවා ඊළඟ භවයේ ඥාණ විප්‍රයුක්ත උත්පත්තියක් ලැබුවොත් උපනින්ම ඒ කෞශල්‍යය නැතිවෙනවා, ඊළඟට අසත්පුරුෂ ආශ්‍රය පිරිස් භජනය ආදී ඒ ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම ඇසුරු කිරීම නිසා ප්‍රඥාව හොඳටෝම හීන කරගන්නවා අර මේ ජීවිතේ දියුණු කරපු ප්‍රඥාවත් නැති කරගන්නවා.

ඉතින් අන්න එහෙම තමයි, ඊළඟට ආයෙ කල්‍යාණමිත්‍ර සත්පුරුෂ ඇසුරක් ලැබුනොත් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත උපතක් ලැබුනොත් ආයෙ මතුකරගන්නවා, ආයෙ පිරිහෙනවා. එතකොට අර හෝද හෝද මඩේ දාන්නා වගේ නැවත නැවත කඩා වැටෙමින් යන ගමනක්. ඉතින් එබඳු කෙනෙකුට අර අවිද්‍යා තෘෂ්ණා ප්‍රභාණය කරන්නට අවශ්‍ය පමණින් ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පහසු නැහැ. ඒ නිසා තමයි අපි ප්‍රඥාව ගැන දැනගන්නවා වගේම එය අවදි කිරීමේ හේතු සහ අය අවදි කිරීමේ බාධක ධර්ම හොඳින් වටහාගත යුත්තේ. එතකොට දැන් අපි සිහිපත් කලා මේ භවයේ ප්‍රඥාව දියුණු කරලා ඊළඟ භවයට ගියාම අර විදියට නොදැනුවත්කම නිසා අපිට ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම ඇසුරු කෙරෙන්න පුලුවන්. දැන් ඒ සිදුවීමම අපිට මේ භවය තුළ සිද්ධ වෙන්නටත් පුලුවන්. පෙර භව වල අපි ප්‍රඥාව කොතෙක් වර්ධනය කරලා තිබුනා වුනත් මේ ජීවිතේ අපි ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම මොනවද කියලා හරියට තේරුම් ගත්තේ නැතිනම් අපි නොදැනුවත්කම නිසා ප්‍රඥාව වඩන්නට ඕනෑකම තිබුනා වුනත් ඒ පිළිබඳව කොතෙක් ධර්ම දේශනා ඇසුවා වුනත් කොතෙක් පොතපත කියව්වා වුනත්,

කොතෙක් අවශ්‍යතාවය තිබුනා වුනත් අපේ නොදැනුවත්කම නිසා අපේ ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම භෂ්‍යය කරන්න පුළුවන්, ඇසුරු කරන්න පුළුවන්. එහෙම වුනොත් කොතෙක් අපේ රුචිකත්වය තිබුනා වුනත් වැඩක් නෑ ඒ බාධක ධර්ම හමුවේ ප්‍රඥාව දුබල වෙනවා, මොට වෙනවා. ඉතින් අන්න ඒ නිසා රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී අනුපිළිවෙලින් පැහැදිලි කරනවා මූලික වශයෙන් අපිට ප්‍රඥාව පිළිබඳව වැටහීමක්, දැන හැඳිනීමක් තියෙන්නට ඕන. ඊටපස්සෙ දෙවෙනි පියවර තමයි අපි ප්‍රඥාවේ හේතු හරියට අධ්‍යයනය කරලා ඒ හේතු නැවත නැවත හේතු සාධක ගොඩනගන්න ඕන. දැන් පසුගිය සති තුනක් මුළුල්ලේ අපි ඒ හේතු සාධක කතා කලා කරුණු විස්සක් හැටියට. අද දවසේ පින්වතුන්ගේ අවධානය යොමු කරන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ ඊළඟ පියවර ගැන. ඒ තමයි ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු.

එතකොට බාධක කරුණු හැටියට තථාගතයන් වහන්සේ ප්‍රධාන වශයෙන් දක්වලා තියෙන කාරණය තමයි නීවරණ ධර්ම. නීවරණ ධර්ම කියලා කියන්නෙ කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද, ටීනමිද්ධ, උද්ධච්චකුක්කුච්ඡ, විචිකිච්ඡා. දැන් මේවා නීවරණ කියලා හඳුන්වන්නේ නිවන් මග අහුරන නිසා. එහෙම නැත්නම් අපේ සිත ආවරණය කරන නිසා. ආවරණං නීවරණං මේ වචන වලින් බුදුරජාණන් වහන්සේ හඳුන්වන්නෙ එය අපේ සිත ආවරණය කරනවා, ප්‍රඥාව මොට කරනවා, ප්‍රඥාව දුර්වල කරනවා, ඒ වගේම නිවන් මග අහුරනවා. දැන් අපි විශේෂයෙන්ම තේරුම් ගන්නට ඕන කාරණය තමයි මේ නීවරණ ධර්ම හැම එකක්ම අකුසල් සිත්වලම පමණයි යෙදෙන්නෙ. ඒ නීවරණ ධර්ම එකක්වත් කුසල් සිත් වල යෙදෙන නීවරණ ධර්ම නෑ.

දැන් ටීනමිද්ධය නැමැති නීවරණයනෙ අපිට දුර්වලම එක හැටියට හඳුනාගන්නට තියෙන්නෙ. කාමච්ඡන්දය, ව්‍යාපාදය ඒවා අපිට කෙලින්ම අකුසල් කියලා වැටහෙනවානෙ. ටීනමිද්ධය කියන්නෙ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන්ගේ උදාසීන බව, අලස බව. එතකොට ඒ චිත්ත චෛතසිකයන්ගේ උදාසීන බවක් ඇතිවෙන්නෙ අකුසල සිත්වල පමණයි. අකුසල් සිත්වලින් සසංකාරික සිත්වල පමණයි. එතකොට එහෙම නම් අපිට ඒකෙන් හඳුනාගන්නට පුළුවන් ප්‍රධාන කාරණය තමයි යම් තැනක නීවරණයක් ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් එය කුසල් සිතක් නොවේ. එය හැමවිටම අකුසල් සිතක් යම් නීවරණ ධර්මයක් සක්‍රිය වෙනවා නම්. එතකොට එහෙම නම් නීවරණ ධර්මයක් උපදිනවා කියන්නේම එය අකුසල් සිතක්, එය අකුසල් සිතක් කියන්නේම එය ප්‍රඥාවට ප්‍රතිවිරුද්ධයි.

එතකොට ප්‍රඥාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ ප්‍රධානම ධර්මය තමයි අවිද්‍යාව හෙවත් මෝහය. එතකොට හැම අකුසල් සිතක්ම මෝහ සම්ප්‍රයුක්තයි. මෝහයෙන් යුක්තයි. එහෙම නැතිව ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත අකුසල් සිත් ඇතිවෙන්නෙ නෑ. හැම අකුසලයක්ම ලෝභ, ද්වේෂ ඒක කවර මූලයක් සක්‍රිය වෙනවා පෙනුනා වුනත් ලෝභ සහගත සිත ලෝභය ප්‍රකට වෙන නිසා අපි ලෝභ සිත හැටියට හඳුනාගන්නට මෝහය එහි මූලයේ තියෙනවා. මෝහය නිසා තමයි ඒ ලෝභයට අවස්ථාව සැලසෙන්නෙ. ද්වේෂ සහගත සිත් අපි ද්වේෂ සිත් හැටියට හඳුනාගන්නෙ ද්වේෂය ප්‍රකට නිසා. නමුත් ඒ ද්වේෂ සිතක් පවත්වන්නට එහි ද්වේෂය සක්‍රිය වෙන්න පුළුවන් වෙන්නෙ මෝහය නිසා. එතකොට සෑම අකුසල් සිතකම මෝහ මූලය පවතිනවා. ඒ නිසා ප්‍රඥාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ ප්‍රධාන ධර්මය මෝහයයි. එතකොට මෝහය ඇතුලත් කොට සියලුම අකුසල ධර්ම, සියලුම පාප ධර්ම, සියලුම ක්ලේශ ධර්ම අකුසල පාප ධර්ම කියලා කිව්වහම හුඟක් දෙනා හඳුනාගන්නෙ ලොවට අවැඩක් වෙන කාරණා පමණයි.

ඒ නිසා නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය තුළ තව වචනයක් හඳුන්වා දෙනවා ක්ලේශ ධර්ම. ක්ලේශ ධර්ම කිව්වහම ලෝකෙට භානි නොවෙන්නටත් පුළුවන්. නමුත් තමන්ගේ සිත කෙලෙසෙනවා. තමන්ගේ සිත කිළිටි වෙනවා. එතකොට අන්න ඒ ක්ලේශ ධර්ම වලින් විශේෂ කාරණා පහක් තමයි මේ නීවරණ ධර්ම හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නෙ. ඒවා ප්‍රධාන වශයෙන් කුසල් මග ආවරණය කරන්නට සිත අහුරන්නට ප්‍රඥාව දුබල කරන්නට, ප්‍රධාන හේතු වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට අපි මෙතනදී ප්‍රධාන වශයෙන් තේරුම් ගන්න ඕන කාරණය තමයි නීවරණ යනු සිත ආවරණය කරන ප්‍රඥාව මොට කරන ධර්ම. එතකොට ඒ ධර්ම ඇතිවෙන්නේම අකුසල් සිත්වල පමණයි. කිසිදු කුසල් සිතක නීවරණ ධර්මයක් පහළ වෙන්නෙ නෑ, එහෙම නම් අකුසල් සිත හැමවිටම ප්‍රඥාවට බාධකයි. ඒ අකුසල් සිත හෝ ක්ලේශ සිත් කියලා එහෙම අභිධර්මයේ කියවෙත් නෑ, අපිට ඕන නම් කෙලෙස් සහිත සිත් කියලා ව්‍යවහාර කරන්න බාධාවක් නෑ. අකුසලයෙන් යුක්ත සිත්, එහෙම නැත්නම් කෙලෙස් සහිත සිත් ඒ හැම සිතක්ම ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට මෝහය තමයි ප්‍රධානම ප්‍රඥාවට බාධක ධර්මය, ඍජුවම ප්‍රඥාවට බාධක ධර්මය.

එතකොට හැම අකුසල් සිතකම මෝහය ක්‍රියාත්මක වෙන නිසා ඒ සමස්ත අකුසල ධර්මම, සමස්ත ක්ලේශ ධර්මම ප්‍රඥාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්ම හැටියට හඳුනාගත යුතු වෙනවා. එතකොට ඒ අතර නීවරණ ධර්ම

බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රධාන වශයෙන් දක්වනවා ප්‍රඥාව මොට කරන, සිත ආවරණ කරන ධර්ම හැටියට. ඊළඟට නායක භාමුදුරුවෝ විශේෂයෙන්ම මෙහිදී පැහැදිලි කරනවා නිවරණ පස අතුරින් කාමච්ඡන්ද ව්‍යාපාද දෙක වඩාත්ම ප්‍රඥාවට බාධක ධර්මයි. එතකොට කාමච්ඡන්ද ව්‍යාපාද දෙක වඩාත්ම බාධක ධර්ම කියලා හඳුන්වන්නෙ ඇයි, හැම අකුසල් සිතකම මෝහය යම් ප්‍රමාණයකට තියෙනවා, අර කාමච්ඡන්දය ව්‍යාපාදය බලවත් වෙන්නෙ ඒ තරමටම මෝහය බලවත් වෙනකොට. එතකොට එතන මෝහයත් සක්‍රිය වෙලා තියෙනවා ඉතා ප්‍රබල විදියට. ඒ වගේම කාමච්ඡන්දය ව්‍යාපාදය කියන ඒ ධර්මතා වඩාත් සක්‍රිය වෙනකොට එතන කොහෙත්ම ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නට ඉඩකඩක් නැතිවෙනවා. දැන් මේක අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන මෝහය තමයි බලවත්ම බාධකය වෙන්නෙ. ඉතින් එහෙම නම් ඇයිද මේ කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද දෙක ප්‍රධාන බාධක වෙනවයි කියලා හඳුන්වන්නෙ. ඒකට හේතුව තමයි දැන් මේ ඇතිවෙලා තියෙන්නෙ මෝහයයි කියලා තේරුම් ගන්න බැරිවෙන්න, ඒ මෝහය කියන බව වටහාගන්නට බැරිවෙන්න මනස ව්‍යාකූල කරන්නට අර කාමච්ඡන්දය සහ ව්‍යාපාදය සමත්වෙනවා.

දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් මේ කාලවකවනුවේ ලංකාවේ යම්කිසි ආර්ථික, දේශපාලන අර්බුදකාරී තත්වයක් තියෙනවා. දැන් මේ තත්වයට පිළියම් හොයන්නට හෝ මේ තත්වය වෙනස් කරන්නට කියලා ක්‍රියාත්මක වෙනකොට බොහෝ දෙනා නිවැරදි ක්‍රමය නෙවෙයි අනුගමනය කරන්නෙ. නමුත් ඒක නිවැරදි ක්‍රමය නෙවෙයි කියලා කියාදෙන්න පහසු නෑ මොකද ඒ ගොල්ලෝ ආවේගකාරීවයි ඉන්නෙ. එතකොට ද්වේෂයෙන් මනස ව්‍යාකූල වෙලා. දැන් සාමාන්‍යයෙන් ද්වේෂය සංසිද්දිලා තියෙන කෙනෙක් තුළ යම් කාරණයක් පිළිබඳව වැරදි වැටහීමක් තිබුනා වුනත් ඒක පරිස්සමින් පැහැදිලි කරලා දෙන්න පුළුවන්. මේක මෝහයක්, මේක මුලාවක්, මේක නෙවෙයි මෙහි හේතුව, මේක නෙවෙයි මේ වෙලාවේ කරන්න ඕන කියලා පැහැදිලි කරලා දෙන්න පහසුයි. නමුත් ඒකත් එක්කලා අර ව්‍යාපාදයත් ආවහම, ව්‍යාපාදය කියලා කියන්නෙ ප්‍රතිවිරුද්ධ අරමුණ විනාශ වෙනවා දකින්නට කැමැත්ත, ප්‍රතිවිරුද්ධ අරමුණ නසන්නට කැමැති බව, එතකොට එහි විනාශය අපේක්ෂා කරන ගතිය. එතකොට මේ ආවේගය මතුවුනායින් පස්සෙ ඒ තැනැත්තාට අර මුලාව පැහැදිලි කරගන්නට එය බරපතල බාධකයක් වෙනවා.

දැන් අපි හිතමු පොල් ගෙඩියක් ගන්නහම එහි පිටපැත්තෙන් ලෙල්ලකුත් තියෙනවා. ඇතුලේ කටුවකුත් තියෙනවා, ඒ දෙකම පසාරු කරගෙන ගියාම තමයි පොල් ටික හම්බවෙන්නේ. එතකොට ඒකට අර පිට ලෙල්ල බරපතල ආවරණයක් වෙනවා. ඒ මොකද බරපතල ආවරණයක් වෙන්නේ, දැන් අර කටුව නම් අඩු තරමේ බිමට වැටුනහමවත් බිඳෙන්න පුලුවන්. නමුත් අර පිට ලෙල්ල ඒ ඕනම ගව්ගතයකටත් ඔරොත්තු දෙන විදියට සැකසිලා තියෙනවා. එතකොට එහෙම බිඳෙන්නෙන් නෑ, එතකොට ඇතුලේ තියෙන පොල් ටික එළියට ගන්න පහසු නෑ අන්න ඒ වගේ අපිට ප්‍රඥාව අවදි කරගෙන යථාර්තය දකින්න, හැබැව් දකින්න පහසු නැහැ මෝහය නිසා. හැබැයි මෝහයයි පවතින්නේ මේ අවිද්‍යාවයි පවතින්නේ මේක මේ විදියට නිවැරදිව දැකිය යුතුයි කියලා පැහැදිලි කරගන්නටත් බැරිවෙනවා, කුමක් නිසාද එතනට ව්‍යාපාදය මතුවුනාම. දැන් ඔය වගේම ආවරණයක් ඇතිකරනවා කාමච්ඡන්දයෙන්. කාමච්ඡන්දය විසින්, දැන් අපි හිතමු යම් තරුණයෙකුට හෝ තරුණියකට මේ විවාහයම කරගන්නට ඕන කියලා යම්කිසි අදහසක් ඇතිවෙනවා ස්ත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් පිළිබඳව. එතකොට දැන් මව්පියෝ දකිනවා ඒක සුදුසු නෑ ඒ විවාහය කරගන්න එපා, ඕකෙන් යහපතක් වෙත් නෑ, අතර්ථයක් සිද්ධ වෙන්නේ, ඒ තැනැත්තා විවාහයට යෝග්‍ය කෙනෙක් නෙවෙයි, ඒ වර්ත ලක්ෂණ යහපත් වර්ත ලක්ෂණ නෙවෙයි. දැන් පිටින් බලන් ඉන්න මව්පියන්ට මේක පෙනෙනවා. පෙනුනා වුනාට අර දරුවට හෝ දැරියට මේ කාරණය පහදා දෙන්නට පහසු නෑ කුමක් නිසාද ඔහු හෝ ඇය යම්කිසි කාමච්ඡන්දයකින් බන්ධනය වෙලා. අර ස්ත්‍රියගේ හෝ පුරුෂයාගේ හැඩරුව, කතාබහ, සිනහව, අඟපසඟ, ගමන් විලාසය, එහෙම නැත්නම් ඉරියව් පැවැත්වීම, ඔහු කියපු කරපු දේවල් මේ මොනවාහරි එක්කලා තදින් බැඳිලා. එතකොට තදින් බැඳුනහම දැන් අර එහෙම කාමච්ඡන්දයක් නැති තැනක යම්කිසි දේකට මුලා වෙලා තිබුනා වුනත් ඒක පෙන්වන්න පහසුයි, හැබැයි කාමච්ඡන්දයෙනුත් ආවරණය වුනහම එතන ඉන්නේ මුලාවක කියන එක පෙන්වා දීම පහසු නෑ. එතකොට ඒ තැනැත්තා තමන් කැමැතිම දේට බාධා කරන විරුද්ධකාරයෙක් හැටියට තමයි අර සත්‍ය පෙන්වාදෙන කෙනා තමන්ට පෙනෙන්නේ. එතකොට ව්‍යාපාදය තමන් තුළ මතුවුනහම ඇත්ත පෙන්වා දෙන්නට ගිය ගමන් ඒ තැනැත්තා අතින් පක්ෂයට හිතවත් කෙනෙක් හැටියට තමයි ඔහුට හෝ ඇයට පෙනෙන්නේ.

අන්න ඒ නිසා යම් කරුණු නිවැරදිව මතුකලා වුනත් වෙනත් අවස්ථාවක කාමච්ඡන්දය, ව්‍යාපාදය නැති අවස්ථාවක යම්කිසි කෙනෙක් මුලාවෙන් නිදහස් කරගන්න පුලුවන් වුනත් කාමච්ඡන්දය, ව්‍යාපාදය අවදිවෙච්ච තැන ඒ මුලාවෙන් නිදහස් කරන්නට පහසු නෑ. දැන් ඔය ප්‍රශ්න තමයි බරපතල විදියට මතුවෙන්නෙ අංගුලිමාල කුමාරයා දහස් ගණනක් මිනිසුන් මර මරා ඉන්නැද්දි බුදුරජාණන් වහන්සේ ගිහිනි පිහිට වුනා. එතකොට අජාසන්න කුමාරයාට සෝවාන් වෙන්න පුලුවන්කම තිබුනා වුනත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහු බේරාගන්නට ගියෙ නෑ. ගියෙ නැත්තොත් ඇයි? දැන් අංගුලිමාල කුමාරයා බුදුරජාණන් වහන්සේට හමුවෙන අවස්ථාව වෙනකොට උන්වහන්සේ අවස්ථාව බලමින් කල්යේ බලමින් වැඩහිටියා, ඒ සුදුසු අවස්ථාව එතකල්, ඒකට සුදුසු අවස්ථාවක් ආවා. ඒ මොකක්ද අවස්ථාව අර නොමගට යොමු කරපු කෙනාගෙනුත් නිදහස් වෙලා තථාගතයන් වහන්සේ ගැනත් ගැටුමක් නැතිව මනස විවෘත කරන්න පුලුවන් අවස්ථාවක් ආවා. හැබැයි දේවදත්ත භාමුදුරුවෝ භජනය කරන තාක්කල් අජාසන්න කුමාරයා තුළ ඒ විවෘත බව ඇතිකරන්නට පහසු වුත් නෑ. මොකද නොයෙක් දේවල් කියලා කියලා කියලා පියා ගැනත් ද්වේෂය ඇතිකෙරෙව්වා, බුදුභාමුදුරුවෝ ගැනත් ද්වේෂය ඇතිකෙරෙව්වා. එතකොට ද්වේෂයට ලක්වෙච්චි කෙනෙක් විසින් යමක් කියාදෙනකොට ඒක පිළිගන්න ලැස්තින් නෑ. වෙන කෙනෙකුටත් පහසු නෑ. අර පුද්ගලයාගේ යහගුණයක් පෙන්වා දෙන්නට. කුමක් නිසාද, එතකොට ඔහු තමන් විරුද්ධ පක්ෂය භජනය කරන කෙනෙක් කියන සංඥාවෙන් තමයි ගන්නෙ. එතකොට ඇත්ත පැහැදිලි කරන්නට පහසු නෑ. අන්න ඒ වගේ බරපතල ව්‍යාකූල තත්වයක් ඇතිවෙනවා, බරපතල ආචරණයක් ඇතිවෙනවා, බරපතල විදියට ප්‍රඥාව මොට වෙනවා, අපේ මනස තදබල විදියට ආචරණය වෙනවා අර අවිද්‍යාව වගේම මෝහය වගේම මේ කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද දෙක මතුවෙච්චි ගමන් පුද්ගලයාට ඇත්ත නැත්ත සත්‍යය පහදලා දෙන්න බැරි මට්ටමකට බරපතල ආචරණයක් ඇතිකරනවා. ඒ නිසා තමයි මෝහය තමයි ප්‍රඥාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මය, නමුත් කාමච්ඡන්ද ව්‍යාපාද දෙක ප්‍රබල වශයෙන්ම ප්‍රඥාවට බාධා කරනවා කියන බව නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී පැහැදිලි කරන්නෙ අන්න ඒ විදියේ තදබල ආචරණයක් අර මෝහය සමඟ කාමච්ඡන්දය හෝ ව්‍යාපාදය මතුවෙච්චි ගමන් ඒ පුද්ගලයාගේ මනස තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන නිසා. එතකොට නායක භාමුදුරුවෝ පැහැදිලි කරනවා ඒ දෙක නිසා මෙලොවත් මහ දුකට පත්ව මරණත් මතු ද අපාගත වන්නෝ

බොහෝය. චර්යා පිටක අවිධිකතාවේ අවුලාවේ ප්‍රඥාවට බාධක මෝහයට හේතුවන කරුණු බොහෝ ගණනක් දක්වා තිබේ.

දැන් මහානායක භාමුදුරුවෝ ඉන් අනතුරුව මේ චර්යා පිටක අවිධිකතාවේ ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම හැටියට දක්වලා තියෙන කරුණු සමූහයක් පැහැදිලි කරනවා. අපි උන්වහන්සේ පැහැදිලි කරලා තියෙන විදියටම ඒ කාරණා මතු කර කරම ඒ පිළිබඳව ටිකක් පැහැදිලි කරගන්න එක යෝග්‍යයි කියලා අපිට හිතෙනවා. එතකොට පළවෙනි කාරණය තමයි අරනි. අරනි කියලා කියන්නේ උකටලී කියන බව. එතකොට අරනියයි කියන්නේ, දැන් රනි කියලා කියනවා ඇලෙනවා. අරනිය කියලා කියනවා නොඇලෙනවාට. එතකොට කාමයන්හි නොඇලීම හොඳයි, ඒක විරාග. හැබැයි මේ අරනි කියන වචනයෙන් හැමවිටම හඳුන්වන්නේ යම්කිසි කුසලයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මයක්. දැන් රනිය කියන්නෙන් කුසලයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මයක්, ඇලෙන ගතිය කියන්නේ. හැබැයි මේ අරනිය කියලා හඳුන්වන්නෙන් ඒ රනියෙහි ප්‍රතිවිරුද්ධ බව කියන කුසල ධර්මය නෙවෙයි, අරනිය කියලා හඳුන්වන්නෙන් ක්ලේශ ධර්මයක්. මොකක්ද අරනිය කියලා හඳුන්වන ක්ලේශ ධර්මය, කුසල ධර්මයන්හි නොඇලෙන ගතිය. සමසප්‍රතිපත්තියෙහි නොඇලෙන ගතිය. සමසප්‍රතිපත්තියට උදාසීන වෙන ගතිය. එහි මැලිවෙන ගතිය. එහි පසුබාන ගතිය. එතකොට ඒ සමසප්‍රතිපදාවට, ප්‍රඥාව අවදි කරන මාර්ගයට ඒ නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයට, උදෙසාගිමත් වෙන්නැතිව ඒ පිළිබඳව නොඇලෙන ගතිය, උකටලී වෙන ගතිය තමයි මේ අරනියයි කියලා කියන්නේ. එය ප්‍රඥාවට ප්‍රධාන බාධක ධර්මයක් වෙනවා. මොකද නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය තුළ මේ අදාළ ප්‍රතිපත්තිය පුහුණු කරන තාක් කල් තමයි අපේ සන්තානයෙහි ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නේ. ඒ මාර්ගයට අපේ මනස උකටලී වෙනවා. ඇයි උකටලී වෙන්නේ අර කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද ආදිය බහුලව මතු වෙලා එනවා. ඒ මතු වෙලා එතකොට අපිට අර නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය එතරම් වැදගත් කාරණයක් හැටියට එහි මනස යොමුවෙන්නේ නැහැ. ඒක වැදගත් කාරණයක් බව අපි දැනගෙන හිටියා වුනාට මනස සුදානම් නැහැ එහි ඇලී වාසය කරන්නට. එතකොට භාවනාරාමතා, භාවනාවෙහි ඇලුණු බව. ඒ භාවනාවෙහි ඇලුණු බව වැඩි කාලයක් පවත්වන්නට පහසු නැහැ කුමක් නිසාද අර අපේ මනස පුරුදු වෙලා තියෙන්නේ කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද ආදී මේ නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් ක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් අකුසල ධර්මයන්ගෙන් ලබන උත්තේජනයට තමයි දිගු කලක් පුහුණු වෙලා තියෙන්නේ. එතකොට ඒ උත්තේජනයෙන් මනස බැහැර කරලා අර

ප්‍රඥාව වැඩෙන ගුණ වැඩෙන මගකට යොමු කරනකොට මුල් අවස්ථාවේදී අපේ මනස උදාසීන වෙලා උකටලී වෙලා පසුබාන ගතියක් ඇතිවෙනවා. අන්න ඒ දුර්වලකම තමයි මේ අරතිය කියලා හඳුන්වන්නේ. ඉතින් අපිට කාලයක් ගිහිල්ලා අර කුසල ධර්මයන් තුළ රසයක් දැනෙන්න ගන්නකොට, දහම් රසය දැනෙනකොට, ප්‍රතිපදාවෙහි රසය දැනෙනකොට නීවරණයන්ගෙන් විනිර්මුක්ත වීමේ රසය දැනෙනකොට අපි වඩ වඩාත් ධර්ම මාර්ගයට නැඹුරුවෙනවා. නමුත් එතෙක් අපිට විටින් විට මේ අරතිය බාධා කරනවා. එතකොට අරතිය ප්‍රධාන වශයෙන්ම ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට බාධක ධර්මයක් හැටියට දක්වන්නේ ඒ නිසා.

ඊළඟට තන්දි. තන්දි කියලා කියන්නේ පමා වෙව් වැඩ කරන බව. පමා වෙව් වැඩ කරන ගතිය, ඒ කියන්නේ සක්‍රිය නැති ගතිය. එතන කියන්නේත් අර අලස උදාසීන ගතිය. ඊළඟට විජම්භිතා, විජම්භිතා කියලා කියන්නේ ඇඟ ඒ මේ අත අඹරවන ගතිය. අඹරවන හිරිඅරින ගතිය. එතකොට දැන් අපි දකිනවානෙ සමහර වෙලාවට නින්දෙන් අවදි වුනාම, අතරමගදි අවදි කලාම ඉතින් ඇහුම් යවලා ඒ මේ පැත්තට ඇඹරිලා ඉතින් හරි අමාරුවෙන් තමයි කඳ කෙලින් කරගන්නේ. ඒ මොකද ඒ තමයි අර අලස ගතිය. එතකොට ඒ අලස ගතියට අපේ මනසට වහල්වුනාම, එතකොට දැන් කෙනෙක් හිතන්න පුළුවන් එහෙම ඉතින් ඇඟමැලි කඩලා, හිරි ඇරලා එහෙම නැගිටිටහමනෙ ප්‍රබෝධමත් වෙන්නේ කියලා. එතකොට කය ප්‍රබෝධමත් කරගන්නා අදහසින් ඒ අතපය විසුරුවලා යම් ප්‍රමාණයකට ව්‍යායාම කරන එක වෙනම කාරණයක්. අර අලස වූ මනසින් යුක්තව, ඒ අලසකමට වහල් වෙලා ඒ මේ පැත්තට ඇඹරෙන ගතිය, ඇහුම් අරින ගතිය හිරිඅරින ගතිය ඒ තුළ තව තවත් උදාසීන බව තමයි ඇතිවෙන්නේ. මේවා හරි සියුම් ධර්ම. අපිට පිටට එකක් වගේ පෙනුනට ඇතුළතින් මනෝභාවයන් වශයෙන් ඒවා ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ වෙනම ආකාරයකට. එතකොට ඒ අලස ගතිය උදාසීන ගතිය සහිතව අපි කායික ක්‍රියාවලට පෙළඹීම තමයි මෙතන මේ ඇඟමැලි කැඩීම, ඒ වගේම හිරිඇරීම කියලා හඳුන්වන්නේ, ඇඟ ඒ මේ පැත්තට අඹරන ගතිය.

ඊළඟට ආලසියා, අලස බව. එතකොට මේ වචන ඔක්කොගේම ටිකක් සමාන සමාන අදහස් ටිකක් තමයි කියන්නේ. එතකොට ඒ කායික මානසික උදාසීන ගතිය, උකටලී බව, අලස බව, කුසලයෙහි නොඇලෙන බව, ඒ අලස බවෙහි ඇලෙන බව, ඒ අලස බවට වහල් වෙලා ගත සිත ඒත් එක්කලා හසුරුවන ගතිය, මේ හැම එකක්ම අපේ මනසේ තියුණු බව ඇති කරන්න, ප්‍රඥාව අවදි කරන්න, යථාවබෝධය ඇති කරන්න, යමක්

නිවැරදිව වටහාගන්න ප්‍රධාන වශයෙන් බාධා ඇති කරනවා. එතකොට අපි මීට ඉහතදීත් බොහෝ අවස්ථාවලදී කතාබහ කරලා තියෙනවා නාමධර්ම, රූපධර්ම වලට බලපානවා. රූපධර්ම නාමධර්ම වලට බලපානවා. දැන් අපිට බඩගිනි එතකොට ඒ බඩගින්න නිසා, බඩගින්න කියන්නේ රූප කලාපනේ, තේජෝ ශක්තියනේ. එතකොට ඒ තේජෝ ශක්තිය අධික වීම හේතුකොටගෙන අපිට ආහාර රුචිකත්වය නැමැති මනෝභාවය ඇතිවෙනවා. එතකොට ආහාර රුචිකත්වය කියන්නේ මානසික තත්වයක්. ඒ මානසික තත්වය ඇති කරන්න අර තේජෝ ධාතුව හේතුවක් වෙනවා. එතකොට යම් අවස්ථාවක ඒ තේජෝ ධාතුව අවම වුනොත් අපිට ආහාර රුචිකත්වය නැතිවෙනවා. එහෙම නම් අර රූප කලාප නාම ධර්මයන්ට සෘජුවම බලපෑම් ඇති කරනවා. මේ විදියට බොහෝ උදාහරණ අපිට සාකච්ඡා කරන්නට පුළුවන්. නාමය රූපයටත්, රූපය නාමයටත් බලපෑම් ඇති කරන ආකාරය. එතකොට මේ හිරි අරින ගතිය, ඇනුම් අරින ගතිය, ඇඟමලි කඩන ගතිය, අලස වෙන ගතිය මානසිකවත් අපිට බාධා ඇති කරනවා. එතකොට ඒ මනෝභාවය කය උදාසීන වෙන්නට හේතුවක් වෙනවා. ඊළඟට කය ඒ පැත්ත මේ පැත්ත අඹරවමින් අලසකමින් හිරි අරිමින් අපි කටයුතු කරනකොට ඒක අනිත් පැත්තට බලපානවා අපේ මනස උදාසීන කරන්න. මේ අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් කායික මානසික තත්වයන් දෙපැත්තට ප්‍රත්‍යය වෙනවා. එතකොට මේ දෙපැත්තම අපේ ප්‍රඥාව මොට කරන්නට මනස තියුණු බවින් පහළට වට්ටන්නට හේතුවක් වෙනවා. ඒ නිසා ඒවා ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම.

ඊළඟට ඝනසංඝනිකාරාමනා. ඝනසංඝනිකාරාමනා කියන්නේ බොහෝ දෙනා හා එක්ව විසීමෙහි ඇලීම. දැන් මේක මිනිස් සන්නායකයේ තියෙන බොහොම සුලභ ගතියක්. කලාතුරකින් අය ඉන්න පුළුවන් හුදෙකලා බවට කැමැති අය. නමුත් ඒ හුදෙකලා බවට කැමැති වෙන අය වුනත් සමහර වෙලාවට අර පිරිස් භජනය කරන්නට කැමැතියි. දැන් සමාජ විද්‍යාඥයෝ කියනවානේ මානවයා කියන්නේ හුදෙකලාව ජීවත් වෙන කෙනෙක් නෙවෙයි, රංචු පිටින් ජීවත් වෙන්න කැමැති රංචු වශයෙන් ජීවත් වෙන එබඳු මානසිකත්වයක් තමයි මානවයා සතුව තියෙන්නේ. ඉතින් ඒක අපි සතුව තියෙන සහජ ගතියක්. අපේ ජානවල පවතින එක්තරා ගතියක්. එතකොට ඒ නිසා ස්වභාවයෙන්ම ගිහි වුනත් පැවිදි වුනත් අර පිරිස් පිරිවරාගෙන, ඉන්න කැමැති ගතියක් මනුෂ්‍යයා තුළ පවතිනවා. ඉතින් ඒ සහජ ගතිය ඒ සහජ ගතියට අපි වහලේ වුනොත් ඒකත් එක්ක

මුහුදුනොත් නිරන්තරයෙන් පිරිස් පිරිවරාගෙන ඉන්න, ඒ ගොල්ලො භජනය කරමින් ඕපදූප කියව කියව ඉන්න, අල්ලාප සල්ලාප දොඩවමින් ඉන්නට අපි ඇලුනොත් ඒක ප්‍රධාන බාධකයක් වෙනවා ප්‍රඥාව අවදි කරන්න. මොකද ප්‍රඥාව අවදි කරන්න අපි ඉස්සෙල්ලා කතා කලා පණ්ඩිතයන් ඇසුරු කරන බව කරුණු විමසන ගතිය, ධර්මය ගැන සිතන ගතිය, ධර්මය මෙනෙහි කරන ගතිය, ඒවා අභ්‍යාස කරන ගතිය, එතකොට ශාස්ත්‍රීය කරුණු වල යෙදෙන ගතිය, එතකොට ඒවා තමයි ප්‍රඥාව අවදි කරන්න හේතුවෙන්නෙ. නමුත් අර පිරිස් පිරිවරාගෙන නිරන්තරයෙන් අල්ලාප සල්ලාප දොඩවමින් ඕපදූප කියවමින් කටයුතු කරන්නට, කල් අරින්නට අපි කැමැති වෙනවා නම් ඒ මානසික තත්වයන් බොහෝ කොට ප්‍රඥාව දුර්වල කරන්නට හේතු වෙනවා. මේවා අපිට අත්දැකීම් තුළින්ම අපි කොයි කාටත් අත්දැකලා තියෙන දේවල් මේවා. විභාගට පාඩම් කරනකාලෙ වැඩිපුර ඒ විදියට අල්ලාප සල්ලාප දොඩන්නට ගියොත් එහෙම පිරිස් භජනය කරන්නට ගියොත් එහෙම අපි පැහැදිලිව අත්දැකලා තියෙනවා පාඩම් ගොඩක් අපිට අනපසු වෙනවා. දවසේ අපි කාර්යබහුලතාවයත් එක්කලා වැඩ කරනකොට අපිට තේරෙනවා අර පිරිස් භජනය කරන්න අපිට වෙලාවක් නෑ. ඉතින් පිරිස් භජනය කිරීමේ තියෙන රුචිකත්වයත් එක්කලා අපි නැඹුරු වුනොත් අර ප්‍රඥාවෙන් මනස අවදි කරගෙන යම් ඉලක්ක සහගතව ප්‍රතිපදාවක් අනුගමනය කිරීමේ අවකාශය අපි ගොඩාක් දෙනෙකුට ඇහිරිලා යනවා.

ඊළඟට නිද්දාසීලතා, බහුලව නිදන ගතිය. ඒ කියන්නෙ නින්දට ප්‍රිය ගතිය. ඉතින් අපි මනුෂ්‍යයෝ හැටියට, එහෙම නැත්නම් පෘථග්ජන සත්වයෝ හැටියට බහුලව නින්දට ප්‍රිය ගතියක් තියෙනවා, විශේෂයෙන් ඉතින් වයස්ගත වෙනකොට ඒ නින්දට තියෙන රුචිකත්වය ටික ටික අඩුවෙන්නට පුලුවන් කසේ ඇතිවෙන දුර්වලතාත් එක්කලා. ඉතින් ළමා කාලයේ, තරුණ කාලයේ, මැදි වියේදී වුනත් බොහෝ දෙනාට අර දවසේ වෙහෙස නිවාගන්නට වැනිරි සිටීමත් සහනදායී තත්වයක් වෙනවා. ඉතින් ප්‍රධාන වශයෙන් අපි මීට පෙරත් කතා කලා, රහතත් වහන්සේටත් බුදුරජාණන් වහන්සේටත් ඒ කය විවේක ගැන්වීමේ නින්ද අවශ්‍යයි. ඒත් පෘථග්ජන සත්වයා විවේක ගන්නෙ කය විවේක ගැන්වීම සඳහා විතරක් නෙවෙයි, චිත්ත චෛතසික ධර්මයන්ගේ මැලි බව හෙවත් චීනමිද්ධයට වහල් වෙලා. එතකොට චීනමිද්ධයට වහල් වුනු තැන ඒ තැනැත්තාට අර ඒ පැත්ත, මේ පැත්ත පෙරලි පෙරලි ඔහේ වැහිරිලා අලසකමින් ඉන්න ගතිය තමයි සුවයක් හැටියට දැනෙන්නෙ. දැන් අර දවසක් එක මහත්මයෙකුට

අපි දුරකතනයෙන් කතා කලාම එතුමා කිව්වා හොඳ කතාවක්. මං ඇහුවා අද මොකද කලේ කියලා සුභද්‍රාව කතාවකට අද දවසේ වැඩකටයුතු කොහොමද කියලා ඇහුවම, එතුමා කෙලින්ම කිව්වා අද අලස කමින් ඉඳීමේ සුවය වින්දා භාමුදුරුවනේ කියලා. ඒ කියන්නේ ඒ මිනිස්සු කැමැතියි, ඔහේ උදාසීනව ඔහේ වැනිරිලා ඔහේ නිකං තමන්ට හිතට එන එන මනෝවිකාර හිත හිතා ඉතින් ඔහොම නිකං අලසකමින් වැනිරිලා ඉන්න කැමැති ගතියක්, ඒකත් එක්තරා සුවයක් හැටියට මනුෂ්‍යයාට දැනෙනවා. පෘථග්ජන සත්වයාට දැනෙනවා. ඉතින් අන්න ඒ විදියට නිද්දාසීලී ගතිය, නින්දට කැමැති ගතිය, නින්දට බර ගතිය ඒක ප්‍රඥාව අවදි කරන්න ප්‍රධාන බාධකයක් වෙනවා. මොකද සති සම්පජ්ඣය සිහිය සහ නුවණ අපි සතුව අවදි වෙලා තියෙනවා නම් ඒ නිද්දාසීලී ගතිය ගොඩක් දුරු වෙනවා, ප්‍රධාන වශයෙන් මේවා දුරුවෙනවා අපි මීට ඉහතදීත් කතා කරලා තියෙනවා හරියට සිහිය පුහුණු කරන කෙනෙකුට නින්දට යන්න පුළුවන් සතියෙන් යුක්තව. එතකොට ඔහු කය සතප්පවලා තියෙනවා හැබැයි ඒනමිද්ධයෙන් මනස උදාසීන වෙලා නෑ මනස සතියෙන් යුක්තව ක්‍රියාත්මක වෙනවා, සති සම්පජ්ඣයෙන් යුක්තව මනස ක්‍රියාත්මක වෙනවා. කය සතප්පවලා තියෙනවා, එතකොට කයට අවශ්‍ය පූර්ණ විවේකය ලැබෙනවා අර මනස සති සම්පජ්ඣයෙන් යුක්තව පවත්වන්නට පුළුවන් නම්. එතනදී අපි කොහොමද සති සම්පජ්ඣයෙන් නිදාගන්නේ කියන ප්‍රශ්නයක් ඇතිවෙන්නේ නැහැ ධර්මය පිළිබඳව දන්නා කෙනෙකුට. මොකද අපි කොච්චර කය නින්දට ගියා වුනත් සිත නිදාගන්නේ නෑ. සිත හැම මොහොතකම ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා අරමුණු ගනිමින් සක්‍රියවයි පවතින්නේ. ඒ නිසා සිත නිෂ්ක්‍රිය වෙන්නේ නෑ. සිතෙහි සිද්ධ වෙන්නේ අර අකුසල ධර්මයන් හේතුකොට ගෙන යම්කිසි මැලි ගතියක් උදාසීන ගතියක් ඇතිවීම පමණයි. එහෙම නැතිව සිත නතරවෙන වෙලාවක් නෑ. ඉතින් සිත නතර වෙත් නැතිව හැම මොහොතකම අරමුණු ගනිමින් ක්‍රියාත්මක වෙනවා නම් ඒ සමඟ සති සම්පජ්ඣය පවත්වන්න කිසිදු බාධාවක් නෑ. ඒ නිසා ඒක හරියට තේරුම් ගත්තහම අපිට නින්ද සිහි නුවණින් පවත්වන්න පුළුවන් අපි මීට ඉහතදීත් මේ පිළිබඳව බොහෝ කාරණා සාකච්ඡා කලා.

ඊළඟට අනිච්ඡය සිලතා. ඒ කියන්නේ ඒ ඒ දෙය විනිශ්චය නොකරගන්නා ස්වභාවය. එතකොට නිච්ඡය සිල කියලා කියන්නේ දේවල් විනිශ්චය කරන ගතිය, හැමදෙයක්ම හරියට කල්පනා කරලා හිතලා තීරණය කරලා

ඒ පිළිබඳව විමසලා හරියට තේරුම් ගන්නවා දේවල්. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් අනිවිඡය සීලතාව, ඒ කියන්නෙ නිශ්චය කරගන්නෑ දේවල්, නිකං අහපු විදියටම ඒවා පිළිගන්නවා. දැකපු විදියටම පිළිගන්නවා, හිතපු විදියටම පිළිගන්නවා. ඒවා නිකං ඔහේ මතුපිටින් නිකං එහෙ මෙහෙ කරලා ගන්නවා මිසක් ඇත්තටම මේ කියන දේ ඇත්තක්ද, මොකක්ද මේ කියන්නෙ එහෙම විමසන ගතියක් නෑ, නිශ්චය කරගන්න ගතියක් නෑ, පැහැදිලි කරගන්න ගතියක් නෑ, එහෙම පැහැදිලි කරගැනීමේ ඕනකමකුත් නෑ. දැන් මේක අතින් අය සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි, මගේ මනසේ වුනත් මට සමහර අවස්ථාවල දැනිලා තියෙනවා. දැන් අපි උනන්දු වෙන යම්කිසි ධර්ම කාරණයක් වගේ දෙයක් වුනොත් සමහර වෙලාවට අපි හරි උනන්දුවෙන් ඒ පිළිබඳව සොයනවා විමසනවා. දැන් මගේ මනසේ වුනත් මේවා එව්වර වැඩක් නෑ, ඒවා මට අදාළ නෑ, එහෙම කියලා හිතෙන සමහර දේවල් තියෙනවා. ඒක නිවැරදි චින්තනයක් නෙවෙයි. අපිට අදාළ නොවෙන කිසිවක් මේ ලෝකෙ ඇත්තෙ නෑ. ඒ අදාළ නොවෙනවයි කියන කාරණය ගැන වුනත් අපි නිවැරදිව ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න ඒක කමටහනක් කරගන්න පුළුවන්. උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් අකුසලය කියන එක සුදුසු නැති දෙයක්. නමුත් ඒ අකුසලය කියන්නෙ මොකක්ද, ඒක සිද්ධ වෙන්නේ කොහොමද, ඒකෙ හේතු මොනවාද, ඒවා කෙනෙක් තුළ අවදි වෙන්නෙ කොහොමද, මිනිසුන් අකුසලයට පෙළඹෙන්නේ කොහොමද කියලා විචාර පූර්වකව විමසන විමසන තරමට තමයි ඒ අකුසලය ඇතිවීමේ ක්‍රමය පිළිබඳව යම්කිසි ගැඹුරු ප්‍රඥාවක් අවදි වෙන්නෙ. එය තමයි අපිට අකුසලයෙන් වළකින්නත්, අන් අය අකුසලයෙන් මුදවන්නත් අපිට හේතුවෙන්නෙ. එහෙම නම් අපිට අකුසලය පවා විදර්ශනාවට කමටහනක්. එහෙම නම් අපිට මේ ලෝකයේ අදාළ නැහැ කියලා බැහැර කරන්න කිසිවක් නෑ. නමුත් තවමත් අපිට දැනෙනවා අපේ මනසේ වුනත් බොහෝ අවස්ථා වල මේවා මට එව්වර අදාළ නෑ, ඒවාට මට නිකං දඟලන්න ඕන නෑ, එතකොට ඒ අදාළ නැහැයි කියලා හිතෙන කාරණා යම්කිසි කෙනෙක් විස්තර කලොත් එහෙම මං ඒ වගේ අවස්ථාවල හොඳට මගේ මනස දිහා බලලා තියෙනවා නිකං ඒ එකක්වත් කණට ඇහුනට ඇතුලට ගන්න මනස සුදානම් නෑ, නිකං හැමතිස්සෙම කළය මුණින් හැරෙව්වා වගේ ඇතුලෙන් අකුලාගෙන ඉන්නෙ. අරවා ගන්න ලැස්ති නෑ. ඒවා ඇහුනද නැද්ද කිව්වද මොකක්ද වෙනම මානසික තත්වයකින් අපි ඉන්න හදන්නෙ, ඒ වගේම නිකං හරිම නිකං මැටි ගොඩ තිබ්බා වගේ එහෙම ගතියක් මනසේ තියෙන අවස්ථා

අපිට දැනෙනවා. එතකොට ඒ මොකද අර මේ කියන අනිවිඡය සීලතා ඒ කියන්නෙ නිශ්චය කරලා විනිශ්චය කරලා, විමසලා ඒවායේ හරි වැරද්ද දැකලා හේතුඵල විග්‍රහ කරලා හරියට ඒවා තීරණාත්මකව විශ්ලේෂණය කරලා ග්‍රහණය කරගන්න තරම් උනන්දුවක් නෑ ඒ පිළිබඳව උත්සාහයක් නෑ එහෙම කරන ගතියෙන් වැළකිලා, ඒක ප්‍රඥාව ඇතිවෙන්නට ප්‍රධානම බාධකයක් වෙනවා. ඒක ප්‍රධානම නිවරණ ධර්මයක්, ආවරණ ධර්මයක් බවට පත්වෙනවා. එතකොට ඒක තමයි මේ අනිවිඡය සීලතා කියලා කියන්නෙ.

ඊළඟට ඤාණස්මිං අකුතෝභලතා - ඤාණයෙහි කුතුහල නැති බව, ඤාණයෙහි නොකුහුල් බව. ඒ කියන්නෙ දැන් කුතුහලය කියලා කියන එක අපිට පුරුදු වචනයක්නෙ. යමක් පිළිබඳව කුතුහලයක් තියෙනවා නම් තමයි අපි ඒ ගැන හොයන්නෙ. දැන් අපි හිතමුකො කවුරුහරි ගෙදරට මොනවහරි ගෙනාවා පාර්සලයක්. දැන් ඉතින් මේක ඇරලා ලෙහලා බලනකල් අපිට සන්සුන් බවක් නෑ මනසට. ඒ මොකක්ද ඒක තමයි කුතුහලය. එතකොට අන්න ඒ කුතුහලය තිබුණොත් තමයි අපි දේවල් හොයන්නෙ. දැන් සමහරුන්ට යම් යම් විෂය ක්ෂේත්‍රයන් පිළිබඳව හරි ලොකු කුතුහලයක් තියෙනවා. ඒ කුතුහලය විසින් තමයි ඒ තැනැත්තා නැවත නැවත ඒ කරුණු හොයාගෙන යන්න, මොන බාධකය ආවත් ඒක සොයාගෙන යන්නට වෙහෙසෙන්නෙ. දැන් සමහර වෙලාවට අපිට වුනත් දැනිලා තියෙනවා අපිට හොඳට විවේකය කාලය තියෙනකොට නිදහසේ පොතක් කියවන්න හිතූනහම සමහර වෙලාවට ඒ පොත කියවාගෙන යනකොට ටිකක් නිදිමන ගතිය එනවා. හැබැයි යමක් පිළිබඳව සොයන්නට ඕන ධර්ම දේශනාවකට කරුණු සූදානම් කරගන්න කවුරුහරි අහපු ප්‍රශ්නයකට නිවැරදිව කරුණු කියාදෙන්න එහෙම නැත්නම් මගේ මනසටම ඇතිවෙච්චි යම්කිසි ගැටළුවක් තිරාකරණය කරගන්න ඕන කියන ඒ කුතුහලය මනසට මතු වුනාම රෑද, දවල්ද, පැයක්ද, දෙකක්ද, දවසක්ද, එතකොට එහෙම ගැටළුවක් නෑ. රෑ එළිවෙනකල් වුනත් පොත් බලන්න පුළුවන්, කියවන්න පුළුවන්, හොයන්න පුළුවන්, කරුණු ග්‍රහණය කරන්න පුළුවන්. එතකොට ඒ වෙලාවට නිදිමනත් නෑ, මොකක්වත් නෑ. ඉතින් ඊළඟට අපිට හිතෙනවා ඇයි හැමදාම මෙහෙම කරන්න බැරි කියලා. නමුත් එහෙම කරන්න බැරි ඇයි, ඒ කරුණු පිළිබඳ කුතුහලය හැමවිටම අපේ මනසේ අවදි වෙනවා නම් විතරයි අපිට එහෙම කරන්න පුළුවන්. ඉතින් යම්කිසි කෙනෙකුට එහෙම කරුණු හොයන්නට උනන්දුව තියෙනවා වගේම ප්‍රඥාව කියන්නෙ

මොකක්ද, ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නෙ කොහොමද මගේ මනසේ ප්‍රඥාව අවදි වෙනවාද, අවදි නොවෙනවා නම් ඒකට හේතු මොනවාද මෙන්න මේවා පිළිබඳව සෙවීමේ කුතුහලය, ප්‍රඥාව මතු කරගැනීමේ දියුණු කරගැනීමේ උනන්දුව නොසන්සිදු නු උනන්දුව, කුතුහලය කියලා කියන්නෙ ඒකයි. ඒ පිළිබඳව උනන්දුව සන්සිද්දිලා නෑ උදාසීන වෙලත් නෑ. එතකොට තවත් ඒක නැවත නැවත වර්ධනය වෙනවා. එතකොට අන්න ඒ වගේ යම්කිසි කෙනෙකුට මේ ප්‍රඥාව අවදි කිරීම පිළිබඳව නොසන්සිදුණු උනන්දුවක් තියෙනවා නම් තමයි ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඉතින් යම්කිසි කෙනෙකුට ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමේ වර්ධනය කිරීමේ උනන්දුව නැති නම් කුතුහලය නැතිනම් ඒක ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න ප්‍රධානම බාධකයක් වෙනවා. ඒක තමයි ඤාණස්මිං අකුතෝභලතා කියලා කිව්වෙ.

ර්ලභට මිච්චා මානො - මිච්ඡා මානය කියලා කියන්නෙ වරදවා සිතාගැනීම. මාන කියලා කියන්නෙ මනිනවානෙ. එතකොට දේවල් වැරදි විදියට මැනගන්නවා. අසවලා මේ වරද කලාය, මොහු පච්ඡාරයෙක්ය, මොහු ඥාණවත්තයෙක්ය, මොහු සත්පුරුෂයෙක්ය, එතකොට මේ හොඳ කෙනෙක්ය, එතකොට විචාර පූර්වක බවක් නැතිව වැරදි විදියට පුද්ගලයන් පිළිබඳව තීරණ ගන්නවා, මැන ගන්නවා. ද්‍රව්‍ය හෝ පුද්ගල හෝ සිදුවීම් හෝ අවස්ථා හෝ මොනවාහරි ගැන තීරණ වලට එනවා ඒවා මැනගන්නවා වැරදි මිනුම්දඬු වලින්. නිවැරදිව ඒ පිළිබඳව අධ්‍යයනය කරලා හේතුඵල විමසලා එහෙම විචාර පූර්වකව නෙවෙයි, හැමතිස්සේම වැරදි මිනුම් වලින් දේවල් මැනගන්නවා. ඒක ප්‍රඥාව අවදි කරන්න, ප්‍රඥාව දියුණුකරන්න ප්‍රධාන බාධකයක් වෙනවා.

ර්ලභට අපරිපූර්ණකතා - අපරිපූර්ණකතා කියලා කියන්නෙ අනුන්ගෙන් නොපිළිවිසින ස්වභාවය. ඒ කියන්නෙ දැන් අපි ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු ගැන කතා කරනකොට කිව්වා පරිපූර්ණකතා, නිතර නිතර ප්‍රශ්න කරනවා, විමසනවා, ඥාණවත්තයො පණ්ඩිතයො හමුවෙලා කරුණු ගැන කතා කරනවා, ඒවා ගැන අහනවා, පොත පත කියවනවා, පොත්පත් වලින් ඒවා සොයනවා. එතකොට පොත පත තුළින් හෝ ගුරුවරුන් පණ්ඩිතයින් ඇසුරු කරමින් හෝ දේවල් නැවත නැවත විමසන ගතිය, අහන ගතිය, ප්‍රශ්න කරන ගතිය, ඒක තමයි පරිපූර්ණකතා කියලා කියන්නෙ. එතකොට මෙතන අපරිපූර්ණකතා කියන්නෙ එහෙම ප්‍රශ්න කරත් නෑ. එහෙම විමසන්නෙ නෑ එහෙම හොයන්නෙ නෑ දේවල් අහන්නෙ නෑ, සමහර වෙලාවට ප්‍රශ්නයක් මතුවෙනවා පොතක්

කියවගෙන යනකොට, ඒක අහන්න ඕන කියලා හිතාගෙන ඉන්නවා, පස්සෙ අමතක වෙනවා එහෙමම යටපත් වෙනවා. එතකොට බණක් අහනකොට ඒකෙ යම් යම් ගැටළු මතුවෙනවා, අහන්න ඕන කියලා ඒ වෙලාවට හිතෙනවා, පස්සෙ ඒක අමතක වෙලා යනවා. අර පරිපූර්ණ ස්වභාවය පුහුණු කරන තැනැත්තා එහෙම නෙවෙයි, තමන්ට යම් ගැටළුවක් ප්‍රශ්නයක් අහපු තැනම ඒක අමතක වෙයි කියලා හිතනවා නම් ඉක්මණට ඒක සටහන් කරගන්නවා, ඒක කොතනක හරි සටහන් කරලා තියනවා, ඊටපස්සෙ සුදුසු ගුරුවරයෙක්, සුදුසු පණ්ඩිතයෙක්, ආචාර්යවරයෙක් මුණගැහුනාම ඒක විමසනවා. එහෙම නැත්නම් ඒ පිළිබඳව ලියවිලා තියෙන පොත පත කියවනවා. කියවලා සොයනවා. මෙන්න මෙහෙම අර ප්‍රශ්න කරන, විචාර කරන ගතිය, විමසන ගතිය ඒක තමයි පරිපූර්ණතා කියන්නේ. ඊටපස්සෙ ඊට ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ අපරිපූර්ණ ගතිය ප්‍රඥාව මොට කරන්නට හේතුවෙන, ප්‍රඥාවට ප්‍රතිවිරුද්ධ බාධක ධර්මයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

ඊළඟට කායස්ස න සම්මා පරිහානි - නිවැරදිව කය පරිහරණය නොකරන බව. දැන් අපි ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු ගැන කියනකොට කිව්වා, කය නිවැරදිව ඒ කියන්නේ කය පිරිසිදුව වස්ත්‍ර පිරිසිදුව, ඉන්න ස්ථානය පිරිසිදුව පවත්වා ගන්නට අර වස්තු විසදපිරියනා කියලා අපි කතා කළේ. එතකොට ඒවා බොහොම පිළිවෙලට. ඒ වගේම බොහෝම නිරෝගි සම්පන්නිය, ඉතින් නිරෝගී බව ඇතිවෙන්න නම් වා පින් සෙම් කුපිත නොවෙන හැටියට කටයුතු කරන්න ඕන. අංග ප්‍රත්‍යංග විකෘති නොවෙන හැටියට, අභ්‍යන්තර කඩාගන්නේ නැතිව පරිස්සමින් කටයුතු කරන්න ඕන. එහෙම පරිස්සම් වෙන්නේ නැති නම් වා, පින්, සෙම්, කුපිත වීම ගැන සැලකිල්ලක් නැතිනම් අහුවෙව්ව් දේ කනවා නම්, අහුවෙව්ව් දේ බොනවා නම්, හිනිව්ව් හිනිව්ව් විදියට වැඩ කරනවා නම්, කය එක එක විදියට හසුරුවනවා නම් කයේ ස්වභාවය තේරුම් ගන්නේ නැතිව වැරදි විදියට ව්‍යායාම කරනවා නම් වැරදි විදියට අංග ප්‍රත්‍යංග ක්‍රියාවෙහි යොදවනවා නම් ඒ තැනැත්තාගේ සාවද්‍ය පරිහරණය නිසා වැරදි කාය පරිහරණය නිසා ඒ තැනැත්තාට බොහෝකාලීන අර්බුද මතුවෙන්නට පුළුවන්, වා පින් සෙම් කුපිත වෙන්නට පුළුවන්, කයේ යම් යම් විකෘතිතා ඇතිවෙන්නට පුළුවන්, එය ප්‍රධාන බාධකයක් වෙනවා නිවැරදිව ප්‍රඥාව අවදි කරන්න. එතකොට අපි මුලින් සිහිපත් කලානේ රූප ධර්ම නාම ධර්ම වලට බලපානවා, නාම ධර්ම රූප ධර්ම වලට බලපානවා. එතකොට කය නිවැරදිව පරිහරණය කිරීම කයේ ස්වභාවය දැනගෙන පරිහරණය කිරීම,

එතකොට ජල ස්නානය කරන්න සුදුසු වෙලාව මොකක්ද, ඒ වගේම අවිච්ඡිකා කයට මොකද වෙන්නේ, සිසිල් ගුණය වැඩිවුනාම කයට මොකද වෙන්නේ, අධික කුසගින්න දරාගෙන හිටියොත් මොකද වෙන්නේ, එතකොට මේවා වෛද්‍ය විද්‍යාත්මක කාරණා කියලා බැහැර කරන්න බෑ. අපේ කය සම්බන්ධ කාරණා. ඒක වෛද්‍ය විද්‍යාවෙන් හරි මොන විද්‍යාවෙන් හරි කමක් නෑ ඉගෙන ගෙන මේ කය ක්‍රියාත්මක වෙන ස්වභාවය සහ ඒ විකෘති වෙන ස්වභාවයත්, ප්‍රකෘති වෙන ස්වභාවයත් අපි හදුනාගන්නට ඕන. ඉතින් ඒක අපිට විද්‍යාව ඉගෙන ගෙන විතරක් හරියන්නේ නෑ. ඇසුරු කිරීම තුළින්, ප්‍රත්‍යවේක්ෂණය තුළින් සති සම්පජ්ඣය තුළින් අපි තේරුම් ගන්න උත්සාහ කරන්න ඕන, ගත සිතට බලපාන හැටි, සිත ගතට බලපාන හැටි. එහෙම වුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට හේතුඵල වශයෙන් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ප්‍රධාන වශයෙන් වැරදි විදියට කය පරිහරණය කිරීම ප්‍රඥාව මොට කරන කාරණයක් බවට පත්වෙනවා. එතකොට කායස්ස න සම්මා පරිහාර.

ඊළඟට අසමාහිත චිත්තතා. මනස නොසන්සිදුණු බව. ඒ කියන්නේ නොසන්සුන් සිත් ඇති බව. ඒ කියන්නේ ඒ තැනැත්තාගේ සිත සන්සුන් නැති නම් චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය ඇතිවෙන් නැත්නම්, අපි මීට ඉහත බොහෝ අවස්ථාවල කතා කලා අර වේගයෙන් යන වාහනයක නැගලා අපි ජනේලෙන් එළිය බලාගෙන යනකොට බොහෝ අරමුණු වේගවත්ව පහුවෙනවා. එකක්වත් පැහැදිලාව ඒවා පිළිබඳව සටහන් විචාරයට ලක් කරන්නට බෑ. මොකද ඒක දිහා බලනකොටම ඒක ඉක්මණට පහුවෙලා ගිහිත්. එතකොට වේගය අඩු කරන්න, අඩු කරන්න, අපි එතන නවතින්න, බැහැලා බිමට බැහැලා හොඳට ඒ දිහා බලා හිටියොත් එතකොට තමයි අපිට හරියටම ඒ පිළිබඳව වැටහීමක් ඇති කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. අන්න ඒ වගේ අරමුණ පිළිබඳ නිසි අවබෝධයක් ඇති කරගෙන ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට නම් ඒ අරමුණෙහි සිත රඳවාගෙන සිටීමේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය දියුණු වෙන්නට ඕන. එතකොට චිත්ත ඒකාග්‍රතාවයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ධර්මය තමයි අසමාහිත. සමාහිත කියලා කියන්නේ එකඟ වුනු සිත. අසමාහිත කියන්නේ එකඟ නොවුනු විසිරුනු කැළඹුණු සිත. එය ප්‍රඥාව ඇති කරන්න ප්‍රධාන බාධකයක් වෙනවා.

ඊළඟට දුෂ්පජ්ඣානු පුග්ගලානං සේවනතා - අපි ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු ගැන කතා කරනකොට කතා කලා, ඥාණවත්ත පුද්ගලයන් ඇසුරු කිරීම, දුෂ්පාඥ පුද්ගලයන්ගෙන් දුරු වීම. එතකොට අපි එතනදි සිහිපත් කලා

පුද්ගල වර්ජනයක් නෙවෙයි මෙනත කියන්නේ, ඒ දුෂ්ප්‍රාඥයන්ගේ දුෂ්ප්‍රාඥ චිත්තන ආකල්ප මනෝභාවයන් භජනය නොකර ඉන්න එක. එතකොට මෙනත කියන්නේ දුෂ්ප්‍රාඥ පුද්ගලයන්ව සේවනය කරන බව, ඒවා භජනය කරන බව, ඒවා ඇසුර කරන බව, ඒවා උපාදාන කරන බව, තමනුත් දුෂ්ප්‍රාඥ බාවයට පත්වෙන්න ප්‍රඥාව මොටවෙන්න ප්‍රධාන සාධකයක් වෙනවා.

ඊළඟට පඤ්ඤවත්තානං අපයුරුපාසනං - ඒ කියන්නේ ප්‍රඥාවත්තයින් සේවනය නොකරන ගතිය. එතකොට අර ප්‍රඥාව ඇතිවෙන්න කියපු කරුණු දෙකේ ප්‍රතිවිරුද්ධ පැත්ත. ප්‍රඥාව ඇතිවෙන්න කිව්වේ ඥාණවත්තයින් ඇසුරු කරන බව සහ අඥාණයින් බැහැර කරන බව. දැන් ප්‍රඥාව මොටවෙන්න හේතුවෙන්නේ අඥාණයින් ඇසුරු කරන බව සහ ප්‍රඥාවත්තයින් ඇසුරු නොකරන බව. ප්‍රධාන වශයෙන්ම ඒ කලාශාණ්ඩිත්‍ර සම්පන්නිය වෙනුවට පාපමිත්‍ර ඇසුර ලැබීම ප්‍රඥාව මොටවෙන්නට හේතුවක් වෙනවා. ඊළඟට අත්තපරිභවො - ඒ කියන්නේ තමාටම අවමන් කරගන්නා බව. මේකත් හරිම වැදගත් විශේෂම කාරණයක්. ඒ කියන්නේ දැන් හුඟාක් දෙනා හිතනවා මට ගුණ දහම් වඩන්න බෑ මගේ හිත එකඟ වෙත් නෑ මට ප්‍රඥාව නෑ අපි ඉතින් මෝඩයිනෙ. දැන් සමහරු යම් යම් කාරණා අහන්න එතකොටම තමන්ට පරිභව කරගෙනමයි පටන් ගන්නේ. අපිට ඉතින් මේවා තේරෙත් නෑනෙ භාමුදුරුවනේ අපි මෝඩයිනෙ. අපි ඉතින් මෝඩ ප්‍රශ්නනෙ අහන්නෙ. එතකොට භෑමතිස්සේම තමන් පිළිබඳව අවඥා සහගතව දකිනවා. දැන් ඒකෙන් අදහස් කරන්නේ ආ මට ඔක්කොම තේරෙනවා, මට තමයි තේරෙන්නෙ කියලා අධිමානයට පත්වීම හොඳයි කියන එක නෙවෙයි. අපි යථා ස්වභාවයෙන් දේවල් දකින්න ඕන. එතකොට භෑමතිස්සේම තමන් පිළිබඳව දකින්නේ අවඥා සහගතව නම්, අඩු අගයක් නම් දෙන්නෙ එතකොට එබඳු තැනැත්තා තුළ ඒ ගුණ නුවණ ධෛර්යය වීර්යය ඒවා අවදි වෙන්නෙ නෑ භෑමතිස්සේම ඒවා මොට වෙනවා. ඒ මොට කරගන්නෙ තමන් විසින්මයි. තමන්ව විශ්වාස කරන් නැත්නම්, තමන්ව පිළිගන් නැත්නම්, තමන්ට තමන් ගැන ගෞරවයක් නැත්නම්, තමන්ට තමන් ගැන සතුටක් නැත්නම් ඒ තැනැත්තා තුළ කොහොමවත් ගුණ නුවණ අවදි කරන්නට පහසු නෑ ඉතින් ඒ නිසා අර සීමා අතික්‍රාන්තව තමන්ට අතින් අය ඉදිරියේ හුවා දැක්වීම අධිමානයෙන් කටයුතු කිරීම, කොඩියක් කේතුවක් වගේ තමන් සියලු දෙනාට ඉහළින් තියාගෙන පවත්වන්නට උත්සාහ කරන අධිමානයට පත්වෙන්නට ඕන, එහෙම නැත්නම් අතිමානී

බව සුදුසුයි කියන එක නෙවෙයි මේකෙන් කියන්නේ. හැබැයි අර හීනමානයන් සුදුසු නෑ. තමන්ට අවඥා කරගනිමින් තමන් හෙළා තලා දකිමින්, තමන්ට නිග්‍රහ කරගන්නා කෙනාට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ප්‍රධාන බාධාවක් වෙනවා එයා. අපිට මතකයි අපි පැවිදි වෙච්චි මුල් අවදියේදී ඔය රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවන්ගේ පොත් පත් ආදිය කියවනකොට වෙනත් කතා ප්‍රවාණිති ආදිය කියවනකොට අතීත කාලේ සිල්වත් භික්ෂූන් වහන්සේලා ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් සිල් රැකපු ආකාරය ආදිය කියවනකොට මට හුඟාක් වෙලාවට මේ මානසික තත්වය ඇතිවෙලා තියෙනවා, ඉතින් අපි කවදා එතෙක්ට යන්නද, අපිට නම් එතෙක්ට යන්න හිතන්නවත් බෑ. එතකොට හැමනිස්සේම මනස උදාසීන වෙච්චි හැකිලිව්ව නොසතුටින් දොම්නසින් තමන් තමන් පිළිබඳව අවතක්සේරුවකින් ඉන්නේ. ඉතින් මේ තත්වය වෙනස්කරගන්නට ලොකු ප්‍රයත්නයක් දරන්නට සිද්ධ වුනා තමන් ළඟ දැනට කොච්චර අඩුපාඩු තිබුනා වුනත් මගේ ළඟ මේ මේ ගුණ තියෙනවා නේද, මගේ ළඟ මේ හොඳ ලක්ෂණ තියෙනවා නේද, ඉතින් මම ඒවා ඇතිකරගන්නා නම් ඇයි මට ඒවා දියුණු කරගන්න බැරි. ඒවා ඇති කරගන්නා වගේ අනිත් යහපත් ගුණාංගත් මට ඇති කරගන්න බැරි ඇයි, ඉතින් උන්වහන්සේලා ඒ ඉන්න තැන මම නැතිවෙන්න පුලුවන්. හැබැයි මට අනුක්‍රමයෙන් එතෙක්ට යන්න පුලුවන්. මේ සහේතුක විශ්වසනීයත්වය, හේතුඵල සහිතව තමන් පිළිබඳව ඇතිකරගන්නා විශ්වාසය ගොඩනගා ගත්තොත් තමයි තමන්ට ගුණය සහ නුවණ අවදි කරගන්න එය හේතුවෙන්නේ. ඉතින් තමන්ට නිග්‍රහ කරගන්නා බව මේ අත්පරිභවය ප්‍රධාන වශයෙන්ම ප්‍රඥාව මොටවෙන්නට හේතුවක් වෙනවා. දැන් බොහෝ දෙනා ජීවිත විනාශ කරගන්නට, සියදිවි නසාගන්නට පවා පෙළඹෙන්නේ මේ අත්පරිභාවයේ අත්තයට ගිහිල්ලා. එතකොට තමන්ගේ ජීවිතේ කොහෙත්ම වැඩක් නැහැ කියන තීරණයකට එනවා විවිධ කාරණා විවිධ හේතුසාධකත් එක්කලා. ඉතින් ඒක ප්‍රඥාව මොට වෙන ප්‍රධාන කරුණක් හැටියට දක්වලා තියෙනවා.

ඊළඟට මිච්චා විකප්පා. ඒ කියන්නේ වරදවා කල්පනා කිරීම. දැන් කල්පනා කිරීම දේවල් පිළිබඳව සිතීම අපි බොහෝ අවස්ථාවල දක්වලා තියෙනවා චිත්තාමය ඥාණය හැටියට යමක් පිළිබඳව ගැඹුරින් ගැඹුරින් සිතන ගතිය කල්පනා කරන ගතිය ප්‍රඥාව අවදි වෙන එක ක්‍රමයක්. හැබැයි වැරදි විදියට හිතන්න පටන් ගත්තොත් ඒක ප්‍රඥාව මොට වෙන කාරණයක්. දැන් අපි දකිනවා ඔය මානසික රෝගීන් ඉන්න යම් යම් ආයතන වලට ගිහිල්ලා

බැලුවහම එතන ඉන්නවා හුඟාක් දැන උගත් අය. හැබැයි දැන උගත්කම් තිබුනා වුනාට ඒගොල්ලන්ට mental disorders, සාමාන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ පවතිනවාට වඩා එයාලගෙ මානසික රටාව පිටපොට ගිහිල්ලා, ඇයි එහෙම වෙලා තියෙන්නෙ, ඒ ගොල්ලො ගොඩාක් දේවල් ගැන හිතනවා හැබැයි හිතන්නෙ වැරදි විදියට. අර මූලික න්‍යායන්ට අනුගතව නෙවෙයි. ධර්මය ගැන හිතනවා නම් ධර්මයේ මූලික සිද්ධාන්ත වලට අනුව, විද්‍යාව ගැන හිතනවා නම් විද්‍යාවේ සිද්ධාන්ත වලට අනුව, ජ්‍යොතිෂය ගැන හිතනවා නම් ජ්‍යොතිෂයේ මූලධර්ම වලට අනුව, ගණිතය ගැන හිතනවා නම් ගණිතයේ මූලධර්ම, ඉතිහාසය ගැන හිතනවා නම් ඓතිහාසික මූලාශ්‍රයට අනුව. එතකොට මෙහෙම හිතනවා විනා ඔය ඔක්කොම කලවම් කරගෙන පටලවාගෙන තමන්ට ඕන විදියට හිතන්න ගියොත් ඒ තැනැත්තා උන්මත්තක වෙලා නවතිනවා හැරෙන්නට මානසික රෝගියෙක් වෙනවා හැරෙන්නට එය වින්තාමය ඥාණයක් අවදි කරන්න, ප්‍රඥාව අවදි කරන්න. අන්න ඒ විදියට වැරදි විදියට කල්පනා කරන ගතිය ප්‍රඥාව මොට කිරීමේ ප්‍රධාන සාධකයක් වෙනවා.

ඊළඟට විපරිතාහි විවේචනා - විපරිතාහි විවේචනා කියලා කියන්නෙ යම් යම් කරුණු වරදවා විනිශ්චය කරගෙන සිටීම. ඒ කියන්නෙ මේක දැන් අපි මුලින් කිව්වනේ දේවල් පිළිබඳ විචාරයට ලක් කරලා විනිශ්චය කරලා දේවල් නිශ්චය කරගන්න උත්සාහ කරන්න ඕන කියලා. එතකොට මේ කියන තැනැත්තා යම් යම් දේවල් පිළිබඳව එහෙම හිතලා, හොයලා, බලලා, කල්පනා කරලා නිශ්චයකට පැමිණිලා තියෙනවා, හැබැයි වැරදි තීරණ වලට තමයි ඇවිත් තියෙන්නෙ. අවසානෙ තීරණය කරලා නිගමනයකට එළඹිලා තියෙන්නෙ වැරදි විදියට. එතකොට ඒ වැරදි නිගමන, වැරදි විනිශ්චයන් ප්‍රඥාව මොට කරන්නට හේතුවෙනවා. මොකද තමන් එහෙම හොයලා බලලා විනිශ්චය කලායින් පස්සෙ ඒක තදින් ගන්නවානෙ ඒක හරියි කියලා. එතකොට එල්බලගෙන ඉන්නෙ වැරදි දෘෂ්ටියක. ඒක ප්‍රධාන බාධකයක් වෙනවා ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න.

ඊළඟට කායදල්හි බහුලතා - කායදල්හි බහුලතා කියන්නෙ ශරීර දාහය අධික බව. එතකොට ශරීර උෂ්ණත්වය අධික නම් එයන් ප්‍රඥාව අවදි කරන්න බාධකයක් වෙනවා. දැන් අපිට ඒක සමහරුන්ගේ ස්වභාවයෙන්ම කායික උෂ්ණත්වය අධික අය ඉන්නවා. ඉතින් ඒ අයට කය සිසිල් වීමේ යම් යම් ආහාරපාන ඖෂධ පරිහරණය කරන්නට වෙනවා. සාමාන්‍ය පුද්ගලයො ගත්තා වුනත් අපිට දැනෙනවා අපිට දැන් කුසගින්න අධික වුනහම අපිට දේවල් නුවණින් කල්පනා කරන්න තියෙන හැකියාව

අඩුවෙනවා අර කුසේ තේජෝ ශක්තිය වැඩිවෙනකොට. ඊළඟට අපි හිතමු මද්දහනෙ අපි හිතමු රස්තෙ හොඳටෝම වැඩිවෙලා ඇඟ කැකැරෙන මට්ටමට රත්වුනායින් පස්සෙ එනකොට මේ ධර්ම කාරණයක්වත් ගැන මොකක්වත් ගැන එහෙම පැහැදිලිව සිහිබුද්ධියෙන් හිතන්න පුළුවන් ගතියක් ඇතිවෙන්න. එනකොට ප්‍රධාන සාධකයක් වෙනවා ප්‍රඥාව මොට කරන්නට ඒ කසේ ඇතිවෙන තේජෝ ශක්තිය. ඒ නිසා තමයි ගුණදහම් වඩන්න භාවනා කරන්න, සිසිල් ප්‍රදේශ හිමාලය ලංකාවේ නම් සිරිපා අඩවිය වගේ බොහෝ යෝගීන් තෝරාගන්නේ සිසිල් බව ගුණ නුවණ අවදි කරන්නට යම් සාධකයක් වෙනවා. හැබැයි ඒකෙන් වරදවාගන්නට එපා සිසිල් බවම හේතුවක් කියලා. එහෙමනම් ඉතින් සීත රටවල් වල ඉන්න අයට ගොඩක් ප්‍රඥාව වැඩෙන්න ඕන. එහෙම එකක් නෑ සම සිතෝෂණ බවට උදව් වෙනවා. හැබැයි අර තේජෝ ශක්තිය පාලනය කරන්න පුළුවන් ගතිය අපිට සහායක් වෙනවා තේජෝ ශක්තිය අධික වුනොත් එය ප්‍රඥාව අවදි කරන්න යම් බාධකයක් වෙනවා.

ඊළඟට අසංවේග සීලනා - අසංවේග සීලනා කියලා කියන්නෙ සංවේග නැති බව. සංවේග කියලා කියන වචනයත්, ඔනන හුඟාක් වරද්දගෙන තියෙනවා. සංවේගය කියලා කියන්නෙ දුක් වෙනවා කියන එක නෙවෙයි. දැන් ඔය සමහරු බෝඩි වල එහෙම ගහන්නෙ කවුරුත් දන්නවා සානිශය සංවේගය. සංවේගයේ සානිශය බවක් නෑ. ඒ අර සානිශය ශෝකය කියන්නා වගේ තමයි සානිශය සංවේගය. සානිශය සංවේගය කියලා කියන්නෙ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පවතින නපුර, බියජනක බව ප්‍රඥාවෙන් දකින ගතියට තමයි සංවේගය යි කියන්නෙ. ඉතින් සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පවතින අසාර බව, නිසරු බව, බියජනක බව, අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව, ප්‍රඥාවෙන් දකින ගතිය තමයි සංවේග කියලා කියන්නෙ. එනකොට මේ සංස්කාරයන් පරිහරණය කරන කෙනාට මෙබඳු දුක් කම්කටොළු වලට බඳුන් වෙන්නට සිද්ධ වෙනවා. මේ පඤ්චස්කන්ධයන් පරිහරණය කලොත් කවදා හෝ අනිවාර්යයෙන් ඒ පඤ්චස්කන්ධය බිඳී යනවා. එනකොට මේ කාරණ දැකීම, නුවණින් දැකීම තමයි සංවේගයයි කියලා කියන්නෙ. එනකොට අසංවේග සීලනා කියලා කියන්නෙ එහෙම සංවේගය උපදවාගනිමින් දකින්නෙ නෑ. ඒ කියන්නෙ මැරෙන අය ඕන තරම් ජේනවා, හැබැයි ඒ පිළිබඳව කිසි සංවේගයක් නෑ ඒ වෙලාවට නිකං දුක් වෙනවා. හැඟීම් වලට වහල් වෙනවා, අඩනවා වැළපෙනවා, අර ප්‍රඥාවෙන් මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පවතින ඒ බියජනක ගතිය තේරුම් ගන්නෙ නෑ. ඒ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ තියෙන අතර්ථකාරී ගතිය

විමර්ශනාත්මකව සිහිබුද්ධියෙන් දකින්නැ. ඒ වෙලාවට හැඟීම් වලට වහල් වෙලා අඩලා වැළපිලා ශෝකීවෙනවා, ඊටපස්සෙ ඒ අරමුණින් බැහැර වුනාම ආපහු සතුවු වෙනවා, එතකොට ශෝක වෙලා සතුවු වෙලා අරමුණින් එක්කලා යැපිලා මිසක් ප්‍රඥාවෙන් කරුණු වටහාගෙන නැ. එතකොට ඒ සංවේගයක් නැති බව ඒ තැනැත්තාට, ඒ කියන්නෙ මරණයේදී විතරක් නෙවෙයි සංවේගය ඇතිවෙන්නෙ පින්වතුනි, දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් මේ කාල වකවානුවේ ගත්තයින් පස්සෙ මිනිස්සු බොහෝ දෙනාට මේ ආර්ථික, දේශපාලන අර්බුදත් එක්කලා ලංකාවේ හුඟාක් දෙනාට බෙහෙත් නැ. හුඟාක් දෙනාට හරියට කෑමක් නැ. හරියට තියෙන දේවත් උයාගන්න විදියක් නැ. ඊළඟට විදුලිය නැ. වාහන තිබුනත් යන්න බෑ. සල්ලි තිබුනත් බඩු ගන්න නැ. ඉතින් මේවා දකිනකොට මේ මනුෂ්‍ය ජීවිතයක් හැටියට ලබලා තියෙන ජීවිතේ කොයිතරම් කර්කශද, එතකොට ඒවා ගැන දකිනකොට තමයි අපිට සංවේගය ඇතිවෙන්න ඕන ඇත්තෙ, මේ සංස්කාර ධර්ම ඇසුරු කිරීමේ තියෙන බියජනක බව. ඊළඟට එබඳු රටක ඉදිමින් අපිට එක් වේලක් දෙකක් හරි හරියට කාලා දානෙ වළඳලා ඉන්නට ලැබෙනවා නම් මේ බොහෝ දෙනා පීඩා විඳිද්දී ඒ තමන්ට ලැබෙන දේ පිළිබඳව ආශ්වාදයට පත්වීම නෙවෙයි සංවේගයට පත්වෙන්නට ඕන මෙතරම් පිරිසක් පීඩාවට පත්වෙද්දී අපි සාංසාරිකව කරගත්තු කුසල් නිසා මේ තත්වයෙන් සැහැල්ලුවෙන් හිටියා වුනාට අපිටත් මේ කුසල් ඉවරවෙච්චි දවසක මේ වගේ භයානක තත්වයන්ට මුහුණ දෙන්න වෙනවා නේද, මේ සංස්කාර ධර්මයන් භජනය කිරීමේ අනතුර මේක නේද කියලා සංවේගශීලීව දකින්නට ඒ කාරණා තුලදී හැකිවෙන්නට ඕන. අන්න එහෙම අපිට සංවේගශීලීව ලෝකයෙහි යම් යම් සිදුවීම් දිහා බලන්නට පුලුවන් නම් තමයි ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න පුලුවන් වෙන්නෙ. එහෙම නැතිවුනොත් කාමච්ඡන්දයත් එක්ක, ව්‍යාපාදයත් එක්ක උදාසීන බවත් එක්ක ඔහේ හැඟීම්බරව, හැඟීම්වලට වහල් වෙලා ඒවත් එක්කලා පවතිනවා විනා ඒ පුද්ගලයාට එතනින් එහාට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ඉඩක් නැතිවෙනවා.

එතකොට අවසාන කාරණය හැටියට දක්වනවා පඤ්ච නිවරණ. එතකොට පඤ්ච නිවරණ ගැන අපි මුලින්ම කතා කලා. එතකොට එතන මේ විදියට වරියා පිටක අවධි කතාවේ ප්‍රඥාවට බාධක වෙන කාරණා විසි එකක් දක්වලා තියෙනවා. එතකොට නිවරණ වෙනම ගත්තොත් නිවරණ හැරුණු කොට තවත් කාරණා විස්සක් මෙනත දක්වලා තියෙනවා.

ප්‍රඥාවට බාධක කාරණා හැටියට. එතකොට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට කාරණා විස්සක් පිළිබඳව අපි සති තුනක් මුළුල්ලේ කතා කලා. ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු විස්සක් සහ නීවරණ ධර්ම පිළිබඳව අපි අද මේ කතා කලේ. එතකොට ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කරන්නට ඕන නම් භවයෙන් භවය ප්‍රඥාව වර්ධනය කරන්නට ඕන නම් ඒ තැනැත්තා ප්‍රඥාව කියන්නේ මොකක්ද කියලා තේරුම් ගෙන ඉන්නට ඕන. ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ හඳුනාගෙන ඉන්නට ඕන. ඒ වගේම ප්‍රඥාව ඇති කරන හේතු මොනවාද කියලා තේරුම් අරන් ඉන්නට ඕන. ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම මොනවාද කියලා තේරුම් අරගෙන ඉන්නට ඕන. මේ කරුණු වටහාගන්නා කෙනෙකුට තමයි ඉන් අනතුරුව ප්‍රඥාව ප්‍රගුණ කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයට යොමුවෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඉතින් අපි ඊළඟ සතියේ මේ ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කරන්නට අවශ්‍ය වෙන තවදුරටත් කරුණු පිළිබඳව සාකච්ඡා කරන්නට අවස්ථාව තියෙනවා. ඉතින් අද අපිට සත්‍යක්‍රියාව කරන වේලාව ඉක්ම ගියා මේ කාරණා ටික නිම කරන්නට ඕන නිසා. වෙලාව ගැන නොසලකමින් අපි ඒ ටික පැහැදිලි කරගෙන ගියේ. එහෙම නම් අද දවසට නියමිත ධර්ම කොට්ඨාශය අපි මේ පැයකටත් ආසන්න කාලයක් පැහැදිලි කරන්නට යෙදුනේ, ප්‍රඥාවට බාධක ධර්ම මොනවාද කියලා. එහෙමනම් අපි සුපුරුදු විදියට ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරමු. මේ පැහැදිලි කල කාරණා තුළින් හෝ ඊට පරිබාහිර කාරණා මතුකරමින් අද දවසට නියමිත ධර්ම සාකච්ඡාව මෙතැන් පටන් ආරම්භ කරන්නට පුළුවන්.

17. ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා ක්‍රමය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නේ. අද දවසේත් අපේ අනුරුද්ධ භාමුදුරුවෝ භාවනා වැඩසටහනක යෙදී සිටින නිසා උන්වහන්සේට සම්බන්ධ වීමට නොහැකි බව සිහිපත් කලා. අද සුපුරුදු පරිදි ධර්ම සාකච්ඡාවේ මාතෘකාව වෙන්නේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ මහාපුරුෂ චිතර්කයත් අතර හත්වැනි මහාපුරුෂ චිතර්කය වූ ප්‍රඥාවන්තයාටයි මේ ධර්මය, ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ මූලික මාතෘකාව යටතේ අපි සති ගණනාවක් මුළුල්ලේ ප්‍රඥාවෙහි ගති ලක්ෂණ, ප්‍රඥාවේ ස්වභාවය, ප්‍රඥාව දියුණු කරන ක්‍රම මේවා පිළිබඳව සාකච්ඡා කරන්නට යෙදුනා. එතකොට පසුගිය සතියේ අපි අතිපූජනීය

මහානායක රේරුකානේ චන්දවිමල මහානායක ස්වාමීන්වහන්සේ විසින් රචනා කරලා තියෙන පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයෙහි ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ දැක්වෙන කාරණා වලට අවධානය යොමු කලා. එහිදී අපි ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට උපකාර වෙන හේතු සාකච්ඡා කලා, ඒ වගේම ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු මොනවාද කියලා පසුගිය සතියේ සාකච්ඡා කලා.

අද දවසේත් අපි ඒ ග්‍රන්ථය පාදක කොටගෙන ප්‍රඥා පාරමිතාවෙහි තවත් අංශයක් පිළිබඳව පැහැදිලි කරගන්නට උත්සාහ කරගන්නෙ. ඒ තමයි ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ක්‍රමය. එතකොට නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී සිහිපත් කරනවා ප්‍රඥා පාරමිතාව ප්‍රගුණ කරන තැනැත්තා ඒ ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ තේරුම් අරගෙන ඒක දියුණු කරන හේතු සාධක වටහා ගන්නවා වගේම ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු වටහාගෙන ඒවා දුරු කරන්න උත්සාහ කරනවා වගේම විටින් විට ඒ ප්‍රඥාව පිළිබඳව ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කිරීමකුත් අවශ්‍යයි කියන බව. ඒ කුමක් නිසාද, අපිට යම් කිසි කරුණක් පිළිබඳව අපේ අවධානය වැඩිපුර යොදවලා ඒ පිළිබඳව අපේ උනන්දුව ඇති කරගන්නට අවශ්‍ය නම් නැවත නැවත ඒ පිළිබඳව සිතීම, කල්පනා කිරීම, සාකච්ඡා කිරීම, මෙනෙහි කිරීම, ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කිරීම විශේෂයෙන් වැදගත් වෙනවා. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පවා දිනපතා භික්ෂූන් වහන්සේලාට අවවාද කළේ මහණෙනි මේ සියලු සංස්කාර ධර්මයන් නැසෙනසුලුයි, මේ බුද්ධෝත්පාද කාලය බොහොම දුර්ලභයි, මනුෂ්‍ය ආත්මය බොහොම දුර්ලභයි ඒ නිසා අප්‍රමාදීව ගුණධර්ම වඩන්න කියන කාරණා බුදුරජාණන් වහන්සේ නිතර නිතර සිහිපත් කරන්නට යෙදුනේ මේ පෘථග්ජන මනසේ කෙලෙස් සහිත ස්වභාවය නිසා අපිට අර අනුසෝතගාමීව, ඒ කියන්නේ ලෝභ ද්වේෂ මෝහයන්ට අනුගතව ගමන් කරන දිශාවට වේගවත්ව ඇදගෙන යනවා විනා එයින් පරිබාහිරව, පටිසෝතගාමීව ඒ කියන්නේ විමුක්ති මාර්ගයට අපි කොතෙක් යොමුවෙන්න උත්සාහ කලත් ඒ කරුණු අපේ සිත් වලින් ගිලිහී යන, දුර්වල වෙන, උදාසීන වෙන අවස්ථා බහුලයි. ඒක ධර්මයේ හදුන්වනවා අරතියයි කියලා. අරතිය කියන්නේ කුසලයන්හි නොඇලෙන ගතිය, උදාසීන ගතිය, ඒවායින් ගිලිහෙන ගතිය. ඒ තත්වයට නොවැටී ප්‍රඥා පාරමිතාව සම්පාදනය කරන්නට නම් යම්කිසි කෙනෙකුට ඒ ප්‍රඥාවෙහි තියෙන වැදගත්කම කොතෙක්ද කියන කාරණය නිතර නිතර සිහියෙන් නුවණින් කල්පනා කර බැලීම වැදගත් වෙනවා. ඒක තමයි ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ක්‍රමය කියලා නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී පැහැදිලි කරන්නෙ. එතකොට එහිදී උන්වහන්සේ සිහිපත් කරනවා ප්‍රඥා

පාරමිතාව පිරීමේ උත්සාහය ඇතිවනු පිණිස ප්‍රඥාවෙහි ගුණ මෙනෙහි කළ යුතුය. දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දරුවෙක් ඉගැන්ම සඳහා පසුබානවා නම් ඒ දරුවාට ඒ ඉගෙන ගැනීමේ තියෙන වැදගත්කම, ඒ ඉගෙන ගත්තහම අනාගතේ ලැබෙන ප්‍රතිලාභ, යහපත ඒ පැත්ත ගැන මතු කරන්න මතු කරන්න තමයි ඒ දරුවාට අර ඉගෙනීමෙහි යම්කිසි උනන්දුවක් ඇතුවෙන්නෙ. අන්න ඒ වගේ ප්‍රඥා පාරමිතාව නිවැරදිව සම්පාදනය කිරීමට නම් ඒ ප්‍රඥාවෙහි ගුණ මෙනෙහි කිරීම, එහෙම නැත්නම් එහි වැදගත්කම මෙනෙහි කිරීම තමයි මෙහිදී මහානායක හාමුදුරුවෝ පැහැදිලි කරන්නෙ.

එතකොට උන්වහන්සේ එහිදී සිහිපත් කරනවා සම්මා සම්බෝධි, පච්චෙක බෝධි, ශ්‍රාවක බෝධි කියලා අවබෝධය ලබන අවස්ථා තුනක් තියෙනවා. ඒ අවබෝධය ලබනවා කියලා කියන්නෙ ලෝකෝත්තර ප්‍රඥා පහලවෙන අවස්ථා. සියලුම කෙලෙසුන් නසලා අර්හත් මාර්ග ඥාණය ලබන අවස්ථා බෝධි හැටියට හඳුන්වනා, ඒ බෝධිය තුන් ආකාරයකින් දක්වනවා. සම්මා සම්බෝධි, පච්චෙක බෝධි, ශ්‍රාවක බෝධි. එතකොට සම්මා සම්බෝධි කියලා සඵඥා ඥාණය සහිතව අර්හත් මාර්ග ඥාණයෙන් කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරනවා. පච්චෙක සම්බෝධි හැටියට ස්වඥාණයෙන් චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය අවබෝධ කරමින් සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත් මාර්ග ඥාණය ලබනවා. ශ්‍රාවක බෝධිය හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් හෝ අවශේෂ බුද්ධ ශ්‍රාවකයෙක්ගෙන් චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව අහලා දැනගෙන ඒ පිළිබඳව අවබෝධ කරමින් සියලු කෙලෙසුන් ප්‍රභාණය කරමින් අර්හත් මාර්ග ඥාණ ලබනවා. එතකොට කමේ අර්හත් මාර්ග ඥාණයෙන් කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන අවස්ථාව තමයි බෝධි කියලා හඳුන්වන්නෙ. ඒක තමයි ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව හැටියට දක්වන්නෙ. දැන් මේ ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නට නම් කෙනෙක් තුළ ලෞකික ප්‍රඥාව දීර්ඝ කාලයක් මැනවින් ප්‍රගුණ කරන්නට ඕන. ඒ ලෞකික ප්‍රඥාව ප්‍රගුණ කරන කරන ප්‍රමාණය මත තමයි ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව අවදි වීමේ අවකාශය ඒ චිත්ත සන්තානයෙහි ගොඩ නැගෙන්නෙ.

දැන් මජ්ඣිම නිකායේ මහා චන්තාරිස්සක සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, සම්මා දිට්ඨිය ආදී මාර්ගාංග දෙආකාරයකින් ලෞකික සම්මා දිට්ඨි සහ ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨි. එතකොට එහි ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය හැටියට දක්වන්නෙ මාර්ග සිතෙහි යෙදෙන සම්මා දිට්ඨිය. මාර්ග සිතෙහි කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීමේ ශක්තියෙන්

යුක්තව යම් ප්‍රඥාවක් ඇතිවෙනවා නම් ඒක තමයි ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය හෙවත් ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව කියන්නේ. ඒ මාර්ග සිත ඇතිවීම දක්වා යම් ප්‍රඥාවක් වැඩෙනවා නම් ඒක තමයි ලෞකික ප්‍රඥාව. එතකොට දැන් මාර්ග සිතෙහි ඇතිවෙන ප්‍රඥාව කියලා අදහස් කරන්නෙ අපි මීට පෙරත් පැහැදිලි කරගෙන තියෙනවා, මේ සම්මා දිට්ඨි සම්මා සංකප්ප ආදී මාර්ගාංග අට අපේ සිතේ විටින් විට පහළ වෙන චෛතසික ධර්ම අටක්. එතකොට ඒ චෛතසික ධර්ම කොච්චර ශක්තිමත් වුනත්, කොච්චර බලවත් වුනත් එක සිතක එකවරම ඒ චෛතසික ධර්ම අටම එකට ඇතිවුනොත් තමයි කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීමේ හැකියාව ඇතිවෙන්නේ. එහෙම නැතිව වෙන් වෙන්ව ඇතිවුනාට කොයිතරම් බලසම්පන්න වුනත් අර කෙලෙස් නැසීමේ ශක්තිය ඇතිවෙන්නෑ කෙලෙස් යටපත් කිරීමේ හැකියාව පමණයි තියෙන්නේ. අනුසය වශයෙන් පවතින ක්ලේශ මූලයන් ප්‍රභාණය කරන්නට සමත් වෙන්නේ මේ මාර්ග අංග අටම එක සිතක එකවර පහළ වුනොත් පමණයි. එතකොට අන්න ඒ අවස්ථාව තමයි ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව හැටියට හඳුන්වන්නේ. එතෙක් ඒ තැනැත්තාගේ චිත්ත සන්නාතයේ යම් සම්මා දිට්ඨියක්, යම් ප්‍රඥාවක් පහළ වෙනවා නම් ඒ සියල්ල ලෞකික ප්‍රඥාව හැටියට තමයි හඳුනාගන්නේ. එතකොට අපි මීට ඉහතදි කතාකලා හේතුඵල ප්‍රඥාව, චතුසඵල ප්‍රඥාව ආදී වශයෙන් ඒ ප්‍රඥාව විවිධාකාරයෙන් අපිට ලෞකික වශයෙන් දියුණු කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා.

එතකොට නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී පැහැදිලි කරනවා මේ සම්මා සම්බෝධි, පච්චෙක බෝධි, ශ්‍රාවක බෝධි කියන තුන් ආකාරයෙන් ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව ලබන්නට නම් යම්කිසි කෙනෙක් ලෞකික වශයෙන් ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරලා තිබීම අත්‍යවශ්‍යයි. එතකොට ලෞකික වශයෙන් ප්‍රඥාව දියුණු කිරීම අවශේෂ සියලු ගුණාංග වල සමතුලිත භාවයට අත්‍යවශ්‍යයි. එතකොට උන්වහන්සේ එතනින් එහාට එකින් එක දාන, සීල, නෛෂ්ක්‍රමය, ප්‍රඥා, වීර්යය, ක්ෂාන්ති, සන්තප්ත, අධිෂ්ඨාන, මෛත්‍රී, උපෙක්ෂා කියන මේ පාරමිතා දහය එකින් එක අරගෙන පැහැදිලි කරනවා, ඒ සෑම පාරමිතාවක්ම ප්‍රශස්ත ආකාරයෙන් ඒ කියන්නේ සැබැවින්ම පාරමිතා හැටියට වර්ධනය වෙන්නට නම් ප්‍රඥාව අත්‍යවශ්‍යයි. මොකද දැන් අපි දන්නවා වර්තමාන සමාජයේ අපි හුඟක් දෙනා ගිහි පැවිදි සියලුදෙනාම දාන, සීල, භාවනා ආදී කුසල ධර්මයන්හි නිරත වෙනවා. එතකොට දන් දුන්නු පමණටම ඒ හැම දානයක්ම දාන පාරමිතාවක් වෙන්නේ නෑ. සිල් රැක්ක පමණට ඒ සෑම සීලයක්ම සීල පාරමිතාවක්

වෙනතෙ නෑ. පාරමී කියන මට්ටමින් හඳුන්වන්නට නම් සසරින් එතෙර කරන්නට උපකාර වෙන මට්ටමට වර්ධනය වෙන්නට ඕන. එතකොට පාර කියලා කියනවා එතෙරට. අපාර කියලා කියනවා මෙතෙරට. මෙතෙරින් එතෙරට පමුණුවන්නට මේ සංසාරය නැමැති සාගරයෙන් මෙතෙර සිට එතෙරට පමුණුවන්නට සමත් වෙන කුසල ධර්ම, සමත් වෙන මානසික ගුණාංග තමයි පාරමී කියලා හඳුන්වන්නෙ. එහෙම නැතිව පාරමී කියලා වෙනම ජාතියක් නෙවෙයි. කෙලෙස් ප්‍රභාණයට උපකාර වෙන මට්ටමින් ඒ ගුණ වැඩෙනකොට ඒවා හඳුන්වන තවත් විශේෂ නමක් තමයි පාරමී කියන්නෙ. ඒක භවයෙන් භවයට ප්‍රගුණ කිරීමෙන් තමයි ඒ මට්ටමට සංවර්ධනය වෙන්නෙ.

එතකොට යම්කිසි කෙනෙකුට දානාදී කුසල කර්ම සිද්ධ කරන්න පුළුවන්, ඒ කරන කුසල කර්ම වලින් සැප විපාක ලබන්නටත් පුළුවන්, නමුත් සැප විපාක ලබපු පමණින්ම කුසලයක් පාරමිතාවක් බවට පත්වෙන්නෙ නෑ. පාරමිතාවක් බවට පත්වෙන්නට නම් තණ්හා, මාන, දිට්ඨි කියන මේ ක්ලේශයන්ගෙන් කිළිටි නොවෙන්නට ඕන. තණ්හා, මාන, දිට්ඨිහි අනුපහනා. ඒ පාරමිතාවල ස්වභාවය තමයි තෘෂ්ණාවෙන් ඒ කියන්නෙ මේ ජීවිතේ හෝ මතුභවයේ හෝ අපේක්ෂා කරන යම්කිසි ප්‍රතිලාභයක් ඉන්ද්‍රිය පිනවීම වශයෙන් අපේක්ෂා කරන යම්කිසි දෙයක් බලාපොරොත්තුවෙන් නම් ඒ කුසලය කරන්නෙ ඒ කුසලය ක්ලේශ ප්‍රභාණයට ප්‍රමාණවත් වෙන්නෙ නෑ. ඒකයි තණ්හා කියලා කියන්නෙ, මාන කියලා කිව්වෙ සන්සන්දනාත්මකව, මැන බැලීම් වශයෙන්. අරයා මෙහෙමයි මෙයා මෙහෙමයි එයාට වඩා ඉහළින් මම ඉන්නවා, මට වඩා ඉහළින් එයා ඉන්නවා, එයාගේ වගේ මට්ටමට මමත් ඉන්නවා මේ විදියට සෙය්‍යමාන, සදිසමාන, හීනමාන වශයෙන් අපි සන්සන්දනය කරමින් කුසල් කරනවා නම් ඒ කුසලය මතු සසරේ සැප විපාක ඇති කරන්නට හේතුවෙන්නට පුළුවන්. නමුත් ඒ කුසලය පුද්ගලයාට ක්ලේශ ප්‍රභාණයට ප්‍රමාණවත් වෙන්නෙ නෑ.

ඊළඟට දිට්ඨි. දිට්ඨි කියලා කියන්නෙ ප්‍රධාන වශයෙන් සක්කාය දිට්ඨි. මමයි මේ කුසල් කරන්නෙ, මමයි පාරමිතා පුරන්නෙ, මමයි සිල් රකින්නෙ, මම මේ සීලයෙන් මෙව්වර උසස් මට්ටමකට ඇවිත් ඉන්නවා, මගේ දාන පාරමිතාව මෙව්වර වැඩිලා තියෙනවා ආදී වශයෙන් සක්කාය දෘෂ්ටියෙන් ග්‍රහණය කරගෙන ඒ කුසල් දහම් කරන තැනැත්තාට සසර ගමනේ සැප විපාක ලබන්නට ඒවා හේතු වෙනවා. නමුත් කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට හේතු වෙන්නෙ නෑ. මෙන්න මේ තණ්හා, මාන, දිට්ඨි කියන මූලික

ක්ලේශයන්ට යටපත් නොවී අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ කියන කුසල මූලයන් අතර ප්‍රධාන වශයෙන්ම අමෝහ කුසල මූලය මතුවුනොත් තමයි ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව ඒ කුසලය පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. දැන් අපි පහුගිය කාලෙමත් සාකච්ඡා කලා කුසල් වලට මූලික වෙන චෛතසික ධර්ම තුනක් තියෙනවා මූලික සාධක තුනක් අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ. මෙයින් අලෝභ, අද්වේෂ කියන දෙක හැම කුසලයකම අනිවාර්යයෙන් යෙදෙනවා. මොකද ඒවා සෝඛන සාධාරණ චෛතසික. සෝඛන සාධාරණ කියන්නෙ සෑම කුසලයකට පොදුයි. එතකොට ඕනම කුසලයක් වේ නම් ඒ කුසලයෙහි අලෝභ, අද්වේෂ කියන චෛතසික දෙක අනිවාර්යයෙන් තියෙනවා. ඒ නිසා යම්කිසි කෙනෙක් අර තණ්හා, මාන, දිට්ඨි කියන මේ ක්ලේශයන් මූලික කරගෙන පාදක කරගෙන යම්කිසි කුසලයක් සිද්ධ කලා වුනත් ඒ තැනැත්තාට අර අලෝභ, අද්වේෂ කියන ගුණාංග දෙක යම් ප්‍රමාණයකට ඒ කුසල් සිත් වල ක්‍රියාත්මක වෙනවා. හැබැයි අමෝහය හෙවත් ප්‍රඥාව නැමැති චෛතසිකය ශක්තිමත්ව අවදි වුනේ නැතිනම් ඒ තැනැත්තාගේ ඒ දානය, දාන පාරමිතාවක් හැටියට කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට ප්‍රමාණවත් වෙන්නෙ නෑ. ඒ තැනැත්තාගේ සීලය, සීල පාරමිතාවක් හැටියට කෙලෙස් තසන්නට උපකාරයක් වෙන්නෙ නෑ. ඉතින් අන්න ඒ නිසා ප්‍රඥාවම තමයි මේ සියලුම ගුණාංග පාරමිතා කියන මට්ටමට අවදි කරන්නට සමත් වෙන්නෙ.

එතකොට අපි මීට ඉහතදින් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා දැන් බොජ්ඣංග ධර්ම හැටියට ගත්තහම සතිය බොජ්ඣංගයක් බවට හැමවිටම පත්වෙන්නෙ නෑ. සම්මා සතිය අපිට අරමුණෙහි සිහිය පිහිටුවාගන්න උපකාර වෙනවා. එය බොජ්ඣංග ධර්මයක් බවට පත්වෙන්නෙ විවේක නිශ්‍රිත, විරාග නිශ්‍රිත, නිරෝධ නිශ්‍රිත, ඔස්සග්ගපරිණාමී කියන මේ ගුණාංග වලින් යුක්තව කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට යෝග්‍ය ආකාරයෙන් වර්ධනය කලොත් තමයි ඒ සතිය සති සම්බොජ්ඣංගය බවට පත්වෙන්නෙ. එතකොට ඒකාග්‍රතාවය අපිට අරමුණෙහි සිත පිහිටුවාගන්න උපකාර වෙනවා. නමුත් ඒකාග්‍රතාවය විවේක නිශ්‍රිත, විරාග නිශ්‍රිත, නිරෝධ නිශ්‍රිත ඔස්සග්ගපරිණාමී කියන විදියට නිවන දෙසට නැවෙන ආකාරයෙන් වර්ධනය කලොත් තමයි එය අපිට කෙලෙස් තසන්නට උදව් වෙන්නෙ. අන්න ඒ වගේ තමයි අලෝභ, අද්වේෂ මූලික කුසල චෛතසික දෙක යෙදුනහම ඒවා කුසල් හැටියට හඳුනාගන්නට පුළුවන්. ඒවා සාංසාරික සැප විපාක ලබන්නටත් හේතු වෙනවා. නමුත් ඒ

කුසලය ක්ලේශ ප්‍රභාණයට මේ භව ගමන නිමා කරන්නට සංසාර ප්‍රවෘත්තිය අහෝසි කරන්නට, සංසාර තෘෂ්ණාව යළි නොභටගන්නා ආකාරයෙන් ප්‍රභාණය කරන්නට ඒ ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව උපදවන්නට සමත් වෙන්නේ අර මූලික ප්‍රඥා ගුණය වර්ධනය කරගන්නා ප්‍රමාණය අනුව. ඒ නිසා සියලුම ගුණ ධර්ම පාරමිතා වශයෙන් අර්ථවත් වෙන්නේ ප්‍රඥාව යෙදුනොත් පමණයි. එහෙමනම් ප්‍රඥාව නොයෙදුනු කිසිදු කුසල කර්මයක් අපිට කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරලා භව ගමන නිමා කරන්නට උපකාර වෙන්නේ නෑ. ඒ විතරකුත් නෙවෙයි ඒ ප්‍රඥාව නැතිව කරන කුසල ධර්ම බොහොම දුර්වල මට්ටමින් අර අලෝභ, අද්වේෂ කියන කුසල ධර්ම දෙක වුනත් වඩා ප්‍රබලව යෙදෙනවා අඩුයි ඒවා බොහොම දුර්වල මට්ටමින් තමයි යෙදෙන්නේ. ඒ නිසා ප්‍රඥාවෙන් තොරව කරන කුසලය ලෞකික වශයෙන් වුනත් ඉතා ප්‍රශස්ථ මට්ටමක පවත්වාගන්න එක පහසු නෑ. ඒ කියන්නේ නිවන් දැකීම කෙසේ වෙතත් සාමාන්‍යයෙන් සසර ගමනේ යහපත් සැප විපාක ලබන මට්ටමටවත් හොඳ මට්ටමින් යම් කුසලයක් කරගන්නට නම් ඒ ඒ ප්‍රමාණයට ඒ තැනැත්තාගේ චිත්ත සන්තානයේ ප්‍රඥාව ක්‍රියාත්මක විය යුතුයි.

එතකොට නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී ඒ කාරණා ටික පැහැදිලි කරනවා අනුපිළිවෙලින්. ඥාණයෙන් තොරව දෙන දානය මහත්ඵල මහානිසංස නොවන දුබල පිනකි. දාන පාරමිතාව වන්නේ නුවණින් යුක්ත වන දාන චේතනාවයි. ධනය පමණක් නොව අඹු දරුවන්ද, ශරීර අවයවයන්ද, ජීවිතය ද දිය හැකි තරමට සිත සාදාගත හැක්කේද ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි. ප්‍රඥාව හීන තැනැත්තන්ට ශරීර අවයව ආදීන් දී පසුතැවිලි නොවී නොසිටිය හැකියි. දැන් මේකට හොඳ උදාහරණයක් පහුගිය කාලෙ ලංකාවේ පුවත්පතක අපි දුටුවා. කෙනෙක් තමන් බෝසත්වරයෙක් හැටියට හඳුන්වාගෙන තමන්ගේ ශරීරය අත් අය වෙනුවෙන් පරිත්‍යාග කරන්නට කියලා කොහොමහර් අනවසරයෙන්ම ගිහිල්ලා සත්වෝද්‍යානයක කොටි ඉන්න කුඩුවක් ඇතුලට කඩාවදිනවා. ඒ සත්තූන්ට උදේ හවස ආහාරය සඳහා මස් සම්පාදනය කරනවා සත්වෝද්‍යානයේ සේවක පිරිස. දැන් මොහුට ඕන වුනා මම බොහොම පරිත්‍යාගශීලී කෙනෙක්, දැන් මගේ ශරීරය වුනත් අනිත් අයට අනුභව කරන්නට දෙන්නට පුලුවන්, ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් දන් දෙන්න පුලුවන් කෙනෙක් කියන එක තහවුරු කරන්න හෝ ඔහුට තහවුරු කරගන්නට හෝ ඔහු ඒ විදියට අර කොටි ඉන්න කුඩුවට පැනලා අන්තිමට කොටියා පැනලා හුරුකොට කැගහලා ඊටපස්සෙ සත්වෝද්‍යානයේ සේවක පිරිස

ඇවිල්ල ඉක්මණට ඔහුගේ ජීවිතේ බේරගන්නා. එතකොට දැන් මෙහෙම දේවල් කරන්නට පෙළඹෙන්නේ කුමක් නිසාද, එතන දැන් ඒ සත්තුන්ට උදේ හවස කන්න දෙනවා, තමන්ගේ ශරීර මාංශය ඒ සත්තුන්ට කෑමට අවශ්‍යතාවයක් නැහැ. එතකොට එහෙම පෙළඹෙන්නේම එක්කො මානපරවශ, එහෙම නැත්නම් සක්කායදිට්ඨිය. අනිත් එයට එහෙම කරන්න බෑ මට මෙහෙම කරන්න පුළුවන්. මට පුළුවන් මගේ ජීවිතේ වුනත් පරිත්‍යාග කරන්න, එව්වර බොහොම පරිත්‍යාගශීලී කෙනෙක් මම. එහෙම නැත්නම් බෝසතාණන් වහන්සේලා එහෙම කලා නම් මමත් බෝසත්වරයෙක් ඇයි මට බැරි එහෙම කරන්න. ඉතින් අන්න ඒ විදියට එක්කො මානපරවශව, එහෙම නැත්නම් දිට්ඨිපරවශව, එහෙම නැත්නම් මට අනාගතේ බුදුවෙන්නට ඕන කියලා යම්කිසි තෘෂ්ණාමූලික අදහසක් පෙරදැරව, පින්වතුනි බුද්ධත්වය පැතීම සඳහා චිත්ත ධෛර්ය, විර්යය, අධිෂ්ඨානය, ප්‍රඥාව තියෙන්න ඕන. නමුත් තෘෂ්ණාවෙන් ඒක කරන්න පුළුවන් කමක් නෑ. ඉතින් බොහෝ දෙනා මූලික වශයෙන් පෙළඹෙන්නේ එහි ආශ්වයයි ගුණය දැකලා තෘෂ්ණාවෙන් වෙන්නට පුළුවන්.

ඉතින් ඒ ස්වභාවය මත ඔවුන්ට ඒ ගමන නිමා කරන්නට බැහැ යම් අවස්ථාවක ඒ දුර්වලකම් හඳුනාගෙන ඒවා අවම කරගන්නට සිද්ධ වෙනවා. එතකොට දැන් අර තැනැත්තා අර වගේ අර්බුදයකට පැමිණෙන්නේ ඔහුට නිවැරදිව ඒ තරම් ලොකු හැඟීමක් තිබිලත් ඒ කුසලය උසස් විදියට කරගන්න බැරිවෙන්නෙ ඇයි? ප්‍රඥාවෙන් කල්පනා කරලා දේවල් තීරණය කරගන්නට තරම් ශක්තිය මතුනොවුනු නිසා. ඉතින් අන්න ඒ වගේ තමන්ගේ ශරීර අවයව දෙන්න හිතුවා වුනත් ඒවා කරන්න බැහැ නිවැරදිව ප්‍රඥාව නැති කෙනාට. ඉතින් ඒවා දීලා, මහානායක හාමුදුරුවෝ කියන්නෙ ඒවා දීලා පසුතැවිලි වෙන්නේ නැතිව ඉන්නත් බෑ ප්‍රඥාව නැත්නම්. දැන් අපි දකිනවා සමහරු වකුගඩු දෙනවා, ඊළඟට තවත් ශරීර අංග කොටස් අද කාලෙ බද්ධ කරන්න අවශ්‍ය වුනොත් එහෙම දෙනවා. එහෙම දීලා විශේෂයෙන් වකුගඩු වගේ පරිත්‍යාග කරලා හුඟක් දෙනා පස්සෙ පසුතැවෙන්න පෙළඹෙනවා ඒ දීපු කෙනාට ඒකෙන් වැඩක් වුන් නෑ කියලා සමහර වෙලාවට, එහෙම නැත්නම් ඒ දීලා දැන් තමන් රෝගී වෙලා කියලා, එහෙම නැත්නම් ඒ දීපු අය තමන්ට එව්වර කෘතඥ වුනේ නෑ කියලා. ඒ විදියට විවිධ කාරණා මත සිත් තැවුල් ඇති කරගන්න අවස්ථාත් අපි දකිනවා. ඉතින් බොහෝම කලාතුරකින් තමයි තමන්ගේ කාර්යය තමන් කලා, අනිත්කෙනා ඒකෙන් ජීවත් වෙනවාද නැද්ද කියන එක ඔහුගේ කර්ම ශක්තිය මත තීරණය වෙන්නෙ, ඔහු කෘතඥ වෙනවද

නැද්ද කියන එක ඒක ඔහුගේ කාර්යයක්, කානඥතාවය බලාපොරොත්තුවෙන් නෙවෙයි අපි මේ පරිත්‍යාගය සිද්ධ කරන්නෙ. එතකොට තමන්ට එක වකුගඩුවකින් ජීවත් වීම නිසා ඇති වන අපහසුතා, එතකොට මේ සියල්ලක් මධ්‍යස්ථ සිතින් දරාගෙන ඒ වගේම නිකං අතින් අය කරන්නං වාලේ මටත් පුලුවන් වකුගඩුවක් දෙන්න, මං වකුගඩුවකුත් දීලා ඉන්නෙ කියලා එහෙම ප්‍රදර්ශනය කරන්නට නෙවෙයි බොහොම ඥාණ සම්ප්‍රයුක්තව අත්‍යවශ්‍ය මොහොතක තව කෙනෙකුගේ ජීවිතය රැක ගැනීමේ පැහැදිලි අදහසින් යුක්තව තමන්ට එබඳු පරිත්‍යාගයක් කරන්න පුලුවන් වෙන්නෙ හොඳ ඥාණ සම්පන්න බවක් යම්කිසි කෙනෙකුට පැවතුනොත් විතරයි.

ඊළඟට නායක භාමුදුරුවෝ පැහැදිලි කරනවා මම දෙමිය අත්‍යයෝ මගෙන් ගෙන ජීවත් වෙති. තමා උසස් කොට ප්‍රතිග්‍රාහකයන් පහන් කොට සිත්තනා වූ ස්වභාවය. එතකොට අපි දෙනවා අතින් අය අපි නිසා තමයි ජීවත් වෙන්නෙ කියලා ප්‍රතිග්‍රාහකයා පහන් කොට හිතනවා නම් එතන අත්තුක්කංසනපරවම්භන, තමන් උසස් කොට අතින් අය පහන් කොට සිතීම. එතකොට ඒ මානය නිසා ඒ සක්කායදිට්ඨිය නිසා ඒ තැනැත්තාගේ කුසලය හීන වෙනවා. එතකොට ඒ වගේ තත්වයන්ට පෙළඹෙන්නේම ප්‍රඥාවේ දුර්වලකම නිසා.

ඒ වගේම දුන් නිසා තමා කියන දේකට ප්‍රතිග්‍රාහකයන් අනුකූල විය යුතුයි. දැන් මේක ගොඩක් වෙලාවට තියෙනවා දුගී අයට යම් යම් උපකාර කලාමත් ඒක දකින්නට තියෙනවා. ඒ වගේම භික්ෂූන් වහන්සේලා සම්බන්ධවත් බොහෝ දායකයින් තුළ මේ ආකල්පය තියෙනවා. ඒ කියන්නෙ අපි භාමුදුරුවන්ට දන් දෙනවා නම් අපි උදව් කරනවා නම් අපිට අනුකූල වෙන්න ඕන. අපි කියන දේට ඇහුම්කන් දෙන්න ඕන. ඒ වගේ අදහසක්. එතකොට දුගී මගී යාවකාදීන්ට අනුග්‍රහ කරනවා නම් ඒ ගොල්ලෝ අපි කෙරෙහි බොහොම නමැත්තී වෙන්නට ඕන. අපි කියන දේට අනුගත වෙන්න ඕන. ඒ විදියේ ආකල්පයක් ඇතිවෙන්නෙ ප්‍රඥාව අඩුකම නිසයි කියනවා. භවභෝග සම්පත් බලාපොරොත්තු වන්නා වූ තැනැත්තාගේ දානය තෘෂ්ණාවෙන් කිළිටි වේ. දානය කිසි ක්ලේශයකින් කිළිටි නොවන ලෙස පරිශුද්ධ දාන පාරමිතාවන් හැටියට දීමනාවන් කළ හැකි වන්නේ නුවණ ඇත්තාට පමණයි. එතකොට ඔය උදාහරණ කීපයක් කිව්වෙ තණ්හා මාන දිට්ඨි කියන මේ ක්ලේශයන්ගෙන් අපේ සිත කිළිටි නොවී අපිට දන් දෙන්නට පුලුවන් වෙන්න ප්‍රඥාව වැඩෙන්න ඕන. පින්වතුන්ට පුලුවන් නම් බලන්න අපි කරපු ආධ්‍යාත්මික බලමුළුවේ ධර්ම

දේශනා කිහිපයක් තියෙනවා අන්තර්ජාලයේ, රුවන්වැලිසෑය අභියස කරපු දේශනාවක් තියෙනවා ඒකෙ අවසානයට කරපු දේශනාව. එතකොට ඒකෙදින් අපි පැහැදිලි කරනවා ආධ්‍යාත්මික කියන මට්ටමට අපේ මනස අවදි කරගන්නකොට අපට අඩුම වශයෙන් පියවර තුනකදිවත් අනුක්‍රමයෙන් ඉදිරියට යන්න අපේ මනස පුහුණු කරගන්න සිද්ධවෙනවා. ඒ පියවර තුනක් කියන එක අපි දළ වශයෙන් බෙදා පැහැදිලි කරපු ක්‍රමයක් විනා ඒකට අනිවාර්යයෙන් පියවර තුනක් කියලා එකක් නෙවෙයි. එතන අපි පැහැදිලි කලේ විශේෂයෙන් දැනට බොහෝ දෙනා කුසල් දහම් කරන්නෙ ආත්ම මූලික පදනමක් මත ඉදගෙනයි. එතකොට ඒ ආත්ම මූලික පදනමෙන් අපට මානුෂීය පදනමක් වෙත අවතීර්ණ වෙන්නට පුළුවන් නම් ඒක තමයි දෙවෙනි අවස්ථාව. ඒ මානුෂීය පදනම තුළින් ආධ්‍යාත්මික පදනමක් වෙත අපිට නැඹුරු වෙන්න පුළුවන් නම් ඒක තමයි තුන්වෙනි පියවර. එතකොට අන්න එහෙම තමයි අපි පියවර තුනක් හැටියට එහි පැහැදිලි කරලා තියෙන්නෙ.

එතකොට ආත්ම මූලික පදනමයි කියලා කියන්නෙ හුඟාක් වෙලාවට දැන් අපි සතෙක් මරන් නැත්තේ ඇයිද කියලා විමසුවොත් සතා මැරීම නිසා පව් සිද්ධ වෙනවා, ඒ කියන්නෙ අකුසලයක් සිද්ධ වෙනවා. ඒකෙන් අකල් මරණ සිද්ධ වෙනවා. අපිට අපාගත වෙන්න සිද්ධ වෙනවා. එතකොට දැන් මේ සියල්ලක්ම අර සතා මැරීම නිසා මට සිද්ධ වෙන හානි. එතකොට දැන් ඒ සතා නොමරා ඉන්නට උත්සාහ කරන්නෙ මට මෙබඳු කරදරයක් වෙන නිසා. එතකොට මට කරදරයක් වෙන්නෙ නැති නම් ඒ සතා මරන්න කිසි ගැටළුවක් නෑ හැබැයි ඒ සතා මැරුවෙයින් පස්සේ මට ඒකෙන් පීඩා ඇතිවෙන නිසා මම පරිස්සම් වෙනවා ඒ සතා නොමරා ඉන්න. එතකොට මේක තමයි අපි පව්කම් වලින් වළකින මූලික පියවර. මේක චෝදනාවක් හෝ වරදක් කියන එක නෙවෙයි කියන්නෙ. අපි කොයි කවුරුත් පටන් ගත්තේ මෙතනින් තමයි. මම වුනත් එතනින් තමයි පටන් ගත්තෙ. නමුත් ඒ තත්වය තුළ වර්ධනය වෙන්නෙ අර ආත්ම මූලික සංකල්පය. එතකොට දැන් සතා කෙරෙහි කරුණු මෙමුත්‍රියෙන් නෙවෙයි උෞ නොමරා ඉන්නෙ. උෞට ජීවත් වෙන්න ඉඩ සැලැස්වීම කියන ආකල්පය මත පදනම් වෙලා නෙවෙයි, ඒ සතා මැරුවොත් මට ප්‍රශ්නයක් වෙනවා. මට ඒකෙන් හානියක් වෙනවා. ඒ නිසා මරන් නෑ. ඉතින් ඒ පදනමින් ඉදගෙන හරි සත්තු මරන් නැතිව ඉන්න එක වටිනවා, මරනවාට වඩා. නමුත් ඒ මානසික තත්වය කෙලෙස් ප්‍රභාණයට ප්‍රමාණවත් වෙත් නෑ, මොකද ආත්ම දෘෂ්ටිය, සක්කාය දිට්ඨිය මමත්වය පාදක කොටගෙන ඒක තමයි පදනම වෙලා

නියෙන්නෙ අර ප්‍රතිපදාව සඳහා. එතකොට මමත්වය පදනම වුනා නම් යම් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයකට, ඒ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය තුළින් මමත්වය දුරු කරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ.

ඊළඟට අපි හිතමු දැන් ඕකේ අනිත් පැත්ත ගත්තහම, දන්දීම. මොකටද දන් දෙන්නෙ. පින් කරගන්න, සැප ලබන්න ආදී විවිධ අදහස් මතුවෙනවා. එතකොට දැන් වර්තමානයේ ගොඩක් දෙනා ඒකට එකතු කරගෙන තියෙනවා සැප ලබන්න කියනකොට පොඩි තෘෂ්ණා ගතියක් ඒකෙ තියෙන නිසා අතහැරීම පුරුදු කරන්නයි මම දන් දෙන්නේ කියලා. ඉතින් අතහැරීම පුරුදු කරන්න කියන එක ඇතුලේ තියෙන්නෙත් අර කතන්දරයම තමයි. ඒ කියන්නෙ දැන් අනුන්ට දෙන්නෙ මට අතහැරීම පුරුදු කරගන්න. ඉතින් මට අතහැරීම පුරුදු කරගන්න ඕන නම් කහලගොඩට විසි කරන්න පුළුවන්තෙ වෙන කෙනෙක්ගේ ඇඟේ ගහන්න ඕන නෑනෙ. අපි වෙන කෙනෙකුට දිය යුත්තේ මගේ අතහැරීම පුරුදු කරගන්න නෙවෙයි. ඒක අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන. දැන් නෛෂ්ක්‍රමයය තුළත් අත්හැරීමක් තියෙනවා, දානය තුළත් අත්හැරීමක් තියෙනවා. හැබැයි නෛෂ්ක්‍රමයයේදී කරන අත්හැරීම වෙනයි, දානයේදී කරන අත්හැරීම වෙනයි. ඒ දෙක පරමාර්ථ දෙකකින් කරන්නෙ. නෛෂ්ක්‍රමයයේදී අපි දේවල් අත්හරින්නේ නිසරු නිසා. ඒක අර්ථ ශූන්‍ය නිසා. ඒකෙ ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට ආශ්වාදනය කරන්නට විඳින්නට තරම් දෙයක් නැහැකියන බව තේරුම් ගන්න නිසයි අපි ඒක අත්හරින්නෙ. හැබැයි දානයේදී අපි දෙයක් අත්හරින්නේ මට වැඩක් නැති නිසාවත්, අර්ථ ශූන්‍ය නිසාවත්, එපා නිසාවත් නෙවෙයි අනිත් කෙනාට යහපතක් සිදු කිරීමේ කරුණා මෙමත්‍රිය මූලික කරගෙන. එතකොට එතන මානසික තත්වය අවස්ථා දෙකේදීම තමන් සන්නක දේ අත්හැරීමක් සිද්ධ වෙනවා. හැබැයි නෛෂ්ක්‍රමයධ්‍යාසයෙන් අත්හැරීම එකක්, දානාධ්‍යාසයෙන් අත්හැරීම තවත් එකක්. ඒ ඒ වෙනස මත තමයි ඒ චේතනාවේ විවිධත්වය මත තමයි ඒ කුසලය දෙආකාරයකින් සිද්ධ වෙන්නෙ. ඒ නිසා තමයි නෛෂ්ක්‍රමයය පාරමිතාව වෙනම පාරමිතාවක් හැටියටත්, දාන පාරමිතාව වෙනම පාරමිතාවක් හැටියටත් දක්වලා තියෙන්නෙ. එතකොට අද හුඟක් දෙනා කල්පනා කරන්නෙ දන් දෙන්නෙ අතහැරීම සඳහා. එතන අතහැරීමක් තියෙනවා, ඒක එකවරම වැරදියි කියලා කියන්න පුළුවන්කමක් නෑ. නමුත් අපි ඒ අත්හැරීම කරන්නෙ කුමක් සඳහාද අනුන්ගේ සුභසිද්ධිය සඳහා, අනුන්ගේ යහපත සඳහායි ඒ කැප කිරීම කරන්නෙ. සමහර වෙලාවට ඒ පරිත්‍යාග කරන දේ තමන්ටත්

අත්‍යවශ්‍ය දෙයක් වෙන්නත් පුළුවන්. ඒ වෙලාවේ මටත් ඒක ඕන. හැබැයි ඒ ඕන වුනත් මගේ අවශ්‍යතාවය යටපත් කරගෙන අනුන්ගේ යහපත වෙනුවෙන් පරිත්‍යාග කරනවා. එතකොට එතනට අපේ මනස එන්නෙ නැහැ මට අනහැරීම පුරුදු කරගන්න, මට නිවන් දකින්න, මට සැප විඳින්න මං මේ දන් දෙනවා කියන පදනමේ ඉන්නකොට අර ආත්ම මූලික සංකල්පය තුළ තමයි අපේ දානය සීලය දෙකම සිද්ධ වෙන්නෙ.

එතකොට ඔය ප්‍රාථමික පියවරෙන් අපිට ටිකක් ඔබ්බට යන්නට පුළුවන් නම් තමයි අර මානුෂීය පියවරට අපිට අවතීර්ණවෙන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඒ කියන්නේ මා පමණක් නෙවෙයි අන් අයත් හොඳින් ඉන්නට ඕන කියන මේ ආකල්පයෙන්. දැන් මෙනතට එතකොට ඒ තැනැත්තාගේ දානය සීලය දෙකම අරට වඩා ප්‍රශස්ත ගුණාත්මක මට්ටමකට පරිවර්තනය වෙනවා. ඒ කියන්නේ දැන් මේ මට්ටමට එතකොට ඔහු සත්තු නොමරා ඉන්නවා, හැබැයි සත්තු මරන් තැන්තේ මට පව් සිද්ධ වෙන නිසා විතරක් නෙවෙයි, හේතුඵල වශයෙන් ඔහු දන්නවා සතෙක් ඝාතනය කළොත් ඒක අකුසලයක්, ඒකෙන් තමන්ට අකල් මරණ වලට ගොදුරු වීම, අපාගත වීම වගේ මේ වගේ දුක්ඛ විපාක ටිකක් තියෙනවා. හැබැයි ඒ ටිකෙන් ගැලවෙන්න හිතාගෙනම නෙවෙයි, මේ සනාත් ජීවත් වෙන්න ඕන, මම ජීවත් වෙනවා වගේම ඒ සතත් හොඳින් සුවෙන් ජීවත් වෙන්නට ඕන. එතකොට ඒ සනාගේ ජීවත් වීමේ අයිතිය රකින්න, ඒ තැනැත්තා ඒ සනා සුවපත්ව ජීවත් කරවන්නට කරුණා මෙමන්ත්‍රිය පෙරදැරි හැඟීමකින් තමයි අර ජීවිත දානය හෙවත් ඒ නොමරා සිටීම සිද්ධ කරන්නෙ. එතකොට එතනදීත් අර මට ප්‍රශ්නයක් වෙන නිසා සත්තු නොමරා ඉන්නවා කියන ප්‍රාථමික ආත්ම මූලික සංකල්පයට වඩා ප්‍රශස්ත ආකල්පයක්, ප්‍රශස්ත ගුණයක් එතන වැඩෙනවා මා පමණක් නෙවෙයි අනිත් අයත් හොඳින් ඉන්නට ඕන. මගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් අන් අයගේ යහපත වෙනුවෙන් මං කැපවෙන්නට ඕන. ඒ අයගේ සුරක්ෂිත බව ඇති කරන්නට ඕන. එතකොට ඔන්න ඔතනින් තමයි හැබෑ පඤ්චසීල ප්‍රතිපදාව කියන එක ආරම්භ වෙන්නෙ. එතෙක් අපි බලහත්කාරයෙන් සත්තු නොමරා ඉන්නවා, බලහත්කාරයෙන් හොරකම් නොකර ඉන්නවා. එතකොට එතන නිකං ශික්ෂණයක් විතරයි. ඒක හැබෑ ප්‍රතිපදාවක් හැටියට, හැබෑ සංවරයක් හැටියට, හැබෑ සීල ගුණයක් හැටියට වර්ධනය වෙන්නට පටන් ගන්නේ මෙන්න මේ දෙවෙනි පියවරට අපි අවතීර්ණ වෙනකොට.

එතකොට මං විතරක් නෙවෙයි අනිත් අයත් හොඳින් ඉන්න ඕන ඒ නිසා තමයි මම සත්තු නොමරන්නෙ. මා සත්තක දේවල් මං සුවසේ පරිහරණය

කරනවා වගේම අනිත් අය සතු දේවලුන් හොඳින් ඒගොල්ලො භුක්ති විඳින්න ඕන. ඒ නිසා තමයි මම හොරකම් කිරීම, වංචා කිරීම, අත්සතු දේ පැහැර ගැනීම, අයනා පරිහරණය නොකළ යුත්තේ හැමදෙනාම තමා සන්නක දේ පරිහරණය කරමින් සුවෙන් ඉන්න ඕන කියන මේ ආකල්පය. එතකොට කාමයෙහි වරදවා හැසිරෙත් නැත්තේ තමන්ගේ පවුල් සංස්ථාව වගේම අනිත් අයගේ පවුල් සංස්ථාවලුන් හොඳින් සුවපත්ව පවතින්නට ඕන. එතකොට බොරු නොකියන්නේ, තමන් සත්‍යය කියන්න කැමැති වෙනවා වගේම අත්‍යයන්ට සත්‍යය දැනගන්නට අවස්ථාව සලසා දෙන්නට ඕන. මත්පැන් නොබොනවා වගේම අත් අයත් මත්පැන් පානයෙන් වළක්වා ගන්නට, මත්ද්‍රව්‍ය වලට ඇබ්බැහි වීමෙන් වළක්වා ගන්නට උත්සාහ කරනවා. ඒ අයත් හොඳට ශක්තිමත්ව ප්‍රකෘතිමත්ව ඉන්නට ඕන. එතකොට මෙන්න මේ විදියට ඒ පඤ්චස්ඵල ප්‍රතිපදාව හෙවත් මේ මනුස්ස ධර්මය තුළ අපිට ස්ථාපිත වෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ මේ දෙවෙනි පියවරට එතකොට. එතකොට ඒ වගේ ආකල්පයක් තුළ ඉඳගෙන අපි දන් දෙනකොට ඒ දානයත් අර වගේ බොහෝම ප්‍රශස්ත ගුණයක් තුළ පිහිටනවා. අනුන්ට දන් දෙන්නේ එතකොට මට සැප විඳින්න මට පින් සිද්ධ කරගන්න, මට පැහැදීමත් ඇති කරගන්න කියන පටු ආකල්පය තුළ ඉඳගෙන නෙවෙයි, ඒකෙන් තමන්ට යම් කුසලයක් සිද්ධ වෙනවා තමන්ටත් කෙලෙස් නසන්න අවස්ථාවක් සැලසෙනවා කියන එක හේතුපල වශයෙන් තමන් දන්නවා. නමුත් එතන මූලික කරගන්නවා අර ලබන තැනැත්තාට යහපතක් කිරීම. ඒ ලබන තැනැත්තාගේ යහපත තමයි එතනදී මූලික අපේක්ෂාවෙන්,

දැන් මේ ඊයෙ පෙරේදා අපි පෝය දවසේත් සිහිපත් කලා අපේ පන්සල අවට කුඹුරු තියෙන නිසා ඒ කුඹුරුවැඩ කරන්න ආපු තරුණයෙක් පසුගිය දවසක වැඩිහිටියෙකුත් එක්කලා හදිසියේම ඒ තරුණයාගේ ඇඟේ පළ මතු වෙන්න ගත්තා, ඊටපස්සෙ අර වැඩිහිටියාත් එක්කලා පන්සලට ආවා හාමුදුරුවනේ මෙහෙම ඇඟ පුරාම පිටේ, පපුවේ මෙහෙම හැම තැනම පළ දානවා. ඊටපස්සෙ අපේ හාමුදුරුන්මක් මට කිව්වා පිරිටන් පෙත්තක් තියෙනවා නම් දෙන්න කියලා. ඉතින් එතකොට මට මතක් වුනා මගේ ළඟ හම්බවෙච්ච පිරිටන් පෙති වගයක් තිබුනා. ඊටපස්සෙ මම ඉක්මණට ගිහිල්ලා ඒකෙන් පෙත්තක් ගෙනත් දුන්නා. දීලා මම කිව්වා ඕක බීලා විනාඩි කීපයක් බලන්න අඩුවක් තියෙනවා නම් ගැටළුවක් නෑ හැබැයි අඩු වුනේ නැත්නම් ගොඩක් වෙලා බලන් ඉන්න එපා ඉක්මණට රෝහලට යන්න වෛද්‍යවරයෙක් මුණගැහෙන්න. මොකද ඔය පිටින් පළ දානවා

වගේ ඇතුළෙන් පළ දාන්ත ගත්තොත් ඒක බරපතලයි, හුස්ම ගැනීම ආදී අපහසුතා ඇතිවෙන්න පුළුවන්, වෙන ගැටළු ගොඩක් මතුවෙන්න පුළුවන්, ඒ නිසා විනාඩි කීපයක් බලලා අඩුවුනේ නැත්නම් ඉක්මණට රෝහලට යන්න කියලා. දැන් ඒ බෙහෙත් පෙත්ත ඒ දරුවට දීලා ඒ කටයුතු ටික කරලා උපදෙස් දීලා ආවට පස්සෙ මට හරි ලොකු සතුටක් දැනුනා ආපහු ඒ ගැන කල්පනා කරනකොට. අවශ්‍යම මොහොතකම රෝගියෙකුට බෙහෙත් පෙත්තක් දෙන්න මට පුළුවන් වුනානෙ, ඒ රෝගියා කෙරෙහි හැබෑම කරුණා මෙමත්‍රියෙන් යුක්තව කියලා. ඉතින් එතකොටම මට කල්පනා වුනා මම මේ එක බෙහෙත් පෙත්තක් දීලා මෙව්වර සතුටුවෙන්නෙ දැන් වෛද්‍යවරයෙක් ඉතින් දිනපතාම රෝගීන් කොච්චර දෙනෙක් සුවපත් කරනවාද, ඒක මොනතරම් කුසලයක්ද කියලා මට හිතූනා. හැබැයි එහෙම හිතනකොට මට හිතට කල්පනා වුනා දැන් වෛද්‍යවරයෙකුට අපිට ඒ කටයුත්ත කරපු තරම් පිරිපුන් මනසකින් ඒක කරන්න හැමවිටම පහසු නැහැ. ඒ මොකද දැන් අපිට ඒ අවස්ථාව ලැබුනේ ක්ෂණිකව. එතකොට ඒක වෘත්තියක් හැටියට හෝ ආත්ම ප්‍රතිලාභයක් අපේක්ෂාවෙන් හෝ මුදලක් අපේක්ෂාවෙන් හෝ කිසිම දෙයක් අපේක්ෂාවෙන් කරපු දෙයක් නෙවෙයි.

දැන් අර වෛද්‍යවරයෙක් වෘත්තියක් හැටියට ඒක කරනකොට දිනපතාම රෝගීන් පරීක්ෂා කලත් රෝගීන්ට බෙහෙත් හේන් දුන්නා වුනත් අර රෝගියා සුවපත් කරනවා කියන ආකල්පය නිවැරදිව ඇති කරමින් ඒ කටයුත්ත කරනවා කියන එක ඒක පහසු කාර්යයක් නෙවෙයි. ඒක එහෙම කරන්න පුළුවන් නම් ඒ වෛද්‍යවරයා මුදල් ගන්නා කියලා පින්කමේ අඩුවක් හිටින්නේ නෑ. එතකොට ඒ මුදලින් තමන් ජීවත් වුනා කියලා කුසලයේ කිසිම අඩුවක් නෑ. කුසලයේ අඩුව වෙන්නෙ අර තමන්ගේ වෘත්තිය පවත්වාගෙන යන්න තමන්ට යම්කිසි මුදලක් උපයාගන්න කියන ආකල්පය ඇතිවුනු තැන තමයි අර රෝගියා ගැන කරුණා මෙමත්‍රිය වෙනුවට තමන්ගේ ප්‍රතිලාභය ගැන තෘෂ්ණාව මුල් වෙච්ච ගමන් කුසලය හීන වෙනවා. එතකොට තමන් යම්කිසි ප්‍රතිලාභයක් ලැබුවා වුනත් ඒ රෝගියා පිළිබඳ සැබෑ කරුණා මෙමත්‍රියෙන් ඒක කරන්න පුළුවන් නම් උසස් කුසලයකුත් සිද්ධ වෙනවා, තමන්ට ජීවනෝපාය සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රතිලාභයකුත් සැලසෙනවා. දැන් අතීත කාලයේ අපේ ගම්වල හිටපු වෙද මහත්තරු එහෙම තමයි. ඒ ගොල්ලන්ට ලෙඩෙක් ආවයින් පස්සෙ කොච්චර ගාණක් හම්බෙනවද, මේකට තමන්ගේ ගෙදර තියෙන බෙහෙත් හේන් ටික වියදම් වෙනවාද, අතේ තියෙන සල්ලි වියදම්

වෙනවාද, කාලය ශ්‍රමය ධනය කැප කිරීම් ඒ මොකක්වත් ඒ ගොල්ලන්ට අදාළ නෑ අර රෝගියා සුව කිරීම කියන එකම මානසික තත්වය තමයි ඒ අය තුළ තිබුණේ. එතකොට එහෙම කලාට පස්සෙ අර අය කෘතවේදීව යම් සංග්‍රහයක් කරන එක ඒක ඒගොල්ලන්ගේ දෙයක්. ඉතින් මම ඒකෙන් අදහස් කරන්නෙ වර්තමානයේ සියලුම වෛද්‍යවරු ඒ හැබැ මානසිකත්වයෙන් කටයුතු කරන් නැහැ කියන එකක් නෙවෙයි. වෛද්‍යවරයෙක් හැටියට එහෙම කටයුතු කරන්න තමන්ගේ මනස සකසා ගන්න පුළුවන් නම් තමයි ඒ ඒ ප්‍රමාණයට තමයි අපි ඒ කරන කුසලය වඩා අර්ථ සම්පන්න වෙන්නෙ, වඩා ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වෙන්නෙ. එහෙම නොවන හැම මොහොතකම අපි අර ආත්ම මූලික පදනම මත තමයි දේවල් කරලා තියෙන්නෙ. ඉතින් ක්‍රියාවක් හැටියට අනුන්ට හානියක් හැටියට ඒ දේ කරන නිසා ඒක හොඳක්ය, යහපතක්ය කියලා කියන්න වෙනවා. නමුත් කෙලෙස් නසන්නට ඒවා උපකාර වෙන්නෙ අර විදියට අපි ඒ සංකල්පීය වශයෙන් චේතනාත්මකව ඒවා වඩාත් ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වෙන මට්ටමට තමයි කෙලෙස් නසන්නට ඒවා උපකාර වෙන්නෙ. ඊළඟට දැන් ඔය අපි පැහැදිලි කලේ දෙවෙනි පදනම. එතකොට පළවෙනි අවස්ථාව තමයි ආත්ම මූලික පදනම. දෙවෙනි අවස්ථාව තමයි මානුෂීය පදනම.

එතකොට තුන්වෙනි අවස්ථාව තමයි ආධ්‍යාත්මික පදනම. ඒ ආධ්‍යාත්මික පදනමකට යනකොට අපි අර මං වගේම අනිත් අයත් රැකෙන්න ඕන කියන පුද්ගල මානසිකත්වයෙනුත් ඔබ්බට ගිහිල්ලා මේ සත්ව පුද්ගල වශයෙන් අපි දකින ලෝකය සැබැවින්ම නාමරූප වශයෙන් සංස්කාර වශයෙන් ධාතු වශයෙන්, ධර්ම වශයෙන් ඉතාම සුක්ෂ්මව දකින්න පුළුවන් මට්ටමට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නවා, මේවා හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා සංස්කාර කියන නැහැට. ඉතින් එතනදි මමය කියලාවත්, ඔහුය කියලාවත් මම රකිනවා ඔහු රකිනවා කියලා එකකට වඩා ඊට එහා ගිය පුළුල් මානසික තත්වයක් ඊට වඩා විනිවිද දක්නා දැක්මක් එතන තියෙනවා. එතකොට එබඳු දැක්මකට අපේ මනස අවදි වෙනකොට ඒ නැහැත්තාට මේ ධර්ම වල තියෙන ගුණාත්මක බව විනා පුද්ගල වශයෙන් නෙවෙයි එතනදි සළකන්නෙ. ධර්ම වල ගුණාත්මක බව කියන්නෙ දැන්, මෙත්තාව ගන්නහම මෙත්තාව මෙත්තාවමයි. ඒක සිංහලයාගේ මෙත්තාව, බෞද්ධයාගේ මෙත්තාව, කතෝලිකයාගේ මෙත්තාව, හින්දුන්ගේ මෙත්තාව, මුස්ලිම් අයගේ මෙත්තාව එහෙම එකක් නෑ. මෙත්තාව මෙත්තාවයි. ඒකට ජාති ආගම් හේදයක් නෑ. ඒක කවර සන්නානයක් මතුවුනත් ඒ සන්නානයන් සුවපත් කරනවා, අන්‍ය

සන්නාහන් සුවපත් කරනවා. වෛරය ඒක සිංහල වෛරය, දෙමළ වෛරය, මුස්ලිම් වෛරය, හින්දු වෛරය එහෙම එකක් නෑ වෛරයට. වෛරය වෛරයමයි. ඒක කවර සන්නාහයක ඇතිවුනත් ඒක තමනුත් දවනවා, අනුනුත් දවනවා. එතකොට මෙන්න මෙහෙම අවසානේ මේ සිංහලයෝ හොඳ නෑ දෙමළ අය හොඳ නෑ මුස්ලිම් අය හොඳ නෑ හින්දුන් හොඳ නෑ අහවල් ආගමිකයෝ හොඳ නෑ අහවල් ජාතිකයෝ හොඳ නෑ එහෙම කතාවක් නැහැ. මෙතන තියෙන්නේ ඒ ජාති ප්‍රශ්නයක්වත්, ආගම් ප්‍රශ්නයක්වත් නෙවෙයි, අර මූලික ධර්ම වල තියෙන ගැටළුවක්. යම් සන්නාහයක ක්‍රෝධය, කෝපය, වෛරය ඇවිලෙනවා නම් ඒ තැනැත්තා කවර ජාතිකයෙක් වුනත් ඔහුටත් හානියක්, ඒ ජාතියටත් හානියක්, සමස්ත මනුෂ්‍ය වර්ගයාටම හානියක්. ඒ නිසා මේ ලෝකය සම්බන්ධව පුද්ගල ස්වරූපයන් කණ්ඩායම් ස්වරූපයෙන් ජාති වශයෙන් ආගම් වශයෙන් කුලක වශයෙන් දකින්නට නෙවෙයි ධර්ම වශයෙන් දකිමින් ඒ අනර්ථකාරී ධර්ම තමන්ගේ සන්නාහයේ ඇති කිරීමත් සුදුසු නෑ අන් අයගේ චිත්ත සන්නාහයේ ඇතිවෙන්න ඉඩ සැලසීමත් සුදුසු නෑ. මගේ චිත්ත සන්නාහයෙහුත් හැකි තරම්ම මං එය බැහැර කරන්නට වෑයම් කරන්නට ඕන, අන් අයගේ චිත්ත සන්නාහයෙහුත් හැකි තරම් ඒවා දුරු කරන්නට වෑයම් කරන්නට ඕන. එතකොට මමද ඔහුද කියන කතාවකට එහා ගිය විශ්ව ධර්මතාවය සුරක්ෂිත කරන්නට, අසද්ධර්ම යටපත් කරලා සද්ධර්ම සුරක්ෂිත කිරීමේ ප්‍රයත්නයකට ඒ තැනැත්තා නැඹුරු වෙනවා.

ඉතින් මේ මට්ටමකට යන්න පහසු නෑ මහබෝසත්වරයෙක් වගේ ඉතා පුළුල් ආධ්‍යාසයක් ඇති, පුළුල් චිත්ත සංකල්පනා ඇති චරිත තමයි ඒ වගේ මට්ටමකට සංවර්ධනය වෙන්නේ. ඒ වගේ මට්ටමකට සංවර්ධනය වෙනකොට ඒ තැනැත්තාගේ සමස්ත ශක්තිය අර සියලු ධර්ම ඔස්සේ ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒක හරි සුවිශේෂ දෙයක්. ඒක සුවිශේෂයි කියන්නේ දැන් මහබෝසත් වරයෙක් උපදිනකොට දස දහසක් ලෝකය කම්පනයට පත්වෙන්නේ ඇයි, ඒ උන්වහන්සේගේ චිත්ත සංකල්පනා, උන්වහන්සේගේ මනෝභාවයන් මම මට මගේ කියලා ඇකිලිලා එතන විතරක් හිරවෙලා නෑ. අර සමස්ත දස දහසක්, ඒ දස දහසක් සක්වල කෝටියක් සක්වල ඒ සියලු සත්වයින්ගේ යහපත වෙනුවෙන් තමයි ඒ බෝසත්වරයා ලොව ජනිත වෙන්නේ. එතකොට උන්වහන්සේ සීමාවෙව්වි කෙනෙක් නෙවෙයි, ඒ නිසා උන්වහන්සේ ලොවට ජනිත වෙනකොට ඒ ශක්තිය අර සමස්තය සිසාරා ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ සමස්තයට දැනෙනවා ඒ ශක්තිය. එතකොට උන්වහන්සේ පිරිනිවන් පානකොට ඒ

සමස්තයට දැනෙනවා ඒ වෙනස. ඇයි ඒ? උන්වහන්සේ එක් තැනක එක් පුද්ගලයෙක් හැටියට ජීවත් වෙන කෙනෙක් හැටියට හඳුනාගන්නට අර සමස්තය සිසාරා පවතින පුළුල් මනෝභාවයන් ප්‍රඥාව සහ ගුණය අර සමස්තය සිසාරී විහිදිලා තියෙනවා. ඉතින් ඒ මට්ටමට අපේ මනස ආධ්‍යාත්මිකව අවදි කරන්නට විහිදුවන්නට පුළුල් කරන්නට විකාශනය කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ අර පටු තැනින් අපේ මනස අවදි කරගන්නොත් විතරයි. එතකොට මේ සමස්ත ක්‍රියාවලියම සිද්ධ වෙන්නෙ මේ කියන ප්‍රඥාව මතයි. එතකොට ඒ ප්‍රඥාව අඩුවෙන්න අඩුවෙන්න තමයි අපි ඉතාම පටු ප්‍රාථමික ආත්ම මූලික තැනකට අපේ චිත්ත සංකල්පනාවන් හිරවෙන්නෙ. ඉතින් ඒ නිසා නායක භාමුදුරුවන් මෙහිදී පැහැදිලි කරන්නෙ විටින් විට ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන, දාන සිලාදී මේ ගුණ ප්‍රඥාව මතයි ප්‍රශස්ත මට්ටමකට එන්නෙ. ප්‍රඥාව තැනි වෙන හැම මොහොතකම ඒවා තණ්හා, මාන, දිට්ඨි ආදියෙන් කෙලෙසිලා ඉතා දුර්වල මට්ටමකට පත්වෙනවයි කියන වග.

ඊළඟට ඉතිරි පාරමිතා ගැනත් නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී පැහැදිලි කරනවා. ප්‍රඥාව හීන තැනැත්තාගේ සීලයද තෘෂ්ණා මානසත්භවන් නොයෙක් විට කිළිටි වේ. අපිම සිල්වත්තු යැයි අන්‍යයෝ දුස්සීලයෝ යැයි තමන් උසස් කොට අනුන් පහත් කොට සිතන උග්‍ර සීලවත්තයන්ගේ සීලය කොතෙක් උග්‍ර වුවද එය මානසෙන් කිළිටිය. අරණ්‍යාදියෙහි වෙසෙමින් ඉතා දුක සේ හොඳින් සිල් රක්තා වූ පින්වතුන් විසින් මෙය විශේෂයෙන් සැලකිය යුතු කරුණකි. දැන් මේක අපේ ජීවිතෙන් අපි අත්දැකපු අවස්ථාවක් අපිට නිතර නිතර සිහිපත් වෙනවා. විදේශ ධර්ම දේශනා සඳහා වැඩම කරපු අවස්ථාවක අපිට අපේ ලංකාවේ ස්වාමීන් වහන්සේලා ආරම්භ කරපු විහාරස්ථාන දෙකකට අපි වැඩම කලා. එහි පළවෙනි විහාරස්ථානයේ විදේශික ස්වාමීන් වහන්සේ තමක් වැඩහිටියා, වයසින් උන්වහන්සේ අපිට වඩා ටිකක් වැඩියි. කවදාවත් අපි දැකලා නැ මුණගැහිලා නැ උන්වහන්සේට සිංහල කතා කරන්නත් බෑ ඉංග්‍රීසින් උන්වහන්සේට හරියට කතා කරන්න බෑ. ඉතින් අපි දෙදෙනා අතර සන්නිවේදනයත් බොහෝම දුර්වල මට්ටමින් තිබුනේ. නමුත් උන්වහන්සේ අපි විහාරස්ථානයට ගිහිල්ලා එහි ටික දවසක් වැඩ හිටියා ධර්ම දේශනා කිරීමේ ආදිය සඳහා. නමුත් මේ කෙටි කාලය තුළ උන්වහන්සේ අපි කෙරෙහි බොහෝම කරුණා මෙමත්‍රියෙන් යුක්තව බොහෝම ලෙන්ගතුව සියලුම ආගන්තුක සත්කාරයන් අපි කෙරෙහි කරුණා මෙමත්‍රියෙන් සිද්ධ කලා ඒ විදේශික ස්වාමීන් වහන්සේ. ඊටපස්සෙ

තවත් අපේ ලංකාවේ ස්වාමීන් වහන්සේ නමකගේ විහාරස්ථානයකට අපි වැඩම කලා. එතනදී ඒ විහාරස්ථානයේ ලොකු භාමුදුරුවො ඉතින් උන්වහන්සේ බොහොම හොඳට ගුණදහම් වඩන සිල් රකින කෙනෙක් හැටියට මහජනයාත් හඳුනාගෙන තියෙනවා. නමුත් ඒ ගිය තැන ඉඳලාම ඒ ස්වාමීන් වහන්සේ අපිත් එක්කලා දැන් පැමිණි වෙහෙස නිවාගන්න විවේක ගන්න කියලාවත් කියන්නට වෙලාවක් නෑ ගිය වෙලාවේ ඉඳලාම උන්වහන්සේ කියන්න පටන් ගත්තේ අපි මෙව්වර මෙහෙම කැපවෙලා සිල් රකිනවා, මේ ගොඩක් භාමුදුරුවන්ට ඒවා ගැන හැඟීමක් නෑ එතකොට දායකයින්ට ඒවා ගැන හැඟීමක් නෑ ඔය විදියට නිරන්තරයෙන්ම අත්තුක්කංසනපරවම්භනය. ඒ කියන්නේ අපි මෙහෙමයි, අපි මෙහෙමයි සිල් රකින්නෙ. අනිත් අයට ඒවා ගැන හැඟීමක් නෑ. ඉතින් ඒ අවස්ථා දෙක බොහොම ළඟ ළඟ අත්දැකපු නිසා අපිට ඒක බොහෝම තදින් දැනුනා ඒ ස්වාමීන් වහන්සේලා දෙනමගේ පැවතුනු වෙනස. ඉතින් ඒකෙන් අපි අදහස් කරන්නේ අවඥා සහගත බවක් නෙවෙයි, ඒ විහාරස්ථානයේ වැඩ හිටිය ඒ ලොකු භාමුදුරුවො උන්වහන්සේ බොහෝම සිල්වත් කෙනෙක් හොඳ කෙනෙක් හැටියට කවුරුත් අගය කරනවා. නමුත් ඒක වෙනම කාරණයක්. නමුත් ඒ සීලය අර මානයෙන් අනිත් අය මෙහෙමයි, අපි මෙහෙමයි කියලා සන්සන්දනය කර කර තමන් හුවා දක්වමින්, අනුන් හෙළා දකින මානසිකත්වයෙන් නම් පවත්වාගෙන යන්නේ ඒ සීලය උන්වහන්සේලාට කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට සහාය වෙන සීල පාරමිතාවක් හැටියට වර්ධනය වෙන්නේ නැහැ. ඒක තමයි එතන තියෙන ගැටළුව වෙන්නේ.

ඊළඟට නායක භාමුදුරුවො සිහිපත් කරනවා අත්තුක්කංසනපරවම්භන තණ්හාදියෙන් නොකිළිටි වන සේ සිල් රැකිය හැක්කේද ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි. සත්වයන් බොහෝ ඇලුම් කරන උසස් කොට සළකන කාමයන්ගෙන් නික්මිය හැක්කේද නුවණැත්තාටමයි. ඒ කියන්නේ තෛශ්ක්‍රමය. තෛශ්ක්‍රමය පාරමිතාවක් හැටියට ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ ප්‍රඥාව තියෙන කෙනාටයි. මේක ඉතාම සුවිශේෂම කාරණයක්. මොකද ප්‍රඥාව නැති නම් කොහොමත්ම ඒ තැනැත්තාට දේවල් අත්හරින්න පුළුවන්කමක් නෑ. දැන් හුඟක් වෙලාවට අද කාලෙ කෙරෙන්නේ නිකන් බලෙන් දේවල් අත්හරින්න අපි යොමු කරනවා, අනිත් අයත් බලෙන් දේවල් අත්හරින්න උත්සාහ කරනවා. ඒ කියන්නේ තණ්හාව තියෙද්දි බලහත්කාරයෙන් දේවල් අත්හරින්න උත්සාහ කරනවා. ඉතින් එහෙම ටික ටික හරි පුරුදු වෙන්න ඕන. නමුත්

දේවල් අනභූතරන්ත, අනභරින්න දැන් අපේ මනස සැකසෙන්නේ ප්‍රඥාවෙන් ඒවායේ නිස්සාරත්වය වටහා ගන්නා ප්‍රමාණයට. අපි මීට ඉහතදිත් ධර්ම දේශනාවලදී උදාහරණයක් හැටියට සිහිපත් කරලා තියෙනවා. අපි හිතමු පොඩි දරුවෙකුට රබර් බෝලයක් දුන්නොත් ඒ දරුවා ඒකෙන් ගොඩක් ආශ්වාදයක්ලබනවා. ඒක පෙරලනවා, අනිත් අයට පෙන්නනවා, නිදාගන්නකොට තුරුල් කරගන්නවා, අවදි වෙනකොට ආයෙ භායනවා, වෙන කෙනෙක් ගත්තොත් අඬනවා, ඒකත් එක්ක විනෝද වෙනවා, එතකොට මේ විදියට ඒක ආශ්වාදනය කරනවා. ඉතින් ඒ දරුවාට වැඩිහිටියෙක් කීව්වොත් එහෙම ඔය රබර් බෝලය ඕක වැඩක් නෑ ඔන්න ඕක පැත්තකට විසි කරන්න කියලා කීව්වට ඒ දරුවාට ඒක ඒත්තු යන්නෙ නෑ. අර වැඩිහිටියා කියන නිසා ඒක පැත්තකින් තිබ්බා වුනත් ඒ දරුවාට ඒ පිළිබඳව තියෙන කැමැත්ත දුරුවෙන්නෙ නැහැ. ඉතින් නමුත් ඒ දරුවා යම් ආකාරයකින් අනුක්‍රමයෙන් වැඩිහිටි වෙලා තරුණ වයසට, වැඩිහිටි වයසට පත්වෙනකොට දැන උගත්කම් වලින් මුහුකුරා යාමෙන් වර්ධනය වෙනකොට ඒ දරුවාට වෙන කවුරුවත් කියන්න දෙයක් නෑ, අර රබර් බෝලෙ වැඩක් නැති දෙයක් කියලා. ඒ දරුවාටම ඒ පිළිබඳව තියෙන වැදගත්කමක් නැහැ කියන බව දැනෙන්න ගන්නවා. එහෙම දැනෙනකොට ඒ දරුවා තවදුරටත් ඒක පෙරලන්න, ඒකත් එක්ක සෙල්ලම් කරන්න, ඒක අනිත් අයට පෙන්වන්න, නිදාගන්නකොට ඒක තුරුල් කරගෙන නිදාගන්න, අවදි වෙච්ච ගමන් ඒක භායන්න අනිත් අය ගත්තොත් රණ්ඩු වෙන්න එහෙම කටයුතු කරන්න යන්නෙ නෑ කුමක් නිසාද, ඔහුට ඒක තිබුනත් එකයි නැතත් එකයි, ඇයිද? ඒක එතරම් සරු බවක් නැහැ කියන බව ඔහුට හොඳින් වැටහෙනවා. එතකොට අන්න ඒ වැටහෙන වැටහෙන ප්‍රමාණයට තමයි ඔහුට අර රබර් බෝලය පිළිබඳව අත්හැරීමක් ඒ කියන්නෙ නිබ්බිදාවක්, නිබ්බින්නි කියන්නෙ විදින්නෙ නෑ, නිබ්බින්නි කියන වචනය අද පොත්පත් වල තියෙන්නෙ කළකිරෙයි කියලා පරිවර්තනය කරලා. ඒ කළකිරෙයි කියන වචනය ගැලපෙනවා වෙන්න පුලුවන්. නමුත් වර්තමාන භාවිතයත් එක්කලා ඒ වචනය හුඟාක් වෙනස් වෙලා තියෙනවා, කළකිරෙනවා කීව්වහම එක්තරා සුක්ෂ්ම ද්වේෂ මූලික සිතක්, එහෙම නැත්නම් නොසතුටක්, ගැටීමක්, තුරුස්නා ගතියක් ඒක ඇතුලේ තියෙන බවක් ජේනවා අද වර්තමාන භාවිතයත් එක්ක. ඉතින් ඇත්තටම නිබ්බින්නි කියන වචනයට හොඳම අර්ථය ගන්න පුලුවන් වචනය තමයි එහි සංස්කෘත ස්වරූපය නිර්වින්දනි, නිර්වින්දනි කියන්නෙ විදින්නෙ නෑ. ඇයිද විදින්නෙ නැත්තේ. එහෙම විදින්න තරම්

වැදගත් දෙයක් ඒ තැනැත්තා එහි දකින්නේ නෑ. ඇයි ද ඒ ප්‍රඥාවෙන් ඒ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ නිස්සාරත්වය වටහාගෙන. ඒ නිසා හැබැවටම කාමයන්ගෙන් නික්මීම, අකැමැති දේවල් අතහැරින්න අපි කාටත් පුළුවන්. අකැමැති දේ අතහැරිනවා කියන එක නෙවෙයි නෛෂ්ක්‍රමයය කියන්නේ. කැමැති දේ අතහැරින එක. කැමැති දේ අතහැරින්න පුළුවන් වෙන්නේ කුමක් නිසාද, එහෙම කැමැති වෙන්නට තරම් දෙයක් එහි නෑ කියන බව හරියට නුවණින් වැටහුනොත් පමණයි. ඒ නිසා නෛෂ්ක්‍රමයයට ප්‍රධානම සාධකය වෙන්නේ ප්‍රඥාව.

ඊළඟට සෑම දෙයක්ම සිදු කල හැක්කේ ප්‍රඥා සම්ප්‍රයුක්ත වීර්යයෙනි. අපිට කොච්චර උත්සාහය තිබුණා වුනත් කායික මානසික කැපකිරීමක් තිබුණා වුනත් ඒක ප්‍රඥාවෙන් සමබර කරගත්තේ නැත්නම් අපේ වීර්යය අකුසලයට වුනත් හේතුවෙන්න පුළුවන්. අපි නිතරම කතා කරලා තියෙනවා, වීර්යය කුසල් අකුසල් දෙකෙහිම යෙදෙන වෛතසික ධර්මයක්. ප්‍රඥාවෙන් තොරව යොදාගන්නා වීර්යය තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථය පිණිස අකුසලය පිණිස අවැඩ පිණිස හේතුවෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත වීර්යය තමයි කුසල ධර්ම සම්පාදනයෙහි උපකාර වෙන්නේ.

ඊළඟට ක්ෂාන්ති පාරමිතා පිරීම වශයෙන් අනුන් කරන නින්දා පරිභව අලාභහානි ආදියේ ප්‍රයෝජනය ලැබිය හැක්කේ නුවණැත්තාට පමණයි. මෙතන හරි පටිත වාක්‍යයක් නායක භාමදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා, ක්ෂාන්ති පාරමිතාව පිරීම වශයෙන් අනුන් කරන නින්දා පරිභව අලාභහානි ආදියෙන් ප්‍රයෝජන ලැබිය හැකි වන්නේ, දැන් සාමාන්‍යයෙන් කෙනෙක් කියන්නේ අනිත් අය නින්දා පරිභව කරනකොට ඒක ඉවසන්න පුළුවන් ගතිය කියලානෙ. නායක භාමදුරුවෝ මෙතන කියනවා ඒකෙන් ප්‍රයෝජන ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ ප්‍රඥාව තියෙන කෙනාටයි. ප්‍රයෝජන ගන්නවා කියලා කියන්නේ දැන් ඇත්තටම මේ ලෝකයේ මේ කටුක අත්දැකීම්, නින්දා පරිභව ආදී ඒ කියන්නේ තමන් වැරදි කරලා අනිත් අයගෙන් නින්දා ලබලා ආ ඒක මට ප්‍රයෝජනයි කියලා හිතන එක නෙවෙයි. ලෝක ධර්මතා හැටියට අපි කොච්චර හොඳින් සිහි කල්පනාවෙන් දේවල් කලා වුනත් අපිට ලෝක ධර්ම වශයෙන් අපිට ප්‍රශංසා වගේම නින්දාත් විඳින්නට සිද්ධ වෙනවානෙ. එතකොට එබඳු නින්දා අලාභ අපවාද ආදිය සිද්ධ වෙනකොට ඒක දරාගැනීම පමණක් නෙවෙයි, ඒකෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට අපි දක්ෂ වෙන්නට ඕන. ප්‍රයෝජන ගන්නවා කියලා කියන්නේ ක්ෂාන්තිය, ඉවසීම පුහුණු කරන්න හොඳම

අවස්ථාව, හොඳම කමටහනක් කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ ඒකයි. ඉතින් ගොඩක් දෙනා ඒ වගේ අවස්ථා වල දැනකට තද කරගෙන, හිර කරගෙන යන්නම් දරාගෙන ඉන්නවා. ඒක එකක්. ඒක හැමදාම අපිට එහෙම දරාගෙන අල්ලගෙන ඉන්න පුළුවන්කමක් නෑ කොයි වෙලාවේ හරි පුපුරලා යනවා. ඒ නිසා හැබෑ ක්ෂාන්තිය කියලා කියන්නෙ ඒකෙන් අපේ මනස පුහුණු කරන්න ඕන අර අකැමැති අරමුණු වලදි නොසැලී සිටින්නට අපේ මනසට අවශ්‍ය ශක්තිය ගොඩනැගෙන තෙක්. ඒක තමයි ඒකෙන් ගන්නට තියෙන ප්‍රයෝජනය. ඉතින් එහෙම ප්‍රයෝජන ගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ ප්‍රඥාවෙන් ඒ දිහා බලන කෙනෙකුට විතරයි. නුවණ මද තැනැත්තේ ඒවා නිසා කෝප වී තමාටම හානි කරගන්නේය. තමාටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් නොවන සැටියට යහපතක්ම වන සැටියට සැමතන්හිම සත්‍යයම පාවිච්චි කොට සත්‍ය පාරමිතා කළ හැක්කේ නුවණැත්තාටමය. එතකොට සත්‍ය පාරමිතා දැන් සමහරු ඇත්ත කියන්න ගිහිල්ලා තමන්ටත් හානි කරගන්නවා, ඇත්ත කියන්න ගිහිල්ලා අනිත් අයටත් හානි කරනවා, ඇත්ත කියන්න ගිහිල්ලා ඔවුනොවුන් කොටවනවා සමහරවිට, එහෙම කෙටවීමේ අදහසක් නැතිවුනාට ඇත්ත කියන්න ගිහිල්ලා ලොකු හානි සමහර වෙලාවට සිද්ධ වෙනවා. ඉතින් තමන්ටත් අනුන්ටත් අනර්ථයක් නොවෙන හැටියට සත්‍යය පාවිච්චි කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ ප්‍රඥාව තියෙන කෙනෙකුට විතරයි. එහෙම නැත්නම් ඇත්ත කියන්නයි බිම ඉදගන්නයි බයවෙන්න ඕන නැතෙ කියලා අර දැකපු අහපු හැමදේම අනිත් අය ඉදිරියේ හලන්න පුළුවන්. ඉතින් එහෙම කරන්න ගියොත් ලොකු හානියක් සිද්ධ වෙනවා. දැන් අද අපට ඡේතවා මේ රටක භාෂණ නිදහස, ඊළඟට තොරතුරු දැනගැනීමේ නිදහස ඉතින් මේවා මිනිස් අයිතිවාසිකම් තමයි, නමුත් ඒවා අයිතිවාසිකම් කියලා රටේ සිද්ධ වෙන හැමදේම ජනමාධ්‍ය තුළින් එළියට දාන්න ගියාම අපි ඇත්තයි කියන්නෙ, අපි තමයි මුලින්ම කියන්නෙ ඔය විදියට කිය කියා තරඟට අර ඔක්කොම එළියට දාන්න ගියායින් පස්සෙ අන්තිමට මිනිස්සුන්ගේ ඔලුව කුරුවල් වෙනවා මොකද වැඩිපුරම නිතර අහන්න ලැබෙන්නෙ අර විනාශකාරී දේවල් නම් ඒක එක්තරා ප්‍රවණතාවයක් හැටියට මිනිස්සුන්ගේ මනසේ පැතිරෙන්න ගන්නවා විෂබීජයක් වගේ. ඉතින් එතකොට ඒවා දැනගන්න අයිතියක් තියෙන්න පුළුවන්, ඒ වගේම ඒ කියන්නෙ ඇත්ත වෙන්න පුළුවන්, නමුත් ඒවා ප්‍රකාශ කිරීම තුළ යහපතක්ද අයහපතක්ද වෙන්නෙ ඒක දැකගන්නට තරම්

සංයමයක් අපි තුළ ඇතිවෙන්නේ ප්‍රඥාව තිබුණොත් පමණයි. එහෙම නැතිවුණොත් අවිචාරවත් වෙනවා සත්‍යවාදී බව පිළිබඳව.

ඉතින් මෙන්න මේ විදියට ඊළඟට අධිෂ්ටාන පාරමිතාව. අධිෂ්ටානයක පිහිටලා ඉන්නට නම් ඒ පිළිබඳව ප්‍රඥාවක් තියෙන්නට ඕන. ඊළඟට මෙෙත්‍රි පාරමිතාව, මෙත් වචන්තට පුළුවන් වෙන්නේ ප්‍රඥාව තියෙන කෙනාටයි.

ඊළඟට විශේෂයෙන් උපෙක්ඛා පාරමිතාව. උපෙක්ඛාව දියුණු කරගන්නට ප්‍රධාන වශයෙන්ම ප්‍රඥාව අවශ්‍ය වෙනවා. අපි මීට ඉහතත් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා, උපෙක්ඛාව ක්‍රම තුනකට ඇතිවෙන්න පුළුවන්. අඥාණ බවින් උපෙක්ෂාව ඇතිවෙනවා, ඒ වගේම ඒකාග්‍රතාවයෙන් උපෙක්ෂාව ඇතිවෙනවා, ප්‍රඥාවෙන් උපෙක්ෂාව ඇතිවෙනවා. දැන් අඥාණ බවින් උපෙක්ෂාව ඇතිවෙනවා කියලා කියන්නේ ඒ වෙන්තට යන දේ සිදුවෙන දේ පිළිබඳව පැහැදිලි වැටහීමක් නෑ, ඒ කියන්නේ සිද්ධ වෙන අනර්ථය තේරෙන්නේ නෑ, ඒ නිසා ඔහේ දේවල් එක්කලා දරාගෙන ඉන්නවා, හොඳ ද නරකද කියලා විචාරයක් නෑ. එතකොටත් ඇලීම් ගැටීම් නැතිව මධ්‍යස්ථව කෙනෙකුගේ මනස පවත්වන්නට හැකියි. එතකොට ඒක අඥාණ උපෙක්ෂාව. ඒකාග්‍රතාවයෙන් උපෙක්ෂාව ඇතිවෙනවා කියලා කියන්නේ චතුර්ථ ධ්‍යානය වගේ ගැඹුරු සමාධියකට යනකොට ඒ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය නිසා අවශේෂ අරමුණු වෙත නොගොස් ඒ පිහිටි අරමුණෙහිම දැඩිව මනස එකඟ වෙනවා, ඒ නිසා ඇතිවෙන උපෙක්ඛාව. ඊළඟට ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත උපෙක්ෂාව කියලා කියන්නේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ හේතු ප්‍රත්‍යය අන්තර්සම්බන්ධය, ත්‍රිලක්ෂණය දැකීම තුළ වෙනස් කළ හැකි දේ වෙනස් කරනවා, වෙනස් කළ නොහැකි දේවල් සම්බන්ධව උස් පහත් වීමක් නැතිව වෙනසක් නැතිව මධ්‍යස්ථව ඒවා දරාගන්නට පුළුවන් හැකියාව. ඉතින් උපෙක්ඛා පාරමිතාව පුරන්න උපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරය පුහුණු කරන්නටත් මේ දෙකටම විශේෂයෙන් ප්‍රඥාව අත්‍යවශ්‍ය වෙනවා. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට ප්‍රඥාව හැම කරුණකදීම ප්‍රයෝජනවත් වෙන හැටි, වැදගත් වෙන හැටි, ප්‍රඥාවෙන් තොරව කරන කටයුතු නිශ්ඵල වෙන හැටි ඒ නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයේදී ප්‍රඥාවෙහි තියෙන ප්‍රායෝගික වැදගත්කම නැවත නැවත සිහිනුවණින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා බැලීම ප්‍රඥා පාරමිතාව දියුණු කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වෙනවා. ඒ තමයි ප්‍රඥාවේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ක්‍රමය හැටියට නායක භාමුදුරුවෝ මේ පාරමිතා ප්‍රකරණය පොතේ දක්වන්නේ.

ඉතින් අද දවසේ මේ කාරණා සිහියේ පවත්වාගෙන අපි ඉදිරියට මේකෙ තව කොටසක් කතා කරන්න තියෙනවා, ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද පිළිබඳව. එහෙම කතා කරලා අපි තව සතියක් හෝ දෙකක් ඇතුළත මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳ කතා කරන කොටස නිමා කරන්නට පුළුවන්කමක් තියෙනවා. එහෙම නම් අද දවසේ මූලික ධර්ම කරුණු පැහැදිලි කිරීම මෙපමණකින් නිමා කරලා අපි සුපුරුදු පරිදි සත්‍යක්‍රියාව විනාඩි කිහිපයක් සිද්ධකරමු.

18. ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි සුපින්වත් ඔබ සියලුදෙනාටම. සුපුරුදු පරිදි ආරම්භ කරන්නට යෙදුනු සෙනසුරාදා දින ධර්ම දේශනාව ධර්ම සාකච්ඡාවෙහි අනුරුද්ධ සුත්‍රයේ අෂ්ට මහාපුරුෂ විතර්කයන්හි හත්වන පුරුෂ විතර්කය එනම් ධර්මය අවබෝධ කළ හැක්කේ ප්‍රඥාවන්තයන්ට පමණි යන මාතෘකාවට ප්‍රකාරව අද දිනත් ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට මේ ගෞරවණීය ආරාධනය පොකුණුවිට ශ්‍රී විනයාලංකාරාමවාසී අතිපූජනීය ආචාර්ය කුකුල්පතේ සුදස්සි ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේටයි. ඔබවහන්සේට මාගේ උත්තම නමස්කාරය. අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නෙ. අද දවසට නියමිතව පවතින්නෙන් අපි ප්‍රඥාව ගැන දැන් සති ගණනාවක්ම කතාබහ කලා. අද දවසේත් අපි එහි ඉදිරි කොටසක් කතාබහ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. පසුගිය දිනවල අපි අතිපූජනීය මහාචාර්ය රේරුකානේ චන්ද්‍රවිමල මහාත්‍යයක ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයෙහි ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ දැක්වෙන යම් යම් මාතෘකා සාකච්ඡා කලා. ඒ අනුව එහි සඳහන් වෙන මාතෘකා කිහිපයක් අපි නිම කලා. ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු, ඒ වගේම ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු, ඒ වගේම පසුගිය සතියේ අපි කතාබහ කළේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ක්‍රමය කුමක්ද කියන බව.

එතකොට අදට නියමිතව පවතින කොටස තමයි ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය. ප්‍රතිපත්තියයි කියලා කියන්නෙ යම්කිසි පරමාර්ථයක් සාධනය කරගන්න, සාර්ථක කරගන්න අප විසින් අනුගමනය කළ යුතු වැඩපිළිවෙල තමයි ප්‍රතිපත්තිය කියන්නෙ. එතකොට ඒ ප්‍රතිපත්තීන් අතර සමප්‍රතිපත්ති, මිත්‍යා ප්‍රතිපත්ති කියලා දෙකක් තියෙනවා. සමප්‍රතිපත්ති කියලා කියන්නෙ නිරවද්‍ය වූ ප්‍රතිපත්තිය. මිත්‍යා ප්‍රතිපත්ති

කියලා කියන්නෙ සාවද්‍ය වූ ප්‍රතිපත්තිය. එතකොට අපි යහපත් පරමාර්ථයක් සඳහා උත්සාහවත් වෙතකොට අපි ඒ පිළිබඳව සමය ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය කරන්නෙ. ඉතින් නිර්වාණගාමිණී මාර්ගයෙහි කවර ගුණයක් දියුණු කරන්නට වුනත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව ඒ සඳහා උපකාරී වෙන බව ඒ පිළිබඳව මූලික දැනුම ඇතිව තමයි අපි සියලු ගුණධර්ම පිළිබඳව ප්‍රතිපදාව සකස් කරගත යුත්තේ. ඒ අනුව රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවෝ මේ ප්‍රඥා පාරමිතාව දියුණු කරන කෙනෙක්, ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට මේ ජීවිතේ තුළ අනුගමනය කළ යුතු ප්‍රතිපදාව කුමක්ද කියන බව මෙහි පැහැදිලි කරනවා. එතකොට උන්වහන්සේ පැහැදිලි කරලා තියෙන ආකාරයෙන්ම අපිට ඒ කරුණු විග්‍රහ කරගැනීම ගොඩක් ප්‍රයෝජනවත් වෙනවා, කරුණු නොගිලිහී හැමදෙයක්ම අවධානයට ගැනීම සඳහා.

උන්වහන්සේ එහිදී සිහිපත් කරනවා ප්‍රඥා පාරමිතා පුරුකු කැමැති පින්වතුනි විසින් ඉහත දැක්වූ ප්‍රඥාවට බාධක වූ සම්මෝහ හේතූන්ගෙන් හැකිතාක් දුරුවිය යුතුය. දැන් අපි පසුගිය සතිවල කතාබහ කලා ප්‍රඥාව ඇති කරගන්නට බාධක කරුණු පවතිනවා. ඒවා තමයි සම්මෝහ කරුණු කියලා හඳුන්වන්නෙ. සම්මෝහ කියලා කියන්නෙ මෝහය වැඩි කරන, මුලාව වැඩි කරන, අවිද්‍යාව මතු කරන, ප්‍රඥාව මොට කරන කාරණා තමයි සම්මෝහ කාරණා කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට ඒ සම්මෝහය ඇති කරන, ප්‍රඥාවට බාධා කරන කරුණු වලින් හැකිතාක් වැළකී සිටින්නට උත්සාහ කළ යුතුයි. දැන් එතකොට ඒ කරුණු මොනවාද කියන බව අපි දීර්ඝ වශයෙන් සාකච්ඡා කලා, ඒවා මූලික වශයෙන් සාකච්ඡා කලේ ඒ ප්‍රතිපදාව සම්බන්ධව ඒවා වැදගත් වෙන නිසා.

අපි නිතරම කතා කරන දෙයක් තමයි යම් පරමාර්ථයක් සඵල කරගන්නට නම් ආය කෙෂශල්‍යය, අපාය කෙෂශල්‍යය සහ උපාය කෙෂශල්‍යය කියන මේ තුන හරියට තේරුම් ගන්නට ඕන. ආය කෙෂශල්‍යය කියන්නෙ ඒ සම්බන්ධව සාධක මොනවාද කියලා, අපාය කෙෂශල්‍යය කියලා කියන්නෙ ඒ සම්බන්ධ බාධක මොනවාද කියලා, උපාය කෙෂශල්‍යය කියන්නෙ බාධක දුරු කරලා සාධක ගොඩ නගලා ඒ නිවැරදි ප්‍රතිපදාව අවස්ථාවෝචිතව පවත්වාගෙන යාමේ හැකියාව. එතකොට ඒ තුන්වෙනි කාරණය ගැන තමයි අද මේ කතා කරන්නෙ. ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය කියන්නෙ ඒක. ඒ කියන්නෙ උපාය කෙෂශල්‍යය. උපාය කෙෂශල්‍යයේදී අර මුල් කරුණු දෙක වැදගත් වෙනවා. සාධක මොනවාද කියලා හඳුනාගෙන ඒවා ගොනු කරගන්නට ඕන. බාධක මොනවාද කියලා හඳුනාගෙන ඒවා දුරු

කරන්නට ඕන. ඒ නිසා ප්‍රඥාවට බාධක වූ සම්මෝහ හේතූන්ගෙන් හැකිතාක් දුරු විය යුතුය. ප්‍රඥාවට හේතු වන දෑ සේවනය කළ යුතුයි. ඒවා තමයි අර සාධක. ඊළඟට සත්වයන් සත්වයන්ගේ දියුණුවට, යහපතට, සැපයට හේතුවන නිරවද්‍ය විද්‍යා ශිල්පයන් උගත යුතුය.

දැන් ප්‍රඥාව දියුණු කරගැනීමේ ක්‍රමෝපායක් හැටියට විවිධ විද්‍යාවන් හැදෑරීම, විවිධ ශිල්ප හැදෑරීම, විවිධ භාෂා ශාස්ත්‍ර ඉගෙන ගැනීම ආදී කාරණා අප මුලදි සාකච්ඡා කලා. එතකොට තමන්ගේ දියුණුවට, අභිවාද්ධියට, සැපයට හේතුවන විදියේ එබඳු කරුණු නිරවද්‍ය වූ කරුණු බහුලව පුරුදු පුහුණු කිරීම, ඒ සඳහා උනන්දු වෙන්න ඕන. එතකොට ඒ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයේ එක් අංගයක් හැටියට, එක් කොටසක් හැටියට ඒකත් අපි මතක තියාගෙන හැකි ආකාරයෙන් පුරුදු පුහුණු කරන්න ඕන. දැන් මෙතනදි අපි විශේෂයෙන් සිහිපත් කරන්නට ඕන, අපේ මනසේ වුනත් එක්තරා වැරදි අදහසක් කාලයක් තිබුනා. ඒ තමයි දැන් හික්මුත් වහන්සේ නමක් හැටියට සහ පුද්ගලයෙක් කෙනෙක් හැටියට ගත්තහම අපි මේ ලෝකෙ හැමදෙයක්ම ඉගෙන ගන්න නිකං ඒවට දඟලන්න ඕන නෑ අපිට අදාළ ඒ සීමාසහිත කොටස ඉගෙන ගත්තහම ඇති, අනිත් එක තමයි සමහර දේවල් අපි දැනගත්තහම ඒවා නිකං අනවශ්‍ය කරදර ඇතිවෙනවා කියන අදහසක් මගේ මනසේ නම් තිබුනා.

ඒ කියන්නෙ දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් භාෂා කිහිපයක් දැනගත්තහම, දැන් සිංහල භාෂාව දැනගෙන ඉතින් ඒ සිංහල කතා කරන අය නිතර කතා කරලා ඒ ගොල්ලන්ගේ ජීවිතේ ගැටළු, ප්‍රශ්න ඒවා අහනවා. ඉතින් මට හිතවිච්ච දේ තමයි දැන් තව භාෂාවක් ඉගෙන ගත්තහම ඉතින් ඒ භාෂාව දන්න අයත් එතකොට ඒ ගොල්ලන්ගේ ප්‍රශ්නත් කියන්න ගන්නවා. එතකොට තවත් අපිට තියෙන විවේකය නැතිවෙලා යනවා. තවත් කාලය ඒවට ඇහිරිලා යනවා. එතකොට නිකං වැඩ වැඩිවෙන එක කාර්යබහුල වෙන එක තමයි වෙන්නෙ. ඉතින් මේ එක භාෂාවක් දැනගෙන අපිට අවශ්‍ය කටයුතු කරගත්තහම, අපිට ධර්මය දැනගන්න ඉතින් මේ සිංහල භාෂාව ඉගෙන ගත්තහම හොඳටම ඇති ඒ නිසා ඒ වැඩි දේවල් වලට යන්න ඕන නෑ ඒවට ගියාම නිකං අනවශ්‍ය කරදර බාධක ගොඩක් තමයි පැටලෙන්නෙ. කාර්ය බහුල වෙනවා, ජීවිතේ බොහොම සංකීර්ණ වෙනවා, ඒ නිසා ඒවා එහෙම ඕන නෑ වගේ අදහසක් දීර්ඝ කාලයක් මගේ මනසේත් තිබුනා. නමුත් කල්‍යාණමිත්‍රයන්ගේ ඇසුරත් එක්කලා අපි උනත් තේරුම් ගන්නා ප්‍රායෝගිකව එහෙම නෙවෙයි ඒ යම්කිසි භාෂාවක් දැනගෙන තිබීම බාධාවක් නෙවෙයි. හැබැයි අපිට

ප්‍රශ්න වෙන්නෙ අපි බොහෝ දේවල් දන්නවා, අපිට ගොඩක් කෞශල්‍යය තියෙනවා කියලා පෙන්නන්න උත්සාහ කලාම අනිත් අය අපෙන් වැඩ ගන්න වැයම් කරන අවස්ථා තියෙනවා. එතකොට ඒ ගොල්ලන්ගේ වැඩ ටික ඔක්කොම අපිලව්ව කරගන්න උත්සාහ කරනවා. එතකොට ඒ නිසා තමයි අපි හැමනිස්සේම සිහිපත් කරන්නෙ අපිට ගුණය තියෙන්නත් ඕන, නුවණ තියෙන්නත් ඕන, අනිත් අයට උදව් කරන එක වරදක් නෙවෙයි, අනිත් අයගේ කටයුතු කරලා දෙන එක වරදක් නෙවෙයි, නමුත් අපිට සියලු දෙනාගේම කටයුතු කරන්නටත් බැහැ අපිට කළ හැකි ප්‍රමාණය සීමිතයිනෙ. එතකොට අපි කාර්යබහුල නොවී, අපි ව්‍යාකූල නොවී ඒ වගේම අපි මානසික ආතතියට පත්නොවී, අපිට දරන්න පුළුවන් ඔරොත්තු දෙන්න පුළුවන් ප්‍රමාණය කොතෙක්ද කියලා හඳුනාගෙන ඒ ප්‍රමාණයට වැඩ කටයුතු සමතුලිත කරගන්න අපිට ප්‍රඥාව තියෙන්න ඕන.

හැබැයි එහෙමයි කියලා අපේ කෞශල්‍යයන් අනිත් මොට කරගත්තොත් ඒ හැකියාවන් නැති කරගත්තොත් කුසලතා අපි හීන කරගත්තොත් ඒක අපිට යම්කිසි බාධකයක් වෙනවා. දැන් ඒ වැරදි ක්‍රියාව මම මගේ ජීවිතේ බොහෝ අවස්ථාවල කරලා තියෙනවා, ඒවා පසුව දැනගන්නට පස්සෙ ඒවා සංශෝධනය කරගෙන තියෙනවා. දැන් අපි අධ්‍යාපනය ලැබුවේ ප්‍රාචීන අංශෙන්. එතකොට ප්‍රාචීන ප්‍රාරම්භය කරලා, මධ්‍යමය කරලා, ඊළඟට අවසාන විභාගෙ කරන්න තියෙන්නෙ, අවසාන විභාගය තමයි රාජකීය පණ්ඩිත විභාගය කියලා කියන්නෙ, එතකොට ඒ මධ්‍යමය කරනකොට අපිට ඕන වුනා ටිකක් භාවනා කරන්න යන්න, ආධ්‍යාත්මික පැත්තට යොමුවෙන්න. එතකොට අපි කරපු දේ දැන් මධ්‍යම විභාගේ පාස් වුනොත් අපිට අනිවාර්යයෙන් අවසානෙ කරන්න වෙනවා, ඒ නිසා හොඳම දේ තමයි මේ විභාගෙ සම්පූර්ණ නොකර ඉන්න එක. එතකොට ඒ හැකියාව, ඒ සුදුසුකම මට නැති නිසා ඊළඟ අවස්ථාවට යන්න බැහැ. එතකොට ඒ ප්‍රශ්න ඉබේම විසඳෙනවා. එතකොට කවුරුවත් මට ඊළඟ ටික ඉගෙන ගන්න කියලා බල කරන්න යන්නෙ නෑ මොකද මේකත් නැති නිසා. ඉතින් අන්න එහෙම මම තීරණ ගත්තු අවස්ථා තිබුනා. ඒවා කොච්චර ඒ එක පැත්තක් ගැන හිතලා එහෙම කලාට ඒක යෝග්‍ය දෙයක් නෙවෙයි කියලා වැටහුනාට පස්සෙ නැවත අපි ග්‍රාස්ත්‍රීය අධ්‍යයන කටයුතු ආරම්භ කරලා කරගෙන ගියා. ඉතින් ඒවා අපිට කරුණු හැටියට කිව්වට ඒවා ප්‍රායෝගිකව වටහාගෙන සමබරව ජීවත් වෙන්න ඒක පහසු කාර්යයක් නෙවෙයි.

ඉතින් ඒ නිසා මේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය කියලා කියන්නේ අපේ ජීවිතේ අපි විවිධ භාෂාවන් ඉගෙන ගන්න ඕන. භාෂාවන් ඉගෙන ගැනීම වරදක් නෙවෙයි. හැබැයි ඒවා හැමනිස්සේම අපි මේ මේ භාෂාවන් දන්නවා කියලා ප්‍රදර්ශනය කරන්න ගිහිල්ලා අනිත් අයගේ වැඩ ඔක්කොම පටලවාගෙන අපිට ගුණදහම් වඩන්න නැතිව භාවනාවක් කරන්න නැතිව, කාර්යබහුල වෙලා, මානසික ආතතියට පත්වෙලා, එහෙම වෙන්න කියන එක නෙවෙයි. කෞශල්‍යය අපි තුළ ගොඩනගා ගන්නට ඕන. ඊට අදාළ ප්‍රඥාව ගොඩනගා ගන්නට ඕන. නමුත් ඒවා ප්‍රදර්ශනය කරන්නට නෙවෙයි, අවශ්‍ය මොහොතේදී තමන්ගේත් අනුන්ගේ යහපත උදෙසා ක්‍රියාත්මක වෙන්නටයි ඒවා අවශ්‍ය කරන්නේ. එතකොට සමහර කාරණා අපි ඒ විදියට අපිට දැනුම හැකියාව තියෙන බව අපි ලෝකේ අනිත් අයට ප්‍රදර්ශනය කරන්න ගියොත් තමයි ඒ ගොල්ලො සමහර වෙලාවට අනවශ්‍ය තරම් අපෙත් දේවල් අපේක්ෂා කරන්න බලාපොරොත්තු වෙන්න එතකොට තමයි ඒ කාර්යබහුලත්වයත් එක්කලා අපිට ඒ සැහැල්ලු බව නැතිව ගිහිල්ලා යම් යම් ගැටළු මතුවෙන්නේ. ඉතින් එහෙම නැතිව අපි තුළ අපි ළඟ යම් යම් හැකියාවන් ඇති කරගන්න ඕන. කෞශල්‍යයන් දියුණු කරගන්න ඕන. දැනුම ඇති කරගන්න ඕන, භාෂා ශාස්ත්‍ර ඉගෙන ගන්න ඕන. ඒවා අවශ්‍ය වෙලාවට තමන්ගේත් අන් අයගේත් යහපත පිණිස පාවිච්චි කරන්න, එහෙම නැතිව ඒවා නිසා අපි පීඩාවට පත්වෙන්න ඕන කියන එක නෙවෙයි. ඉතින් ඒ බව හරියට තේරුම් ගන්නහම අපිට ඒ ගැටළුව නිරාකරණය කරගන්න පුළුවන්.

ඉතින් උදාහරණයක් හැටියට අපි සිහිපත් කළේ අපි ළඟ වුනත් ඒ විදියේ වැරදි ආකල්පයක් තිබුනා, ඒ හැකියාවන් සහ යම් යම් දැනුම් සම්භාරයන් වැඩිවෙනකොට ඒක නිකං අපිට කරදරයක් වෙයි, පීඩාවක් වෙයි කියන එක. එහෙම වෙන්නේ අපි ඒවා ප්‍රඥාවෙන් පරිහරණය කළේ නැතිනම්. එහෙම නැතිව තමන්ගේ ඥාණය වර්ධනය කරගැනීම සඳහා, තමන්ගේ පාරමිතාව සම්පාදනය කරගැනීම සඳහා ඒ හැම ක්ෂේත්‍රයක් පිළිබඳවම හේතුඵල ඥාණය අවබෝධ කරගැනීම සඳහා අපිට ඒ මූලික දැනුම හැකියාව ඒවා ගැටළුවක් වෙන්නේ නෑ ඒවා තමන්ගේත් අනුන්ගේ යහපත පිණිස පාවිච්චි කරන්න ස්ථානෝචිතව කටයුතු කිරීමයි වැදගත් වෙන්නේ.

එතකොට නායක භාමුදුරුවෝ මෙනත සිහිපත් කරනවා විවිධ විද්‍යා ශිල්ප ඉගෙන ගැනීම, ඊළඟට ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරන මූලික කාරණා, වැදගත්ම කාරණා කිහිපයක් මෙහිදී සිහිපත් කරනවා. ප්‍රඥාව ඇති

කරගැනීමේදී අත්‍යවශ්‍ය කරුණු කිහිපයක් ගැන. ඒවා අපි කාගේත් අවධානයට යොමු විය යුතු කරුණු. ඒ තමයි ස්කන්ධ පසය, ආයතන දොළසය, ධාතු අටලොසය, ඉන්ද්‍රිය දෙවිස්සය, චතුරාර්ය සත්‍යය, ප්‍රතීත්‍ය සමුප්පාදය, සතිපට්ඨාන ආදී බෝධි පාක්ෂික ධර්මයෝය යන මේවා උගත යුතුය. ත්‍රිපිටක ධර්මයන් හැකිතාක් උගත යුතුය. දැන් එතකොට අර බාහිර විෂය පිළිබඳව බාහිර භාෂා ශාස්ත්‍ර පිළිබඳව නිපුණත්වය ඇති කරගැනීමත් අපිට හේතුඵල අවබෝධය සඳහා විශේෂයෙන් වැදගත් වෙනවා. දැන් ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන්නේ මොනවාද කියලා මුලින්ම දෙවැනි සතියේ අපි සාකච්ඡා කරද්දී පැහැදිලි කලා, සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිර්වාණ, ප්‍රඥප්ති කියලා කාරණා පහක්. එතනදී සංස්කාර කියලා කිව්වේ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් දේවල් ගොඩනැගෙන ආකාරය. එතකොට ලෞකික කරුණු පිළිබඳවත්, මෙලොවට පරලොවට අදාළ හැම කාරණයම පිළිබඳව, දහම් කරුණු ගැන විතරක් නෙවෙයි, ජීවිතයේ තමන් ඇසුරු නිසුරු කරන හැම දෙයක්ම හේතුඵල වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ කොහොමද කියලා තේරුම් ගැනීම අර සංස්කාර වශයෙන් ලෝකය අවබෝධ කරන්න අපිට වැදගත් වෙනවා. ඊළඟට ප්‍රඥප්ති කියලා කිව්වේ ලෝක සම්මුති. එතකොට භාෂා ශාස්ත්‍ර ඉගෙන ගැනීම, විවිධ විෂයන් ඉගෙන ගැනීම අපිට වැදගත් වෙනවා ඒ ලෝක සම්මුති හඳුනාගන්නට. ඉතින් ඒවත් ප්‍රඥාව දියුණු වීමේ කාරණා. දැන් මෙතන ඊළඟට කියන්නේ සෘජුවම ධර්මය නිවනට සම්බන්ධ කාරණා පිළිබඳව. එතකොට මේ දෙපැත්තම අපිට වැදගත් වෙනවා ප්‍රගුණ කිරීම ප්‍රඥාව දියුණු කරගැනීම සඳහා.

එතකොට ස්කන්ධ පහ ඒ කියන්නේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර, විඤ්ඤාණ. මේ සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් හැටියට අපි හඳුනාගෙන ඉන්න මේ කෙනාව බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මෙතන කෙනෙක් හෝ සත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ ආත්මයක් හෝ නැහැ, මෙතන තියෙන්නේ ස්කන්ධ පහක්. ස්කන්ධ කියන්නේ ගොඩවල් පහක්. එතකොට ඒ තමයි රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර, විඤ්ඤාණ. රූප එක ගොඩක් සහ නාම ගොඩවල් හතරක්. එතකොට ඒ විදියට ගොඩවල් පහක්. ඒ තමයි ස්කන්ධ පහ කියන්නේ. පඤ්චස්කන්ධය. එතකොට ඒ පිළිබඳව හොඳ නිපුණත්වයක් ඇතිවෙන්නට ඕන, එතකොට තමයි අර සත්ව පුද්ගලභාවයෙන් අපේ සිත නිදහස් වෙලා මෙහි පවතින්නේ ස්කන්ධ සමූහයක් පමණක් කියන බව හරියට තේරුම් ගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. එය ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වෙනවා.

ඊළඟට ආයතන දොළහ. ආයතන දොළහ කියලා කියන්නේ ඒ පඤ්චස්කන්ධය හැටියට බෙදාපු නාමරූප ධර්ම මූලිකම නාමරූප හැටියට බෙදනවා, ඒ නාමරූප ධර්ම ටිකම තමයි ස්කන්ධ හැටියට රූප වේදනා සංඥා සංකාර විඤ්ඤාණ කියලා බෙදා දක්වන්නේ. ඊළඟට ඒ නාමරූප හැටියට බෙදාගත්තු ඒ කාරණා ටිකම තමයි නැවත ආයතන දොළහක් හැටියට, ඒ කියන්නේ චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීව්හා, මන කියලා මේ තමන් සම්බන්ධ ආයතන හයක් තියෙනවා. ඒවාට අරමුණු වෙන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොච්ඨබ්භ, ධර්ම කියලා බාහිර ආයතන හයක් තියෙනවා. එතකොට ඔය ආයතන දොළහ තමයි ද්වාදස ආයතන කියලා කියන්නේ. එතකොට දැන් මේ අපි මේ සන්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් හැටියට හඳුනාගන්නා මේ කෙනෙක් හැටියට හඳුනාගන්නා මේ පුඤ්ජය එක් එක් ආකාරයෙන් බෙදා දක්වන විදිය තමයි මේ. නාමරූප වශයෙන්, පඤ්චස්කන්ධ වශයෙන්, ආයතන වශයෙන්, ධාතු වශයෙන් මේ විවිධ ක්‍රම වලින් බෙදා දක්වනවා. ඒ බෙදා දක්වන ක්‍රම ගැන ඉගෙන ගන්න, ඉගෙන ගන්න තමයි අපට යථාර්තය දැකීමේ නිවැරදි ප්‍රඥාව අවදි වෙන්නේ. අන්න ඒ සඳහා තමයි මේවා පිළිබඳව දැනුම, වැටහීම අවශ්‍ය වෙන්නේ. ඒ දැනුම වැටහීම තමයි පසුකලෙක අපිට ප්‍රත්‍යක්ෂ අවබෝධය සඳහා, විනිවිද දැකීම සඳහා උපකාර වෙන්නේ. ඉතින් මේවා සෘජුවම ප්‍රඥාවට අදාළ වෙන කාරණා. අර මූලින් කිව්ව කාරණා අදාළ නොවෙනවා නෙවෙයි, ඒවා ලෞකික කටයුතු සඳහා සහ කෙලෙස් වැඩෙන්නටත් ඒ බාහිර ශිල්ප ශාස්ත්‍ර ඉගෙනීම උදව් වෙන්න පුළුවන්. නමුත් ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නටත් සහාය කරගන්න පුළුවන්. නමුත් මේ ස්කන්ධ ධාතු ආයතන වගේ දේවල් අධ්‍යයනය කිරීම කෙලෙස් වැඩෙන්නට නෙවෙයි ඒවා සෘජුවම ගැඹුරු ප්‍රඥාව අවදි කරන්න, සෘජුවම විමුක්තිය සඳහා උපකාර වෙන කාරණා. ඉතින් මේවා ගැනත් විශේෂයෙන් අවධානය යොමු කරන්න ඕන. ඒවා පිළිබඳව ශ්‍රවණය කිරීම, පොත පතින් කියවලා ඉගෙන ගැනීම, සිතලා කල්පනා කරලා තේරුම් ගැනීම, භාවනාව තුළින් ඒ කියන්නේ සති සම්පජ්ඤා තුළින් ඒවා ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නට උත්සාහ කිරීම, එතකොට මේ සියල්ලක්ම ප්‍රඥාව දියුණු වීමේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයයි, වැඩපිළිවෙලයි. ඒ සඳහා උත්සාහවත් විය යුතුයි. එතකොට ආයතන දොළහ කියලා කිව්වේ ඔය විදියට චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීව්හා, කාය, මන, රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොච්ඨබ්භ, ධම්ම කියන මේ දොළහ. ඒවාට ආයතන කියලා කියන්නේ කෙලෙස් උපදින්නට හේතු වෙනවා, සිත් උපදින්නට හේතු වෙනවා, මේ සමස්ත පඤ්චස්කන්ධය පිළිබඳවම වැඩපිළිවෙල, ක්‍රියාපිළිවෙල,

සමස්තයම ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ ඔය දොළහ මූලික කොටගෙන. ඔයීට එහා සත්වයෙකුත් නෑ, ඔයීට එහා පුද්ගලයෙකුත් නෑ, ඔයීට එහා ලෝකයකුත් නෑ, ඔයීට එහා තමන් කියලාවත් අනුත් කියලාවත් ඊට මෙයින් පරිභාහිරව මොකක්වත් නෑ, බුදුරජාණන් වහන්සේ සමහර අවස්ථාවල දේශනා කරනවා, මහණෙනි මම නුඹලාට සියල්ල දේශනා කලා. ඒ සියල්ල කියලා දේශනා කරන්නේ ඔය ආයතන දොළහ. එතකොට ඔය දොළහට බෙදුවයිත් පස්සෙ ආයෙ තවත් සියල්ලට අයින් තව මොකක්වත් ඉතුරු වෙලා නෑ. ඔය දොළහට බෙදුවයිත් පස්සෙ ලෝකයේ සමස්ත විශ්වයේ සියල්ලම ඔය දොළහට අපිට වෙන් කරන්න පුලුවන්, බෙදා දක්වන්නට පුලුවන්, ඒ නිසා සියල්ල යනු කුමක්ද කියලා විමසුවොත් මේ ආයතන දොළහ දක්වන්නට පුලුවන්කම තියෙනවා.

ඊළඟට ධාතු අටලොසය. ධාතු අටලොස කියනකොට අර ආයතන දොළහට තව එකතු වෙනවා චක්ඛු ආයතනය, රූප ආයතනය, ඊළඟට චක්ඛු විඤ්ඤාණයත් එකතු වුනායින් පස්සෙ එතකොට එක ආයතනයක් සම්බන්ධව කාරණා තුනක් ගොනු වෙනවා. එතකොට ඒවා තමයි ධාතු හැටියට හඳුන්වන්නේ. එතකොට ඒ දහ අටක් හැටියට නෙවෙයි දක්වන්නේ ධාතු කියලා. ධාතු කියලා කියන්නේ තම තමන්ගේ අනන්‍ය ස්වරූපය දරන, ඒ කියන්නේ මේ ලෝකයේ යම්කිසි මූලධාතුවක් එහෙම නැත්නම් තමන්ට ආවේණික අනන්‍යතාවයක් සහිත යම් ධර්මයක් පවතිනවාද ඒවා ධාතු කියන නමින් හඳුන්වනවා. දැන් චක්ඛු කියලා කියන්නේ ඒ දර්ශනය කරන ස්වභාවය ඇති ධර්මතාවය තමයි එහි ක්‍රියාකාරී බව. එතකොට ඒ ස්වරූපයෙන් යුක්ත දේ තමයි චක්ඛු ධාතුව. රූප ධාතුව කියලා කියන්නේ ඒ ඇසට අරමුණු වන ස්වරූපයෙන් යුක්ත ධර්මය. එතකොට ඒක රූප ධාතු. එතකොට ඒ චක්ඛු සහ රූප එකතු වෙලා එය හඳුනාගන්නා ආකාරයෙන් ඇතිවෙන මනෝභාවය චක්ඛු විඤ්ඤාණ ධාතු. මෙන්න මේ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා චක්ඛු ධාතු, රූප ධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණ ධාතු, සෝත ධාතු, ගබ්ඳ ධාතු, සෝත විඤ්ඤාණ ධාතු, ඊළඟට ඝාත ධාතු, ගන්ධ ධාතු, ඝාත විඤ්ඤාණ ධාතු, ජීවිහා ධාතු, රස ධාතු ජීවිහා විඤ්ඤාණ ධාතු, ඊළඟට කාය ධාතු, පොච්ඨබ්භ ධාතු, කාය විඤ්ඤාණ ධාතු, ඊළඟට මනෝ ධාතු, ධම්ම ධාතු, මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතු. මේ විදියට මේ ෂඩේන්ද්‍රියන්ම සම්බන්ධ කොටගෙන ඒවාට අරමුණු වෙන ආරම්භණත් ඒවා ඇසුරු කොට පහළ වෙන්නා වූ සිත් ටිකත් සියල්ලම ගත්තහම ධාතු අටලොසක් හැටියට එතකොට දැන් තවත් අවස්ථාවක අපිට පුලුවන් මේ ලෝකයේ

සියල්ල කියන්නේ කුමක්ද කියලා විමසුවොත් මේ ධාතු අටලොස, ඒ කියන්නේ මේ දහ අට ආකාරයකින් බෙදා දක්වලා තියෙන ධාතු ටික, එතකොට ඒ තමයි සියල්ල. එහෙම නැත්නම් මේ දොළොස් ආකාරයකින් බෙදා දක්වලා තියෙන මේ ආයතන දොළහ, ඒ තමයි සියල්ල. එහෙම නැත්නම් පඤ්චස්කන්ධය වශයෙන් බෙදා තියෙන මේ ස්කන්ධ පහ, ඒ තමයි සියල්ල. එහෙම නැත්නම් නාමරූප වශයෙන් බෙදා දක්වලා තියෙන මේ කොටස් දෙක, ඒ තමයි සියල්ල. නාමරූප කිව්වහම ඔය දෙකට ඇතුලත් නොවෙන කිසිවක් මේ විශ්වයේ කොතැනකවත් නෑ. පඤ්චස්කන්ධ කිව්වහම ඒ පහට ඇතුලත් නොවෙන කිසිවක් කොහෙවත් නෑ. ආයතන දොළහ කියලා ගත්තහම ඒ දොළහට ඇතුලත් නොවෙන කිසිවක් නෑ. අටලොස් ධාතු කියලා ගත්තහම ඒ දහඅටට ඇතුලත් නොවෙන කිසිවක් මේ විශ්වයේ නෑ. ඒ නිසා ලෝකයේ සියල්ල පිළිබඳව කතා කරනකොට ඒ සියල්ල සමස්තය බෙදා දක්වන ක්‍රම තමයි මේ දක්වලා තියෙන්නේ. එතකොට සත්වයෙක් හැටියට, පුද්ගලයෙක් හැටියට, ආත්මයක් හැටියට, ද්‍රව්‍ය හැටියට, ගහකොළ, ගේදොර, ඉරහඳ තාරකා, පෘථිවි මේ ආදී වශයෙන් අපිට පෙනෙන අපිට දැනෙන සියල්ලම ඉතාම සියුම් ධාතු කොටස් වලින් හැදිව්ව ඒකරාශී වෙව්ව දේවල් කියන බව හරියට වටහා ගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ මේ විදියට බෙද බෙදා බැලුවොත් විතරයි. එතකොට එය බුදුදහමේ හදුන්වන්නේ විශ්ලේෂණ න්‍යාය කියලා. බෙද බෙදා බලනවා, කොටස් කර කර බලනවා, වෙන් කර කර බලනවා. ඒ විශ්ලේෂී න්‍යායෙන් තමයි අපිට මේ සත්ව, පුද්ගල, ආත්ම සංඥාව දුරු කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඝන සංඥාව, ඝන සංඥාව කියලා කියන්නේ අපේ ඉන්ද්‍රියන්ට මේ ධාතු වල සුක්ෂ්ම ස්වභාවය ගෝචර වෙන්නේ නෑ. ඒ සුක්ෂ්ම ස්වභාවය ගෝචර වෙන්නේ නැත්තේ ඇයි, ඒවා ඝන සංඥාවෙන් වැහිලා තියෙන්නේ. ඝන සංඥාව කියලා කියන්නේ එකට ඒකරාශී වීම නිසා එකක් වගේ පෙනෙනවා.

උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් දැන් ගිනිපෙනෙල්ලක් අරගෙන රාත්‍රී කාලයේ ඒ ගිනි පෙනෙල්ල නිකං ඉස්සරහට දිගු කලොත් අපිට ඒක ගිනි පුළිඟුවක් විතරයි පේන්නේ. දැන් ඒ ගිනි පෙනෙල්ල වේගවත්ව කැරකුවොත් අපිට ගිනි පෙනෙල්ලක්, ගිනි පුළිඟුවක් නෙවෙයි පෙනෙන්නේ, අපිට පේන්නේ ගිනි වළල්ලක්. එතකොට ගිනි වළල්ලක් පෙනුනට ඇත්තටම එතන ගිනි වළල්ලක් නෑ. තියෙන්නේ ගිනි පුළිඟුවක් විතරයි. එතකොට ගිනි පුළිඟුව කියන එක නොපෙනී ගිහිල්ලා අපිට ගිනි වළල්ලක් තමයි තේත්‍රයට ගෝචර වෙන්නේ. ඒ මොකද අර වේගවත් බවත්

එක්කලා අන්තරය නොපෙනී යනවා. නොපෙනී ගිය ගමන් අපිට ඒක ඝනව තමයි අර ඡායාව පෙනෙන්නෙ. ඒක තමයි ඝන සංඥාව. එතකොට අර වෙන් වෙන්ව පවතින එක් එක් තැන තැවන තැවන වේගවත්ව හටගන්නා ගිනි පුළිඟු ටික අපිට එක වළල්ලක් වගේ පෙනෙන්නට ගන්නවා. ඒ මොකද අර ඝන සංඥාවෙන් අපේ ඉන්ද්‍රියන් ආවරණය කරන නිසා. ඊළඟට අපි හිතමු වැලි ටිකක් අරගෙන අපි ඒ වැලි ටික මොකක් හරි සිදුරකින් අඛණ්ඩව හැලෙන්නට සලස්වනවා. එතකොට අපිට වැලි කැට වැටෙනවා කියන සංඥාව වෙනුවට නිකං වැලි කූරක් වැටෙනවා වගේ සංඥාවක් එනවා. ඊළඟට වතුර අරගෙන වතුර ගත්තහම ඉතා කුඩා අංශු එහි පවතින්නෙ. නමුත් අපි භාජනයකින් වතුර හලනකොට දිය කඳක් කියන සංඥාව ඇතිවෙනවා. අන්න ඒ විදියට, ඊළඟට අපි දැන් ගත්තහම කන්දක් ගත්තහම අපිට ඒක කන්දක් පෙනවා. හැබැයි ඊළඟට ගිනිල්ලා බැලුවොත් ඒකෙ ගස් තියෙනවා, ගල් තියෙනවා, පොඩි පැළෑටි තියෙනවා, වැලිකැට තියෙනවා, පස් තියෙනවා, ගොඩාක් ජාති එකතු වෙලා තියෙනවා. නමුත් ඇතිත් බලනකොට අපිට එක කන්දක් කියන සංඥාව තමයි එන්නෙ. අන්න ඒ වගේ තමයි මේ ඉතා සුක්ෂ්ම කොටස් වලින් හැදිලා තියෙන මේ පඤ්චස්කන්ධය අපිට සත්වයෙක් හැටියට, පුද්ගලයෙක් හැටියට, ආත්මයක් හැටියට වැරදි විදියට අර ඝන සංඥාවෙන් වැහිලා තමයි පෙනෙන්නෙ. ඒ වැරදි වැටහීම දුරු කරලා යථාර්තය අවබෝධ කරන්න, ප්‍රඥාව අවදි කරන්න නම් විශ්ලේෂණය කරලා බෙද බෙදා බලන්නට ඕන නාමරූප වශයෙන්, ස්කන්ධ වශයෙන්, ආයතන වශයෙන්, ධාතු වශයෙන් බෙදා බලන්නට ඕන, ඒකයි මෙතන මේ පැහැදිලි කරන්නෙ.

ඊළඟට ඉන්ද්‍රිය දෙවිස්ස, ඉන්ද්‍රිය වශයෙනුත් බෙදා බලන්නට ඕන. ඉන්ද්‍රිය කියලා කියන්නෙ අධිපති භාවය දක්වන කරුණු. ඒ කියන්නෙ අපට මේවා නිකමිම නාමරූප ධර්ම කියලා කිව්වට හරියට මේක තේරෙන්නැතිවෙන්න ප්‍රධාන හේතුවක් තමයි මේ නාමරූප ධර්ම හසුරුවන යම් යම් මූලික නාමරූප තියෙනවා. ඒවා තමයි ආධිපත්‍යය දරන්නෙ. එතකොට අපිට අවශේෂ නාමරූප ධර්මයන් තමන්ට අනුකූල කරගැනීමේ හැකියාවක් තියෙන නාමරූප ධර්ම තියෙනවා. ඒවාට තමයි ඉන්ද්‍රිය කියලා කියන්නෙ. එතකොට අන්න ඒ ඉන්ද්‍රියන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වය මත චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් අවශ්‍ය දිශාවන්ට හසුරුවන්නට පුළුවන්. ඉතින් එහෙම හසුරුවනකොට මෙතන මේ සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැති නාමරූප ධර්ම ටිකක් කියන එක කොච්චර කිව්වත් අපිට ඒක වැටහෙන්න

නැතිව මෙනන නිකං කෙනෙක් ක්‍රියාත්මක වෙනවා වගේ සංඥාවක් අපිට එනවා.

දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් අපි කල්පනා කරනවා අපි නිවන් දකින්න ඕන. දැන් නිවන් දකින්න ඕන කියලා කල්පනා කලහම දැන් මෙනන සන්වයෙකුත් නැතිනම්, පුද්ගලයෙකුත් නැතිනම්, ආත්මයකුත් නැතිනම්, කෙනෙකුත් නැතිනම් මම කියලා කෙනෙකුත් නැති නම් දැන් එතකොට කවුද නිවන් දකින්නෙ. දැන් මේ ප්‍රශ්නෙ අපිට එනවා. දැන් ඒ නිසා තමයි අපිට හිතෙන්නෙ මම නිවන් දකිනවා, දැන් මම කියලා කෙනෙක් තමයි මේ නිවන් දකින්න උත්සාහ කරන්නෙ. එහෙම එකක් තමයි අපිට හිතෙන්නෙ. දැන් මම දියුණු වෙන්නට උත්සාහ කරනවා. මම කියලා කෙනෙක් නැතිනම් කවුද දියුණු වෙන්නෙ එතකොට. ඒ ගැටලුව අපිට හැමතිස්සේම මානසික වශයෙන් මතුවෙනවා. ඇයි ඒ මතුවෙන්නෙ? සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයෙන් විනිර්මුක්තව මේවා කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට කෙනෙක් දියුණු වෙන්නෙ කොහොමද, කෙනෙක් නිවන් දකින්නෙ කොහොමද, කෙනෙක් සසර පවතින්නේ කොහොමද කෙනෙක් නැතිනම්. අන්න ඒ ප්‍රශ්නෙ විසඳගන්න අපිට පුළුවන් වෙන්නෙ මේ නාමරූප ධර්ම වල ආධිපත්‍යය දරන කරුණු හරියට වටහා ගත්තහම. ඒ ආධිපත්‍යය දරන කරුණු මූලිකවෙලා අවශේෂ නාමරූප ධර්මයන් අදාල දිශාවට හසුරුවනවා.

දැන් අපි අහලා තියෙනවා නිවන් දකින්නට නම් ඉන්ද්‍රිය ධර්ම දියුණු කරගන්න. එතන නිවනට අදාළ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට හඳුන්වන කරුණු පහක් තියෙනවා; සද්ධා, චිරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා. එතකොට ශ්‍රද්ධාව අපේ මනසේ මතුවුනාම අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් ඒ ශ්‍රද්ධාවට අනුව හසුරුවනවා. එතකොට දැන් මම නිවන් දකිනවා කියලා උඩපැත්තට දැහළවට හරියන් නෑ. අර ශ්‍රද්ධාව ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට දියුණු කරගත්තොත් ඒ ශ්‍රද්ධාව විසින් තමයි මේ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් විමුක්තිය පැත්තට හසුරුවන්නෙ. ශ්‍රද්ධාව දියුණු කරගත්තෙ නැතිනම් මම නිවන් දකිනවා කියලා හිතාගෙන හිටියට විමුක්තිය පැත්තට නෙවෙයි චිත්ත චෛතසික ධර්ම හසුරුවන්නෙ, සංසාරය පැත්තටයි. එතකොට ඒ නිසා නිවන් දැකීම සම්බන්ධව මම හෝ සන්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් නෙවෙයි මූලිකත්වය ගන්නෙ, ශ්‍රද්ධාව කියන ධර්මය. ඊළඟට ඒ වගේම මූලිකත්වය ගන්න තව ධර්මයක් තියෙනවා. චිරිය, චීරියය. එතකොට ඒ චීරියයෙහි කුසල චීරියය. කුසල චීරියය හරියට වැඩුනොත් ඒ කුසල චීරියයට අනුකූලව අවශේෂ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් හසුරුවනවා.

අකුසල වීරියය වැඩුණොත් ඒ අකුසල වීරියයට අනුකූලව චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් හසුරුවනවා. ඉතින් අකුසල වීරියය වැඩුණොත් අපාගාමී පැත්තට ඒ පුද්ගලයාව හසුරුවනවා, කුසල වීරියය වැඩුණොත් සුගතිය පැත්තට නිවන පැත්තට හසුරුවනවා. දැන් මම නිවන් දකිනවා, මම අපාගත වෙනවා කියන එකක් නෙවෙයි. ඒ ඒ නාමරූප ධර්මයන්, ඒ ඒ දිශාවට හසුරුවන්නෙ අර ඉන්ද්‍රිය ධර්ම විසින්. ඒ නිසා වීරියය කියලා කියන්නෙ ප්‍රබල සාධකයක්, ආධිපත්‍යය දරන සාධකයක්.

ශ්‍රද්ධා වීරිය, ඊළඟට සතිය. සතිය සෘජුවම ස්වර්ග මෝක්ෂ පැත්තට තමයි හසුරුවන්නෙ. සුගතිය පැත්තට නිවන පැත්තට අපේ මනස හසුරුවන්නට, ගෙනයන්නට ඒ සදහා නායකත්වය දෙන්නට සමත් වෙන ප්‍රධාන ධර්මයක් තමයි සතිය කියලා කියන්නෙ. ඒකයි බුදුහාමුදුරුවෝ **දේශනාකරන්නෙ ඒකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො සත්තානං විශුද්ධියා** - මේ සත්වයාගේ විශුද්ධියට එකම මාර්ගය මේ සිහිය දියුණු කිරීම. ඒක තමයි අනිවාර්යයෙන්ම නිවන සදහා අවශ්‍ය වෙන්නෙ කියලා. ඊළඟට සමාධි, සමාධිය කියලා කියන්නෙ කුසල චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය. කුසල චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය වැඩුණොත් ඒ ඒකාග්‍රතාවයට අනුව මේ නාමරූප ධර්ම හසුරුවනවා විමුක්තිය පැත්තට. ස්වර්ග මෝක්ෂ පැත්තට හසුරුවනවා. හැබැයි අකුසල සමාධිය වැඩුණොත් ඒ අකුසලයන් එක්කලා සමාධිය වැඩෙනවා. මොකද අපි මේවා කතා කරලා තියෙනවා, ඒකාග්‍රතාවය කියලා කියන්නෙ සබ්බ චිත්ත සාධාරණ චෛතසිකයක්. කුසල් අකුසල් දෙකේම ඇතිවෙනවා. එතකොට අකුසල් සිතත් එක්ක ඒකාග්‍රතාවයේ යෙදුණොත් අපාය පැත්තට අපිව මෙහෙයවනවා. කුසලයන් එක්කලා ඒකාග්‍රතාවය වැඩුණොත් ඒ නාමරූප ස්වර්ගය පැත්තට, ඒ කියන්නෙ දිව්‍යලෝක, මනුස්ස ලෝක, විමුක්තිය පැත්තට හසුරුවන්නට සමත් වෙනවා.

ඊළඟට ප්‍රධාන වැදගත්ම කාරණය තමයි ප්‍රඥාව. ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට හරියට දියුණු වුණොත් ඒ ප්‍රඥාවෙන් තමයි පුද්ගලයා විමුක්තිය පැත්තට හසුරුවන්නෙ. නිවැරදිව කටයුතු කරන්නට හසුරුවන්නෙ. එතකොට සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් නැහැ. නමුත් මේ නාමරූප ධර්ම ටික ප්‍රඥාවට අනුව හැසිරුණොත් විමුක්තිය පැත්තට, යහපත පැත්තට පප්‍රඥාවෙන් තොරව හැසිරුණොත් අවිද්‍යාවෙන් මෝහයෙන් හැසිරුණොත් සසර පැත්තට අපාගාමී පැත්තට තමයි නැඹුරු වෙන්නෙ. එතකොට අන්න ඒ විදියට නිවන් දකින්නට උදව් වෙන ඉන්ද්‍රිය ධර්ම පහක් තියෙනවා. නමුත් දැන් අභිධර්මයේදී කියවෙනවා ඉන්ද්‍රිය ධර්ම විසි දෙකක්

පිළිබඳව. ඉන්ද්‍රිය ධර්ම විසි දෙකක් කියලා කියන්නේ ඔය කියපු කාරණා අපිට නිවන් දකින්නට උදව් වෙන ඉන්ද්‍රිය. ඊට අමතරව මේ නාමරූප ධර්මයන් හසුරුවන්නට නිවන දෙසට හෝ සසර දෙසට හෝ අපායට හෝ ස්වර්ගයට හෝ මේ කොතනකට හෝ මෙහෙයවන්නට මූලික වෙන කාරණා දොළහක් තියෙනවා, නාමධර්ම අතරත්, රූපධර්ම අතරත්. ඒ නාමරූප ධර්ම සියල්ලම එකතු කලාම ඉන්ද්‍රිය හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන, නායකත්වය ගන්න, ආධිපත්‍යය ගන්න නාමරූප ධර්ම විසි දෙකක් පවතිනවා. ඒ මොනවාද ඒ විසි දෙක? චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීවිහා, කාය, මන ඕවත් ඉන්ද්‍රිය හැටියට තමයි හඳුන්වන්නේ. දැන් අපි සාමාන්‍ය කතා බහේදී ඉන්ද්‍රිය කියලා හැඳින්වුවාම ඕවානේ හඳුනාගන්නේ. ඇස ඉන්ද්‍රියක්. කණ, නාසය, දිව, කය, සිත. එතකොට ඇයි මේවා ඉන්ද්‍රිය කියලා කියන්නේ, මේවාට අනුකූලව තමයි සසර හෝ නිවන හෝ මේවා ඔක්කොම තීරණය වෙන්නේ. විමුක්තිය හෝ අපාය හෝ මේවා ඔක්කොම තීරණය වෙන්නේ මේවාට අනුව. එතකොට අපි ඇස මුල් කරගෙන තමයි සසරේ අපි කරලා තියෙන තාක් කල් කුසලාකුසල කර්ම වක්ඛු විඤ්ඤාණ වශයෙන් තමයි ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ, සෝත විඤ්ඤාණ වශයෙන් තමයි කුසලාකුසල කර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. ඝාත විඤ්ඤාණ වශයෙන් තමයි කුසලාකුසල කර්ම ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. දැන් මේවා තේරුම් ගන්න ටිකක් අහිධර්මය පිළිබඳව යම් වැටහීමක් තියෙනවා නම් තමයි පහසු වෙන්නේ. දැන් අහිධර්මයේ කියවෙනවා වක්ඛු විඤ්ඤාණ, සෝත විඤ්ඤාණ, ඝාත විඤ්ඤාණ, ජීවිහා විඤ්ඤාණ, කාය විඤ්ඤාණ. මේ පහම තනිකරම ජනිත වෙන්නේ කර්ම විපාක හැටියට. කුසල කර්ම හෝ අකුසල කර්ම විපාක හැටියට තමයි මතු වෙන්නේ. එතකොට අපි ඇසින් රූපයක් දකින ගානේ, කණින් ශබ්දයක් අහන ගානේ, නාසයෙන් ආඝ්‍රාණයක් විඳින ගානේ, දිවෙන් රසයක් විඳින ගානේ, කයෙන් ස්පර්ශයක් ලබන ගානේ සාංසාරික වශයෙන් කරන ලද කුසල හෝ අකුසල කර්ම විපාක තමයි විපාකත්වයට පත්වෙන්නේ. එතකොට සත්වයා පිළිබඳව, එහෙම නැත්නම් මේ නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව ප්‍රධානම ආධිපත්‍යය ගන්න කරුණු පහක් තමයි ඔය පඤ්චවිධ. ඊළඟට මනස. මනස සාංසාරිකව කරන ලද කුසලාකුසල කර්ම විපාකත්වයට පත්වෙන්නටත් හේතුවෙනවා. මෙතනදී අලුතෙන් කර්ම ජනිත කරන්නටත් හේතු වෙනවා. දැන් අර වක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීවිහා, කාය කියන ඒවා සාංසාරික කර්ම විපාක දෙන්න විතරයි උදව් වෙන්නේ. හැබැයි මන කියන ඉන්ද්‍රිය සාංසාරිකව ගෙනෙන ලද කර්ම විපාක දෙන්නටත් උදව් වෙනවා, මේ ජීවිතේ අලුත් කර්ම රැස් කරගෙන

නිවනට යනවාද, අපායට යනවාද, සසරේ පවතිනවාද මේවා තීරණය වෙන්නට ප්‍රධාන සාධකයක් වෙනවා. ඒ නිසා මනස ප්‍රධාන ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක්. එතකොට චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීව්හා, කාය, මන කියන ඉන්ද්‍රිය හයයි.

ඊළඟට ස්ත්‍රී භාව, පුරුෂ භාව, ජීවිතේන්ද්‍රිය කියලා තව රූප තුනක් තියෙනවා. ස්ත්‍රී භාවරූපය කියලා කියන්නේ මේ නාමරූප ධර්ම ස්ත්‍රියක්ගේ ස්වරූපයෙන් පහළ වෙනවාද, පුරුෂයෙකුගේ ස්වරූපයෙන් පහළ වෙනවාද කියලා තීරණය වෙන්නේ බාහිර ස්වරූපය මත නෙවෙයි ඒ රූපය ගොඩනැගෙනකොට, ඒ පඤ්චස්කන්ධය ගොඩනැගෙනකොට එතනට බලපාන ඉතා සුක්ෂ්ම රූප කොට්ඨාශයක් තියෙනවා. ඒ සුක්ෂ්ම රූප කොට්ඨාශයන් පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ, වර්ණ, ගන්ධ, රස, ඕජා කියන මේවැඩිත්ම තමයි හැදිලා තියෙන්නේ. නමුත් සාංසාරික කර්ම වේගය මත, තමන්ගේ මානසිකත්වය මත, තමන්ගේ රුචි අරුචිකම් මත, ඒ පුද්ගලයා ස්ත්‍රියක් වෙනවාද පුරුෂයෙක් වෙනවාද, සසර කර්මය නිසාම නෙවෙයි ස්ත්‍රියක් වෙන්නේ, සසර කර්මය නිසාම නෙවෙයි පුරුෂයෙක් වෙන්නේ. සාංසාරික කර්මය කියන්නේ එක සාධකයක්. අනෙක් ප්‍රධාන සාධකය තමයි තමන්ගේ මානසිකත්වය. තමන්ගේ රුචි අරුචිකම්, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ස්ත්‍රියක් වෙන්නට ඒ ස්ත්‍රී සංකල්පනා, ස්ත්‍රී මනෝභාවයන් ඒවා තමයි ප්‍රධාන වෙන්නේ. පුරුෂයෙක් වෙන්නට පුරුෂ සංකල්පනා, පුරුෂ මනෝභාවයන් එතකොට ප්‍රාර්ථනා, අධිෂ්ඨාන සාංසාරිකව ඒවා මුල් කොටගෙන කරන ලද කුසලාකුසල කර්ම ශක්තිය, මේ සියල්ලක්ම තමන් පුරුෂයෙක් වෙනවාද ස්ත්‍රියක් වෙනවාද කියලා ඒ රූප ටික හැසිරෙන්නට කර්ම වශයෙන් දායක වෙනවා. සිතුවිලි වශයෙන් දායක වෙනවා. එතකොට ඒ විදියට කර්ම චිත්ත වශයෙන් ගොඩ නගන්නා වූ ඒ ශක්තිය රූපයක් හැටියට ගොඩ නැගෙන්නට ඒ රූපය ස්ත්‍රියක් බවට පත්වෙනවාද, පුරුෂයෙක් බවට පත්වෙනවාද කියන කර්මජ රූප කොට්ඨාශයක් ජනිත වෙනවා. එතකොට ඒ රූප කොට්ඨාශය මුළු කය පුරාම සුක්ෂ්ම විදියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ ක්‍රියාත්මක වෙන නිසා තමයි මේ ස්ත්‍රියක්ය, මේ පුරුෂයෙක්ය කියන ප්‍රභේදය ඇතිවෙන්නේ. එතකොට මේ පඤ්චස්කන්ධය ස්ත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් බවට පරිවර්තනය කිරීමේ නායකත්වය, මූලිකත්වය, ආධිපත්‍යය ගන්න රූපය නිසා ස්ත්‍රී භාවරූපය සහ පුරුෂ භාවරූපය ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට හඳුන්වනවා.

ඊළඟට ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපය, ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපය කියලා කියන්නෙ දැන් අපි එක භවයක ඉපදුනාම දැන් මේ පඤ්චස්කන්ධය හටගන්නහම අපි දැන් හැමවිටම කතා කරනවානෙ මේ හටගන්න සංස්කාර ධර්ම අනිත්‍යයිනෙ, වහා බිඳී යනවා, නැවත හටගන්නවා, නැවත බිඳී යනවා. දැන් එතකොට හටගත් හටගත් නාමරූප ධර්ම බිඳී යනකොට මෙතන සත්වයෙකුත් නැත්නම්, පුද්ගලයෙකුත් නැත්නම්, ආත්මයකුත් නැතිනම් හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්න හටගන්න නාමරූප ධර්මත් බිඳී යනවා නම්, දැන් මේ ඉපදිවිච්චි දවසේ ඉඳලා මැරෙනකම් මේ එක පුද්ගලයෙක් හැටියට එක හැඩයකට එක විදියකට එකම දාමයක් විදියට කොහොමද මේක පවතින්න විසිරිලා යන්නැතිව. දැන් අපු ගොඩකට හුළං හැමුවහම ඒක විසිරිලා යනවා. හැබැයි පුද්ගලයෙක් හැටියට ගන්න මේ කෙනා, එහෙම නැත්නම් මේ පඤ්චස්කන්ධය එහෙම විසිරිලා යන්නෙ නෑ උපතේ ඉඳලා මැරෙනකල්ම යම් කිසි ක්‍රමයකට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ගහක් ගන්නහම ඒ ගහ කොස් ගහ පොල් ගහක් බවට පරිවර්තනය වෙන්නෙ නෑ. පොල් ගහ දෙල් ගහක් බවට පරිවර්තනය වෙත් නෑ. මෙහෙම වෙනස් වෙන්නැතිව කොහොමද මේවා අඛණ්ඩව පවතින්නෙ. ඒ පවතින්නට ඒකට අදාළ බීජ නියාම, සෘතු නියාම ආදිය බලපවත්වනවා. අන්න ඒ වගේ මේ සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් හැටියට හදුනාගන්නා කෙනාට ඒ පඤ්චස්කන්ධය නොනැසී අවසාන මොහොත දක්වා පවත්වාගෙන යන්නට උපකාර කරන රූපයක් තියෙනවා, ඒ රූපය තමයි ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපයයි කියලා කියන්නෙ. ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපය විසින් තමයි මේ නාම ධර්ම රූප ධර්ම ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා බිඳී බිඳී යනවා. හැබැයි අහෝසි වෙත් නැතිව එක පරම්පරාවක් හැටියට මැරෙන මොහොත දක්වා දාමයක් හැටියට පවත්වාගෙන යනවා. ඒ පැවැත්වීමේ කාර්යය කරන්නෙ දෙවියන් වහන්සේවත්, තමන්වත්, බුදුහාමුදුරුවෝවත් නෙවෙයි, අර ජීවිතින්ද්‍රිය නැමැති රූප කොට්ඨාශය විසින්. එහෙම නම් පුද්ගල ජීවිතයක් පැවැත්වීම සම්බන්ධව නාමරූප ධර්ම නොවිසිරී පැවැත්වීම සම්බන්ධව ප්‍රබල දායකත්වයක්, ප්‍රබල අධිපතිභාවයක් දරනවා කුමක් විසින්ද අර ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපය විසින්. අන්න ඒ නිසා තමයි ඒ ජීවිතේන්ද්‍රිය රූපය ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් විදියට මෙහි පැහැදිලි කරන්නෙ.

ඊළඟට දැන් අපි කතා කලා චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීවිහා, කාය, මන එතන හයයි, ඊළඟට ඉත්තිභාවරූප, පුරුෂභාවරූප, ජීවිතේන්ද්‍රිය. දැන් එතකොට එතන නවයයි. ඊළඟට සුඛ ඉන්ද්‍රිය, දුක්ඛ ඉන්ද්‍රිය, සෝමනස්ස ඉන්ද්‍රිය, දෝමනස්ස ඉන්ද්‍රිය, උපෙක්ඛා ඉන්ද්‍රිය. එතන තවත් පහක්.

එතකොට නවයයි පහයි, දාහතරයි. එතකොට ඇයිද ඒවා ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට හඳුන්වන්නේ. සුඛ, දුක්ඛ, උපෙක්ඛා, සෝමනස්ස, දෝමනස්ස කියන මේ කාරණා පුද්ගලයාගේ මනෝභාවය හසුරුවන්නට ප්‍රධාන සාධක වෙනවා. ඇයිද තමන්ට දැනෙන්නේ දුක්ඛ වේදනාවක්ද, ඒ දුක්ඛ වේදනාව මත තමයි අපේ මනස ප්‍රතිචාර දක්වන්නේ. දැනෙන්නේ සුඛ වේදනාවක්ද, ඒ සුඛ වේදනාව මත තමයි මනස ප්‍රතිචාර දක්වන්නේ. ඊළඟට සෝමනස්ස වේදනාවක්ද දැනෙන්නේ මානසික වශයෙන්, ඒ සෝමනස්ස වේදනාවට අනුව තමයි මනස ප්‍රතිචාර දක්වන්නේ. ඊළඟට දෝමනස්ස වේදනාවක්ද දැනෙන්නේ උපෙක්ඛා වේදනාවක්ද දැනෙන්නේ ඒවා ප්‍රධාන කාරණා වෙනවා සත්වයාගේ මනස හැසිරවීම සම්බන්ධව. මේ චිත්ත චෛතසික ධර්මයන් හසුරුවන්නට මේ වේදනාව ප්‍රධාන කාරණයක් වෙනවා. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ වේදනා පච්චයා තණ්හා. සම්පූර්ණව තණ්හාව ගොඩනගන්නට පාදක වෙන්නේ මේ වේදනාව. ඒ වගේම දුක්ඛ වේදනාව, දෝමනස්ස වේදනාව සත්වයාට තණ්හාව දුරු කරන්නටත් යම් ආකාරයකින් හේතුවෙනවා. ඒ වගේම තණ්හාව වැඩි කරගන්නටත් හේතුවෙනවා. සෝමනස්ස වේදනාව සුඛ වේදනා තණ්හාව වැඩි කරගන්නටත් හේතුවෙනවා, තණ්හාව දුරු කරන්නටත් හේතුවෙනවා. මේ විදියට ඒවා නිවනටද උදව් වෙන්නේ සසරටද උදව් වෙන්නේ කියලා නිශ්චිතව කියන්න පුළුවන් කමක් නෑ. හැබැයි ඒ කවර දේකට හරි මේ තාමරූප ධර්ම හසුරුවන්න මෙහෙයවන්න ප්‍රධාන සාධක හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා; දුක්ඛ වේදනාව, සුක්ඛ වේදනාව, සෝමනස්ස වේදනාව, දෝමනස්ස වේදනාව සහ උපෙක්ඛා වේදනා. ඒ නිසා මේ වේදනා පහ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට දක්වනවා. එතකොට ඒ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම පුද්ගලයාගේ චිත්ත චෛතසික ධර්ම, තාමරූප ධර්ම හසුරුවන්නට ප්‍රධාන සාධක වෙනවා, ආධිපත්‍යය දරනවා. දැන් එතකොට එතන දාහතරයි.

ඊළඟට අර අපි මුලින් කීව්ව ශ්‍රද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා. එතකොට එතන පහයි. දාහතරයි පහයි, දහනවයයි. එතකොට ඒ පහ සෘජුවම නිවන් දකින්නට උපකාර වෙනවා. ඊළඟට තව දැක්වෙනවා අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාවිතීන්ද්‍රිය, අඤ්ඤිතීන්ද්‍රිය, අඤ්ඤාතාවිතීන්ද්‍රිය කියන මේ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම තුනක් ගැන කියවෙනවා. මේක ටිකක් ඒ වචන එව්වර අහලා පළපුරුදුන් නැතිව ඇති. ඒ ධර්ම විශේෂයෙන්ම නොදන්නා, දැන් අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාවිතීන්ද්‍රිය කියලා කියන්නේ සෝවාන් මාර්ග චිත්තයේ ප්‍රඥාව. එතකොට ඒ කියන්නේ ඒ වචනයේ තේරුම තමයි,

නොදන්නා ලද්ද දැනගන්නට ඕනෑය කියා උත්සාහ කරන්නාවූගේ ඉන්ද්‍රිය. දැන් සෝවාන් ඵලයට පත්වෙලා නැති කෙනා තවම පෘථග්ෂත පුද්ගලයෙක්නෙ. දැන් ඒ පෘථග්ෂත පුද්ගලයා ආර්ය භාවයට පත් කරන්නට තල්ලු කරන යම් ගුණයක් තියෙන්නට ඕන. මේ පෘථග්ෂත භාවයෙන් ආර්ය භාවයට පමුණුවන්න ඒ ඒ චිත්ත වෛතසික ධර්ම, නාමරූප ධර්ම තල්ලු කරන උනන්දු කරවන හසුරුවන යම්කිසි ප්‍රධාන සාධකයක් තියෙන්න ඕන. අන්න ඒ සාධකය තමයි අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාවිතීන්ද්‍රිය කියලා කියන්නෙ. එතකොට නොදන්නා දේ දැනගන්නෙමි කියන ඒ කැමැත්ත, ඒ උත්සාහය සහිත මනෝභාවය. එතකොට ඒක ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඇයි ඒක ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් කියලා කියන්නෙ ඒ නාමරූප ධර්ම මෙතෙක් පැවතුනු පෘථග්ෂත භාවයෙන් මතු කරලා නගා සිටුවලා ආර්ය භාවයට පමුණුවන්නට හේතුවෙන්නෙ මේ කියන ලද ප්‍රයත්නය, මේ කියන ලද කැමැත්ත, මේ කියන ලද මනෝභාවය. ඒ නිසා ඒක ප්‍රධාන ඉන්ද්‍රිය ධර්මයක් හැටියට හඳුන්වනවා.

ඊළඟට අඤ්ඤිත්තිය යනු සෝවාන් ඵල චිත්තයේ පටන් අර්හත් මාර්ග චිත්තය දක්වා ඇති ලෝකෝත්තර සිත් සයෙහි යෙදෙන ප්‍රඥාවයි. එතකොට මේ ප්‍රඥාව තමයි මේ තුන් ආකාරයකින් ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. සෝවාන් මාර්ග සිතේ ඇතිවෙන ප්‍රඥාව තමයි හඳුන්වන්නේ අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාවිතීන්ද්‍රිය කියලා. ඊටපස්සෙ සෝවාන් ඵලයට පත්වෙච්චි තැන ඉඳලා අර්හත් මාර්ග ඥාණය දක්වා තැනැත්තාගේ මාර්ග සිත් වල ඇතිවෙන ප්‍රඥාව තමයි අඤ්ඤිත්තිය කියලා හඳුන්වන්නෙ. ඊටපස්සෙ අර්හත්වයට පත්වුනාට පස්සෙ අඤ්ඤාතාවිත්තිය, අර්හත් ඵල චිත්තයේ ප්‍රඥාව. එතකොට අර්හත් ඵලයට පත්වුනාට පස්සේ ආයෙ අමුතුවෙන් දැනගන්න දෙයක් නෑ. ඒ තමයි සමස්තය පිළිබඳව මේ සංස්කාර ධර්ම පිළිබඳව පූර්ණත්වයට පත්වෙන අවබෝධය. එහෙම නැත්නම් ඒවා පිළිබඳව ප්‍රඥාවේ පරිසමාප්තිය. එතකොට ඒවා පරිසමාප්ත අර්ථයෙන් ඇතිවෙන ප්‍රඥාව තමයි අඤ්ඤාතාවිත්තිය කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට ඒ ප්‍රඥාවේම අවස්ථා තුනක් තමයි ඒ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම තුන හැටියට දක්වන්නෙ. එතකොට අතන දහනවයයි, මේ ඉන්ද්‍රිය තුනයි, ඔක්කොම විසි දෙකයි.

එතකොට අභිධර්මයේ ඔය විදියට ඉන්ද්‍රිය විසිදෙකක් පිළිබඳව දක්වනවා. ඒ ඉන්ද්‍රිය විසි දෙක පිළිබඳව හොඳ වැටහීමක් ඇතිකරගන්නටකොට තමයි අපිට මෙනන සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක්, ආත්මයක් නෙවෙයි

ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ, ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ නාමරූප ධර්ම ටිකක්, හැබැයි ඒ නාමරූප ධර්ම ටික එක් එක් දිශාවට හැසිරෙන්නේ එක එක ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ, හරියට කෙනෙක් ක්‍රියාත්මක වෙනවා වගේ ක්‍රියාත්මක වෙන්න පුළුවන් වෙලා තියෙන්නේ මෙන්න මේ ආධිපත්‍යය දරන නාමරූප ධර්ම නිසා. ඉතින් එසේ ආධිපත්‍ය ධර්ම, නාමරූප ධර්ම විසි දෙකක් තියෙනවා. ඉන් පහක් තමයි සෘජුවම නිවන සඳහා උපකාර වෙන්නේ; ශ්‍රද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා. ඒ නිසා ඒවා තමයි ඉන්ද්‍රිය ධර්ම හැටියට නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයෙහි ප්‍රධාන වශයෙන් දක්වන්නේ. ඊළඟට ඉන්ද්‍රිය දෙවිස්ස ඒ.

චතුරාර්ය සත්‍යය. චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව වැටහීම ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න උදව් වෙනවා. දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග. අපි මේ ගැන බොහෝ අවස්ථාවල කතා කරනවා, විමුක්තිය සඳහා සෘජුව උපකාර වෙනවා. ඒ වගේම විමුක්තිය සාක්ෂාත් කරන තෙක් අපිට ජීවිතේ ඕනෑම ගැටළුවක් නිරාකරණය කරන්නට මේ චතුරාර්ය සත්‍යය න්‍යාය පිළිබඳව තියෙන වැටහීම, අවබෝධය, ප්‍රායෝගිකව එය භාවිතයට ගැනීම තමයි අපිට ප්‍රධාන වශයෙන් උපකාර වෙන්නේ.

ඊළඟට ප්‍රතීච්ච සමුප්පාදය. ප්‍රතීච්ච සමුප්පාදය කියලා කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාද. පටිච්ච සමුප්පාදය අවිජ්ජා, සංකාර ආදී වශයෙන් අංග දොළහකින් දක්වලා තියෙන පටිච්ච සමුප්පාදය සත්වයෙක් හැටියට හඳුනාගන්නා මේ නාමරූප ධර්ම භවයෙන් භවය ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ කොහොමද කියලා පැහැදිලි කරන මූලික සිද්ධාන්ත. ඒ විතරක් නෙවෙයි, මේ සමස්ත විශ්වයේම ක්‍රියාත්මක වෙන මූල සිද්ධාන්තය තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය කියලා කියන්නේ. ඒ පටිච්ච සමුප්පාදය අතරින් අවිජ්ජා පච්චයා සංකාරා, සංකාර පච්චයා විඤ්ඤාණං වශයෙන් අංග දොළහකින් දක්වන පටිච්ච සමුප්පාදය බාහිර ලෝකයට සම්බන්ධ කාරණය නෙවෙයි මේ සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් හැටියට අප විසින් හඳුනාගන්නා මේ පඤ්චස්කන්ධය භවයෙන් භවය අඛණ්ඩ ක්‍රියාවලියක් හැටියට පවතින්නේ කොහොමද කියන කාරණය තමයි භව පැවැත්ම, පඤ්චස්කන්ධයේ භව පැවැත්ම පැහැදිලි කරන ක්‍රමය තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය හැටියට දක්වන්නේ.

එතකොට සමස්ත ලෝකයේ පටිච්ච සමුප්පන්න ක්‍රියාවලිය වෙනම පැහැදිලි කරනවා කම්ම නියාම, චිත්ත නියාම, බීජ නියාම, සෘතු නියාම, ධම්ම නියාම වශයෙන්. එතකොට මේක දෙකක් නෙවෙයි, එකක්මයි. අර

කම්ම නියාම, චිත්ත නියාම, බීජ නියාම, සෘතු නියාම, ධම්ම නියාම කියලා කියන්නෙ අර පටිච්ච සමුප්පාද ක්‍රියාවලිය ඒ ඒ අවස්ථාවේ ක්‍රියාත්මක වෙන රටාව. කර්මය සම්බන්ධව කොහොමද පටිච්ච සමුප්පාදය ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. ඒක තමයි කම්ම නියාම. සිත සම්බන්ධව කොහොමද පටිච්ච සමුප්පාදය ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ, ඒක තමයි චිත්ත නියාම. ඊළඟට ජානමය වශයෙන් කොහොමද පටිච්ච සමුප්පාදය ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ, ඒක තමයි බීජ නියාම. සීතෝෂ්ණ පිළිබඳව කොහොමද මේ පටිච්ච සමුප්පාදය කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ, ඒක තමයි සෘතු නියාම. එතකොට විශ්ව ධර්මතා සම්බන්ධව මේ පටිච්ච සමුප්පාදය කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ ඒක තමයි ධම්ම නියාම. එතකොට මෙන්න මේ විදියට හේතුඵල වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන මේ විශ්ව ධර්මතාවය ක්‍රියාත්මක වෙන රටාව පඤ්ච නියාම හැටියට හඳුනාගන්නවා. අවිජ්ජා පච්චයා සංකාරා කියලා කියන්නෙ භවයෙන් භවයට මේ පඤ්චස්කන්ධය අඛණ්ඩව පවතින්නෙ කොහොමද කියන කාරණය පටිච්ච සමුප්පන්නව පැහැදිලි කරන ආකාරය.

එතකොට ඔය සමස්තය ගැනම අපිට දැනුම වැටහීම ප්‍රධාන වශයෙන් අවශ්‍ය වෙනවා නිවන් අවබෝධ කරන්න, එහෙම නැත්නම් ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න. ඊළඟට සතිපට්ඨානාදී බෝධි පාක්ෂික ධර්මයො. බෝධි පාක්ෂික ධර්ම තිස් හතක් තියෙනවා, මොනවාද? සතර සතිපට්ඨාන, සතර සෘද්ධිපාද, සතර සමසප්පාදන, පඤ්චගුන්ද්‍රිය, පඤ්චබල, සජ්ත බොජ්ඣංග, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. එතකොට සතර සතිපට්ඨාන කියලා කිව්වෙ කායානුපස්සනා, වේදනානුපස්සනා, ධම්මානුපස්සනා වශයෙන් සතර ආකාරයකින් පුහුණු කරන සිහිය. සතර සතිපට්ඨාන. සතර සමසප්පාදන කියලා කිව්වෙ නූපන් අකුසල් නූපදවන්නට, උපන් අකුසල් ප්‍රහාණය කරන්නට, නූපන් කුසල් උපදවන්නට, උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කරන්නට උත්සාහ කරන වීර්යය. ඒක තමයි සතර සමසප්පාදන වීර්යය. ඊළඟට සතර සෘද්ධිපාද කියලා කිව්වෙ ඡන්ද, චිත්ත, විරිය, විමංසා. යහපත් කෞශල්‍යයන් දියුණු කරගන්නට, විමුක්තිය සාධනය කරගන්නට අවශ්‍ය වෙන මූලික මානසික කරුණු හතරක්. ඒවා තමයි ඡන්ද, චිත්ත, විරිය, විමංසා කියන කාරණා තමයි සෘද්ධිපාද ධර්ම හැටියට දක්වන්නෙ. එතන සෘද්ධි කියලා කියන්නෙ සුවිශේෂ කුසලතා. අන් අයට පහසුවෙන් ගොඩ නගා ගන්නට බැරි සුවිශේෂ කුසලතා. එතකොට ඒ සුවිශේෂ කුසලතාවයක් තමයි නිවන කියලා කියන්නෙ. සාමාන්‍ය සත්වයින්ට ස්පර්ශ කරන්න පුළුවන් දෙයක් නෙවෙයි, එතකොට ඒ නිවන

නැමැති අවබෝධය ලබන්නට නම් මේ කියන සුවිශේෂ කෞශල්‍යයන් ගොඩ නගන ගුණාංග දියුණු කරන්න.

ඊළඟට පඤ්චගුණදිය, පඤ්චගුණදිය කිව්වෙ සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා. පඤ්චබල කියලා කියන්නෙන් ඒ පහමයි. ඊළඟට සජ්න බොජ්ඣංග; සති, ධම්මිවිජය, විරිය, පීතී, පස්සද්ධි, සමාධි උපෙක්ඛා කියන මේ බොජ්ඣංග හත. ඊළඟට ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය; සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්ප, සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත, සම්මා ආජීව, සම්මා වායාම, සම්මා සති, සම්මා සමාධි කියන මේ කාරණා අට. දැන් ඔය කියපු කාරණා නිස්සන්ධ පිළිබඳ හොඳ විචක්ෂණ බවක් මූලික වශයෙන් ධර්ම දේශනා ශ්‍රවණය කරලා දහම් පොත පත කියවලා ඊටපස්සෙ සාකච්ඡා කරලා හිතලා කල්පනා කරලා භාවනා කරලා සති සම්පජ්ඤායෙන් ප්‍රගුණ කරලා නොයෙක් ආකාරයෙන් ඔය බෝධි පාක්ෂික ධර්ම පිළිබඳ ගැඹුරු වැටහීම ඇති කරගන්නට ඕන. එය ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්නට විශේෂයෙන් උපකාර වෙනවා. එතකොට විමුක්තිය සඳහා අදාළ ප්‍රඥාව ප්‍රධාන වශයෙන් අවදි වෙන්නට මේ කාරණා හේතුවෙනවා.

ඊළඟට ත්‍රිපිටක ධර්මයන් හැකිනාක් උගත යුතුයි. ත්‍රිපිටකය පිළිබඳව, ත්‍රිපිටකයේ සූත්‍ර, අභිධර්මය ආදිය පිළිබඳව හැකි ප්‍රමාණයෙන් දැන උගත්කම් ඇතිකරගැනීම ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්න හේතුවෙනවා. දැන් ඔය ප්‍රඥා පාරමිතා ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය කියන කොටසේ එක ඡේදයක් විතරයි අද අපිට කතා කරන්න පුළුවන් වුනේ. අපි ඉතුරු ටික ලබන සතියේ ධර්ම සාකච්ඡාවේදී කතාබහ කරමු. ඉතින් මේ කාරණා වලදී ඉක්මණට ඉක්මණට මේවා නම් වශයෙන් විතරක් කියාගෙන මේ ටික නිම කරන්නට කලබල වෙන්න නැතිව පුළුවන් තරම් කාලය අරගෙන ඒවා පැහැදිලි කරගන්නට උත්සාහ කරන්නෙ. අපිට වැදගත් වෙන්නෙ මේක නිම කිරීම නෙවෙයි, මේවා පිළිබඳව අවබෝධ කරගැනීමයි. අපි මේ කතා කරන්නෙ ප්‍රඥාව ගැනයි. එතකොට ප්‍රඥාව නිකං දැනුමකින් විතරක් ඇති කරන්න බෑ, ඒක ගැන හොඳ ගැඹුරු වැටහීමක් ඇතිකරගෙන සති සම්පජ්ඤායෙන් පුහුණු කිරීම මතයි ප්‍රඥාව දියුණු වෙන්නෙ. ඒ නිසා තමයි අපි කොතෙක් කාලය ගතවුනත් මේ කාරණා නැවත නැවත වඩා ගැඹුරින් සාකච්ඡා කරන්න උත්සාහ කරන්නෙ.

19. ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය පිළිබඳව තවදුරටත් පැහැදිලි කරන්න.

මෙවර දේශනාවේදී ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට තුඩුපදන අවම සමාධියත්, ධ්‍යාන තත්වයට සමාධිය දියුණු කිරීමත්, සිව්වන ධ්‍යානයෙන් පසුව උපදවා ගත හැකි විශේෂ හැකියාවන් ගැන සහ සජ්න විගුද්ධි වල යම්තාක් දුරටත් කරුණු පැහැදිලි කරන ලදී.

සෙනසුරාදා හවස හතේ සිට නවය දක්වා පූජ්‍යපාද ආචායී කුකුල්පතේ ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් zoom සහ youtube මගින් පවත්වනු ලබන සජීවී ධර්ම දේශනා මාලාවට සම්බන්ධ වෙව්වි ඔබ සියලුදෙනා සතුවත් පිළිගන්නවා. මාස ගණනාවක් තිස්සේ අප ඉගෙන ගත්තේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙනි ඉගැන්වෙන මහාපුරුෂ චිතර්ක ගැන. එහි හත්වැන්න වන, මෙහි ධර්මය ප්‍රඥාව ඇති පුද්ගලයාටයි යන්න අප ගරුකර ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සති ගණනාවක් මුළුල්ලේම විස්තර සහිතව පහදා දෙනු ලැබුවා. නවදුරටත් මෙම ප්‍රඥාව ගැන පහදා දීමට අතිගෞරවණීය පූජ්‍යපාද ආචායී කුකුල්පතේ සුදස්සී ස්වාමීන් වහන්සේට පාද නමස්කාරව පූර්වකව ආරාධනා කර සිටිනවා, අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නෙ. අපි පසුගිය සතියේ කතා කලේ ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කරනකොට ඒ සඳහා අනුගමනය කළ යුතු ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය කුමක්ද කියන කාරණය. අනිපූජනීය මහාවායඝී රේරුකානේ චන්දවිමල මහානායක ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදනය කරලා තියෙන පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයෙහි ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ දැක්වෙන කාරණා අපි එකින් එක පැහැදිලි කරගත්තා. නමුත් අපිට එහි දැක්වෙන එක් ඡේදයක් පමණයි පසුගිය සතියේ අපිට කතාබහ කරන්නට අවකාශ සැලසුනේ. ඉතිරි කාරණා ටිකක් කෙටියෙන් හෝ අද මේ සාකච්ඡාව තුළ මේ සතියේ අපි කතා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ. ඒවා විශේෂයෙන්ම අපිට වැදගත් වෙන නිසා. දැන් පසුගිය සතියේ මේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය කියන කාරණය අපි කතාබහ කරලා නිමකරන්නට අදහස් කලා වුනත් එහි තියෙන කාරණා ටිකක් ගැඹුරු කරුණු. ඒ නිසා තමයි අපිට ටිකක් වැඩිපුර කාලය අරගෙන සාකච්ඡා කරන්නට සිද්ධ වුනේ. ඉතින් කෙසේ නමුත් අපි නිතරම සිහිපත් කරන දෙයක් තමයි අපිට මේ සාකච්ඡා පෙළ නිමා කරන්නට ඉක්මණට මේක සිද්ධ කිරීම නෙවෙයි,

මේ කරුණු නිවැරදිව වටහාගන්නටයි අවශ්‍ය වෙන්නේ. ඒ නිසා ඒ සඳහා අපිට කාලවේලාව අරගෙන අපි වැඩිපුර මේ කරුණු සාකච්ඡා කරන්න උත්සාහ කරන්නේ ඒ නිසයි. එතකොට ප්‍රඥාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය පිළිබඳව පසුගිය සතියේ අපි කතා කළේ මූලික කාරණා කිහිපයක්, පළවෙනි ඡේදයේ තියෙන කරුණු ටික. ඉන් අනතුරුව මහානායක හාමුදුරුවෝ පැහැදිලි කරනවා, භාවනාවෙහි යෙදී පරිකර්ම සමාධි මාත්‍රය හෝ උපදවා ගත යුතුයි. රූපාවචර, අරූපාවචර ධ්‍යාන උපදවා ගත යුතුයි. පඤ්චඅභිඤා උපදවා ගත යුතුයි. නාමරූප ධර්ම පමණක් ඇති බව හා නාමරූප සත්ව පුද්ගල භාවයෙන් හිස් බවත්, නාමරූපයන්ගෙන් අන්‍ය සත්වයකු පුද්ගලයෙකු නැති බවත් තේරුම් කරගෙන දෘෂ්ටි විශුද්ධිය ඇති කරගත යුතුයි. මේ නාමරූප ධර්මයෝ මේ මේ හේතූන් නිසා ඇතිවන්නාහ, ඇතිවන්නට කලින් නොතිබුණාහ, ඇතිවූ ධර්මයෝද සැණෙකින් බිඳී යන්නාහයි දන්නා කාංසාවිතරණ විශුද්ධිය ඇති කරගත යුතුයි. සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ලක්ෂණ තුන දක්නා නුවණ ඇති කර ගත යුතුයි.

දැන් පින්වතුන්ට මතක ඇති මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව කතා කරන මේ දේශනා මාලාවේ අපි දෙවන දේශනාවේදී පැහැදිලි කලා ප්‍රඥාව හැටියට අපි අවබෝධ කරගත යුත්තේ මොනවාද කියන කාරණය. එහිදී සිහිපත් කලා සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, නිර්වාණ, ප්‍රඥප්ති කියන මේ කාරණා කෙරෙහි තමයි අපේ අවධානය යොමු විය යුත්තේ. යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාව තියෙනවා නම් මේ සංස්කාර ධර්මයන් ඒ කියන ආකාර පහෙන් තමයි අවබෝධ කරගන්නේ. එතකොට දැන් මේ මෙහි සඳහන් කරන කාරණා අරගෙන බලුවයිත් පස්සෙ ඒ කියන කාරණා බොහෝ ඒවට සම්බන්ධ කරුණු තමයි මහනායක හාමුදුරුවෝ මෙහිදී මතුකරන්නේ. මේ මේ කාරණා ගැන අවබෝධය අවශ්‍යයි ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්න. එතකොට ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයයි කියලා කිව්වේ, යම් පරමාර්ථයක් සාධනය කරගන්නට අනුගමනය කළ යුතු වැඩපිළිවෙල.

ඉතින් ප්‍රඥාව කියන්නේ මේ ලෝකයෙහි උපදවාගන්නට අවශ්‍යම නමුත් ඉතාම දුෂ්කරම කාරණය. සම්මාසම්බුද්ධත්වය හැටියට, පච්චෙක බුද්ධත්වය හැටියට, අර්හත්වය හැටියට එය උපදවාගන්නේ ඒ ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව. ඉතින් ඒක ලෝකයෙහි පහසු කාර්යයක් නෙවෙයි. ඒක බොහෝම දුෂ්කරම කාර්යයක්. මේ ලෝකයෙහි කරන්නට ඇති කටයුතු වලින් අතිශයින්ම දුෂ්කර කාර්යය එයයි. එතකොට මේ දුෂ්කරම කටයුත්ත කරන්නට නම් යම් කැපකිරීම් කරන්නට සිද්ධ වෙනවා.

වෙහෙස වෙලා, මහන්සි වෙලා ඊට අදාළ ප්‍රතිපදාව සම්පූර්ණ කරන්නට වෙනවා. එතකොට සරල විදියට මතුපිටින් අපි දේවල් දිහා බලලා අපිට ඒ කාරණා ඒ විදියෙන් අවබෝධ කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ. බෝධිපාක්ෂික ධර්ම හැටියට අපි කතා කරපු ඒ කරුණු තිස් හතම වැඩෙන විදියට මේ පුහුණුව කරගෙන යා යුතු වෙනවා. එතකොට ඒ සඳහා තමයි මෙහි දක්වන්නේ භාවනාවෙහි යෙදී පරිකර්ම සමාධිමාත්‍රය හෝ උපදවාගත යුතුයි. පරිකර්ම සමාධියයි කියලා කියන්නෙ අපි සිහිපත් කලා සමාධියක් ඇතිවුනු පමණටම යම්කිසි කෙනෙකුට ධ්‍යානයට සමවදින්න පුළුවන්කමක් නෑ. සමාධියයි කියලා කියන්නෙ දියුණු කරන ලද චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය. ඒකාග්‍රතාවය වෛතසිකය සෑම සිතකම ක්‍රියාත්මක වෙනවා, ඒක සබ්බ චිත්ත සාධාරණ වෛතසිකයක්. නමුත් ඒක කුසල් සිතෙහි දියුණු කලහම තමයි සමාධිය කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට අන්න ඒ දියුණු කරන ලද සමාධිය තමයි පරිකර්ම සමාධියයි කියලා කියන්නෙ ධ්‍යානයට පූර්වංගමව. ඒ කියන්නෙ ධ්‍යානයකට සමවදින්නට පෙරාතුව මූලික වශයෙන් ඇති කරගන්නා චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය, සමාධිය. එතකොට ඒ සමාධිය ඇති කරගන්නාට පස්සෙ තමයි ධ්‍යාන සමාධිය පුහුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඒ පිළිබඳව අපි මීට පෙරත් සාකච්ඡා කලා, ඒ ධ්‍යාන සමාධිය ඇති කරගන්නවා නම් සමාධියේ එක්තරා අවස්ථාවක, එක්තරා මට්ටමක, එක්තරා තැනක අවශ්‍ය තරම් වේලා රැඳී සිටින්නට අපේ සිත පුහුණු කරන්නට ඕන, ඒ පිළිබඳව ක්‍රම පහකින් පුහුණු කළ යුතු බව ධර්මයෙහි පැහැදිලි කරනවා. අධිච්ඡාන, උච්ඡාන, ආවජ්ජන, සමාපජ්ජන, පච්චවෙක්ඛන කියන ක්‍රම පහට. එතකොට අර තමන් උපදවාගත්තු සමාධියෙහි එක්තරා අවස්ථාවක මනස අඛණ්ඩව පවත්වා ගන්නට අර ක්‍රම පහට පුහුණු කලාට පස්සෙ තමයි ඒ සමාධිය අර්පනා සමාධියක් කියලා හඳුන්වන්නෙ. අර්පනා සමාධිය යි කියලා කියන්නෙ ධ්‍යානයට පමුණුවන ලද සමාධිය. එතකොට මේ පරිකර්ම සමාධිය යි කියලා කියන්නෙ ඊට පූර්වාංගමව ඇතිවෙන මූලික සමාධිය. එතකොට ධ්‍යානයක් හැටියට පුරුදු පුහුණු කරලා නැහැ නමුත් යම්කිසි කාරණයකට අවශ්‍ය තරම් අවධානය යොමු කරන්නට ප්‍රමාණවත් විදියට චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය, චිත්ත සමාධිය දියුණු කරගෙන තියෙනවා. එතකොට අවම වශයෙන් ඒ විදියට මේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන තැනැත්තා යම්කිසි කාරණයකට අවධානය යොමු කලහම වෙනත් වෙනත් මනෝභාවයන්ට විසිර යන්නෙ නැතිව, මනස

වික්ෂිප්ත වෙන්නෙ නැතිව, නානාආරම්භයන් හි තමන්ගේ කැමැත්තෙන් තොරව මනස වේගයෙන් ඇදී යන්නෙ නැතිව අවශ්‍ය අරමුණෙහි බොහෝ වේලාවක් පවත්වා ගන්නට පුළුවන් වෙන විදියේ යම්කිසි චිත්ත ඒකාග්‍රතාවයක් දියුණු කරගන්නට ඕන කියන එක තමයි මේ පරිකර්ම සමාධි මාත්‍රයක් හෝ ඇතිකර ගත යුතුයි කියන එකෙන් අදහස් කරන්නෙ. එතකොට එහෙම ඒකාග්‍රතාවයක් නැති නම් ප්‍රඥාව උපදින්න.

අපි නැවත නැවත මේ සමාධිය ගැන කතා කරනකොට කිව්වා වේගවත්ව වාහනයක යනකොට ජනේලෙන් අපි එළියට බැලුවහම අපිට බොහෝ දේවල් පසුවෙලා යනවා පේනවා. නමුත් ඒවා පිළිබඳව නිසි අවබෝධයක් ඇති කරගන්න බෑ වේගය අඩු කරලා අඩු කරලා අපි එක තැනක නවත්නලා හොඳට ළඟට ගිහින් බැලුවොත් අපිට වඩා හොඳට ප්‍රකට වෙනවා. අන්න ඒ වගේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය අපිට ප්‍රඥාව එහෙම නැත්නම් යථාවබෝධය පිණිස අත්‍යවශ්‍ය කාරණයක් වෙනවා. ඊළඟට රූපාවචර, අරූපාවචර ධ්‍යාන උපදවාගත යුතුයි. ඒ තමයි අර අර්පනා සමාධි කියලා හඳුන්වන ධ්‍යාන තත්වයන්. ප්‍රථම ධ්‍යාන, ද්විතීය ධ්‍යාන, තෘතීය ධ්‍යාන, චතුර්ථ ධ්‍යාන වශයෙන් රූපාවචර ධ්‍යාන හතරක් තියෙනවා. ආකාෂානඤ්චායනන, විඤ්ඤාණඤ්චායනන, ආකිඤ්චඤ්ඤායනන, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන වශයෙන් අරූපාවචර ධ්‍යාන හතරක් තියෙනවා. එතකොට සසර ගමනේදී මේ ධ්‍යාන උපදවාගන්නට වැයම් කළ යුතුයි. ඒ ධ්‍යාන උපදවාගන්නා තරමට තමයි ඒ තැනැත්තාට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පහසු වෙන්නෙ. එතකොට මෙතනදී කෙනෙකුට ගැටළුවක් මතුවෙන්නට පුළුවන් ශූෂ්ක විදර්ශක රහතන් වහන්සේලා හැටියට හැඳින්වෙන ඒ කියන්නෙ ධ්‍යාන උපදවාගැනීමකින් තොරව විදර්ශනාව වඩලා අර්හත්වයට පත්වෙච්ච භික්ෂූන් වහන්සේලා පිළිබඳව සඳහන් වෙනවා. උන්වහන්සේලා හඳුන්වන්නෙ ශූෂ්ක විදර්ශක රහතන් වහන්සේලා හැටියට. ශූෂ්ක විදර්ශක කියලා කියන්නෙ උන්වහන්සේලා අර ධ්‍යාන පුහුණු කිරීමක් කරන් නෑ සෘජුවම විදර්ශනාව තමයි ප්‍රගුණ කරන්නෙ. එතකොට උන්වහන්සේ ප්‍රඥාව දියුණු කරගෙන අර්හත්වයට පත්වෙලා තියෙනවා.

දැන් මේ කාරණය අපි පටලවා නොගත යුතුයි. දැන් මහානායක හාමුදුරුවෝ මෙතනදී මුලින්ම කියන්නෙ පරිකර්ම සමාධි මාත්‍රයක් හෝ උපදවාගත යුතුයි කියලා කියන්නෙ අන්න ඒ කාරණය සඳහා. ඒ කියන්නෙ ශූෂ්ක විදර්ශනාව කරගෙන යන තැනැත්තාටත් ඒ විදර්ශනා කාර්යය

මැනවින් සිද්ධ කරන්න, ප්‍රඥාව අවදි කරගන්න යම් සමාධියක් අවශ්‍යයි. මොකද ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ පැහැදිලිවම දක්වනවානෙ සම්මා දිව්‍යියේ පටන් සම්මා සමාධිය දක්වා. එතකොට සම්මා සමාධිය නැතිව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය සම්පූර්ණ වෙන්නෙ නැහැ. එතකොට සම්මා සමාධිය අත්‍යවශ්‍යයි. හැබැයි ඒ සමාධිය ධ්‍යානයකම පිහිටුවා ගන්නට ඕන කියලා එහෙම නියමයක් නෑ. අර යම් කාරණයකට අවධානය යොමු කරලා යම් කරුණක් අවබෝධ කරගන්න පුළුවන් මට්ටමටත් ඒ සමාධිය දියුණු කරගත යුතුයි.

එතකොට ශුෂ්ක විදර්ශක රහතන් වහන්සේලාට ඒ මට්ටම සමාධිය තියෙනවා. උන්වහන්සේලා සෝවාන් මාර්ග ඥාණ, සකෘදාගාමී මාර්ගඥාණ, අනාගාමී මාර්ග ඥාණ, අර්හත් මාර්ග ඥාණ කියන මේ මාර්ග ඥාණයන් ලබනකොට ප්‍රථම ධ්‍යාන මට්ටමට උන්වහන්සේලාගේ සමාධිය එතනදී ගොඩනැගෙනවා. ඒ කියන්නෙ චිතක්ක, විචාර, පීතී, සුඛ, ඒකාග්ගතා කියන මේ ධ්‍යාන අංග වලින් යුක්තව. නමුත් ඒක ධ්‍යානයක් හැටියට හඳුන්වන්නෙ නැත්තෙ ඇයි, උන්වහන්සේලාට ඒ තත්වය මත බොහෝ වේලා රැඳී පවතින්නට නොහැකි නිසා. එහෙම රැඳී පැවතීමේ කෞශල්‍යය උන්වහන්සේලා පුහුණු කරලා නෑ. ඒ නිසා තමයි උන්වහන්සේලාට ධ්‍යානයට සමවැදිලා පවතින්න බැරි. හැබැයි අර මාර්ගඵල අවබෝධය වෙනකොට ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව උපදිනකොට අර ප්‍රථම ධ්‍යාන මට්ටමට උන්වහන්සේගේ මනසේ සමාධිය, එහෙම නැත්නම් චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය දියුණු වෙලා තියෙනවා. එහෙම නැති කෙනෙකුට ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව උපදින්නෙ නැහැ. ඒ නිසා තමයි මෙතන කියන්නෙ ඒ රූපාවචර, අරූපාවචර ධ්‍යාන උපදවා ගන්න ඕන. ඒක කරගැනීම කෙසේ වෙතත් අවම වශයෙන් අර පරිකර්ම සමාධි මාත්‍රයක් හෝ උපදවාගන්නට උත්සාහ කරන්නට ඕන. එතකොට එහෙම කෙනෙකුට තමයි ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුළුවන්නෙ. එතකොට රූපාවචර, අරූපාවචර ධ්‍යාන පුහුණු කරන්නෙ නැතිව ඒ පරිකර්ම සමාධි මාත්‍රයෙන් පමණක් සෑහීමට පත්වෙලා විදර්ශනාව ප්‍රගුණ කරන තැනැත්තාගේ විදර්ශනාව තමයි ශුෂ්ක විදර්ශනාව හැටියට හඳුනාගන්නෙ. ශුෂ්ක විදර්ශකයාටත් මාර්ග ඵල අවබෝධයේදී සමාධිය ප්‍රථම ධ්‍යාන මට්ටමටත් අවම වශයෙන් වර්ධනය වෙනවා. නමුත් එතන රැඳී සිටින්නට මනස පුහුණු කරලා නැති නිසා උන්වහන්සේට ඒ ධ්‍යාන සමාපත්තියට සමවදින්නට පුළුවන්කමක් නැති බව තමයි එතන තියෙන අඩුපාඩුව. නමුත් ඒක මාර්ගඵල අවබෝධයට බාධාවක් වෙන්නෙ නැහැ.

ඊළඟට පඤ්ච අභිඥා උපදවාගත යුතුයි. පඤ්ච අභිඥා කියලා කියන්නේ දිබ්බ චක්ඛු, දිබ්බ ඡෝත, පරිචිත්තවිජානන, පුබ්බේතිවාසානුස්සනි, සාද්ධිවිද කියන මේ ඥාණයන්. සාද්ධිවිද කියලා කියන්නේ රූප මවන්නට සහ තමන්ගේ රූපය එක් එක් ආකාරයෙන් වෙනස් කරන්නට, අහසේ ඇවිද යන්නට, පොළොවේ කිමිදෙන්නට, ප්‍රාකාර පර්වත විනිවිදගෙන යන්නට, ජලය මත ඇවිදින්නට මේ වගේ අන් අයට කළ නොහැකි බොහෝ දේවල් මේ පඤ්චස්කන්ධය උපයෝගී කරගෙන කරන්නට හැකි බව තමයි සාද්ධිවිද ඥාණ කියලා කියන්නේ. එතකොට විවිධ සාද්ධීන්, එහි ප්‍රභේද බොහෝ ගණනාවක් තියෙනවා. එතකොට ඒවායින් යම්කිසි ප්‍රමාණයකට හෝ පුහුණු කරන කෙනෙකුට තමයි, මම නැවතත් මෙහිදී සිහිපත් කරනවා මේවා අර්හත්වය සඳහා අත්‍යවශ්‍යයි කියන එක නෙවෙයි, කෙනෙකුට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න මේවා උදව් වෙනවා. එතකොට රහතන් වහන්සේලා අතරත් ඉන්නවා සාමාන්‍ය රහතන් වහන්සේලා සහ මහරහතන් වහන්සේලා. ඒ මහරහතන් වහන්සේලා අතරත් ඉන්නවා අග්‍රස්ථාන ලාභීන්. එතකොට ඒ අය අතරත් ඉන්නවා ප්‍රධාන තනතුරු ලාභීන්. මේ විදියට ඒ රහතන් වහන්සේලාගේ ප්‍රඥාවෙන් යම් යම් විශේෂතා තියෙනවා. කෙලෙස් නසන්නට අවශ්‍ය වෙන්නේ ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රඥාවයි, භේතුඵල ප්‍රඥාව එතනට උදව් වෙනවා. දැන් මේ අභිඥා ආදිය දියුණු කිරීම තුළ අර ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රඥාවට වඩා භේතු ඵල ප්‍රඥාව තමයි බහුලව දියුණු කරන්නේ. මොකද අපට කෙලෙස් ප්‍රභාණය කරන්නට අවශ්‍ය වෙන්නේ ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රඥාව. ත්‍රිලක්ෂණය පැහැදිලිව මැනවින් දැකීම. ඒ ත්‍රිලක්ෂණය හරියට දැක්කහම මේ සංස්කාර ධර්මයන් නිසරු බව වටහාගෙන අතහැර දමනවා. එතකොට ඒ අත්හැර දැමීම ඒ කියන්නේ මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ නිස්සාරත්වය දැකලා අත්හැර දැමීම මත තමයි භව ගමන නිමාවෙන්නේ. හැබැයි අත්හැර දමන්නට ඉස්සරලා මේවායේ තියෙන විශේෂතාවයන් අධ්‍යයනය කරන්නට පුළුවන්. ඒ අධ්‍යයනය කිරීම භේතුඵල වශයෙන් ඉතා පුළුල් විදියට අර සංස්කාර, විකාර, ලක්ෂණ, ප්‍රඥප්ති මේ කියන විවිධ ක්‍රම වලින් ඒක අධ්‍යයනය කරන්නට පුළුවන්. ඉතින් අන්න එබඳු අධ්‍යයනයන් සඳහා තමයි මේ ධ්‍යාන අභිඥා ආදිය යම්කිසි කෙනෙකුට උපකාර වෙන්නේ. ඉතින් ඒකෙන් අදහස් කරන්නේ කෙලෙස් නසන්නට මේවා අත්‍යවශ්‍යයි කියන එක නෙවෙයි, ප්‍රඥාව විවිධ ප්‍රභේදගතව දියුණු කරනවා නම් එබඳු කෙනෙකුට එබඳු කෙනෙකුගේ ප්‍රතිපත්ති හැටියට මේ කාරණා ඇතුළත් කරගත යුතු වෙනවා. එතකොට සාද්ධිවිද ඥාණය.

ඊළඟට දිබ්බ සෝන. දිබ්බ සෝන කියලා කියන්නේ සාමාන්‍ය කණකට
 අහන්නට බැරි තරම් දුරින් තියෙන සාමාන්‍ය කනකට නොඇසෙන තරම්
 සුක්ෂ්ම ශබ්ද අසන්නට අපේ කන සහ සිත හරියටම ඒකට සුසර
 කරනවා. දැන් ඉංග්‍රීසියෙන් කියන්නේ tune කරනවා කියලා. එතකොට ඒ
 විදියට සුසර කරනවා අපේ කන සහ සිත. එතකොට ඒකට මූලික
 වශයෙන් කන උදව් කරගන්නවා. හැබැයි ඊටපස්සේ අපිට කන එතරම්
 වැදගත් වෙන්නේ නෑ ඊට පස්සේ. එය ආධාර කරගෙන සිත තමයි පුහුණු
 කරන්නේ. දැන් ඒ අපේ සිත, ඇත්තටම දැන් අපි අභිධර්මය පිළිබඳව යම්
 ප්‍රමාණයකට දැනගන්නකොට අපි හඳුනාගන්නවා මේ කන උපකරණයක්
 විතරයි, අපි ශබ්ද හඳුනාගන්නේ සෝන විඤ්ඤාණයෙන්. එතකොට
 කණින් නෙවෙයි අපි ශබ්ද අහන්නේ ඇත්තටම. කනෙන් කරන්නේ මේ
 මයික්‍රොෆෝනයෙන් කරන්නා වගේ ඒ ශබ්ද ටික ඇතුලට අරන් දෙන එක
 විතරයි. ඒ අරන් දීමේ උපකරණයක්, ආයතනයක් විතරයි. එතකොට එහි
 සෝන විඤ්ඤාණය පහළ වෙතකොට තමයි අර ශබ්දය පිළිබඳ හැඳිනීම
 ඇතිවෙන්නේ. එතකොට ඇත්තටම අපි ශබ්ද හඳුනාගන්නේ කනින්
 නෙවෙයි සිතෙන්. එතකොට අන්න ඒ සිතේ තියෙන ඒ කෞශල්‍යය තමයි
 ඒ කන කියන උපකරණය ආධාර කොටගෙන උපකාර කොටගෙන
 අනුක්‍රමයෙන් සංවර්ධනය කරන්නේ. එතකොට ඒක සංවර්ධනය කරන්න
 නිකම්ම බැහැ, අවම වශයෙන් චතුර්ථ ධ්‍යාන දක්වා වත් රූපාවචර ධ්‍යාන
 දියුණු කරලා තියෙන්න ඕන. ප්‍රථම ධ්‍යාන, ද්විතීය ධ්‍යාන, තෘතීය ධ්‍යාන,
 චතුර්ථ ධ්‍යාන. ඒ චතුර්ථ ධ්‍යානයට යනකොට තමයි උපෙක්ඛා
 ඒකාග්ගතා. එතකොට ඒ තැනැත්තාගේ සිතේ තනිකරම තියෙන්නේ
 ඒකාග්‍රතාවයයි උපෙක්ෂාවයි. එතකොට මේ සංස්කාර ධර්මයන් කෙරෙහි
 ඇලීම් ගැටීම් කිසිවක් නැහැ. ඒ වගේම දැඩි ඒකාග්‍රතාවයක් තියෙනවා.
 අන්න එබඳු සිතකින් තමයි මේ විශේෂ කෞශල්‍යයන් ප්‍රගුණ කරන්න
 පුළුවන් වෙන්නේ. මේ මතසේ තියෙන විශේෂතාවයන් අවදි කරන්න
 පුළුවන් වෙන්නේ. දැන් අපිට සාමාන්‍ය ජීවිතයේදී ඒ විශේෂ කෞශල්‍යයන්
 අවදි කරන්න බැරිවෙන්නේ කුමක් නිසාද, අපිට පඤ්චේන්ද්‍රියන් ඔස්සේ
 මතස නොයෙක් අරමුණු ගන්නවා, ඒ වගේම මනෝද්වාරයෙන් අරමුණු
 ගන්නවා ඒවත් එක්කම නිරන්තරයෙන්ම වික්ෂිප්තව ව්‍යාකූලව තමයි
 පවතින්නේ. ඇලීම් ගැටීම් වලට භාජනය වෙමින් ඒකාග්‍රතාවයෙන් තොරව
 වික්ෂිප්ත භාවයෙන් පවතිනකොට විශේෂ කෞශල්‍යයන් දියුණු
 කරන්නට බෑ. ඒ නිසා චතුර්ථ ධ්‍යානය පුහුණු කරගන්නට පුළුවන් වුනු

කෙනෙකුට තමයි අර සෘද්ධිවිද ඥාණය දියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. දිබ්බසෝත.

ඊළඟට පරිචිත්ත විජානන. පරිචිත්ත විජානන කියන්නෙ අන් අයගේ සිත් දැනගන්නා නුවණ. එතකොට ඇත්තටම අනිත් අයගේ සිත අපේ සිත සමඟ ස්පර්ශ වෙනවා. අපේ සිත අන් අයගේ සිත සමඟ ස්පර්ශ වෙනවා. ඒ ස්පර්ශය කෙබඳු ද කියලා අපි අධ්‍යයනය කරලා නැහැ සියුම් විදියට. දැන් සාමාන්‍ය සමාජයේ වුනත් මේවා පිළිබඳව යම් වැටහීමක් තියෙනවා ඔන්න කෙනෙක් මනක් කරනකොට කිවිසුමක් යනවාය, එතකොට යම් ප්‍රමාණයකට ඒ අන් අයගේ සිත් පිළිබඳව හඳුනාගැනීමක්ක අපි කාගේත් සිත් වලින් කෙරෙනවා. කෙරුණා වුනාට අපි මේ ක්‍රියාවලිය සුක්ෂ්ම විදියට අධ්‍යයනය කරලා නෑ. අධ්‍යයනය කරන්නට තරම් සංයමයක් අපේ මනසේ නෑ. අර උපෙක්ඛා ඒකාගත්තාව දක්වා මනස දියුණු කරලා ඒ අන් අයගේ සිත් ස්පර්ශ වෙන ආකාරය පිළිබඳව වැඩි අවධානය යොමු කරනකොට අපට අනුක්‍රමයෙන් දැනෙන්නට ගන්නවා ඒ අය සිතන දේවල් අපිට දැනෙන ආකාරය අපි සිතන දේ ඒ අයගේ සිත් වල ස්පර්ශ වෙන ආකාරය මේවා හේතුඵල වශයෙන් කොහොමද ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ, දැනෙන්නෙ කොහොමද කියලා ටිකෙන් ටික ටිකෙන් ටික අපිට ගැඹුරට යන්න පුළුවන්. ඒක තමයි කිව්වෙ අර ඒ සම්බන්ධව සුසර කරනවා මනස. එතකොට එහෙම කරගෙන යනකොට ඒ පිළිබඳව පවතින හේතුඵල ක්‍රියාවලිය, එහෙම නැත්නම් ඒ පිළිබඳ විද්‍යාව කාලයක් යද්දි එහෙම අධ්‍යයනය කරද්දි ගුරු උපදෙස් ඇතිව අපිට පුහුණු කරගන්න පුළුවන්. එතකොට එහෙම පුහුණු කරගන්නාම තමයි පරසිත් දන්නා නුවණ. දැන් මේක චතුර්ථ ධ්‍යානය දක්වා මනස පුහුණු කරන්නැතිව මේ සාමාන්‍ය ඉන්න ස්වභාවයෙන් මනස ටිකක් සන්සුන් කරගෙන පුහුණු කරන ක්‍රමයකුත් තියෙනවා. ඒක තමයි ඔය බටහිර ලෝකෙ Telepathy කියලා හඳුනාගෙන තියෙන්නෙ. ඒක චතුර්ථ ධ්‍යානය දක්වා මනස ඒකාග්‍ර කරන්නෙ නැහැ. සාමාන්‍ය මට්ටමෙන් මනස සන්සුන් කරගෙන අන් අයගේ සිතුවිලි තමන්ට ස්පර්ශ වෙන හැටි, තමන්ගේ සිතුවිලි වලින් අන් අයට බලපෑම් කරන්නට මේවා පිළිබඳව යම් යම් අධ්‍යයනයන් කරනවා. එතකොට එහෙම කලාම යම්කිසි දල ස්වභාවයකින් අන් අයගේ සිත් වලට බලපෑම් කරන්න, අන් අයගේ සිතුවිලි පැතුම් හඳුනාගන්නට පුළුවන් යම්කිසි ඕලාර්ක ස්වභාවයක් අපිට ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන්. හැබැයි ඒක පරිචිත්ත විජානනය කියන මට්ටමින් සුක්ෂ්මව පුහුණු කරන්නට නම් අර චතුර්ථ ධ්‍යානය දක්වා මනස ධ්‍යානගත කරලා එහෙම නැත්නම් සමාධිය දියුණු කරලා ප්‍රගුණ

කලොත් තමයි ඒක හරියටම වඩා නිවැරදිව ඒ විද්‍යාව ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ. එතකොට සෘද්ධිවිද, දිබ්බසෝත, පරචිත්ත විජානන, ඊළඟට පුබ්බේතිවාසානුස්සති.

පුබ්බේතිවාසානුස්සති කියන්නෙ අපේ පෙර ආත්මභාව වල ජීවත් වුණු ස්වභාවය පිළිබඳව, ඒ ඒ ආත්මභාව වල ලැබූ පඤ්චස්කන්ධයන් එතකොට හැඩරුව, නම්ගොත්, ජීවත් වුණු ප්‍රදේශ, ඇසුරු කරපු අය, කාපු බීපු දේවල්, සිතූම් පැතූම්, මනෝභාවයන්, අත්දැකීම් මේ සියල්ලක් පිළිබඳව යම්කිසි සංඥා සටහන් අපේ මනසේ සටහන් වෙලා තියෙනවා. ඒවා උපාදාන වශයෙනුත් තියෙනවා. ඒ වගේම අපිට ඕන නම් සිහියෙන් සිහි කරන්නත් පුළුවන්, උපාදානයෙන් සිහි කරන්නත් පුළුවන්. උපාදානයෙන් සිහි කරන්න පුළුවන් ප්‍රමාණය බොහොම අල්පයි. දැන් සමහර වෙලාවට යම්කිසි කෙනෙක් අකාලයේ මියගියොත් ඒ තැනැත්තාගේ ඒ මතකයන් ඊළඟ ආත්මයේ ඉපදිලා යම් ප්‍රමාණයකට අර උපාදානයන් එක්ක යම් ප්‍රමාණයකට අවදි කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒක තමයි ඔය පෙර ආත්මය කියනවා කියලා හඳුනාගන්නෙ. හැබැයි අර හුඟාක් වයස්ගත වෙලා, දුර්වල වෙලා මියගිය අය එහෙම පෙර ආත්මය කියන අවස්ථා හමුවෙනවා අඩුයි. එහෙම හමුවෙන්නෙම හදිස්සියේ ඒ කියන්නෙ අකල් මරණ වලට ගොදුරු වෙච්ච ජීවිත තමයි ගොඩාක් වෙලාවට හම්බවෙන්නෙ. ඒකට හේතුවක් තියෙනවා, ඒ තමයි කෙනෙක් වයස්ගත වෙනකොට මේ ජීවිතේ පිළිබඳ යම් යම් මතකයන් ඔහුගේ මනසින් හුඟාක් දුරට ගිලිහිලා ක්ෂය වෙලා තමයි අභාවයට යන්නෙ. එතකොට ඊළඟ ආත්මේදි මතක් කරනවා තියා මේ ආත්මේදිවත් මතක් කරගන්න හැකිය නැතිව ඒවා ටිකෙන් ටික ක්ෂය වෙලා ගිහිල්ලා මරණයට පත්වෙන්නෙ. ඉතින් අර හදිසි මරණයකදි තමන්ට නිකං නිදාගෙන අවදි වුනාම දේවල් මතක් වෙන්නා වගේ අර පරණ දේවල් නැවත නැවත මතක් වෙන්න ගන්නවා. ඉතින් එතකොට තමයි අර පෙර භවය කියනවා කියලා ඒ යම් යම් දේවල් කියන්නෙ. ඉතින් ඒක සාමාන්‍ය ස්වභාවිකව සිද්ධ වෙන සංසිද්ධියක්. හදිසි අනතුරකට පස්සෙ නැවත සිහිය ඇවිල්ලා යම් යම් දේවල් සිහිපත් වෙනවා වගේ. එහෙම නැත්නම් නිදාගෙන අවදි වුනායින් පස්සෙ අර නින්දට කලින් තිබ්ච්ච යම් යම් මනෝභාවයන් මතුවෙන්නා වගේ.

මේ පුබ්බේතිවාසානුස්සනිය කියන්නෙ එහෙම නෙවෙයි ඒ කෞශල්‍යයක් හැටියට ඒක ප්‍රගුණ කරනවා. එතකොට ඒකත් අර ටෙලිපති වගේ ධ්‍යානගත වෙන්නැතිව පුහුණු කරන්න පුළුවන් ක්‍රමයකුත් තියෙනවා.

එහෙම පුහුණු කරනකොට කෙනෙකුට මේ භවයේ මව්කුස දක්වා මනස ගෙනියන්න පුහුණු කරන්න පුළුවන්. සමහර විට එතනින් එහාටත් ටිකක් ඊළඟ ආත්ම භාවය දක්වා සමහර කෙනෙකුට ගෙනියන්න පුළුවන්. හැබැයි අර වතුර්ථ ධ්‍යානය දක්වා විත්ත ඒකාග්‍රතාවය ප්‍රගුණ කරලා ඒ විද්‍යාව දියුණු කලොත් ඒ තැනැත්තාට ආත්ම බොහෝ ගණනක්, කල්ප බොහෝ ගණනක් එහාට අධ්‍යයනය කරන්න පුළුවන් මට්ටමට මනස දියුණු කරන්න පුළුවන්. හැබැයි මෙතනදී අපි වරදවා වටහා නොගත යුතුයි, දැන් වර්තමානයේ හුඟාක් ඔය කතා කරනවානෙ කාල තරණය පිළිබඳව, අතීතයට යාම පිළිබඳව. එහෙම එකක් දහමට අනුව කියන්න පුළුවන්කමක් නෑ, ඒවා නිවැරදියි කියලා, සත්‍යයි කියලා කියන්න පුළුවන්කමක් නෑ. ඒවා මිනිසුන් තුළ ඇති කරගන්නා යම් යම් කල්පිතයන්. කාල තරණය කරනවා කියලා අපිට අතීතයට යන්න බැහැ, ඒකට හේතුව තමයි ඉක්ම ගිය නාමරූප ධර්ම සියල්ලක්ම අහෝසි වෙලා, එතකොට ඒ ඒ ක්ෂණයේදීම නාමරූප ධර්ම ක්ෂය වෙලා ගිහිල්ලා තියෙන්නෙ. එතකොට දැනට වර්තමානය තුළ පවතින දෙයක් විතරයි අපිට ස්පර්ශ කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. එහෙම නැතිව අතීතයක් ස්පර්ශ කරන්න පුළුවන්කමක් නෑ.

එහෙමනම් අපි කොහොමද මේ පෙර ආත්මභාවයන් පෙර විසූ කදපිළිවෙල කියලා පූර්වාත්ම භාවයන් අපි සිහි කරන්නෙ. ඒ සියල්ලක් පිළිබඳව රූප, වේදනා, සංඥා, සංකාර, විඤ්ඤාණ මේ පඤ්ච උපාදානයම අපේ සිත් සතන් තුළ කාවැදිලා තියෙනවා. එතකොට ඒ සංඥා සටහන් සියල්ලම අපේ මනෝද්වාරයන් එක්ක සම්බන්ධයි. එතකොට ඒ සම්බන්ධ වෙලා තියෙන ටික ආපස්සට, ආපස්සට කියවාගෙන යන්නට මනස පුහුණු කිරීමයි කරන්නෙ. දැන් වර්තමානයේ තරුණ පිරිස්වලට මේවා තේරුම් ගන්න ගොඩාක් අපහසුයි. අපි හිතමු මොකක් හරි හාඩ් ඩිස්ක් එකක හරි එහෙම නැත්නම් වෙනත් උපකරණයක හරි ඩේටා ගොඩාක් දාලා තියෙනවා. ඊටපස්සෙ දැන් මේක අපි හිතමු මොකක් හරි දේකින් උපකරණය කැඩෙනවා. දැන් මේක ඇතුලේ මේ ඩේටා ටික ඔක්කොම තියෙනවා. ඊටපස්සෙ දැන් මේ ඩේටා ටික ආපහු ගන්න ක්‍රමයක්, ඒක කියවන්න, ඒකට වෙනම සොෆ්ට්වේයා එකක්, තියෙන සොෆ්ට්වේයා එකක් හරි නැත්නම් අලුතින් සොෆ්ට්වේයා එකක් හදන්න වෙනවා. ඉතින් හදුවාට පස්සේ අර ටික ඔක්කොම මුල ඉඳන් අග දක්වා මේවා පරණ දත්ත, මේවා අලුත් දත්ත, මේවා තමයි අලුතෙන්ම එකතු කරලා තියෙන්නෙ. මේවා ගොඩාක් පරණ ඒවා කියලා එහෙම

හොඳට විශ්ලේෂණය කරලා ඕන නම් අර දත්ත ටික තොරතුරු ටික අධ්‍යයනය කරන්න පුළුවන්. දැන් එතකොට මේ අධ්‍යයනය කරන්නෙ අතීතය නෙවෙයි, දැන් මේ තියෙන දේවල් ටික තමයි අධ්‍යයනය කරන්නෙ. අන්න ඒ වගේ අපේ මේ මිනිස් සිත මේ සත්ව සන්නානය සමග අර සියලු අතීත දත්ත අර විදියට සංඥා වශයෙන් උපාදාන වෙලා තියෙනවා. සටහන් වශයෙන් තියෙනවා. එතකොට අන්න ඒ තියෙන ඒවා කියවන එක්තරා සොෆ්ට්වේයා එකක් හදන්නා වගේ තමයි අපේ මනස අර ප්‍රබ්බේනිවාසානුස්සති ඥාණය තුළ, ඒ විද්‍යාව තුළ ප්‍රගුණ කරන්නෙ.

ඉතින් එහෙම ප්‍රගුණ කලහම ඒ අතීත සටහන් කියවලා හදුනාගන්නවා විනා එතන මේ අමුතුවෙන් අතීතයට යාමක් නෙවෙයි තියෙන්නෙ. ඉතින් ඒ නිසා යම් යම් විද්‍යාඥායො සහ යම් යම් පර්යේෂකයො කරුණු කියන්න පුළුවන් කාලතරණය පිළිබඳව, අතීතයට යාම පිළිබඳව ඉතින් එහෙම යනවා නම් ඒ තැනැත්තාට යන්න පුළුවන් වෙන්නෙ අතීතයකට නෙවෙයි, කොහෙහරි තියෙන වර්තමානයකට විතරයි යන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. මොකද නාමරූප ධර්ම ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා බිඳී යනවා. ඒ බිඳී ගිය නාමරූප ධර්ම නැවත අපිට ගිහිල්ලා ස්පර්ශ කරන්නට පුළුවන් ස්වභාවයක් නැහැ. ඉතින් එබඳු සංකල්ප සමාජයේ ගොඩනැගෙන්නෙ අර ආත්ම මූලික චින්තනයත් එක්කලා. ඉතින් බෞද්ධයො වුනත් බෞද්ධයො තුළත් සක්කායදිට්ඨිය දුරු කරනනාක් කල් පවතින්නෙ ආත්ම මූලික සංඥාවක්නෙ. එතකොට ඒවා නිසා ඒවා කියනකොට අපිටත් ඇත්ත වගේ හැඟෙනවා. නමුත් ඇත්තටම මේ නාමරූප ධර්මයන්ගේ හේතුඵල ක්‍රියාකාරීත්වය, අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම කියන ත්‍රිලක්ෂණ ධර්ම අනුව කල්පනා කරලා බලනකොට කාල තරණයක් කියලා එකක් වත්, එහෙම නැත්නම් අතීතයට යාමක් කියන එකක්වත් ඒවා යථාර්තවාදීව කළ හැකි දේ නොවන බව පැහැදිලි කරගන්නට පුළුවන්. එතකොට දැන් අපි ඔය සිහිපත් කලේ ප්‍රබ්බේනිවාසානුස්සති.

එතකොට පස්වෙනි අභිඥාව තමයි දිබ්බචක්ඛු. දිබ්බචක්ඛු කියලා කියන්නෙ සාමාන්‍ය ඇසින් දකින්නට බැරි බොහෝ දුර ඇති ඉතා සුක්ෂ්ම දේ දකින්නට පුළුවන් හැකියාව. එතකොට ඒකත් අර දිබ්බසෝත දියුණු කලා වගේ තමයි අපේ ඇස ඒකට ප්‍රකෘතිමත්ව තියෙන්න ඕන. ඇස් අත්බ කෙනෙකුට දිබ්බචක්ඛු උපදවන්නට බැහැ. කණ බිහිරි කෙනෙකුට දිබ්බසෝත උපදවන්න බැහැ. මූලික වශයෙන් මේ ඉන්ද්‍රිය තමයි පාදක වෙන්නෙ. මොකෝ මේ ඉන්ද්‍රියෙන් ගන්නා අරමුණු තමයි මූලික වශයෙන් විශ්ලේෂණය කරන්නෙ. එහෙම විශ්ලේෂණය කරමින් තමයි අර

මනෝද්වාරය තුළ, එහෙම නැත්නම් මනසේ ඒ අරමුණු ස්පර්ශ කරන ස්වභාවය හඳුනාගන්නේ. හඳුනාගන්නාට පස්සේ ඒ තැනැත්තාට ඒ කෞශල්‍යය ඒ විද්‍යාව දියුණු කරගන්නාට පස්සේ ඇස් දෙක පේනවාද නැද්ද කියන එක අදාළ නෑ. එතනින් එහාට කන් දෙක ඇහෙනවාද නැද්ද කියන එක වැදගත් වෙන්නේ නෑ. හැබැයි ඒ දිබ්බචක්ඛු, දිබ්බසෝත උපදවන්නට ඒ තැනැත්තාට ප්‍රකෘති දෑස, ප්‍රකෘති දෙකත් තිබිය යුතුයි මූලික වශයෙන් එතෙත්ට ප්‍රවේශ වීමේදී.

එතකොට මෙන්න මේ විදියට සාද්ධිවිද, දිබ්බසෝත, පරචිත්ත විජානන, පුබ්බේතිවාසානුස්සති, දිබ්බ චක්ඛු කියලා අහිඤා පහක්, ඒවා අහිඤා කියලා කියන්නේ විශේෂ ඥාණයන් නිසා. ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරන විශේෂ කාරණා. සාමාන්‍ය අයට විෂය නොවන කාරණා. එතකොට මේකටම තවත් එක අහිඤාවක් එකතු කරනවා ආසවක්ඛය. ආසවක්ඛය ඥාණයන් එකතු කලාම ඡඩ් අහිඤා. සමහර රහතන් වහන්සේලා අර්හත්වයට පත්වුනාම දේශනා කරලා තියෙනවා චලහිඤ්ඤාසච්චිකතා. චලහිඤ්ඤාව අවබෝධ කලා, සාක්ෂාත් කලා කියලා. ඒ කියන්නේ මෙන්න මේ අහිඤා හය. අර්හත් මාර්ග ඥාණයන් ඇතුළත්ව මේ කියන අහිඤා පහ. එතකොට මේ අහිඤා පහ ලෞකිකවත් උපදවන්නට පුළුවන්. ඕනම කෙනෙකුට අර්හත්වයෙන් මෙපිට පුහුණු කලොත් මේවා උපදවන්නට පුළුවන්. අර අර්හත් මාර්ග ඥාණයෙන් තමයි ආසවක්ඛය ඥාණය, එතකොට ඒකත් එක් අහිඤාවක්. ඒකත් විශේෂ ඥාණයක්. සාමාන්‍ය අයට උපදවන්නට බැරි සුවිශේෂ ඥාණයක්. එතකොට ඒක ලෝකෝත්තර ඥාණයක්. මේවා ලෞකික ඥාණ. එතකොට සමහර රහතන් වහන්සේලා අර්හත්වයට පත්වෙන්නට කලින් මේ ලෞකික අහිඤාවන් දියුණු කරලා ඊටපස්සේ අර හයවෙනි අහිඤාව හෙවත්, ආසවක්ඛය ඥාණය උපදවනවා. එතකොට උන්වහන්සේලා ඡඩ්අහිඤාලාභී මහරහතන් වහන්සේලා. එතකොට එහෙම නැති අයට මේ හැකියාවන් නැහැ. එතකොට උන්වහන්සේලාට අර්හත්වය තියෙනවා. නමුත් සුවිශේෂ හැකියාවන් උන්වහන්සේලා සතුව නැතිවෙන්නට පුළුවන්. අන්න ඒ වගේ අර්හත්වයට පත්වුනත් ඒ කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීම වෙනම කාරණයක්. ඒ කෙලෙස් ප්‍රභාණය කිරීම තෙක් උන්වහන්සේ මනස මොන මොන අංශ වලින්ද ප්‍රඥාව දියුණු කරලා තියෙන්නේ ඒ ඒ ස්වභාවය මත උන්වහන්සේලාගේ ඥාණය, ප්‍රඥාව විවිධ වෙනවා, පුළුල් වෙනවා, විශේෂ වෙනවා.

ඊළඟට නාමරූප ධර්ම පමණක් ඇතිබව සහ නාමරූප සත්ව පුද්ගලභාවයෙන් හිස්බවක්, නාමරූපයෙන් අත්‍ය සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැති බවත් තේරුම් කරගෙන දෘෂ්ටි විශුද්ධිය ඇති කරගත යුතුයි. එතකොට දැන් අපි අර මුලින් සිහිපත් කළේ ඒකයි. කාල තරණය සම්බන්ධව, එතකොට අතීතයට යාම පිළිබඳව. මේවා පිළිබඳව අපිට යම් යම් අදහස් ඇතිවෙන්නට එක හේතුවක් තමයි මේ සත්වයෙක්ය, පුද්ගලයෙක්ය, මේ දේවල් ස්ථාවරය, අඛණ්ඩව පවතිනවාය ආදී වශයෙන් යම්කිසි සංකල්පනාවක් අපේ සිත්වල කාවැදිලා තිබීම. ඉතින් නිවැරදිව ප්‍රඥාව උපදවාගන්නට මේ අනාත්ම ලක්ෂණය අපිට විශේෂයෙන් වැදගත් වෙනවා හැමතැනදීම. මේ සංස්කාරයන් පිළිබඳව උපෙක්ෂාව ඇති කරගන්න, මධ්‍යස්ථ වෙන්න, ඇලීම් ගැටීම් වලින් තොරව මනස පවත්වන්න, කෙලෙස් නසන්න මේ හැමදේටම අපිට මෙහි සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැහැ කියන අවබෝධය වැදගත් වෙනවා. ඒක තමයි ලොකුව කටුව, අපිට බිඳගන්න අමාරු කටුව. එතකොට සෝවාන් මාර්ග ඥාණයේදී ඒ ප්‍රධාන කටුව තමයි බිඳෙන්නේ. ඒ කියන්නේ සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවෙනවා. ඒ දුරුවුනාට පස්සෙ උන්වහන්සේට ඉතිරි කොටස යනවා කියන එක එතරම් අර්බුදයක් නෑ. මොකද අර ප්‍රධාන කටුව බිඳිලා තියෙන්නේ. දැන් පෘථග්ජන සත්වයාට තියෙන ප්‍රධානම ගැටළුව තමයි අර සක්කාය දිට්ඨියෙන් මනස ආවරණය වෙලා නිසා මේ යථාර්තය දකිනවා වෙනුවට හැමවිටම අර සත්ව පුද්ගල ස්වභාවයෙන් ජීවිතය දිහා, ලෝකය දිහා බලනකොට ඒ තැනැත්තාට යථාවබෝධය වෙනුවට යම්කිසි විපරීත සංඥාවන් තමයි, විපරීත මනෝභාවයන්, විපරීත දෘෂ්ටීන් තමයි තිරන්තරයෙන්ම ඇතිවෙන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා මේ නාමරූප ධර්ම පමණක් ඇති බවත්, සත්ව පුද්ගල භාවයෙන් හිස් බවත් නාමරූපයන්ගෙන් අත්‍ය සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැති බවත් තේරුම් ගන්නට ඕන. එතකොට මෙහි සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් කියලා නැහැ නාමරූප ධර්ම විතරයි තියෙන්නේ. හේතුවල වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන නාමරූප ධර්ම සමූහය හැර ඊට පරිභාහිර වූ, ඊට අමතර වූ වෙනත් සත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ ආත්මයක් කියලා දෙයක් එතන නැහැ කියන මේ අවබෝධය දියුණු කරමින් දෘෂ්ටි විශුද්ධිය ඇතිකරගන්නවා.

දැන් විශුද්ධි හතක් තියෙනවානේ. සීල විශුද්ධි, චිත්ත විශුද්ධි, දිට්ඨි විශුද්ධි, කංකාවිතරණ විශුද්ධි, මග්ගාමග්ග ඤාණදස්සන විශුද්ධි, පටිපදා ඤාණදස්සන විශුද්ධි, ඤාණදස්සන විශුද්ධි කියලා විශුද්ධීන් හතක් තියෙනවා. විශුද්ධීන් කියන්නේ සිත පිරිසිදු කරන ක්‍රම. එතකොට ඒ

අවසාන තැනට යනකොට සර්ව සම්පූර්ණයෙන්ම සිත කෙලෙසුන්ගෙන් නිදහස් වෙනවා. එතකොට ඒ විශුද්ධීන්හි තුන්වෙනි විශුද්ධිය තමයි දෘෂ්ටි විශුද්ධිය කියන්නේ. පළවෙනි එක සිල විශුද්ධිය, සිලයෙන් පිරිසිදුවෙන්නට ඕන. දෙවෙනි එක චිත්ත විශුද්ධිය, නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් සිත නිදහස් කරගන්නට ඕන. ඊළඟට දෘෂ්ටි විශුද්ධිය, දෘෂ්ටි විශුද්ධිය කියලා කියන්නේ සක්කාය දිට්ඨියේ දැඩිව එල්ලගෙන සිටින මනස ප්‍රඥාව, ත්‍රිලක්ෂණ ප්‍රඥාව මතු කර කර මතු කර කර මෙනන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් නැහැ කියන කාරණය මනසට තහවුරු කරමින්, මේ නාමරූප ධර්ම පමණයි මෙහි තියෙන්නේ කියන බව හරියටම මනසට ඒත්තු යන තෙක් මනස පුහුණු කිරීම. එතකොට එහෙම කලාම තමයි අර දෘෂ්ටිය විශුද්ධි වෙන්නේ. ඒ කියන්නේ තමන්ගේ දැක්ම නිවැරදි වෙන්නේ, පිරිසිදු වෙන්නේ. එතෙක් අපි වැරදි විදියට තමයි ලෝකය පිළිබඳව දකින්නේ සත්ව, පුද්ගල, ආත්ම වශයෙන්.

ඊළඟට මේ නාමරූප ධර්මයෝ මේ මේ නිසා ඇතිවන්නාහ, ඇතිවන්නට කලින් නොතිබුණාහ, ඇතිවූ ධර්මයෝද සැණෙකින් බිඳී යන්නාහයි කාංඝාවිතරණවිශුද්ධිය ඇතිකරගත යුතුයි. දැන් ඔන්න මෙනත මේ කාරණය අපිට වැටහෙනකොට තමයි අර කාලතරණයක් හෝ එහෙම නැත්නම් අතීතයට යාමක් හෝ ඒවායෙහි පවතින කල්පිත බව අපිට හරියට තේරුම් ගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ කියන්නේ මේ නාමරූප ධර්මයෝ මේ මේ හේතූන් නිසා තමයි ඇතිවෙන්නේ. එතකොට මොන මොන හේතූන් නිසාද ඇතිවෙන්නේ කියලා තමන් අධ්‍යයනය කරන්න ඕන. එතකොට ඇතිවන්නට කලින් නොතිබුණාහ. මේ නාමරූප ධර්ම ඇතිවෙන්නට කලින් ආයෙ කොහෙවත් තිබිලා මෙතෙන්ට එනවා නෙවෙයි. ඒ ඒ මොහොතේ මතුවෙන හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් තමයි ජනිත වෙන්නේ. දැන් අපිට පූර්ව ආත්ම භාව සිතනකොට කල්පනා කරනකොට අපිට වැරදි වැටහීමක් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්. දැන් පුබ්බේනිවාසානුස්සනි ඥාණය උපදවන්නට පුළුවන්නේ පෘථග්ජන කෙනෙකුට. එතකොට එහෙම උපදවාගත්තු ඇතැම් අය ඒ පුබ්බේනිවාසානුස්සනිය නිසාම වැරදි දෘෂ්ටි වලට එළඹිලා තියෙනවා මම පෙර ආත්මයේත් හිටියා, මෙහෙමත් හිටියා, මෙහෙමත් හිටියා, දැන් මේ අසවල් ආත්මේ මේ නමින් හිටපු මම තමයි ඊළඟ ආත්මේ මෙතෙන්ට ආවෙ. දැන් මේ ඊළඟ ආත්මේ හිටපු මම තමයි අද මෙතෙන්ට ඇවිත් තියෙන්නේ කියලා මේ ටික ගලපලා එකම පුද්ගලයෙක් මේ භවයෙන් භවයට ආවා කියන මේ ආත්ම දෘෂ්ටිය තහවුරු කරනවා.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයේ දෙසැටක් දෘෂ්ටීන් දේශනා කරනකොට උන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා මේ අද්‍රෝණියෝ නිසා නෙවෙයි මේ දෘෂ්ටීන් ඇතිවෙලා තියෙන්නෙ. මොකද ප්‍රඥාවක් නැති ලෝක ධර්මතා පිළිබඳ ගැඹුරු චින්තනයක් කල්පනාවක් අධ්‍යයනයක් නැති කෙනෙකුට ආයෙ වැරදි දෘෂ්ටි මතුවෙන්න ඉඩක් නෑ ඔය තියෙන ඒවත් එක්කලා කාලා බීලා ඔහේ මැරිලා යනවා. එතකොට මේවා ගැන සොයන අධ්‍යයනය කරන විමසන ඒ දේ සඳහා උත්සාහ කරන අයට තමයි යම් යම් කරුණු වැටහෙන්න පටන් ගන්නේ. හැබැයි ඒ වැටහුනාට ඒ ගොල්ලො එහි පරිසමාප්තියට ගිහිල්ලා නෑ. එතකොට ඒ ගොල්ලන්ට අර වැටහෙන ටිකයි, නොවැටහෙන ටිකයි අතර වැරදි වැටහීමක් ඇතිවෙනවා. උදාහරණයක් හැටියට ගන්නොත් දැන් අපාන් ටා භාමුදුරුවො කියනවා යම්කිසි ගස් බෙතයකට අතදාලා අපි මොනවාහර් ගන්න උත්සාහ කලොත් ඉතින් අත දාලා ඒක ඇතුලේ තියෙන එක ගන්න උත්සාහ කරනවා. උත්සාහ කරනකොට අපිට ඒක ගන්න අත දිග මදි නම් අපි කියන්නෙ අත දිග මදිසි කියලා නෙවෙයි, මේක හර් ගැඹුරුයි කියලා තමයි කියන්නෙ. ඒ කියන්නෙ තමන්ගේ දුබලකම තමන් පිළිගන්නෙ එතන මතු කරන්නෙ නෑ. මේකෙ සිදුර ගැඹුරුයි, එහෙම නැත්නම් මේ බෙතය ගොඩාක් ගැඹුරුයි, ඒක ගොඩාක් යට තියෙන්නෙ කියනවා මිසක් ඒක ගන්න තරම් මගේ අත දිග නෑ කියලා පිළිගන්න එව්වර ඉදිරිපත් වෙන්නෙ නෑ.

අන්න ඒ වගේ තමයි දැන් පුබ්බේනිවාසානුස්සති දොණය උපදවාගත්තහම අපි හිතමු ආත්ම දහසක් අතීතයට බලන්න පුලුවන් කියලා. එතකොට ආත්ම දහසක් එහාට බැලුවාට පස්සෙ එතනින් එහාට මොකුත් නෑ. ඒ මොකුත් නැත්තෙ මොකුත් නැති නිසා නෙවෙයි, ඔහුගේ දොණය සීමා සහිතයි. ඔහු දොණය ප්‍රගුණ කරලා තියෙන්නෙ ආත්ම දහසක් ආපස්සට අධ්‍යයනය කරන්නට විතරයි. අර මුලින් කිව්වා වගේ ඔහුගේ සොඟ්ටිවෙයාර් එක එව්වරයි මේ දත්ත ටික කියවන්න සමත් වෙන්නෙ. එතකොට එතනින් එහාට මොකුත් මේකෙන් කියවන් නැති වෙනකොට දැන් නිගමනය කරනවා ඔහු විසින් එහෙනම් මෙතන තමයි ආරම්භය, මෙතනින් එහාට නෑ. එහෙනම් මං මුලින්ම මේ සසරට එකතු වෙලා තියෙන්නෙ මෙන්න මෙහෙම කෙනෙක් හැටියට. ඊටපස්සෙ මං මෙනෙක් ඇවිත් තියෙනවා. එතකොට ආත්ම කියක් මං ඇවිත් තියෙනවාද. මෙන්න මෙහෙම අධ්‍යයනය කරලා ගණනය කරලා ඒ ගොල්ලො යම් යම් මත ප්‍රකාශ කරනවා සමාජයට. එතකොට ඒවා නිකං

කල්පිත ඒවාම නෙවෙයි. යම් යම් දේවල් අධ්‍යයනය කරලා, උත්සාහ කරලා, යමක් තේරුම් අරගෙන තමයි ඒ කියන්නේ. හැබැයි ඒ කියන කතාව තුළ යම්කිසි වරදක් සිද්ධවෙනවා, කුමක් නිසාද? ඒ විද්‍යාව තුළ පරතෙරට ගිහිල්ලා නෑ, ඒකෙ යම් දුරකට ගිහිල්ලා තියෙනවා, ටිකක් තේරුම් අරන් තියෙනවා, ඉතිරි ටික වැටහිලා නෑ. එතකොට තමන්ට වැටහෙන්නැතිකමේ දෝෂය ගැන කල්පනා කරන් නෑ මෙව්වර තමයි ලෝකය තියෙන්නේ කියලා හිතනවා.

දැන් අර අපේ හාමුදුරුන්මක් කිව්වා, ඒක හරි භාෂ්‍යාත්මකයි වගේ බැලූ බැල්මට පෙනවා. හැබැයි අන්තිමට හොඳට කල්පනා කරලා බැලුවහම අපි හැමෝම ඉන්නේ එතනයි කියලා හිතෙනවා. ඒ කියන්නේ උන්වහන්සේ කිව්වා එක ගමක එක් පුද්ගලයෙක් ඉන්නවා කියලා ඔහු ගණන් කරන්න දන්නේ පනහට විතරයි. එතකොට දැන් මොනවහරි ගණන් කරගෙන ගණන් කරගෙන ගියාම පනහ දක්වා ගණන් කරලා ඉතුරු ටික ඔක්කොම අර ගොඩට දානවා අර පනහේ ගොඩට. දාලා ඔහු කියන්නේ මෙතන තියෙන්නේ පනහයි කියලා. ඒ පනහයි කියන්නේ ඇයි? ඔහු ගණන් කරන්න ඉලක්කම් අංක ගණන් කරන්න දන්නේ පනහට විතරයි. ඒ පනහට විතරක් දන්න නිසා පනහට විතරක් ගණන් කරලා ඉතුරු ටික ඔක්කොමත් අර පනහේ ගොඩට දාලා ඒක පනහේ ගොඩක් හැටියට ඔහු හදුනාගන්නවා. ඉතින් දැන් මේක හරිම කොච්චර ලාමක භාෂ්‍යාත්මක ක්‍රියාවක්ද කියලා අපිට බැලූ බැල්මට පෙනවා. හැබැයි අපි හැමෝම කරන්නේත් ඔය වැඩේම තමයි. ඒ කියන්නේ අපි දන්නා ප්‍රමාණය මත ලෝකය තීරණය කරනවා. එතනින් එහාට ලෝකයක් තියෙනවා කියලා පිළිගන් නෑ. දැන් ඔය සමහරු කියන්නේ ඔය අපාය යි කියලා එකක් ඇත්තේ නෑ, දිව්‍ය ලෝකයි කියලා එකක් ඇත්තේ නෑ, දිව්‍ය ලෝකෙ තියෙන්නේත් මෙහිමයි, අපාය තියෙන්නේත් මෙහිමයි. ඒ මොකද දැන් තමන්ගේ ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන ටික විතරයි ලෝකෙ. එතනින් එහාට ලෝකයක් ආයෙ නෑ. ඉතින් මේ මහා විශාරදයෝ වාගේ ප්‍රකාශ කරනවා, අර පනහට ගණන් කරන්න දන්න මනුෂ්‍යයා වගේම තමයි එතකොට ඒ අයත්. එතකොට ඒ අය මහාවාය්‍යී කිව්වත් මොන ආවාය්‍යී කිව්වත්, මොන පණ්ඩිතයෝ කියලා කිව්වත් මොන දැන උගත්තු කියලා කිව්වත් එතකොට ඒ කරන ප්‍රකාශය තුළ තියෙන්නේ මොකක්ද අර පනහට ගණන් කරන්න දන්න මනුෂ්‍යයාගේ න්‍යාය තමයි. තමන්ට ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වෙන්නේ කොච්චරද එව්වර තමයි ලෝකෙ, එතනින් එහාට වෙන ලෝකයක් තියෙන්න විදියක් නෑ. ඉතින් ඒ කතාව කිව්වහම අපිට නිකං

භාස්‍යාඡන්දකයා වගේ පෙනුනට ඒ ඇසුරින් බලවැඩින් පස්සෙ අපි හැමෝම මේ පෘථග්වේදයා සත්වයෝ, ගිහි පැවිදි ස්ත්‍රී පුරුෂ බාල තරුණ මහළු අන්තිමට බලවැඩින් පස්සෙ අපි හැමෝම ඉන්නෙ අර පනහට ගණන් කරන්න දන්න මනුස්සයාගේ තැනම තමයි.

ඉතින් අන්න ඒ සීමාසහිත තැන අපි ඉන්නවා කියන බව තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙන්නෙත් මෙනත් සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක්, ආත්මයක් නැහැ මේ නාමරූප ධර්ම ක්‍රියාත්මක වෙනවා, ඒ ඒ තැන ක්‍රියාත්මක වෙන ශක්තිය පමණයි එහි සක්‍රිය වෙන්නෙ, වෙන දෙයක් එතනට එකතු වෙන්න විදියක් නැහැ කියන බව හරියට මේවා තේරුම් ගන්නකොට තමයි අපිට ලෝකය පිළිබඳ නිවැරදි වැටහීමක් ඇති කරගන්නට පුළුවන්. අතින් එක තමයි අපේ හැකියාව අඩුයි, අපේ ඥාණය අඩුයි, අපි මේ අල්ප තැනකයි ඉන්නෙ, එහෙම නැත්නම් අපේ අත දිග මදි ප්‍රශ්නයයි මෙනත් නියෙන්නෙ කියලා හරියට වැටහෙනවා නම් විතරයි ඒ පුද්ගලයාට එතනින් එහාට උත්සාහ කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඉතින් වැරදි වැටහීම වල නියෙන බරපතල හානිය ඒකයි. ඒ වැරදි වැටහීමකට ආවයින් පස්සෙ එතනින් එහාට දරන උත්සාහය නවත්වනවා. දැන් අද කාලෙ හුඟාක් දෙනාට ඔය ප්‍රශ්නය වෙනවා. මම දැන් අසවල් ධ්‍යානයට පත්වෙලා ඉන්නෙ. මම දැන් සෝවාන් ඵලයට පත්වෙලා ඉන්නෙ. මම දැන් රහත් වෙලා ඉන්නෙ. මෙහෙම යම් යම් මිත්‍යා ආකල්ප, මිත්‍යා දෘෂ්ටික් ගන්නවා. එහෙම ගත්තහම සිද්ධ වෙන හානිය තමයි මේ ලබාගත්තු මනුෂ්‍ය ජීවිතේ ඇත්තටම සෝවාන් මාර්ගඥාණය සඳහා තමන්ට තව කළ හැකි බොහෝ දේ නියෙනවා ඒ සියල්ල පැත්තකට දාලා දැන් අපි සෝවාන් වෙලා වගේ නිකං අධිමානයකින් අතින් අය හෙලා දකිමින් තමන් හුවා දක්වමින් භික්ෂූන් වහන්සේ තමකටවත් වදින්නේ නැතිව දැන් මේ මේ අපේ ගම්වලන් ඒ කියන්නෙ මේ අපේ පන්සල අවට දායක ගම්වලන් පසුගිය කාලෙක එහෙම අය හිටියා. ඉතින් දැන් නම් හැබැයි ඒ අයට යම් ප්‍රමාණයකට වැටහිලා පන්සලට එනවා, දානෙ ගේනවා, බණ අහනවා, දැන් ඒවා කරනවා. එක්තරා කාලයක් තිබුනා දානෙ දෙන්නෙ නෑ, බණ අහන්නෙ නෑ, පන්සල් එන්නෙ නෑ, ඒ අයට තමයි මේ ඥාණය පහළ වෙලා නියෙන්නෙ, හාමුදුරුවන්ට මේවා කිව්වට තේරෙන්නෑ, ඉතින් අන්න ඒ මට්ටමින් හිතාගෙන හිටපු අය.

ඉතින් මෙහෙම අර තමන්ට සියල්ල වැටහෙනවාය, ඒ තමන්ට වැටහෙන දේ තමයි ඔක්කොම කියලා හිතුවහම සිද්ධ වෙන හානිය තමයි ඒ අයට

එතනින් එහාට වැඩෙන නියෙන අවස්ථා ගිලිහිලා යනවා. ඉතින් ඒ අර්බුද ඇතිවෙන්නෙ ප්‍රඥාවේ උණනාවය නිසා. ප්‍රඥාව නැතිවම නෙවෙයි. ප්‍රඥාව යම් ප්‍රමාණයකට දියුණු කරලා නියෙනවා. හැබැයි අර කලාණමිත්‍ර ඇසුර, ආර්ය ධර්මය පිළිබඳ ප්‍රගුණ කිරීම, මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ත්‍රිලක්ෂණ, හේතුඵල ධර්ම මේවා පිළිබඳ විචාර පූර්වකව නොසිතීමේ ආදීනවය නමයි අර වගේ අර්බුද වලට පැමිණෙන්නේ. ඒ නිසා මෙහි සිහිපත් කරන්නෙ මේ කාංඝාවිතරණවිගුද්ධිය. ඒ කියන්නෙ සැක දුරුකිරීමේ, කාංඝාවිතරණ විගුද්ධිය කියලා කියන්නෙ කාංඝා කියලා කියන්නෙ සැකය, විතරණ කියලා කියන්නෙ දුරු කරනවා, එතකොට සැක දුරු කරනවා. මොනවා ගැනද? මේ නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව, මේ සංස්කාර ධර්ම පිළිබඳව. ඒ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ඇතිවීම, නැතිවීම, හේතුප්‍රත්‍යයන්ගේ ඇතිවෙන බව, ඊට කලින් නොතිබුණු බව, ඇතිවෙලත් වහා බිඳී යන බව, එතනින් පස්සෙ මොකුත් නැති බව මේවා හරියට තේරුම් ගත්තහම නමයි මේ නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව නියෙන සත්වයෙක්ය, පුද්ගලයෙක්ය, මෙහෙම වුනාද, මේ භවයේත් මං හිටියාද, මතුභවයේත් මං ඉඳිද, එතකොට මේ එකම පුද්ගලයාද එන්නෙ, මේ විදියේ විවිධාකාර සැක සංකා දුරු කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ මේ නාමරූප ධර්ම පිළිබඳව එබඳු දැක්මක් අවදි වෙනකොටයි. ඒ නිසයි ඒක කාංඝාවිතරණවිගුද්ධියයි කියලා හඳුන්වන්නෙ.

ඊළඟට සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යය දුක්ඛ අනාත්ම යන ලක්ෂණ තුන දන්නා නුවණ ඇති කරගත යුතුයි. එතකොට අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියන ත්‍රිලක්ෂණය දකින නුවණ ඇති කරගන්නට අවශ්‍යයි. ඊළඟට නායක භාමුදුරුවො සිහිපත් කරනවා සම්මස්සන ඥාණය, උදයත්‍යානුපස්සනා ඥාණය, භංගානුපස්සනා ඥාණය, භයතූපට්ඨාන ඥාණය, ආදීනවානුපස්සනා ඥාණය, නිබ්බිදානුපස්සනා ඥාණය, මුච්චිතුකමයනා ඥාණය, පටිකම්මානුපස්සනා ඥාණය, සංකාරඋපෙක්ඛා ඥාණය, සච්චානුලෝකික ඥාණය යන විදර්ශනා ඥාණයන් ඇති කරගත යුතුයි. දැන් මේවා නම් ගොඩක් දෙනා පළමුවෙනි වතාවට වෙන්න පුළුවන් ජීවිතේ මේවා අහන්නෙ. ඉතින් ඒකයි අපි නිතරම කියන්නෙ ඉස්සෙල්ලාම අපිට සුනමය ඥාණයයි අවශ්‍ය වෙන්නෙ. ඒ කියන්නෙ දේවල් මුලින් අහලා තියෙන්න ඕන, කියවලා තියෙන්න ඕන. ඊටපස්සෙ නමයි අපි ඒවා ගැන හිතලා, කල්පනා කරලා, ටික ටික දැනුවත් වෙන්න. ඊටපස්සෙ නමයි අපිට ඒවා ටිකෙන් ටික පුහුණු කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඊළඟට නමයි අපි ඒවා ගැන අත්දැකීම් ලබන්නෙ. ඊටපස්සෙ නමයි ටිකෙන් ටික පරිණත

වෙන්නෙ. ඉතින් මේක දීර්ඝ කාලීන ක්‍රියාවලියක්. ඒ නිසා තමයි පාරමිතා පුරනවා කියලා මේක භවයෙන් භවය ප්‍රගුණ කළ යුත්තේ. දැන් මෙතන මේ කතා කරන්නෙ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයනෙ. ප්‍රඥාව දියුණු කරන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය. ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න අපි මොකක්ද කරන්න ඕන, කොහොමද කරන්න ඕන. ඉතින් ඒ කරන්න ඕන මාර්ගය තමයි මේ අනුපිළිවෙලින් වඩ වඩාත් ගැඹුරට ගැඹුරට නායක භාමුදුරුවො මේ පොතේ පැහැදිලි කරන්නෙ.

එතකොට දැන් මේ ඥාණයන් පිළිබඳව විවිධ ධර්ම දේශනා තියෙනවා, ඒ වගේම පොත පත වල පැහැදිලි කරනවා. රේරුකානේ මහානායක භාමුදුරුවන්ගේම අභිධර්ම මාර්ගය පොතේ ප්‍රතිපදා ඥාණදස්සන විශුද්ධිය යටතේ මේ කාරණා පැහැදිලි කරනවා. සම්මස්සන ඥාණය කියලා කියන්නෙ මොකක්ද, පළවෙනි කාරණය. නාමරූප ධර්මයන්ගේ අනිත්‍යාදී ලක්ෂණ තුන දැනගන්නා වූ ඥාණය සම්මස්සන ඥාණය වේ. එතකොට සම්මස්සන කියලා කියන්නෙ මෙතෙහි කරනවා. මොනවද මෙතෙහි කරන්නෙ, මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ත්‍රිලක්ෂණය. එතකොට ත්‍රිලක්ෂණය මෙතෙහි කරලා හරියට ඒ ඒ කාරණා තමන්ගේ මනසට වැටහෙන ආකාරයට දියුණු කරගන්නහම තමයි ඒ සම්මස්සන ඥාණය දියුණු වුනා වෙන්නෙ.

ඊළඟට උදයව්‍ය ඥාණය කියලා කියන්නෙ කලින් නොතිබී අලුත් අලුත් සංස්කාරයන් උපදින සැටින්, උපන් උපන් සංස්කාර සියල්ල බිඳී බිඳී යන හැටින් දක්නා විදර්ශනා ඥාණය උදයව්‍ය ඥාණය නම් වේ. උදය වය කියන දෙක එකතු වෙලා තමයි උදයව්‍ය. උදය කියලා කියන්නෙ හටගැනීම. වය කියලා කියන්නෙ අහෝසි වීම. මේ සංස්කාර ධර්මයන් හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා ආකාරයත්, ඒ වගේම අනිත්‍ය ධර්මතාවය නිසා වහාම බිඳී යන ආකාරය. හටගන්නවා බිඳී යනවා, හටගන්නවා බිඳී යනවා, මේ විදියට සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක්, ආත්මයක් හැටියට නෙවෙයි, මේ නාමරූප ධර්ම හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් නැවත නැවත හටගෙන වහා වහා බිඳී යන ආකාරයේ හටගැනීමත් බිඳීමත් නැවත නැවත දක්නා ඥාණය දියුණු කරගන්නහම එය හඳුන්වනවා උදයවය දක්නා ඥාණය නිසා උදයව්‍ය ඥාණය හැටියට.

ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය තමයි භංගානුදස්සන ඥාණය. භංගානුදස්සන කියන්නෙ තමාගේ සිතට හසුවන හසුවන සංස්කාරයන්ගෙන් ඉපදීම් බිඳීම් දෙක බැලීම් වශයෙන් විදර්ශනා කරන යෝගාවචරයාගේ ඥාණය දියුණු නියුණු වීමෙන් ඉතා ඉක්මණින් ඔහුගේ

සිතට බොහෝ සංස්කාරයන් වැටහෙන්නට ඒ සියල්ලෙහිම ඉපදීම් බිඳීම් දෙක සිහි කරන්නට ඔහුට කාලයක් නැතිවන්නේය. ඉන්පසු යෝගාවචරයා වැටහෙන සංස්කාරයන්හි ඉපදීම මෙනෙහි කිරීම අනහැර ඒවායෙහි භංගය පමණක් බලන්නට වන්නේය. ඔහුට වැසි වටනා අවස්ථාවක ජලාශයක් දෙස බලා ඉන්නා කල්හි දිය බුබුළු බිඳි බිඳි යනවා පෙනෙන්නාක් මෙන් ස්වසන්නායෙහි සංස්කාරයන් බිඳි බිඳි යන හැටි නුවණට පෙනෙන්නට වන්නේය. සංස්කාරයන්ගේ බිඳීම දක්නා වූ ඒ ඥාණය භංගානුදස්සන ඥාණය. එතකොට දැන් උදයවය දෙක, හටගැනීම් බිඳීම් දෙක බල බලා ඉන්නකොට දීර්ඝ කාලයක් ඒක ප්‍රගුණ වෙනකොට අර සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් ඉතා සුක්ෂ්ම විදියට ඇතිවෙව් බිඳි බිඳි යනවා වේගවත්ව පෙනෙන්න ගන්නවා. අපේ මනස සියුම් වෙන්න සියුම් වෙන්න සිහිය සම්පජ්ඣාදිය වඩා තීව්‍ර වෙන්න, තීව්‍ර වෙන්න අර හැම එකක්ම හටගෙන බිඳි බිඳි යන ආකාරය දැනෙන්න ගන්නවා. එතකොට එහෙම දැනෙනකොට අපිට දැන් හටගන්නවා කියන එකට වඩා අර බිඳි බිඳි යන එක වඩා ප්‍රකට වෙන්නට ගන්නවා. ඒකට උදාහරණයක් හැටියට නායක භාමුදුරුවෝ මෙහි සිහිපත් කරන්නේ අර වැස්ස වහින වෙලාවක ජලාශයක දිය බුබුළු මතු වෙව් බිඳි බිඳි යනවා. එතකොට අර මතු වෙන එක බොහොම ක්ෂණයකින් වෙන්නේ, බිඳිලා යන එකක් නමයි අපිට පේන්නේ. එතකොට අර හැමතැනම නලියන ගතිය නමයි පේන්නේ. අන්න ඒ වගේ යෝගාවචරයා මේ සංස්කාර ධර්මයන්හි උදයවය දකිනකොට කාලයාගේ ඇවෑමෙන් ඔහුට අර බිඳීම පමණක් වඩා ප්‍රකටව පෙනෙන්න ගන්නවා. ඒ ඥාණය නමයි භංගානුදස්සන, භංග කියන්නේ බිඳෙන බව. ඒ භංගය දකින්නා වූ ඥාණය භංගානුදස්සන ඥාණයයි.

ඊළඟට භයතූපට්ඨාන ඥාණය. කාමරූප අරූප සංඛ්‍යාත භවත්වයෙහි සෑම තැනම කබලක අබ පුපුරන්නාක් මෙන් සංස්කාරයන් බිඳි බිඳි යනු දක්නා යෝගාවචරයා හට බිඳි බිඳි යන සංස්කාර සමූහය බිය විය යුත්තක් හැටියට පෙනෙන්නට වන්නේය. සංස්කාරයන් භයානක සැටියට දක්නා ඒ විදර්ශනා ඥාණය භයතූපට්ඨාන ඥාණ නම් වේ. දැන් මේක වරද්දගන්න එපා, මේ භයතූපට්ඨාන කියන්නේ භය වෙනවා කියන එක නෙවෙයි. භය වීම වෙන එකක්, බිය දැකීම වෙන එකක්. බිය දකින්නේ ප්‍රඥාවෙන්. බය වෙන්නේ ද්වේෂ මූලික සිතකින්. බය වෙනවා කියන තැන ද්වේෂය තියෙන්නේ. ඒ කියන්නේ අරමුණෙහි ගැටෙන ගතිය. බය දකිනවා කියන තැන ප්‍රඥාව.

දැන් මේක පැහැදිලි කරගන්න අපි උදාහරණයක් කිව්වොත් මෙහෙම දැන් හොඳටම විෂ වෙදකම ගැන දන්න දක්ෂ විෂ වෛද්‍යවරයෙකුයි, සර්පයින්ගේ විෂ ගැන අහලා තියෙන ඒවා පිළිබඳව කතා අහලා තියෙන යම් යම් දේවල් අහලා තියෙන සාමාන්‍ය ගැමියෙකුයි දෙන්නෙක් එක්ක අපි හිතමු මග යනකොට විෂෂේෆර සර්පයෙක් හමුවෙනවා. හමුවුනාම අර සාමාන්‍ය ගැමියා මේ සර්පයාගේ විෂ ගැන අහලා තියෙන නිසා ඔහු බියපත් වෙනවා. හැබැයි අර වෛද්‍යවරයා බිය දකිනවා. ඒ කියන්නෙ මේ සර්පයා දක්ෂ කලොත් එහෙම විනාඩි ගණනයි ජීවත්වෙන්නෙ. ඒක අර වෛද්‍යවරයා තරම් අර ගැමියා දන්නෙ නෑ. වෛද්‍යවරයා තමයි ඒක හරියටම හඳුනාගෙන තියෙන්නෙ ඔහුගේ වෛද්‍ය විද්‍යාවත් එක්ක. ඒ නිසා අර ගැමියාට වඩා ඉතා ගැඹුරින්ම මේ සර්පයාගේ භයානක බව දකින්නෙ, තේරුම් ගන්නෙ විෂ වෛද්‍යවරයා. හැබැයි ඔහු තැනිගන්නෙ බියපත් වෙන්නෙ නෑ, කුමක් නිසාද? ඔහු දන්නවා සර්පයාගෙන් බේරෙන හැටි, ඒ වගේම ඔහු දන්නවා දෂ්ට කලොත් ඒකට ප්‍රතිකාරයක් කරගන්නා හැටි. මේ සියල්ලක්ම ඔහු දන්නවා. දන්නා නිසා ඔහු බිය දකිනවා විනා බියපත් වෙන්නෙ නෑ. නමුත් අර සාමාන්‍ය ගැමියා මේ සර්පයා බොහොම බරපතල විෂ සහිතයි, දෂ්ට කලොත් නම් විනාඩි කිහිපයයි ජීවත් වෙන්නෙ කියලා අහලා තියෙනවා, එතකොට ඔහු ඒ සර්පයා දකිනකොටම තැනිගන්නවා. තැනිගත්තු ගමන් ඔහු කරන්නට උත්සාහ කරන්නෙ එක්කො සර්පයා මරනවා, නැත්නම් තමන් පලායන්නට උත්සාහ කරනවා. එක්කො තමන්ට හානියක්, එක්කො සර්පයාට හානියක්. මොකක්හරි විකෘතියක් තමයි ඔහු කරගන්නෙ බයවෙච්චි ගමන්, අරමුණෙහි ගැටුනු ගමන්. හැබැයි විෂ වෛද්‍යවරයා සර්පයාට හානි කරන්නෙත් නෑ, තමන් හානි කරගන්නෙත් නෑ, තමන් එක්කලා යන අනිත් එක්කෙනාටත් හානියක් වෙන්නට නොදී හැකිතාක් ප්‍රවේසමෙන් කාගෙන් රැකවරණය සළස්වනවා, ඇයි බිය දකින නිසා.

අන්න ඒ වගේ මේ භයතුපට්ඨාන ඥාණයයි කියන්නෙ බය වීම නෙවෙයි. අර දැන් සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ඉපදීම් බිඳීම් දෙක බල බලා ඉන්න යෝගාවචරයාට අර නැවත නැවත මේවා බිඳි බිඳි යන හැටි පෙනෙන්න ගන්නවානෙ. එතකොට ඔහුට පෙනෙන්න ගන්නවා නිකං කබලකට දාපු අබ පුපුරන්නා වගේ මේ භවත්‍රයෙහිම කාම, රූප, අරූප කියන මේ තුන් ලෝකයෙහිම සියලු නාමරූප ධර්ම වහා බිඳි බිඳි යන අර කබලේ අබ පුපුරන්නා වගේ, එහෙම නැත්නම් අර ජලාශයකට වැටෙන වතුර බිංදු වගේ බිඳි බිඳි යනවා ඡේතකොට, මෙනන නම් ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට

පවතින්නට රැඳෙන්නට සුදුසු කිසිවක්ම මෙහි ඇත්තේ නෑ. වහාම ඉවත් වෙන්නට, වහාම අත්හැර දමන්නට, වහාම බැහැර වෙන්නට සුදුසු යමක් විනා, මෙහි වැළඳගන්නට ඇලුම් කරන්නට බැඳෙන්නට පවත්වාගන්නට තරම් වැදගත් වෙන කිසිවක්ම මෙහි ඇත්තේ නෑ කියන බව ඔහුට පැහැදිලිව මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පවතින භයානක බව දැනෙන්නට ගන්නවා. අන්න ඒ භයානක බව දැනෙන දොණය තමයි භයතුපට්ඨාන දොණයයි කියලා කියන්නේ. එහෙම නැත්නම් බියපත් වීම කියන එක නෙවෙයි.

ඉතින් එහෙමනම් අදට අපි මෙපමණකින් නිමා කරමු. මේ කරුණු ටිකක් ගැඹුරු නිසා එකවරම ඔක්කොම කතා කලොත් දරාගන්නත් අමාරුයි, තේරුම්ගන්නත් අමාරුයි, ඒ නිසා අද දවසට ඔය ටික ප්‍රමාණවත් වෙනවා, ඊළඟ සතියේ ඉතිරි දොණ පිළිබඳව නැවත කතාබහ කරමු. එතකොට තව ටිකක් නැවත දැනුම අලුත් වෙනවා, මනස සැහැල්ලු වෙනවා. ඒ නිසා ඉතිරි ටික අපි ලබන සතියේ කතාබහ කරමු.

20. සජ්න විශුද්ධින් වල ඉතිරි කොටස් පැහැදිලි කරන්න.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අපි අද දවසේත් සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්න සූදානම් වෙන්නේ. අද අපේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ටත් සහභාගී වෙන්නට අවකාශය සැලසුනා. අපි ඒ පිළිබඳව සතුවු වෙනවා. පසුගිය සතියෙහි අපි කතාබහ කලේ ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් හැටියට දියුණු කිරීමේදී එහි ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය. එතකොට ඒ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය පිළිබඳව කතා කලේ අපි අනිපූජනීය මහාවායඝී රේරුකානේ චන්දවිමල මහාත්‍යායක නාහිමිපාණන් වහන්සේ විසින් සම්පාදනය කරලා තියෙන පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයෙහි දැක්වෙන කරුණු වලට අනුව. එතකොට එහි ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය යටතේ දැක්වෙන කාරණා එකින් එක සාකච්ඡා කලා. පසුගිය සතියේ අපි සාකච්ඡා කලේ එහි නවමහා විදර්ශනා දොණ පිළිබඳව. එහි දොණ කිහිපයයි අපිට කතාබහ කරන්නට අවස්ථාව සැලසුනේ. සම්මස්සන දොණ, උදයව්‍යානුපස්සනා දොණ, භංගානුපස්සනා දොණ, භයතුපට්ඨාන දොණ කියන මේ දොණ හතර පිළිබඳව අපි කතාබහ කලා.

ඊළඟට අද අපිට කතා කරන්න තියෙන්නේ ආදීනවානුදස්සන දොණය. එතකොට ආදීනවානුදස්සන දොණයයි කියලා කියන්නේ සංස්කාරයන්ගේ බිඳීම කාහටවත් කවර උපායකින්වත් නොනැවැත්විය

හැකිය. ඒවාට කිසිම පිහිටක් නැත. අසරණය. සංස්කාරයන්ගේ අසරණ බව දක්නා විදර්ශනා ඥාණය ආදීනවානුදස්සන ඥාණයයි. එතකොට දැන් අපි මේ කතා කරන්නේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන කෙනෙකු විසින් ඒ ප්‍රඥාව දියුණු වෙන්නට අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය පුහුණු කරන්නට ඕන. ඒ ප්‍රතිපත්තියේ වැදගත්ම කොටසක් තමයි විදර්ශනා භාවනාව. එතකොට ඒ විදර්ශනා භාවනාව කරගෙන යද්දි වඩා සති සම්පජ්ඣාදිය සියුම් වෙන්න, සියුම් වෙන්න තමයි මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ඉතා සුක්ෂ්ම ලක්ෂණ අපිට නිවැරදිව හඳුනාගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එතෙක් යෝගියාට, එහෙම නැත්නම් පෘථග්ජන පුද්ගලයාට මේ සංස්කාරයන් පිළිබඳව පවතින වැරදි වැටහීම්; සංඥා විපල්ලාස, චිත්ත විපල්ලාස ඒ වගේම දිව්ඨි විපල්ලාස තුළින් තමයි මේ ලෝකය දකින්නේ සාමාන්‍ය පෘථග්ජන පුද්ගලයා, විදර්ශනා ඥාණයකින් තොර නැතැත්තා. එතකොට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අවශ්‍ය නම් මේ විපරීත සංඥා වෙනුවට නිවැරදි සංඥා වලින් ලෝකය දකින්නට ඕන. ඒ සඳහා අර ගිරිමානන්ද සූත්‍රයේ දැක්වෙන දස සංඥා වල වැදගත්කමත් අපි සිහිපත් කලා. ඒ වගේම ඒ සංඥා නිවැරදිව, නිවැරදි සංඥාවෙන් ලෝකය හඳුනාගන්නවා වගේම නිවැරදි මනෝභාවයන්ගෙන් ලෝකය විමර්ශනය කරන්නට උත්සාහ කරන්නට ඕන. එහෙම කරනකොට තමයි අර වැරදි දෘෂ්ටීන් වෙනුවට නිවැරදි දෘෂ්ටිය හෙවත් සම්මා දෘෂ්ටිය ජනිත වෙන්නේ. ඉතින් ඒ සඳහා පුරුදු පුහුණු කළ යුතු විදර්ශනා භාවනාවෙහි ඉතා සියුම් තැනකට යනකොට තමයි මේ නවමහා විදර්ශනා ඥාණ කියන ඒ විදර්ශනා ප්‍රඥාව තුළින් උපදින ඥාණයන් අපිට අවදි කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ.

අපි මුල් සාකච්ඡාවලදී පැහැදිලි කලා ප්‍රඥාව කියන්නේ ආලෝකයක් හැටියට අපි හඳුනාගත්තොත් ඒ ආලෝකයෙන් නිවැරදිව දකින දේ තමයි එහෙම නැත්නම් දැකගන්නා ස්වභාවය තමයි ඥාණය කියලා හඳුන්වන්නේ. එතකොට ඥාණය උපදින්නට ප්‍රඥාව තියෙන්නට ඕන. ප්‍රඥාව තියෙන තියෙන ප්‍රමාණයට, එහෙම නැත්නම් ආලෝකය පතිත වෙන පතිත වෙන ප්‍රමාණයට තමයි ආලෝකය වඩා පැහැපත් වුණොත් අපිට හැම දෙයක්ම වඩා සියුම්ව නිවැරදිව දකින්නට පුළුවන්කම තියෙන්නේ. ඉතින් ඒ සඳහා නිවැරදිව අවධානය යොමු කිරීමත් අවශ්‍යයි. ඒ නිසා තමයි අපිට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට ඕන, සිහිය ඒකාග්‍රතාවය ඇතිව. එතකොට ඒ සිහිය සහ ඒකාග්‍රතාවය ඇතිව ප්‍රඥාව මතුකරගන්නහම තමයි වඩා නිවැරදිව සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය අපිට පෙනෙන්නේ. අන්න ඒ පෙනෙන ස්වභාවයන් තමයි මේ විදර්ශනා

ඥාණ හැටියට හඳුන්වන්නේ, සංස්කාර ධර්මයන්ගේ නිරවද්‍ය ස්වභාවය නිවැරදිව වටහා ගැනීම අවබෝධ කරගැනීම.

එතකොට අපි එයින් පසුගිය සතියේ කතා කලේ සම්මස්සන, උදයව්‍ය, භංගානුපස්සනා, භයතූපට්ඨාන කියන ඥාණ හතර පිළිබඳව. එතකොට අද මේ අපි මුලින්ම පැහැදිලි කලේ ආදීනවානුපස්සනා ඥාණය ගැන. දැන් භයතූපට්ඨාන ඥාණයේදී අපි සිහිපත් කලා අර සංස්කාර ධර්මයන් වහා බිඳී බිඳී යනවා දකිනකොට මේ සංස්කාරයන් ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට වැළඳගන්නට ආශ්වාදනය කරන්නට සුදුසු දේවල් නොවෙයි කියන බව පැහැදිලිව දකිනවා, ඒ නිසා තමයි සංස්කාර ධර්මයන් බිය විය යුතු කරුණු හැටියට යෝගාවචරයාට පෙනෙන්නට ගන්නේ, එහෙම නැත්නම් විදර්ශනා කරන තැනැත්තා පෙනෙන්න ගන්නේ. එතකොට අපි එහිදී පැහැදිලි කලා බියපත් වීම කියන්නේ ක්ලේශයක්. බියජනක ආකාරයෙන් වටහාගැනීම කියන්නේ ප්‍රඥාව. ඒකට අපි කියන්නේ අර සර්පයෙක් දකින සර්පවිෂ් වෛද්‍යවරයා සහ අවශේෂ පුද්ගලයෙක් පිළිබඳව උදාහරණයක් උපමාවක්හැටියට පැහැදිලි කරමින් සාකච්ඡා කලා, බයට පත්වීම කියන්නේ ක්ලේශයක්, බය දැකීම කියලා කියන්නේ එහෙම නැත්නම් බිය වටහා ගැනීම කියලා කියන්නේ ප්‍රඥාව. එතකොට මෙතන ඒ භයතූපට්ඨාන ඥාණයෙන් සංස්කාර ධර්මයන්ගේ බියජනක බව දැක්කට පස්සෙ ඉන් අනතුරුව තමයි මේ ආදීනවානුපස්සන ඥාණය ඇතිවෙන්නේ. එතකොට ආදීනවානුපස්සන කියලා කියන්නේ ආදීනවය දකින්නා වූ ඥාණය. ආදීනවයයි කියලා කියන්නේ යමක පවතින කටුක පැත්ත, දුක් පැත්ත, පීඩාකාරී පැත්ත. පොදුවේ කිව්වයින් පස්සෙ ඒවායේ පවතින දුක් ස්වභාවය නිවැරදිව තේරුම් ගැනීම තමයි ආදීනවයයි කියලා කියන්නේ.

එතකොට දුක් කියලා කිව්වහම, අපි නිතරම පැහැදිලි කරනවා මේ කාරණය හුදෙක් අපිට දැනෙන පීඩාව පමණක් නෙවෙයි දුක් බ කියලා කියන්නේ; සංකත, විපරිණාම, පීඩන, සන්තාප කියන මේ ලක්ෂණ හතරෙන්ම අපි දුක හඳුනාගත යුතුයි කියන බව. එතකොට ඒ සංස්කාර ධර්මයන්හි යම් පීඩාකාරී බවක් පවතිනවා නම් එයත් එහි ආදීනවයක්. ඒ වගේම දැවෙන තැවෙන ගතියක් තියෙනවා නම් එයත් එහි ආදීනවයක්. ඒ වගේම සංස්කාර ධර්මයන් අපි කොතෙක් පවත්වාගන්නට උත්සාහ කලත් වහා බිඳී යනවා නම්, අහෝසි වෙනවා නම්, විනාශ වෙනවා නම්, ක්ෂය වෙනවා නම්, වැය වෙනවා නම්, අභාවයට යනවා නම් එයත් එහි පවතින ආදීනයක්. ඒ වගේම සංස්කාර ධර්මයන් නැවත නැවත උපද්දවන්නට වීම, ගොඩනගන්නට වීම, සංස්කරණය කරන්නට වීම, ඒ

පිළිබඳව වෙහෙසෙන්නට වීම එයත් මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පවතින ආදීනවයක්. ඒ කියන්නේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පවතින පරාදීන ලක්ෂණ. ඒ කියන්නේ ස්වශක්තියෙන් අවදිවෙන්නට, නැගිටින්නට, උපදින්නට සංස්කාරයන්ට පුලුවන්කමක් නෑ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් තමයි ජනිත වෙන්නේ. ඒ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ජනිත වෙනවා කියලා කියන්නේ අනුත් මන යැපෙන්නේ; පරපෝෂිත භාවය, පරාදීන භාවය, පටිච්ච සමුප්පන්න භාවය. එය මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ පවතින ප්‍රබලම ආදීනවයයි. එතකොට මේ විදියට මේ සංස්කාර ධර්මයන් ඇලෙන්නට, බැඳෙන්නට, වැළඳගන්නට, ආශ්වාදනය කරන්නට සුදුසු දේවල් හැටියට නොවෙයි මේවා බරපතල ආදීනවයන් සහිත ධර්මයන් කියන බවට හරියට වටහාගැනීම තමයි ආදීනව දැකීමේ ඥාණය හැටියට දක්වන්නේ.

එතකොට නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී පැහැදිලි කරනවා, සංස්කාරයන්ගේ බිඳීම කාහටවත් කවර උපායකින්වත් නොනැවැත්විය හැකිය. ඒවාට කිසිම පිහිටක් නැත. අසරණය. සංස්කාර ධර්මයන්ගේ අසරණබව දක්නා විදර්ශනා ඥාණය තමයි ආදීනවානුදස්සන ඥාණය හැටියට පැහැදිලි කරන්නේ. එතකොට අසරණයි කියලා කියන්නේ ඒවාට ස්වාධීන පැවැත්මක් නැහැ. ස්වශක්තියෙන් පවතින්නට පුලුවන්කමක් නෑ. සරණක් පිහිටක් නෑ. ඒවාට කැමැති විදියට පවතින්නට පුලුවන් කමක් නෑ. දැන් මේ කවුරු ගැනද මේ කතා කරන්නේ, සංස්කාරයන් ගැන. සංස්කාර කියන්නේ මොනවාද? මේ මමය, අපිය, මවය, පියාය, සැමියාය, බිරිඳය, දරුවාය, ගෙවල් දොරවල් මේ නොයෙක් ආකාරයෙන් අපි සම්මුති ඇති කරගෙන තියෙන්නේ මේ සියල්ල තමයි සංස්කාර කියන්නේ.

එතකොට මේ සංස්කාර අසරණයි කියලා කියන්නේ තමන්ගේ පඤ්චස්කන්ධය ඇතුලු මේ සමස්ත ලෝකයම සියලුම නාමරූප ධර්මයන්ගේ යථා ස්වභාවය, එතකොට අපි බොහොම දක්ෂයි, නොයෙක් හැකියාවන් තියෙනවා, අපිට නොයෙක් දේ කරන්න පුලුවන්, අපිට හිතුවොත් බොහෝ දේවල් ක්‍රියාත්මක කරලා පවත්වාගන්න පුලුවන් ආදී ආකල්ප අපිට ඇතිවෙනවා. එතකොට සිතුවොත් සමහර දේවල් නිර්මාණය කිරීමේ කෞශල්‍යයක්, හැකියාවක්, විරියයක්, චිත්ත අධිෂ්ඨානයක් අපි තුළ තිබිය හැකියි. එතකොට ඒවා ඒ ඒ නාමරූප ධර්මයන්ගෙන් කෙරෙන කෘත්‍යය. අභිධර්මයේ විශේෂයෙන් පැහැදිලි කරනවා කෘත්‍යය කාණ්ඩයෙහිදී මේ නාමධර්ම රූප ධර්මවලින් ඇති කරන ක්‍රියාත්මක කරන කෘත්‍යය තියෙනවා. ඒකට ආවේණික කාර්යයන් තියෙනවා. එතකොට ඒ ආවේණික කාර්යයන් තමන් කරන කාර්යයන්

හැටියට, මගේ වැඩ හැටියට, මම තමයි ඒවා කරන්නේ, අන්න එහෙම අපි හිතාගන්නවා. දැන් කාන්දමකට ලෝහ වර්ග ඇදලා ගන්නා ගතිය, යකඩ ඇදලා ගන්නා ගතිය එතකොට ඒ කාන්දමෙහි ස්වභාවය. එතකොට දැන් ඒ ගුණය අපි හිතමු අපේ ශරීරයේ තියෙනවා නම්, එහෙම නැත්නම් අපේ මනසෙහි ඒ ගුණය තියෙනවා නම් එතකොට අපි හිතනවා දැන් මම තමයි මේක කරන්නේ, මම තමයි දැන් මේවා අවශ්‍ය විදියට පාලනය කරන්නේ, අවශ්‍ය විදියට ඇදලා ගන්නේ, එහෙම අපි හිතනවා. එතකොට හිතුවට එහෙම එකක් මෙනත නෑ ඒ ඒ නාමරූප ධර්මයන්ගෙන් කෙරෙන කෘත්‍යය සමූහයක් පමණයි පවතින්නේ. ඒ නාමරූප ධර්මන් භේදානුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් තමයි හටගන්නේ. ඒවාත් වහා වහා බිඳී යනවා, නැවත නැවත භේදානුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නවා. ඒ භේදානුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නේ නැත්නම් ඒවාට ස්වාධීනව හටගන්න පුළුවන්කමකුත් නෑ ඒවාගේම හටගන්නට පස්සෙ නොබිඳී පවතින්නට පුළුවන් හැකියාවකුත් නෑ. ඒ නිසා හටගත් හටගන්න නැතම ඒවා බිඳී බිඳී යනවා. අර වැඩකට එහෙම නැත්නම් ජලාශයකට වතුර බිංදු වැටෙනකොට එහි දියබුබුළු මතු වෙච්ච බිඳී යන්නා වගේ එහෙම නැත්නම් අර රත්වුනු කබලකට අබ ඇට දැමීමයිත් පස්සෙ ඒවා සියල්ලම පුපුර පුපුරා යන්නා වගේ, එතකොට මේ සංස්කාරයන්ට නොබිඳී පැවතීමේ හැකියාවක් නෑ. ඒ නිසා තමයි සංස්කාර අසරණයි කියලා කියන්නේ. එතකොට ඒ අසරණ වූ සංස්කාර ධර්මයන්ට අමතරව, මෙනත මම කියලා පුද්ගලයෙක් කියලා, සත්වයෙක් කියලා ගන්නට කිසිදෙයක් නෑ මේ මම හැටියට හඳුන්වාගෙන සිටින මේ සියලුම නාමරූප ධර්මන් ඔය කියන අසරණභාවයෙන් පෙළෙන්නවා. ඒ නිසා මේ නාමරූප ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය මේකයි කියලා හරියට තේරුම් ගැනීම තමයි මෙහිදී ආදීනවදස්සන ඥාණයයි කියලා හඳුන්වන්නේ.

ඊළඟට ඒ ඥාණය ඉපදුනාට පස්සෙ එහෙම නැත්නම් ඒ දැක්ම ඒ වැටහීම, ඒ අවබෝධය යෝගියෙක් තුළ ඇතිවෙනකොට ඊටපස්සෙ ඔහු තුළ ජනිත වෙන්නට පටන් ගන්නේ එහෙම නැත්නම් ඔහු තුළ නිරායාසයෙන්ම අවදි වෙන්නේ නිද්දිදානුපස්සනා, නිර්දානුදස්සන ඥාණය හැටියට මේ සංස්කෘත වචනයෙන් දක්වලා තියෙන්නේ. එතකොට පාලියෙන් කියනවා නම් නිබ්බිදානුපස්සනා ඥාණය. එතකොට ඒක නායක භාමුදුරුවො මෙනත පැහැදිලි කරනවා, 'අතීතයෙහි යෝගාවචරයා විසින් මමය, මගේය කියලා ඇලුම් කරමින් සිටි සංස්කාර ධර්ම සමූහය අසරණ බව පෙනීමෙන් යෝගාවචරයාට ඒවා ගැන කළකිරීමක් ඇතිවන්නේය. සංස්කාර රාශිය යෝගාවචරයාට එපා වන්නේය. සංස්කාරයන් කෙරෙහි

කළකිරුණු ස්වභාවයෙන් යුක්ත වන විදර්ශනා ඥාණය නිර්විදානුදස්සන ඥාණ නම් වේ.

එතකොට අපි මීට ඉහතදින් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා මේ වචනය ගැන. නිර්විදා, එහෙම නැත්නම් පාලියෙන් හඳුන්වන්නෙ නිබ්බිදා. එතකොට නිබ්බිදාව කියන වචනයට පොත්පත් වල දෙන සිංහල අර්ථය තමයි කළකිරීම කියන වචනය. නායක භාමුදුරුවොත් පොදුවේ පොත්වල තියෙන ඒ වචනය එතන පාවිච්චි කරලා තියෙනවා. එතකොට ඒක තමයි එහි අර්ථය. හැබැයි මේ වර්තමානය වෙනකොට කළකිරීම කියන වචනය ඇහෙනකොටම ගොඩාක් දෙනෙකුට අර එක්තරා නුරුස්නා ගතියක්, නොසතුවක් වගේ දෙයක් තමයි දැනෙන්නෙ. එහෙම නුරුස්නා ගතිය නොසතුව ඇතිවෙනවා නම් එතන තියෙන්නෙ සුක්ෂ්ම ද්වේෂයක්. අරමුණට අකැමැති වෙන ගතිය. හැබැයි මේ නිබ්බිදා කියලා කියන්නෙ එහෙම අරමුණට අකැමැති වෙන ගතියක් නෙවෙයි. එහෙම අකැමැති වෙනවා නම් එතන තියෙන්නෙ ක්ලේශයක්. අපි අර බය ගැනත් ඒකයි කිව්වෙ. බයට පත්වීම ක්ලේශයක්. බය දැකීම එතන ප්‍රඥාව. අන්න ඒ වගේ තමයි මෙතන යම්කිසි කෙනෙක් සංස්කාරයන් ප්‍රතික්ෂේප කරනවා නම්, ඒක සමඟ ගැටෙනවා නම් ඒක අප්‍රිය වෙනවා නම් එතකොට එතන තියෙන්නෙ සුක්ෂ්ම ද්වේෂයක්. ඒ කළකිරීමයි කියලා ඇත්තටම අදහස් කරන්නෙ ඒ පිළිබඳව මෙතෙක් තිබුණු ඇල්ම දුරු වීම, එහෙම නැත්නම් ඇලෙන්නට දෙයක් නැති බව නිවැරදිව වැටහීම. ඒක තමයි මෙතන කළකිරීමයි කියලා හඳුන්වන්නෙ. මෙතෙක් යම්කිසි ආකර්ෂණයක් ඒ පිළිබඳව තිබුණා නම්, යම්කිසි දැඩි බන්ධනයක් තිබුණා නම් එතකොට එහෙම බැඳෙන්නට තරම් දෙයක් මේවායෙහි නෑ කියන බව හරියට වටහාගන්න ඕන. ඉතින් ඒක අපි මීට ඉහතදින් පැහැදිලි කරලා තියෙනවා. නිබ්බිත්දති කියන පාලි වචනයෙන් ඒ නිබ්බිදානුදස්සනා කියන වචනය ගොඩ නැගෙන්නෙ. එතකොට ඒ නිබ්බිත්දති කියන පාලි වචනයට වඩා හොඳ අදහසක් අපිට මතුකරගන්නට පුළුවන් එහි සංස්කෘත වචනයෙන්. ඒ කියන්නෙ නිබ්බිත්දති කියන පාලි වචනයෙහි සංස්කෘත ස්වරූපය තමයි නිර්වින්දති. නිර්වින්දති කියලා කියන්නෙ විදින්නෙ නැහැ. එතකොට ඇයිද විදින්නෙ නැත්තෙ, විදින්නට තරම් වැදගත් යමක් දකින්නෙ නෑ. විදින්නට තරම් වටිනාකමක් ඒවායෙහි දකින්නෙ නැහැ.

දැන් මීට කලින් යෝගාවචරයාට විදර්ශනා ඥාණයක් නැති අවස්ථාවේදී ඔහුට දැනෙන්නෙ ඔහුට වැටහෙන්නෙ මේ සංස්කාර ධර්මයන් විදින්නට ආශ්වාදනය කරන්නට යෝග්‍යයි වගේ. හැබැයි දැන් මේ විදියට විදර්ශනා

කරනකොට හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා බව වහ වහා බිඳී යන බව, පීඩාකාරී බව, සන්නාපකාරී බව, අසරණ බව, ආදීනව සමූහයකින් යුක්ත බව මේවා පෙනෙන්න පෙනෙන්න, දැනෙන්න දැනෙන්න යෝගාවචරයාට වැටහෙන්න ගන්නවා මේවායෙහි එහෙම ඇලෙන්නට තරම් වැදගත්කමක් මේවායෙහි නෑ. ඊටපස්සෙ ඔහු මේවා ආශ්වාදනීය ආකාරයෙන් තෘෂ්ණාවෙන් විඳිමින් හිටපු තත්වය අනුක්‍රමයෙන් ක්ෂය වෙලා යනවා. එතකොට අනනිබ්බිත්තනි, විදින්නැති තත්වයට; අපි මේ සම්බන්ධව නිතරම සිහිපත් කලා එකම උදාහරණයක්. මොකද අපි ඒ එකම උදාහරණය නැවත නැවත සිහිපත් කලේ, ඒක නැවත නැවත අහනකොට අපිට යම් අදහසක් ටිකෙන් ටික මනසට තහවුරු කරගන්න පහසු නිසා. අපි ඒ සම්බන්ධව බොහෝ අවස්ථාවල සිහිපත් කලා,

දැන් පොඩි දරුවෙකුට රබර් බෝලයක් දුන්නහම ඒ දරුවා ඒක ආශ්වාදනය කරනවා. ඒක විදිනවා. ඒකත් එක්ක සෙල්ලම් කරනවා, අනිත් අයට පෙන්වනවා, ඒකෙන් සතුටු වෙනවා, ඊළඟට නිදාගන්නකොටත් ඒක තුරුල් කරගෙන නිදාගන්නවා, උදේ අවදි වෙච්චි ගමන් ඒක භායනවා, වෙන කෙනෙක් ගත්තොත් අඩනවා, ඒ මොකක්ද ඔහු ඒ රබර් බෝලය විදිනවා. එතකොට ඒක තේරුමක් නැති, එලක් නැති නිසරු දෙයක් කියලා වැඩිහිටියෙක් කිව්වට පොඩි දරුවාට ඒක වැටහෙන්නේ නෑ. නමුත් පොඩි දරුවා ටිකෙන් ටික ලොකු මහත් වෙනකොට, වයසින් දැනුමින් වැඩෙනකොට ඒ දරුවාට වැටහෙන්න ගන්නවා අනුක්‍රමයෙන් මේ රබර් බෝලය කියන්නෙ ඒතරම් වැදගත් දෙයක් නොවෙයි කියන එක. ඒ වැදගත් දෙයක් නොවෙයි කියන කාරණය ඔහුට වැටහෙන වැටහෙන ප්‍රමාණයට අර රබර් බෝලය ආශ්වාදනය කිරීම ටිකෙන් ටික අඩුවෙනවා. එතකොට දැන් ඔහු ඒ රබර් බෝලය ප්‍රතික්ෂේප කරන්නේ නෑ. ඒකත් එක්ක ගැටෙන්නේ නෑ, ඒකත් එක්ක අමනාපයක් නෑ, ඒක තිබුනයි කියලා ඔහුට ප්‍රශ්නයකුත් නෑ, තිබුනයි කියලා ප්‍රශ්නයකුත් නෑ, තිබුනයි කියලා ඔහු ඒක විදින්නෙ නෑ, නොතිබුනයි කියලා ඔහු ඒකෙන් දුකට පත්වෙන්නෙ නෑ, ඇයිද ඒ? දැන් ඒක බොහොම නිසරුසරල දෙයක් හැටියට ඔහු තේරුම් අරගෙන තියෙන නිසා. එතකොට ඒ පිළිබඳව ඇතිවෙන කිසිම මානසික ව්‍යාකූලතාවයක් ඔහුගේ මනසේ ගොඩනැගෙන්නේ නෑ. ඔහුගේ ලෝකය තුළ ඒක එතරම් වැදගත් කාරණයක් නොවෙයි කියන බව වැටහිලා තියෙන නිසා.

අන්න ඒ වගේ තමයි මේ නිබ්බිදාව කියලා කියන්නෙ. මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ආදීනවය ප්‍රඥාවෙන් දකින්න දකින්න ඒ තැනැත්තාට මේ

සංස්කාරයන් එහෙම ආශ්වාදනය කරන්න පොඩි දරුවෙක් රබර් බෝලයක් ආශ්වාදනය කරන්නා වගේ වැළඳගන්නට එහි ගිලෙන්නට මුසපත් වෙන්නට, ඒ නිසා රණ්ඩු සරුවල් ඇතිකරගන්නට, ඒ නිසා යුද ප්‍රකාශ කරන්නට තරම් වැදගත් දේවල් නෙවෙයි කියලා මේවා වැටහෙනකොට, ඒවා ගැන මෙනෙක් තිබුණු ආකර්ශණය, බැඳීම, ඇළීම ටිකෙන් ටික ක්ෂය වෙලා යනවා. එතකොට ඒක තමයි මෙතන මේ කළකිරීමයි කියලා අදහස් කරන්නෙ. ඉතින් වර්තමානයේ සමහරු මේක ප්‍රඥාවෙන් කළකිරීම කියලා අර්ථ දක්වනවා. ඉතින් එහෙම මොන ක්‍රමයෙන් හරි මේකෙ නිවැරදි අදහස තේරුම් ගන්නයි ඕන. එහෙම නොවුනොත් මේ ධර්මානුකූල වචන පිළිබඳව අපිට වැරදි වැටහීම් ඇතිවෙන්නට පුළුවන්, මොකද සමාජ භාවිතයේ තියෙන ක්‍රමයට අපි සමහර දේවල් අර්ථකතනය කරගන්නට ගියොත්. ඒකයි අර භයතූපට්ඨාන ඥාණය සහ මේ නිබ්බිදානුපස්සනා ඥාණය කියන මේ දෙකම අපි ටිකක් වැඩිපුර පැහැදිලි කරන්න උත්සාහ කලේ ඔය විදියට. ඒ දෙක පිළිබඳවම සාමාන්‍ය සමාජයේ තියෙන වචනත් එක්කලා පටලැවීම් ඇතිවෙන්නට පුළුවන් නිසා.

ඊළඟට හත්වැනි ඥාණය තමයි මුඤ්චිතුකමයනා ඥාණය. මුඤ්චිතුකමයනා ඥාණය පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්නෙ 'කළකිරුණා වූ ඒ සංස්කාරයන් කෙරෙත් මිදීමේ අදහස සහිත වූ විදර්ශනා ඥාණය මුඤ්චිතුකමයනා ඥාණ නම් වේ'. ඒ කියන්නෙ යම්කිසි දෙයක් පිළිබඳව අපිට දැඩි බැඳීමක් ඇල්මක් නැති නම් ඊටපස්සෙ අපිට කල්පනා වෙනවා දිගින් දිගට ඒවා පවත්වාගෙන යන්නට වෙහෙසීම තේරුමක් නෑ. එහෙම නම් එක්කො මේවා මෙහෙම තියෙද්දී මම බැහැර වෙලා නිදහස් වෙන එක හොඳයි, එහෙම නැත්නම් මේ තියෙන නැතිත් මේ දේවල් බැහැර කරන එක හොඳයි. මොකද ඒවා තේරුමක් නෑ, තවත් නිකං පවත්වාගෙන ගොඩගහගෙන තියාගෙන ඉඳලා වැඩක් නෑ කියලා යමක් අපිට වැටහුනාට පස්සෙ අපි ඒවා බැහැර කරන්නට සිතනවා. අන්න ඒවා තමයි මුඤ්චිතුකමයනාවය කියලා කියන්නෙ. මුඤ්චනි කියලා කියන්නෙ මුදනවා එහෙම නැත්නම් අයින් කරනවා, අත්හරිනවා කියන අදහස. මුඤ්චිතුකමයනා කියලා කියන්නෙ ඒ අත්හැරීමේ එහෙම නැත්නම් ඒවා ඉවත් කිරීමේ කැමැත්තක් ඇතිවෙනවා. ඒ සඳහා මනස පෙළඹෙනවා. එතකොට මෙනෙක් කාලයක් ඒවා රැස් කිරීමට, වැළඳ ගැනීමට, ග්‍රහණය කරගැනීමට, උපාදානය කරගැනීමට, ගොඩනගා ගැනීමට ලොකු රැවිකත්වයක් ඕනකමක් තිබුණේ. හැබැයි දැන් ඒවායෙහි ආදීනවය

දකින්න දකින්න ඒවායේ නිසරු බව දකින්න දකින්න, ඒවායෙහි ඇලෙන්නට තරම් දෙයක් නෑ කියලා අර දැඩි ඇල්ම බැඳීම උපාදානයෙන් සිත විකෙන් වික නිදහස් වෙන්න නිදහස් වෙන්න අපිට දැනෙන්න ගන්නවා මේ නිසරු වූ සංස්කාර ධර්මයන් තව තවත් නිකං නඩත්තු කරලා වෙහෙසිලා පවත්වාගෙන ඇති තේරුමක් නෑ. දැන් අපි හිතමුකො යම්කිසි ව්‍යාපාරයක් කරගෙන යනකොට ඒකෙන් තමන්ට ලාභ නියෙනවයි කියලා දැනුනොත් තමයි ඒක පවත්වාගෙන යන්නේ. හැබැයි ලාභ ලැබෙන්නෙත් නෑ, පාඩුමයි සිද්ධ වෙන්නේ, ඒක දිගින් දිගට පවත්වන එකේ කිසි තේරුමක් නෑ කියලා දැනුනහම යම් කෙනෙකුට කල්පනා වෙනවා මේක නවත්වලා දාන්න ඕන. එහෙම නැත්නම් මේකෙන් මම ඉවත් වෙන්න ඕන කියලා හිතනවා. අන්න ඒ වගේ අදහසක් මේ සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව යෝගාවචරයාට ඇතිවෙන්නට පටන් ගන්නවා, දැන් තවදුරටත් මේ සංස්කාර ධර්මයන් දිගින් දිගටම පැවැත්වීම තේරුමක් නැහැ, මේවායින් ඉවත්වෙන්නට ඕන, මේවායින් බැහැර වෙන්නට ඕන, මේවා අත්හැර දමන්නට ඕන කියන අදහස අනුක්‍රමයෙන් වැඩෙන්නට ගන්නවා. ඒක තමයි මුඤ්චිතූකම්‍යතා ඥාණයයි කියලා හඳුන්වන්නේ.

ඊළඟට අටවෙනි ඥාණය තමයි පටිසංකානුපස්සනා ඥාණය. පටිසංකානුපස්සනා ඥාණයයි කියලා කියන්නේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් මිදෙනු කැමැති යෝගාවචරයා විසින් ඒවායෙන් මිදීමේ උපායක් වශයෙන් සංස්කාරයන් අනේක ආකාරයෙන් විස්තර වශයෙන් විදර්ශනා කරන්නා වූ පෘථුල විදර්ශනා ඥාණය පටිසංකානුපස්සනා ඥාණය නම් වේ. දැන් යෝගාවචරයා මෙතෙක් දුර අනුක්‍රමයෙන් මේ ඥාණයන් විකෙන් වික අවදි කරගෙන එන්නේ ඔහුට පෙර මේ සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව ඇතිවුණු අර විපරීත සංඥා, විපරීත මනෝභාවයන් දුරු වෙලා නිවැරදි මනෝභාවයන් ඇතිවෙන නිසා. දැන් වැරදි සංඥා නෙවෙයි නිවැරදි සංඥා ඔහු දියුණු කරනවා. වැරදි මනෝභාවයන් නෙවෙයි දැන් මේ නිවැරදි මනෝභාවයන් උපදිනවා ඔහුට දැන් මේ ප්‍රඥාව අවදිවෙන්න අවදිවෙන්න. නමුත් තාම ඔහුගේ දෘෂ්ටිය සම්පූර්ණයෙන්ම දුරුවෙලා නෑ. දෘෂ්ටිය දුරු වෙන්නට ඒ තැනැත්තා අවම වශයෙන් සෝවාන් ඵලයටවත් පත්වෙන්නට ඕන. එතෙක් ඒ තැනැත්තාගේ චිත්ත සන්තානයෙහි දැඩිව පැලපදියම් වෙච්චි සක්කායදිට්ඨියක් තියෙනවා.

දැන් ඔහුට හොඳටම වැටහෙනවා, මෙතන සත්වයෙක් නැහැ, පුද්ගලයෙක් නැහැ, මම කියලා කෙනෙක් නැහැ, පවතින්නේ සංස්කාර ධර්ම විකක් විතරයි, ඒ සංස්කාර ධර්ම භේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නවා, ඒවා වහා

බිඳී යනවා, ආදීනව ගොඩකින් යුක්තයි, මේවා පවත්වලා තේරුමක් නෑ, ඇලෙන්තට තරම් දෙයක් නෑ, මෙයින් මිදෙන්නට ඕන කියන මේ කාරණා හැම එකක්ම ඔහුට ඉතාම පැහැදිලිව දැනෙනවා, වැටහෙනවා. දැන් එහෙම වැටහුනාට අර දීර්ඝ කාලයක් සංසාරයෙහි තිබුණු අර සත්ව, පුද්ගල, ආත්ම සංඥාව තාම ඔහු තුළ ක්ලේශමාත්‍ර වශයෙන් ඒ කියන්නෙ අනුසය වශයෙන් තවම දුරු වෙලා නැහැ. එතකොට ඔහුට කාරණය වැටහුනාට ඒ මූලය තවම අහෝසි වෙලා නැහැ. දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගන්නහම අපිට ඕනතරම් අත්දැකීම් තියෙනවා කෙනෙක් මැරෙනවයි කියලා අපි දන්නවා, අන් අයත් මැරෙනවා කියලා අපි දන්නවා. හැබැයි අපි අපේක්ෂා නොකල අවස්ථාවක කෙනෙක් මැරුණහම අපිට පොඩි කම්පනයක් දැනෙනවා. එතකොට බඳුනක් බිඳෙනවා කියලා දන්නවා. නමුත් ටිකක් වටිනා දෙයක් වැටිලා බිඳුනොත් අපිට යම්කිසි කම්පනයක් මනසට දැනෙන්න පුළුවන්, ඒ මොකක් නිසාද ඒ භාජනය බිඳෙනවා කියලා දන්නවා, පුද්ගලයො මිය යනවා කියලා දන්නවා. ඒක අපිට අරුමයක් නෙවෙයි. ඒවා තේරුම් අරන් තිබුනාට අර ඇලීම බැඳීම, ඒවා දිගු කලක් පවතිනවානම් හොඳයි කියන අදහස තවමත් මනසේ ක්ලේශමාත්‍රික වශයෙන් පවතිනවා. ඒ පවතින නිසා තමයි අපිට ඒ කම්පනය දැනෙන්නෙ.

ඉතින් ඒ වගේ ඊටත් වඩා ඉතා තදින් අපේ සිත් සතන් තුළ මේ සත්ව පුද්ගල ආත්ම සංඥාව බැසගෙන ගිලගෙන තියෙන්නෙ ඒක දීර්ඝ කාලයක් සසරේ ඇතිවෙච්ච දෘෂ්ටියක් නිසා. එතකොට දැන් අර සංඥා නිවැරදිව ගොඩ නගාගෙන මනෝභාවයන් නිවැරදිව ගොඩනගාගෙන ලෝකය පිළිබඳව නිවැරදිව සිතන්න, කල්පනා කරන්න, තේරුම් ගන්න, වටහා ගන්න, දකින්න අපි උත්සාහ කරගෙන දැන් යම් සෑහෙන දුරකට අපි ආවා. දැන් ඇවිදින් මේවා දැන් සම්පූර්ණයෙන්ම අනහැර දමන්නටයි දැන් සූදානම් වෙන්නෙ. හැබැයි ඒ අනහැර දමන්නට පෙර ඒ තැනැත්තා නැවත වරක් හරියටම පරීක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන, මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ නිස්සාරත්වය පිළිබඳව. ඒ මොකද එහෙම නැත්නම් දැන් සාමාන්‍ය ලෝකයේ අපි දකිනවා සමහර දේවල් වැඩක් නෑ කියලා ඉවත දාපු අය, ඊටපස්සෙ ඔන්න කාලයක් යනකොට ආයෙ ඒවා එකතු කරනවා වෙන පැත්තකින්. මට නම් මිලමුදල් අවශ්‍ය නැහැ කියලා බැහැර කරනවා. කාලෙකදි ආපහු ඒ මිලමුදල් සොයන්නට වෙහෙසෙනවා. මට කීර්තිය, බලය මේවා ඕන නෑ කියලා පැත්තකට දාලා වෙන පැත්තකින් ආපහු ඒ කීර්තිය බලය සොයන්නට උත්සාහ කරනවා.

අර මට මනක හැටියට කාම ජාතකයෙහි කියවෙනවා එක රජ කෙනෙක් වයෝවෘද්ධව මරණාසන්න වෙනකොට ඒ රජපුරුවන්ට පුතණුවරු දෙදෙනෙක් හිටියා. එතකොට වැඩිමහල් පුතණුවන්ට රාජ්‍යය භාරගන්නට කියලා කීව්වට වැඩිමහල් පුතා ඒකට කැමැති වෙන්නෙ නෑ. ඊටපස්සෙ මල්ලිට භාරගන්න කියලා කියනවා. භාරගන්න කියලා කීව්වට මල්ලි කියනවා නෑ අයියා තමයි මේකට සුදුසු කෙනා. ඉතින් පුරෝහිතයොත් කියනවා. ඒ කවුරු කීව්වත් ඔහු ඒක භාරගන්නට කැමැති වෙන්නෙ නෑ. කැමැති වෙන්නෙ නැතිව ඔහු කියනවා නෑ මට නිදහසේ මගේ පාඩුවේ පැත්තකට වෙලා ඉන්නයි ඕන. ඉන් පස්සෙ ඔහුට කියනවා එහෙම නම් යුවරජ තනතුරු භාරගන්න. ඉතින් දැන් රජකම භාරගන්නෙ නැති කෙනා යුවරජ වෙන්න සූදානම් වෙන්නෙ නෑනෙ. මට යුවරජකමක් ඕන නෑ. එහෙනම් පුරෝහිත කම, ඒත් ඕන නෑ. අමාත්‍ය තනතුරක්, ඒත් ඕන නෑ. මොකක්වත් ඕන නෑ කියලා එහෙනම් රාජකුමාරයෙක් විදියට සුවසේ සැප විඳිමින් ඉන්නට කියලා සියලු පහසුකම් සකස් කරලා දන්නා ඒත් මට ඕන නෑ කියලා ඔහු හුදෙකලාව වෙස් වලාගෙන ගිහිල්ලා බොහෝම දුෂ්කර ගම්මානයක එක්තරා ප්‍රභූවරයෙකුට සේවාකම් කරමින් අප්‍රසිද්ධව බොහෝම නිදහසේ ජීවත් වුනා. ඉතින් මෙහෙම කාලයක් යද්දි කොහොමහර් අර ගම්මාන වලින් දැන් රජපුරුවො බදු අයකරනවා. එහෙම අයකරනකොට ඒ ගමටත් ආවා. ඒ ගමටත් ඇවිදින් අර ගම්මානයේ එහෙම නැත්නම් අර රාජකුමාරයා ඉන්න නිවසේ ප්‍රභූවරයාගෙනුත් ලොකු බදු ප්‍රමාණයක් අය කරන්නට නියම වෙලා තිබුනා. එතකොට දැන් මේ වෙනකොට අර ප්‍රභූවරයා හඳුනාගෙන තිබුනා මේ අපේ රාජකුමාරයයි කියන කාරණය වටහාගෙන තිබුනා. නමුත් මේක රහසක් හැටියට තියාගෙන තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් සත්කාර, උපකාර කලා. ඊටපස්සෙ දැන් අර ප්‍රභූවරයා තමන්ට ලොකු බද්දක් ගෙවන්න සිද්ධ වුනාට පස්සෙ අර රාජකුමාරයාට කීව්වා, කුමාරයෙහි දැන් ඔබවහන්සේව පෝෂණය කරන්නේ මමයි ඒ නිසා මල්ලිට කියලා මේ බද්දෙන් මාව නිදහස් කරන්න. ඊටපස්සෙ රාජකුමාරයා පණිවිඩයක් යවනවා, මම අහවලුන් ඒ නිසා මාව මෙතෙක් කාලයක් පෝෂණය කරන්නේ මේ තැනැත්තායි, ඒ නිසා මොහුගෙන් බදු අය කරන්න එපයි කියලා. ඊටපස්සෙ මල්ලි ඒක අහලා බදු අය කරන් නෑ. ඊටපස්සෙ මේක ආරංචි වෙනවා ගමේ අතින් අයට. ඊටපස්සෙ ඒ ගොල්ලොත් ඇවිල්ලා කියනවා අනේ කුමාරයෙහි අපිව බද්දෙන් නිදහස් කරන්න. එතකොට අපි ඒ බදු ඔබතුමන්ට ගෙනැවිත් දෙන්නම්. අපි

රජපුරාවන්ට බදු ගෙවන්න කැමැති නෑ ඔබතුමාට ගෙනත් දෙන්නම්. මිනිස්සු කෙරාටික කමට මෙහෙම කියන්නෙ, රජයට ගෙවන්න ගියොත් ලොකු මුදලක් ගෙවන්න වෙනවා. රාජකුමාරයාට ගෙනත් දෙනකොට සුළු ප්‍රමාණයක් ගෙනත් දීලා ඒකෙන් නිදහස් වෙන්න පුළුවන් නිසා. ඉතින් ඒ අය එහෙම යෝජනා කලහම රාජකුමාරයා තමන්ගේ මලනුවන්ට, රජපුරාවන්ට පණිවිඩයක් යවනවා මේ ගමම බද්දෙන් නිදහස් කරන්න කියලා. ඊටපස්සෙ බද්දෙන් නිදහස් කරනවා. දැන් එක එක්කෙනා ඔහුට අර බදු මුදල් වෙනුවට ටික ටික මිල මුදල් රන් රිදී ආදී වටිනා දේවල් ගෙනත් දෙනවා. දැන් ඔන්න ටිකෙන් ටික ඔහුට දේවල් එකතු වෙනකොට ආපහු ඔහුට අර යටපත් වෙලා නිබ්ච්ච කාම තණ්හාව නැවත නැවත මතු වෙන්න ගන්නා. ඊටපස්සෙ අවට ගම්වල අයටත් මේක ආරංචි වෙලා ඒ අයත් ඇවිදිත් කීව්වා, කුමාරයෙහි අපි කැමැති ඔබතුමාටයි, ඒ නිසා අපිත් ඔබතුමාට බදු ගෙවන්න කැමැතියි, රජයෙන් අපිව නිදහස් කරන්න. ඊටපස්සෙ රාජකුමාරයා තමන්ගේ මල්ලිට පණිවිඩයක් යවනවා මේ අයව නිදහස් කරන්න. ඊටපස්සෙ ඒ ගම්මානත් නිදහස් කරනවා. දැන් ඔහුට තවත් වැඩි මුදලක් ලැබෙනවා. ලැබෙන්න ලැබෙන්න දැන් ඔහුගේ කාම තණ්හාව, බල තණ්හාව දැන් වැඩෙනවා. මිනිස්සුත් එක එක ජාති කියනවා. ඔබතුමා තමයි රාජ්‍යයේ ඔටුන්න හිමි කුමාරයා. ඇයි ඔබතුමා මෙහෙම ඇවිල්ලා වෙස්වලාගෙන දුක් විදින්නෙ. අපි කැමැති ඔබතුමාටයි. ඒ නිසා ඔබතුමා රාජ්‍යය අත්පත් කරගන්න. අපි ඒකට උදව් කරන්නම්. දැන් මෙහෙම මිනිස්සු අර කුමාරයාව දැන් උසිගන්වනවා. ඊටපස්සෙ දැන් ඔහුටත් කල්පනා වෙනවා මම නිකං මෙව්වර මේ සුවසේ මට ජීවත් වෙන්නට පුළුවන්කම තියෙද්දි මට හිමිකම තියෙද්දි මං මොකටද මෙහෙම නිකං දුක් විදින්නෙ, ඒ නිසා ඇත්තටම මේ මිනිස්සු කියන කතාව ඇත්ත තමයි, එහෙම නම් මේක රාජ්‍යය මම ගන්නට ඕන කියලා දැන් ඔහු වෙනම කණ්ඩායමක් එකතු කරගෙන යුද ගිල්පාදිය පුහුණු කරලා ඒ කණ්ඩායමත් එක්ක අවි ආයුද ටිකකුත් එකතු කරගෙන දැන් ගිහිල්ලා මාළිගාව වට කරලා කීව්වා, එක්කො රජකම දෙන්න, නැත්නම් යුද්දෙට සූදානම් වෙන්න. දැන් මල්ලි කල්පනා කරනවා මේ මනුස්සයාට රජකම බාරගන්න කියලා දෙපා අල්ලලා වැදලා කීව්වහම මේ මනුස්සයා ඕන නෑ කියලා අතහැරලා ගියා. එතකොට දැන් මේ යුද්ධ කරන්න හදනවා මේ රජකම සඳහා. ඉතින් මොනතරම් අඥාණකමක්ද මට මේ රාජ්‍යයෙන් ඇති වැඩක් නෑ, මේක බාරගත්තු නැති නිසයි මං මේ භාරගන්නේ. ඉතින් නුඹේ රාජ්‍යය නුඹම තියාගනින් කියලා අර අයිියටම රාජ්‍යය පවරලා මලනුවන්

නික්ම ගියා. ඉතින් මෙන්න මේ විදියට උදාහරණයක් හැටියට මේ කතා ප්‍රවෘත්තිය අපි සිහිපත් කලේ.

මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ආදීනවය යම් ප්‍රමාණයකට අපිට පෙනුනාට ඒවා අත්හැරියාට පස්සෙ, දැන් මේ මුඤ්චිතුකමයනා ඥාණයෙන් ඇතිවෙන්නෙ මේවා දුරුකරන්න අත්හරින්න කැමැත්තෙන. එතකොට ඒ අත්හරින කැමැත්ත ඇතිවුනාට පස්සෙ සමහර දේවල් අත්හැරියාට පස්සෙ කාලයාගේ ඇවෑමෙන් ආපහු අපිට ඒවා පිළිබඳව සැඟවී තියෙන තෘෂ්ණාව නැවත අවදි වෙන්නට පුලුවන්. එහෙම අවදි වුනොත් අපේ අවදි වීම පූර්ණ අත්හැරීමක් නෙවෙයි. එතකොට ඒ අත්හැරීමට අපි පෙළඹිලා තියෙන්නෙ සැබැවින්ම ඒවායෙහි ආදීනවය හරියටම දැනගෙන නෙවෙයි, අර මතුපිටින් ඇතිවෙච්ච වැටහීමත් එක්කලා. ඉතින් මේ නිර්වාණගාමිණි මාර්ගයේදී අපිට එහෙම පටලැවිල්ලක් නොවෙන්නට නම් අර අත්හරින්නට හිතුවනාට පස්සේ යෝගාවචරයා නැවත නැවත පරීක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන මේවා අත්හරින්නේ කුමක් නිසාද, මොකක්ද මේවායේ තියෙන වැරද්ද, මොකක්ද මේ සංස්කාර ධර්මවල තියෙන ප්‍රශ්නය, මොකක්ද ආදීනවය කියලා වඩාත් ගැඹුරින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන. ඒ සඳහා ඒ තැනැත්තා අර හේතුඵල වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් නැවත නැවත අර සංස්කාර ධර්මයන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරමින් යළිත් වඩාත් සුක්ෂ්ම විදියට මෙතෙක් තමන් තේරුම්ගත්තු කාරණාම වඩාත් ගැඹුරින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරමින් අධ්‍යයනය කරන්නට ඕන, අන්න ඒ විදියට යළි ඉතා සුක්ෂ්ම විදියට ඉතා ගැඹුරින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරමින් විදර්ශනා කිරීම තමයි පටිසංකානුපස්සනා ඥාණයයි කියලා හඳුන්වන්නෙ. මොකද ඒ එහෙම කරන්නෙ තවදුරටත් මේවා සම්බන්ධව පොඩි හරි ක්ලේශයන් මගේ මතසේ ඉතිරිවෙලා තියෙනවා නම් ඒ සියල්ලක්ම දුරුවෙන්නට ඕන අර දේවල් අත්හරින්නට කලින්.

දැන් ඇත්තටම මෙතන අපි තේරුම් ගන්න ඕන කාරණය මේකයි, අත්හරින්න කලින් මේක තේරුම් ගන්න ඕන කියනවාටත් වඩා ඒ අත්හැරෙන්නෙ හරියට වටහාගන්නොත් විතරයි. දැන් අර රජකම අත්හැරියා වගේ භාණ්ඩයක් ඉවත් කලා වගේ ව්‍යාපාරයක් නැවැත්තුවා වගේ අපිට සංස්කාර ධර්ම අත්හරින්න බැහැ මොකද මේක මානසික ගණුදෙනුවක්නෙ. එතකොට මතසේ යන්නම් හරි කොනක හරි අනුසය වශයෙන් හරි මේ සංඥා ගැබ් වෙලා තියෙනවා නම් එබඳු අවස්ථාවක කොහොමවත් සංස්කාර ධර්මයන්ගෙන් සිත නිදහස් වෙන්නෙ නෑ. ඒ

නිසා දැන් මේ භෞතික අනභැරීමක් නෙවෙයිනෙ මේ කරන්නෙ. භෞතික අනභැරීමකදි නම් අපි ළඟ තෘෂ්ණාව තිබුනා වුනත්, අපි ළඟ කැමැත්ත තිබුනා වුනත් භෞතිකව දේවල් අනභරින්න පුලුවන්. පස්සෙ තමයි තේරෙන්නෙ ඇත්තටම මම අත්හැරලා නැහැකියලා. හැබැයි මේ මානසික වශයෙන් දේවල් අත්හරිනකොට අපිට එහෙම කරන්න බැහැ. හරියටම මනසේ ඒ ක්ලේශය, ඒ ඇලීම බැඳීම දුරවුනොත් විතරයි හැබැවටම අනභැරෙන්නෙ. ඉතින් අන්න එතනට ඒ සැබැවටම මුඤ්චිතුකමයතාවය ඒක ගැඹුරින්ම නිවැරදි අවබෝධයෙන්ම තහවුරු වෙලා මනසේ මතු වෙනතෙක් නැවත නැවත අර මෙනෙක් විදර්ශනාවෙන් දුටු සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් යළි යළි මෙනෙහි කරලා ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා බලන්නට ඕන. අන්න ඒ අවස්ථාව තමයි පටිසංකානුපස්සනා ඥාණයයි කියලෙ හදුන්වන්නේ.

ඊළඟට නවවෙනි ඥාණය තමයි සංකාරූපෙක්ඛා ඥාණය. සංස්කාර උපෙක්ෂා ඥාණය කියලා මිශ්‍ර සිංහලෙන් කියනවා. එතකොට සංකාරූපෙක්ඛා ඥාණය, පාලියෙන් කියනකොට එහෙමයි. එතකොට ඒ සංකාරූපෙක්ඛා ඥාණයයි කියලා කියන්නෙ, 'පටිසංකානුපස්සනා ඥාණයෙන් සංස්කාරයන්ගේ මහා ආදීනව රාශිය දැක දැන් දුකින් මිදීමේ උපාය ලදිමිසි සතුටුව සංස්කාරයන් විමසීම සඳහා බලවත් උත්සාහය හැර සම වූ ව්‍යයාමයෙන් පවත්වන විදර්ශනා ඥාණය සංකාරූපෙක්ඛා ඥාණයයි. සංස්කාර විමසීමේ උත්සාහයෙන් තොර වුවද ඥාණය පළමු ඥාණ සියල්ලටම වඩා බලවත්ය. අහසට ගෙන ගොස් අනභල ගල තිරුත්සාහයෙන් ඉතා වේගයෙන් පොළොව දෙසට එන්නාක් මෙන් මේ ඥාණයද ඉබේම සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යාදී ලක්ෂණයන්හි ඉතා වේගයෙන් පවතී'.

එතකොට මේ අවස්ථාවත් ඉතාමත්ම වැදගත් වෙනවා. ඒ මොකද දැන් අපි ගොඩාක් වෙලාවට දෛනික ජීවිතයේ වුනත් දකින දෙයක් තමයි යමක් පිළිබඳව අපිට අනුපිළිවෙලින් එක දිගට එකම විදියට හිතාගෙන කල්පනා කරගෙන යනකොට ඉතාම පැහැදිලිව දේවල් පේන්න ගන්නවා, දැනෙන්න ගන්නවා. හැබැයි එහෙම දැනෙනවා, පෙනෙනවා ඔක්කොම මට වැටහෙනවා කියලා හිතුවාට එක්තරා මානසික නැමියාවක්, එහෙම නැත්නම් මනසේ ඒ පැත්තට ගලාගෙන ගතියක් නිසා අපිට ඒක එහෙම හිතෙනවා වෙන්නට පුලුවන්. හැබැයි අපි ටිකක් මධ්‍යස්ථ වෙනකොට, සැහැල්ලු වෙනකොට අපේ මනෝභාවයන් ඊට වෙනස් විදියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුලුවන්.

දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තහම අපි හිතමු දැන් මේක හුඟක් වෙලාවට වෙනවා. අපිට අපි හිතමුකො දැන් ඔන්න තරුණ තරුණයෝ භාවනා කරන්න යොමු වෙනවා. භාවනා කරන්න යොමු වුනාම අපි හිතමුකො භාවනා මධ්‍යස්ථානයකට ගිහිල්ලා සතියක් භාවනා කරනවා, සති කීපයක් භාවනා කරනවා, ධර්ම දේශනා ශ්‍රවණය කරනවා, දහම් පොත පත කියවනවා, එහෙම එක දිගටම තමන්ට මොකක් හරි ලැබෙන නිවාඩු කාලයක් හරි මොකක් හරි පාදක කරගෙන එක දිගටම අර කටයුතු ටික කරගෙන යනකොට මේ මොකක්වත් වැඩක් නෑ මේ ඔක්කොම අතහැරලා මහණ වෙන්න ඕන වගේ අදහසක් එන්න පුලුවන්. ඒ මොකද අර එක දිගට එකම පැත්තට අපේ මනස පුහුණු කරපු නිසා. එනකොට එහෙම හිතවිච පමණට සමහරු ගිහින් මහණ වෙනවා, හැබැයි මහණ වෙලා ටික කාලයක් යනකොට අර තිබිච්ච අර එක දිගටම අඛණ්ඩව ගිය ගතිය නැවතිච්ච ගමන් ඒ තැනැත්තාට අර මහණකම පිළිබඳ රුචියත් නැතිව, ඊළඟට වෙන වෙන විකාරරූපී දේවල් කරන්නට පෙළඹෙනවා, එහෙම නැත්නම් සිවුරු හැර යනවා. ඒ වගේ තත්වයකට පත්වෙන්නට පුලුවන්. ඒ නිසා ගොඩාක් එහෙම පැවිදි වෙන්නට එන අයගෙන් අපි මුලින්ම අහන්නෙ ඇයිද පැවිදි වෙන්න හිතුවේ? මොකක් නිසාද පැවිදි වෙන්නේ? පැවිදි වෙලා මොකක්ද කරන්න බලාපොරොත්තු වෙන්නේ? මේවා ටිකක් විමසන්නට අවශ්‍යයි. ඇයි එහෙම විමසිය යුත්තේ අර එක දිගටම ඔහුගේ මනසේ ආපු ඒ අදහස් ටික, ටිකක් සමබර කරලා මධ්‍යස්ථ කරලා මධ්‍යස්ථ වූ මනසින් ලෝකය දිහා දකින්නට ඔහු පොළඹවන්නට ඕන. එහෙම පෙළඹුවාට පස්සෙ තමයි සැබැවටම ඔහුගේ මනසේ ප්‍රඥාව වැඩිලා තියෙනවා නම් ඒ ස්වභාවය අවදි වෙන්නේ. එහෙම නැතිනම් අපිට නොදැනුවත්ව අර ධර්ම සංඥාත් එක්තරා ආවේගයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙන්නට පුලුවන්. එක්තරා අතිධාවනයක් හැටියට. අතිධාවනයයි කියලා කියන්නෙ සීමාව ඉක්මවා ඒ පස්සෙන් දුවගෙන යනවා. දැන් සමහරු දන් දෙන්න පටන් ගත්තහම ගෙදර ඉන්න මිනිස්සුන්ටවත් කන්න නැතිවෙනකල් දෙනවා. සියල්ල දන් දෙනවා. සියල්ල අතහැරලා දමනවා. අන්තිමට තමයි කරකියාගන්න දෙයක් නැතිව දුකට පත්වෙන්නේ.

දැන් ඔය එක පවුලක් මේ අපි දන්න අපේ ගම් සීමාවේම, ඒ අම්මයි නාත්තයි ඒ විදියට බණ අහලා අන්තිමට දරුවන්ටත් බල කරලා කොහොමහරි ඒ සියලුදෙනා එකට පැවිදිවුනා. ඉතින් පැවිදි වෙලා ඔය පසුගිය කාලෙ අපිත් එක්කලාමත් සිහිපත් කලා, ඉතින් ඒ දරුවන්ටත් ඒ පැවිදි වෙච්ච තැන්වල

විවිධ ගැටළු. මොකද ගැහැණු ළමයෙකුත් හිටියා. ඉතින් පැවිදි කරලා විවිධ ගැටළු මතුවෙනවා, ඊටපස්සෙ අර අම්මයි තාත්තයි, තාත්තා ඉතින් හික්කුන් වහන්සේ නමක් හැටියට පැවිදි වෙච්චි නිස පැවිදි වහන්සේ ඉතින් කොහොමහරි කටයුතු කරගෙන යනවා. නමුත් අර අම්මා දසසිල් මාතාවක් හැටියට අර දුවන් දස සිල් මාතාවක් හැටියට, දැන් ඒ දුව ලොකුමහත් වෙනකොට ඉතින් විවිධ ගැටළු, විවිධ අර්බුද. දැන් ඉතින් මොකක්ද කරන්නේ, ඉන්න තැනක් නෑ යන්න තැනක් නෑ තමන්ගේ කියලා කෙනෙක් නෑ. බරපතල අර්බුද ගොඩකට මුහුණ දීලා දැන් එනකොට නිවන් දැකීම සඳහා කටයුතු කිරීම වෙනුවට මේ පැමිණෙන අහිනව අර්බුද ටික ලෙහාගන්නට විදියක් නැතිව දුකට පත්වෙලා ඉන්නවා.

එනකොට මෙහෙම වෙන්නේ ඇයි, අර එකවරම මනසේ අර ධර්මය පිළිබඳව ඇතිවෙන සංඥා ටික එක දිගටම වර්ධනය කරගෙන වර්ධනය කරගෙන යනකොට ඒ තුළ අපි අනිඛාවනකාරීයි. ඒ අනිඛාවනකාරී වුනාම අපිට සැබෑව දකිනවා වගේ පෙනුනට අපි සීමාව ඉක්මවා ඒ තුළ යනවා. දැන් ධර්මය පිළිබඳව ගොඩාක් දෙනෙකුට මේ අර්බුදය ඇතිවෙනවා. ඒ නිසා සංස්කාරයන් පිළිබඳව උපෙක්ෂා සහගත බව, මධ්‍යස්ථ බවට අපි පැමිණියොත් විතරයි අපිට නිවැරදි විනිශ්චයකට, නිවැරදි දැක්මකට, නිවැරදි අවබෝධයකට එන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඉතින් මේක හරිම වැදගත් වෙනවා අපිට නිවන් දැකීම සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි අනිත් කවර කාර්යයකදී වුනත් මේක වැදගත් වෙනවා. දැන් අපි හිතමු භාණ්ඩයක් මිලදී ගන්නට ගියයි කියලා. අපි භාණ්ඩයක් මිලදීගන්නට යනකොට ඒ ජාතියේ ඒවා හොයලා ඒ ජාතියේම ඒවා බලලා බලලා දැන් හොයාගෙන හොයාගෙන යනකොට දැන් අපි ඒ තුළ අපි නොදැනුවත්වම අනිඛාවනකාරී වෙන්නට පුළුවන්. ඊටපස්සෙ අපිට අර අපේ මනසේ ඇඳිව්ව දේ ඒ විදියේ දෙයක් දකිනකොටම අපිට හිතෙන්න ගන්නවා දැන් මේ මගේ අත්දැකීම මම කියන්නේ, අපිට හිතෙනවා මේක කීය වුනත් කමක් නෑ මේක මිලදීගන්නට ඕන කියලා. ඊටපස්සෙ ගන්නට පස්සෙ ටික දවසක් යනකොට මේක නම් කොහොමවත් මෙච්චර වටින් නෑ අපරාදී මං රැවටුනා කියලා හිතෙනවා. ඒ රැවටිව්ව බව අර වෙලාවේ පෙනෙන්න නෑ අර වෙලාවේ දැනෙන්න නෑ. ඇයි දැනෙන්නැත්තේ, ඇයි කොහොමහරි අර හිතේ ඇඳිලා තියෙන ඒ භාණ්ඩය මිලදී ගන්නට ලොකු පෙළඹවීමක්, දැන් මනස තුළ ඒක ගැන හිතලා කල්පනා කරලා සිහින මවලා නොයෙක් සංකල්ප ගොඩනගලා දැන් එක්තරා ආවේගයක් හැටියට ඒක වර්ධනය වෙලා

නියෙන්නෙ. ඒ වෙලාවට මේක සාධාරණ මුදලක් ද, අසාධාරණ මුදලක්ද මේක මෙව්වර වටිනවාද ඒ මොකුත් දැනෙන්නෑ. ඒ නිසා එබඳු අවස්ථාවලදී අපි ටිකක් පැය කීපයක් හරි දවසක් හමාරක් හරි පොඩ්ඩක් ඉඩ ගන්න එක හොඳයි අර තත්වයෙන් අපේ මනස සමනය වෙන්නට.

දැන් මම නිතරම සිහිපත් කරනවා අපේ සන්නිවේදන සංවිධානයේ සභාපතිතුමා අධිකාරම් මැනිතුමා, ඉතින් එතුමා අපිට ඇසුරු කරන්නට ලැබුනට පස්සෙ එතුමන් දායකයෙක් හැටියට පමණක් නෙවෙයි ඇත්තටම අපේ ගුරුවරයෙක් හැටියට බොහෝ අවස්ථාවලදී අපේ යම් යම් මනෝභාවයන් හඳුනාගන්න, වටහාගන්න එතුමා මග පෙන්වනවා. එතුමාගේ මම දැකපු විශේෂම ලක්ෂණයක් තමයි මම හෝ එහෙම නැත්නම් ඇසුරු කරන කවුරුත් හෝ ඒ කියන්නෙ හැමදෙනාටම එහෙම කියන්න යන්නෙ නැහැ අර සම්පව ඇසුරු කරන කවුරු හරි කෙනෙක් ඔය විදියට යම් කාරණයක් පිළිබඳව එක දිගට අතිධාවනයෙන් යනවා නම් එතුමා භාත්පසින්ම අනිත් පැත්ත කතා කරනවා ඒ වෙලාවට. අපි හිතමුකො දැන් යම්කිසි කෙනෙක් පිළිබඳව අපි ඒ තැනැත්තාගේ ගුණම කියනවා. ඒ තැනැත්තාගේ වටිනාකම් ගැන ගුණ ගැන දැන් අපි අනිගයෝක්තියෙන් කතා කරගෙන යනවා නම් එතුමා එතෙත්ට ආවොත් ඒ තැනැත්තාගේ මොකක් හරි දුර්වලකමක් තමයි එතනදි මතු කරලා පෙන්වන්නෙ. එතකොට අපිට සමහර වෙලාවට මටම හිතීලා තියෙනවා මුල් අවදියේදි මෙව්වර මේ හැමදෙනාම මේ කෙනාගෙ ගුණ දකිනවා, නමුත් මෙතුමාට ඇයි ගුණයක් දකින්න බැරි, එව්වර දුෂ්ට වෙන්නෙ ඇයි, එව්වර නිකං අසත්පුරුෂ වෙන්නෙ ඇයි, ඒ තරමට ඇයි එහෙම අර කුණු අවුස්සන්න හදන්නෙ. එහෙම මට හිතීව්ව අවස්ථා තියෙනවා. නමුත් ඒ අර අනිත් පැත්ත භාත්පසින් පෙනුනයිත් පස්සෙ තමයි අපි අර වේගයෙන් එක පැත්තකට ගහගෙන යන ගතිය ඒ ප්‍රවාහය නැවතිලා පොඩ්ඩක් අනිත් පැත්ත ගැන හිතන්න අපි යොමුවෙන්නෙ. එහෙම හිතනකොට තමයි ඇත්තටම ඒ හොඳ නරක දෙපැත්තම ඒ තැනැත්තා තුළ තියෙනවා නේද කියන එක අපිට මධ්‍යස්ථව අවබෝධ කරගන්න පුළුවන් වෙන්නෙ. ඊටපස්සෙ තමයි අපිට කාරණය ගැන නිවැරදි තීරණ වලට එන්න පුළුවන් වෙන්නෙ.

ඊළඟට අපි හිතමුකො අපි එකතු වෙලා යම්කිසි කෙනෙකුගේ අඩුපාඩුම කතා කරනවා කියලා, දුර්වලකම්ම කතා කරනවා කියලා. අගුණම කතා කරනවා. එතකොට එතුමා ආවොත් අර අපි කවුරුවත් අනුමත නොකරන විදියේ මොකක්හරි ගුණයක් මතු කරලා ගන්නවා. එතකොට මට වුනත්

හිතලා තියෙනවා ඇයි මෙහෙම රැවටෙන්නෙ මිනිස්සු ගැන, එහෙම ගුණයක් ඒ මනුස්සයා තුළ නෑ නේද, ඉතින් මේ හැමදෙනාටම ජේන මේ සරල දේ ඇයි මෙතුමාට නොපෙනෙන්නෙ කියලා මටම හිතවිච අවස්ථා තියෙනවා. නමුත් ඒ අර යන ප්‍රවාහය කඩලා දැමීමට පස්සෙ නමයි ආයෙ අපි ප්‍රකෘතියට එන්නෙ.

දැන් ඒක මගේ ජීවිතේම එතුමා බොහෝ අවස්ථාවල කරපු තැන් මට මතකයි. අපි හිතමු දැන් අපි ධර්ම දේශනාවක් කරලා හැමෝම සතුටු වෙනවා, හැමෝම ඒ ගැන ප්‍රශංසා කරනවා. එතකොට එතුමා ළඟ හිටියොත් එතුමා ඒකට එකතු වෙන්නෙ නෑ. එතුමා එකතු වෙන්නෙ නැතිව මොකක් හරි අර ධර්ම දේශනාවේ පොඩි තැනක්, එක්කො වචනයක් අඩුපාඩු වෙච්ච එහෙම නැත්නම් ඒක විස්තර කරපු විදිය මොකක්හරි අරකේ දෝෂයක් නමයි පෙන්වන්නෙ. එතකොට සමහර අවස්ථාවල මුල් කාලෙ මට පොඩ්ඩක් හිත තරක් වෙච්ච අවස්ථා වුනත් තිබුනා. දැන් මේ හැමදෙනාම ධර්ම දේශනාවේ වටිනාකම දකිනවා. දැන් මේ ළඟම ඉන්න මනුස්සයාට මේකෙ වටිනාකම ජේන් නෑ, එතකොට මේ ඊර්ෂ්‍යාසහගතවද මෙහෙම කියන්නෙ. දැන් අනිත් හැමෝගෙම අනිත් හාමුදුරුවරුන් ධර්ම දේශනාවක් කලොත් හරියට ඒක අගය කරනවා, එතකොට මම කරන ධර්ම දේශනාවේ ඇයිද වටිනාකම මෙතුමාට ජේන් නැත්තෙ.

නමුත් දැන් අර මට ඒක ඊටපස්සෙ ගොඩාක් කල්පනා කරනකොට මට දැනුනෙ හරියටම අර බැලුම් බෝලයක් අපි අරගෙන ඒකට දැන් හුළං පිඹලා පිඹලා දැන් පිපිරෙන්න ඔන්න මෙන්න. එතකොට ඒ අවස්ථාවට එතුමා කරන්නෙ හිමින් සැරේ ලිහිල් කරනවා අර හුළං ටිකක් පිටවෙන්න. එතකොට පුපුරා යන එක නවතිනවා. දැන් ඒ වෙලාව වෙනකොට හැමදෙනාම මේ ගැන බොහෝම අගය කරලා අගය කරලා අපි නිකං ප්‍රකෘති මට්ටමේ නෙවෙයි එතකොට ඉන්නෙ, පොළොවෙන් ටිකක් උඩ ඉන්නෙ. නිකං හැබෑ සිහිකල්පනාව මත නෙවෙයි ඉන්නෙ. හැබෑ සතිසම්පජ්ඣයෙන් නෙවෙයි ඉන්නෙ. එතකොට මවාගත්තු මනෝලෝකෙක අපි ජීවත් වෙන්නෙ. ඉතින් ඒකෙන් පහළට එන්න අර පොඩ්ඩක් කටුවකින් විදින්න ඕන අර තත්වය අඩුවෙලා අපි ප්‍රකෘතිමත් තත්වයට මහපොළොවට එන්න. ඒ ආවට පස්සෙ නමයි ඇත්තටම අපිට දේවල් දකින්නට පුලුවන් වෙන්නෙ.

ඉතින් අන්න ඒ වගේ කාරණයක් තමයි මේ ඥාණයන් උපදවාගෙන යනකොටත් අපේ මනස තුළ අපි යම් යම් කාරණා දැකගෙන දැකගෙන ඒ ඔස්සේම ගිහිල්ලා අපිට යම් නිවැරදි තීරණයකට එන්න නම්, සැබැවටම අපේ මනස තුළ මධ්‍යස්ථ මට්ටමෙන්, දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මජ්ඣිමා පටිපදා - මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක්නේ. එතකොට ඒ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවෙන් මැදහත්ව ලෝකය දකින්නට පුළුවන් වෙන්න ඕන. සංස්කාර ධර්මයන් පිළිබඳව දැන් මේ වෙනකොට යෝගාවචරයා තුළ අර විදියට ඒවායේ නිසරු බව දැකලා, ආදීනවය දැකලා මේකෙන් මිදෙන්නට ඕන කියන කැමැත්ත ඇතිවෙලා දැන් අත්හරින්නට සූදානම්. දැන් එකින් එක එකින් එක අනුපිළිවෙලට ආවා.

ඊටපස්සෙ දැන් අවසාන අවස්ථාවේ බොහෝම මධ්‍යස්ථ විදියට මේ සංස්කාරයන් දිහා දකින්නට පුළුවන් වුනොත්, උපෙක්ෂා සහගතව දකින්නට පුළුවන් වුනොත් තමයි ඒ තැනැත්තාට හරියටම සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා ලෝකය අවබෝධ කිරීමේදී අපිට ප්‍රඥාසහගත බව වගේම උපෙක්ෂා සහගත බව වැදගත් වෙනවා. ඒ උපෙක්ෂාව තුළින් ප්‍රඥාව උපදිනවා නම් ඒ ප්‍රඥාව තමයි වඩාත් ස්ථාවර ප්‍රඥාවක් වෙන්නේ. එහෙම නැතිව අර යම්කිසි කාරණයක් දැකගෙන, දැකගෙන, දැකගෙන ඒ ඔස්සේම යනකොට අපිට යම් වැටහීමක් ඇතිවෙනවා. ඒක වැරදියි කියන එක නෙවෙයි, නමුත් ඒක අඩුපාඩු සහිතයි. දැන් අපේ මනසේ මූලික දෘෂ්ටිය එහෙමමයි, හැබැයි මතුපිටින් අපිට යම් වැටහීමක් ඇති කරගෙන, ඇතිකරගෙන ඇතට යනවා. ඇතට ගිහිල්ලා දැන් අපිට වැටහුනා කියලා හිතුවනට අර මූලික දෘෂ්ටීන් දුරුවෙලා නෑ. ඒවා බැහැර වෙලා නෑ. ඒවා ඉවත් වෙලා නෑ. ඒවා එහෙමමයි. ඒවා එහෙමම නියෙද්දි තමයි අපි අර උඩින් උඩින් වෙනම තැනකට ගිහින් තියෙන්නේ.

දැන් ඔය තත්වය තුළ තමයි ඔය ගොඩාක් දෙනා මම ධ්‍යාන ලැබුවා, මම අභිඥා ලැබුවා, මම මාර්ගඵල ලැබුවා, මම දැන් සෝවාන් වුනා, මම රහත් වුනා කියන ඔය වැරදි දෘෂ්ටි වලට එන්නේ මේ කියන උපෙක්ෂාවට එන්නේ නැතිව ඒ අය එක්තරා ස්වභාවයකින් ඒවා දිහා බලාගෙන බලාගෙන ගියායින් පස්සෙ ඒ ගොල්ලන්ට හිතෙනවා, දැන් සියල්ල මට අවබෝධ වුනා, දැන් මෙනෙහිත් එහාට මොකුත් ප්‍රශ්නයක් නෑ කියලා හිතෙනවා. හැබැයි කාලයක් යනකොට තමයි අර මනසේ දෘෂ්ටිගතිකව තිබුණු පුංචි පුංචි තැන්, එහෙම නැත්නම් අනුසය වශයෙන් තිබුණු කාරණා අනුක්‍රමයෙන් මතුවෙන්නට පටන් ගන්නේ.

ඉතින් ඒ තත්වයට නොයෙන්නට නම්, එහෙම පටලැවීම, එහෙම වැරදීම සිදුනොවෙන්නට නම් හැබැවටම අපි තුළ ඒ දොණය අවදි වෙන්නට නම් මධ්‍යස්ථ වූ මනසින් ඒ කියන්නේ සංස්කාරයන් පිළිබඳව උපෙක්ෂා සහගත ස්වභාවයෙන් ඒ දිහා බලන්නට අපේ මනස අවදි කරන්නට ඕන. එතකොට ඒ අවදිමත් වීම තුළ, දැන් අර මෙනෙක් වේලා සංස්කාරයන්ගේ ආදීනවය, ආදීනවයම දැකගෙන දැකගෙන ආවා. එතකොට දැකගෙන එතකොට තමයි මේ ඉක්මණින්ම මේවා අනහරින්නට ඕන වගේ ගතියක් අපේ මනසට එන්නේ. නමුත් ඊටපස්සෙ උපෙක්ෂා සහගතව දකිනකොට ඒක ලිහිල් වෙනවා නේද, ඒක අඩු වෙනවා වගේ නේද කියලා එකක් අපිට හැඟෙන්නට පුළුවන්. නෑ අඩුවීමක් නෙවෙයි, සැබෑ උපෙක්ෂාවට ආවොත් ඒ උපෙක්ෂාවත් එක්ක මතු වෙන ප්‍රඥාව සියල්ල විනිවිද දක්නා වූ ප්‍රඥාවක් වෙනවා, ඒ ප්‍රඥාව තමයි අර අනුසය වශයෙන් පවතින ක්ලේශ මූලය දුරු කරන්නට සමත් වෙන්නේ. ඒ නිසා නිර්වාණගාමිණි මාර්ගය මජ්ඣිමා පටිපදා, එය ඉතාම මධ්‍යස්ථ බවක් හැම කරුණෙහිදීම ඒ මධ්‍යස්ථ බව වැදගත් වෙනවා. හැම කරුණකදීම ඒ ආවේගකාරී නොවී අනිධාවනයට නොගොස් ඒ වගේම උදාසීනත් නොවී ඒවා පිළිබඳව මධ්‍යස්ථව දකින්නට පුළුවන් හැකියාව, ඒ හැකියාවේ උපරිම තැනක් තමයි මේ දොණයන් අවදි කරලා යම් කිසි මාර්ග ඵලයක් ලබන්නට පෙරාතුව ඇතිවෙන්නා වූ මේ තත්වය.

එතකොට මහානායක භාමුදුරුවෝ පැහැදිලි කරන්නේ ඒ සංකාරුපෙක්ඛා දොණය ඇතිවෙනකොට, සංස්කාරඋපෙක්ෂා දොණය නිසා සංස්කාර විමසීමේ උත්සාහයෙන් තොර වුවද මේ දොණය පළමු දොණ සියල්ලටම වඩා බලවත්. එතකොට දැන් අර මෙනෙක් තිබිවිට බලවත් උත්සාහය නෑ, හැබැයි අතින් ඔක්කොටම වඩා බලවත් අවස්ථාවක් මෙනෙ ඇතිවෙනවා. දැන් මේක අපිට තවත් පැහැදිලි වෙන අවස්ථාවක් තමයි අර ආනන්ද භාමුදුරුවන්ගේ අර්හත්වය ගැන කල්පනා කරනකොට. එතකොට උත්වහන්සේ පහුවදා උදේ එළිවෙනකොට රහත් වෙන්න ඕන කොහොමහර් දම්සභා මණ්ඩපයට යන්න. ඉතින් මේ සඳහා උත්වහන්සේ දැඩි කැපවීමක් කලා, දැඩි උත්සාහයක් ගන්නා. හැබැයි උත්සාහය වැඩිවෙනකොට කැමැත්ත වැඩිවෙනකොට, ඒ උත්සාහය වැඩිවෙනකොට, කැමැත්ත වැඩිවෙනකොට මනසේ තියෙන්න ඕන මධ්‍යස්ථ ගතිය, උපෙක්ෂාව සහ ඒකාග්‍රතාවය ඒවා අවශ්‍ය ප්‍රශස්ථ මට්ටමින් ගිලිහෙනවා. එතකොට උත්වහන්සේට යථාවබෝධය ඇතිනොවුනේ ඒ නිසා. ඊටපස්සෙ ටිකක් විවේක ගන්න කියලා අර දැඩි

උත්සාහය, දැඩි ඕනකම අනභැරලා දැමීමට පස්සේ තමයි අවශ්‍ය මට්ටමට සමබර වූනේ. එතකොට අන්න ඒ අවස්ථාවේ තමයි උන්වහන්සේ සියලු කෙලෙසුන් නසන්නට සුදුසුකම් ලැබුවේ. ඉතින් අන්න ඒ තත්වය අපි හැම කාරණයකදීම වටහා ගන්නට ඕන. ඥාණයන් ලැබීමේදීත් ඒක වැදගත් වෙනවා. මේ දෛනික ජීවිතයේදීත් අපි දේවල් කරනකොටත් ඒක ඉතාමත් වැදගත් වෙනවා. ඒක සීමා අතික්‍රාන්තව දේවල් කෙරෙහි නොගිහිත් අපිට නිවැරදි සතිසම්පජ්ඣ්ඤායෙන් තීරණ ගන්නට ඒ ප්‍රකෘතියට පැමිණීම, මධ්‍යස්ථභාවයට පැමිණීම වැදගත් වෙනවා.

ඊළඟට නායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරන්නේ, සච්ඡානුලෝමික ඥාණය. සච්ඡානුලෝමික ඥාණයයි කියලා කියන්නේ අනුලෝම ඥාණය හෙවත් සච්ඡානුලෝමික ඥාණය යනු, 'සංස්කාරඋපෙක්ෂා ඥාණය දියුණු වී ලෝකෝත්තර මාර්ග ඥාණය උපදින්නට ඉතා සම්ප වූ කාලයේදී ඇතිවන උදයව්‍ය ඥාණාදී විදර්ශනා ඥාණ අටට හා ලෝකෝත්තර මාර්ග ඥාණයට අනුකූලව පවත්නා විදර්ශනා ඥාණය අනුලෝම ඥාණය නම් වේ'.

එතකොට දැන් මේ සංස්කාර උපෙක්ෂා ඥාණය සහ ඉන් අනතුරුව ඇතිවෙන ලෝකෝත්තර මාර්ග ඥාණය, ඒ කියන්නේ සෝවාන් මාර්ගය, සකදාගාමී මාර්ගය, අනාගාමී මාර්ගය, අර්හත් මාර්ගය කියන මේ මාර්ග ඥාණ උපදින්නේ දැන් මේ සංස්කාරයන් පිළිබඳ උපෙක්ෂා සහගත වෙලා ඒවා පිළිබඳ නිවැරදි දැක්මක් ඇතිවෙනකොට ඊටපස්සේ තමයි ඒ නිවැරදි දැක්මෙන් යුක්තව අර ක්ලේශ මූලයන් දුරු කරන්නට සමත් වෙන්නේ. අන්න ඒ ක්ලේශමූලයන් දුරු කරමින් ඇතිවෙන මාර්ගඥාණයට අනුලෝමව ඇතිවෙන්නා වූ ඊට පෙරාතුව ඇතිවෙන ඥාණය තමයි අනුලෝම ඥාණ, එහෙම නැත්නම් සච්ඡානුලෝමික ඥාණයයි කියලා හඳුන්වන්නේ. ඒ කියන්නේ සත්‍යය දකින්නට අනුලෝමව ඒකට පෙරාතුව ඇතිවෙන විදර්ශනා ඥාණය. එතකොට ඔය ඥාණ ටික තමයි විදර්ශනා ඥාණ හැටියට දක්වන්නේ, මේ කියන ඥාණ උපදවාගන්නට ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය හැටියට මේ ජීවිතය හරි මතු භවයන්හිදී හරි මේ ඥාණයන් උපදවන්නට අපි වැයම් කළ යුතු වෙනවා.

ඊළඟට මෙහි පැහැදිලි කරනවා 'වර්තමාන භවයේ මගඵල ලබා නිවන් දැකීමට බලාපොරොත්තු නොවන මහාබෝධිසත්ව, පච්චෙකබෝධිසත්ව, මහාශ්‍රාවක බෝධිසත්ව වරයන් විසින් පටිපදා ඥාණදස්සන විශුද්ධියෙන් විදර්ශනාව නැවැත්විය යුතුය. ඉන් ඔබ්බට භාවනාව ගෙන ගොස් සෝවාන් මගට පැමිණියහොත් අනාගතයේදී

බලාපොරොත්තු වන බෝධි වලට පැමිණිය නොහෙන්නේය'. එතකොට පටිපදා ඥාණදස්සන විශුද්ධියයි කියලා කියන්නෙ අර සජ්න විශුද්ධි ක්‍රමයට කියනකොට මග්ගාමග්ග ඥාණදස්සන විශුද්ධි, පටිපදා ඥාණදස්සන විශුද්ධි, ඊටපස්සෙ ඊළඟට එන්න තියෙන්නෙ ඥාණදස්සන විශුද්ධිය. එතකොට හත්වෙනි විශුද්ධිය ඥාණදස්සන විශුද්ධියයි. ඊට පෙරාතුව හයවෙනි විශුද්ධිය තමයි පටිපදා ඥාණදස්සන විශුද්ධිය. එතකොට ඒ පටිපදා ඥාණදස්සන විශුද්ධිය යටතේ තමයි දැන් මේ කාරණා ටික, මේ නව මහා විදර්ශනා ඥාණයන් පැහැදිලි කරන්නෙ.

එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් බුදුවෙන්නට බලාපොරොත්තු වෙනවා නම්, පසේබුදු වෙන්නට බලාපොරොත්තුවෙනවා නම්, බුද්ධ ශාසනයක මහා ශ්‍රාවක තනතුරක් අග්‍රශ්‍රාවක තනතුරක් අපේක්ෂා කරමින් පාරමිතා පුරනවා නම් ඒ තැනැත්තාගේ විදර්ශනාව මේ තැනින් නවත්වන්නට සිද්ධ වෙනවා. නවත්වන්නට සිද්ධ වෙනවා විතරක් නෙවෙයි ඔහුගේ ප්‍රාර්ථනාව තහවුරු වෙලා නම් තියෙන්නෙ ඔතනින් නවතිනවා. එතනින් එහාට යන්නෙ නෑ. එතනින් එහාට ගියොත් ඥාණදස්සන විශුද්ධිය ඇතිවුනොත් ඒ තැනැත්තා මාර්ගඵල අවබෝධ කරනවා. එතකොට මේ ජීවිතේ මාර්ගඵල අවබෝධයකට පැමිණුනොත් නැවත ඊළඟ භවයක ඒ තැනැත්තාට බුදුවෙන්නට පසේබුදු වෙන්නට බුද්ධ ශාසනයක මහාශ්‍රාවක, අග්‍රශ්‍රාවක වෙන්නට ඉඩක් කොහොමවත් හිටින්නෙ නැහැනෙ. ඒ නිසා එබඳු විශේෂ ප්‍රාර්ථනා තියෙන අය එබඳු බලාපොරොත්තුවක් තියෙනවා නම් විදර්ශනාව මෙපමණකින් සීමා කරන්නට ඕන, ඒ තැනැත්තාගේ ප්‍රාර්ථනාව තහවුරු වෙලා නම් තියෙන්නෙ අනිවාර්යයෙන්ම ඒ තැනැත්තාගේ විදර්ශනාව මෙතනින් නවතිනවා, එතනින් එහාට මනස යන්නෙ නැහැ. මොකද ඒ තමන්ගේ අධිෂ්ඨානයන් එක්කලා.

'මහාබෝධිසත්වයන් විසින් කරුණාව පෙරදැරිකොටගෙන තමන් දැන උගත් විද්‍යා ශිල්පයන්ගෙන් අත් අයගේ යහපත පිණිසද වැඩ කළ යුතුයි. ඒවා අන්‍යයන්ට පුහුණු කරවිය යුතුයි. තමන්ගේ ස්ථානෝචිත ප්‍රඥාවෙන් අනුන්ට යහපත සිදුකර දිය යුතුයි. තමන් දැන තිබෙන ධර්මයෙන් අන්‍යයන්ටද මග පෙන්විය යුතුය. ඒ ධර්ම අන්‍යයන්ටද උගැන්විය යුතුය. ධ්‍යාන අභිඤ්චන් හා විදර්ශනා ඥාණයන් අත් අයට ද ඇතිකර දිය යුතුය. පච්චෙක බෝධිසත්ව, ශ්‍රාවක බෝධිසත්ව වරයන්ටද තමන්ගේ ඥාණයෙන් ලොවට යහපත කිරීම වටහේය.

දැන් එතකොට ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයේ හැටියට මේ කියන විදර්ශනා ප්‍රඥාව තමන්තුළ උපදවාගන්නටත් ඕන, ඒ වගේම තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් මේ කියන කාරණා පිළිබඳව ප්‍රවීණත්වයක් ලබන්න අන් අයටත් උදව් කරන්න ඕන. විශේෂයෙන් මහබෝසත් වරුන් විසින් ඒ කටයුත්ත කොහොමත් කරනවා සහ කළ යුතු වෙනවා. මොකද මහබෝසත්වරයා තමන්ගේ ප්‍රඥාව දියුණු කරනවා වගේම විශාල පරිවාරයක් සකස් කරගෙන යනවා, එතකොට බුදුවරයා බුදුවෙච්චි පමණින් අන් අයට දහම් අවබෝධ කරවන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ ඒ පරිවාරය සකස් කරමින් යන නිසා.

දැන් පච්චේක බෝසතාණන් වහන්සේ අවබෝධය ලැබුවාට, බුද්ධත්වය ලැබුවාට, උන්වහන්සේට අන් අයට අවබෝධ කරවන්නට නොහැකි වන්නට ප්‍රධාන කාරණා දෙකක් හේතුවෙනවා, පළමු කාරණය තමයි උන්වහන්සේ එහෙම පරිවාරයක් හදාගෙන ඇවිත් නැහැ. ඒ කියන්නෙ බුදුවරයෙක් දහම් දෙසපු පමණට අන් අය රහත් වෙන්නෙ නෑ. ඒ අය රහත් වෙන්න සුදුසු තැනට පුහුණු කරන්න ඕන සසරේ. නැවත නැවත ගුරුවරයෙක් හැටියට මග පෙන්වමින් විදර්ශනා භාවනාවට යොමු කරමින්, ඒ අයගේ අඩුපාඩු සකස් කරදෙමින් ඒ විශාල පිරිසක් පුහුණු කරන්න ඕන. ඉතින් එහෙම පුහුණු කරගෙන එන පිරිසට ඒ අයගේ ස්වභාවය වගේම බෝසත්වරයාගේ සහායත් ඒකට ලැබෙන්න ඕන. ඊළඟට එතෙත්ට ප්‍රාර්ථනා ඇති කරගන්න ඕන. මෙහෙම ගිය කණ්ඩායමක් තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මානුශාසනාවක් අහලා එතනින් එතෙර වෙන්න සමත් වෙන්නෙ. එහෙම නැති අය ඒ ශාසනයෙන් එතෙර වෙන්නට සමත් වෙන්නෙ නෑ. හැකියාව නැත්නම් සහ ඒ සසුන පිළිබඳව පැතුමක් අධිෂ්ටානයක් නැති නම්.

එතකොට දෙවෙනි කාරණය තමයි පච්චේක බෝසතාණන් වහන්සේ එහෙම අන් අයට කරුණු පහදා දීමේ කෞශල්‍යයක් ප්‍රගුණ කරලා නෑ. උන්වහන්සේට අවබෝධය තියෙනවා. හැබැයි දහම් දෙසීමේ, දහම් අවබෝධ කරවීමේ කෞශල්‍යය උන්වහන්සේ ප්‍රගුණ කරලා නෑ. එහෙම නැති නිසා උන්වහන්සේට ඒ පිළිබඳව උනන්දුවක් පෙළඹීමක් ඇතිවෙන්නෙ නෑ. ඒ පිළිබඳව උන්වහන්සේ ක්‍රියාත්මක වෙලා නැති නිසා. ඔය කාරණා දෙක නිසා තමයි පච්චේක සම්බුදුවරයෙකුට අවබෝධ කලා වුනත් අන් අයට අවබෝධ කරවන්නට නොහැකි වෙන්නෙ. සම්මාසම්බුදුවරයෙක් ඔය කාරණා දෙකෙන්ම ප්‍රවීණයි. ඒ කියන්නෙ පරිවාරයකුත් හදාගෙන යනවා. ඒ කියන්නෙ අන් අය අවබෝධ කරන්නට

සුදුසු තැනට ටිකෙන් ටික පුහුණු කරගෙන යනවා, ඒ වගේම තමන් වහන්සේ හැමවිටම අන් අයගේ මනෝභාවයන් හඳුනාගෙන අන් අයගේ සාංසාරික ස්වභාවයන් දකිමින් ඒ අයට මේ දහම අවබෝධ කරවලා දෙන්නට, කරවන්නට, පුහුණු කරන්නට අනන්ත සසරෙහි ලොකු කැපකිරීමක් කරනවා. එතකොට ඒ කෞශල්‍යයෙන් සම්මා සම්බුදු කෙනෙක් ප්‍රවීණයි. එතකොට ඒ ප්‍රවීණ වූ කෞශල්‍යයන් උන්වහන්සේ සතුවේ, ලොකු පිරිසක් පුහුණු කරගෙනත් ඇවිත් තියෙනවා, ඔය කාරණා දෙක නිසා තමයි සම්මා සම්බුදුවරයෙකුට බොහෝ පිරිසක් නිවනට යොමු කරන්නට පුළුවන්කම ලැබෙන්නේ.

ඉතින් ඒ නිසා ඒ විද්‍යාශිල්ප ආදියෙන් අන් අයට යහපත කරනවා වගේම ඒවා අනිත් අයට ඉගැන්වීම, ඊළඟට සමථ විදර්ශනා භාවනාවන් තමන් ප්‍රගුණ කිරීම වගේම අන් අය ඒවාට පෙළඹවීම, තමන් දන්නා නිවැරදි කරුණු අන් අයට පහදා දීම, මේ විදියට මහාබෝසත්වරු පමණක් නෙවෙයි, අවශේෂ අයත්, පච්චේක බෝසත්වරු තමන්ට අවශ්‍ය ප්‍රමාණයෙන්, ශ්‍රාවක බෝසත්වරු විශේෂයෙන්. මොකද ශ්‍රාවක බෝසත්වරු බුද්ධ ශාසනයක ශ්‍රාවකයින් හැටියට නිවන් දැක්කාට උන්වහන්සේලාට ලොකු කාර්යභාරයක් කරන්න පුළුවන් පසේ බුදුවරයෙක් කරන කාර්යභාරය වගේ නෙවෙයි, දැන් ශ්‍රාවකයෙක් ජනිත වෙන කාලෙ වෙනකොට සම්මා සම්බුදු කෙනෙක් පහළ වෙලා ඉන්නේ. එතකොට සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ ක්ෂේත්‍රය හදලා තියෙන්නේ. එතකොට දැන් එහි බීජ වපුරන්න පුළුවන් අනිත් අයටත්. ඉතින් ඒ නිසා විශාල පිරිසක් නිවන් දක්වන්න ශ්‍රාවකයෙකුටත් ලොකු කාර්යභාරයක් කරන්න පුළුවන්. ඒ නිසා ඒ ශ්‍රාවකයන් තුළ විවිධ කෞශල්‍යයන් දියුණු කරගෙන ගියොත් ප්‍රඥාව පිළිබඳ විශේෂතා ඇතිකරගෙන ගියොත් ඒ ශ්‍රාවකයින්ටත් ඒ බුද්ධ ශාසනයක් තුළ ලොකු වැඩකොටසක් කරන්න පුළුවන්. ඉතින් ඒ සඳහා පාර්ථනා තියෙන, ඒ සඳහා අපේක්ෂාවන් තියෙන බලාපොරොත්තු අධිෂ්ඨානයන් තියෙන ශ්‍රාවකයින් තම තමන්ගේ පාර්ථනාවන්ට අනුව ඒ තමන් දන්නා විද්‍යා ශිල්ප ශාස්ත්‍ර සමථ විදර්ශනා භාවනාවන් පිළිබඳව අන් අය යොමු කිරීම අන් අය පුහුණු කරවීම් ආදිය තම තමන්ගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් කළයුතු වෙනවා.

ඉතින් මේ විදියට සම්මා සම්බෝධිය පාර්ථනා කරන අයත්, පච්චේක බෝධිය පාර්ථනා කරන අයත් ශ්‍රාවක බෝධිය පාර්ථනා කරන අයත් මේ ප්‍රඥාව දියුණු කිරීම සඳහා මෙතෙක් අපි මේ සති කීපයක් මුළුල්ලේ කතා කරන ලද ඒ ලෞකික ශාස්ත්‍ර විද්‍යාවන් වගේම, මේ ගැඹුරු විදර්ශනා

ප්‍රඥාව අවදි කරන වැඩපිළිවෙල අනුක්‍රමයෙන් හැකි පමණින් පුරුදු පුහුණු කළ යුතු වෙනවා. එබඳු පැහැදිලි වැඩපිළිවෙලක් තුළ තමයි ප්‍රතිපදාවක් තුළ තමයි මේ ප්‍රඥාව අවදි කරන්නට, දියුණු කරන්නට පුළුවන්කම ලැබෙන්නේ.

එහෙම නම් අද දවසේ අපි ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය කියන කොටස කතා කරලා නිම කලා. ඊළඟට අපිට තව එක කොටසක් තියෙන්නේ මේ ප්‍රඥාව සම්බන්ධව කතා කරන්න, ඒ තමයි ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද. අපිට ඊළඟ සතිය ඇතුලත ඒ ටික කතා කරලා නිම කරන්න පුළුවන් වුනොත් එහෙම නැත්නම් ඊළඟ සති දෙකේදී හරි අපි ඒ කොටස කතා කළහම මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව කාරණා ටික අපිට සැහෙන දුරකට නිම කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. අපි දැන් සති දොළහක් පමණ මං හිතන්නේ එක දිගට මේ සම්බන්ධව කතා කලා. අපි මේ කතා කරමින් යන්නේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ අෂ්ට මහාපුරුෂ විතර්කයන් අතර පඤ්ඤවනෝ අයං ධම්මෝ නායං ධම්මෝ දුප්පඤ්ඤස්ස - මේ දහම ප්‍රඥාවන්තයිත්ටයි, ප්‍රඥාව නැති අයට නොවෙයි කියන මේ මහාපුරුෂ විතර්කය යටතේ තමයි අපි මේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අවශ්‍ය ගති ලක්ෂණ, ඒ සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රතිපදාව ආදිය පිළිබඳව මේ සති දොළහක් පමණ එක දිගටම සාකච්ඡා කලේ. එහෙමනම් අද එහි ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමේ ප්‍රතිපත්ති කියන කොටසයි නිමා කලේ. ඊළඟ සතියේ අපි ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද කියන කාරණා ටික සාකච්ඡා කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙනවා.

21. ප්‍රඥා පාරමිතා සහ ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද පිළිබඳව පැහැදිලි කරන්න. ප්‍රඥාව පාරමිතාවක් ආකාරයට සහ ප්‍රඥාව ගුණයක් ලෙසට දියුණු කරන ආකාරය

සෙනසුරුදා හවස හතේ සිට නවය දක්වා පූජ්‍යපාද ආචාර්ය ඩබ්ලිව් ඩබ්ලිව් සුදස්සි ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ විසින් ZOOM සහ Youtube මගින් පවත්වනු ලබන සජීවී ධර්ම දේශනා මාලාවට පැමිණි ඔබ සියලු දෙනා සතුටින් පිළිගන්නවා. මාස ගණනාවක් තිස්සේ අපි ඉගෙන ගත්තේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ ඉගැන්වෙන මහාපුරුෂ විතර්ක ගැන. එහි හත්වැන්න වන මෙම ධර්මයේ ප්‍රඥාව ඇති පුද්ගලයාටයි, ප්‍රඥාව නැති පුද්ගලයාට නොවේ යන්න අප ගරුකර ස්වාමීන් වහන්සේ සති ගණනාවක් මුළුල්ලේම විස්තර සහිතව පහදා දෙනු ලැබුවා. මෙම ප්‍රඥාව ගැන තවදුරටත් අපිට පහදා දීමට අතිගෞරවණීය පූජ්‍යපාද ආචාර්ය ඩබ්ලිව් ඩබ්ලිව් සුදස්සි

ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේට පාද නමස්කාරකව ආරාධනා කර සිටිනවා. අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස!

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේත් අපි සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට සූදානම් වෙන්නෙ. අපි සති ගණනාවක් මුළුල්ලේ ප්‍රඥාවේ ගතිලක්ෂණ, ප්‍රඥාව දියුණු කරගන්න ආකාරය ආදිය පිළිබඳව තමයි කතාබහ කලේ. එතකොට ඒකට හේතුව බුද්ධික මහත්මා සිහිපත් කලා වගේ විශේෂයෙන්ම අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ දැක්වෙන මහාපුරුෂ චිත්තර්කයත් අතර මේ හත්වැනි මහාපුරුෂ චිත්තර්කය විශේෂ වැදගත්කමක් තියෙන්නෙ මේ ශාසනික ප්‍රතිපදාව තුළ ප්‍රඥාව සියල්ලටම ප්‍රමුඛ නිසා. ඉතින් ඒ නිසා තමයි අපි අදහස් කලේ ප්‍රඥාව පිළිබඳ වැඩි අවධානයක් යොමු කරමින් ඊට අදාළ කාරණා විවිධ පැති වලින් සාකච්ඡා කිරීම යෝග්‍යයි කියලා ඉදිරියේදී ඒ කොටස් එකතු කරලා ග්‍රන්ථයක් හැටියටත් සකස් කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන බව අපි සිහිපත් කලා. ඉතින් ඒ අරමුණත් ඇතිව අපි සති දහතුනක් පමණ මුළුල්ලේ එක දිගටම මේ ප්‍රඥාව කියන කාරණය පිළිබඳවයි අපි සාකච්ඡා කලේ. එතකොට අපි මේ වෙනකොට සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ, ඒ වගේම ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කළ යුතු කරුණු, එහෙම නැත්නම් ප්‍රඥාව සහ ඥාණය කියන මේ කාරණා අතර තියෙන අන්තර් සම්බන්ධය, ඒ වගේම ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අපි අනුගමනය කළ යුතු පියවර, ඊළඟට ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය අංග මොනවාද කියන එක, ඒ වගේම ප්‍රඥාව දියුණු කිරීම සඳහා නිබ්බිය යුතු සුදුසුකම් මොනවාද කියලා සුදුසුකම් පහළොවක් පිළිබඳව අපි කතාබහ කලා. ඒ වගේම ප්‍රඥාව ඇතිවීමේ හේතු විස්සක් පිළිබඳව අනිපූජ්‍ය රේරුකානේ මහානායක ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදනය කරලා තියෙන පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයේ ඇතුලත් කරුණු අනුව අපි සාකච්ඡා කලා. ඒ වගේම ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු, ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ක්‍රමය, ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය මේ කාරණා පිළිබඳව අපි මේ වෙනකොට කතාබහ කරලා තියෙනවා. එතකොට අද දවසේ අපි හිතනවා මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව සාකච්ඡාව අපිට නිමකරන්නට හැකිවේවි කියලා. අද දවසේ අපි අවසාන කොටස කතාබහ කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ. ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රභේද සහ ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද. එතකොට පාරමිතාවක් හැටියට ප්‍රඥාව දියුණු කරනකොට එහි අපි හඳුනාගත යුතු ප්‍රභේද සහ ප්‍රඥාව ධර්මයක් හැටියට, ගුණයක් හැටියට, වෛතසික ධර්මයක් හැටියට ගත්තහම එහිත් යම් යම් ප්‍රභේද පිළිබඳව පරිසම්භිදා මග්ග ප්‍රකරණ

පාළියෙහි දැක්වෙනවා. ඒ ප්‍රභේද පිළිබඳව පැහැදිලි කිරීමයි අද දවසේ අපි සිද්ධ කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙන්නෙ.

එතකොට රේරුකානේ මහානායක ස්වාමීන් වහන්සේ උන්වහන්සේගේ පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයේ විශේෂයෙන් පැහැදිලි කරනවා ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රභේද පිළිබඳව. එහිදී විශේෂයෙන්ම දැන් අපි අවශේෂ පාරමිතා පිළිබඳව ඉගෙන ගන්නකොටත් ඉගෙන ගන්නවා පාරමි, උපපාරමි, පරමත්ථ පාරමි කියන මේ තුන් ආකාරයෙන් පාරමිතාවක් ප්‍රභේදගත වෙනවා. එතකොට මහබෝසත්වරුමේ තුන් ආකාර පාරමිතා ප්‍රභේදයන්ම පුරුදු පුහුණු කළ යුතු වෙනවා. පච්චේක බෝසතාණන් වහන්සේලා පාරමි, උපපාරමි කියන කොටස් දෙක අවම වශයෙන් සම්පූර්ණ කළ යුතු වෙනවා. ඒ වගේම ශ්‍රාවකයින් හැටියට නිවන් දකින අය පාරමිතා කියන මූලික ස්වරූපය එහි සම්පූර්ණ කළ යුතු වෙනවයි කියන බව අපි කුඩා කාලයේ ඉඳලා ඉගෙනගෙන තියෙනවා.

එතකොට ඒ කාරණය පිළිබඳව නායක භාමුදුරුවෝ මේ ප්‍රඥා පාරමිතාවට අදාළව පැහැදිලි කරනවා, 'තමන්ගේ ධන ධාන්‍ය ආදී වස්තූන් කෙරෙහි හා අඹුදරුවන් කෙරෙහි තෘෂ්ණාව දුරුකොට ප්‍රඥා සම්පාදනය හා තමන්ගේ ප්‍රඥාවෙන් අනුන්ට යහපත සිදුකිරීමත් ප්‍රඥා පාරමිතාවය. අත් පා ආදී ශරීරාවයවයන් ගැන ආලය හැර ප්‍රඥා සම්පාදනය හා තමන්ගේ ප්‍රඥාවෙන් ලොවට යහපත සිදුකිරීමත් ප්‍රඥා උප පාරමිතාවය. තමාගේ ජීවිතය ගැන නොතකා ප්‍රඥාව සම්පාදනය කිරීම හා ප්‍රඥාවෙන් ලොවට යහපත සිදු කිරීමත් ප්‍රඥා පරමාර්ථ පාරමිතාවය'. එතකොට තමන්ගේ ධනය අඹුදරුවන් ආදී බාහිර තමන් සන්නක දේවල් තමන්ට අහිමි වුනත් ඒවා පිළිබඳව සලකන්නේ නැතිව ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට පුළුවන් නම් ඒක තමයි ප්‍රඥා පාරමිතාව හැටියට හඳුන්වන්නේ. දැන් මේකෙන් අදහස් කරන්නේ අපි මෙතන පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තා ඒ සියල්ලක් සංරක්ෂණය කරගනිමින් කටයුතු කරන්නට දක්ෂ වෙනවා. ඒ කියන්නේ ප්‍රඥාව මෙහෙයවා කටයුතු කරන්නේ තමන්ටත් හානි නොවෙන්න, අනුන්ටත් හානි නොවෙන්න දක්ෂ විදියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. හැබැයි යම් අවස්ථාවකදී ලෝකයට වැඩි යහපතක් කරන්නට ක්‍රියාත්මක වීමේ දී තමන් සන්නක ධන ධාන්‍යය ගේ දොර ඉඩකඩම් යාන වාහන මිල මුදල් ආදිය තමන්ට වැය කරන්න වෙනවා නම් එතනදී අර ලෝකයට යහපත කිරීම සඳහා ඒ තමන් සන්නක සම්පත් වැය කිරීමට පසුබට වෙන්නේ නැ. එතකොට ප්‍රඥාව මෙහෙයවලා ක්‍රියාත්මක වෙනවා, තමන්ගේත් අනුන්ගේත් යහපත සඳහා. ඒ ලෝකයට

යහපත සිදුකිරීමේදී තමන් සන්නික සම්පත් ඒ සඳහා වැය කරන්නට වෙනවා නම් සම්පත් නැති වේවි කියන භීතිය නිසා අර ප්‍රඥාවෙන් කළ යුතු වැඩ කොටස නවත්වන්නෙ නෑ. එතකොට ඒ තමන් සන්නික සම්පත් වැය කරමින් හෝ ඒවා පිළිබඳව තියෙන ආලය තෘෂ්ණාව අතහැරලා අර බාහිර ලෝකයට යහපත සිදු කරන්නට ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

ඒ වගේම සමහර අවස්ථාවලදී තමන්ගේ අඹුදරුවන් තමන්ට අහිමි වෙන අවස්ථාවක් එළඹුනා වුනත් ඒත් ඒ කරන ක්‍රියාවෙන් අඹුදරුවන්ටත් ලෝකයේ අන් අයටත් යහපතක් සිද්ධ වෙනවා නම් එබඳු අවස්ථා වලදී අඹුදරුවන් තමන්ට අහිමි වෙනවා නම් එයින් පසුබට නොවී ඒ ලෝකයට සිද්ධ කරන යහපත සිදු කරන්නට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. දැන් මේක පරිස්සමින් අපි තේරුම් ගන්නට ඕන. අඹුදරුවන් පිළිබඳව නොසළකා හරිනවා කියන එක නෙවෙයි මේකෙන් අදහස් කරන්නෙ. එහෙම නොසළකා හරිනවා නම් එතන ඇති ප්‍රඥාවක් නෑ. එතකොට බෝසත්වරයා අඹුදරුවන් පිළිබඳව සැලකිලිමත් වෙනවා. අඹුදරුවන්ට විතරක් නෙවෙයි තමන්ගේ පරිවාරය පවා ආරක්ෂා කරන්න ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් කටයුතු කරනවා මහාබෝසත්වරයෙක්. එහෙම තමයි ශාසනයක් ගොඩනගන්න පරිවාරය සකස් කරන්නෙ. එහෙම නැතිව එන කෙනෙක් ආදෙන් කියලා හිතාගෙන එහෙම යන චරිතයක් නෙවෙයි. ඒ මහා ප්‍රඥාව වගේම මහා කරුණාවෙන් විශාල පිරිසක් ඒ වෙනුවෙන් පුරුදු පුහුණු කරමින් තමයි බෝසත්වරයෙක් ක්‍රියා කරන්නෙ. එතකොට එහෙම කටයුතු කරද්දී අර සමස්ත පරිවාරය ගැනම උනන්දු වෙන බෝසතාණන් වහන්සේ අඹුදරුවන් පිළිබඳව නොසළකා හරිනවා නෙවෙයි. හැමවිටම ඒ අයගේ සුරක්ෂිත බව සඳහා ප්‍රඥාවෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. නමුත් සමහර අවස්ථාවලදී ඒ අඹුදරුවන්ගේ යහපත පිණිසත්, ඒ වගේම ලෝකයේ යහපත පිණිසත් ඒ අඹුදරුවන් පිළිබඳව තියෙන බන්ධනය අත්හළ යුතු නම් එබඳු අවස්ථාවලදී අනේ මට අඹුදරුවන් නැතිවෙනවානේ කියන කාරණය පදනම් කොටගෙන අර ප්‍රඥාවෙන් කරන වැඩකටයුතු ටික නවත්වන්නැහැ කියන එකයි මේකෙන් අදහස් කරන්නෙ.

එතකොට මේක අපිට හොඳට තේරුම් ගන්නට පුළුවන් අපේ ගෞතම මහාබෝසතාණන් වහන්සේ තමන්ගේ අඹුදරුවන් දන් දුන්නු ආත්මභාවය පිළිබඳව කල්පනා කරලා බලනකොට, වෙස්සන්තර ආත්මභාවය. එතකොට එතනදී බිරිඳ ගැන නොසළකා හැරලා දරුවා ගැන නොසළකා හැරලා ඒ අය පරිත්‍යාග කලා නෙවෙයි. එතනදී කරන්නෙ බෝසත්වරයෙක් හඳුනාගන්නවා ඒ බිරිඳ සසර ගමනේ තමන් සමඟ දැඩි

බැඳීමකින් ගුණදහම් වඩනවා, ඒ භාර්යාවගෙන් ගුණදහම් වඩන්නටත් ශාසනයට ගොඩනගන්නටත් ලොකු සහයෝගයක් ලැබෙනවා, නමුත් ඒ භාර්යාවට අත්හැරීම පිළිබඳව ඒ පුහුණුවත් සසර ගමනේ නැවත නැවත පුරුදු පුහුණු කරනවා. ඇළීමෙන් බැඳීමෙන් සෙනෙහසින් පවත්වාගෙන එනවා වගේම අවශ්‍ය තැනදි අත්හරින්නටත් ඒ භාර්යාවට දේවල් පුරුදු කරනවා. තමනුත් ඒවා පුරුදු කරනවා, භාර්යාවටත් ඒවා පුරුදු කරනවා. එතකොට බෝසත්වරයෙක් ඒ බිරිඳ දන්දීම කියන කාර්යය සිද්ධ කරන්නේ හුදෙක් මගේ වැඩේ කරගන්න බිරිඳ කාටහරි දෙනවා කියන අදහසින් නෙවෙයි, බිරිඳටත් පුහුණු කරන්නට ඕන ඒ බන්ධනයන් අනහරින්නට ඒ මානසික ගුණය ඒ නෛෂ්කාම්‍යය පිළිබඳ ගුණය බිරිඳටත් පුහුණු කරන්නට ඕන. එතකොට ආදරය සෙනෙහස පවත්වාගෙන වෙනත් ලෝකෙ කිසිම සැමියමක් ප්‍රාර්ථනා නොකොට එකම බෝසත්වරයා වෙනුවෙන් අනන්ත සසරෙහි එන්නටත් ඇය සතුව ශක්තිය තියෙන්නට ඕන, අවශ්‍ය තැනදි ඒ චිරහව දරාගෙන ඇයට අත්හැරීමේ හැකියාවත් පුහුණු වෙන්නට ඕන. එතකොට මේ කාරණය සඳහා බෝසත්වරයා භවයෙන් භවය තමන්ගේ භාර්යාවට උපකාර කරනවා. එතකොට උපකාර කිරීමේ උච්චතම අවස්ථාවක් තමයි අර විදියට වෙස්සන්තර ආත්මභාවයේ අපිට පෙනෙන්නේ.

ඒ වගේම දරුවන් දන්දීම කියන කාරණයත් ඒ වගේ. ඒ අය පිතෘ ස්තේහයෙන් ඒ පියා සමඟ සසරෙහි බැඳී එමින් පියාණන්ට ගුණ දහම් වඩන්න සහාය විය යුතු තැන සහාය වෙනවා, තමන් ඒ පියාණන් ඇසුරු කරමින් ගුණදහම් වැඩිය යුතු තැන්වල ගුණදහම් වඩනවා. එතකොට මේ බැඳීම මේ සෙනෙහස පවත්වනවා වගේම අවශ්‍ය තැනදි ඒ පියාගෙන් වෙන්වෙන්නට ඒ දරුවන් පුහුණු වෙන්නටත් ඕන, ඒ වගේම බෝසත්වරයෙක් හැටියට, පියෙක් හැටියට ඒ පුත්‍ර ස්තේහය අවශ්‍ය නම් අත්හරින්නට මනස පුහුණු කරන්නටත් ඕන. එතකොට මෙන්න මේ දෙපැත්තේම යහපත ගැන සළකලා තමයි බෝසත්වරයෙක් දරුවන් දන් දීම කරන්නේ. එතකොට බෝසත්වරයෙක් හැටියට තමන්ගේ පාරමිතාවත් එතන සම්පූර්ණ වෙනවා, ඒ කියන්නේ තමන්ගේ මානසික ශක්තියක් අවදි වෙනවා. ඒ වගේම දරුවන්ගේ මානසික ශක්තියත් අවදි වෙනවා. ඒ වගේම ඒ කරන පරිත්‍යාගයෙන් ලෝකයටත් යහපතක් වෙනවා. අන්න එහෙම සෑම පැත්තම සමබරව දකිමින් සියලු දෙනාට යහපතක් කරන්න හැකි අවස්ථාවලදී පමණයි අඹුදරුවන් අහිමි වුනත් ඒක ගැන නොසළකා හරිමින් ඒ ප්‍රඥාවෙන් අදාල කටයුත්ත කරන්නේ.

එහෙම නැතිව ඒකෙන් අදහස් කරන්නෙ අඹුදරුවන් ගැන සැලකිල්ලක් නෑ සෙනෙහසක් නෑ කියන කාරණයක් නෙවෙයි. ඒවා අපි පරිස්සමින් තේරුම් ගන්නට ඕන.

එතකොට ප්‍රඥාව සම්පාදනය කිරීම කියන කාරණයේදී සැමදෙනාටම යහපත කරන්නට, සිද්ධ වෙන විෂය වළක්වන්නට ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. එතකොට කාටවත් අනර්ථය පිණිස නෙවෙයි එසේ කටයුතු කරන්නෙ ඒ සැම දෙනාගේ යහපත සඳහාමයි. එතකොට දැන් තමන් සන්නක ධනය අහිමි වීම කියන කාරණය නම් තමන් දරාගන්න කාරණයක්. අඹුදරුවන් දන් දෙනවා කියන කාරණයේදී ඒ අයට අනර්ථයක් සිදුනොවී ඒ අයටත් යහපත සිදු කරමින් තමයි බෝසත්වරයෙක් ප්‍රඥා මූලිකව ඒ කටයුත්ත සිද්ධ කරන්නෙ. එතකොට බිරිඳ කෙරෙහි තියෙන ස්නේහය මූලික කොටගෙන, දරුවන් කෙරෙහි තියෙන ස්නේහය මූලික කොටගෙන ප්‍රඥාවෙන් ලෝකය වෙනුවෙන් කළයුතු කටයුතු නවත්වන්නෙ නෑ. ධනය අහිමි වුනත්, අඹුදරුවන් පිළිබඳව තමන්ට තියෙන ස්නේහය අත්හරින්නට වුනත් ඒ සියල්ල අනහරිමින් හෝ ලොවට සිද්ධ කරන යහපත ප්‍රඥාවෙන් සිදු කරන්නට බෝසත්වරයෙක් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. එතකොට ඒක තමයි ප්‍රඥා පාරමිතාව කියන මූලික අවස්ථාව.

එතකොට ශ්‍රාවක ශ්‍රාවකයින් හැටියට නිවන් දකින්නට යන අයත් ඔය ප්‍රමාණයෙන් ප්‍රඥාව පුහුණු කළ යුතු වෙනවා. පච්චේක බෝසත්වරු හැටියට යන අයත් ඔය මූලික ස්වරූපය පුරුදු පුහුණු කළ යුතු වෙනවා මහබෝසත්වරු වගේම.

ඊළඟට දෙවෙනි අවස්ථාව තමයි තමන්ගේ අංගප්‍රත්‍යංග වලට හානිවුනත්, අංගප්‍රත්‍යංග වල අහිමි වීමක් සිද්ධ වුනත් එය නොසළකා හරිමින් ප්‍රඥාවෙන් ලොවට කළ හැකි යහපත සිද්ධ කරන්නට බෝසත්වරු ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ කියන්නෙ දැන් අපි හිතමු බිරිඳගේ යහපත වෙනුවෙන් කටයුතු කරනකොට, දරුවන්ගේ යහපත වෙනුවෙන් කටයුතු කරනකොට, ලෝකයේ අන් අයගේ යහපත වෙනුවෙන් කටයුතු කරනකොට ඒ යහපත සඳහා ක්‍රියාත්මක වීමේදී ඇතිවෙන අතිරේක අර්බුදයක් සමනය කරන්නට ගිහිල්ලා තමන්ගේ අංගප්‍රත්‍යංග වලට යම්කිසි හානියක් සිද්ධ වුනත්, මගේ අනපය කැපෙයි මගේ අංග ප්‍රත්‍යංග විනාශ වෙයි මගේ රූප සම්පන්නිය විකෘති වෙයි ඒ නිසා මේකට නම් අනගහන්න බැහැ කියලා එහෙම ලෝකය වෙනුවෙන් ලෝකෙ යහපත වෙනුවෙන් නුවණින් කරන වැඩ කටයුතු බෝසත්වරු නවත්වන්නෙ නෑ.

එතැනදී ඒ අංගප්‍රත්‍යංගත් ආරක්ෂා කරගෙන ඒ කටයුත්ත කරන්න උත්සාහ කරනවා. හැබැයි එහෙම කරන්නට බැරිනම් අංගප්‍රත්‍යංග අහිමි වුනත් එයත් දරාගෙන ඒ ලෝකයට කළ යුතු යහපත සිද්ධ කරනවා.

දැන් ඔය පසුගිය දවස්වල අපි අන්තර්ජාලයෙන් දැක්කෙ අර එක අම්මා කෙනෙක් විදුලි සෝපානයක දරුවාත් එක්කලා යනකොට ඒ විදුලි සෝපානය අතර හිඩැස්කින් ඒ දරුවා වැටෙනවා. එතකොට ඒ දරුවා වැටෙනකොට අර මව දරුවා බේරගන්නට එතැනට පනිනවා, අන්නිමට දරුවා බේරෙනවා හැබැයි මව අනතුරට ලක්වෙලා ජීවිතක්ෂයට පත්වෙනවා. එතකොට මවක් හැටියට ඒ විදියෙන් ක්‍රියා කරන්නට බොහෝ මව්වරුන්ට හැකියාව තියෙනවා, හැබැයි වෙනත් කෙනෙකුගේ දරුවෙක් වෙනුවෙන් ඒ පරිත්‍යාගය කරන්නට පුළුවන්ද, තමන්ට කිසිදු සම්බන්ධතාවයක් නැති කෙනෙක් වෙනුවෙන් ඒ පරිත්‍යාගය කරන්නට පුළුවන්ද. මහාබෝසත්වරයෙක් කියන්නෙ ලෝකයේ ඕනෑම කෙනෙකුගේ යහපත වෙනුවෙන් එබඳු පරිත්‍යාගයක් කරන්නට ඉදිරිපත් වෙනවා, එතකොට ඒකෙන් අදහස් කරන්නෙ අඥාණ විදියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා කියන එක නෙවෙයි, තමනුත් රැකිලා අනුන් රකින්නට උපරිම උත්සාහයක් දරනවා, නමුත් එහෙම නොහැකි අවස්ථාවලදී තමන්ගේ අංගප්‍රත්‍යංග වලට යම්කිසි හානියක් සිද්ධ වුනා වුනත් ඒ ලෝකයේ අන් අයට කරන යහපත නවත්වන්නෙ නැතිව ඒ ප්‍රඥා මූලික කටයුත්ත කරන්නට ඉදිරිපත් වෙනවා. එතකොට ඒක තමයි උප පාරමි කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට ඒ අවස්ථාව මහාබෝසත්වරු සම්පූර්ණ කරන්නට ඕන, පව්වේක බෝසත්වරුන් ඒ අවස්ථාව සම්පූර්ණ කරන්නට අවශ්‍යයි.

ර්ලුඟට පරමත්ථ පාරමිතා කියලා කියන්නෙ ජීවිතේ පරදුවට තබමින් කරන සද්කාරයන්. එතකොට ප්‍රඥාවෙන් කරන කටයුතු වලදී තමන්ගේ ජීවිතයත් රැකගෙන අනුන්ගේ ජීවිතයත් රැකගෙන දෙපසම රැකගෙන කටයුතු කරන්නට තමයි උත්සාහ කරන්නෙ. නමුත් සමහර අවස්ථාවලදී යම් යම් කැප කිරීම් සිද්ධ කරන්නට වෙනවා නම් එබඳු අවස්ථාවකදී බෝසත්වරයා තමන්ගේ ජීවිතය අහිමි වුනත් ඒ ලෝකය වෙනුවෙන් කරන්නට යන යහපත නවත්වන්නෙ නැහැ වළක්වන්නෙ නැහැ. උදාහරණයක් හැටියට අපි මහෙෂ්ඨ පණ්ඩිතයෝ පිළිබඳව කතාප්‍රවාණිකය කියවනකොට අපිට පෙනෙනවා, ඒ රජුගේ යම් යම් නොමනා ක්‍රියාවන් නිසා රජු බරපතල අනතුරුදායක දේවල් වලට මැදිවෙනවා. ඉතින් එබඳු අවස්ථාවලදී මහෙෂ්ඨ පණ්ඩිතයෝ තමයි අග්‍ර

පුරෝහිතයා හැටියට අනුශාසනා කරන්නේ රජයේත් සුරක්ෂිත බව සඳහා ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. එතකොට එතනදී තමන්ට හානි සිද්ධ වේවි, තමන්ගේ ජීවිතේට අනතුරක් වේවි කියන කාරණය පාදක කොටගෙන ඒ තමන්ගේ කාර්ය භාරය නවත්වන්නේ නෑ. ඉතින් අන්තිමට මහෙෂ්වර පණ්ඩිතයාගේ තමන්ගේ ජීවිතය විනාශ වෙන්නට නොදී සුරක්ෂිත කරගන්නවා. නමුත් යම්කිසි බරපතල අනතුරුදායක අවස්ථාවකදී චූන් ජීවිතාපේක්ෂාවෙන් තොරව ඒ ලොවට යහපත සිද්ධ කරන්නට ඉදිරිපත් වෙනවා. ඒ අවස්ථාව තමයි ජීවිතය පරදුවට තබා, එහෙම නැත්නම් ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ප්‍රඥා පාරමිතාව සම්පූර්ණ කරන අවස්ථා හැටියට දැක්වෙන්නේ.

මෙන්න මේ අවස්ථාව තමයි පරමත්ථ පාරමි කියලා කියන්නේ. ඒ කියන්නේ ජීවිතේ අහෝසි වුනත්, ජීවිතේ පරදුවට; දැන් මේකෙන් ජීවිතේ අහෝසි විය යුතුමයි කියලා නියමයක් නෑ. ජීවිතේ අහෝසි වුනත් මං මේ යහපත නවත්වන් නෑ කියන ආකාරයෙන් තමන්ට ඒ ජීවිතාසාවත් අනභරින්නට පුළුවන් නම් එයයි අවශ්‍ය වෙන්නේ. ඒ මානසික ගුණයයි මෙනෙදි අවශ්‍ය වෙන්නේ. එහෙම නැතිව ජීවිතේ නැතිවෙනවාද රැකෙනවාද කියන කාරණය නෙවෙයි එතනදී වැදගත් වෙන්නේ. ඉතින් මේවා හරියට තේරුම් ගත්තොත් තමයි ඒ උසස් අවස්ථාව සම්පාදනය කරන්න, සම්පූර්ණ කරන්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ.

එතකොට නායක භාමුදුරුවෝ මෙහි ඒ පාරමි, උප පාරමි, පරමත්ථ පාරමි කියන කාරණා තුන තවත් ක්‍රමයකින් පැහැදිලි කරනවා. ප්‍රඥාවෙන් අත්‍යයන්ගේ වස්තුව හා අභ්‍යුදරුවන් රැකදීම ප්‍රඥා පාරමිතාව හැටියටද, අත්‍යයන්ගේ ශරීරාංගයන් රැක දීම ප්‍රඥා උප පාරමිතාව හැටියටද අත්‍යයන්ගේ ජීවිතය රැක ගැනීමද ප්‍රඥා පාරමිතාව හැටියට ද කියන්නටත් වටහේය. ඒ කියන්නේ දැන් තමන්ගේ පුද්ගලික ධනය අභ්‍යුදරුවන් අහෝසි වෙද්දීත් ඒවා තමන්ට අහිමි වෙද්දීත් අනුන්ට යහපත සිද්ධ කිරීම, තමන්ගේ අංගප්‍රත්‍යංග අහෝසි වෙද්දීත් අනුන්ට යහපත සිද්ධ කිරීම, තමන්ගේ ජීවිතය අහෝසි වෙද්දීත් ප්‍රඥාවෙන් ක්‍රියාත්මක වීම කියන ඒ ආකාරයෙන් අපිට මෙය හඳුනාගන්නට පුළුවන්.

අතින් පැත්තෙන් ගත්තකින් පස්සෙ තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා අන් අයගේ ධනය සහ අභ්‍යුදරුවන් සුරක්ෂිත කරලා දෙනවා. එහෙම කරලා දෙනවා නම් ඒකත් ප්‍රඥා පාරමිතාව. ඊළඟට දෙවෙනි අවස්ථාව ගත්තහම තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා අන් අයගේ අංග ප්‍රත්‍යංග විනාශ

වෙන්නට යන එක සුරක්ෂිත කරලා දෙනවා. ඒක ප්‍රඥා උපපාරමිතාව. ඊළඟට තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා අන් අයගේ ජීවිත විනාශ වෙන්නට යන එක ආරක්ෂා කරලා දෙනවා, ඒක ප්‍රඥා පරමාර්ථ පාරමිතා. දැන් මේ කාරණය අපිට බොහොම පහසුවෙන් තේරුම් ගන්නට පුළුවන් මේ පැත්ත. යම්කිසි කෙනෙකුට ප්‍රඥාව අවදි කරගන්නට පුළුවන් නම් ඉතාම අර්බුදකාරී අවස්ථාවක එහෙම නැත්නම් අනතුරුදායක අවස්ථාවක, අනුන්ට විපතක් වෙන්නට යන අවස්ථාවක, තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා අන් අයට සිද්ධ වෙන දුක් විපත් වළක්වන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. යම්කිසි ක්‍රමයකින් වැඩකටයුතු කරගෙන ගියොත්, මේ තැනැත්තා මේ ක්‍රමයට ගියොත් නම් ධනය විනාශ කරගන්නවා සම්පූර්ණයෙන්ම දුගියෙක් බවට පත්වෙනවා, ඒ නිසා මොහුට නිවැරදි මගපෙන්වීමක් කරන්නට ඕන කියලා යම්කිසි ප්‍රාඥයෙක් යම් පුද්ගලයෙකුට නිවැරදි මගපෙන්වීමක් සිද්ධ කරලා ඒ තැනැත්තා අර ධන සම්පත් වලින් පරිහානියට පත් නොවී ආරක්ෂා කරගන්නට සමත් වෙනවාද, එතකොට තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා අනිත් අයගේ ධන විනාශය වළක්වුවා වෙනවා. ඒක ප්‍රඥා පාරමිතාව.

එතකොට ඒ තැනැත්තා මේ විදියට කටයුතු කළොත් නම් අර බිරිඳ දරුවන් සමඟ තියෙන ඒ සෙනෙහස පළුදු කරගන්නවා, එහෙම වුනොත් මේ අයට මේ විවාහ සංස්ථාව සමගි සම්පන්නව පවත්වන්නට වෙන්තෙ නෑ, ඔහු අකැමැත්තෙන් වුනත් ඔහුගේ බිරිඳ දරුවන් ඔහුව අතහැරලා යනවා, ඒ නිසා මොහුට මේ විදියෙන් උපදෙස් දුන්නොත් මේ විදියෙන් කටයුතු කළොත් මේ සිද්ධ වෙන්නට යන විනාශය වළක්වාගන්නට පුළුවන් කියලා ප්‍රඥාවෙන් අනිත් අයට මගපෙන්වලා ඒ අයගේ පවුල් ජීවිත විනාශ වීම අඹුදරුවන් අහිමි වීම වළක්වාලන්නට පුළුවන් නම් එතකොට එතනත් තමන්ගේ ප්‍රඥාව ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් අනුන් සන්නක දේවල් ආරක්ෂා කලා වෙනවා. ඒකත් ප්‍රඥා පාරමිතාව.

එතකොට තව කෙනෙකුගේ අංග ප්‍රත්‍යංග විනාශ වෙන්නට යනවා නම්, යම්කිසි අනතුරුදායක අවස්ථාවකට අවිචාරවත් විදියට යම්කිසි කෙනෙක් ඉදිරිපත් වෙන්නට සූදානම් වෙනවා. එතනදි ප්‍රඥාවත්ත පුද්ගලයෙකුට මගපෙන්වන්න පුළුවන් ඔහොම කරන්න එපා, ඔහොම කළොත් ලොකු අනතුරක් සිද්ධ වෙනවා, ඕක මෙන්න මේ විදියෙන් කරන්න, පරිස්සමින් කරන්න, සුක්ෂ්මව කරන්න, මෙන්න මේ වගේ උපායයක් ඕකට පාවිච්චි කරන්න. එතකොට තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා අනිත් අයට වෙන්න යන විපත්තිය අංග ප්‍රත්‍යංග විනාශ කරගන්නට යන එක ඕන නම්

වළක්වන්නට පුළුවන්. ඊළඟට තව කෙනෙකුගේ ජීවිතය විනාශ වෙන්නට යන අවස්ථාවකදී තමන් උපායශීලීව, එහෙම නැත්නම් නිවැරදිව මගපෙන්වීම තුළින් තමන්ට පුළුවන්කම තියෙනවා ඕන නම් අන් අයගේ ජීවිත සුරක්ෂිත කරන්න. එතකොට මෙන්න මේ විදියට තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා අනුන්ගේ සම්පත් සහ අඹුදරුවන් ආරක්ෂා කරදීම, ඒ වගේම අන් අයගේ අංගප්‍රත්‍යංග විනාශ වෙන්නට තියෙන ඉඩකඩ අහුරලා ඒ අයට අංගප්‍රත්‍යංග සුරක්ෂිත කරගෙන ජීවිතේ පවත්වාගන්නට සහාය වීම, ඒ වගේම ඒ අයගේ ජීවිත අවදානම තේරුම් අරගෙන ඒ ජීවිත සුරක්ෂිත කරගන්නට අවශ්‍ය මගපෙන්වීම කියන මේ ක්‍රම තුනට ප්‍රඥා පාරමිතා, ප්‍රඥා උප පාරමිතා, ප්‍රඥා පරමත්ථ පාරමිතා කියන මේ ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද තුන සම්පාදනය කරන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා කියන බවයි ඒ පැහැදිලි කරන්නේ.

එතකොට ඒ පැත්ත අපි කාටත් පැහැදිලි වෙනවා, ඒ පැත්තෙන් කල්පනා කරනකොට ඔය තුන් ආකාරම ප්‍රඥා ප්‍රභේදයන් ශ්‍රාවකයෙකුට වුනත් ඔය කියන ක්‍රමයට සම්පූර්ණ කරන්න පුළුවන්. ඒ කියන්නේ අන් අයගේ සම්පත් රකින්නට, අන් අයගේ අංගප්‍රත්‍යංග රකින්නට, අන් අයගේ ජීවිත රකින්නට. එතකොට ප්‍රඥාව තියෙනවා නම් මහබෝසත්වරයෙකුට පමණක් නෙවෙයි ශ්‍රාවකයෙක් හැටියට ගුණදහම් වඩන කෙනෙකුට වුනත් ඔය ප්‍රභේද තුන සම්පාදනය කරගන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා තමන්ගේ ප්‍රඥාව පාවිච්චි කරලා.

ඊළඟට නායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා, 'තමාගේ වස්තුව හා අඹුදරුවන් හැර නැමිතුරන් හැර ශරීර අවයවයන් ගැනත් ජීවිතය ගැනත් නොතකා ප්‍රඥා සම්පාදනය සඳහා ආරණ්‍යාදියට වැද භාවනා කරන යෝගාවචරයාගේ ඒ ක්‍රියාව ප්‍රඥා පාරමිතාවද වේ, ප්‍රඥා උප පාරමිතාවද වේ, ප්‍රඥා පරමත්ථ පාරමිතාවද වේ. දැන් පින්වතුන් අහලා තියෙනවානෙ අර චක්ඛුපාල භාමුදුරුවෝ තමන්ගේ ඇස් දෙක අන්ධ වෙයි කියලා වෛද්‍යවරයා අනතුරු අඟවද්දීත් ඒක ගැන තෘෂ්ණාවෙන් අර තමන් ගුණදහම් වඩන එක නැවැත්තුවෙ නෑ. ඇස් දෙක නොසළකා හැරියෙ නෑ, ඇස් දෙකටත් අවශ්‍ය ප්‍රතිකාර කලා. නමුත් ඒ තමන් ඇතිකරගත්තු අධිෂ්ටානය බිඳගත්තෙ නැතිව, තමන්ගේ ශරීර අංගප්‍රත්‍යංගයන්ට යම් හානියක් වුනත් තමන් ඒ පුරුදු පුහුණු කරන විදර්ශනාව නවත්වන්නෙ නැහැ කියන දැඩි අධිෂ්ටානයෙන් යුක්තව ඒ ප්‍රඥාව අවදි කරලා ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව උපදවන්නට අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය උන්වහන්සේ සම්පාදනය කලා. එතකොට අන්න ඒ විදියට සමහර යෝගාවචරයින් ගිහි

හෝ වේවා, පැවිදි හෝ වේවා තමන්ගේ ධනය ගැනත් නොතකා අඹුදරුවන් ගැනත් නොතකා, අංගප්‍රත්‍යංග ගැනත් නොතකා ජීවිතය පවා පරදුවට නියලා අර්භත් මාර්ග ඥාණය නැමැති උත්තරීතර ප්‍රඥාව, ලොචතුරු ප්‍රඥාව උපදවාගැනීම සඳහා ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ක්‍රියා කරන අවස්ථා තියෙනවා. ඉතින් එබඳු අවස්ථාවක අර ත්‍රිවිධ පාරමිතාවම සම්පාදනය වෙනවා කියන එකයි නායක භාමුදුරුවෝ මෙහිදී සිහිපත් කරන්නේ.

ඇත්තටම දැන් ප්‍රඥා පරමත්ථ පාරමිතාව හැටියට ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් යුක්තව ප්‍රඥාව සම්පාදනය කිරීම සඳහා සසර ගමනේ මනස පුහුණු කළ යුත්තේ යම් අවස්ථාවලදී ඒ ප්‍රඥාවේ උච්චතම අවස්ථාවකට ඇවිල්ලා ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව ගත යුතු ඉම පෙනි පෙනි සමහර විට තමන්ට බරපතල ගැටළු මතු වෙන්නට පුළුවන්. ඉතින් එබඳු අවස්ථාවලදී ඒ කවර ගැටළුවක් ආවත් තමන්ගේ උත්සාහය අත්හරින්නේ නැතිව ඒ කටයුත්ත සිද්ධ කරන්නට නම් ජීවිතය ගැන පවා අපේක්ෂාව අතහැරීමේ හැකියාවක් යම් කෙනෙකුට තියෙන්න ඕන. දැන් ඒ ගුණය මහබෝසත්වරු විසින් විශේෂයෙන්ම සම්පාදනය කළ යුත්තේ ඇයි? උත්වහන්සේලාට සඵඤ්ඤා ඥාණය සාක්ෂාත් කිරීමේදී ක්ලේශ මාරයන් වගේම දිව්‍යපුත්‍ර මාරයන් පවා පරාජය කරන්නට සිද්ධ වෙනවා. ඉතින් එතනදී ජීවිතයට අත්තරායන් වේවිය කියන තැනිගැන්ම, කම්පනය, භීතිය මතුවුනොත් කොහෙත්ම ඒ කාර්යය සම්පූර්ණ කරන්නට පුළුවන්කමක් නෑ. ඒ නිසා මහබෝසත්වරු විශේෂයෙන්ම තමන්ගේ අභිමතාර්ථ සාධනයේදී ජීවිතය ගැන පවා අපේක්ෂාව අතහැරලා චතුරංගසමන්තාගත වීර්යයෙන්, ඒ කියන්නේ මගේ ශරීරයේ ලේ මස් වියළී යෙනවා නම් වියළී යේවා, ඇට සම් ආදිය පමණක් ඉතුරු වෙනවා නම් ඉතුරු වේවා, එහෙම වුනත් මං මේ උත්සාහය අතහරින්නෑ කියන දැඩි කැපකිරීමක් කරන්නට උත්වහන්සේලාගේ මනස සසරේ පුරුදු පුහුණු කරලා තියෙන්නට ඕන.

ඉතින් අවශේෂ පච්චේක බෝසත් සහ ශ්‍රාවකයින්ටත් ඒ ගුණය යම් තරමකට පුහුණු කරලා තියෙනවා නම් එය නිවන් දකින්නට ගුණ දහම් වඩද්දී යම් යම් බාධක අභියෝග පැමිණෙනකොට ඒවායින් තමන්ගේ ප්‍රතිපත්ති මාර්ගය කඩාවැටෙත් නැතිව සියලු බාධක මැඩගෙන ඉදිරියට යන්න ඒ තමන් පුරුදු පුහුණු කරන ඒ ගුණය හේතුවක් වෙනවා.

ඊළඟට නායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරනවා 'සේනක පණ්ඩිත කාලයේ අප මහබෝසතාණන් වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේගේ නුවණින්

මරණ භයින් තැනිගෙන තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණි බ්‍රාහ්මණයාගේ පසුම්බිය තුළ සර්පයෙකු ඇති බව තමන් වහන්සේ නුවණින් දැක සර්පයාව දක්වා බ්‍රාහ්මණයාගේ දිවි රැකදීම ප්‍රඥා පරමාර්ථ පාරමිතාව බව චර්යාපිටක අටුවාදියෙහි දක්වා තිබේ. මහෙෂ්වර පණ්ඩිතයන් විසින් තමන් වහන්සේගේ නුවණින් වේදේහ රජුගේ දිවි රැක දීමත් තමන් වහන්සේගේ ජීවිතය නොනකා වේදේහ රජු වෙනුවෙන් තමන් වහන්සේගේ නුවණ යොදා ක්‍රියා කිරීමත් දහම්සොඬ රජතුමා විසින් ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ධර්මය සෙවීමත් ප්‍රඥා පරමාර්ථ පාරමිතාවයි'. එතකොට අපි මුලින්ම සිහිපත් කලා වගේ වේදේහ රජු රුවන් රැකගන්නට ගිහිල්ලා මහෙෂ්වර පණ්ඩිතයන්ට තමන්ගේ ජීවිතයත් අහිමි වේවි කියන අවදානම් සහගත තත්වයන්ට මුහුණ දෙන්න සිද්ධ වුනා. හැබැයි එහෙමයි කියලා තමන් අතගහපු කාර්යය නැවැත්තුවේ නැහැ. ඒ කාර්යය නවත්තත් නැතිව තමන්ගේ ප්‍රඥාව මෙහෙයවලා උපායශීලීව රජුත් පරිවාරයත් ආරක්ෂා කරගන්නට කටයුතු කලා. තමන්ගේ ජීවිතේ බරපතල අනතුරක පෙනී පෙනී තිබියදීම එයින් තැනිගත්තේ නැතිව. ඒ වගේම දහම්සොඬ ජාතකයේදී අපිට පෙනෙනවා මහබෝසනාණන් වහන්සේ ධර්මය සොයාගෙන ගිහිල්ලා ඒ ධර්මය වෙනුවෙන්, එතකොට ඒ ධර්මය කුමක් සඳහාද ප්‍රඥාව අවදි කිරීම සඳහායි. එතකොට ඒ දහම අහලා ඒ දහම තුළින් සුතමය ඥාණ, චිත්තමය ඥාණ, භාවනාමය ඥාණ අවදි කරගන්නට සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමේ අභිලාෂයෙන් යුක්තව තමන්ගේ ජීවිතය පවා පරිත්‍යාග කරන්නට ඉදිරිපත් වුනා. ඉතින් එතනත් ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ප්‍රඥාව සඳහා ක්‍රියාත්මක වුනු අවස්ථාවක් කියන බවයි නායක භාමුදුරුවෝ සිහිපත් කරන්නේ.

එතකොට මෙන්න මේ විදියට ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රභේද තුනක් තියෙනවා. පාරමි, උප පාරමි, පරමාර්ථ පාරමි වශයෙන්. ඉතින් එය මහබෝසත්වරු ඒ අවස්ථා තුනම සම්පාදනය කරන්නට ඕන. පච්චේක බෝසත්වරු එයින් දෙකක්වත් සම්පාදනය කරන්නට ඕන. ශ්‍රාවක බෝසත්වරු එයින් එකක්වත් අවම වශයෙන් සම්පාදනය කරන්නට ඕන. ඊළඟට දැන් ඔය ටික තමයි ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රභේද හැටියට අපිට සාකච්ඡා කරන්නට තියෙන්නේ. ඊළඟට අපි සිහිපත් කලා ප්‍රඥාවේත් ප්‍රභේද ගණනාවක් පිළිබඳව. ඒ කියන්නේ ප්‍රඥාව ගුණයක් හැටියට ගන්නහම, චෛතසික ධර්මයක් හැටියට ගන්නහම එහි විවිධ ප්‍රභේද පිළිබඳවත් පරිසම්භිදා මග්ග පාලියෙහි දැක්වෙනවා. එහි ප්‍රඥා ප්‍රභේද දොළහක් පමණ දැක්වෙනවා. දහයක් එක අනුපිළිවෙලින්ම දැක්වෙනවා. තවත් දෙකක්

අතරින් පතර පැහැදිලි කරලා තියෙනවා. ජවන පඤ්ඤා, නිබ්බේදික පඤ්ඤා, මහා පඤ්ඤා, තීක්ෂණ පඤ්ඤා, විපුල පඤ්ඤා, ගම්භීර පඤ්ඤා, අසාමන්ත පඤ්ඤා, භූර් පඤ්ඤා, පුතූපඤ්ඤා සහ භාස පඤ්ඤා යනුවෙන් ප්‍රඥාවේ ප්‍රභේද දහයක් දක්වලා තියෙනවා. ඊළඟට තවත් අවස්ථා දෙකක් දක්වලා තියෙනවා සීඝ්‍ර පඤ්ඤා සහ ලහු පඤ්ඤා වශයෙන්.

එතකොට මේ නම් කියපු ගමන් අපිට තේරෙන්නැති වෙන්නට පුළුවන්. නමුත් මේ දක්වන්නේ එක් එක්කොනා ප්‍රඥාව පුහුණු කරන ආකාරය මත ඒ ඒ ප්‍රඥාවෙහි විශේෂතාවයන් පිළිබඳවයි මේ පැහැදිලි කරන්නේ. එතකොට ඒ සම්බන්ධව මේ විදියට දක්වනවා පටිසම්භිදා මග්ග පාලියෙහි මේ කොටස තියෙන්නේ පටිසම්භිදාමග්ග පාලියේ දෙවෙනි පොතේ ප්‍රඥා කතා යටතේ. බුද්ධ ජයන්ති පොතේ පිටු අංකය ගත්තොත් 158 වෙනි පිට. 159 තමයි සිංහල තේරුම තියෙන්නේ. 'රූපයෙහි අනිච්ඡානුපස්සනාව වඩනා ලද්දී පුන පුනාම කරන ලද්දී ජවන ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කෙරේ'. එතකොට රූපය පිළිබඳව අනිච්ඡානුපස්සනාව, අනිච්ඡ කියලා කියන්නේ වහා බිඳී යන ස්වභාවයෙන. එතකොට රූපය හටගෙන වහා බිඳී යන බව ඒ රූපයෙහි අනිච්ඡානුපස්සනාව නැවත නැවත පුරුදු කරන ලද නැතැත්තාට, බහුලව පුරුදු කරන ලද නැතැත්තාට ඒ රූපයෙහි අනිච්ඡානුපස්සනාව පුහුණු කිරීමෙහි ප්‍රතිඵල හැටියට මතුවෙන ප්‍රඥාව ජවන ප්‍රඥාව කියලා හඳුන්වනවා. එතකොට ජවන කියලා කියන්නේ වේගය කියන අර්ථයෙන, ජවන් කියන වචනයෙහි තියෙන්නේ. එහෙම නැත්නම් ක්‍රියාකාරී බව, වේගවත් බව කියන අදහස. එතකොට අර රූපය වහා වහා බිඳී බිඳී යන ආකාරය, වේගවත්ව නැවත නැවත තමන්ගේ මනසින් බලමින් අනිච්ඡානුපස්සනාව බහුලකොට පුහුණු කරන්නට පුළුවන් නම් ඒ රූප ධර්ම වහා බිඳී බිඳී යන ආකාරය එසේ අරමුණු කරමින් ඇතිවන ප්‍රඥාව ජවන පඤ්ඤා කියලා හඳුන්වනවා.

ඊළඟට 'අතීත අනාගත පච්චුප්පන්න රූපයෙහි අනිච්ඡානුපස්සනාව වඩන ලද්දී පුන පුනා කරන ලද්දී ජවන ප්‍රඥාව පරිපූර්ණ කෙරේ'. එතකොට අනිච්ඡානුපස්සනාව නැවත නැවත වඩනකොට ජවන ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ වෙනවා. ඊළඟට තව ක්‍රමයක් දක්වනවා අතීත අනාගත පච්චුප්පන්න කියන මේ රූපයන්හි අනිච්ඡානුපස්සනාව. එතකොට වර්තමාන රූපයන් සම්බන්ධව විතරක් නෙවෙයි, ඒ ඉක්මගිය රූපයෙහි අනිත්‍යතාවය, දැන් රූපයක් හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා, එය වහා බිඳී ගියා. දැන් එය අතීතයට එකතු වුනා. මේ විදියට ඒ අතීතයට එක්වුනු රූපය පිළිබඳවත් ඒ

වගේම වර්තමානයේ හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන බිඳී බිඳී යන ආකාරයත්, ඒ වගේම අනාගතේත් ඒ විදියට හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා සියලුම රූප කොට්ඨාශයන් ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා බිඳී යන ආකාරයත් කියන මේ අතීත, වර්තමාන, අනාගත කියන කාලත්‍රයටම අයිති රූප හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන වහා බිඳී යන ආකාරය දකිමින් අනිච්ඡානුපස්සනාව ප්‍රගුණ කරන තැනැත්තාට ඒ තුළින් මතු වෙන ප්‍රඥාව ජවන ප්‍රඥාවයි. ඒ වැඩපිළිවෙල තුළින් තමයි ජවන ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කරන්නට සමත් වෙන්නේ.

ඊළඟට දක්වනවා 'රූපයෙහි දුක්ඛානුපස්සනාව වඩන ලද්දී, පුන පුනා කරන ලද්දී නිබ්බේදික ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කරයි'. එතකොට නිබ්බේදික කියලා කියන්නේ බෙදා බලනවා, එහෙම නැත්නම් ගැඹුරට කිඳා බහිනවා, විනිවිද යනවා කියන අර්ථය. එතකොට ඒ විදියට රූපය පිළිබඳව දුක්ඛානුපස්සනාව වඩන තැනැත්තා නැවත නැවත පුරුදු පුහුණු කරන තැනැත්තාගේ ප්‍රඥාව හදුන්වනවා නිබ්බේදික ප්‍රඥාවයි කියලා. එතකොට අනිච්ඡානුපස්සනාව වඩනකොට ඇතිවෙන ප්‍රඥාව ජවන ප්‍රඥා කියලා හැඳින්වුවා. මෙතන රූපස්කන්ධයෙහි දුක්ඛානුපස්සනාව වඩන තැනැත්තාගේ ප්‍රඥාව නිබ්බේදික ප්‍රඥාව කියලා හදුන්වනවා. ඊළඟට අර විදියටම දක්වනවා අතීත, අනාගත පච්චුප්පන්න රූපයෙහි දුක්ඛානුපස්සනාව වඩන ලද්දී, පුන පුනා කරන ලද්දී ජවන ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කෙරේ. එතකොට දුක්ඛානුපස්සනාව වැඩිම තුළ පහළ වෙනවා නිබ්බේදික ප්‍රඥාව. අතීත, වර්තමාන, අනාගත කියන කාලත්‍රයටම අයිති රූප කොට්ඨාශයන් පිළිබඳව දුක්ඛානුපස්සනාව නැවත නැවත පුහුණු කරනකොට ඒ තුළින් අර මුලින් කියපු ජවන ප්‍රඥාව තවදුරටත් දියුණු වෙනවා.

ඊළඟට දක්වනවා 'රූපයෙහි අනත්තානුපස්සනාව වඩන ලද්දී, පුන පුනා කරන ලද්දී මහා ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කෙරේ'. එතකොට රූපය පිළිබඳව අනත්තානුපස්සනාව, ආත්ම ස්වරූපයෙන් තොරයි කියන බව, හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා රූප කොට්ඨාශ පමණයි මෙහි සන්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් කියා ගත හැකි කිසිවක් නැහැ කියන බව නිවැරදිව දකින්නට උත්සාහ කිරීම. එතකොට ඒ තුළින් තමයි අනත්තානුපස්සනාව දියුණු කරන්නේ. ඒ අනත්තානුපස්සනාව යම්කිසි කෙනෙක් දියුණු කරනවා නම් එයින් මතුවෙන ප්‍රඥාව මහා ප්‍රඥාව කියලා හදුන්වනවා. ඊළඟට අතීත, අනාගත පච්චුප්පන්න රූපයෙහි අනත්තානුපස්සනාව වඩනා ලද්දී, පුන පුනා කරන ලද්දී ජවන ප්‍රඥාව

සම්පූර්ණ කෙරේ. එතකොට අනන්තානුපස්සනාව දකිනකොට මහා ප්‍රඥාව වැඩෙනවා. අතීත, අනාගත, වර්තමාන කියන කාලත්‍රයෙහිම පවතින රූප කොට්ඨාශයන් පිළිබඳව අනන්තානුපස්සනාව නැවත නැවත වේගවත්ව මනස මෙහෙයවමින් ප්‍රඥාව දියුණු කරනකොට නැවත ඒ තුළින් ජවන ප්‍රඥාව වර්ධනය වෙනවා, දියුණු වෙනවා.

ඊළඟට 'රූපයෙහි නිබ්බිදානුපස්සනාව වඩනා ලද්දී පුන පුනා කරන ලද්දී තීක්ෂණ ප්‍රඥාව පරිපූර්ණ කෙරේ. එතකොට නිබ්බිදා කියලා කියන්නේ නිබ්බිත්තනි කියලා කියන්නේ විදින්නේ නැහැ, මේ රූපය පිළිබඳව ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට විදින්නට තරම් දෙයක් නැහැ කියලා නුවණින් දකිනකොට තමයි නිබ්බිදාව ඇතිවෙන්නේ. එතකොට රූපය පිළිබඳව නිබ්බිදානුපස්සනාව නැවත නැවත දියුණු කරනකොට ඒ තුළින් ඒ තැනැත්තාට තීක්ෂණ ප්‍රඥාව දියුණු වෙනවා. නිබ්බිදානුපස්සනාවෙන් අවදි වෙන ප්‍රඥාව හඳුන්වා තියෙන්නේ තීක්ෂණ ප්‍රඥා කියලා. ඒ වගේම අතීත, අනාගත, වර්තමාන කියන ඒ කාලත්‍රයට අයිති රූපයන් පිළිබඳව නිබ්බිදානුපස්සනාව නැවත නැවත පුහුණු කරනකොට ඒ තුළින් අර ජවන ප්‍රඥාව වර්ධනය වෙනවා.

ඊළඟට දක්වලා තියෙනවා 'රූපයෙහි විරාගානුපස්සනාව වඩනා ලද්දී, පුන පුනා කරන ලද්දී විපුල ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කෙරේ'. එතකොට විරාගානුපස්සනාව වඩන තැනැත්තාගේ ඒ ප්‍රඥාව හඳුන්වන්නේ විපුල ප්‍රඥා කියලා. විපුල කියලා කියන්නේ මහත් කියන අර්ථය, පුළුල් කියන අර්ථය. එතකොට විපුල ප්‍රඥාව කියලා හඳුන්වනවා කුමක්ද මේ රූපය පිළිබඳව විරාගානුපස්සනාව, රාග කියලා කියනවා ඇලෙනවාට. විරාග කියලා කියනවා නොඇලෙනවාට. එතකොට රූපය පිළිබඳ නොඇල්ම පුරුදු කරන්නා වූ භාවනාව තමයි විරාගානුපස්සනාව කියලා කියන්නේ. ඒ කියන්නේ ඇලෙන්නට දෙයක් එහි නෑ මේ රූපයෙහි. ඇලෙන්නට, බැඳෙන්නට, වැළඳගන්නට, මුසපත් වෙන්නට, ගිලෙන්නට තරම් සුදුසු දෙයක් රූපයෙහි නැති බව නැවත නැවත විමසා බලනකොට ඒ රූපය පිළිබඳ විරාගය වර්ධනය වෙනවා. ඒ විරාගය වර්ධනය කරමින් කරන භාවනාව තමයි විරාගානුපස්සනාව. එතකොට විරාගානුපස්සනාව පුහුණු කරන තැනැත්තාට ඒ හේතුවෙන් විපුල ප්‍රඥාව වැඩෙනවා. අතීත වර්තමාන අනාගත කියන කාලත්‍රයටම අයිති රූපයන් පිළිබඳව විරාගානුපස්සනාව නැවත නැවත වඩනකොට ඒ තුළින් ඒ තැනැත්තාට ජවන ප්‍රඥාව යළිත් වර්ධනය වෙනවා.

ඊළඟට 'රූපයෙහි නිරෝධානුපස්සනාව වඩනා ලද්දී, පුන පුනා කරන ලද්දී ගම්හීර ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කෙරේ'. එතකොට රූපය පිළිබඳ නිරෝධානුපස්සනාව, නිරෝධ කියලා කියන්නෙ හටගත් සංස්කාර ධර්මයන් කිසිවක් ඉතිරි නොවී අභාවයට යනවාට කියනවා නිරුද්ධ වෙනවා කියලා. එතකොට මේ නාමරූප ධර්ම සියල්ලක්ම අභාවයට යනකොට කිසිවක් ඉතිරි වෙන්නෙ නෑ සියල්ලක්ම අභාවයට යනවා. දැන් අපි මීට පෙරත් සිහිපත් කරලා තියෙනවා, දැන් බටහිර ලෝකයේ පරමාණු වල ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳව කතා කරනකොට ඒ අය කියනවා රූප පරිවර්තනයක් සිද්ධ වෙනවයි කියලා, අපි කඩදාසියකට ගිනි තිබ්බහම කාබන් අණු කොටස් ටිකක් බවට එය පරිවර්තනය වෙනවා. හැබැයි බුදු දහමේ පැහැදිලි කරන්නෙ එහෙම නෙවෙයි, අර කඩදාසියක් හැටියට පවතින්නේ එකක් නෙවෙයි, නැවත නැවත හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා රූප කොට්ඨාශ ටිකක්. දැන් ඒ රූප කොට්ඨාශ බිඳී බිඳී යනකොට යළි යළිත් ඒ හා සමාන රූප කොට්ඨාශ ජනිත කරනවා කුමක් නිසාද, අර සමාන සිතෝෂ්ණ ගුණයක් එතන පවතින නිසා. හැබැයි දැන් අපි ඒකට ගිණිදර එකතු කලාට පස්සෙ දැන් ඒ පරිසරය තුළ තිබුණු සම සිතෝෂ්ණ ගුණය වෙනුවට තේජෝ ශක්තිය උත්සන්න වෙනවා. තේජෝ ශක්තිය උත්සන්න වුනහම දැන් අර බිඳී යන රූප කලාප වෙනුවට අභිනවයෙන් හටගන්නා රූප කලාප අර මුලින් තිබුණු විදියේ රූප කොට්ඨාශ ඇති කරන්නට සමත් වෙන්නෙ නැහැ ඊට වඩා වෙනස් වුණු විකෘති වුණු රූප කොට්ඨාශ ටිකක් තමයි ගොඩ නගන්නෙ. ඇයි? තේජෝ ශක්තිය අමතරව මෙතනට බහුලව ඒකරාශී වුණු නිසා. එතකොට සමසිතෝෂ්ණ ගුණය තියෙනකොට ජනිත කරන රූප කොට්ඨාශ ජනිත කරන්න බැරිව යනවා තේජෝ ශක්තිය වැඩිවුනාම ඒ කියන්නෙ ගිනි තිබ්බාම. එතකොට ඇති කරන රූප කොට්ඨාශ තමයි අපිට අළු හැටියට ප්‍රකට වෙන්නෙ.

එතකොට කඩදාසිය අළු බවට පරිවර්තනය වුනා නෙවෙයි, කඩදාසිය හැටියට තිබුණේ නැවත නැවත බිඳී බිඳී යළි යළි හටගන්නා රූප කොට්ඨාශ සමූහයක්. එතනට තේජෝ ශක්තිය එකතු කලාම අතිරේක ප්‍රත්‍යය නිසා අර මෙතෙක් ගොඩනැගූ රූප කොට්ඨාශ විදියේ රූප කොට්ඨාශ ගොඩනගන්න සමත් වෙන්නෙ නැහැ ඊට වඩා වෙනස් රූප කොට්ඨාශ ටිකක් තමයි ගොඩනගන්නෙ. එතකොට මුලින් කඩදාසිය හැටියට තිබුණු රූප කොට්ඨාශ ඇතිව නිරුද්ධ වුනා කිසිවක් ඉතුරු නොවී. අර අළු කියලා කියන්නෙ අභිනවයෙන් තේජෝ ශක්තිය සහ අවශේෂ හේතුප්‍රත්‍යය

පාදක කොටගෙන අභිනවයෙන් ජනිත වෙන්නා වූ රූප කොට්ඨාශ ටිකක් පමණයි. එහෙම නැතිව මුලින් තිබුණු කඩදාසියේ පරිවර්තනයක් නෙවෙයි. එතකොට අන්න ඒක තමයි නිරෝධ කියලා කියන්නෙ. ඒ කියන්නෙ මුලින් තිබුණු නාමධර්ම රූප ධර්ම නිරුද්ධ වෙනකොට ආයෙ තව එකක් හදාගෙන නිරුද්ධ වෙනවා නෙවෙයි, තව කොටසක් ඉතුරු කරගෙන නිරුද්ධ වෙනවා නෙවෙයි. හටගත් දේ භේතුප්‍රත්‍යයන්ගේ අභාවයෙන් එහෙමම නිරුද්ධ වෙනවා. එතකොට අන්න ඒ කිසිවක් ඉතුරු නොවී නිරුද්ධ වෙන ගතිය තමයි නිරෝධ කියලා හඳුන්වන්නෙ. නමුත් ඒක අනුත්පාද නිරෝධයක් බවට පත්වෙන්නෙ අර අර්හත් මාර්ග ඥාණයත් සමඟයි. ඒ කියන්නෙ නාම ධර්ම නැවත නැවත කුසලාකුසල ධර්ම ගොඩ නගමින් පුනර්භවයක් ඇති කරන්නට සමත් වෙනවා. ඇයි පුනර්භවයක් ඇති කරන්නට සමත් වෙන්නෙ, අදාළ නාමරූප ධර්ම බිඳී ගියාට යළි යළිත් අදාළ භේතු ප්‍රත්‍යය තියෙන නිසා නැවත නැවත ගොඩනගන්න. එතකොට ඒ හටගත් දේ බිඳී ගියාම නැවත හටගන්නේ නැතිනම් එය හඳුන්වනවා අනුත්පාද නිරෝධයයි කියලා. එතකොට පරිනිර්වාණයේදී සියලුම සංස්කාර ධර්මයන් අනුත්පාද නිරෝධයකට ලක්වෙනවා, අර්හත් මාර්ග ඥාණයේදී ක්ලේශ ධර්ම අනුත්පාද නිරෝධයකට පත්වෙනවා. ඒ කියන්නෙ නැවත නොහටගන්නා ආකාරයෙන් නිරුද්ධ වෙනවා. එතෙක් හටගත් හටගත් නාමරූප ධර්ම කිසිවක් ඉතිරි නොකොට අභෝසි වීම තමයි නිරෝධ කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට ඒක සාමාන්‍ය නිරෝධයයි. අන්න ඒ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ කිසිවක් ඉතිරි නොවී බිඳී යන ගතිය නැවත නැවත දකින භාවනා ඥාණය තමයි නිරෝධානුපස්සනාවයි කියලා කියන්නෙ. එතකොට රූපයෙහි නිරෝධය නැවත නැවත දකින ගතිය නිරෝධානුපස්සනාවයි. ඒ නිරෝධානුපස්සනාව යම්කිසි කෙනෙක් සම්පූර්ණ කරනවාද ඒ තැනැත්තා ප්‍රගුණ කරන ප්‍රඥාව හඳුන්වනවා ගම්භීර ප්‍රඥාවයි කියලා. එතකොට අතීත, අනාගත, වර්තමාන කියන කාලත්‍රයෙහිම රූප ධර්ම නැවත නැවත නිරෝධානුපස්සනාවෙන් දියුණු කරනකොට යළිත් අර ජවන ප්‍රඥාවම නිරුද්ධ වෙනවා.

ඊළඟට 'රූපයෙහි පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාව වඩන ලද්දී, පුන පුනා කරන ලද්දී අසාමන්ත ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කරයි'. එතකොට රූපය පිළිබඳ පටිනිස්සග්ගානු, පටිනිස්සර්ජනය කරනවා කියන්නෙ අත්හරිනවා. එතකොට මේ රූපයෙහි ඇලෙන්නට, බැඳෙන්නට, ආශ්වාදනය කරන්නට, මුසපත් වෙන්නට, ගිලෙන්නට කිසිවක් නැහැ කියලා දැනගන්නහම ඒ රූපය පිළිබඳ තියෙන ඇල්ම අත්හරිනවා. අන්න ඒ ඇල්ම අත්හැරීම සඳහා

ප්‍රඥාව ඉපදවීම තමයි පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාවයි කියලා කියන්නේ. එතකොට ඒ පටිනිස්සර්ජනය කරන්න, අත්හරින්න ඒ පිළිබඳව තියෙන තෘෂ්ණා බන්ධනය දුරු කරන්නට මනස පුහුණු කරන ඒ භාවනාව යම් කෙනෙක් ප්‍රගුණ කරනවාද, ඒ හේතු කොටගෙන වැඩෙන ප්‍රඥාව හදුන්වනවා, අසාමන්ත ප්‍රඥාවයි කියලා. එතකොට අතීත, වර්තමාන, අනාගත කියන කාලත්‍රයටම අයිති රූප කොට්ඨාශ පිළිබඳව ඒ භාවනාව නැවත නැවත ප්‍රගුණ කරනකොට නැවතත් ජවන ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කරනවා.

ඊළඟට මේ සජ්න ප්‍රඥාව - මේ වෙනකොට අපි ප්‍රඥා ප්‍රභේද හතක් පිළිබඳව කතා කලා - 'මේ සජ්න ප්‍රඥාව වඩනා ලද්දාහු පුන පුනා කරන ලද්දාහු පණ්ඩිත බව සම්පූර්ණ කෙරේ'. එතකොට මේ ප්‍රඥා කාණ්ඩ හත නැවත නැවත වඩාම හොඳින් ප්‍රගුණ කරනකොට ඒ ප්‍රගුණ කරන තැනැත්තා තමයි පාණ්ඩිත්‍යය සම්පූර්ණ කරන්නේ. එතකොට පණ්ඩිත පුද්ගලයෙක්; දැන් අර උපහාසයට කියන පණ්ඩිත බව කියන එක නෙවෙයි, හැබැ පණ්ඩිතයෙක් කියන එක කියන්නට පුළුවන් වෙන්නේ මේ කියන ලද ආකාර හතකින් යුක්ත වූ මේ ප්‍රඥා ප්‍රභේද මැනවින් ප්‍රගුණ කළ තැනැත්තා තමයි වචනයේ පරිසමාප්ත අර්ථයෙන් පණ්ඩිත කියලා හදුන්වන්න පුළුවන් වෙන්නේ. එහෙම නැත්නම් තව සමහර තැන්වල ඒ භූරිපඤ්ඤ කියලත් හදුන්වලා තියෙනවා. භූරි පඤ්ඤ; බහුල ප්‍රඥාව ඇති බව කියන අර්ථයෙන්, භූරිපඤ්ඤ. එතකොට තථාගතයන් වහන්සේන් හදුන්වනවානෙ භූරිපඤ්ඤ තථාගත කියලා. එතකොට මහත් වූ ප්‍රඥාවක් ඇති, බහුල ප්‍රඥාවක් ඇති.

ඊළඟට ඒ පාණ්ඩිත්‍යයන් එකතු වුනාම කාරණා අටයි. 'මේ අෂ්ට ප්‍රඥාව වඩනා ලද්දා හු පුන පුනා කරන ලද්දා හු පෘතු ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කරයි'. එතකොට පෘථු කියලා කියන්නේ මහත් කියන අර්ථයෙන්. ඒ පෘතු ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කරන්නේ අර කරුණු අටම සම්පූර්ණ වෙනකොට. 'මේ නව ප්‍රඥාව වඩනා ලද්දා වූ, පුන පුනා කරන ලද්දා හු භාස ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ කෙරේ'. එතකොට ඔය නව වැදැරුම් ප්‍රඥාවම නැවත නැවත සම්පූර්ණ කරනකොට භාස ප්‍රඥාව දියුණු වෙනවා. ඒ භාස ප්‍රඥාව කියලා කියන්නේ දහවෙනි ප්‍රඥාව. එතකොට මෙන්න මේ විදියට තමයි ඒ ප්‍රඥා ප්‍රභේද දහය දැක්වෙන්නේ.

ඊළඟට අපි සිහිපත් කලේ අර සීග පඤ්ඤා කියලා, අර ජවන ප්‍රඥාව වගේ සීග්‍රව මෙහෙයවන්නට පුළුවන් විදියේ ප්‍රඥා ප්‍රභේදයක් හදුන්වනවා සීග

ප්‍රඥා කියලා. ලහු ප්‍රඥ්ඤා කියලා කියන්නේ වහා වහා ක්‍රියාත්මක කරන්නට පුළුවන්, අවශ්‍ය අවශ්‍ය අරමුණ කෙරෙහි වහ වහා මෙහෙයවන්නට පුළුවන් ප්‍රඥාව ලහු ප්‍රඥ්ඤා කියලා හදුන්වනවා. මෙන්න මේ විදියේ ප්‍රභේද ගණනාවක් පටිසම්භිදා මග්ග පාලියෙහි දක්වලා තියෙනවා. එතකොට ඒවා එකපාරටම කියපු ගමන්ම කෙනෙකුට වටහා ගන්නට පහසු නැහැ. ඉතින් මේවා දැනගැනීම සඳහා පමණයි අපි අද දවසේ සිහිපත් කලේ මෙහෙම ප්‍රභේදන් තියෙනවා කියලා. ඇත්තටම මුලින්ම එක ග්‍රන්ථයක ඔය ජවන පඤ්ඤා, නිබ්බේදික පඤ්ඤා, මහා පඤ්ඤා, නික්ෂණ පඤ්ඤා, විපුල පඤ්ඤා, ගම්භීර පඤ්ඤා ඊළඟට මේ ප්‍රඥා දැක්කයිත් පස්සේ පළවෙනි වතාවට දකිනකොට මට ලොකු කැමැත්තක් ඇතිවුනා, ඕනකමක් ඇතිවුනා, මේ ප්‍රඥා ප්‍රභේද මොනවාද, මේවා කොහොමද දියුණු කරන්නේ, මොනවද මේවායේ අර්ථ කියලා ඒ විදියෙන් හොයන්න.

ඉතින් මූලික වශයෙන් අපිට ඒ සුතමය ඥාණයන් එක්කලා තමයි අපේ මනස අවදි වෙන්නේ. මොකද කවදාවත් අපි අහලා නැතිදෙයක් අපිට දියුණු කරන්න බැහැනේ. ඉතින් මුලින්ම අපි අහලා තියෙන්න ඕන ප්‍රඥාවේ මෙන්න මේ වගේ ප්‍රභේද තියෙනවා කියලා. ඒකයි අපි අර මුල් අවස්ථාවේදී ප්‍රඥාව දියුණු කරන පියවර ගැන කතා කරද්දී පළවෙනි පියවර හැටියට අපි සිහිපත් කලේ සුතමය ඥාණ. ඉස්සෙල්ලා අහලා තියෙන්නට ඕන, ඊළඟට දැනුවත් වෙන්නට ඕන, ඊටපස්සෙ තමයි චිත්තාමය ඥාණය. පස්සෙ අපි නැවත නැවත ඒවා ගැන හිතනවා, කල්පනා කරනවා, පොත පතින් කියවනවා, සාකච්ඡා කරනවා, ඒවායේ ප්‍රභේද විස්තර සොයනවා, විමසනවා, එතකොට තමයි ඒ පිළිබඳව අපිට අපේ මනසේ යම්කිසි හුරුපුරුදු ගතියක් චිත්තාමය වශයෙන් ඒවා ගැන හිතනකොට හුරුපුරුදු බවක් අපිට බොහෝම සම්ප ගතියක් ඇතිවෙන්න පටන් ගන්නවා. ඊටපස්සෙ තමයි ඒ ප්‍රඥා ප්‍රභේදයන් සිහියෙන් සහ නුවණින් මේ කියන ලද භාවනාවන් පුහුණු කරමින් අපිට ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ, දියුණු කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. අන්න ඒ විදියේ ලොකු වැඩපිළිවෙලක් තුළින් තමයි අපිට මේ කියන ප්‍රඥා ප්‍රභේද දියුණු කිරීම සඳහා යා යුතු වෙන්නේ.

නමුත් ඒ සඳහා මූලිකම අඩිතාලම තමයි අඩු තරමින් අපි අහලාවත් තියෙන්න ඕන ප්‍රඥාවේ මෙන්න මේ වගේ ප්‍රභේද තියෙනවා කියලා අන්න ඒ සඳහා පමණයි අපි අද දවසේ මේවා ගැන කතා කරන්නේ, එහෙම නැතිව එකපාරමට කතා කරපු පමණින්ම අපිට මේ ප්‍රභේද පිළිබඳව

වැටහීමක් ඇතිවෙන්නේ නෑ, කෙනෙකුට ඒ කියන්නේ මොනවාද කියලා එකකට එකක් වෙනසක්වත් වැටහෙත් නැතිවෙන්න පුලුවන්. නමුත් ඒ ගැන කලබල වෙන්න එපා. අතේ මට නම් මේ මොකක්වත් තේරෙත් නෑ, අද මේ කියපු එකම ප්‍රභේදයක්වත් මට තේරුන් නෑ, ඉතින් මට ප්‍රඥාව පොඩ්ඩක්වත් නැතිව ඇති කියලා එහෙම කළකිරෙන්න එපා. අපි කවුරුත් එහෙම තමයි මූලික අවස්ථාවේදී එකපාරටම අපිට මේ සියලු හැකියාවන් වර්ධනය වෙන්නේ නෑ. ඒ නිසාම අපි දීර්ඝ කාලයෙක් අපි මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව නැවත නැවත විවිධ පැති වලින් සාකච්ඡා කරන්නේ. ඉතින් එතකොට ඔය විදියෙන් අහලා ඊටපස්සේ ඒ ගැන හිතලා කල්පනා කරලා තව ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථය භාෂාගන්න පුලුවන් නම් පටිසම්භිදා මග්ග පාලි දෙවෙනි පොත, දෙවෙනි කොටස, ඒකේ තමයි එකසිය පනස් අටවෙනි පිටුවේ පාලියෙන් තියෙනවා, එකසිය පනස් නව වෙනි පිටුවේ සිංහලෙන් තියෙනවා. ඉතින් ඕන කෙනෙකුට ඒ පොත භාෂාගෙන කියවලා තවදුරටත් ඒවා පිළිබඳව දැනුම ඇති කරගන්නට පුලුවන්. ඉදිරියේදී අපි මේ කරුණු එකතු කරලා ප්‍රඥාව පිළිබඳව ග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කරන්නට බලාපොරොත්තු වෙනවා. ඒවා කියවලා තවදුරටත් පුහුණු කරන්නට පුලුවන්. එහෙම ඒ පිළිබඳව හොඳ හුරුපුරුදු ගතියක් ඇති කරගෙන ඊටපස්සේ ටිකෙන් ටික ඊට අදාළ භාවනාවන් ප්‍රගුණ කරමින් ඒ ප්‍රඥා ප්‍රභේද දියුණු කරන්නට උත්සාහ කළ යුතු වෙනවා.

එහෙමනම් අපි දැන් මේ සති දහතුනක් මුළුල්ලේම අපි කතා බහ කලේ ප්‍රඥාව පිළිබඳවයි. ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ සහ ඒ ප්‍රඥාව දියුණු කරගත යුතු ආකාර පිළිබඳව. එතකොට මේ වෙනකොට අපි නැවතත් සිහිපත් කරන්නම් අපි ප්‍රඥාව ගැන කතා කලා, ප්‍රඥාවේ ගති ලක්ෂණ මොනවාද කියලා, ඊළඟට ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කළ යුතු කරුණු මොනවාද, එහෙම නැත්නම් ඒ ප්‍රඥාව සහ ඥාණය අතර පවතින සම්බන්ධය ගැන අපි කතා කලා, ඊටපස්සේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්නට අනුගමනය කළ යුතු සුනාමය, චිත්තාමය, භාවනාමය කියන මේ පියවර තුන ගැන කතා කලා. ඊළඟට ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න අත්‍යවශ්‍ය අංග; සත්පුරුෂ ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝමනසිකාරය, ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තිය ගැන කතා කලා. දැන් මේ පටිසම්භිදා මග්ග පාලියේ ඔය කරුණු හතර තමයි ඔය දස ආකාර ප්‍රඥා ප්‍රභේදයන්ම දියුණු කරන්නට අවශ්‍ය කරුණු හැටියට දක්වන්නේ ඔය කාරණා හතර. මොනවාද කාරණා හතර? සත්පුරුෂ ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝමනසිකාරය, ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තිය. එතකොට ඒ කරුණු ගැන අපි කතා කලා. ඊළඟට ප්‍රඥාව

දියුණු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය සුදුසුකම් පහළොවක් පිළිබඳව අපි කතා කලා. ඊළඟට ප්‍රඥාව ඇතිවීමට හේතු විස්සක් පිළිබඳව අපි කතා කලා. ප්‍රඥාවට බාධක කරුණු ගණනාවක් අපි සාකච්ඡා කලා. ඊළඟට ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ක්‍රමය මොකක්ද කියන බව කතා කලා. ඒවා ඕන කෙනෙකුට නැවත කියවාගන්නට පුළුවන්, රේරුකානේ මහානායක හාමුදුරුවන්ගේ පාරමිතා ප්‍රකරණය ග්‍රන්ථයේ ප්‍රඥා පාරමිතාව යටතේ ඒ කරුණු සංග්‍රහ කරලා තියෙනවා. ඊළඟට ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය ගැන අපි සාකච්ඡා කලා, ඊළඟට ප්‍රඥා පාරමිතාවේ ප්‍රභේද ගැන අද කතා කලා. ඊළඟට ප්‍රඥාව නැමැති ගුණය දියුණු කරනකොට එහි ප්‍රභේද දහයක් පිළිබඳවත් පටිසම්භිදාමග්ග පාලිය ඇසුරු කොටගෙන අපි අද දවසේ කතාබහ කලා.

එහෙමනම් අද දවසින් අපි මේ ප්‍රඥාව පිළිබඳව මාතෘකාව නිමා කරනවා. ලබන සතියේ අපිට පුළුවන්කම තියෙනවා අප්පට මහාපුරුෂ විතර්කයන්හි අටවෙනි මහාපුරුෂ විතර්කය පිළිබඳව කතාබහ කරන්නට. එතකොට අර හත්වෙනි මහාපුරුෂ විතර්කය තමයි **පඤ්ඤවතො අයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස**. මේ දහම ප්‍රගුණ කළ හැක්කේ, දහමින් එල ලැබිය හැක්කේ ප්‍රඥාව ඇති තැනැත්තාටයි, ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය ගැනයි මේ සති දහතුනක් මුළුල්ලේම අපි අඛණ්ඩව සාකච්ඡා කලේ. එහෙම නම් අද දවසින් මේ කොටස නිමාවට පත් කරලා අපි ලබන සතියේ පටන් ඉතිරි කොටස ආරම්භ කරමු සාකච්ඡා කරන්න.

22. මේ ධර්මය අවබෝධ කළ හැක්කේ ප්‍රපඤ්ච එනම් තණ්හා, දිට්ඨි, මාන දුරු කල අයට පමණි

ප්‍රපඤ්ච යනු කුමක්ද සහ ඒවා ඇතිවන ආකාරය සහ මිදෙන ආකාරය ගැඹුරින් පැහැදිලි කෙරෙන විශිෂ්ට ධර්ම දේශනාවකි.

තෙරුවන් සරණයි, අදත් සුපුරුදු පරිදි සෙනසුරාදා දින ධර්ම සාකච්ඡාවට සහසම්බන්ධ වූ ඔබ සියලුදෙනාටම. චේතිය ගමේ කෙලෙස් තවමත් වැඩ සිටි අනුරුද්ධ මහතෙරුන් වහන්සේට අරමුණු වූ මහාපුරුෂ විතක්ක හත බුදු නුවණින් දැක එම මොහොතේ මහාපුරුෂයෙක් වක් කල අතක් දිග හරින පරිද්දෙන් නොහොත් දික් කල අතක් වක් කරන වේගයෙන් සෘද්ධි බලයෙන් පෙනී සිට අප මහා තථාගතයන් වහන්සේ තවත් එක් කරුණක්

එකතු කොට අශ්ට මහාපුරුෂ විතර්කයන් දේශනා කළ සේක. සති ගණනාවක් මුළුල්ලේ දීර්ඝ ලෙස සවිස්තරව සාකච්ඡා කළ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි සඳහන් මෙම අශ්ට මහා පුරුෂ විතර්කයන්හි අවසාන පුරුෂ විතර්කය, එනම් මෙම ධර්මය අවබෝධ කළ හැක්කේ ප්‍රපංච හෙවත් තණ්හා දිට්ඨි මානයන්ගෙන් මිදුනු අයට පමණි, මාතෘකාවට ප්‍රකාරව ධර්ම දේශනාව ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කරන්නට මේ ගෞරවණීය ආරාධනය පොකුණුවට ග්‍රී විනයාලංකාරාමවාසී පූජ්‍යපාද ආචාර්ය කුකුල්පතේ සුදස්සි ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේටයි. ඔබවහන්සේට මාගේ උත්තම නමස්කාරය. අවසරයි ස්වාමීන් වහන්ස.

තෙරුවන් සරණයි හැමදෙනාටම. අද දවසේ ත්‍යාගී දූව සිහිපත් කළ පරිදි අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ අවසාන මහාපුරුෂ විතර්කය පිළිබඳවයි අපිට සාකච්ඡා කරන්නට තියෙන්නේ. අපි හත්වෙනි මහාපුරුෂ විතර්කය පිළිබඳව සති දහතුනක් මුළුල්ලේම සාකච්ඡා කලා, මේ ධර්මය ප්‍රඥාවන්තයාටයි, ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තාට නොවෙයි කියන මේ කාරණය. ඒකට හේතුව තමයි ප්‍රඥාව මේ ශාසනික ප්‍රතිපදාවේ ප්‍රධාන කරුණක් වන නිසා ඒ පිළිබඳව නිසි වැටහීමක් ඇති කරගන්න විවිධ පැතිවලින් අපි ඒ පිළිබඳව සාකච්ඡා කලා. ඒ සාකච්ඡා පසුගිය සතියේ නිමාවට පත්වුනා.

අද දවසේ ඒ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ අටවෙනි මහාපුරුෂ විතර්කයයි අපේ අවධානයට යොමු කරන්නට තියෙන්නේ. ඒ සූත්‍ර දේශනාවේ සඳහන් වෙන හැටියට, ත්‍යාගී දූවත් මුලින් ඒ කාරණය මතක් කලා සූත්‍රයේ තියෙන ආකාරයට. අනුරුද්ධ භාමුදුරුවන්ගේ සිතෙහි මේ මහාපුරුෂ විතර්ක හැටියට කාරණා හතක් තමයි උන්වහන්සේගේ චිත්ත විතර්කයක් හැටියට උන්වහන්සේට සිහිපත් වෙන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ සුංඝුමාලගිර අභියස භේසකලා කියන මුවවනයෙහි ඒ අවස්ථාවේ වැඩ හිටියේ. අනුරුද්ධ භාමුදුරුවෝ ඉන් නැගෙනහිර පැත්තේ චේතිය දැව්වේ නැගෙනහිර පැත්තේ උණ වන ලැහැබක තමයි වැඩ හිටියේ. ඒ වැඩසිටි අවස්ථාවේ තමයි උන්වහන්සේගේ මතසේ මේ විතර්කයන් මතුවුනේ. මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට මේ මේ සුදුසුකම් තිබිය යුතුයි කියන කාරණය. එතකොට මේ කාරණය බුදුරජාණන් වහන්සේ නුවණින් දැකලා වහාම එතනට වැඩම කරලා අනුරුද්ධ භාමුදුරුවන්ට සිහිපත් කරනවා අන්වහන්සේගේ සිතෙහි පහළ වුනු ඒ චිත්ත පරිවිතර්කය ඉතාම උසස් පරිවිතර්කයක් බව. ඒ පිළිබඳව අගය කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී දේශනා කරනවා උන්වහන්සේ එතනදී පැහැදිලි කරනවා, අනුරුද්ධ මේ අටවැනි මහාපුරුෂ විතර්කයන් ඔබ දරාගන්න කියලා තමයි මේ අටවෙනි

කාරණය සිහිපත් කරන්නේ. **නිපපඤ්චාරාමස්සායාං ධම්මො නිපපඤ්ච රතීනො නායං ධම්මො පපඤ්චාරාමස්ස පපඤ්චරතීනො.** මේක තමයි අටවෙනි කාරණය හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී සිහිපත් කරන්නේ.

එතකොට අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ට මේ කාරණා සිහි කරලා උන්වහන්සේට බුදුරජාණන් වහන්සේ උපදෙස් දෙනවා, අනුරුද්ධ ඔබ මේ අශ්ට මහාපුරුෂ විතර්කයන් නැවත නැවත සිහි කරමින් ඒ අනුව පිළිපදින්නට උත්සාහ කරනවාද, ඔබට වැඩි කල් යන්නට ඉස්සෙල්ලා මේ කාමයන්ගෙන් සිත බැහැර කරගෙන ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණෙන්නට ඔබට පුළුවන්කම තියෙනවා. විතක්ක, විචාර, පීතී, සුඛ, ඒකාග්ගතා කියන ප්‍රථම ධ්‍යානය ඔබට ලබන්නට පුළුවන් හරියට ඔබ මේ අශ්ට මහාපුරුෂ විතර්කයන් අනුව සිත පවත්වා ගන්නොත්. ඒ වගේම ඔබට දෘතිය ධ්‍යාන, තෘතිය ධ්‍යාන, චතුර්ථ ධ්‍යානයට පැමිණෙන්නට පුළුවන්. ඔබ එසේ චතුර්ථ ධ්‍යානයට පැමිණිලා මේ මහාපුරුෂ විතර්කයන් විතර්කනය කරමින් නැවත නැවත ඒ අනුව පවතිනවා නම් ඔබේ මනසේ අල්පේච්ඡතාවය සන්තුෂ්ටිතාවය වැඩෙනවා. ඒක බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමාවකින් දක්වනවා. චීවර, පිණ්ඩපාන, සේනාසන, ගිලන්පස කියන මේ සිව්පසය පිළිබඳව ඔබ වහන්සේගේ මනසේ ඉතාම අල්පේච්ඡ හැඟීම් මතු වෙන්නට පටන් ගන්නවා. තථාගතයන් වහන්සේ එහිදී දක්වන උදාහරණ තමයි හරියට ගිහි කෙනෙකුට ඉතාම විචිත්‍රවත්ව වර්ණවත් කරපු වස්ත්‍ර සමූහයක් යම් සේ සිතට ප්‍රියමනාප වෙනවාද, අන්න ඒ තරම්ම ඔබට අල්පේච්ඡ වූ සිතට අර පාංශුකූල චීවරය, ඒ කියන්නේ මලමිනී වල ඔතලා ඉවත දාපු, එහෙම තැන්නම් මලමුත්‍ර පිස දාලා ඉවත දාපු ඒ විදියට අපවිත්‍ර වුණු තැන්වල, පස් ගොඩවල් වල, කුණු ගොඩවල් වල තිබ්ලා අහුලාගෙන කඩ කපලා මහලා සකස් කරගත්තු පාංශුකූල චීවරය ඔබට එතරම්ම ඔබේ සිතට ප්‍රිය වේවි, කවර ආකාරයෙන්ද? අර ගිහියෙක්ට එතරම් විචිත්‍ර වර්ණවත් වූ වස්ත්‍ර සමූහයක් යම් සේ ප්‍රිය වෙනවාද අන්න ඒ වගේ ඔබට ප්‍රියශීලීව දැනේවි අල්පේච්ඡතාවයන්, සන්තුෂ්ටිතාවයෙන් සිතනකොට අර පාංශුකූල චීවරය.

ඊළඟ උපමාවෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා, ඊතාම මැනවින් සකස්කරන ලද කළු ඇට ඉවත් කරන ලද ඇල් හාලේ බනක්, සුප ව්‍යඤ්ජන සහිතව ඇල් හාලේ බනක් යම්සේ ගිහියෙකුට ප්‍රිය වෙනවාද ඔබට ගෙයක් ගෙයක් ගානෙ පිඩු සිඟා ගිහිල්ලා ලැබෙන මිශ්‍ර තීරස පිණ්ඩපාන ආහාරය අර ගිහියාට අර සුප ව්‍යඤ්ජන සහිත ඇල් සහලේ බන යම් සේ ප්‍රිය

වෙනවාද, ඔබට ඒ ආකාරයෙන් ප්‍රියශීලීව දැනේවි, අර පිණිසපාන භෝජනය මිශ්‍ර වුනු ඒ ආහාරය. ඒ වගේම ගිහියෙකුට මනාව සකස් කරන ලද වා කවුළු ඇතිව විවිත්‍රවත්ව සකස් කරපු ඉතාම සුවපහසු ඇති කුළුගෙයක්, ඒ කියන්නේ මැනවින් සකස් කරන ලද කුළු ගෙය කියලා අදහස් කරන්නේ, පියස ඉතා අලංකාර විදියට අර කැණිමඩල හිටින හැටියට වහල සකස් කරලා විවිත්‍රවත්ව සකස්පු ගෘහ මන්දිර. එබඳු ගෘහ මන්දිරයක් ගිහියෙකුට යම් සේ ප්‍රිය වෙනවාද ඔබට වෘක්ෂ මූලය එහෙම නැත්නම් විවේක සෙනසුන, එහෙම නැත්නම් ආරණ්‍යය, වෘක්ෂ මූලය ඔබට ඒ තරමටම ප්‍රියශීලී ආකාරයෙන් දැනේවි. ඒ වගේම යම් ආකාරයකට ගිහියෙකුට මනාව විවිත්‍රවත් කරන ලද යහන් ආදිය යම් සේ ප්‍රිය වෙනවාද ඔබට මේ තණකොළ ටිකක් අතුරලා සකස් කරගත්තු ඒ තණකොළ ඇතිරිය ඔබට අර තරම්ම සුවපහසු ප්‍රියශීලී තැනක් හැටියට ඔබට දැනේවි. ඒ වගේම යම්කිසි ගිහියෙකුට ගිනෙල් මීපැණි වෙඩිරු ආදී මේ ප්‍රණීත දේවල් භෞමික හැටියට ඒ අයට යම් සේ ප්‍රිය වෙනවාද ඒවාගේම ඔබට පුතිමුත්තභේසජ්ජ - අරළු ගව මුත්‍රයෙහි දාලා සකස් කරගත්තු ඒ පුතිමුත්තභේසජ්ජය ඔබට එතරම්ම ප්‍රියශීලීව දැනේවි.

මෙන්න මේ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ මහාපුරුෂ චිත්තකයන් හරියට චිත්තකනය කලොත් ඒවා අනුවම මනස සකස් කරගන්නොත් අල්පේච්ඡතාවය, සන්තුෂ්ටිතාවය කොතෙක් වැඩෙනවාද, ඒ අනුව පව්වේකතාවය, චිත්ත විවේකය කොතෙක් මතු වෙනවාද කියන මේ කාරණා බුදුරජාණන් වහන්සේ එහිදී සිහිපත් කරනවා. සිහිපත් කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අනුරුද්ධ එහෙම නම් ඔබ මේ ඉදිරියේ එළඹෙන වස් කාලයන් මේ චේතිය දනව්වේ මේ උණ වනයෙහිම වාසය කරන්න, මේ අෂ්ට මහාපුරුෂ චිත්තකයන් අනුව පිළිපදින්න. එහෙම උපෙදස් දීලා බුදුරජාණන් වහන්සේ වහාම එහි අතුරුදහන් වෙලා නැවත සුංසුමාලගිරි අභියස භේසකලා වනයෙහි භික්ෂූන් වහන්සේලා වැඩ සිටි ඒ විහාරයෙහි පහළ වෙනවා. පහළ වෙලා භික්ෂූන් වහන්සේලාට ආමන්ත්‍රණය කරලා එහිදී මේ අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ගේ චිත්ත සන්තානයෙහි ජනිත වුනු මේ මහාපුරුෂ චිත්තක හතත්, ඒකට බුදුරජාණන් වහන්සේ එකතු කරපු මේ අටවෙනි මහාපුරුෂ චිත්තකයන් ඒකරාශී කරලා මහාපුරුෂ චිත්තක අටක් හැටියට තථාගතයන් වහන්සේ භික්ෂූන් වහන්සේලාට දේශනා කරනවා.

එතකොට අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ගේ චිත්ත සන්තානයේ මතු වුනාට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවක් හැටියට නැවත භික්ෂූන්

වහන්සේලාට දේශනා කළ නිසා එය සම්බුද්ධ දේශනාවක් හැටියට ත්‍රිපිටකයකට එකතු වෙන්නේ. එතකොට ඒ පිළිබඳව තමයි අපි මෙතෙක් සාකච්ඡා කළේ. එතකොට අද නියෙන්නෙ බුදුරජාණන් වහන්සේ එකතු කළ අටවැනි මහාපුරුෂ විතර්කය පිළිබඳව කතාබහ කරන්නට. එතකොට මේ පුරුෂ විතර්ක කොයි තරම් ප්‍රයෝජනවත් වෙනවාද නිවන් දකින්නට, නිවන් මග පුහුණු කරන කෙනෙකුට කිව්වොත් අනුරුද්ධ හාමුදුරුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ උපදෙස් පරිදි ඒ වස් කාලසීමාව ඒ උණ වනයෙහිම මේ මහාපුරුෂ විතර්කයත් අනුව උන්වහන්සේ පිළිපදිමින් වස් කාලය අවසන් වෙතකොට සකල ක්ලේශයන් ප්‍රහීණ කරලා අර්හත් මාර්ග ඥාණය සාක්ෂාත් කරන්නට උන්වහන්සේ සමත් වුනා. එතකොට උන්වහන්සේගේ සිතෙහි පහළ වුණු ආකාරයටම මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නේ එයින් එල ලබන්නට පුළුවන් වෙන්නේ අල්පේච්ඡ තැනැත්තාටයි, සන්තුෂ්ටිය ඇති තැනැත්තාටයි, පව්වේකය ඇති තැනැත්තාටයි ආදී වශයෙන් මේ මහාපුරුෂ විතර්ක උන්වහන්සේගේ චිත්ත සන්තානයේ මතුවුනේ. බුදුරජාණන් වහන්සේත් ඒක අගය කලා. ඉතින් ඒක සැබැවටම ප්‍රායෝගිකව කොයිතරම් ඵලදායකද කියන බව ඒ වස් කාලය වස්තුත් මාසය ඇතුළත උන්වහන්සේ ප්‍රයෝගිකවම අත්දැක්කා. ඒ විදියට තමයි අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ගේ අර්හත්වය සිදුවුන බව පෙන්වා දෙන්නේ. ඉතින් මේ විදියට අර්හත්වය කෙළවර කොට ඇති ඉතාම උත්තරීතර ප්‍රතිපත්ති මාර්ගයක් හැටියට දැක්වෙන මේ මහාපුරුෂ විතර්ක, අපි මුල් දේශනාවලදී සිහිපත් කලා, මේවා මහාපුරුෂ විතර්ක හැටියට දක්වන්නේ මහාපුරුෂයන්ගේ සිත්වල පහළ වෙන සංකල්ප නිසා, ඒ වගේම නිර්වාණය කියන්නේ මහා ප්‍රාර්ථනාවක්, සුවිශේෂ ප්‍රාර්ථනාවක්. ඒ මහා පැතුම සඵල කරගන්නට උපකාරවත් වෙන විතර්ක නිසාත් මේවා මහාපුරුෂ විතර්ක හැටියට හඳුන්වනවා. එතකොට අපි මේ වෙනකොට ඉන් හතක් සාකච්ඡා කලා.

අද අටවෙනි කාරණය. ඒ තමයි **නිපපඤ්චාරාමස්සායාං ධම්මො නිපපඤ්ච රතීනො නායං ධම්මො පපඤ්චාරාමස්ස පපඤ්චරතීනො.** බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ අටවැනි කාරණය මහාපුරුෂ විතර්කයක් හැටියට දක්වනවා. මොකක්ද එතකොට එහි අර්ථය. මහණෙනි, මේ ධර්මය ප්‍රපංචයන්ගෙන් සිත නිදහස් කරගත්තු තැනැත්තාටයි, ප්‍රපංචයන්හි නොඅලුණු තැනැත්තාටයි, නිපපංච කියලා කියන්නේ ප්‍රපංචයන්ගෙන් සිත නිදහස් වුණු. එතකොට නිපපඤ්ච රතීනො කියලා කියන්නේ ඒ ප්‍රපංචයන්ගෙන් සිත මුදවාගන්නට කැමැති

තැනැත්තාට. නායං ධම්මෝ පපඤ්චාරාමස්ස පපඤ්ච රතීනෝ. මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට බැහැ මේකෙන් ප්‍රයෝජන ගන්නට බැහැ කාටද? ප්‍රපංචයන්හි ඇලුනු ඒ වගේම ඒ ප්‍රපංචයන්ට පිනවූ තැනැත්තාට ඒ ප්‍රපංචයන්හි බැසගත්තු තැනැත්තාට මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා මෙයින් එල ලබන්නට බැහැ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ.

එතකොට මොකක්ද මේ ප්‍රපංච කියලා කියන්නේ? මොකක්ද ප්‍රපංචයන්හි ඇලෙනවා ගිලෙනවා කියලා කියන්නේ. කොහොමද ප්‍රපංචයන්ගෙන් සිත නිදහස් කරගන්නේ. මේ කාරණා පැහැදිලි කරගන්නට ඉතාම වැදගත් වන සූත්‍රයක් තමයි මජ්ඣිම නිකායේ මද්දපිණ්ඩක සූත්‍රය. මේ මද්දපිණ්ඩක සූත්‍රය නිර්වාණගාමිණී මාර්ගය දක්වන ඉතාම ගැඹුරු ඉතාම වටිනා සූත්‍ර දේශනාවක් හැටියට සඳහන් වෙන්නේ. ඒ මොකද මෙහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන කාරණය ඉතාම සංක්ෂිප්තව දේශනා කරනවා හික්ෂුන් වහන්සේලාට, ඊටපස්සේ ඒක පැහැදිලි කරමින් මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේත් එය අර්ථ විග්‍රහ කරනවා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ සිහිකරන කාරණයත්, ඒ මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන කාරණයත් මේ දෙක අපිට ඉතාමත්ම ප්‍රයෝජනවත් වෙනවා මේ ප්‍රපංච කියන්නේ මොනවාද, ඒ ප්‍රපංච ක්‍රියාවලිය සැකසෙන්නේ කොහොමද, ඒ වගේම නිශ්ප්‍රපංච භාවයට අපේ සිත ගොඩනගාගන්නේ කෙසේද කියලා හරියට තේරුම් ගන්න. ඉස්සෙල්ලා අපි මේ ප්‍රපංච කියන වචනය ටිකක් විස්තර කරගන්නොත් හොඳයි, ප්‍රපංච කියලා කියන්නේ තණ්හාවෙන්, දිට්ඨියෙන්, මානයෙන් යමක් දැඩිව ග්‍රහණය කරගන්නවා නම්, එහෙම නැත්නම් තණ්හා, දිට්ඨි, මාන වශයෙන් යමක් පිළිබඳව කල්පනා කරනවා නම්; ඇසින් දකින රූප, කණින් අහන ශබ්ද, නාසයෙන් ආඝ්‍රාහණය කරන ගන්ධ, දිවෙන් ලබන රස, කයින් ලබන ස්පර්ශ, සිතින් ලබන අරමුණු තෘෂ්ණාවෙන් ග්‍රහණය කරනවා. ඒවා පිළිබඳව තෘෂ්ණාවෙන් කල්පනා කරනවා. එතකොට එහෙම තෘෂ්ණාවෙන් කල්පනා කරනවා නම් එය ප්‍රපංචයක් හැටියට හඳුන්වනවා.

ඊළඟට දිට්ඨියෙන් කල්පනා කරනවා. දිට්ඨියෙන් කියලා කියන්නේ සක්කාය දිට්ඨි. මම තමයි මේ දකින්නේ, මම තමයි මේ අහන්නේ, මට තමයි ඇහෙන්නේ, මට තමයි දැනෙන්නේ, මට තමයි මේ හිතෙන්නේ. එතකොට මෙතන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් ආත්මයක් හෝ මම කියලා කෙනෙක් ඇත්තේ නැහැ පවතින්නේ නාමරූප ධර්මයන්ගේ අනෙකුත් ක්‍රියාකාරීත්වයක් පමණයි, ඒ පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රියාකාරීත්වය සත්ව, පුද්ගල, ආත්ම ස්වරූපයෙන් හිතනවා. ඒ විදියෙන් යමක් පිළිබඳව, එතකොට

අරමුණු ගැනීම මේ ඉන්ද්‍රිය සහ ඒ ඉන්ද්‍රිය ඇසුරු කරගත්තු විඤ්ඤාණය නිසා තමයි සිද්ධ වෙන්නෙ, මේක ඇත්තටම හේතුඵල ක්‍රියාවලියක්. මේක ඇත්තටම උපකල්පනයකින් සිද්ධ වෙන්නා වගේ වැඩපිළිවෙලක් තමයි මෙතන සිද්ධ වෙන්නෙ. නමුත් අපිට හිතෙනවා මෙතන මම තමයි මේ දකින්නෙ ඇහෙන්න, මට තමයි දැන් මේ කන්වලට ඇහෙන්නෙ, මම තමයි හොඳට තේරුම්ගන්නෙ. අන්න ඒ විදියට ආත්ම සංඥාවෙන්, සක්කාය දිට්ඨියෙන් ඒ දිහා බලන්නට පෙළඹෙනවා. ඒ පෙළඹවීම, ඒ චිත්තනය, ඒ වැරදි ආකල්පය, ඒ දෘෂ්ටි සහගතව ඒ අරමුණු පිළිබඳව සිතන කල්පනා කරන ස්වභාවය හඳුන්වනවා ප්‍රපංච කියලා. ඊළඟට මාන වශයෙන්, මාන කියලා කියන්නෙ මැන බලනවා. සන්සන්දනය කරනවා, ඒ රූපයට වඩා මේ රූපය හොඳයි, ඒ ශබ්දයට වඩා මේ ශබ්දය හොඳයි, මේ ශබ්දයට වඩා ඒ ශබ්දය ප්‍රණීත බවින් අඩුයි. මේ රූපයට වඩා ඒ රූපය උසස් තත්වයෙන් අඩුයි, මේ විදියට සන්සන්දනය කරනවා සමාන වශයෙන් හෝ වඩා උසස් වශයෙන් හෝ වඩා පහත් ආකාරයෙන් මැන බලනවා. ඒක තමයි මාන කියලා කියන්නෙ. එතකොට අර සක්කාය දිට්ඨියෙන් ගත්තහම, මානයෙන් ගත්තහම ඔහොම සන්සන්දනය කර කර මැන බල බල ඒවා විනිශ්චය කරන්නට ඕන වෙනවා. එහෙම යමක් පිළිබඳව සිතනවා නම් කල්පනා කරනවා නම් ඒවා හඳුන්වනවා ප්‍රපංච කියලා.

එතකොට මේ ප්‍රපංච කියන වචනය ඇත්තටම අපි සරලව තේරුම් ගන්නොත් නිකං අග මුල තෝරගන්න බැරිව අවශ්‍ය දේ අනවශ්‍ය දේ තෝරගන්න බැරිව නිකං මොනවාහරි එකට පටලවාගන්නෙ, දැන් අපි හිතමු නූල් බෝලයක් ගත්තයින් පස්සෙ ඒකෙ අග හොයාගන්නත් බෑ මුල හොයාගන්නත් බෑ, මේක ප්‍රයෝජනවත් ද දන්නෙත් නෑ වැඩකට ඇත්තෙන් නෑ හැබැයි අරක පටලවාගෙන එහෙත් මෙහෙත් ඇද ඇදා ඒකත් එක්කම ඒකත් එක්කම පැටලෙනවා. අන්න ඒ වගේ මේ ප්‍රපංච කියලා කියන්නෙ ඒ විදියට තේරුමක් නැති අර්ථයක් නැති දේවල් අගක් මුලක් නැතිව ඉමක් කොනක් නැතිව පටලවාගෙන ඒ සිතුවිලි ලෝකයකම හිරවෙනවා. එතකොට යථාර්තය තෙවෙයි දකින්නෙ. එතකොට මේවා තව තැන්වල හඳුන්වනවා මඤ්ඤානා කියලා. මඤ්ඤානා කියලා කියන්නෙ මනෝමය වශයෙන් ගොඩනගා ගන්නා සංකල්ප, දෘෂ්ටි. එතකොට ඒවා යථාර්තයක් හැටියට පවතින දේ තෙවෙයි, ඒ කියන්නෙ රූපය කියන එක යථාර්තයක් හැටියට පවතිනවා. හැබැයි ඒ රූපය පිළිබඳව තෘෂ්ණා සහගතව හිතන දේ තමන්ගේ චිත්ත සංකල්පනාවක්. ඒ රූපය පිළිබඳව දෘෂ්ටි සහගතව හිතන දේ ඒක තමන්ගේ මනෝභාවයක්, ඒක තමන්ගේ

අදහසක්. ඊළඟට ඒ පිළිබඳව මැන බලලා මේක හොඳයි, මේක උසස්, මේක පහත් ආදී වශයෙන් ඒ හිතන දේවල් ඒවා ලෝකෙ සැබෑ දේවල් නෙවෙයි ඒවා මානසිකව ගොඩ නගන සංකල්ප. අන්න ඒ විදියට සංකල්පීය වශයෙන් මනෝභාවයන් වශයෙන්, දෘෂ්ටි වශයෙන් අපි ගොඩ නගා ගන්නා සිතුවිලි ජාලයක් තුළ අපි හිරවෙනවා පැටලෙනවා ඒක තමයි පොදුවේ ගන්නහම ප්‍රපංච කියලා හදුන්වන්නේ. එතකොට දිගින් දිගට, දිගින් දිගට ඒවා ඔස්සේ අපේ මනස ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ මදුපිණ්ඩික සූත්‍රයේදී දක්වන්නේ **යථො නිදානං භික්ඛු පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සංකා සමුදා චරන්ති තත්ත චෙ තත්ති අභිනන්දිතබ්බං අභිවදිතබ්බං අජ්ජෝසේතබ්බං ඒසේවන්තො රාගානුසයානං පටිගානුසයානං දිට්ඨානුසයානං විචිකිච්ඡානුසයානං මානානුසයානං භවරාගානුසයානං අවජ්ජානුසයානං**. එතකොට අනුසය ධර්ම හැටියට අපේ සිතේ ක්‍රියාත්මක වෙන කෙලෙස් හතක් තියෙනවා. අනුසය කියලා කියන්නේ, අපි මීට පෙරත් නිතරම සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා, අපේ සිත් සතත් වල ක්ලේශ ධර්මයන්ගේ අවස්ථා තුනක් තියෙනවා. අනුසය අවස්ථාව, පරිඋට්ඨාන අවස්ථාව සහ ව්‍යතික්‍රමණ අවස්ථාව. අනුසය අවස්ථාවයි කියලා කියන්නේ නියේද නැද්ද කියලා හොයන්න බැරි මට්ටමින් එහි මූල අවස්ථාව පවතිනවා අපේ චිත්ත සන්තානය හා බැඳී. ඇත්තටම ඒක ධර්මයෙහි පොත පත වල උපමාවක් හැටියට දක්වන්නේ අළයට පවතින ගින්න සේ. එතකොට මතුපිටින් බැලුවට ජේන්නේ නෑ ගිනිහුල ඇතුලත තියෙනවා. එතකොට කඩදාසියක් දැමීමොත්, පුලුන් ටිකක් දැමීමොත් ටිකක් වෙලා දුම් ගහලා ඇවිලෙන්නට පටන් ගන්නවා. එතකොට අර ඇවිලෙන අවස්ථාව එහෙම නැත්නම් දුම් ගහලා මේක සක්‍රීය වෙන අවස්ථාව තමයි පරිඋට්ඨාන අවස්ථාව. ඊටපස්සේ ඒ ගින්න මතුවෙලා අවට තියෙන දේවල් දවන අවස්ථාව තමයි ව්‍යතික්‍රමණ අවස්ථාව. අර අළයට පවතින අවස්ථාව තමයි අනුසය අවස්ථාව.

එහෙම නැත්නම් අපි තවත් උපමාවක් සමහර අවස්ථාවල සිහිපත් කරලා තියෙනවා, හරියට දැන් අපේ කයේ පිළිකාවක් නියේද කියලා වර්තමාන වෛද්‍ය පරීක්ෂණ කරලා බැලුවොත් ඒ වෛද්‍යවරු සියලුම පරීක්ෂණ කරලා කියන්නට පුලුවන් ඔබට පිළිකාවක් නැහැයි කියලා. එතකොට පිළිකාවක් නැහැයි කියලා කියන්නේ විකෘති ආකාරයෙන් අවශේෂ ප්‍රකෘති සෛල ආක්‍රමණය කරමින් වැඩෙන විකෘති සෛල සමූහයක් එහෙම ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ නෑ. එතකොට පිළිකා සෛල කියලා කියන්නේ ඒ

විදියට විකෘති වෙච්ච සෛල අනික් නිරෝගී සෛල ආක්‍රමණය කරමින් ඒවා අනික්‍රමණය කරගෙන වේගවත්ව ආක්‍රමණයීලීව වැඩෙනවා. එතකොට ඒ තැනැත්තා රෝගී වෙන්නට එය හේතුවක් වෙනවා. දැන් එතකොට ඒ පරීක්ෂණ කරලා එහෙම ගැටළුවක් නැහැ කියලා වෛද්‍යවරයෙක් කියන්න පුළුවන්. හැබැයි ඒ කියලා එක විනාඩියක් යනකොට නැවත අර විකෘති ආකාරයෙන් සෛල වර්ධනය වෙන්නට ඕන නම් පුළුවන්. ඇයි එහෙම ඕනම මොහොතක විකෘති වීමේ හැකියාව ඇති හේතුප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නා වූ වෙනස් වෙන සුළු වූ රූප කලාප ටිකක් තමයි මේ කයෙහි පවතින්නේ. ඒ නිසා ඒවා ඕනම මොහොතක වෙනස් වෙන්න පුළුවන්, විකෘති වෙන්න පුළුවන්. හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්න නිසා වෙනත් හේතු ප්‍රත්‍යය ඒකට බලපෑමටත් අර මුලින් තිබ්ච්ච තත්වය හාත්පසින් වෙනස් වෙන්නට පුළුවන්. මොකද දේවල් ස්ථාවර නිත්‍ය තත්වයක් නම්නේ ඒවා වෙනස් වෙන්නේ නැත්තේ. හැබැයි මේ නාමරූප ධර්ම එහෙම ඒවා නෙවෙයි, මේවා සංකතයි. හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්නේ, විපරිණාමයි, වහා වෙනස් වෙනවා.

එතකොට ඒ නිසා ඕනෑම මොහොතක අර විකෘතිය සඳහා අදාළ ප්‍රත්‍යය සහාය වුනොත් සක්‍රිය වෙන්නට පුළුවන්. හරියට අර ගිනි පුපුරට අළු උඩින් තිබුනා වුනාට උඩින් පුළුන් ටිකක්, කඩදාසි කැල්ලක් දාලා තිබ්බොත් ටික ටික දුම් ගහලා දුම් ගහලා එකපාරට ඇවිලෙන්නට පුළුවන්. එතකොට ඒ දුම් ගහලා කියන්නේ දැන් මේ දෙක අතර, අර දහනය වෙන්නට සුදුසු ඉන්ධනයන් ගින්නත් අතර යම්කිසි සම්බන්ධතාවයක් ගොඩනැගීම හරහා තමයි දැන් අර දුම් දැමීම සිද්ධ වෙන්නේ. එතකොට පරිඋච්චානයට පත්වෙනවා, ඒ කියන්නේ අවදි වෙනවා, සක්‍රිය වෙන්නට පටන් ගන්නවා. ඊටපස්සේ ඒක වහාම ගිනිගෙන දහනයට ලක්වෙනවා. ඒක තමයි ව්‍යතික්‍රමණ අවස්ථාව හැටියට.

එතකොට අපේ මනසේ ඒ වගේ ගිනිගෙන දැවෙන ක්ලේශ අනුසය වලට බාහිරින් අදාළ ප්‍රත්‍යය ලැබෙනකොට, ඒක තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ **පබ්බසර නිදං භික්ඛවෙ චිත්තං පඤ්චකො ආගන්තුකේහි උපක්කිලේසේහි උපක්කිලිට්ඨා** - මිනිස් සිත ප්‍රභාශ්වරයි, ඇයි මිනිස් සිත ප්‍රභාශ්වරයි කියලා කියන්නේ, කුසලයකින් තමයි මනුස්ස ලෝකෙ උපදින්නේ, අකුසලයකින් උපදින්නේ නෑ, ඉතාම දුර්වල තත්වයෙන් උපදින තැනැත්තා පවා දුර්වල කුසලයකින් උපදින්නේ. එතකොට කුසල් සිත පිරිසිදු සිතක්, ඒ නිසි **පබ්බසර නිදං භික්ඛවෙ චිත්තං** - මහණෙනි මේ පුද්ගලයාගේ සිත ප්‍රභාශ්වරයි. ඒ ප්‍රභාශ්වරයි

කියලා කියන්නෙ අර උත්පන්නි සිත. හැබැයි **පඤ්චකො ආගන්තුකේහි උපක්කල්පේහි උපක්කලිට්ඨා** - නමුත් බාහිර උපක්ලේශයන් නිසා කිළිටි වෙනවා. ඒ බාහිර උපක්ලේශයන් නිසා කිළිටි වෙනවා කියලා කියන්නෙ අර ඇතුලත අනුසය ධර්ම දැන් සිත පිරිසිදු වුනාට අර කෙලෙසෙන්නට පුලුවන් ගතිය තියෙනවා, ඒ සම්භාවිතාව තියෙනවා. ඒක නැතිවෙලා නෑ. පිළිකා රෝගයක් නෑ කියලා කිව්වට ඒ ඕනම මොහොතක යළි විකෘති සෛල සක්‍රිය වෙන්නට පුලුවන් ගතියක් තියෙනවා, එහෙම සම්භාවිතාවක් තියෙනවා. අන්න ඒ වගේ අපේ මනසේ ඕනම මොහොතක අවදි වෙන්නට පුලුවන් නිලීන යටපත් වුනු නිදිගත් ක්ලේශ මූලයන් ක්ලේශ ස්වභාවයන් පවතිනවා, ඒවා තමයි මේ අනුසය කියලා හඳුන්වන්නෙ. එතකොට ඒක බාහිර ප්‍රත්‍යය උදව් කරගෙන සක්‍රිය වෙන අවස්ථාව පරිඋට්ඨාන අවස්ථාව. ඒක කායිකව වාචසිකව ක්‍රියාත්මක වෙන අවස්ථාව ව්‍යතික්‍රමණ අවස්ථාවයි කියලා හඳුන්වනවා.

එතකොට ධර්මයෙහි අනුසය වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන මූලික ක්ලේශ මූලයන් හතක් පිළිබඳව දැක්වෙනවා. ඒ තමයි රාගානුසය, ඊළඟට පටිගානුසය, දිට්ඨානුසය, ඊළඟට විචිකිච්ඡානුසය, මානානුසය, භවරාගානුසය සහ අවිජ්ජානුසය. මේ කරුණු රාග පටිග දිට්ඨි විචිකිච්ඡා මාන ඊළඟට භවරාග අවිජ්ජා කියන මේ කාරණා හත තමයි මූලික වශයෙන් අර අනුසය ධර්ම හැටියට ඕනම මොහොතක විවිධ ස්වරූප වලින් සක්‍රිය වෙන්නට පුලුවන් හැකියාවෙන් පවතින්නෙ. එතකොට ඒවා මූලික අවස්ථාවේ පවතිනකොට ඔය නම් වලින් හැඳින්වුවට ඒවා සක්‍රිය වෙනකොට විවිධ ස්වරූපයෙන් සක්‍රිය වෙන්නට පුලුවන්. ඒ කියන්නෙ දැන් රාගානුසය; රාගානුසය සක්‍රිය වෙනකොට තණ්හාව හැටියට, ලෝභය හැටියට, බලාපොරොත්තුව හැටියට, සෙනෙහස හැටියට, ආදරය හැටියට, ඕනකම හැටියට, කැදරකම හැටියට මේ විවිධ ස්වරූපයන්ගෙන් මේක සක්‍රිය වෙන්නට පුලුවන්. ඊළඟට පටිගානුසය සක්‍රිය වෙනකොට ඒක ක්‍රෝධය, කෝපය, ද්වේශය, වෛරය, ඊර්ෂ්‍යාව ඊළඟට නොසතුට, නුරුස්තා බව, පසුතැවීම, ශෝකය, දුක, හීනිය මේ විවිධ ස්වරූප වලින් ඒක සක්‍රිය වෙන්නට පුලුවන්. අන්න එහෙම සක්‍රිය වෙන්නට පුලුවන්කම තියෙන්නෙ මූලික ක්ලේශ මූලයන්, ක්ලේශ අනුසය තමයි මේ නම් හතෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නෙ.

එතකොට දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මදුපිණ්ඩික සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන කාරණය තමයි **යථා නිදානං භික්ඛු පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සංකා සමුදා වරන්නි** - මහණෙනි යම් කරුණක්

හේතු කොටගෙන පුද්ගලයා මේ ප්‍රපංච සංඥා සංකායාන ක්‍රියාකාරීත්වයකට එළඹෙනවාද, ඒ කියන්නේ පුද්ගලයාගේ චිත්ත සන්නාය අර තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් ප්‍රපංච සංකායාන ස්වරූපයකින් සක්‍රිය වෙනවා. ඒක තමයි මෙතන **පපඤ්ච සඤ්ඤා සංකා සමුදා චරන්ති** කියලා කියන්නේ. එතකොට ප්‍රපංච සංඥා සංකායාන ක්‍රියාත්මක වීමක් තමයි වෙන්නේ. ඒ මොකද අර ප්‍රපංචයන්ට අදාළ අර ක්ලේශ මූලයන් තණ්හා, මාන, දිට්ඨි කියන මේ අනුසය ධර්ම වල සහාය ලබාගෙන දැන් අර පටලාවෙන භවය දිග්ගස්සගන්න අනතුරුදායක තත්වයකට තමයි දැන් ඔහුගේ මනස හැසිරෙන්නේ.

එතකොට යම් කරුණක් හේතුකොටගෙන පුද්ගලයාගේ මනස මේ ප්‍රපංච සංඥා සංකායාන ක්‍රියාකාරීත්වයකට එළඹෙනවාද, ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා **තත්ත වෙ තත්ති අභිනන්දිතබ්බං අභිවදිතබ්බං අජ්ජොසේතබ්බං** - එතකොට ඒ තැනැත්තාට හරියට වැටහුනොත් ඒ තැනැත්තාට හරියට අවබෝධ වුනොත් මේ විදියට මේ තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් ගන්නට තරම් දෙයක් මෙහි නැහැ කියන බව ඒක වචන තුනකින් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒක ඉතාම විචිත්‍රවත්ව පැහැදිලි කරනවා, **තත්ත වෙ තත්ති අභිනන්දිතබ්බං අභිවදිතබ්බං අජ්ජොසේතබ්බං**. එතකොට ඒ පුද්ගලයාට යම් මොහොතක අවබෝධ වුනොත් වැටහුනොත්, **තත්ති අභිනන්දිතබ්බං** - එතන ආශ්වාදනය කරන්නට සතුටු වෙන්නට මේක හොඳයි මේ රූපය හොඳයි මේ ශබ්දය හොඳයි මේ ගන්ධය හොඳයි, මේ ස්පර්ශය හොඳයි, මේ රසය හොඳයි, මේ මනෝභාවය මේ ආරම්භණය හොඳයි මේ කීර්තිය මේ ප්‍රසාදය හොඳයි, මේ ලැබීම හොඳයි මේ විදියට ඒක ආශ්වාදනය කරන්නට තරම් දෙයක් එහි නැහැ කියලා හරියට වැටහුනොත්, ඇයි එතන ආශ්වාදනය කරන්නට දෙයක් නැත්තේ එහි පවතින්නේ හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන වහා බිඳී යන සංස්කාර සමූහයක් පමණයි. එතන මමත්වයෙන් ගන්න දේකුත් නෑ සංසන්දනය කරලා උස් මිටිකම් බලන්න දේකුත් නෑ තෘෂ්ණාවෙන් වළඳගන්නට තරම් වැදගත් දෙයක් නෑ හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන වහා බිඳී යන නිසරු වූ අනිත්‍ය වූ දුක් වූ අනාත්ම වූ සංස්කාර සමූහයක්ය මෙතන තියෙන්නේ කියන බව හරියට ඒ තැනැත්තාට වැටහුනොත්, ඒ තැනැත්තාට අවබෝධ වෙනවා **තත්ති අභිනන්දිතබ්බං** - මෙතන ඒ විදියට නිකං උද්දාමයට පත්වෙන්නට වළඳගන්නට මුසපත් වෙන්නට ගිලෙන්නට තරම් වැදගත් වූ සාරවත් වූ යමක් නැහැ කියන බව ඒ තැනැත්තාට හරියට වැටහුනොත්, **තත්ති අභිනන්දිතබ්බං**.

තත්ති අභිවදනබ්බං, ඒක හරිම වටින කාරණයක්. දැන් අපිට යමක් බොහෝම ප්‍රියශීලීව දැනුනහම බොහෝම මිහිරි විදියට ආශ්වාදනීය විදියට අපි ගත්තහම අපිට ඒක අනිත් අයට කියවන්න ඕන. මේක මෙහෙමයි හරිම ලස්සනයි, හරිම වටිනවා, හරිම සුවදයි, හරිම විවිත්‍රයි, මේක හරිම වටින දෙයක් කියලා දැන් අපිට කට මදි කියාගන්න මේවා. ඒක තමයි මේ අභිවදනි කියලා කියන්නෙ, වදනි කියලා කියන්නෙ කියනවා පාළියෙන්. එතකොට අභිවදනි කියලා කියන්නෙ ඒක මේ උසස් ආකාරයෙන්, වඩා උසස් විදියට වඩාත් ප්‍රණීන විදියට වර්ණනා කර කර අනිත් අයට මේක දනවනවා. දැන් මේ පෘථග්ෂ්‍ය මනසේ තියෙන එක්තරා ස්වභාවයක් තමයි පින්වතුනි එහෙම මිහිරිවට දෙයක් දැනුනහම රසවත් විදියට මේ ඉන්ද්‍රියන්ට දෙයක් දැනුනහම ඉන්ද්‍රියන් උත්තේජනය කරන විදියේ ආශ්වාදනීය ස්වභාවයෙන් යමක් දැනුනහම ඒක තනියෙන් විදගෙන ඉන්න බැහැ ඒක අනිත් අයත් එක්ක කියන්න ඕන. අනිත් අයට පෙන්වන්න ඕන, අනිත් අයට දනවන්න ඕන. දැන් ඔය මිනිස්සු ඒ වගේ ලස්සන දෙයක් දැක්කහම ඉක්මණට පින්තූරයක් ගන්න උත්සාහ කරන්නෙ, ඉක්මණට වීඩියෝ කරගන්න උත්සාහ කරන්නෙ. එතකොට ඒ මොකද මේක මේ අනිත් අයටත් පෙන්වන්න, අනිත් අයත් එක්කලා හුවමාරු කරගන්න. එතකොට මේ කාමයෙහි එක්තරා ස්වරූපයක් තමයි තමන් විදිනවා වගේම තමන් මෙහෙම දෙයක් වින්ද බව අනික් අයට දැනවීමේ කැමැත්ත, එතකොට අපි මේ වගේ වටිනා තැනකට ගියා, මේ වගේ වටිනා දෙයක් දැක්කා, එතකොට එහෙම වුනහම අපිට ඒක නොකියා ඉන්න බැරි ගතියක් එනවා. එහෙම ඇතුලත පෙළඹවීමක් වෙනවා. අන්න ඒක තමයි මේ අභිවදනි කියලා කියන්නෙ. එතකොට යම්කිසි කෙනෙකුට හරියට දැනුනොත් එහෙම මෙනත මේ ආශ්වාදනය කරන්නට තරම් දෙයක් නෑ කියලා එතනින් එහාට ඒ තැනැත්තාට එහෙම උසස් විදියට වර්ණනා කර කර කියන්න දේකුත් එතනින් එහාට ඇත්තෙ නැහැ. එහෙම එකකුත් නැතිවෙනවා එතනින් එහාට.

ඊළඟට **අජිජොසේනබ්බං.** ඒකටම බැසගෙන තෘෂ්ණාවෙන් උපාදාන කරගෙන, දැඩිව ග්‍රහණය කරගෙන ඒකෙ ගිලෙන්නට තරම් මුසපත් වෙන්නට තරම් ඒකෙ කොටස් කාරයෙක් වෙන්නට තරම් එහෙම වැදගත් දේවල් මේ සංස්කාර ධර්මයන් අතර නැහැ කියලා හරියට දැනුනොත් අන්න එතනදි ඒ තැනැත්තාට මොකද වෙන්නෙ, **ඒ සේවන්තො රාගානුසයානං** - එතනින්ම ඒ තැනැත්තාගේ අර රාගානුසය අවසන් වෙනවා. එතනින් එහාට ඔහුගේ රාගානුසය ක්‍රියාත්මක වෙන්නට ආහාර

සඳහා දේවල් නෑ. ඉන්ධන නෑ, ඒකට අවශ්‍ය ප්‍රත්‍යය නෑ. එතකොට ප්‍රත්‍යය නැතිවෙච්ච ගමන් දැන් ඒ ප්‍රත්‍යය තියෙන්නෙ මේ වැරදි විදියට හිතන තාක් කල්. අර ප්‍රපංච ආකාරයෙන්, තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් හිතන තාක් කල් තමයි ආහාර ටික ලැබෙන්නෙ. එතකල් තමයි මේකෙ ගිලිලා මුසපත් වෙලා මේක ආශ්වාදනය කරමින්, ඊටපස්සෙ මුව නොසැහෙන විදියෙන් අනිත් අයට මේක වර්ණනා කරමින් එහෙම අපිට ඉන්න ඕන වෙන්නෙ අර විදියට තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් අපි ඒක අර මඤ්ඤතාවන්ගෙන්, එහෙම නැත්නම් ප්‍රපංචයන් හැටියට ග්‍රහණය කරන තාක් කල් පමණයි. යම් මොහොතක එහෙම ඇලෙන්නටවත්, එහෙම කියවන්නටවත්, එහෙම මුසපත් වෙන්නටවත්, ග්‍රහණය කරගන්නටවත් තරම් වැදගත් දෙයක් මේකෙ නැහැ කියලා හරියටම ප්‍රත්‍යක්ෂ වුනොත්, **ඒසේවන්තො රාගානුසයානං** - එතනින් එහාට ඒ තැනැත්තාගේ අර ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට හේතුවෙන යම් මූලයක් තිබුනා නම් මේ මූලය මෙතනින් අහෝසි වෙනවා.

ඒසේවන්තො පටිගානුසයානං - ඒ තැනැත්තාට ගැටෙන්න හැපෙන්න යම් මූලයක් තිබ්බා නම්, ඇයි ගැටෙන්නෙ හැපෙන්නෙ? එක් දේකට කැමැති වෙනකොට ඊට වඩා වෙනස් දේ පිළිබඳ ගැටෙනවා. එක් ආකාරයකට කැමැති වෙනකොට එයින් පරිබාහිර ආකාර පිළිබඳව අපි ගැටෙනවා. එතකොට මේ ඇලීම නිසා රාගය නිසාම තමයි පටිගය ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ. ඒ නිසානෙ මේ ක්ලේශයන් දෙකම එකවර අහෝසි වෙන්නෙ. දැන් අනාගාමී මාර්ග ඥාණයෙන් තමයි කාමරාග පටිග දෙකම අහෝසි වෙන්නෙ. එතකොට ඒ කාමරාගය තියෙන තාක් කල් තමයි මේ පටිගය, ගැටුම ඇතිවෙන්නෙ. කාමරාග කියලා කියන්නෙ කැමැති දේවල් වලට ඇලෙන ගතිය. ඉතින් ඒ කැමැති දේහි ඇලෙන තාක් කල් තමයි අකැමැති දේ පිළිබඳව ගට්ඨනයක් නිර්මාණය වෙන්නෙ. එතකොට අර රාගානුසය දුරුවෙනවා වගේම දැන් පටිගානුසයත් දුරුවෙනවා. මොකද එහෙම ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට යමක් නැත්නම් ගැටෙන්නට අදාළ කිසිවක්ම මෙහි නෑ කියන එක ඒ තැනැත්තාට හරියටම ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙනවා.

ඊළඟට **ඒසේවන්තො දිට්ඨානුසයානං** - එතකොට මේ සංස්කාර ධර්මයන් හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගෙන වහා බිඳී යන්නෙ නාමරූප ධර්ම පමණයි කියලා හරියට වැටහෙනකොට එතන සත්වයෙක්වත් පුද්ගලයෙක් වත් ආත්මයක් වත් මම කියලා ගන්නට කිසිවක්ම නෑ කියන

බව ඒ තැනැත්තාට ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙනවා. ඒ ප්‍රත්‍යක්ෂ වීමත් එක්කලාම අර දිවියේ අනුසය අහෝසි වෙනවා.

ඊළඟට **ඒසේවන්තො විවිකිච්ඡානුසයානං** - මේ නාමරූප ධර්මයන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳව යම් සැක සංකාවක් තිබුනා නම් ඒ සැකය සම්පූර්ණයෙන්ම දුරුවෙනවා.

ඊළඟට **ඒසේවන්තො මානානුසයානං** - එකින් එක දේවල් උසස් පහත් කියලා සන්සන්දනය කිරීමක් මෙනෙක් තිබුනා නම් ඒ ප්‍රශ්නය මෙනනින් ඉවර වෙනවා. ඊට අදාළ සාධක මූලයන් සම්පූර්ණයෙන් එතනින් අහෝසි වෙනවා.

ඊළඟට **ඒසේවන්තො භවරාගානුසයානං** - භවරාග කියලා කියන්නෙ පවතින්න කැමැති බව, ජීවත් වෙන්න කැමැති බව, ඉන්න කැමැති බව. එතකොට ඇඬිද අපිට ජීවත් වෙන්න ඕන වෙන්නෙ, මේ ජීවත් වීමට තරම් පවතින්නට තරම් වැදගත් දේවල් මෙනත තියෙනවා, ආශ්වාදනීය දේවල් තියෙනවා. ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට විඳින්නට සුදුසු දේවල් තියෙනවා කියලා හැඟෙන තාක් කල් තමයි අපිට ඒවා විද විදා ඉන්න ඕන කියලා හිතෙන්නෙ. දැන් අපිට ලස්සන තැනක් බලන්න ගියොත් එතන ගැන අපිට හොඳ ප්‍රියශීලී හැඟීමක් ඇතිවෙනවා නම් ඉක්මණට යං කිව්වොත් අපි කැමැති නෑ ඉක්මණින් යන්න, තව පොඩ්ඩක් වෙලා ඉඳලා යං තව. තව ටිකක් මෙනත බලලා යං. තව ටිකක් මෙනත විඳලා යං. මොකද අර එතන විඳිය යුතු යමක් තියෙනවා කියලා අපි හිතනවා. එතකොට තමයි රැඳෙන්න කැමැති වෙන්නෙ. එහෙම නම් මේ කාමාරාගානුසය හේතු කොටගෙන තමයි මේ භවරාගය ඇතිවෙන්නේ. එතකොට රාගානුසය නැති වෙනකොටම ඒ තැනැත්තාට එතනින් එහාට මේ ඉන්න ඕන පවතින්න ඕන රැඳෙන්න ඕන කියන එහෙම රඳා සිටීමේ ඒ අවශ්‍යතාවය මූලය සම්පූර්ණයෙන් අහෝසි වෙනවා, භවරාගානුසය.

ඊළඟට **ඒසේවන්තො අවිජ්ජානුසයානං** - එතකොට මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ යථා ස්වභාවය හරියට පෙනෙනකොට ඒවා වසාගෙන තියෙන අදුර තමයි අවිද්‍යාව කියලා තියෙන්නෙ. ඒ අදුරු කරන්නට පුලුවන් හැකියාව, ඒ ඉඩකඩ, ඒ මූලය සම්පූර්ණයෙන්ම අහෝසි වෙනවා. දැන් මේ කාරණය බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලා. දේශනා කරලා උන්වහන්සේත් නැගිටලා කුටියට වැඩියා. දැන් ඇත්තටම මේ පාලි පාඨය උන්වහන්සේ දේශනා කරලා දැන් ඔය අපි විස්තර කරපු විස්තර ඒ විස්තර කලේ දැන් මේ සූත්‍රයේ තියෙන කරුණු අට්ඨ කතාවේ තියෙන කරුණු

තවත් සූත්‍ර වලින් ගත්තු කරුණු ඔක්කොමත් එක්කනෙ. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔය විදියට විස්තර අරච්ඡානයක් කරන්නෙ නෑ. **යථො නිදානං භික්ඛු පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සංකා සමුදා චරන්ති තත්ත චෙ තත්ති අභිනන්දිතබ්බං අභිවදිතබ්බං අජ්ජෝසේතබ්බං ඒසේවන්තො රාගානුසයානං පටිගානුසයානං** ආදිය දේශනා කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ නික්මුණා. ඊටපස්සෙ භික්ෂූන් වහන්සේලාට අදහසක් ආවා දැන් මේක කාගෙන්ද පැහැදිලි කරගන්නෙ. ඊටපස්සෙ උන්වහන්සේලා මහා කච්චායන මහරහතන් වහන්සේ සම්පයට ගියාට පස්සෙ මහා කච්චායන භාමුදුරුවො දැන් මේ මදුපිණ්ඩික සූත්‍රයේ තියෙන විදියට මං මේ පැහැදිලි කිරීම කරන්නෙ. එතකොට මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ දැන් මේ ප්‍රපංච සංඥා සංඛ්‍යාත ක්‍රියාකාරීත්වය පුද්ගලයා තුළ නිර්මාණය වෙන්නෙ කොහොමද කියන එක විස්තරාත්මකව පැහැදිලි කලා.

එතකොට ඒකත් මදුපිණ්ඩික සූත්‍රයේ දැක්වෙනවා. **චක්කුංවායුසො පටිච්ච රුපේව උප්පජ්ජති චක්ඛු විඤ්ඤාණං.** දැන් ඔන්න මෙන්න මේ ක්‍රියාවලිය සැකසෙන හැටි. උන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා ඇවැත්ති - ඇවැත්ති කියලා කියන්නෙ ඉන්න භික්ෂූන් වහන්සේලාට ආමන්ත්‍රණය කරන්නෙ - ඇවැත්ති, මේ පඤ්චස්කන්ධය හා ක්‍රියාත්මක වෙන ඇසට යම්කිසි අරමුණක් අරමුණු වෙනවා. චක්ඛුංච පටිච්ච රුපේව, ඒකට අදාළ රූපයක ඡායාව වැටෙනවා. වැටුනට පස්සෙ දැන් මේ ඇසත් අර රූප ඡායාවත් හේතුකොටගෙන චක්ඛු විඤ්ඤාණයක් පහළ වෙනවා. චක්ඛු විඤ්ඤාණය කියලා කියන්නෙ ඒක දැනගන්නා සිතක් පහළ වෙනවා. දැන් උදාහරණයක් හැටියට ගත්තොත් පින්වතුනි දැන් ඔපය තියෙන කණ්ණාඩියක් තියෙනවා, ඒ කණ්ණාඩියට ආලෝකය තියෙනවා නම් අර ඉදිරිපස තියෙන රූප ඡායාවත් අර කණ්ණාඩියේ පතින වෙනවා. එතකොට මේක ස්වභාවික ක්‍රියාවලියක්. නමුත් කණ්ණාඩිය දන්නෙ නැහැදැන් මේ රූප ඡායාවක් පතින වුනා කියලා. රූපය දන්නෙත් නැහැමං කණ්ණාඩියේ ප්‍රකට වෙනවා කියලා. දැන් ඒ දෙකම අවිඤ්ඤාණික නිසා ඒ දෙකට එහෙම දැනුමක් නෑ. ඒ වගේ තමයි අපේ ඇස සහ ඇසට අරමුණු වෙන රූපය. හැබැයි දැන් ඇසයි රූපයයි අර කණ්ණාඩිය සහ බාහිර රූප ඡායාව වගේ වුනාට අපේ පඤ්චස්කන්ධයත් එක්කලා තව සක්‍රිය වූ අතිරේක ශක්තියක් ක්‍රියාත්මක වෙනවා, ඒ තමයි විඤ්ඤාණය. විඤ්ඤාණය කියලා කියන්නෙ **විජානනාතීති විඤ්ඤාණං** - දැනගන්නා නිසා තමයි විඤ්ඤාණ කියලා හඳුන්වන්නෙ. දැන් අර කණ්ණාඩියේ සිද්ධ

වෙන ක්‍රියාවලිය දැනගන්න පුළුවන් ශක්තියක් නෑ එහි. විඤ්ඤාණයක් නෑ එහි. ඒ නිසා විජානනය කරගන්නට බෑ. දැන් අපිට විඤ්ඤාණයක් තියෙන නිසා අර ඇපේ තියෙන ඔපයෙහි බාහිර රූප ඡායාව සටහන් වෙනකොටම, අරමුණු වෙනකොටම ඒ අරමුණ හඳුනාගන්නා සිතක් පහළ වෙනවා, ඒක තමයි චක්ඛු විඤ්ඤාණයයි කියලා කියන්නේ.

එතකොට චක්ඛුංච පටිච්චායුසො රූපේච උප්පජ්ජති චක්ඛු විඤ්ඤාණං තිත්තං සංගති එස්සො - දැන් මේ කරුණු තුනම එකතු වුනාම ස්පර්ශයක් හටගන්නවා. දැන් අර කණ්ණාඩියට රූප සටහන එහි සටහන් වුනාට මෙනත මොකුත් අපිට ස්පර්ශයක් කියලා දෙයක් විශේෂයෙන් හඳුනාගන්නට පුළුවන්කමක් නෑ එහි ඡායාව මෙහි පෙනෙනවා. හැබැයි අපිට අර දැනගන්නා සිත පහළ වෙනකොට ඒ සිත විසින් අර අරමුණ ස්පර්ශ කරනවා. ස්පර්ශ කරන්නේ ඇහැ විසින් නෙවෙයි, ඒ ඇහැට ගෝචර වෙන ආරම්භණය සිත විසින් තමයි ස්පර්ශ කරන්නේ. එතකොට මේ ඇසත් රූපයත් එය හඳුනාගන්නා චක්ඛු විඤ්ඤාණයත් නිසා දැන් ඔත්ත ස්පර්ශයක් හටගන්නවා. **එස්ස පච්චයා වේදනා** - අර සිතත් අරමුණ ස්පර්ශ කරනකොට ඒ අරමුණෙහි තියෙන යම්කිසි විදීමක් සිතට දැනෙනවා. ඒකට කියනවා වේදනා කියලා. එතකොට වේදනාව අදාළ වෙන්නේ කයට නෙවෙයි. දැන් අපිට කයට තදබල පීඩාවක් දැනෙනවා, වේදනාවක් දැනෙනවා වගේ තේරුණාට ඒ කටුක ස්පර්ශයකදී, ඒ කටුක ස්පර්ශයේ වේදනාව විදින්නේ හෝ වේදනාව හඳුනාගන්නේ කයින් නෙවෙයි සිතින්. දැන් ඒ නිසානෙ විසඳූ කරලා කපනවා, කොටනවා, විදිනවා, ඇණ දානවා, මහනවා, පුළුස්සනවා මොකුත් ප්‍රශ්නයක් නෑ. සිහිය ආපු ගමන් කැක්කුම දැනෙන්න ගන්නවා. ඒ මොකද දැන් එය අරමුණු කරගෙන සිත් පහළ වෙනවා. එතකොට සිතට තමයි මේ අරමුණු රසය දැනෙන්නේ. ඒ අරමුණු රසය තුන් ආකාරයකින් හඳුනා ගන්නවා සුඛ වශයෙන්, දුක්ඛ වශයෙන්, උපෙක්ඛා වශයෙන්. මානසිකව දැනෙන අරමුණු තුන් ආකාරයකින් හඳුනාගන්නවා සෝමනස්ස, දෝමනස්ස, උපෙක්ඛා වශයෙන්. කයට දැනෙනවා නම් සුඛ, දුක්ඛ, උපෙක්ඛා වශයෙන්. මනසටම දැනෙනවා නම් සෝමනස්ස, දෝමනස්ස, උපෙක්ඛා වශයෙන්.

දැන් එතකොට අර චක්ඛු විඤ්ඤාණයට අරමුණු වෙන තැන චක්ඛු විඤ්ඤාණය පහළ වෙන්නේ උපෙක්ෂා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණයක්. සුඛ සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණ, සුඛ සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණ, සෝමනස්ස සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණ, දෝමනස්ස සහගත චක්ඛු

විඤ්ඤාණ එහෙම මොකක්වත් නෑ. චක්ඛු විඤ්ඤාණය ඒ කියන්නෙ අර ඇසින් ගන්නා රූපය අරමුණු කරන සිතේ උපෙක්ඛා සහගත බොහොම මධ්‍යස්ථ විදියෙන් තමයි, කොච්චර ලස්සන රූපයක් වුනත් කොච්චර ප්‍රියමනාප ගබ්දයක් වුනත් උපෙක්ඛා සහගතව තමයි ගන්නෙ. කයට දැනෙන ස්පර්ශය විතරයි සුඛ වශයෙන් හෝ දුක්ඛ වශයෙන් ගන්නෙ, ඒක රළු නිසා. එහෙම නැත්නම් චක්ඛු, සෝත, ඝාත, ජීවිහා කියන මේ ඉන්ද්‍රිය හතරෙන්ම අරමුණු ගන්නකොට උපෙක්ඛා සහගත සිත් තමයි පහළ වෙන්නෙ. චක්ඛු විඤ්ඤාණ, සෝත විඤ්ඤාණ, ඝාත විඤ්ඤාණ, ජීවිහා විඤ්ඤාණ. හැබැයි දැන් උපෙක්ඛා සහගතව ගන්නා වුනාට ඒ ඇසින් ගත්තු අරමුණ අරමුණු කරමින් ඊටපස්සෙ නැවත මනෝද්වාරික සිත් සමූහයක් පහළ වෙන්නට ගන්නවා. දැන් අර ඇසින් අරමුණ ගනිමින් ගත්තේ සෞම්‍ය විදියට වුනාට දැන් දැකපු රූපෙට ප්‍රියශීලී බවක් කැමැත්තක් ඇතිවුනා නම් එතනින් එහාට දිගින් දිගට ඒ පිළිබඳව රුචිකත්වයෙන් යුක්ත වූ මනෝභාවයන් පහළ වෙන්න ගන්නවා. ඒවා උපෙක්ඛා සහගත නෑ ඒවා එක්කො ලෝභ සහගත, එක්කො ද්වේෂ සහගත ඒ කියන්නෙ එක්කො සෝමනස්ස සහගත, එක්කො දෝමනස්ස සහගත එහෙම නැත්නම් උපෙක්ඛා සහගත වෙන්නත් පුලුවන්.

දැන් මේ ක්‍රියාවලිය කොහාමද කෙරෙන්නෙ කියන බව දැන් මේ මදුපිණ්ඩික සූත්‍රයේදී මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ විස්තර කරනවා. ඇසත් රූපයත් එකතු වෙනකොට චක්ඛු විඤ්ඤාණයක් පහළ වුනා. ඒ ඇසත් රූපයත් චක්ඛු විඤ්ඤාණයත් කියන තුනම එකතු වීමෙන් අර රූපය පිළිබඳ සෞම්‍ය ස්පර්ශයක් ඇතිවෙනවා. **එස්ස පච්චයා වේදනා** - ස්පර්ශය නිසා යම්කිසි විදීමක් ඇතිවෙනවා. **යං වේදේති තං සංජානාති** - යමක් විදිනකොට ඒ අනුව රසය දැනගන්නකොට ඒ විදීම නිසා යම් හැඳිනීමක් ඇතිවෙනවා. දැන් පින්වතුනි අපිට මේ හැඳිනීම කියන එක විවිධ ක්‍රම වලින් ඇතිවෙනවා. දැන් ඇසින් දකිනකොටම යම්කිසි සටහනක්, වර්ණ රූපයක් ඇසට පෙනෙනවා, ඒ පිළිබඳව සටහනක් පෙනෙනවා. ඒ වර්ණය නිසානෙ අපිට හැඩයක් පෙනෙන්නෙ. වර්ණයක් ඇති තැනක අපිට යම්කිසි සන්ධානයක් පෙනෙනවා. සන්ධානය කියන්නෙ හැඩය. ඒවායේ හැඩය තීරණය වෙන්නෙ අර වර්ණ ධාතුවත් එක්කලා. එනකොට දැන් වර්ණය නැතිනම්, අවර්ණ නම් අපිට හැඩයක් පේන්නෙ නෑ. එනකොට දැන් ඇසින් අර චක්ඛු විඤ්ඤාණයෙන් ගන්නකොටම වර්ණය සහ හැඩය පිළිබඳව යම් හැඳිනීමක් ඇතිවෙනවා. ඊටපස්සෙ දැන් මේකෙ රසය විදිනකොට අර ඊට අමතර සංජානනයක්, ඊටත් වඩා

ඇතුලට ගිය යම්කිසි හැඳිනීමක් ඇතිවෙනවා. මොකක්ද ඒ හැඳිනීම මේක හොඳයි, මේක සුවයි, මේක ලස්සනයි, මේක අවලස්සනයි, මේකට මං ප්‍රියයි මේ ආදී යම් යම් ආකාරයෙන් අපි ඒක හඳුනාගන්නවා. මේ ස්ත්‍රියක්ය, මේ පුරුෂයෙක්ය, මේ කඩවසම් තැනැත්තෙක්ය, මේ සුරුපි කෙනෙක්ය. නොයෙක් ආකාරයෙන් අර විදින ස්වභාවයත් එක්කලා ඒ විදින ස්වභාවය තුළ යම්කිසි ඉන්ද්‍රියන්ට උත්තේජනය විය හැකි ගතියක් ඇතිවුනොත් ඒ තැනැත්තා ඊටපස්සෙ අයෝනිසෝමනසිකාරයෙන් ඒ දිහා බැලුවොත් එතනින් එහාට ඒ තැනැත්තාට අර ප්‍රපඤ්ච සංඥා ඇතිවෙන්නට පටන් ගන්නවා. එතකොට ඒ ක්‍රියාවලිය කොහොමද ආරම්භ වෙන්නෙ, අර වේදනාව හෙවත් විදීම ඇතිවෙනකොට ඒ පිළිබඳව විදීම පාදක කොටගත්තු සංජානනයක් ඇතිවෙනවා.

දැන් අපිට යම්කිසි පුද්ගලයෙක් නපුරුයි කියලා අපිට හැඳිනීමක් ඇතිවෙන්නෙ ඒ පුද්ගලයා ප්‍රකාශ කරන වචන, කියන දේවල් ඒවායෙන් හැමතිස්සේම අපේ හිත් රිදෙනවා නම් අනිත් අයගේ හිත් රිදෙනවා නම් දෝමනස්ස සහගත අත්දැකීම් නම් අපිට ලැබෙන්නෙ ඒ පුද්ගලයා මහා සැඩපරුෂ නොහික්මුණු කෙනෙක් හැටියට සංජානනයක් තමයි අපි තුළ ඇතිවෙන්නෙ. අනිත් කෙනා කතා කරන විදිය හරි සෞම්‍ය නම් මෘදු මොලොක් නම් ප්‍රියශීලී නම් ඒ තැනැත්තා හරිම සෞම්‍ය මුදුමොලොක් කෙනෙක් හැටියට අපි හඳුනාගන්නවා. දැන් මේ හඳුනාගත්තේ කොහොමද, අර ඒ පුද්ගලයා සම්බන්ධව ඇතිවෙන වේදනාව මත තමයි මේ වැඩිපුර හැඳිනීම. එහෙම නැත්නම් අර වර්ණය සහ සංභන කොහොමත් ගන්නවා. නමුත් ඊට එහා හැඳිනීමක් ඇතිවෙන්නට වේදනාව උදව් වෙනවා. එතකොට යමක් පිළිබඳව අපිට දොම්නස් වේදනා හටගන්නොත් ඒ පිළිබඳව අපිට ගැටුම්කාරී සංඥා තමයි මතුවෙන්නෙ. එහෙම නැත්නම් ඒක හොඳ නැති දෙයක් හැටියට අපිට එතනින් එහාට හිතෙන්නෙ. දැන් ගින්නදර අල්ලලා පිළිස්සුණාම ඒකෙන් ඇතිවෙන වේදනාවත් එක්කලා ගින්න කියලා කියන්නෙ අනතුරුදායක දෙයක් කියන හැඳිනීමක් අපිට ඇතිවෙනවා. එහෙම නැත්නම් දැන් ගින්න බැලුවයිත් පස්සෙ ඒකෙ හොඳ ලස්සන දැල්ලක් තියෙනවා, විචිත්‍රය. ඒ නිසානෙ පොඩි දරුවෙක් ගින්නක් දැක්ක ගමන් මේක කොහොමහරි කොච්චර අම්මා තාත්තා වළක්වන්න හැදුව වුනත් ඒක අල්ලන්න යන්නෙ. ඇයි අර වර්ණයෙන් සංභනෙන් විචිත්‍රත්වයක් පෙනෙනවා. ඒ නිසා දරුවා මේක ස්පර්ශ කරන්න උත්සාහ කරනවා. හැබැයි ස්පර්ශ කරපු ගමන් ඇතිවෙන වේදනාව නිසා ඒ දරුවාට අමතර සංජානනයක් ඇතිවෙනවා

මේක වේදනාව ඇති කරවන දෙයක්. මේක පීඩාව ඇති කරවන දෙයක්. මේකෙන් දුක ඇති කරනවා. ඒ නිසා මේක නැවත ස්පර්ශ නොකළ යුතුයි කියන එහෙම අදහසක්, එහෙම හැඳිනීමක් අර දරුවාගේ චිත්ත සන්තානයේ ගොඩ නැගෙනවා, ගින්න සම්බන්ධව. අන්න ඒ වගේ තමයි ස්ත්‍රිය, පුරුෂයා, මිලමුදල්, ගොඩනැගිලි, ගේ දොර, අවශේෂ තනතුරු මේ ආදී සියල්ලක් පිළිබඳව අපිට යම්කිසි සංජානනයක් ඇතිවෙන්නට ප්‍රධාන වශයෙන් උදව් වෙනවා, වේදනාව. විදීම.

ඊළඟට දැන් මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා **යං වේදේති තං සංජානාති යං සංජානාති තං පපංචේති**. දැන් මේ හඳුනාගන්නේ අර වේදනාව පාදක කරගෙනෙන. ඊටපස්සෙ **යං සංජානාති තං විතක්කේති** යමක් හඳුනාගන්නට පස්සෙ ඒ පිළිබඳව නැවත නැවත හිතන්න පෙළඹෙනවා. විතක්ක කියලා කියන්නේ අරමුණට නැවත නැවත අවධානය යොමු වීම. එහෙම නැත්නම් ඒ අරමුණට නැවත නැවත සිත යොමුවීම. ඇයි සිත යොමුවෙන්න, ඒකෙ යම්කිසි විදීමක් ලැබුවා. දැන් ඒ විදීම සුඛ සහගත නම්, සෝමනස්ස සහගත නම් එතනදී ඒ පුද්ගලයාට ආශ්වාදනීය ආකාරයෙන් තෘෂ්ණා මූලික විතක්ක තමයි ගොඩ නැගෙන්නේ. අන්න තණ්හාව, අපි කිව්වේ තණ්හා මාන දිට්ඨි. දැන් ඔන්න එතනින් ඇතිවෙච්ච වේදනාව සුඛ සහගත නම්, හඳුනාගන්නේ ඒක හොඳ දෙයක් හැටියට නම් එතනින් එහාට නැවත නැවත සිත් පහල වෙනවා ඒක සම්බන්ධ කරගෙන, ඒකට අවධානය යොමුවෙනවා මොන විදියෙන්ද තෘෂ්ණා මූලිකව. තෘෂ්ණා මූලිකව තමයි දැන් ඒ ගැන සිතුවිලි පහළ වෙන්නේ. දැන් ඒකෙ ඇතිවෙච්ච වේදනාව කර්කශ නම් ඒ තැනැත්තාට පටිග මූලික විතර්කයන් තමයි ඇතිවෙන්නේ.

දැන් පින්වතුනි අපිට ඕනතරම් අත්දැකීම් තියනවානෙ කැමැති දේ විතරක් නෙවෙයි අකැමැති දේත් අපිට අමතක කරගන්න බෑ. දැන් යමකට කැමැති වෙච්චි ගමන් නැවත නැවත විතක්ක මතුවෙනවා. විතක්ක කියලා කියන්නේ දැන් අපේ සිත නැවත නැවත ඒ අරමුණම ගන්නවා. ඒ අරමුණටම යොමු වෙනවා. අකැමැති වුනත් ඔය වැඩේම වෙනවා. යමකට අකැමැති වෙනවා නම් ඒක අමතක කරගන්න බැරි විදියට ඒකම නැවත නැවත මතක් වෙන්න ගන්නවා. අන්න විතක්ක. **තං සංජානාති යං විතක්කේති**. ඒක හොඳ හැටියට හරි තරක හැටියට හරි සොම්නස් දොම්නස් මොන විදියෙන් හරි අපි හඳුනාගන්නා නම් ඒ පිළිබඳව නැවත නැවත විතක්ක පහළ වෙනවා. **යං විතක්කේති තං පපංචේති** - යමක් විතක්ක කරනවා නම්, ඒ කියන්නේ නැවත නැවත යම් ආකාරයකින්

යමක් පිළිබඳව හිතනවා නම් කල්පනා කරනවා නම් තණ්හාවෙන් හරි දිවයිනෙන් හරි අත්ත එනනින් එහාට ඒක ප්‍රපංච ගොඩ නැගෙන්න ගන්නවා. දැන් අර නැවත නැවත යමක් පිළිබඳව අවධානය යොමුවෙනකොට තමයි අපිට ඒ පිළිබඳව ප්‍රියශීලී බව උත්සන්න වෙන්න ගන්නෙ.

දැන් යම්කිසි පුද්ගලයෙක් ස්ත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ මුලින්ම දැක්ක පමණකට එකපාරට පොඩි සංඥාවක් විතරයි ඇතිවෙන්නෙ. ආයෙ අර ඒ රූපය, ශබ්දය, ඒ කතාව, හැඩය, ඇවිදින විදිය, ඇසුරු කරන විදිය මේවා ගැන නැවත නැවත හිතන්න පටන් ගන්නහම තමයි ඔන්න ඇලීමක් හෝ ගැටීමක් නිර්මාණය වෙන්නෙ. එතකොට නැවත නැවත අරමුණු වීමේ විතර්කය හේතුකොටගෙන යං විතක්කේති තං පපංචේති - අත්ත ප්‍රපංච ගොඩනැගෙන්න පටන් ගන්නවා. නැවත නැවත අරමුණු වීම හේතුකොටගෙන දැන් ඔන්න සංසන්දනය කරන්නට පටන් ගන්නවා. මාන, නැවත නැවත අරමුණු වීම හේතුකොටගෙන ඒ තැනැත්තාට එහි බැසගන්නා ගතියක්, ඒ කියන්නෙ මේක දැන් බාහිර දෙයක් කියන සංඥාව, තාමරූප ධර්මයන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වයක් කියන සංඥාව වෙනුවට ඒ තැනැත්තාට මේ මම තමයි දකින්නෙ, මම තමයි විදින්නෙ, මට ඕන ඒක, ඒක මට කොහොමහරි අත්පත් කරගන්න ඕන දැන් ඔන්න අර දිවයි වශයෙන් ඒ පිළිබඳව කල්පනා කරනවා. එතකොට මේ සමස්ත පටලැවිල්ල ඇතිවෙන්නෙ ඇයි, අර විදීම නිසා යම් හඳුනාගැනීමක් ඇතිවෙනවා, හඳුනාගත්තු නිසා නැවත නැවත අවධානය යොමු වෙනවා. ඒ නැවත නැවත අවධානය යොමු කරන්න පටන් ගත්තට පස්සෙ ඔන්න තණ්හා මාන දිවයි වශයෙන් පටලැවෙනවා. **යං විතක්කේති තං පපංචේති.**

යං පපංචේති - යමක් ඒ විදියට ප්‍රපංච කරනවාද ඒ ප්‍රපංච කිරීම හේතු කොටගෙන **තථො නිදානං පුරිසං පපංචෙව සංඤා සංකා සමුදාවරං** - එතකොට යමක් ඒ විදියට තණ්හා මාන දිවයි වශයෙන් ගන්නවා නම් ඒක හේතුකොටගෙන, **තථො නිදානං** - ඒක පාදක කොටගෙන ඒක මූලික කොටගෙන **පුරිසං** - ඒ ස්ත්‍රිය හෝ පුද්ගලයා කවුරුහරි, **පපංචෙව සංඤා සංකා සමුදාවරං** - මේ වාක්‍යය ඉතාමත් වැදගත්. ප්‍රපංච සංඤා සංඛ්‍යාත හැසිරීමකට යොමුවෙනවා. දැන් අර තණ්හා මාන දිවයි වශයෙන් ඒ අරමුණ දිහා බලන්නට සිතන්නට පෙළඹුනාට පස්සෙ එතනින් එහාට ඒ තැනැත්තාට නැවත නැවත ඒ අරමුණට අවධානය යොමුවෙනකොට ප්‍රපංච සංඤා සංඛ්‍යාත මානසික හැසිරීමකට තමයි යොමුවෙන්නෙ.

මොකක්ද මේ ප්‍රපංච සංඥා සංඛ්‍යාන හැසිරීම කියලා කියන්නේ. දැන් නැවත නැවත ඒ අරමුණත් එක්කලා පුරුදු වෙනකොට අරමුණ දිහා බලනකොටම මේ ගොඩාක් ගැඹුරට දේවල් හිතන්න දෙයක් නෑ සංඥා වශයෙන්ම දැන් ඒ තමන් හඳුනාගත්තු ස්ත්‍රිය හෝ පුරුෂයා හෝ ගොඩනැගිල්ල හෝ මිලමුදල් හෝ තානාන්තරය හොඳයි කියලා නම් ගත්තේ තණ්හා වශයෙන් නම් ගත්තේ ඊටපස්සෙ නැවත නැවත ඒක තණ්හා වශයෙන් ගන්නකොට ගැඹුරට හිතන්න දෙයක් නෑ දකිනකොටම ප්‍රියශීලී සංඥාවක් තමයි ඇතිවෙන්නේ. අන්න ප්‍රපංච සංඥා. එතකොට අපිට යම් පුද්ගලයෙක් පිළිබඳව ගැටුමක් ඇතිවුනා නම් තමන්ගේ බිරිඳ සම්බන්ධව, සැමියම් සම්බන්ධව නැවත නැවත ගැටුම්කාරී ස්වභාවයක් ඇතිවෙනකොට කාලයාගේ ඇවෑමෙන් ඔහුගේ වැරදි ගැඹුරට හිතන්න දෙයක් නෑ ජේනකොටම පටිග සංඥාවෙන් තමයි බලන්නේ. ඒ කියන්නේ නුරුස්සන සංඥාවෙන් තමයි බලන්නේ. නුරුස්සන සංඥාවෙන් තමයි කතා කරන්නේ. දැන් ආයෙ වැඩි ඇතට යන්න දෙයක් නෑ වැඩි ගැඹුරට හිතන්න දෙයක් නෑ. සංඥා වශයෙන්ම මතුපිටින් ගත්තෙම රුස්සන්නේ නැති විදියට. අන්න ඒක තමයි ප්‍රපංච සංඥා කියලා කියන්නේ.

එතකොට ඒ කෝපයක් මතුවෙන්නේ යම් කරුණක් නිසා. හැබැයි ඒක වෛරයක් බවට පත්වුනාට පස්සේ ඒ තැනැත්තාට තරහා ගන්නට කරුණක් ඕන නෑ වැරද්දක් ජේන්න ඕන නෑ අර පුද්ගලයා දකිනකොටත් තම සිහිවෙනකොටත් හිතාවෙනකොටත් කතා කරනකොටත් වෙන කෙනෙක් ඒ පුද්ගලයා ගැන මතක් කරනකොටත් නුරුස්සන සංඥාවක්, පටිග සංඥාවක් තමයි එන්නේ. අපි යමක් පිළිබඳව ඇලුනොත් බැලුනොත් ආශ්වාදනීයයි කියලා දැඩිව ග්‍රහණය කරගන්නොත් ඒක සිහි වෙනකොටම අපිට තෘෂ්ණාමූලික කාම සංඥාවක් තමයි ඒ තුළින් උත්තේජනය වෙන්නේ, මතුවෙන්නේ. අන්න ඒ වගේ දැන් යමක් මේ විදියට ප්‍රපංච කරන්නට පටන් ගත්තට පස්සේ ප්‍රපංච සංඥා සංඛ්‍යාන මානසික හැසිරීමකට ඒ තැනැත්තා ලක්වෙනවා. දැන් අපි මේ කයින් හැසිරෙනවා වගේම ඊටපස්සේ අපේ සිත හැසිරෙන්න පටන් ගත්තේ අර ඇලීම් ගැටීම් මුලාවීම් වශයෙන්. එහෙම නැත්නම් අර මමත්වයෙන්, මම විදිනවා මම දකිනවා කියන ඒ සත්ව පුද්ගල සංඥාවෙන් තමයි ලෝකය දිහා බලන්නේ. දැන් ඔන්න අර සමස්ත පටලාවිල්ල නිර්මාණය වුනා.

එතකොට ඊළඟට උන්වහන්සේ සිහිපත් කරනවා ඒ ප්‍රපංච සංඥා සංඛ්‍යාන හැසිරීම **අතීත අනාගත පච්චපත්තේසු චක්ඛු වික්ඤ්ඤෙය්‍ය රූපේසු** - ඇසින් දැකිය යුතු අතීත අනාගත වර්තමාන

කියන කාලත්‍රයටම අයිති රූප සංඥා පිළිබඳව මේ ප්‍රපංච සංඥා ක්‍රියාත්මක වෙන්න පටන් ගන්නවා. ඒ කියන්නේ දැන් මේ වර්තමානයේ ජේන රූපය ගැන විතරක් නෙවෙයි, ඒ ස්ත්‍රිය හෝ පුරුෂයා හෝ ඒ තමන් ප්‍රියමනාප වස්තුව හෝ දැන් තමන් ළඟ නෑ හැබැයි ඒ ඉක්ම ගියා වූ රූපය අරමුණු කරමින් තෘෂ්ණා මූලිකව හිතන්න පටන් ගන්නවා. සංසන්දනාත්මකව හිතන්න පටන් ගන්නවා. සක්කාය දිට්ඨියෙන් හිතන්න පටන් ගන්නවා. දැන් අරමුණු වෙන ඒ රූපය පිළිබඳවත් තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් හිතන්න පටන් ගන්නවා. අනාගතය පිළිබඳව උපකල්පනය කරමින් මෙහෙම වෙයි, මෙහෙම වෙයි ඊටපස්සෙ අපි විවාහ වෙනවා, අපිට දරුවෝ ලැබෙනවා, අපි මෙහෙම ගෙවල් හදනවා, අපි මෙහෙම පිටරට යනවා. දැන් ඒවා තාම සිද්ධ වෙලා නෑ. සිද්ධ වෙලා නැතිවුනාට දැන් ඔන්න තෘෂ්ණා මූලිකව අරවත් එක්කලා ප්‍රපංච ගොඩ නගනවා. ඊටපස්සෙ සන්සන්දනය කරනවා. අපි එතකොට මේ තත්වයෙන් ඉන්නේ, අරගොල්ලො එතකොට අපිට වඩා පල්ලෙහා. තාම එහෙම වෙලා නැහැ. හැබැයි දැන් ඔන්න සන්සන්දනයක් ගොඩනගනවා. එතකොට කවුද මේ මම තමයි විදින්නේ, අපි තමයි විදින්නේ. මේ විදියට අතීත වර්තමාන අනාගත කියන කාලත්‍රයටම අදාල කාරණා සම්බන්ධව ඔය විදියෙන් ප්‍රපංච ගොඩනගන්නට පටන් ගන්නවා. ඔය කතා කලේ දැන් ඇසත් රූපයත් අරමුණු කොටගෙන මේ ප්‍රපංච ක්‍රියාවලිය නිර්මාණය වෙන හැටි.

ඊළඟට මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා කණත් ශබ්දයත් අරමුණු කරගෙන ඔය විදියටම නාසයත් ගන්ධයත් සම්බන්ධ කරගෙන ඔය විදියටම, දිවත් රසයත් සම්බන්ධ කරගෙන ඔය විදියටම, කයත් පොට්ඨබ්භයත් සම්බන්ධ කරගෙන ඔය විදියටම, සිතත් සිතට අරමුණු වෙන ආරම්භණත් පාදක කොටගෙන ඔය විදියටම පපඤ්ච සංඤා සංකා සමුදා චරංති - ඒ ප්‍රපංච සංඤා සංඛ්‍යාත හැසිරීමකට පත්වෙනවා. ඊටපස්සෙ ඒ තැනැත්තාට ගොඩක් මේවා වෙනම වෙන් කර කර වෙන් කර කර ගැඹුරට හිතන්න දෙයක් නෑ සංඤා වශයෙන් ගත්තේම අර ප්‍රපංච උත්තේජනය වෙන විදියට. බලන්නේම අහන්නේම සවන් යොමු කරන්නේම අර උත්තේජනය වෙන විදියට. අර පහුගිය දවස්වල අපි සිහිපත් කලේ මේ කාලෙ ලංකාවේ බොහෝ දෙනා පටිග සංඤාවෙන් ඉන්නේ. ඒ කියන්නේ ඒ ගොල්ලන්ට තරහා ගන්න ගොඩක් දේවල් තියෙන්න ඕන නෑ, ගැටෙන්න හැපෙන්න, ගහගන්න, වෙඩි තියන්න, පිහියෙන් අනින්න ගිනි තියන්න ලොකු දේවල් ඕන නෑ. නිකං හැමතිස්සේම

පැටලෙන්න බලාගෙන, රණ්ඩු වෙන්න බලාගෙන, නිකං බලන්නෙ අහන්නෙ ක්‍රියාත්මක වෙන්නෙ ඒ සමස්ත හැසිරීමම තියෙන්නෙ පටිග සංඥාවෙන්. ගිනිගන්න බලාගන්න ගමන්ම තමයි ඉන්නෙ. ඒවාට මේ ලොකු කාරණා ඕන නෑ, ඇතට හිතන්න ලොකුවට කල්පනා කරන්න එහෙම මොකුත් ඕන නෑ, සංඥා ගන්නෙම ගැටුම්කාරී විදියට. අන්න ඒ විදියට කාලයක් යනකොට අපිට ඒවා පිළිබඳව වැඩි තොරතුරු ඕන නෑ, සමස්තයක් හැටියට අපි තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් ලෝකය භූක්ති විඳින්නට පටන් ගන්නවා. එතනින් එහාට ඒ තැනැත්තාගේ සමස්ත ක්‍රියාකාරීත්වය හරියට රේල්පිල්ල දුටු නිබ්බ ඩක්කුව හරි කෝච්චිය හරි ඒ පිල්ල දිගම දුවන්නා වගේ ඒක ඒ විදියටම තල්ලු වෙලා ඉදිරියට යනවා.

ඉතින් මේ ප්‍රවාහය නිසා තමයි මේක ගලවන්න ලේසි නැත්තෙ. මේක ලෙහන්න ලේසි නැත්තෙ. මොකද දැන් මේක පුද්ගලයෙක් කරනවාත් නෙවෙයි, මේක කෙරෙන්නෙ මේ නාමරූප ධර්මයන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වයේ හැටියට. එතකොට ඒ ක්‍රියාකාරීත්වයේ හැටියට දැන් මේක කෙරෙනකොට මේක අතින් පැත්ත හරවන්නට පහසු නෑ. එතකොට අතින්පැත්ත හරවන්නේ ක්‍රියාකාරීත්වය තුළින්ම අවශ්‍ය සාධක මතුකරන්න ඕන. ඒවා තමයි අපි මීට පෙරත් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා, මොනවාද ඉන්ද්‍රිය ධර්ම. ඉන්ද්‍රිය ධර්ම ශ්‍රද්ධා, චිරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා. ඇයි ඒවා ඉන්ද්‍රිය ධර්ම කියලා කියන්නෙ අවශේෂ චිත්ත වෛතසික ධර්මයන් නිර්වාණය දෙසට හසුරුවන්නට මේ ගලාගෙන යන ප්‍රපංච සංඛ්‍යාත හැසිරීමෙන් මුදවලා නිශ්ප්‍රපංච භාවයට පමුණුවන්නට යම් ක්‍රියාකාරී දායකත්වයක් ලබාදෙන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ අර ඉන්ද්‍රිය ධර්ම වලට බොජ්ඣංග ධර්ම වලට, බලධර්ම වලට මේ බෝධි පාක්ෂික ධර්ම හැටියට පුහුණු කළ යුතු මේ කාරණා. පාරමිතා ධර්ම හැටියට පුහුණු කළ යුතු ඒ ගුණාංග. ඒ අතර ප්‍රමුඛ වෙනවා ඉන්ද්‍රිය ධර්ම. එතකොට ඉන්ද්‍රිය ධර්ම වැඩිලා තියෙන අඩුවැඩි ප්‍රමාණයන් එක්කලා තමයි මේ තැනැත්තාට කොපමණ කාලයකින් නිවන් දකින්න පුළුවන්ද කියලා බුදුවරු පවා තීරණය කරන්නෙ. ඇයි ඒ මත තමයි මේ ගමන කොයි පැත්තටද යන්නෙ කියලා තීරණය වෙන්නෙ. ප්‍රධාන සාධකය.

එතකොට ඔන්න ඔය විදියට මදුපිණ්ඩික සූත්‍රයේදී පැහැදිලි කරනවා මේ ක්‍රියාකාරීත්වය. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ මුලින්ම දේශනා කරනවා **යථො නිදානං භික්ඛු පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සංකා සමුදා චරන්ති තත්ත වෙ තත්ති අභිනන්දිතබ්බං අභිවදිතබ්බං අජ්ජේජ්ජේතබ්බං.** දැන් මේ මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ

පැහැදිලි කරන විදියේ ප්‍රපංච සංඥා සංඛ්‍යාන හැසිරීමකට පුද්ගලයාගේ කායික මානසික ක්‍රියාවලිය සකස් වෙනවා. එතකොට බුදුහාමුදුරුවෝ මේ දේශනා කරන්නේ යමක් පාදක කොටගෙන නම් ඒ ක්‍රියාවලිය ඒ ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ යම්කිසි කෙනෙකුට අර ඉන්ද්‍රිය ධර්ම බලධර්ම අවදි කරගෙන ප්‍රඥාව අවදි කරගෙන දකින්නට පුළුවන් නම් මෙන න ඒ විදියට ඇලෙන්නට බැඳෙන්නට මුසපත් වෙන්නට අගය කරන්නට අගය කරමින් කතා කරන්නට තරම් වැදගත් දෙයක් නැහැ කියලා හරියට සිහියෙන් නුවණින් ප්‍රඥාවෙන් දැකගත්තොත් විදර්ශනා ප්‍රඥාවෙන් දැකගත්තොත් එතනින් එහාට රාගානුසය, පටිගානුසය ආදී මේ සියලුම අනුසය ධර්ම අහෝසි වෙනවා.

ඒ සියල්ල අහෝසි වුනාම ඊළඟට මහාකච්චායන මහරහතන් වහන්සේ නැවත පැහැදිලි කරනවා අවැත්නි යම් ආකාරයකින් ඒ තැනැත්තාට දැන් ඇහැ තියෙනකොට රූපය තියෙනකොට තමයි මේ චක්ඛු විඤ්ඤාණය පහළ වෙන්නේ. ඇහැ නැතිනම් රූප නැතිනම් චක්ඛු විඤ්ඤාණයක් හටගන්න වෙන්නේ නෑ. ඇහැත් රූපයත් චක්ඛු විඤ්ඤාණයත් එකතු වෙන්නේ නැතිනම් ස්පර්ශයක් නෑ. ස්පර්ශයක් නැති නම් වේදනාවක් නෑ. වේදනාවක් නැති නම් සංජානනයක් නෑ. සංජානනයක් නැති නම් චිතර්ක නෑ. චිතර්ක නැති නම් ප්‍රපංච නෑ. ප්‍රපංච නැතිනම් ප්‍රපංච සංඥා සංඛ්‍යාන හැසිරීමක් එතන ක්‍රියාත්මක වෙන්නට විදියක් නෑ. එතකොට එතනට එන්නේ කොහොමද අර බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ආකාරයට ඒ තැනැත්තාට පැහැදිලිව වැටහෙන්න ඕනෑ මෙන න අභිනන්දනය කරන්නට ඇලෙන්නට, බැඳෙන්නට, ආශ්වාදනය කරන්නට තරම් වැදගත් දෙයක් නැහැ කියන බව. අනිත් අයට අගය කරමින් ප්‍රකාශ කරන්නට වැදගත් දෙයක් නැහැ කියන බව. ඒ වගේම ගිලී පවතින්නට එහි කොටස් කරුවෙක් වෙන්නට තරම් වැදගත් දෙයක් නැහැ කියන බව හරියට වැටහුනු තැන තමයි ඒ තැනැත්තාට අර අනුසය ධර්ම අහෝසි වෙනවා, අනුසය ධර්ම අහෝසි වුනාට පස්සෙ නැවත නැවත ඇසක් ජනිත කරන්නේ නෑ. ඇයි භවරාගය දුරුවුනාම නැවත පඤ්චස්කන්ධයක් ගොඩ නගන් නෑ. පඤ්චස්කන්ධයක් ගොඩ නගන් නැති තැන ඇසක් නෑ. ඇසක් නැති තැන රූප ඡායා පනිත වෙන්නට තැනක් නෑ. ඇසත් රූප ඡායාත් ක්‍රියාත්මක වෙන්නැත්නම් විඤ්ඤාණයක් එතනට එන්නට විදියක් නෑ. ඒ තුනේ ඒකරාශීත්වය නැතිනම් ස්පර්ශයක් නෑ. මේ විදියට අර සමස්ත හේතුඵල ක්‍රියාවලියම එතනින් නිමාවට පත්වෙනවා. එතකොට මෙන්න මේ විදියට තමයි මේ ප්‍රපඤ්ච පිළිබඳ ක්‍රියාකාරීත්වය සිද්ධ වෙන්නේ. ඔය

විදියට තමයි ඒ ප්‍රපඤ්ච ක්‍රියාකාරීත්වය සහිත සම්පජ්ඣායෙන් යුක්තව අපි තේරුම් ගත්තොත් නුවණින් අවබෝධ කළොත් ඒ අවබෝධය සමඟ ඔය ක්‍රියාකාරීත්වය අපිට අනුක්‍රමයෙන් ලිහා දමන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ.

එතකොට දැන් අනුරුද්ධ භාමුදුරුවන්ට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයේ මේ අටවෙනි මහාපුරුෂ චිතර්කය හැටියට **නිජපපඤ්චාරාමස්සායං ධම්මො නිජපපඤ්ච රතීනො** මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ මේ ප්‍රපංච වලට ඇලුනු ඒවායෙහි බැඳුනු, ඒවායෙහි මුසපත් වුනු තැනැත්තාට නෙවෙයි, ඒකෙන් නැගී සිටින්නට උත්සාහ කරන, ඒ ප්‍රපඤ්ච ක්‍රියාකාරීත්වය සුදුසු නැහැ ඒකෙන් භවය දිග්ගැස්සෙනවා, ඒකෙන් අපි අනතුරට පත්වෙනවා, මේ යන්නේ අනුසෝතගාමී විදියට ගඟේ පහළටයි මේ ගහගෙන යන්නෙ, ගිහිල්ලා ඇදගෙන වැටෙන්නේ ප්‍රපාතයකටයි, මේක යෝග්‍ය තත්වයෙන් නෙවෙයි කියන බව තේරුම් අරගෙන තමන්ගේ චිත්ත සන්තානයේ තවමත් ප්‍රපංච ඇතිවෙනවා, ඇතිවුනාට ඒ තැනැත්තා නිශ්ප්‍රපංච භාවයට තමයි ඇලුම් කරන්නෙ. **නිජපපඤ්ච රතීනො.** එතකොට නිජපපඤ්චාරාම, නිජපපඤ්ච රතී. ඒ නිශ්ප්‍රපංච ස්වභාවයට කැමැති වෙනවා. ඒ නිශ්ප්‍රපංච ස්වභාවයෙහි ඇලෙනවා. එතකොට ඒ තත්වයට කැමැති වෙන ඒ තත්වයට උනන්දු වෙන තැනැත්තාට පමණයි මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරන්නට පුළුවන් වෙන්නෙ කියන බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ එතනදී දේශනා කරන්නෙ.

එතකොට ප්‍රපංචයන්ගෙන් අර තණ්හා මාන දිට්ඨි වශයෙන් ග්‍රහණය කරන ස්වභාවයට නම් අපි ඇලෙන්නෙ ඒක නම් අපි ආශ්වාදනය කරන්නෙ එහිම නම් අපි ගිලෙන්නෙ ඒ තැනැත්තාට මේ ධර්මය ප්‍රගුණ කරලා එයින් ප්‍රයෝජන ලබන්නට බෑ. ඒ ප්‍රපංච තත්වය යෝග්‍ය තත්වයක් නෙවෙයි, ඒකෙන් අපේ සිත කිළිටි කරනවා. ඒකෙන් අපේ සසර දික් ගස්සනවා, ඒක නිවන් මග නොවෙයි කියලා දැනගෙන ඒ ප්‍රපංචයන්හි නොඇලී ඒ ප්‍රපංචයන්හි නොගිලී එයින් මිදෙන්නට ඕන කියන ආකල්පය තමයි මේ අටවෙනි මහාපුරුෂ චිතර්කය හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නෙ. එතකොට ඒ ආකල්පය ඇති තැනැත්තාට එහි යෙදෙන තැනැත්තාට තමයි මේ නිශ්ප්‍රපංච ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක කරන්නට පුළුවන් වෙන්න.

ඉතින් මෙතනදී අර බොහෝ සූත්‍ර වල දේශනා කරන ආකාරයට දන්නා වූ දක්නා වූ තැනැත්තාට තමයි මේ වැඩපිළිවෙල. ඒ කියන්නෙ දැන් මේවා

ගැන දන්නෙන් නැති, මේවා ගැන හිතලත් නැති කෙනෙකුට ඒ ගමන යන්නට බැහැ. අපි නිතරම ඒකයි සිහිපත් කරන්නේ, බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වෙන්නට කලින් සමාධිය දියුණු කලා. සතිය, සමාධිය මේවා දියුණු කලා. හැබැයි ඒ සමාධිය විමුක්තියට උදව් වුන් නෑ ඒ අයට. ඒ මොකද නිවනක් කියලා එකක් ගැන අහලත් නෑ, එහෙම වැඩපිළිවෙලක් දන්නෙන් නෑ. ඉතින් ඔවුන් ළඟ සිහියත් තියෙනවා, ඒකාග්‍රතාවයත් තියෙනවා, ප්‍රඥාවත් තියෙනවා, ඒ නිසා තමයි ඔවුන් ධ්‍යාන, අභිඥා, සමාධි, සමාපත්ති ලැබුවේ. හැබැයි ලැබුවට ඒ අය සතු ඒ සිහිය ඒ ඒකාග්‍රතාවය ඒ ප්‍රඥාව විමුක්තියට යොදවන්නට බෑ එහෙම එකක් ගැන දන්නේ නෑ, එතකොට අපිට මූලික වශයෙන් මේ දැනුම අවශ්‍යයි. ඊටපස්සේ ඒවා ගැන සිතලා කල්පනා කරලා වටහා ගැනීම අවශ්‍යයි, ඊටපස්සේ තමයි අපිට ඒ වැඩපිළිවෙල ගැන රුචිකත්වයක් ඇති කරගන්නට ඕන, කැමැත්තක් ඇති කරගන්නට ඕන, ඊටපස්සේ තමයි ටිකෙන් ටික අනුපිළිවෙලින් ඒ වැඩපිළිවෙල අපිට ක්‍රියාත්මක කරන්නට පුලුවන් වෙන්නේ.

ඉතින් අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ගේ චිත්ත සන්තානය දීර්ඝ කාලයක් සසරේ ඒ විදියට ප්‍රගුණ කරලා තිබුනු නිසා උන්වහන්සේ තුළ ස්වසන්තානයෙන්ම අවදි වුනා මේ මහාපුරුෂ චිත්තය හතක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ අවධානයත් එකතු කරලා ඒ අවම ඒකරාශී කරගෙන වස් කාලසීමාව තුළ ඒ මහාපුරුෂ චිත්තය අටහි පිහිටා කටයුතු කරන්නට ක්‍රියාත්මක වුනා, එය කොච්චර වේගවත් එල ඇති කරනවාද කියනවා නම් වස් කාලය නිමාවෙනකොට සකල ක්ලේශයන් ප්‍රහාණය කරලා අර්හත්වයට පත්වෙන්නට අනුරුද්ධ හාමුදුරුවන්ට හැකියාව ලැබුනා.

එතකොට අද අපි ඔය කතා කරලා නිමාවට පත් කලේ අංගුත්තර නිකායේ අට්ඨක නිපාතයේ අනුරුද්ධ සූත්‍රයෙහි මහාපුරුෂ චිත්තය පිළිබඳව සාකච්ඡාව. එතකොට අපි සති බොහෝ ගණනක් මේ සූත්‍ර දේශනාව පාදක කොටගෙන මහාපුරුෂ චිත්තය පිළිබඳව කතා කලා. එතකොට අදින් ඒ කොටස නිමාවට පත්වෙනවා. අපි ලබන සතියේ අප්‍රේල් සූත්‍ර දේශනාවක් එක්ක නැවත ධර්ම දේශනාව, ධර්ම සාකච්ඡාව ආරම්භ කෙරෙන්නේ. එහෙමනම් අද දවසේ දේශනාව අපි මෙපමණකින් නිමා කරමු.